

Ölüm hep ustamız olarak mı kalacak?

Mithat Sancar 29.01.2009

“**Geçmişle hesaplaşma**” kitabını yazarken, pek çok vahşet hikâyesi okudum; epeyce film izledim. İnsanlık tarihinin son yetmiş yılının zulüm resimleri ve acı feryatları, geceme ve gündüzüme hükmetti bir süre. Coğrafya ve tarih kavramları darmadağın oldu beynimde.

Zulüm ve acı söz konusu olduğunda, kültür ve iklim farkı teferruattı; zaman yekpare, mekân bütündü. Şili, Arjantin, Güney Afrika, Almanya, İspanya ve diğerleri, ayrı ayrı ülkeler değillerdi. 1930’lar, 40’lar, 50’ler, 60’lar, 70’ler, 80’ler, 90’lar; tarihin değişik dönemleri olmaktan çıkıp, kuru birer rakama dönüşüyorlardı. Pinochet, Videla, Botha, Hitler, Franco ve diğerleri, aynı ailenin mensuplarıydı. Hepsi, “ortak bir dil”de birleşiyorlardı. Hepsinin yüreği taş, elleri kanlıydı. Gün gelecek, hepsi de lanetle, tiksintiyle anılacaklardı.

Hep Türkiye’yi düşündüm bunlarla uğraşırken. 1915’ten başlayarak, zulmün tarihinde ve acının coğrafyasında ne çok aynı yere düşmüştü! O dil, ne kadar da tanıdık! 70’lerin sonlarından itibaren görerek öğrenmişim bir kısmını; diğerlerini de, okuyarak. 90’lar ise; mağdurları, failleri ve tanıklarıyla bugünümüzdür zaten.

Abdülkadir Aygan’ın itirafları yayınlanıyor üç gündür bu gazetede. Aygan, daha önce de anlattı bunları. Yıllardır yırtınıp duruyor sesini duyurabilmek için. Faillerin ve mağdurların isimlerini veriyor, tarih ve yer belirtiyor. Ölüm makinesinin nasıl işlediğini, en ince ayrıntılarına kadar gözler önüne seriyor.

Neşe Düzel’in yaptığı yine de çok önemli. Bir kez daha anlattırıyor ve gözler önüne sermekle kalmıyor, gözlere sokuyor bütün bunları. Kaçacak en ufak bir yer bırakmıyor böylece. Kimse duymadık, bilmiyorduk diyemez artık. Herkes, bir tavır almak zorunda; ya onay verecek bütün bunlara ya da isyan edecek. Susmak, üçüncü bir yol değildir artık; susmak onaylamaktır dibine kadar.

Ergenekon soruşturması var bir de; Aygan’ın açıklamalarında, zulüm imparatorluğunun en kanlı sütunları olarak ismi geçenlerin bir kısmı şimdi hesaba çekiliyorlar. Yıllarca ısrarla inkâr edilen kıyım şebekeleri, artık resmî kayıtlara geçiyor. Birçok insanın teninde, ruhunda ve gününün her anında bir vahşet anıtı olarak duran o aygıt, şimdi artık devletin soğuk dilinin satırlarına döküldü.

Velhasıl, hakikat artık çıplak. Bundan kaçış yolu bulamayanlar, inandırıcı olamayacaklarını bile bile, ona türlü elbiseler giydirmeye çalışıyorlar. Bunu yaparken de, en iyi bildikleri yere, komplo teorilerine sığınıyorlar. Ve bütün bunları “düşünce” olarak yutturmaya çalışıyorlar. Elias Canetti, yıllar önce görmüş ve isimlendirmişti onları oysa; “**düşünce sahtecisi**” diyordu onlara ve ekliyordu: “*Ne zaman bir hakikatten korksa, bir düşüncenin arkasına saklanıyor.*”

Şili’de “ölüm kervanları”, Arjantin’de “A.A.A.” (Alianza Anticomunista Argentina) adını alan ölüm makinesi, Türkiye’de JİTEM kimliğini taşıyordu. Oralarda da varlıkları hep inkâr edildi. Ama gün geldi, devran döndü, açığa çıkarıldı bu örgütler. Bir zamanlar, ölüme ve hayata öylesine serbestçe hükmettikleri için kendilerini Tanrı’dan da güçlü sananlar, yargılandı, hapsilere kondu. Ve daha sürüyor bu hesaplaşma. Kimileri, seksen yaşında dahi hesap vermek zorunda kalıyor.

Aygan’ı bir kez daha dinlerken, JİTEM’de istihdam edilen itirafların, Nazi toplama kamplarında “Muselmann”

olarak adlandırılan tiplere benzediğini düşündüm. Bettelheim'ın anlatımıyla, bu tip, *"yalnızca tüm ahlâkî değerlerden değil, duyarlık ve faal bir sinir sisteminden bile yoksun, tahayyül edilemez, akla hayale sığmaz bir biyolojik makinedir"*. JİTEM elemanları da, anlaşıyor ki, işi insan öldürmek olan birer biyolojik makineye dönüştürülmüşler. Komutanlarını kime benzeteceğimiz ise, yeterince aşikâr sanırım.

Aygan'ı bir kez daha dinlerken, böyle hallerde aklıma sık düşen Paul Celan'ı da hatırladım. Nazilerin ve toplama kamplarının tarifsiz vahşetinden geçip, savaş sonrasına ulaşabilen bu büyük ozan, anlatılamaz denileni dizelere döktü; Adorno'nun "Auschwitz'ten sonra artık şiir yazılamaz" sözüne inat. O efsane şiiri "Ölüm Fügü"nde bir dize var ki, hiçbir yargılamanın, hiçbir belgenin, filmin, romanın yapamadığını yaptı; "hakikat"i kimsenin kaçamayacağı şekilde bilince ve vicdana yerleştirdi, adeta ebedileştirdi. **"Ölüm Almanyalı bir ustadır"** diyor Celan bu şiirinde, tekrar tekrar.

Artık görelim, "ölüm bizden bir usta" olmuş; **"ölüm Türkiyeli bir usta"**. Bugün esas kavga, **"ustası ölüm olan bir Türkiye"** ile **"ustası hayat olan bir Türkiye"** arasındadır. Ergenekon, şimdi bu kavganın zeminidir. Kim ki, bu süreci akamete uğratmak ister; kim ki, bunu önemsizleştirmeye çalışır; kim ki, bundan küçük avantajlar türetmenin hesabını yapar; kim ki, korkudan veya başka herhangi bir nedenle Fırat'ın ötesine uzanmasından kaçır veya uzanması için üzerine düşeni yapmaz ve kim ki, bütün bunları susarak seyretmekle yetinir, tercihini "ustası ölüm olan bir Türkiye"den yana yapmış olur.

Başta saydığım toplumlar, **"ölüm usta"**yla hesaplaşmayı öyle ya da böyle başardılar; "hayata sığındılar"; sıra bizde.

Bu ülkelerin bir kısmındaki zulüm tanıklıklarının ve acı hikâyelerinin kitabını yazan Kate Millet diyor ki, *"korkudan ve acıdan öylesine farklı, öylesine tasavvur edilemeyecek kadar başkadır ki yaşamak, bu farkı belirtmek için insan barışı, güveni, sükûneti, güzelliği, uygarlığı temsil ettiğini düşündüğü rastgele bir şeye sığınır. Zulüm politikasının yer almadığı ne varsa ona."*

Zulmün ve ölümün dilinde evrensel olmayı beceren bu ülke, hayatın diline ortak olabilecek mi? Esas mesele bu! Eğer bu sefer de başaramazsak, geriye Sartre'ın sözünden başka söyleyecek bir şey kalmaz: **"Hepimiz katiliz!"**

Ama başarabiliriz, başarmalıyız! Uzun yıllar umutsuzluğun kara acısını benliğinde taşıyan ünlü Şilili yazar Ariel Dorfman'ın sesi, şartlar ne kadar zor olursa olsun, cesaretlendirmeli bizleri:

"Geçmiş öldürmek, iktidarda olan bazılarının iddia ettikleri kadar kolay değildir. İnandıkları şey uğruna canlarını veren erkek ve kadınlardaki gizli ışığı tamamen söndürmek, bu dünyada hala onları hatırlamak ve diri tutmak isteyen tek bir insan varken bunu yapmak mümkün değildir. Bu yeter; ahlaki çölde haykıran bir insan, önce biri, sonra biri daha, adalet kıvılcımının sönmesine engel olmak için bu yeter. ... Bazen doğru olan imkânsız hayal etmek, imkânsız istemek ve imkânsız için haykırmak. Tarih bizi dinliyor olabilir. Tarih bize cevap verebilir."

Bu gazete, bu kıvılcımın bir işareti ve tarihin haykırışımıza cevap verebileceğinin bir kanıtıdır. Ben de, zaten hakikatin cesur sesi olduğu ve ahlâkî çöle benzeyen bu memlekette bir "vicdan vahası" oluşturmaya çalıştığı için *Taraf*tayım. Bu gazeteyi var eden ve binbir zahmetle ayakta tutan herkese, tüm çalışanlara ve okurlara merhaba!

* Meo Voto, "kanımca", kanaatime göre" anlamına gelen Latince bir deyim. Bu deymi sevgili Gürbüz Özaltnlı önerdi, yani köşenin isim babası odur, buradan teşekkürlerimi iletiyorum kendisine.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gücün pervasızlığına karşı sözün gücü

Mithat Sancar 05.02.2009

"Bir hakikat sözü, bütün dünyayı alt edebilir." Birkaç ay önce ölen Rus yazar Aleksandr Soljenitsin'e ait bu söz, sözün gücünü yalın ve çarpıcı bir biçimde anlatır.

İnandırıcılığı kalmamış tezleri tedavülde tutmanın muhtelif yolları vardır. Zamana ve şartlara göre değişir bu yollar. Meselâ o tezleri akademik veya diplomatik bir dille sunmak, bu yollar arasındadır. Böyle bir tercihin uzantılarından biri de, o tezleri yaygınlaştıracak her şeyi yapmak, ama mümkünse hiç tartışmaya sokmamaktır. İlle de tartışma olacaksa; ruhsuz ve hakikatsiz bir dilin kullanıldığı dar çevreler en iyisidir. Bu çevrenin dışından sesler yükselmeye başlayınca, o zaman vicdanın sesini bastıran yoğun bir gürültü çıkarma taktiği uygulanır, böylece hakiki bir tartışmanın önü kesilir. Zira "büyük kamu"nun önünde tartışmak, büyük bir risktir. **"Zulüm politikaları"**nı, soğuk aklın terimleriyle savunmak, acının harlı ateşine dalmak gibi bir şeydir. Çaresi yok, yanarsınız.

İsrail, Filistinlilere uyguladığı zulüm politikalarını meşru göstermek için her aracı kullanıyor. Dünyanın merkez medyasından gördükleri güçlü destek, bu politikaların savunucularını rahatlatıyor, giderek şımartıyor.

İsrail'i eleştirmek, bir tabu haline getiriliyor. Gücün her türlü pervasızlığına karşı suskunluğun neredeyse emredildiği bir dünya tasarlanıyor böylelikle. Biliyoruz ki, tabular, ancak dilsizlik ve suskunlukla var olabilir. Çünkü bir söylemin, bir meşruluk stratejisinin istikrarını bir tek sözcük bozabilir.

Davos'ta Başbakan Erdoğan'la tartışan Peres'in dilinde o tabuya güvenin, o destekten gelen rahatlığın ve şımarıklığın tüm izleri vardı. Lakin zulmün pervasız bir şımarıklıkla savunulması, en az zulmün kendisi kadar, belki ondan da fazla acıtıyor mağdurları ve vicdanları; isyana teşvik ediyor adeta. Erdoğan'ın sesine rengini veren ise, tam da o vicdan acısıydı bana göre.

Komple teorilerine, siyasal hayatı açıklamaya dönük kocaman senaryolara aklım ermez. Ben gözümün önündekine bakar, "anlam"ı gördüklerimden çıkarmaya çalışırım. Demek istediğim, Erdoğan'ın o panelde yaptıklarının hepsini önceden kurduğuna dair yorumlar, benim akıl sınırlarımın dışında kalıyor. O tarihî anı izlerken, gözümde Andersen'in masalındaki meşhur sahne canlandı. Hani üzerinde muhteşem bir elbise olduğunu sanan ve aslında çıırılçıplak olan kibirli kral, "halkı selamlamak" için bir geçit töreni yapar, halk durumu fark ettiği halde sessiz kalır, bir çocuk şaşkın şaşkın durumu izler, sonra dayanamaz bağırır: *"Kralın elbisesi yooook! Kral çıplaaak!"* Kralın amacı gövde gösterisi yapmaktır; çocuğun sözleri, gövdenin sefilliğini gözler önüne serer.

Benim nazarımda Erdoğan, o an bir politikacı değildi, iyi ki de değildi; zaten bir diplomat değil, iyi ki ona soyunmadı. Erdoğan, vicdana ses verdi, iyi ki de öyle yaptı.

Sahi neler söyledi Erdoğan? Bence bir tek şey söyledi: **"Kral çıplak!"** Önce Peres sarsıldı; sonra o salonda

Peres'e destek verenler sarsıldılar; sonra da dünyanın muhtelif yerlerindeki destekçiler. Sarsılmalarının nedeni, yeni bir hakikatle karşılaşmak değil, hakikatin sözünü duymaktı. Kral artık çıplaktı!

"Kral çıplak" diye bağıranlardan biri de **Daniel Barenboim**'dir. Davos'u düşünürken, o da geldi aklıma.

Daniel Barenboim adında bir müzisyen vardır. Arjantin kökenli bir İsraillidir. Dünyaca ünlü bir piyanist ve orkestra şefidir. Edward Said'le birlikte bir projeye girerler. Çok kültürlü, çok dinli bir orkestra kurarlar 1999'da. O yıl, Goethe'nin 250. doğum yıldönümüdür; onun muhteşem eserinden esinle adını da "Doğu-Batı Divânı Orkestrası" koyarlar. Aralarında Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün, Tunus, İspanya, Hollanda ve İsrail'in de olduğu 17 ülkeden ve yaşları 14-25 arasında değişen 110 yetenekli genç müzisyenden oluşan bu orkestranın amacı, **"birlikte yaşamının yeni dili"**ne can vermektir.

İsrail'in "zulüm politikaları"na tavizsiz bir muhaliftir Barenboim. 2006 yılında İsrail parlamentosunda bir konuşma yapar; bu politikaları dolaysız, dolambaçsız bir dille ve sert bir şekilde eleştirir. Kıyamet kopar birden. Bağırıp çağıran protestolara şu mealde sözlerle cevap verir Barenbiom: *"Ben müzisyenim; görevim gürültüye ve suskunluğa karşı mücadele etmektir."*

Şimdi Davos'ta olan biteni, türlü ucuz yöntemlerle gürültüye boğma çabası var. Erdoğan'ı sevmeyenlerin binbir dere dolaşarak getirdikleri suya bakınca, gülesi geliyor, "yazık, hepsi bunun için miydi" diyesi geliyor insanın. Lobilerin ve stratejistlerin tehdit ve şantaj dolu açıklamaları, dağılan tabuyu tamire yetmez; aksine, tabunun arkasındaki yalanları ve insanı hiçe sayan çıkar hesaplarını daha bir açık eder. Bu ise, vicdanın sesinin daha gür bir biçimde yayılmasından başka bir sonuç doğurmaz.

"Söz uçar" derler ya, ben inanmam buna. Söz, hele de tabuları yıkan söz, bir de herkesin önünde söylenmişse, en çok onu söyleyeni bağlar; hep takip eder sahibini, her yerde, her zaman. Erdoğan, artık bu sözlerle birlikte yaşamak zorundadır, yaşayacaktır. Davos'ta hakikat ve hakkaniyet adına konuştuğunu söylediği için, artık Türkiye'de ve dünyada aksine davranamayacaktır. Meselâ bir tabuyu yıkmak için vicdan temelli "özür kampanyası" başlatanlarla, öyle kolayca dalga geçemeyecektir artık. "Zulüm benden önceydi" diyerek, yerin altında tutulmak istenen cinayetlere gözlerini kapayamayacaktır artık. O cesetler ki, yerin üstüne fıskırmaya hazırlanıyorlar şimdi. Buna benzer daha pek çok durumla karşı karşıyadır Erdoğan ve hepsinde de kendi sözleri dikilecektir en başta karşısına.

Ben sözün dönüştürücü gücüne de inanırım. Bir sözü böyle büyük bir kamunun önünde söyleyince insan ve o söz böyle büyük bir etki yaratınca; o sözün ruhu, onu söyleyenin ruhuna işler, ruhunu işler. Peki ya öyle olmazsa? O zaman, şundan gayri ne denebilir ki: **"Sözdür vezir eder adamı, sözdür rezil eder adamı."**

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muktedirler mahkemeye düşünce...

Mehmet Ağar, mahkemeye düşmüş; yani hâkimin huzuruna çıkmış. Muktedirler için mahkemeye düşmek, gerçekten "düşmek"tir; hâkimin huzuruna çıkmak, gerçekten "huzur"dan çıkmaktır, sonunda hüküm giymeseler de daha baştan huzursuzluğa mahkûm olmaktadır.

Bir zamanlar, ekrandaki görüntüleriyle, hatta sadece isimlerinin anılmasıyla bile insanları huzursuz edebiliyorlardı; bir kelimeyle istedikleri kişiyi istedikleri yere düşürebileceklerini hissettirmekten hoşnut, sonsuz kasılabiliyorlardı.

Onlara bu imkânı veren, "dokunulmazlık"tır; ne yaparlarsa yapsınlar, kimsenin onlara dokunamayacağına dair inançtır. Zira iktidarın ruhu, dokunulmazlıkta saklıdır. Bir muktedire dokunulduğu anda, o ruh uçar, geriye bütün zavallılığıyla ölümlü bir beden kalır.

Şimdi Ağar'a bakın, o kara ruhtan eser yoktur. Bir zamanlar, böbürlenerek "**bin gizli operasyon**"dan söz eden; "*Türkiye bir San Marino değildir, etrafı ateşle çevrili bir ülkede değişik örgütlenmelere gidilmesi kaçınılmazdır*" diyebilen o "**yeryüzü Tanrısı edalı adam**", şimdi sorular karşısında kem küm ediyor.

Ergenekon'dan tutuklu generallere bakın, yine aynı şeyi görürsünüz. Kendilerini acındırmaktan bile medet umuyorlar. Hepsi sürekli hasta; onları cezaevinden kurtaracak bir rapor peşinde koşturuyorlar.

Arjantin'de cunta yıkıldıktan sonra, generallerin mahkemeye çıkarılmalarını, sanık sıralarında süklüm püklüm oturmuş hallerini hatırlıyor musunuz? Arjantin cuntasının sembol ismi ve korkunç yüzü Videla'nın geçtiğimiz aylarda yeniden hapse konduğunu, kurtulmak için sağlık bahanesine sığınmasını herhalde bu ülkede çok az kişi bilir. Onları bu hale düşüren, mahkemeye düşmüş, yani kendilerine dokunulmuş olmasıydı.

Peki, Pinochet'nin Londra'da gözaltına alındığı ve aylarca ev hapsinde tutulduğu zamanları hatırlıyor musunuz? Tek sığınağı, hastalık iddiasıydı. Londra'da kaldığı süre içinde hep tekerlekli sandalyedeydi. Uzun tartışmalardan sonra Londra'daki mahkeme, Pinochet'nin yaşlılık ve hastalık nedeniyle yargılanamayacağına karar verdi. Pinochet, Şili'ye gitmek üzere uçağa bindiğinde, yine tekerlekli sandalyedeydi. Uçak Santiago Havaalanı'na varır; Pinochet kapıda görünür, hâlâ tekerlekli sandalyededir. Ama o da ne! Yere iner inmez, tekerlekli sandalyeden adeta zıplayarak kalkar. Demek ki, aylarca numara yapmıştır.

"Haberim olmadan Şili'de yaprak kıpırdamaz" diyen o acımasız diktatörü bu zavallı hale düşüren de, ona dokunulmuş olmasıydı. Pinochet, o an bitmişti; "siyaseten ölmüştü". O dokunuş, Şili'deki korku duvarının yıkılmasını da sağlamıştı. Savcılar, art arda davalar açmaya başladılar. Gerçi bu davaların hiçbirinden mahkûmiyet almadı; zaten öldüğünde çoğu dava henüz sonuçlanmamıştı. Davalar yağmur gibi geldikçe, her şeyi inkâr etti. Oysa bir zamanlar, işkenceyi bile açıkça savunuyordu. Ona göre, ülkeye komünizm mikrobunu bulaşmıştı, bu mikrobunu yok etmek için işkence dahil her türlü yöntemi kullanmak gerekiyordu. Yargısız infazlar, kaçırma ve kaybetme uygulamaları gündeme geldiğinde, şu cevabı veriyordu: "Demokrasi arada bir kanla yıkanmalıdır ki, varlığını sürdürebilsin."

Pinochet'nin Londra'da gözaltına alınması, Şili'de farklı tepkilere yol açmıştı. Türkiye'de Ergenekon operasyonu çerçevesinde "büyük isimler"e dokunulmasının doğurduğu tabloyu anlamak bakımından önemli dersler içeriyor Şili'deki tecrübe. Bu tepkileri üç grupta toplamak mümkün:

- Pinochet'nin gözaltına alınmasını, "çok gecikmiş nihaî bir hesap, bir tür ilahî adalet olarak değerlendirenler.

- Bu olayı "milli gurura ve bağımsızlığa ağır bir hakaret olarak görenler.

- Olaya şüpheyle yaklaşanlar; bin bir gerekçeyle açık tavır koymaktan kaçınanlar.

İkinci gruptakiler, yani Pinochet'nin açık yandaşları, "*kendilerini yabancıların saldırılarına ve sömürgeciliğe karşı ulusun savunucuları olarak ilan ettiler*". Bu pervasızlığa, hangi akıl inanır, hangi yürek dayanır, diyeceğim, ama ülkemize bakınca, bunlardan her yerde her zaman epeyce bulunduğunu kabul etmek zorunda kalıyorum. Sanki Pinochet, 11 Eylül 1973'teki darbeyi, "ulusal güçler" adına emperyalizme karşı yapmıştı. Sanki Pinochet yönetimi, 17 yıl boyunca uluslararası tekellere, ABD'nin "milli güvenlik doktrinine uşaklık etmemiş de; dış güçlere karşı "milli duruş" sergilemiş, "milli onur"un bayraktarlığını yapmıştı. "Dış güçler", "milli gurur", "milli egemenlik", "milli duruş" ve hatta "emperyalizm" kelimeleri nelere kadir olabiliyorlar, değil mi?

Aslında en büyük muktedir, ne şu ne budur; "korku"dan başkası değildir; herkese diz çöktürebilir, herkesi bir anda hiçleştirebilir. Ergenekon operasyonu, korku duvarının yıkılması için bulunmaz bir fırsattır. Yıkım başlamıştır; onu tamamlamak için cesaret ve basirete ihtiyaç var.

Ergenekon'da, tarihi kan ve kirle yazılmış bir zihniyetin, bir yönetim anlayışının, bir toplum tasavvurunun çıplak hale gelmesi söz konusudur. Üzerine ışık düşünce, yaşaması mümkün olmayan bir mikrop yuvasıdır ortaya çıkmakta olan.

Ağar'ın her zaman kara gözlüklerin arkasına saklamaya çalıştığı gözlerinden geriye doğru bakın, Susurluk diye anılan o kan gölünü ve bataklığı göreceksiniz. Oradan daha öteye bakın, daha neleri göreceksiniz. Bakın Karamahmet olayına; Ahmet Altan'ın dediği gibi, bütün bir yapının ve sistemin mide bulandırıcı anatomisini göreceksiniz.

Kan ve kirle örülmüş ve şimdi bir bir delinmekte olan dokunulmazlık zırhlarını parçalamak için, meselâ Cumartesi Anneleri'nin yeniden eylemlerine başlamalarında olduğu gibi, geçmişi sürekli hatırlatmak çok gereklidir. Zira Galeano'nun dediği gibi "**dokunulmazlık kötü hafızanın yavrusudur**". "*Yüzümüzde olduğu gibi ensemizde de gözlerimiz olmalı,*" diyor Galeano; "*çünkü iyi biliyoruz ki, binlerce kez tökezlenen taşlarda yine tökezlememek ve her zamanki tuzaklara düşmemek için, ileriye doğru bakarken geriye doğru da bakmak kaçınılmazdır.*"

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye ile Kürdistan arasındaki yol

Mithat Sancar 19.02.2009

"**Barışı ve Geleceği Birlikte Aramak**" için, Türkiye'den yüz kadar kişi "**bir yer**"e gittik. Neresiydi burası? Uçak biletlerimize ve uçuş tarifelerine göre, Erbil! Nerede bu Erbil, neyin nesi? Türkiye'den bakınca, "**Kuzey Irak**" diye adlandırılan coğrafyada bir şehir! Nedir bu "Kuzey Irak" peki? Türkiye'deki yaygın algıya göre, "**bir fesat bölgesi**"! Kimler yaşıyor burada? Türkiye'de uzun süre kullanılan dilde, bazen "**Kuzey Iraklılar**", bazen

“peşmergeler” diye anılan insanlar. Neyse ki, artık bundan vazgeçildi, “Kürt” sözü kabullenildi.

İki saat civarında süren bir yolculuğun ardından, önce bu dilin sınırlarına varıyoruz. Başka bir dil karşılıyor bizi. Geldiğimiz şehre, bu şehrin insanları **Hewlêr** diyorlar. Evet, bu şehrin bulunduğu bölge, Irak’ın bir parçası; ama bu kadardan ibaret değil. Tarihî ve resmî bir ismi var buranın. Burada yaşayanlar, hep “**Kürdistan**” demişler. Irak Anayasası’na göre ise, ismi “**Kürdistan Bölgesi**”; Hewlêr de, bu bölgenin başkenti. Kürtler çoğunlukta bu bölgede, Kürtçe de iki resmî dilden biri.

İlk anda, isimlendirmedeki farklılığın çok da önemli olmadığını düşünmüştür Türkiye’den giden gruptakilerin çoğu. Toplantılar başlar başlamaz, Iraklı Kürtlerin hepsinin, Türkiyeli Kürtlerin de çoğunun isim ve isimlendirme meselesinde böyle düşünmedikleri ortaya çıktı. Türklerin çoğu, Kürtlerin bu “hassasiyeti”ni abartılı bulduklarını ifade ettiler. Toplantılar boyunca ağırlığını hep hissettirdi bu tartışma.

Gerçekten öyle mi? İsimlendirme, önemsiz bir teferruat mı? Öyle olmadığını, en azından Türkiye’de yaşayan herkesin gayet iyi bilmesi beklenir. O kadar çok tecrübe var ki önümüzde! “Kürt” sözcüğünün uzun süre yasak olması tek başına yeter bu gerçeği görmek için. Ülkenin her köşesindeki yer isimlerinin Türkçeleştirilmesi, isimlere konan ambargolar bu gerçekliğin yaşayan bazı örnekleri.

İsimlendirme, Türkiye’de totaliter toplum tasavvurunun en etkili iktidar aracı olarak kullanılmıştır hep. Bir yandan isimleri yasaklamak, diğer yandan insanlara ve yerlere kendi uygun gördüğü isimleri dayatmak, baskıcı yönetim hakikatimizin en dolaysız ve o ölçüde acımasız yansımasıdır. İsimlendirme yetkisini elinde tutma hırısı, dünyaya kendi sözcükleriyle düzen verme hevesinin şiddetli ifadesidir; insana ve hayatın hakikatine düşman, yalandan medet uman faşizan bir tutumdur.

İsim, kendi olma hakkının; tartışılması, hele de yasaklanması akla hiç gelmemesi gereken kendiliğinden ve alabildiğine saf parçasıdır. Hangi gerekçeyle olursa olsun, kendini isimlendirme hakkına müdahale her bir insanın ve topluluğun onur ve değerinin en sıcak kaynağı olan eşsiz öyküsüne çirkin bir saldırı, “**kendi olma hakkı**”na kaba bir saygısızlıktır. Bir insanın veya topluluğun kendine verdiği ismi yok saymak, gizlemek, kapatmak, değiştirmeye çalışmak aynı zamanda bir tür şiddettir.

Belki böyle bakmayı denersek, Iraklı Kürtlerin, “**isimlendirme konusundaki hassasiyetleri**”nin, kendileri için ne kadar hayati bir yere tekabül ettiğini anlayabilir; resmî siyasal tercihlerin belirlediği ve bizleri kuşatan, bizi kendimize ve hayata yabancılaştıran zihin dünyasıyla yüzleşmek için bir vesile sayabiliriz. Böylece, “*yaşarken üzerinde bile durmadığımız, ama hep ayağımıza takılıp bizi tökezleten binlerce ayrıntıdan koskoca bir mutsuzluk edindiğimizin*” de farkına varabiliriz.

Bu toplantının Kürdistan Bölgesi’nde yapılmış olması hakkında çok şey söylenebilir; bunların çoğu söylendi zaten, daha da söylenecek. Doğrusu bu yazıda, “siyasal tahliller ve sosyolojik gözlemler” yapmayı hiç istemiyorum. Benim için bu seyahat, öykümün sıcak kökleriyle buluşmaktı her şeyden önce ve bunları aktarmadan konuşmaya elvermiyor gönlüm.

Erbil’de olmak, içinde büyüdüğüm dilleri, yani annemden öğrendiğim Arapçayı ve bana sokakların öğrettiği Kürtçeyi, doğal tınılarıyla sınırsızca duyabilmenin ve kaygısızca konuşabilmenin hüzünlü sevinciydi meselâ. Hüzün, büyüdükçe bu doğallıkla arama bir mesafe girdiğini fark etmekten; sevinç, bu mesafenin yine de

ruhumda hiçbir sınır yaratamamış olduğunu görmekten. Bu diller, sadece bir lisan değil benim için; renktir aynı zamanda ve en çok da sestir.

Erbil'in tozlu sokakları, Nusaybin'de yürüdüğüm sokakların bir uzantısıydı meselâ. Yürüyerek iki şehri birbirine bağlayabileceğimi hissettim. Akşam yemeklerinde hayatıma ritmini veren ilk melodilerin kendiliğindenliğiyle karşılaştım. Mırıldansam, oradan buraya, buradan oraya yol döşeyebileceğimi hissettim.

Bu karşılaşmaların bendeki karşılığının dökümü uzar gider. Sözün yetersiz kaldığı bir haldir bu benim için. Dünyayı sözle düzenlemek yerine, "*dünyadan sesle geçmeye*", "*dünyaya sesle dokunmaya*" çalışmanın bu hale daha uygun düştüğüne inanırım. Galiba bu buluşmaya Türkiye'den gelmiş olsun, Kürdistan'dan katılmış olsun, hemen herkes de benzer şeyi hissetmiş. Nereden mi çıkarıyorum bunu? Bejan Matur'un konuşmasının yarattığı etkiden...

Bejan konuşurken, olmasını istediği şey oldu; akıl kalple bütünleşti; zaman ve mekân kavramları, sınır sözcüğü buharlaştı adeta. Sözcükler yoktu sanki konuşmasında; baştan aşağı bir "**ses**"ti kendisi. O karmaşık iç yolculukların kıvrımlarını, zamanın derinlerine yazılmış yolların tanımlanmamış kesişmelerini ancak böyle bir ses anlatabilir. "*Sözcük, fikirleri taşıyan bir şeydir; işlevini tamamladığı zaman onu unuturuz*"; ama hayattan süzülen samimi ses, göremediğimiz yerlerimize dokunur, bastırmaya çalıştığımız hislerimizi yoklar, bakmayı unuttuğumuz aynaları yüzümüze tutar, zulalarımıza ulaşır, istesek de unutamayız onu.

Bu seyahat, benim için öncelikle bir "ses"ti. Canetti'nin Marakeş'te duyduğu türden bir ses: "*Orada olaylar, görüntüler, sesler vardı, anlamları ancak insanın içinde oluşan; sözler yoluyla ne algılanabilen ne de biçimlendirilebilen, sözlerin ötesinde, sözlerden daha derin ve çokanlamlı.*"

Bejan'ı dinlerken, bir kez daha inandım ki, "*sözcükler üzerinden değil, kendi ürpermelerimizi dinleyerek keşfedebiliriz hayatta kimi şeyleri.*"

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadil ve siyasetin hazin dili

Mithat Sancar 26.02.2009

Dil, bir şeyi anlatamadığı zaman bile, o şeyi soyabilir, çıplak hale getirebilir. Önceki gün, bir konuşma değil, bir lisan, yani Kürtçe salt varlığıyla yaptı bunu.

Ahmet Türk, partisinin grup toplantısında Kürtçe konuştu. Türk, **Dünya Anadil Günü** vesilesiyle yaptı bu konuşmayı. Bugüne kadar ve hâlihazırda bir anadil olarak sayısız baskıya maruz kalan Kürtçe, o anda neyi anlattığından bağımsız olarak, dilin bu özelliğinin bir kez daha kanıtlanmasını sağladı. Neyin çıplak hale geldiğini anlamak için, bu olaya gösterilen tepkilerin bir kısmına bakmak yeterli.

İlk tepki, TRT'den geldi. Meclis çalışmalarını ve o anda Ahmet Türk'ün konuşmasını naklen yayınlayan *TRT 3*,

Türk'ün ağzından çıkan ilk Kürtçe cümlelerin ardından yayını kesti.

Yılların "**devlet adamı**" Hüsamettin Cindoruk'a göre, "*çalışanlar doğru refleks gösterdi*". Gerçekten de bir "refleks"ti bu; ama "doğru" değil, "**hazin bir refleks**". Farklıya ve bilhassa Kürtçeye karşı tahammülsüzlükle belirlenen on yılların zihniyetini, hakkıyla temsil eden bir refleks.

Spikerin açıklaması, Türkiye'nin bir başka hazin gerçeğinin itirafıydı. Neymiş, "*Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu gereğince, Meclis kürsüsünde ve toplantılarında Türkçeden başka dilde konuşma yapılamayacağı hükmü doğrultusunda*" yayını kesmek zorunda kalmışlarmış. Bu açıklama, "**olağan ötekiler**" söz konusu olunca, herkesin kendinde aynı anda hem savcı, hem hâkim ve hem de infaz memuru olarak davranma hakkı gördüğüne dair bir çıplaklık halidir. Bu tavır, bürokratik kurumların "**milli hassasiyetler**" söz konusu olduğunda, kendilerinde Meclis'e bile müdahale etme hakkını gördüklerine dair de bir çıplaklık halidir.

Meclis Başkanı, aynı gerekçeyle, bu uygulamayı sahiplendi. AKP çevrelerinden de benzer tepkiler geldi. Grup Başkanvekili Nihat Ergün, Meclis Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu, partinin "büyük abi"lerinden Bülent Arınç, Ahmet Türk'ün hareketini Anayasa'ya ve kanunlara aykırı bulduklarını söylediler.

Ben aynı görüşte değilim. Ne Meclis İçtüzüğü'nde bu konuda bir düzenleme var; ne Anayasa'nın 3. maddesi bu olaya doğrudan uygulanabilir, ne de Siyasi Partiler Kanunu'nun 81. maddesi yasağa dayanak oluşturacak şekilde yorumlanabilir. Bunun gerekçelerini açıklamaya bir köşe yazısının çerçevesi el vermez. Ama zaten asıl mesele de bu değil bence.

Velew ki, bu davranış hukuka aykırı olsun! Bu durum, bugüne kadar Anayasa ve kanun hükümleri gerekçe/bahane gösterilerek çeşitli haksızlıklarla karşı karşıya bırakılmış bir partinin ve geleneğin temsilcilerinin böyle tepki vermelerini haklı gösterebilir mi?

Başka olaylar bir yana, **Merve Kavakçı olayı** ne çabuk unutuldu? 2 Mayıs 1999 tarihli Meclis tutanaklarını okuyun, göreceksiniz ki, orada da yasakçılar neredeyse bire bir aynı jargonu kullanmışlardı; hiçbir somut madde göstermeden İçtüzük'ten dem vurmuşlar, Anayasa'yı da soyut bir şekilde öne sürmüşlerdi. O gün o jargonun hedefine insafsızca yerleştirilenler, bugün aynı şeyi başkalarına yaparlarken hiç mi hicap duymuyorlar?

AKP'lilerin açıklamalarında insafı zorlayan unsurlar da var. Meselâ Bülent Arınç, önceki gün bir televizyon kanalında, bugün grup toplantısında Kürtçe konuşmaya izin verilirse, bunu başka adımların izleyeceğini ve işin başka noktalara varacağını belirtiyordu endişeyle ve kızgınlıkla. Bu halet-i ruhiyeyi, başörtüsü tartışmasında kimlerin kimlere karşı temsil ettiğini hatırlıyorsunuz değil mi? Arınç, ayrıca Ahmet Türk'ün Kürtçe konuşmayı "**fütursuzca**" yirmi dakika sürdürdüğünü söyleyebildi. Bu ifade bana, Bülent Ecevit'in Merve Kavakçı olayında sarf ettiği o meşum sözleri hatırlattı: "*Bu kadına haddini bildirin!*"

Nihat Ergün, ayrıca Ahmet Türk'ün "çıkışı"nı seçim yatırımı diye niteleyerek takbih etmeye çalışıyor. Kendilerine yönelik yığınla benzer ithamı pişkince yok sayıyor. Başbakan'ın Kürtçe konuşması, TRT 6 falan hatırlatıldığında, bunların aynı şeyler olmadığını rahatlıkla söyleyebiliyor diğerleri. *Yeni Şafak* gazetesi, aynı günkü internet baskısında olayı "**Meclis'te Kürtçe provokasyonu**" başlığıyla haberleştirebiliyor.

Başta MHP olmak üzere milliyetçi ve ulusalcı çevrelerin öfkeli ve saldırgan tepkilerine şaşırmaq için bir neden yok. Onlar kendi çizgilerinde tutarlılar. Bu çizgiyi siyaseten yerden yere vurabiliriz, onlara türlü sıfatları uygun

görebiliriz; inkârcı diyebiliriz, faşizan diyebiliriz vs. Ama tutumlarında “**etik bir sorun**” olduğunu söyleyemeyiz.

Oysa AKP ve ona yakın bazı çevrelerin yaklaşımları tam da bu noktada sorunlu. Daha açık söyleyelim; buradaki esas sorun, siyasî olmaktan önce ve öte “**ahlâkî**”dir. Maruz kaldığı haksızlıkların aynısını başkalarına reva gören bir anlayış, demokrasi ve özgürlükler konusunda inandırıcı olamaz. “*Dün dündür, bugün bugündür*”, “*o başka, bu başka*” mantığını tekrarlamakta beis görmeyen bir siyasi oluşum, demokrasi ve özgürlükler alanında hukuksal açılımlar yapsa bile, bunların kök salması için vazgeçilmez önemde olan zihniyet dönüşümüne katkı sunamaz; aksine bu zemini bizzat kendisi tahrip eder.

Ahmet Türk’ün şahsında Meclis’te yankılanan Kürtçe, hukuksal düzenin ve siyasal sistemin ucubeliğini çıplak hale getirmiştir. Bir yanda devletin televizyonu bir kanaldan yirmi dört saat Kürtçe yayın yapıyor, Başbakan televizyonda ve meydanlarda övünerek Kürtçe konuşuyor. Diğer yanda ise, Kürtçe konuştu diye “öteki” partinin mensupları yargılanıyor, hüküm giyiyor; isimler, harfler yasaklanıyor.

Velev ki, Ahmet Türk ve dili, hukuku ihlal etmiş olsunlar ve dahi bunu seçim hesabıyla yapmış olsunlar, yine de bu saçmalıkları ve ikiyüzlülüğü iyice görünür kıldıkları için, meşru bir şeydir yaptıkları. Hukukun muktedirler tarafından ihlal edilmesi, baskı ve zulmün kuralsızlaşmasına, dolayısıyla vahşileşmesine yol açar. Mağdurların ve mazlumların adaletsizliklere yönelik itirazlarının bitişik sonucu olarak hukuk ihlali ise, daha adil bir dünyaya giden başlıca yollardandır, tarihteki sayısız tecrübenin öğrettiği üzere...

Türkiye siyasetinin acil ihtiyacı, galiba **utanma duygusudur**, **hicaptır**. Kendimizi utançtan kurtarabilmemiz için, evvela utancı kurtarmamız, yani utanmayı bilmemiz, hicap duyabilmemiz gerekir. Bunun için de “**yeni bir dil**”e ihtiyacımız var. Belki Dünya Anadil Günü, dünyanın en çok zulüm gören dillerinden Kürtçe vasıtasıyla, Türkiye’de siyasetin dilini değiştirmek için bir başlangıç vesilesi olur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Varoluşsal yalan ve sefil bahane

Mithat Sancar 05.03.2009

“Bir zamanlar bir adam varmış, sihirbazın biri ona, insanlara istediği kadar yalan söyletme yeteneğini bahşetmiş. Bazı insanların bakışları karşısında gerçeğin dudaklarımızdan kendiliğinden dökülüverdiği gibi, bu adamın iradesi de insanın düşüncelerini daha kaynağında tersine çeviren ve rengini değiştiren bir baskı uygularmış.”

Girişini aktardığım bu mesel, Georg Simmel’in “**Öncesizliğin ve Sonrasızlığın Işığında An Resimleri**” adlı kitabındaki “**Yalan Üreticisi**” denemesinde yer alıyor. Bu mesel, yıllar evvel ilk okuduğumda da bana sanki Türkiye’nin kamusal/siyasal hayatını tasvir ediyor gibi gelmişti.

Taraf’ın dünkü manşeti, “**Savaş Yalanları**”ydı. Bu manşet ve altında anlatılan olay, daha önce başka bir yazımda kullandığım bu meseli bir kez daha hatırlattı bana.

Manşetle aynı adı taşıyan bir kitabı da hatırladım bu vesileyle; Louis Begley'in "**Savaş Yalanları**" kitabını. Kitabın arka kapağındaki şu birkaç satır, romanın iyi bir özeti: "*İkinci Dünya Savaşı'nın en sıcak günleri. Sekiz yaşındaki Yahudi Maciek, teyzesi Tanya ile birlikte, hayatta kalabilmek için varlığını, dinini ve ailesini reddeder ve sonunda sırf yaşadığı için suçluluk duygusuna kapılır.*"

Türkiye'de sistem, kocaman bir "**varoluşsal yalan**" üzerine inşa edilmiş; oradan türeyen sayısız "**yavru yalan**", hayatımızın her yanını istila ediyor durmadan. "*Annelerin ninnilerinden, spikerin okuduğu habere*", ders kitaplarından siyasal alandaki en küçük davranışa kadar "yalan"la yaşıyoruz sanki. Bu hal, insanları sadece kamusal/siyasal alanda değil, özel dünyalarında bile kendiliğinden, hatta fark ettirmeden bir "yalancı" gibi davranmaya yöneltiyor.

O kadar uzun süredir işliyor ki bu döngü, yalan artık sıradanlaştı, alıştığımız bir şey haline geldi. Yüzeysel yalanlar değil bunlar, derinlerimize nüfuz etmiş yalanlardır. Ve böyle yaşamak; hem kamusal dünyamızı, hem toplumumuzun ruhunu, hem de bireysel benliklerimizi fena halde ifsat ediyor.

Zira Simmel'in dediği gibi, "*sözleri düşüncelerden farklı bir yöne sevkeden yalan en yüzeysel ve giderilebilir yalandır: Bu yalan, insanın kendisine ait değil gibidir, kendisiyle ve dış dünya arasındaki sınırda oluşur yalnızca. Asıl yalan, sözlerin düşüncelerle örtüştüğü, fakat düşüncenin içimizdeki daha derin gerçekle çeliştiği yalandır; ruhumuzun kendi içinde ikircikli olduğu ve aslında inanmadığını bildiği şeye inandığı zaman.*"

Tıpkı Begley'in romanındaki gibi, yalan üzerine kurulmuş bir hayatta, ne adalet fikri yer bulabilir, ne suç, ne de günah.

Yalan üzerine kurulu bir sistem, "**bahane**" olmadan yürüyemez; yani bu çarkı, "bahane"nin kötü yağı olmadan çevirmek imkânsız. Simmel'in aynı kitabındaki "**Bahane**" başlıklı denemesinden birlikte okuyalım:

*"Hayvanlarda benzeri görülmeyen, salt insana özgü bir davranış keşfetmeye çok çalışıldı. Oysa dil ve devlet, hatta ahlâk ve sanatın bile gelişmelerinin ilk belirtilerini insanaltı varoluşta bulmak mümkün. Ama bir noktada, insanla hayvan arasındaki mesafede en ufak bir azalma olmamışa benziyor... Kabahati bir de başarıya dönüştüren **bahane**, yalnızca insanın tinsel mülküdür ve en üstün hayvan bile buna cesaret edemezken, en alçak insanın beşiğine türünün vaftiz armağanı olarak konulur."*

Birileri "yalan" üretiyor; başkaları da hemen onun "bahane"sini. En büyük "bahane" de, "**kutsal amaçlar**" şeklinde zuhur ediyor. Her meşrepten siyasal akım, "*kutsal bellediği amaca giden yolu açmak*" adına yalanları ve yalancılığı meşrulaştırmaya, masumlaştırmaya çalışıyor. Başkası yaptığında "kötü" bulduğumuz davranış, biz veya bizden biri yahut bize yakın bulduklarımız tarafından yapıldığında birden bire "iyi" oluveriyor. Giderek "kavramlar" tersyüz oluyor; "değerler"in içi boşalıyor. Böylece "sistem"in en iddialı muhalifleri bile, onu yeniden üretir hale gelebiliyorlar.

Bence Türkiye'de anlamlı siyasal mücadelenin öncelikli hedefi, Nâzım Hikmet'in dediği gibi, "yalanı yenmek" olmalıdır:

*Annelerin ninnilerinden
spikerin okuduğu habere kadar,
yürekte, kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı...*

Yusuf Hayaloğlu'nun vakitsiz vedası, sahici insanların bu "yalan" dünyasında uzun süre tutunamadıklarını gösteriyor galiba. Sevgili Ahmet Kaya'nın sesinden her dinleyişimde sarsıldığım bir türkü var, "şu dağlarda kar olsaydım" diye başlayan. Bunun da sözlerini o güzel insan, Yusuf Hayaloğlu yazmış. Son dizeleri, sanki Türkiye'yi ve kendisini anlatıyor:

*Bu dünyada yerim yokmuş yokmuş
Keşke bir yalan olsaydım olsaydım...*

Ruhu şad olsun, başta sevgili Gülten Kaya, tüm yakınlarının ve sevenlerinin başı sağ olsun!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir kez daha: "Darbe nedir?"

Mithat Sancar 12.03.2009

Ergenekon davasında ek iddianame bitmiş. Dünkü *Taraf*'ın sürmanşetinden öğreniyoruz ki, bu iddianamenin eksenini "*darbe teşebbüsü*" oluşturuyor. Nihayet "darbe", ilk kez açıkça yargılama konusu olacak. Ama bazı kesimler, hâlâ ısrarla darbe hazırlıklarıyla ilgili bilgileri ve Ergenekon davasını, "cumhuriyetçi değerlere ve cumhuriyete" karşı bir komplo olarak göstermeye çalışıyorlar.

Bir süredir darbeye dair yeniden bir şeyler yazmak istiyorum; ama her seferinde bu mevzuda söyleyecek yeni bir şey bulamadığımı fark edip, vazgeçiyorum. *Taraf*'ın dünkü haberi üzerine, bundan iki yıl kadar önce *Birgün*'de yayınlanan yazımı kısaltarak paylaşmaya karar verdim:

Darbe nedir? Bu sorunun cevabını benim kuşağım iyi biliyor; kuşağımın büyükleri daha da iyi biliyorlar. Bu insanlara "darbe"yi anlatmak zor değil; ama zaten gerekli de değil. Bir kısmının yaşam öyküsü canlı cevap olarak duruyor gözlerimizin önünde.

Lakin aynı soru bir çocuktan geldiğinde durum değişiyor. On yaşındaki kızım Dicle, televizyonda sürekli "darbe" sözcüğünü duyunca, birden bu soruyu sordu geçen gün:

"Darbe nedir?"

Nereden başlarsınız, nasıl anlatırsınız? Askerler yönetime el koyarlar, demokrasi rafa kaldırılır, özgürlükler boğulur, aykırı görülen herkes ve her şey ayıklanır... Baskınlar, gözaltılar, işkenceler, uyduruk yargılamalar, yargısız infazlar...

Yok, böyle olmayacak. Onun çocuk ruhuna kaldıramayacağı kadar ağır korkular sokmaya hakkımız yok. Bir de, darbeyle bağlantılı o **“kötülükler”**den her birini çocuk diline çevirmek de kolay değil.

Kestirme ve sade bir cevapla başlamak iyi olabilir:

– “Darbe kötü bir şey kızım.”

– “Nasıl yani?”

Buyurun bakalım, kaçacak yeriniz varsa kaçın! Mecburen ve öğrendiğinizi sandığınız ölçüde **“çocuk dili”**ni gözeterek anlatmaya başlıyorsunuz. Gözlerinden bulutlar geçtiğini, yüzünde kaygı ifadeleri belirdiğini fark etmemeniz mümkün değil.

– “Peki, geçer mi bu darbe?”

Hiçbir darbenin fiziksel açıdan kalıcı olmadığını, ama hepsinin de kalıcı hasarlar bıraktığını ve geçene kadar da birçok acı yaşattığını anlatmak yerine, çocuğu rahatlatacak bir şeyler söylemek daha iyi olur galiba.

– “Kızım, henüz olmadı, olmayacak da herhalde.”

Biraz rahatlamış görünüyor. Bir süre susuyor, elindeki boncuklarla kolye ve bilezikler yapmaya devam ediyor. Ama yüreğindeki baharlar gibi rengârenk o boncuklar ve düşler dünyasına kendini tam olarak veremiyor belli ki. Konuşulanları kendi dünyasındaki kodlarla eşleştirmeye, böylece anlamlandırmaya çalışıyor olmalı.

Sonra o küçücük deneyim dağarcığındaki imgeleri biraraya getirerek durumu kendince çözüyor:

– “Yoksa darbe, ‘Çemberimde Gül Oya’da olan şey mi? Hani her yerde askerler vardı, iyi abilere ve ablalara kötülükler yapıyordu, öyle değil mi?”

– “Eh işte kızım, öyle bir şey.”

İmge dünyasında gezinirken en korkunç noktaya çarpmış olmalı ki, birden gözleri büyüyor, sesi titriyor, ağlayacak gibi oluyor:

– “Ama orada insanlar kitaplarını da saklıyorlardı. Ben bu kadar kitabımı nereye saklarım?”

Dicle okumayı çok seviyor, kitaplarına çok düşkün. Yaşı için epey zengin sayılacak bir kütüphanesi de var. Kitaplarını özenle seçiyor, dikkatle yerleştiriyor. Hepsini de tanıyor, her birinin yerini biliyor. İşte darbeyi onun için korkunç hale getiren de, bu değerli varlıklarının başına kötü bir şey gelecek olması ihtimali.

Başka söze gerek var mı sizce? Galiba var; ama çocuklara değil, o dönemin yıkımlarına ve acılarına doğrudan maruz kaldıkları veya tanıklık ettikleri halde, hâlâ darbeden medet umanlara söyleyecek sözümüz var:

Ruhlarınızı korkulara yem ederken çocukların gözlerine hangi yüzle bakacaksınız? Bu çocuklar yarın büyüyüp de, **“o zamanlar neredeydin, ne yaptın”** diye sorduklarında, **“sizi şeriat tehlikesinden korumak için darbeye destek verdim”** mi diyeceksiniz? **“Kendi değerlerinize ve iradelerinize sahip çıkıp, idealleriniz için**

mücadele etmek yerine, hâkî eteklere tutunacak kadar aciz miydiniz” diye sorsa içlerinden birileri, ne cevap vereceksiniz?

Darbe ve Ergenekon tartışmaları bağlamında eylem ve tutumlarımızı bir kez daha gözden geçirmeye yardımcı olacağı umuduyla, Avusturya edebiyatının önemli deneme yazarlarından Manés Sperber’den bir alıntıyla tamamlamak istiyorum bu yazıyı:

“Bir eylem, sonuçları bakımından, eylemde bulunanın amaçladıklarının ve dahası kestirdiklerinin çok ötesine uzanabilir. Bu, kötü bir yazgıyı engellemek için gerçekleştirilen trajik nitelikteki bir eylem için geçerlidir. İkinci olarak, yüceleştirilmiş eylem diye bir eylem türü vardır; bu eylem, yapılması gerekenin tersine, nedenler bağlamında değil, fakat eylemde bulunanın üstüne tutulan projektör ışığında değerlendirilebilir.”

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asit kuyuları, ölüm tarlaları ve Cumartesi Anneleri

Mithat Sancar 19.03.2009

Geçmiş, yakamıza iyice yapıştı; bu sefer bırakacak gibi görünmüyor. Esasen şiddet dolu travmatik geçmişin bir özelliğidir bu. Siz onunla yüzleşmeye ve hesaplaşmaya yanaşmazsanız, o sizinle hesaplaşmaya başlıyor; mutlaka, ama mutlaka yapıyor bunu, er ya da geç.

Şimdi geçmiş, inatla bizi hesaplaşmaya davet ediyor. Generallerin darbe günlüklerini serdi önümüze önce. Yeterince aymadık, aymazlık gösterdik. Çeşitli bahaneler uydurduk yüzleşmeden kaçmak için.

Ergenekon soruşturmasında üstümüze saçılan delilleri yok saymaya çalıştık. Saklı silahların bulunması için yapılan kazılarla dalga geçtik.

Geçmiş de, bunlara aldırmadı. Şiddetin ve zulmün ana kaynağıyla, yani darbe geleneği ve gerçeğiyle yüzleşmemiz için ısrar etti. Mustafa Balbay’ın günlüklerini çarptı yüzümüze sonra. Her seferinde, bir önceki adımda önümüze serdiği hakikatten kaçmak için üretilmiş bahaneleri de tek tek çökertiyor, tıpkı bu olayda olduğu gibi.

Bunların yetmeyebileceği ihtimaline karşı, geçmiş, somut vahşetlerin ve acıların kemendini savuruyor boyunlarımıza. 12 Eylül’ün idam evrakları açığa çıkıyor; idam edilenlerin sesleri, vicdanlarımıza adreslenmiş birer mektup olarak geliyor bugüne.

Ve bence en önemlisi, kayıplar, kaçırılıp kaybedilenler artık sığmıyorlar gömüldükleri yerlere. Zalimler, onları hayattan çekip aldılar, arkalarında bir iz bırakmadıklarını sanarak. Bu toplum da, onları hafızasından silip atmak istedi. Lakin insanlığın son 30-40 yıllık tecrübesi, her şeyin silinip gidebileceğini, ama kayıpların asla

kaybolmayacağını gösteriyor.

Sadece Şili, Arjantin ve Guatemala örneklerine bakmak bile, kayıpların kaybolmama inadını tanımak için yeter.

Belki biz bilmiyoruz, belki bilmek istemiyoruz; ama dünya bizden ibaret değil. Meselâ Türkiye, kayıplar konusunda, sık sık Arjantin'e benzetiliyor "yabancı basın"da.

1976'da bir darbeyle Arjantin'e kâbus gibi çöreklenen cunta, insan hakları ihlalleri kataloguna yeni bir yöntem "hediye etmişti". Muhlifler veya muhalif olduğundan şüphelenilenler, bizdeki JİTEM benzeri örgütler tarafından kaçırılıyor, çeşitli işkencelerden geçirildikten sonra, uyuşturulmuş halde askerî kargo uçaklarına "yükleniyor" ve okyanusun ortasına atılıyorlardı. "**Arjantin tipi ölüm**" olarak adlandırılan bu yöntemle, 30 bin civarında insan "kaybedildi".

Şimdi bizde "**asit kuyuları**" ve "**ölüm tarlaları**" gündemde! Bunlar, Türkiye'nin insanlık suçlarına özgün katkısı olarak kayıtlara geçmeye başladı bile. "**Türkiye tipi ölüm**"den söz edilecek artık insan hakları literatüründe.

Arjantin toplumu, bugün bu utancı çok büyük ölçüde sildi alnından. Kimler sayesinde? "**Mayo Meydanı Anneleri**" olarak bilinen o mübarek kadınlar sayesinde. Çocuklarını, kocalarını, sevgililerini bulmak için, darbenin en sıcak ve acımasız günlerinde, Başkanlık Sarayı'nın karşısındaki meydana toplanmaya başladılar o kadınlar. Saldırlara, baskılara aldırmadan, beyaz tülbentleriyle dikildiler cellâtların karşısına. Sadece cellâtların değil, vahşeti sessizce izleyenlerin de.

Beyaz tülbentlerin altındaki saçları karaydı çoğunun, mücadeleye başladıklarında. Saçları beyazladı sonra, ama vazgeçemediler. Darbeciler, ileride bu insanlık suçlarının hesabının sorulacağını anlamışlardı; af yasaları çıkardılar kurtulmak için. Ama o da işe yaramadı bu inatçı vicdan direnişi karşısında.

Cuntanın devrilmesinden bu yana 26 yıl geçti. Bugün bile, bu kadınların elleri o cellâtların yakalarında; sık sık yeni mahkûmiyet kararları çıkıyor mahkemelerden. Meselâ acımasızlıklarıyla ünlü iki cuntacı general, daha birkaç ay önce ömür boyu hapis cezasına çarptırıldılar. Bu generaller, "*her şeyi vatan için yaptıklarını*" söylediler yargılama sırasında. O vatan, bugün onlardan utanıyorsa ve bu cezalarla o utancından kurtulmaya çalışıyorsa, o kadınlar sayesinde.

Bizim de Mayo Meydanı Anneleri gibi kadınlarımız var; "**Cumartesi Anneleri**"miz var. Yıllarca her cumartesi Galatasaray Lisesi'nin önünde toplandılar, ellerinde "kaybedilmiş" yakınlarının fotoğraflarıyla. Hakaretlere uğradılar, tehditler aldılar, coplandılar, yerlerde sürüklendiler; ama uzun süre devam ettiler sessiz isyanlarına. Ne yazık ki, toplumun büyük bir kısmı, görmezden geldi onları ve onlara yapılanları. Bu toplum, onların gözlerine bakma cesareti gösteremedi; göreceği utancın boyutundan ve ağırlığından korktu belki de. Ama o utanç, yok olmadı, büyüdü sürekli. Şimdi toprak bile utanıyor; onca vahşeti ve kiri kaldıramıyor, yüzümüze kusuyor adeta.

Bahane bulmak giderek daha da zorlaşıyor. Kaçacak yerlerimiz azalıyor sürekli; ya darbeciliği ve onun zorunlu uzantısı vahşet pratiklerini açıkça savunacağız ya da darbelerle, darbecilikle ve onların uzantısı utanç uygulamalarıyla topyekûn bir hesaplaşmaya gireceğiz. "Kayıplar", "asit kuyuları" ve "ölüm tarlaları", bu hesaplaşmanın kalbidir; buradan tutmak zorundayız, darbeci zihniyetten ve vahşet utancından kurtulabilmek için.

“Kötü”de benzediğimiz Arjantin’i, neden “iyi”de model almayalım; illa bir ülkeye benzeyeceksek, neden Arjantin olmasın bu?

“Cumartesi Anneleri” bir süredir yeniden toplanmaya başladılar. Vicdan sahibi herkesi ve darbeciliğe karşı olduklarını söyleyenleri, bir samimiyet sınavı bekliyor şimdi: O kadınların ellerinden öpmek, arkalarına dizilmek. Ve “asit kuyuları”nın ve “ölüm tarlaları”nın temsil ettiği acı hakikati, her gün hatırlatacak geniş katılımlı ve çok boyutlu bir hareket yaratmak. Aksi takdirde, şartların dayatmasına ve az sayıda adanmış insanın çabasına terk etmiş oluruz adalet ihtimalini.

Meselâ BM Genel Kurulu’nun 20 Aralık 2006’da kabul ettiği “**Kayıplar Sözleşmesi**”nin Türkiye tarafından imzalanıp onaylanması talebiyle bir kampanya başlatılabilir. Zorla kaybetmeye, savaş dahil her şart altında mutlak bir yasak getiren bu sözleşme, yaygın veya sistematik kaybetme eylemlerini de insanlığa karşı işlenen suçlar kapsamına alıyor. Kayıplar konusunda “hakikat ve adalet” talebinin hayata geçmesi ve bunların “bir daha asla” yaşanmaması için evrensel bir vicdanın önemli dayanağı olabilecek bu sözleşme, ancak 20 devlet tarafından onaylanınca yürürlüğe girecek. Şubat 2009 verilerine göre, şimdiye kadar 81 devlet imzalamış bu sözleşmeyi; onaylayan devlet sayısı ise, henüz 10 maalesef. Türkiye imzacılar arasında bile yok.

Toprak utancından kusuyor! Geçmiş ve hayat, bu topluma utançtan kurtulmak için davetiyeler çıkarıyor! Ya toprağa, geçmişe ve hayata kulak vereceğiz ya da bize yine hüsrân düşecek, utançla eğmeye devam edeceğiz başımızı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hafıza, hayatın değer(sizliğ)i ve adalet

Mithat Sancar 26.03.2009

Çoğu kimse, Türkiye toplumunun “**hafızasız**” ya da “**kötü hafızalı**” olduğuna inanır. Ben aynı kanıda değilim. Bence bu ülkede “**unutkanlık**” değil, “**hatırlama yasağı**”dır belirleyici olan.

Aramızda daha bir sürü benzerlik olabilir, ama en çok bu açıdan Latin Amerika ülkelerine benzediğimizi düşünüyorum. Bu ele avuca sığmaz toplumları zapturapt altında tutmak için pek çok kötülük tezgâhlandı tarih boyunca. Yirminci Yüzyıl’ın son çeyreğinde de bir “darbeler laboratuvarı” haline getirildi bu güzel coğrafya.

Latin Amerika’nın kültürel ve siyasal dokusunu, geçmişi ve bugünüyle en iyi anlatanların başında **Eduardo Galeano**’nun geldiğine kimse itiraz etmez herhalde.

Adalet ve hafızanın birbirleriyle sıkı sıkıya bağlantılı olduklarını ve Latin Amerika ülkelerinde her ikisinin de egzotik lüksler haline getirildiğini söylüyor Galeano. Bunun da, toplumu “*hayatın değersizliğine ve hatırlamanın yasak olduğuna alıştıran*” ve insanların “*her olayı diğer olaylarla bağını yitirmiş, kendi geçmişinden ve diğer olayların geçmişinden koparılmış*” bir şekilde algılamaları sağlanarak başarıldığını vurguluyor.

Bu sözler, ülkemizin de “lanetli gerçekliği”ni tasvir ediyor. Bu ülkede “millet için devlet adına” pek çok insanlık suçu işlendiğini herkes biliyor. Ama herkese, bunları hatırlamanın ve hatırlatmanın ne kadar ağır bedeller gerektirdiği de gösterildi. Ayrıca herkes, bu suçların cezasız kalacağına alıştırdı. Bu uğursuz döngü, “**hafızanın uyuşması**” gibi bir hal yarattı.

Böylece Türkiye, **Gabriel Garcia Marquez**’in şahane eseri **Yüzyıllık Yalnızlık**’taki Macondo kasabasına dönüştü sanki. Günün birinde **Macondo**’da bir uykusuzluk illeti baş gösterir ve hızla yayılır. Bir süre sonra, kimse bir şey hatırlamaz olur; hafıza uyuşmuştur. Hastalık başkalarına bulaşmasın diye, kasaba ve halkı yabancılardan yalıtılır. Bu karantina öylesine etkili olur ki, gün gelir, olağanüstü durum olağan sayılır, yaşam yeni bir düzene girer, çalışma eski temposunu bulur ve o gereksiz uyku alışkanlığına kimse kafasını takmaz olur.

Aureliano, bir gün tesadüfen hafıza kaybını önleyecek bir yöntem bulur; bütün nesnelerin üzerine adlarını yazıp yapıştırır. Bunu anlattığı babası José Arcadio da, yöntemi bütün kasabada uygulamaya koyar; eline fırçayı alıp her şeyin üzerine adını yazar: Masa, saat, kapı, tencere, inek, keçi, muz. Lakin sadece ad yazmanın yeterince etkili olmadığını görünce, yöntemi biraz daha geliştirir. Meselâ ineğin boynuna şöyle bir yazı asar:

“Bu bir inehtir. Süt versin diye her sabah sağılması gerekir, sütün de sütlü kahve yapmak üzere kahveyle karıştırılabilmesi için kaynatılması şarttır.”

Şimdi Türkiye toplumu, bu durumu yaşıyor sanki. Ergenekon soruşturmasıyla gelişen süreçte, hafıza uyuşmasının mutlak bir unutuşa evrilmemesi için, sırayla çeşitli olayların adı konuyor, anlamları açıklanıyor. Meselâ, “*bu darbe teşebbüsüdür, darbe teşebbüsü suçtur, bu suçu işleyen yargılanır*” gibi. Meselâ “*bu cinayettir, kim tarafından ve ne adına işlenmiş olursa olsun, suçtur ve bu suçu işleyen de yargılanır*” gibi. Meselâ, “*bu olaylar birbirlerinden kopuk değiller, hepsi aynı örümcek ağının parçalarıdır*” gibi.

Sorunsuz işlemiyor kuşkusuz bu süreç; hiçbir yerde de öyle işlememiştir zaten. Birileri sürekli bu adların ve açıklamaların yazılı olduğu levhaları yok etmeye çalışıyorlar. Buna güçlerinin yetmediği durumlarda, o levhaların üzerine başka isimler ve açıklamalar koymak istiyorlar. Ama öyle gerçekler çıkıyor ki ortaya, işte onları balçıkla sıvamak veya tevil etmek giderek imkânsızlaşıyor. Meselâ Mustafa Balbay’ın günlükleri, kim ne derse desin, bu gerçeğin temsilinde dönüm noktalarından biri oldu bile.

Ve ölüm kuyularından çıkan kemikler, bu gerçeklerin kalbini oluşturuyor. Zira burada, hiç kimsenin açıkça savunamayacağı ve bahane uyduramayacağı bir vahşet var. Bu kanlı ve kirli yumak çözülmeye başladı bir kere; onu durdurmak artık çok zor. Bu toplumu devlet karşısında korkak ve itaatkâr bir sürü haline getiren başlıca tahakküm tekniği, “**hayatın değersizliği algısı**”nı yerleştirmektir ve bu algı, ancak yumağın sonuna kadar çözülmesiyle kırılabilir. Kayseri İl Jandarma Alay Komutanı’nın bu çerçevede tutuklanması da, bu nedenle bir dönüm noktasıdır.

Geçen gün bir televizyon programında yaşananlar, bu gerçekler karşısında şimdi başka bir yöntemin deneneceğine işaret ediyor: **Darbeyi açıkça savunmak ve meşru göstermek!**

Gerçi darbeleri savunmak bu ülkede bilmediğimiz bir şey değil; ama bu sefer durum her zamankinden biraz farklı. “Darbe teşebbüsü” ilk defa yargılanıyor. TSK İç Hizmet Kanunu’nun 35. maddesi, hep darbelerin meşruluk kaynağı olarak gösterildi; ancak bu tez, hiçbir zaman yargı organları önünde açıkça tartışılmadı. Bana öyle geliyor ki, şimdi son yıllarda yaşadığımız “**hukuk sihirbazlığı**” örneklerine bir yenisi eklenmek isteniyor.

Yani bu tezin, Ergenekon davasında temel savunma argümanlarından biri olarak kullanılmasının hazırlıkları yapılıyor.

Bu hazırlıklar, kaçınılmaz olarak siyasal alana yansiyacaktır. Bundan en çok, darbecilik karşısında muğlâk ve kaçamak duruş sergileyenler etkileneceklerdir. Aynı şey, günü ve kendilerini kurtarmayı başlıca hedef ve marifet sayanlar için de geçerlidir. Tekrar edeyim: **Kaçacak yerler giderek azalıyor!**

Darbeciliği yargı kararıyla meşrulaştırma çabalarının nasıl bir sonuç doğuracağı da, siyasal mücadelelerin seyrine bağlı olacaktır.

Olaylara ad konması, hafızayı uyuşukluktan kurtarmak için önemli bir müdahale ve imkândır, ama tek başına sorunu çözmeye yetmez. Zaten Macondo'da da yetmemişti. Adalet fikrine/inancına hayat vermek ve demokratikleşmenin önündeki tuzakları bertaraf etmek, evveliyatla siyasal mücadelenin işidir.

Her açıdan pespaye bir kampanya eşliğinde seçimlere gidiyoruz. Belli ki, siyaset sahnesinin başlıca aktörleri, yakıcı gerçeğe dokunmayı seçimlerden sonraya bıraktılar. Esasen isteseler de istemeseler de, bu gerçekle doğrudan temas kurmak zorunda kalacaklardır. Sonuçlar ne olursa olsun, seçim ertesi dönem, bu bakımdan önemli gelişmelere gebe görünüyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçimler ve demokratik terbiye

Mithat Sancar 02.04.2009

Köşe yazarının ve televizyon yorumcusunun bu kadar bol olduğu bir ülkede, seçim gibi bir konuda, hele de seçimlerin üzerinden birkaç gün geçmişken, yeni bir şey söylemek imkânsız gibidir. Böyle zamanlarda, ironinin büyük filozofu, aforizmanın yaman ustası **Karl Valentin**'in bir sözüne sarılır, fikrimi yazarım ben de. Diyor ki Valentin; *"aslında her şey söylendi; ama henüz herkes tarafından değil."*

Kazanan - kaybeden meselesinden başlayalım. Kimin neyi ne kadar kazandığını veya kaybettiğini muhtelif ölçütlere göre belirleyebiliriz. Mesela 2007 genel seçimleriyle ya da 2004 yerel seçimleriyle bir kıyaslama yapabiliriz. Partilerin seçim öncesi ilân ettikleri hedeflere ya da açıkça dile getirmedikleri, ama değişik tavırlarından anlaşılabilecek beklentilere bakabiliriz. Seçim sonrası açıklamaları ya da ruh hallerini de, bir ölçüt olarak kullanabiliriz.

2007 genel seçimlerini ölçüt almak, bana doğru gelmiyor. 22 Temmuz 2007 gecesi yazdığım yazının başlığı, **"olağanüstü seçimlerin olağandışı sonuçları"**ydı. Orada da belirttiğim gibi, 2007 seçimlerine birçok açıdan "olağanüstü" sayılacak şartlarda gidilmişti; sonuçlar da, uzun vadeli eğilimleri yansıtmaktan ziyade, olağandışı faktörlerle hesaplama niyetini görünür kılmıştı.

2009 seçimlerine ise, **"olağan seçimlerin normal sonuçları"** başlığı daha uygun düşüyor.

Şimdi 2007 seçimlerindeki oy oranının altında kalmış olmasına vurgu yaparak AKP'yi mağlup saymak, isabetli olmadığı gibi inandırıcı da değil. Oy kaybı gerçeğini yok sayarak, AKP'yi muzaffer ilân edenler de hiç inandırıcı değiller. En başta AKP yöneticilerinin beyanları ve ruh halleri, onları yalanlıyor.

CHP ve MHP'nin oylarındaki iki-üç puanlık artışı "zafer" diye sunan değerlendirmeler ise, bu partilere orta boy veya küçük rolleri kalıcı bir biçimde münasip görmenin itirafı olarak geliyor bana. İktidar alternatifi olarak sahaya çıkan bu partilerin bu sonuçlara sevinmeleri, "**şerefli mağlubiyet**" tesellisinden öte anlam taşıyor.

Bu çerçeve, 2004 seçimleriyle yapılacak karşılaştırmalar için de üç aşağı beş yukarı geçerlidir.

AKP, CHP ve MHP yetkililerinin seçim sonrası beyanları, hiçbirinin kendini galip görmediğini yeterince açık ediyor. Hepsi kendi durumlarından önce rakiplerinin oy oranlarına dikkat çekiyorlar. "**Rakip başarılı olmadığına göre, ben galibim**" mantığı, inandırıcılık sorununun ötesine işaret ediyor: Bu ülkenin temel siyasi aktörleri, yüzleşme kültürünün çok uzağındalar.

Demokratik siyasetin çeşitli işlevleri var. Bunlar arasında iki tanesinin, bu ülke açısından hususi öneme sahip olduğunu düşünüyorum. Aslında bunları, otomatik bir etki değil de; bir potansiyel saymak daha doğru olur.

Bir defa demokratik siyaset, özel olarak da seçimler, **toplumsallığın inşasında ve/veya geliştirilmesinde** hayati öneme sahiptir. Topluluğun bütünü ile muhtelif parçaları arasında karşılıklı bağımlılığı, en açık şekilde, demokratik siyasetin yöntemleri hatırlatır. Her bir parçanın diğerlerinin hayatını etkileyebildiğine ve kendi hayatının diğerlerinden etkilenebildiğine dair algıyı beslemek konusunda serbest seçimler büyük rol oynar.

Bu seçimlere bu açıdan bakıldığında, ortada bir paradoks bulunduğu söylenebilir. Zira sonuçların yansıdığı renkli haritalar, toplumsala sarılma değil, kendi parçasına iyice sığınma eğiliminin çok güçlendiğini gösteriyor. Öncelikle, parçaların "görelî özerkliği"nin, demokratik siyasetin dışladığı değil, içerdiği bir şey olduğunu belirtiyim. Demokratik siyasetin erdemi, aslında tam da bu noktada devreye girebilir. Çünkü parçaların birbirlerinden kopmaları ihtimali, "çok özel durumlar" hariç, yeni ilişki ve iletişim kanalları arayışını acil bir ihtiyaç olarak dayatır. Demokratik siyaset, bu ihtimali gözler önüne sermek suretiyle, ihtiyaç konusunda bir farkındalık yaratır.

DTP'nin Kürt illerinde aldığı geniş destek, görelî özerkliğin kopmaya evrilebileceği o "çok özel durumlar"dan biri olarak değerlendirilebilir. Ancak burada da, demokratik siyasetin başka bir işlevine/potansiyeline güvenebiliriz. O da, "**terbiye etme**" işlevidir.

Demokratik siyaset, sunduğu imkânların bolluğu ve açtığı yolların çeşitliliği nedeniyle, terbiye edici bir işlev görebilir. Bu imkânları ve bu yolları gören gruplarda, birlikte yaşama ve şiddeti dışlama konularında sarsıcı bir yüzleşme ve yapıcı bir hesaplaşma yaşanması ihtimali çok yüksektir. Bu açıdan, DTP'nin bu seçimlerde elde ettiği anlamlı başarı, Kürt sorununun çözümü ve demokrasinin yerleşmesi açısından büyük bir şans sunuyor.

Ancak demokratik siyasetin terbiye potansiyelinin bu meselede fiiliyata dönüşebilmesi için, "**demokratik terbiye**"nin toplumun diğer parçalarında ve onların temsilcilerinde yaygın bir haslet haline gelmesi şarttır. Herhangi bir parçanın iradesine saygısızlık, o parçayı kendi içine kapanmaya zorlar. Bu ise, diğer parçalar tarafından dışlanan parçanın kendi kaderini kendi başına belirleme eğilimini teşvik eder. Böyle bir eğilimin, demokratik siyasete aykırı olmadığını da bilelim.

Öte yandan, demokratik terbiye; mağlubiyeti tevekkül ve tefekkür, galibiyeti de olgunluk ve tevazu vesilesi saymayı gerektirir. Zira demokratik siyaset, mutlak haklılık ve ebedî hâkimiyet iddia ve ihtiraslarının reddi üzerine kuruludur.

Cemil Çiçek'in DTP'yle ilgili sözlerini, dün bu gazetenin manşetinden okudunuz. "Demokratik terbiye"nin kökten reddini bihakkın temsil eden zihniyete, bundan daha açık bir örnek bulmak gerçekten çok zordur. Bu bakış, ya DTP'ye oy verenleri "bu millet"ten (bütünden) saymıyor; öyleyse **bölücüdür**. Ya da, ya da onları "bu millet"ten sayıyor, ama "milletin bu parçası"nın iradesini türlü gerekçelerle "tahkir ve tezyif" etme hakkını kendinde görüyor; öyleyse **faşizandır**.

Demokrasiye en büyük zararı, demokratik siyasetin erdemlerinin ve bilhassa demokratik terbiyenin, toplumun en büyük parçası tarafından hiçe sayılması verir. Eğer illa bu seçimlerden bir ders çıkarılacaksa, bence birincisi ve en önemlisi bu olmalıdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zapatero'dan Erdoğan'a, zihniyetten medeniyete

Mithat Sancar 09.04.2009

Bu hafta, Türkiye dünyanın merkezine yerleşti sanki. Bunun başlıca sebebi, elbette Obama'nın ziyareti. Ama Obama'nın Türkiye'de olduğu günlerde, İstanbul'da mütevazı bir "küresel zirve" vardı. Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı İkinci Forumu toplantıları için BM Genel Sekreteri, devlet başkanları, bakanlar dahil, değişik ülkelerden 1200'den fazla delege Türkiye'ye geldi.

Medeniyetler İttifakı'nın eş başkanlığını Türkiye ile İspanya yürütüyor. İspanya Başbakanı Zapatero da, doğal olarak bu toplantıdaydı. Medeniyetler İttifakı projesinin anlam ve önemi hakkındaki düşüncelerimi başka zaman yazarım. Ben bugün Zapatero'dan ve onun İspanya'sından söz etmek istiyorum; Obama'yı da ihmal etmeden ama.

Zapatero, şu sıralar hiçbir devlet ve siyaset erbabının gölgesine yaklaşamayacağı kadar popüler olan Obama'yla aynı yaşta. İkisinin hayat hikâyeleri birçok yönden farklı, ama benzeyen yanları da var. Bana göre, benzerliklerin başında, atalarının maruz kaldığı mağdurluk ve haksızlık geliyor. Gerçi bu tecrübeleri ikisi de kişisel olarak doğrudan yaşamadılar; ama "onları onlar yapan hikâyeler"de bunların derin izler bırakmaması imkânsız. Obama'nın hikâyesini artık herkes neredeyse ezbere biliyor; ben Zapatero'nunkini anlatayım.

Zapatero, İspanya'yı derinden yaralayan ve ortasından yaran İç Savaş'ın (1936 – 1939) travmasını, ailesi dolayısıyla yakından tanıdı. Baba tarafından dedesi, bu savaşa Cumhuriyetçilerin safında bir subay olarak katıldı ve savaşın hemen başlarında Francocular tarafından öldürüldü. Anne tarafından dedesi ise, Franco birliklerinde subaydı.

Zapatero'nun çocukluğu ve ilk gençliği, Franco faşizminin kararttığı ortamda geçti. Otuz beş yıl süren bu zulüm yönetiminin sonu, Franco'nun 1975'teki "doğal ölümü"yle başladığında, Zapatero henüz 14 yaşındaydı. Siyasi mirasını, faşistlerce katledilen dedesinden almıştı. Aktif siyasi hayata da, iki yıl sonra İspanya Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) saflarında girdi.

İspanya, yeni bir döneme geçiyordu. Ardında İç Savaş ve diktatörlükten oluşan 40 yıllık travmatik bir dönem vardı. Demokrasiye geçiş sürecini yöneten siyasi elitler, geçmişini kurcalamama konusunda anlaştılar. Siyaset sahnesinin bütün büyük aktörleri, "suskunluk paktı" diye anılan bu mutabakata katıldılar; hem İç Savaş, hem de diktatörlük dönemi için "unutma politikası"nı onayladılar. Bir tür devlet politikası haline gelen bu mutabakatı, iki büyük siyasi parti de sorgulamadan uyguladılar.

Lakin hafıza öyle kolay kontrol edilemiyor, günü gelince isyan ediyor. Yeni binyılın eşiğinde, hafızanın isyanı, İspanya'da artık iyice hissedilir hale gelmişti. Zapatero'nun yükselişi de, tam da bu döneme denk düştü. 1997'de PSOE'nin merkez yönetimine seçildi; 2000 yılında ise, artık partinin başındaydı.

O yıl, aynı zamanda Franco'nun ölümünün 25. yıldönümüydü. Geçmişle hesaplaşma sorununun artan yoğunlukla İspanya'nın gündemine yerleşmesi de bu zamana rastlıyor. İç savaş, Nazi Almanyası'yla işbirliği ve Franco diktatörlüğü döneminde işlenen insanlık suçları, bu tartışmaların başlıca ayaklarını oluşturuyordu. 2000 yılında kurulan "Tarihsel Hafızayı Yeniden Kazanma" adlı yurttaş girişiminin öncülüğünde yürütülen, İç Savaş'ta ve Franco diktatörlüğü döneminde kaybolan binlerce kişinin akıbetini araştırma çalışmaları yaygınlaşıyordu. Bu çalışmalara başka örgütler de katılıyor, toplu mezarlar tespit ediliyor, açılıyor; kemikler toplanıyor, ölümler yeniden gömülüyordu.

2004 yılında yapılan seçimlerde, Zapatero'nun başkanlığında PSOE kimsenin beklemediği bir zafer kazandı. Bu zafer, geçmişle hesaplaşma talebinin takipçisi olan toplum kesimlerinin umutlarını güçlendirdi. Zira Zapatero ve partisi, seçim kampanyaları boyunca, geçmişin üzerine örtülen kalın ve küflü perdenin kaldırılacağını, diktatörlüğün haksızlıklarının telafi edileceğini ve tarihsel hafızanın yeniden canlandırılacağını vaat etmişlerdi.

Bu vaatlerini yerine getirmek için hemen küçük, fakat anlamlı adımlar da atıldılar. Mesela parlamentodan, bütün Franco heykellerinin kaldırılmasını öngören bir karar çıkardılar. Bunun üzerine hükümet, ülkenin çok çeşitli bölgelerinde bulunan yüzlerce Franco heykelini sökmeye başladı.

PSOE, 2008 seçimlerini de kazandı; böylece ikinci Zapatero Hükümeti dönemi başladı. Bu dönemde, geçmişle hesaplaşma çalışmaları daha sistematik bir hale getirildi. Bu amaçla, "Tarihsel Hafıza Yasası" adını taşıyan bir tasarı hazırlandı.

Bir yıl süren yoğun tartışmaların ardından ve Franco'nun siyasi mirasını temsil eden Halk Partisi'nin sert muhalefetine rağmen, bu tasarı Kasım 2007'de büyük bir çoğunlukla parlamentodan geçti.

Bu yasayla, İç Savaş'ın ve Franco diktatörlüğünün mağduriyetleri resmen tanındı; mağdurlara tazminat ödendi; binlerce kişi hakkında idam dahil ağır hapis kararları veren Franco döneminin askerî mahkemeleri gayri meşru ilan edildi.

Bu yasadaki güç alan, diktatörlerin belalısı hâkim **Baltasar Garzon**, İç Savaş ve Franco'nun diktatörlüğü döneminde kaybedilen 114 bin insanla ilgili soruşturma başlattı. "Kitlesel katliamlar, işkence ve siyasi muhaliflere yönelik sistematik ve hukuksuz tutuklamalardan" sorumlu tuttuğu Franco ve o dönemde görev

yapan yöneticiler hakkında bilgi toplanmasını; aralarında şair **Federico Garcia Lorca**’nın cesedinin de bulunduğu sanılan 19 toplu mezarın açılmasını isteyen Garzon, yaşananları resmen insanlığa karşı suç olarak niteledi.

Franco döneminin mirasıyla başka düzlemlerde de hesaplaşmaya girişti. Mesela özerk yönetimleri güçlendiren reformlar yaptı. Bask sorununun çözümü için, ETA’yla çeşitli yollarla görüşmeler yürüttü. Bu konuda yaşadığı hayal kırıklıklarını, politikasının özünden sapmak için bahane olarak kullanmadı. Katolik Kilisesi’nin toplumsal hegemonyasını kırmak için çalışmalar yaptı; mesela eşcinsel evlilikleri tanıdı. Bütün Avrupa’da göçmenler ve mülteciler konusunda baskıcı tedbirler alınırken, tam tersi politikalar izledi.

Zapatero yönetimi, şimdiye kadar bu çizgiden sapma anlamına gelecek kayda değer bir yalpalama, bir tutarsızlık göstermedi. İspanya, bugün Avrupa’nın en heyecan verici ve dinamik demokrasisi haline geldiyse, bunda başrolü Zapatero’nun ve onun zihniyetinin oynadığı kesindir.

Zapatero, benim gözümde asıl böyle bir “medeniyetin temsilcisi”. BM şemsiyesi altındaki Medeniyetler İttifakı Forumu’nun eş başkanlığını üstlenmesinde, o zihniyetin büyük rolü olduğuna inanıyorum. Peki Erdoğan’ı, bu Forum’un eş başkanlığına götüren şey de aynı mı? Acaba Erdoğan, başkanlığı paylaştığı Zapatero’nun temsil ettiği zihniyetin farkında mı? Asıl bu zihniyetin medeniyetiyle ittifak yapabilir mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye dalgalanırken...

Mithat Sancar 16.04.2009

Ergenekon soruşturması, Türkiye’yi dalgalandırmaya devam ediyor. Her dalga, büyük sarsıntılar yaratıyor. Anlaşılmaz bir şey değil bu. Zira soruşturmanın kendisi, kocaman bir tayfun. Darbelerin “normal” sayıldığı bir ülkede, ilk defa bir darbe girişiminin soruşturmaya ve yargılamaya konu olması, en ağır taşları bile yerinden oynatır.

Türkiye’de yaşanan bütün klasik darbelerin, öyle ya da böyle bir “sivil ayağı” vardı. Ama onların hepsinin hem hazırlık hem de icra safhalarında ordu, tartışmasız bir şekilde belirleyiciydi. Sivil uzantılara düşen görev, terör yaratmak, yani kaos, korku ve yılgınlık ortamını yaygınlaştırmaktı. Esasen onlara sivil demek de mümkün değildi; hemen hepsi “paramiliter” yapıların unsurlarıydı.

Bu tablo, 28 Şubat’ta değişti. Şartların dayatmasıyla, yeni darbe stratejisi geliştirildi. Yeni stratejide sivillere figüranlık değil, ana roller düştü. O zamandan beri, her yeni darbe hazırlığında bu stratejiye sadık kalındığını, gözlerimizle gördük. Darbe ve Balbay günlükleri, göremediklerimizi veya görmek istemediklerimizi de gözlerimize soktu.

Savcılar, Ergenekon soruşturmasının hedefini, darbe girişimini açığa çıkarıp yargıya taşımak olarak açıkladılar. Özellikle ikinci iddianame, bu konuda çok net. Yeni darbe stratejisinin bir gereği olarak bu girişimde kritik

işlevler üstlenen “siviller”in de bu soruşturmanın kapsamına alınmaları kaçınılmazdı. Öyle de oldu, oluyor.

Nitekim yeni dalga da “siviller”e çarptı; hatta bu dalganın hedefinde, sadece “siviller” vardı. Bunların bir kısmının darbe girişimiyle bağlantılarını gösteren bilgiler, hem daha önce kamuoyuna sızdırılmıştı; hem de iddianamede yer almıştı. Bu nedenle, yeni dalganın bu kişilere uzanması şaşırtıcı olmadı. Ergenekon soruşturmasını engellemeye veya en azından sulandırmaya çalışanların da bu duruma şaşırmadıklarından eminim. O yüzden tepkilerinde pek inandırıcı olamıyorlar.

Lakin Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği’ne ve Türkan Saylan’a yönelik böyle büyük çaplı operasyon için aynı şeyleri söylemek zor. Bu operasyonun resmî gerekçesini ve hangi delillere dayandığını bilmiyorum. Sızan bilgiler de, henüz cılız, tatmin edici olmaktan da uzak. Ama bundan önceki dalgalarda yaşananlar, burada da tekrar edebilir; kimsenin kolayca itiraz edemeyeceği bilgi ve deliller yayınlanabilir.

Bekleyip görmek en doğrusu; ancak bu aşamada bile şu kadarını söylemek isterim: Soruşturmanın inandırıcılığı ve yargılamanın selameti açısından savcılara büyük sorumluluklar düşüyor. Kendilerine emniyetten gelen bilgileri, çok iyi tartmak zorundalar. Aksi takdirde, soruşturma ve yargılama süreci büyük zarar görür. Bunun bedelini sadece kendileri ve hükümet değil, asıl bu memleket ve bu toplum öder. Bir bütün olarak Ergenekon operasyonu, demokratik hukuk devleti zihniyetinin ve ilkelerinin yerleşmesi için büyük bir fırsattır; bunu heba etmenin sonuçları da vebali de gerçekten ağır olur.

ÇYDD ve Saylan konusunda beni en çok, tepkilerin ortaya konma şekli rahatsız ediyor. Onlara destek verenlerin büyük bir kısmı, hamaset ve ajitasyon yüklü bir üslup kullanıyor. Türkan Saylan’ın özel kişiliği ve durumunu düşündükçe, ekranlara yayılan görüntüler benim de içimi sıztatıyor. Ama bunu, mutlak bir dokunulmazlık gerekçesi olarak göstermek, hem basit hukuk kurallarıyla bile bağdaşmaz, hem de bence en çok Saylan’ı yaralar.

Diğer tarafta, ÇYDD’yi ve Saylan’ı, Ergenekon operasyonu ile ilgisi olmayan konuları gündeme getirip güya “karalamaya” çalışan bir kampanyanın işaretleri var. Mesela *Zaman* gazetesi, Saylan’ın “Hristiyan misyonerliği” yaptığını iddia eden MİT ve Özel Kuvvetler Komutanlığı raporlarını haber diye yayınlıyor. Bu da yetmiyor, ÇYDD’nin PKK’lı öğrencilere de burs verdiği belirtiliyor. Aynı iddialar, *Yeni Şafak* gazetesinde de yer buluyor. Bu gazete, burs verilen öğrencilere, MLKP üyelerini de ekliyor.

Neredesinden bakarsanız bakın, çirkinlik akıyor bu tutumdan. Tamam, bu zihniyet, misyonerliği bir “suç” olarak sunmaktan vazgeçmeyecek; ama bunun Ergenekon’la bağlantısı ne? Ayrıca burs alan öğrenciler arasında PKK’lılar ve MLKP’liler varsa, yani bunlar yasadışı örgütlere üyeyeseler, neden yargılanmıyorlar? Ortada bir mahkeme kararı olmadan, bu öğrencileri nasıl örgüt üyeliğiyle itham edersiniz? Ve en önemlisi, bütün bunların Ergenekon soruşturmasıyla ne alakası var?

Fethullah Gülen cemaatine bağlı kurumlar için benzer iddialar, başka örgüt adları kullanılarak gündeme getirildiğinde, buna isyan eden bu gazeteler ve onlarla aynı zihniyeti paylaşanlar, nasıl oluyor da, başkaları söz konusu olduğunda böyle pervasız davranabiliyorlar?

Ergenekon sürecine verilebilecek en büyük zarar, onu inandırıcı olmaktan uzaklaştırmaktır. Bunu da, en çok, sürece karşı olanlar değil, destek olduğunu iddia edenler yapabilirler. Operasyonu engelleme ve sulandırmak isteyenler, bugüne kadar belki kayda değer bir başarı elde edemediler; ama soruşturma sürecinde sapma şüphesi uyandıran her tavır ve yaşanan her ihlal, onların elini biraz daha güçlendirdi.

Operasyona destek verenlerin; hukuk devleti, demokrasi, çoğulculuk, eşitlik gibi bir dertleri olmadığını; yani operasyonun hedefinde olanlarla esasta aynı zihniyeti taşıdıklarını gösteren her hareket ve her söz, ortamı bulandırıyor ve kafaları karıştırıyor. Bu ise, Ergenekon soruşturmasını, Türkiye'nin demokratik hukuk devleti ilkeleri temelinde yeniden yapılanması imkânı olmaktan biraz daha çıkardığı gibi, toplumsal kutuplaşmayı keskinleştirmenin vesilesi haline getiriyor.

Dalgalanmak, durulmak için bir fırsattır. Zaten denizler de durulmuyor dalgalanmadan. Lakin Türkiye'yi bu şiddetli dalgaların ardından, demokratik hukuk devletinin durgun ve güvenli limanlarına götürecek toplumsal dayanaklara duyulan ihtiyaç da her geçen gün daha yakıcı hale geliyor. Zira mevcut destekçilerle, bu geminin bu limana sağlam bir şekilde ulaşması zor görünüyor. Memleket, demokrasiyi varoluş sebebi olarak kavrayacak ve amasız, fakatsız hareket tarzı olarak yaşayacak insanların etkili bir toplumsal güç haline gelmesini bekliyor nicedir...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik hukuk devleti ve seküler etik

Mithat Sancar 30.04.2009

Alman Şair Friedrich Hebbel (1813-1863), henüz 20. yüzyılın vahşetlerini görmemişken, şu sözleri söylemişti: *"Alman milletinin bir 'hastalık tarihi' dışında, şimdiye kadar örnek alabileceği bir 'hayat tarihi'nin olmadığını kabul etmek o kadar zor mu?"*

"Hastalık" yerine "şiddet ve ölüm" kelimelerini koyup, bu sözü Türkiye'ye uyarlarsak, belki kendimizi anlamaya yardım edecek bir formül elde ederiz: *"Türkiye'nin bir 'şiddet ve ölüm' tarihi dışında, şimdiye kadar örnek alabileceği bir 'hayat tarihi' olmadığını kabul etmek o kadar zor mu?"*

"Bunu kabul etmek ne işimize yarar", diye sorabilirsiniz. Benim cevabım son derece basit: Kabul edersek, belki yeni bir tarih yapabiliriz. Tarihi yeniden yazmaktan değil, yeni bir tarih yapmaktan söz ediyorum. Birincisi, zaten en iyi becerdiğimiz şeylerdendir. Tarihi; şan ve şeref, kahramanlık ve erdem ekseninde yeniden yazmaktan hiç bıkmıyoruz. Böylece kendimizi sağlıklı olduğumuza inandıracağımızı umuyoruz. Oysa "hastalıklı geçmiş"i sürekli bastırmakla, hastalığı daha da ağırlaştırmaktan ve yaymaktan başka bir şey geçmiyor elimize.

Böyle yaşamının sonuçlarını görmek için, öyle fazla bir çaba harcamak da gerekmiyor. Neredeyse şiddet ve ölümle geçmeyen bir tek günümüz bile yok. 14 yaşındaki bir çocuğu ölesiye döven polisin, onu açıkça veya içinden kutlayan meslektaş(lar)ının, dönüp baktıklarında utançlarını yüzlerine vuracak "iyi bir örnek" yok geçmişimizde. Hunharca katledilen bir genç kızın katillerini bulmak yerine, onu ve ailesini vicdansızca suçlayan İstanbul Emniyet Müdürü'nün de öyle. Bir hücre evine baskın yapacağım diye, insanların hayatını hiçe sayan aynı şahsın da dahil olduğu "görevliler" için de aynı şey geçerli. "Ben emniyet müdürüme inanırım" diyen başbakan bakımından da durum farklı değil. "Terörle mücadele" bahanesiyle, binlerce çocuğu tutuklayan, onların yetişkinlerle aynı şartlarda yargılanmalarını ve cezalandırılmalarını öngören kanun değişikliğini hazırlayan hükümetin, onaylayan parlamentonun da, kendilerine hicabı ve insafı hatırlatacak bir "hayat tarihi" örneğimiz yok maalesef. Anayasa'nın 90. maddesini yok sayarak bu kanun değişikliğini uygulayan ve o çocuklara ağır hapis cezaları veren hâkimler de, aynı "hastalık tarihi'nin izinden gidiyorlar.

Demokrasi konusundaki fukaralığımızı biliyoruz; ama hukuk devleti olamamanın anlamıyla fazla ilgilenmiyoruz. Çok karmaşık bir şey de değil oysa hukuk devleti. Hukukun herkesi eşit şekilde bağlaması fikri, bu kavramın temelini oluşturuyor. Bu fikir, ortaya çıktığı dönemde bir devrimi simgeliyordu. Zira böylece, başta devletinki olmak üzere her türlü iktidarın hukuka tâbi olmasını talep etmiş oluyordu ki, mutlakiyet rejimleriyle karşılaştırıldığında gerçekten de devrimci bir talepti bu.

Hukuk devleti fikri, karmaşık ve çoğulcu modern toplumlar açısından, aynı zamanda bir "seküler etik" in de temelini oluşturur. Ancak bu temel, tek başına bu etiğin kurulmasına yetmez. Seküler etiğin inşası, ancak demokrasinin devreye girmesiyle tamamlanabilir.

"Hastalık tarihi"nin belalı hattından kurtulup, "hayat tarihi"ne yol açabilmek için de, bu iki kavramın buluşturulması ve yerleştirilmesi gerekiyor. Mesela hukuku ihlal eden bir kamu görevlisinin, unvanı ve derecesi ne olursa olsun, hesap vereceğini bilmesini; toplumun da kendisinden hesap sorulacağına inanmasını sağlamak gerekiyor. Hukuk devleti olmak için, vazgeçilmez bir şarttır bu. Ama demokrasi ilkesi açısından, bundan fazlasına ihtiyaç var: Özellikle ağır ve sistematik ihlallerde, siyasi otoritenin hesap vermesini bir norm olarak benimsemek; yani "normalleştirmek".

Ergenekon operasyonu, "hastalık tarihi"nden kurtulmamız için önemli bir yol açtı; lakin bu yolun "hayat tarihi"ne çıkabilmesi için, "hastalık tarihi"ni sürekli yeniden üreten zihniyetle de hesaplaşmak gerekir. Bu hesaplaşmanın başlangıç adımı ve temel ilkesi, "kendi için hayat" ve "kendi için adalet" sapkınlığından arınmaktır.

İşte bugün en büyük sıkıntımız budur. Bir yandan, malum çevreler Ergenekon zihniyetini yaşatmak için her yolu deniyorlar. Mesela son zamanlarda, bu zihniyetin baş düşman bellediği hukuk devleti kavramını kalkan yapıyorlar. Böylece bu fikri ve bu kavramı bir de bu yolla itibarsızlaştırmaya başladılar. Sonuç itibarıyla, daha fazla ölüm biriktirerek, "hastalık tarihi"ni restore etmeye çalışıyorlar.

Öte yandan, Ergenekon operasyonunun önünü açan ve sahiplenilen AKP, demokratik hukuk devleti ve seküler etik konularında hiç de iyi sınav vermiyor. AKP yetkililerinin kendilerine yapılan haksızlıkları başkalarına reva görmekten sakınmadıklarına dair o kadar örnek var ki, bunları tekrarlamaya gerek yok. Ama ikinci Ergenekon iddianamesinin ek klasörlerinde yer alan bir bilgiyi hatırlatmakta da fayda var. 4 Ocak 2006'da yapılan güvenlik zirvesinde, Başbakan Erdoğan kendi partisini ve hükümetini suçlayan komutanlara karşı oldukça cevval bir tavır sergiliyor; lakin suçlanma sırası Osman Baydemir'e ve DTP'ye gelince birden komutanlarla aynı zeminde buluşuyor. Hatta hızını alamıyor, devletlû kimliğini kuşanıp şu sözleri söyleyebiliyor: "Bu belediye başkanları bir tane değil ki, 56 tane. Son afet olaylarında bir şeyler yapmak istediler, ama devlet olarak onların önünü kestik."

Demokratik hukuk devleti bu etikle sağlanabilir mi? Ya da, bunca rezalete rağmen, İstanbul Valisi'ni ve Emniyet Müdürü'nü görevden almak bir yana, sürekli sahiplenip savunmak hangi etikle açıklanabilir?

AKP'nin temel derdinin, kendisine karşı tezgâhlanan darbeleri etkisizleştirmek, yani kendisini kurtarmak olduğu her geçen gün biraz daha açığa çıkıyor. Bunu yaparken, Türkiye'nin darbe ihtimaliyle yüzleşmesi ve aktüel darbeci güçlerin etkisizleştirilmesi gibi çok önemli bir hizmet sunuyor elbette. Ama AKP'nin bu haliyle daha öteye gitmesini, yani darbeci geleneği yaşatan zihniyetle hesaplaşmasını ve bu zihniyetten kurtulmayı sağlayacak şartları yaratmasını beklemek, eğer aşırı iyimserliğin işareti değilse, bir çaresizliğin ifadesi olabilir.

Demokratik hukuk devleti ve ondan beslenen seküler bir etiği sonuna kadar savunacak siyasal alternatiflerin yokluğundan kaynaklanan bir çaresizlik...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiddet sarmalından kurtulmak

Mithat Sancar 07.05.2009

"Oralar" da bir yerde, Mardin civarında bir köyde, bir katliam yaşandı. Şiddetin ve acının pek çok tezahürüne tanıklık etmiş bu coğrafya, böylesini daha önce görmedi. Bu coğrafyada doğmuş ve büyümüş biri olarak, bu kanlı trajediye dair bir şeyler yazmak ayrıca zor geliyor. Nereden başlanır, ne söylenir?

Her cinayette, her katliamda, önce öldürülen insanların kişisel öykülerini düşünürüm. "Yinelenmesi, yerine başkasının konması mümkün olmayan" o hayatları... "Ne denli alçakgönüllü olursa olsun bir serüven; onuru, hiç kimsenin geri dönüp aynı biçimde yaşayamayışından kaynaklanan bir serüven" olan yitmiş hayatları...

Ağıt yakmalıyız elbette, ama ağıta gömülüp kalamayız! Bu şiddet döngüsünü durdurmak zorundayız. Bunun için de, böylesine bir şiddete, şiddetin böylesine dizginsizleşmesine yol açan şartları samimiyetle ve cesaretle tartışmalıyız.

Bu olayın sebeplerine ilişkin açıklamalar çoğu insanı şaşırtıyor. En çok "töre"ye vurgu yapılıyor mesela. Böylece, diğer şartlar birden bire önemsizleştirilmiş oluyor. Töreye atf yapanların hepsi değil, ama epeycesi bütün sorumluluğu Kürtlere yıkmak niyetinde. Bu ırkçı anlayışın örneklerine sıkça rastlıyoruz. "Kan davası", "namus cinayeti" hep Kürtlerin "marifetleri" olarak sunuluyor bu anlayışta. Bunlara göre, "Kürtler şiddete tapan, feodal bağların gönüllü kölesi, ilkel varlıklardır; Türkiye'nin başına beladır". Sonuç: Onlara ne yapılırsa yeridir!

Böyle düşünenlere sormak bile gereksizdir: Velew ki, tek sebep töredir; lakin bu töre denen şeyi, bu aşiret düzenini bunca yıldır hangi yapılar ve uygulamalar ayakta tutmaktadır? Orası, Türkiye'nin sosyal ve siyasal hayatından kopuk, ayrı bir hukuka ve idareye tâbi bir sömürge midir? Öyle olsa bile, oraları bu şekilde yöneten sistemin hiç mi kabahati yoktur bütün bu olan bitende?

Aşiret yapısının tamamen çözülmesini engelleyen birçok faktör arasında bir tanesinin özel bir yeri var; o da koruculuk sistemidir. Bu sistemin 24 yıldır nasıl işlediğini birazcık merak eden herkes, bu gerçeği kolayca görebilir. Ancak koruculuk sisteminin tek işlevi bu değildir. "Terörle mücadele" adı altında her türlü hukuksuzluğun ve şiddetin meşrulaştırılmasında da bu sistemin önemli etkisi vardır.

Aslında bütün bunların temelinde Kürt sorunu yatıyor. Devletin çözüm olarak sarıldığı "güvenlik politikaları", sorunu kangrene dönüştürdü. 25 yıldır süren şiddet, bölgenin dokusunda onarılması zor tahribat yarattı. Ortak yaşamın hukuk temelinde kurulması fikri darmadağın edildi. "Güç", hayatı belirleyen nihaî merci haline getirildi. Köy boşaltma ve yakma gibi insanlık suçu sayılan uygulamalar sonucu, demografik yapıdan mülkiyet ilişkilerine kadar her şey alt üst oldu. Çözumsuzluğun yarattığı melanetler, Türkiye'nin bütün damarlarına yayıldı.

Memleket, neredeyse şiddet kültürüne mahkûm hale geldi.

PKK'nın bu kültürün oluşmasındaki rolünü kimse görmezden gelemeyiz. Gerçi Kürt sorununu PKK yaratmadı, aksine PKK Kürt sorunundan doğdu. Ama Kürt sorununun şiddetle özdeşleşmesinde PKK'nın sorumluluğu büyüktür. Kürt bölgesinde şiddet kültürüne dayalı otoriter yapıları teşvik eden sayısız sözü ve eylemi vardır PKK'nın. Bunları "münferit vakalar", "bireysel hatalar", "yerel sapmalar" olarak niteleyen açıklamalar, PKK'nın sorumluluğunu gizlemeye yetmiyor. "Tek taraflı ateşkes"leri öne sürmek de, bu sorumluluğu azaltmıyor. Zira her "ateşkes dönemi", katliam boyutuna varan eylemlerle sonlandırıldı. Ve bu eylemlerde hangi yapıların, ne tür bağlantıların belirleyici olduğu sorusuna, hiçbir zaman ikna edici bir cevap verilemedi.

Bugüne kadar yapılanlardan farklı şeyler düşünmenin zamanı geçiyor. Devlet, köhnemiş "güvenlik konsepti"yle PKK'nın teslimine zorlanamayacağını ve tasfiye edilemeyeceğini görmek zorunda. PKK da, şiddeti bir yöntem olarak kullanmakla, temsilcisi olmaya soyunduğu Kürt toplumuna ne kadar büyük zararlar verdiğini, hiç olmazsa şu son olaya bakarak görmek zorunda. Ayrıca silah bırakmaya hazır olduğunu gösterecek -alışılmış demeçler dışında- bir şeyler de yapmak zorunda.

Şiddeti sona erdirmek için kapsamlı bir "silahsızlandırma programı"na acil ihtiyaç var. Böyle bir programın neleri içerebileceği konusundaki fikirlerimi değişik yerlerde yazdım. Yerim azaldığı için bu yazıda tekrar edemiyorum. Ama şu kadarını söyleyeyim: Silahsızlandırma, tek taraflı değil, silahlı örgütü de kapsayan en az iki taraflı bir süreçtir. Örgütü hesaba ve sürece katmayan, onu silah bırakmaya ikna edecek şartları dikkate almayan girişimlerden bugüne kadar bir sonuç alınamadı; bundan sonra da alınması mümkün görünmüyor.

Bunlara kafa yormak yerine, göğe bakıp ıslık çalma anlamına gelen açıklamalar yapan herkes, bir sonraki katliamın doğrudan faileri arasına katılmaya hazırlandığını bilmelidir. Aynı şey, bu katliamı iğrenç bir şekilde magazinleştirmeye çalışanlar açısından evveliyatla geçerlidir.

Bu söylediklerim, bu tür olayları hangi şartların mümkün kıldığını hemen ve eksiksiz bir şekilde açıklama çabası olarak anlaşılmamalı. Judith Butler'ın dediği gibi, "Şartlar bireysel failer gibi 'eylemez', ama hiçbir fail de onlarsız eylemez".

Yapılması gereken, ne tür bir dünyanın böyle insanları ortaya çıkardığını sormak ve sorgulamaktır. Lakin bunu söylemek de, bireylerin yerine tamamen şartların suçlu olduğunu iddia etmek değildir; daha ziyade şartlar ile eylemler arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeye çağrı yapmaktır. Ben, Kürt sorunundaki çözümsüzlüğün, bu ilişkinin can damarı olduğu kanısındayım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununda çözüm umudu

Mithat Sancar 14.05.2009

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, bir süredir "*Kürt sorununda iyi şeyler olacağını*" söylüyor. Murat Karayılan da, Hasan Cemal'le yaptığı mülakatta, çözüm yönünde olumlu mesajlar verdi.

Bu açıklamalar, kamuoyunun geniş kesimlerinde, iyimser bir hava yarattı. Bir kez daha umutlanıyoruz yani. Ama

son 15-20 yılda yaşadığımız tecrübeler, Kürt sorunu söz konusu olduğunda, umudu ve iyimserliği abartmamamız gerektiğini de öğretti. Zira bugüne kadar nice umut dalgası, kanlı duvarlara çarpıp kırıldı. Umut yorgunuyuz artık.

Çok karmaşık ve meşakkatli görünse de, Kürt sorununda şiddetsiz bir çözümün zeminini hazırlamak ve yolunu açmak uzak bir hülya, imkânsız bir rüya değil aslında. Lakin bunun için, ilk yapmamız gereken şey, yüklerimizden kurtulmaya, onlarsız yaşamaya hazır olmaktır. Belki en zor olanı da budur. Zira bütün siyasi aktörler, az ya da çok, bu yüklerle yaşamaya çok alıştılar; bir bakıma yüklerin müptelası haline geldiler.

Georg Simmel'in *Öncesizliğin ve Sonrasızlığın Işığında An Resimleri* kitabından daha önce söz etmiştim. Simmel bu kitapta, yüklere müptela olmaya dair şahane bir mesel anlatır: *"Acemi erler ağır bir sırt çantasıyla yapılan uzunca bir yürüyüşten kışlaya dönüp de sırt çantalarını indirdiklerinde, genelde hemen dengelerini bulamaz, bir süre oraya buraya sendelerler. O zaman astsubay, 'gördünüz mü' der, 'insan sırt çantasına yaslanır'. İnsan aklına dair bildiğim bu en insani örneği yorumlamak için bir filozof mu olmak gerekir? Yük sırtımızdan inince hemen dengemizi bulamıyorsak eğer, demek ki bize güven ve denge veren şey yükü."*

Kürt sorununda devletin tutturduğu tek yol; baskı ve şiddet oldu bugüne kadar. Gerçi arada Özal gibi, yeni bir yola girmeyi deneyenler çıktı; ama devlet politikasının aslî kurucuları, süratle kapattılar bu yolu.

AKP'nin de zaman zaman benzer yoklamaları oldu. Başbakan Erdoğan'ın meşhur Diyarbakır konuşmasının bunlar arasında özel bir yeri var. Sonra TRT 6 gibi en azından sembolik değeri yüksek girişimler var. Ancak AKP hiçbir zaman meseleyi bütünlüklü bir program içinde ele almadı; sorunun çeşitli boyutlarını hesaba katan basiretli bir tavır takınmadı. Tam tersine, olumlu jestlerin ve icraatın değerini neredeyse hiçeştirecek şeyler yaptı.

Çözümüne bir yol açmak istiyorsak, öncelikle şiddeti bitirecek kapsamlı, tutarlı ve cesur bir "silahsızlanma programı" hazırlamak zorundayız. Nasıl **"kandan kına yakılamaz"** ise, **"barış da şiddetle sağlanamaz"**.

Kürt sorununun "şiddet"le iç içe geçtiği son çeyrek asırdaki şiddet adına denenmedik bir yöntem neredeyse kalmadı. Ama bu yöntemler, tarafların ilân ettikleri hedeflere ulaşmalarını sağlamadığı gibi, tamiri giderek zorlaşan yıkımlara neden oldular. Sadece bu gerçeği görmek bile, **"yeni bir yol"**un denenmesinin ne kadar gerekli ve acil olduğunu kabul etmeye yetebilir.

Bu sorun, ilk defa ve sadece bizim başımıza gelmiş değil. Dünyada benzer sorunu bütün ağırlığıyla yaşadıkdan sonra, bir çözüm bulmuş toplumlar var; hâlâ yaşayan ve çözüm arayan toplumlar var; bu konuda kafa yoran, fikir üreten insanlar var; BM bünyesine bütün bu tecrübelerle dair bilgileri derleyip toparlayan DDR diye bir merkez var.

Kuşkusuz her tecrübe ilgili toplumun şartlarına göre biçimlenir ve hiçbir tecrübe, başka bir topluma basitçe ya da otomatik bir biçimde uyarlanamaz. Ancak hiçbir örnek de, insanlığın tüm tecrübelerinin dışında kendine ait bir evrende oluşmaz. Bu nedenle, evrensel birikim değerli bir kaynaktır. Bu birikimden ve memleketin çoğu acıyla yoğrulmuş tecrübelerinden yararlanarak barış yoluna çıkabilmek için, öncelikle özgür konuşmanın ve serbest tartışmanın önündeki hukuksal, siyasal ve toplumsal barikatları kaldırmak, bir de "zihinlerdeki karakolları" yıkmak gerekir. Yoksa, giderek **"barış kavramı"** daha anlamsız; **"barış durumu"** da daha imkânsız hale gelecek.

Barış, kendiliğinden oluşacak değil, “**inşa edilecek**” bir durumdur. Barışın, kapsamlı ve zorlu bir inşaat olduğunu ve bu nedenle toplumun tüm kesimlerinin katkısını gerektirdiğini de hep akılda tutmak zorundayız.

Bazı siyasi aktörlerin, sırtımızdaki bu yükten kurtulmak için harekete geçtiğimizde, şiddetli bir tepki göstermeleri şaşırtıcı değildir. Zira bildikleri başka bir dil, sırtlarını yaslayacakları başka bir yer yok. Ezbersiz ve siyasetsiz kalmaktan korkuyorlar. Ama onların “şiddetli tepkisi”nin toplumda da belli bir yankı ve destek bulmasını sağlayacak bir zeminde yaşıyoruz. Şimdi en önemli mesele, bu zemini dönüştürecek çabaları yoğunlaştırmaktır.

Sivil girişimleri canlandırmak ve desteklemek, bu nedenle hayati önemdedir. Böylelikle çözüm konusunda samimi olan siyasi aktörlerin daha kararlı davranmaları sağlanmış olur. Şiddetten kurtulup, uygar ve demokratik bir toplum arzulayan herkese büyük sorumlulukların düştüğü zamanlardan geçiyoruz. Bilmem, bu “fırsat”ın yeterince farkında mıyız?

Barışa dair umutlarımız bir kez daha boşa çıkar, hayallerimiz bir kez daha kırılırsa... Bilmem, bu tehlikenin yeterince farkında mıyız?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk soslu yeni darbe stratejisi

Mithat Sancar 21.05.2009

Arjantinli ünlü yazar Jorge Luis Borges, bir söyleşide, babası hakkında şunları anlatır: “Bir defasında bana kendisinin iyi bir avukat olduğunu, ama hukukun sadece bir sepet üçkâğıttan oluştuğunu, hukuk kurallarını öğrenmenin poker kurallarını öğrenmekten pek farklı olmadığını söyledi.”

Hukukun “oyun”u çağrıştıran bir işleyişi olduğu doğrudur. Demokratik hukuk devleti kültürünün gelişkin olduğu toplumlarda, bu oyun daha çok satrancı andırır. Latin Amerika ülkelerinde ve onlarla bu açıdan epeyce benzeşen Türkiye’de ise, hukuk bir kumar oyunu gibi kullanılıyor. Bu oyunda, kurnazlık ve hile mubah sayılıyor.

Darbe girişimlerinin en yoğun noktaya ulaştığı 2003-2004’ten bu yana, hukuk ve yargı muhtelif biçimlerde bu amaç için devreye sokuldu. Oyunun öncelikli hedefi AKP’yi tasfiye ya da en azından terbiye etmektir. Bu çerçevede en önemli hamle, kapatma davasıydı. Hamle, kısmen başarılı oldu; tasfiye gerçekleşmedi, ama terbiye konusunda kayda değer mesafe alındı. Ayrıca oyunu nihaî hedefe vardırma çabalarında kullanılabilecek yeni imkânlar da üretildi. Esasen oyunun bu boyutu sona ermiş, yani tasfiye hedefi tamamen terk edilmiş de değil. O davanın arkasındaki güçler, şartların uygun olduğuna kanaat getirdiklerinde, bu yolu yeniden deneyeceklerdir.

Ergenekon operasyonu, bu güçlere karşı bir hamle olarak okunabilir; ama bir kumar hilesi değil, zekice bir satranç hamlesi. Zira ortada çok ağır suçlara işaret eden çok ciddî şüpheler ve önemli deliller vardı. Hukukun inandırıcı kalabilmesi için, bu delillerin gereğini yapmaktan, yani operasyonu başlatmaktan başka seçenek yoktu. Bunun yerine, darbe tezgâhlayan güçlerle pazarlık yolu tercih edilseydi, işte o zaman kirli kumara ortak olunacaktı.

Ergenekoncuların ve onların destekçilerinin, bir süredir hukuk üzerinden yeni bir hile kurguladıklarını gösteren

çok sayıda gelişme yaşıyor. Bu çevreler, soruşturma sürecinde yaşanan bazı ihlalleri öne çıkararak, Ergenekon davasının hukuki meşruiyetten yoksun olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar. Asıl amaçlarının, meseleyi bütünüyle biçimsel hukuk tartışmalarına hapsetmek, böylece özü unutturmak olduğu anlaşılıyor. Demek istiyorlar ki, "Ergenekon diye bir şey yok, darbe teşebbüsü falan hiç olmadı, her şey bir hukuk hilesi".

Bu çevrelere bakarsanız, soruşturma sürecinde yaşanan ihlallerin sırf Ergenekon davasına özgü olduğunu, örneklerine bu ülkede daha önce hiç rastlanmadığını sanabilirsiniz. Elbette bu ihlallere karşı çıkmak lazım! Lakin soruşturma ve yargılama ihlalleri bakımından Türkiye’de durumun Ergenekon soruşturmasından önceye göre daha kötü olduğunu kimse kanıtlayamaz. Bunu iddia ve dahi ima edenlerin, ihlallere ayırsız ve temeldeki zihniyeti de hedef alarak itiraz ettiklerine inanmak mümkün değil.

Bu stratejinin bir yüzünü de, AKP’nin hukuku kullanarak "sivil darbe" yapmak istediği algısını yaymak oluşturuyor. Böylece kendilerini, hukuk dışı yollara sapmış despotluk heveslisi bir hükümete karşı, hukuk devletine sahip çıkan "çağdaş ve uygar güçler" olarak göstermeyi hedefliyorlar.

Türkiye’nin yakın tarihi hakkında azıcık bilgisi olan herkes, bu strateji ile 27 Mayıs darbesine giden yolu hazırlayan söylem ve yöntemler arasındaki benzerliği hemen fark eder.

Cumhuriyet mitinglerinin yeni dalgasının da bu stratejiye uygun kurgulandığı anlaşılıyor. Geçen hafta yapılan Tandoğan mitinginde, hukuksuzluğa karşı mücadele temasının öne çıkarılması bunun önemli bir göstergesi.

Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ’un gövde gösterisi şeklinde geçen basın toplantısında da demokrasi ve hukuk vurgusu dikkat çekiyordu. Bu da, bence hukuk soslu yeni iktidar stratejisinin önemli bir parçası.

Bu parçalar birleştirildiğinde, darbe tezgâhında yeni yol haritası da epeyce belirginleşmiş olur. Bu haritanın koordinatları, 27 Mayıs’tan kopyalanmış gibi. Darbeciler, tıpkı o zaman olduğu gibi, yine hukukun ve demokrasinin savunucuları olarak sahne almaya çalışıyorlar. Bu yol, kentli orta sınıfları, aydınları ve sanatçıları daha çok ikna ve daha fazla seferber etmeye daha elverişli görünüyor. Kendini solcu olarak tanımlayan epeyce bir kesim için de, bu tezgâhta yer almak daha kolay meşrulaştırılabilir bir tavır oluyor.

Kürt sorununun çözümü yolunda ciddi hazırlıklar yapıldığına dair işaretlerin arttığı bir zamanda, önce DTP’li milletvekillerine yönelik yargısal işlemler, ardından Cumhurbaşkanı Gül’ü hedef alan yargısal atak da bu stratejiden bağımsız görünmüyor. Burada amaç, galiba gerilimi canlı tutmak, kriz havasını yaygınlaştırmak ve AKP’yi bloke etmek.

Bu strateji, Ergenekoncuların ilk planlarından çok daha tehlikeli. Esasen Ergenekon yöntemlerinin bu stratejiden dışlanması da söz konusu değil. Bu karışımın, yeni bir dehşet dalgası yaratması ihtimali hiç az değil. Bu tehlikeyi savuşturmanın tek yolu, gerilimin en önemli kaynağı olan Kürt sorununda çözüm çabalarını yoğunlaştırmak, demokrasi hattını güçlendirmek, demokratikleşmeyi her alanda hızlandırmak ve derinleştirmek, hukuk devleti konusunda daha samimi ve daha tutarlı olmak. Aksi takdirde, demokrasi soslu bu yeni hukuk hilesi, yani bu kirli kumar, bu ülkenin başına çok büyük belalar açabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Travmalar ülkesinde geçmişle yüzleşmek...

Mithat Sancar 28.05.2009

Mayıs ayının tartışma konularına bakınca, "geçmiş"in bugüne etkisinin ne kadar büyük olduğunu bir kez daha görebiliriz.

En taze gelişmelerin odağında Başbakan'ın açıklamaları var. Birkaç gün önce, Türkiye'de yaşayan kaçak Ermenilerle ilgili itici ve incitici çağrışımlarla yüklü sözler sarf eden Başbakan; sonra azınlıklarla ilgili bunun tam tersi mesajlar içeren açıklamalar yaptı. Her iki durumda da, tartışılan şey "geçmiş"tir; daha doğrusu geçmiş ile bugün arasındaki ilişkidir.

Güneydoğu sınırındaki mayınlar meselesi de, genel gündem açısından yeni sayılır. Lakin "sınır insanları" için mayın, hep yok sayılmış ezeli bir trajedinin kilit sözcüğüdür. Ben de "sınır"da doğdum, büyüdüm; Suriye sınırına sıfır kilometre mesafede olan Nusaybin'de. Karşıyaka köyleri ve kentleri ile aramızdaki mesafeyi sıfır olmaktan çıkaran iki şey vardı: Tel örgüler ve mayın tarlaları. Bunların yarattığı uzaklık, ancak hayat ile ölüm arasındaki mesafeyle karşılaştırılabilir.

"Geçmiş"i bugüne taşıyan başka olaylar da var; fakat bunlar gündem için yeni sayılmazlar; hatta neredeyse kanıksanacak kadar eski ve sürekliler. Mesela 17-31 Mayıs, Dünya Kayıplar Haftası olarak kabul ediliyor. Türkiye'de de "kayıplar"ın bulunması için etkinliklerin yoğunlaştığı bir zaman dilimidir bu.

27 Mayıs darbesi, Yassıada yargılamaları, Deniz'lerin idamı... Bunlar da, "geçmiş"in bugün üzerindeki kara gölgesinin diğer kanatları.

Bunların hepsi, birer "travmatik deneyim". Daha niceleri var geçmişimizde. Kısacası, bir "travmalar ülkesi"nde yaşıyoruz. Geçmişimiz, üst üste binmiş "travma katmanları"ndan oluşuyor. Geçmişinde travmatik olaylar olan tek ülke değiliz elbet; lakin bunların hiçbirisiyle "yüzleşme"ye yanaşmayan neredeyse tek ülke olarak kaldık.

Şimdi çeşitli faktörlerin etkisiyle, muhtelif vesilelerle gündeme akın eden bu travmalarla yarım yamalak yüzleşmeye çalışıyoruz. Onca zaman yok sayılan travmalarla birden bire yüz yüze kalmak, türlü sıkıntılara yol açabiliyor. Bir travmayla yüzleşmenin kendisi, bizi travmatik etki yaratabiliyor.

Bireyler gibi topluluklar da, travmatik olaylarla yüzleşmek zorunda kalınca, çeşitli tepkiler ortaya koyarlar. Bu tepkileri birbirine karşıt iki eğilimde toplamak mümkündür: Yaşanan korkunç olayları inkâr etmek ve üzerinde konuşmaktan kaçınmak veya bunları kabul etmek, açıkça dile getirmek ve hesaplaşmaya çalışmak. Bu iki eğilim arasındaki çatışma, "*travmanın merkezî diyalektiği*" olarak nitelenir. Bu diyalektik, geçmişteki travmaları tartışmak durumunda kalan bir toplumda "kutuplaştırıcı etki" yaratabiliyor. Geçmiş sorgulamak, savunmacı ve/veya saldırgan milliyetçi tepkilere yol açabiliyor.

Türkiye'de şimdilerde yaşanan, galiba tam da bu. Ancak şu anki tabloya bakıp umutsuzluğa ya da karamsarlığa kapılmanın bir gereği yok. Zira geçmişle ilişki, bireysel ve kolektif kimliğin oluşumundaki temel kaynaklardan biridir. Bu nedenle, "geçmişle yüzleşmek ve hesaplaşmak", hem bireysel hem de kolektif kimlik meselelerinin tartışıldığı kamusal bir iletişim sürecidir. Yani geçmişle ilişki konusundaki tartışmalar, içinde yaşadığımız (bugünkü) toplumun kimliğini, toplumsal yapının meşruiyetini ve siyasal-kültürel dokusunu tanımlama mücadeleleridir.

Geçmişteki şiddet ve zulüm olaylarından biri gündeme geldiğinde, bunu inkâr etmeye çalışanların dillerine bakın, göreceksiniz ki, hep soyut bir "biz"den söz ediyorlar. "Biz böyle şeyler yapmadık, yapmayız" diyorlar. Bu

anlayış, bugünkü "biz"i, kutsal saydıkları o "biz"ın ebedî vesayeti altında tutmak ister. Burada "millet ve milliyetçilik" ekseninde bir "biz" kurgulanıyor ve o "biz"ın bugünkü "biz"ın hayatı hakkında nihaî karar mercii olması isteniyor. Bunu kabul edersek, demokrasinin en temel ilkesinden, yani kendi hayatımıza ilişkin kararları kendimizin alması hakkından da vazgeçmemiz gerekiyor. Sadece bu durum bile, bu anlayışın neden demokrasiden hoşlanmayanlarca savunulduğunu göstermeye yeter.

Buna karşılık, "geçmişle yüzleşme"yi talep etmek, "biz"i tanımlarken "toplum" kavramını esas almayı istemektir. Bu tutum, "geçmiş"ın ve "soyut biz"ın tahakkümünü reddetmek demektir. Bugün hakkında karar vermeyi, bugünü yaşayan somut insanların hakkı olarak görmek demektir. Hem "toplum" olmayı, hem de demokrasiyi hedeflemektir. Kısacası "demokratik bir toplum" olmayı savunmak demektir.

Muhtelif muktedirler, bu topluma on yıllardır bebek muamelesi yapıyorlar. Bir yazarın dediği gibi, *"bilinmesine izin verilen şeyleri bilmek, bebeklik dönemine özgü bir koşuldur. Kendi iradenle görmek ve buna göre davranmak, bağımsız bir hayatın başlangıcını oluşturur"*.

Geçmişle ilişki açısından, nihayet "çocukluk dönemi"ne geçtik. Fakat bugüne kadar kaybettiğimiz zaman çok uzun, burada fazla oyalanma lüksümüz yok. Geçmişle açık, samimi ve tutarlı bir yüzleşmeyi "yukarıdan", hele bugünkü hükümetten beklemek veya sadece beklemek, "toplumsal"ın ve demokratik bir toplum olma ihtimalinin daha fazla tahribine yol açar.

Her sorun, "demokrasi meselesi"ne çıkıyor bu ülkede. Demokrasiyi toplumsallaştıracak kitlesel bir gücün yokluğu, bu meselede böylesine bocalamamızın en önemli nedenidir bence. Bir de, geçmişteki travmaların bugüne uzanan acı ve yıkıcı etkileriyle, kutuplaşmayı tahrik eden ve derinleştiren bugünkü çatışmalarla baş edebilmenin en iyi yolu, "vicdan politikası"ndan geçer. Bu ikisini buluşturabilecek, yani radikal bir demokrasi programını vicdan politikası temelinde tavizsiz savunabilecek bir "kitlesel sol hareket"e işte bu nedenle bu memleketin acil ihtiyacı var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt Sorunu'nda çözümün neresindeyiz?

Mithat Sancar 04.06.2009

Kürt Sorunu'nda yeni bir aşamanın eşiğinde olduğumuzu aklı başında herkes kabul ediyor. Ancak bu eşiği nasıl atlayacağımız konusunda kafalar karışık. Birçok soru cevapsız duruyor. Mesela bu yumağı çözmeye nereden başlamalı? Devlet katında gerçekten bir mutabakat ve bir "yol haritası" var mı, varsa nasıl? PKK hangi çözüme ne kadar hazır ve sürecin neresinde yer almalı?

Bana göre, çözüm sürecinin kilidi, şiddetin sona ermesi, bunun da anahtarı "silahsızlandırma"dır. Bu noktada bir mutabakat oluşursa, bazı konuları daha açık konuşmak kaçınılmaz olacak. Mesela PKK'nın bu süreçte doğrudan, en azından dolaylı bir şekilde yer almasını kabul etmek gerekecek. Bunun için de, Kürt Sorunu'nda şiddetin dinamiklerini ve bir olgu olarak PKK'yı anlamaya çalışmak şarttır. Gerekçelerimi kısaca açıklayayım:

Doğrudan (fiziksel) şiddet, çatışma potansiyeli taşıyan sorunları dönüştürme yeteneksizliğinin bir sonucudur. Fiziksel şiddeti yaratan başlıca kaynak, şiddete dayalı yapılar ya da yapısal şiddettir; baskı, sömürü, inkâr gibi. Bu yapılar, bir de zulüm politikalarıyla hayata geçiriliyorsa, şartların elverişli olduğu her durumda, örgütlü ve etkili bir karşı şiddet ortaya çıkar.

Bundan sonra "şiddet" in bizzat kendisi büyük bir sorun haline gelir; öyle ki, çoğu zaman "esas sorun" u bile gölgede bırakır. Karşılıklı şiddet devam ettikçe, şiddeti besleyen kaynaklar da çeşitlenir. Mesela başlarda, tarafların kendi hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak kullandıkları şiddet, yaşanan her kayıptan sonra intikam ve nefret duygularının tatminine de hizmet etmeye başlar. Ayrıca şiddetin yoğunlaşması, onu yaratan şiddete dayalı baskıcı yapıları pekiştirmenin bir gerekçesi veya bahanesi olarak da kullanılır. Yani fiziksel şiddet, ortadan kaldırmayı hedeflediği yapısal şiddeti daha da derinleştirebilir.

Bunların hepsini yaşadık, yaşıyoruz. Şimdi bu "şeytan döngüsü"nü kırmak için uğraşıyoruz. Öncelikle bu konuda asli sorumluluğun devlete düştüğünü kabul etmek durumundayız. Çünkü sorunu kendisi yaratmıştır ve gücün büyüğü kendisindedir. Devlet, karşı şiddetin ilk ortaya çıktığı zamanlarda, atacağı mütevazı adımlarla bile "esas sorun" un çözümü yolunda önemli mesafe alınmasını sağlayabilirdi. Ancak bunu yapabilmesi, "esasta bir sorun" bulunduğunu kabul etmesine bağlıydı. Devlet, "esas sorun" u yok sayınca, elinde bir tek seçenek kaldı: Silahlı örgütü yok etmek. Bütün politikalarını buna bağlayan devlet, bu amaca "nizami" yollarla ulaşamayınca, "gayri nizami" yöntemlere de başvurdu. Bu ise, karşı şiddeti, onu uygulayanların ve destekleyenlerin gözünde iyice meşrulaştırdı, daha da vazgeçilmez kıldı. Böylece Kürt Sorunu ile PKK ya da şiddet sorunu iç içe girdi.

Bu durumu en iyi teşhis edebileceğimiz yer, şiddetten doğan mağduriyetlerdir. Silahlı çatışma, değişik katmanlardan oluşan geniş bir mağdur kitlesi de yarattı. Bu kitle, giderek önemli bir siyasi güç haline geldi. Devletin, esas sorunu çözmek yerine, "güvenlik politikası" na yönelmesi, amacına ulaşmak için nizami ve gayri nizami tüm yolları denemesi, mağduriyetlerin başlıca sebebidir.

Mağdur kitlesinin bir katmanında, çatışmalarda ölen örgüt üyelerinin biyolojik ve psikolojik yakınları yer alır. PKK'nın silahlı eylemlere başladığı tarihten bu yana çatışmalarda ölenlerin büyük bir kısmı, Genelkurmay'ın ve İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre, örgüt üyeleridir.

Örgüt üyesi oldukları gerekçesiyle hapishanelerde bulunan tutuklu ve hükümlüler ile onların biyolojik ve psikolojik yakınları da bir başka mağduriyet katmanına vücut verir.

Gayri nizami harp yöntemlerinin yarattığı mağdurlar çevresi ise, çok daha geniştir. Bu çevrenin iki temel bileşeni vardır. "Faily meçhul cinayetler" ve "kayıplar" eksenli, bunlardan biridir; diğeri ise, köy yakma ve boşaltma uygulamalarının doğrudan ve dolaylı kurbanlarıdır.

PKK, Kürtlerin inkâr ve zulümden kaynaklanan genel mağduriyetinin temsilcisi olma iddiasıyla ortaya çıkmış ve destek bulmuştur. Çatışmaların devamı, saydığım katmanlardan oluşan yeni bir mağduriyet türü yaratmıştır. PKK, bugün siyasal gücünü çok büyük ölçüde, milyonlarla ifade edilen bu kitlenin temsilcisi olmaktan almaktadır. PKK'nın siyasal ve sosyolojik tabanını oluşturan bu insanların gözünde PKK ve Öcalan, aynı zamanda bir kimlik referansı ve varlık güvencesidir. Son yerel seçimler, bu durumu bir kez daha tescil etmiştir.

PKK'yı imha veya tasfiye etme hedefi güden her proje, önemli ekonomik ve demokratik açılımlarla desteklense

bile, bu kitlenin şiddetli tepkisiyle karşılaşacaktır. Oysa PKK'nın dahil olduğu bir silahsızlandırma programı hazırlanır ve uygulanırsa, sembolik düzeyde kalan demokratik açılımlar bile çözüme büyük katkı yapar.

Eğer amaç şiddeti sona erdirmekse, son çeyrek asrın tecrübelerinden hareketle, bundan başka yol olmadığını söyleyebiliriz. Zira imha ve tasfiye için bugüne kadar denenmedik bir yöntem kalmadı ve geldiğimiz nokta ortada: Şiddet azalmadı, aksine toplumun her zerresine nüfuz etti.

Çözüm havasının doğması, buna dair umutların yeşermesi, bir şans olduğu kadar, büyük bir risktir de. Zira umutların boşa çıkması, eskisinden daha büyük irrasyonel şiddet dalgalarını davet eden bir ortam yaratır.

Silahsızlandırmayı, toplumun geniş kesimlerinin kabul edebileceği bir seçenek haline getirmek için, bana göre acilen atılması gereken iki adım var. Bunlardan birincisi, alan kontrolü ve önleyici tedbirler dışında, TSK'nın imha amaçlı operasyonlara girişmemesidir. Bunu sağlamak da, hükümetin görevidir. Zira her gelişmenin siyasal sorumluluğu hükümettedir ve hesabını kendisi verecektir.

İkincisi, PKK'nın silahsızlandırma konusunda samimi olduğunu kamuoyuna gösterecek bir "jest" yapmasıdır. Saldırı amaçlı eylemleri durdurmanın yanında, bence en anlamlı jest, PKK'nın mayın kullanmaktan vazgeçmesi, elindeki mayın haritalarını ve mayınları örneğin Kızılhaç'a teslim etmesi olacaktır.

Bu taş çok ağırlaştı; onu kaldırmak, ancak her kesimin çabasıyla mümkündür...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa Parlamentosu seçimleri ve solun krizi

Mithat Sancar 11.06.2009

Küresel ekonomik krizin gölgesinde gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinin sonuçları merakla bekleniyordu. Seçimlerden önce yapılan değerlendirmeleri takip edenler için, sonuçlar şaşırtıcı olmadı. Ancak o zaman tahminler çerçevesinde yapılan tahliller, şimdi somut veriler üzerinden derinleştiriliyor. Seçime katılma oranlarının düşüklüğünün anlamı, liberal demokrasinin krizi, AB'nin geleceği gibi birçok konu bu veya başka vesilelerle daha uzun süre tartışılacak. Bir de, seçim sonuçlarının Türkiye'nin üyelik sürecine etkisi meselesi var. Bütün bunları bir köşe yazısında ele almak mümkün değil. Ben sadece, seçimlerden hareketle küresel ekonomik kriz ile siyasetin dinamikleri arasındaki ilişkiye, özellikle de solun durumuna dair birkaç söz söylemekle yetineceğim.

Her seçimde olduğu gibi, bu seçimlerde de öncelikle "kazananlar - kaybedenler" meselesi ele alınıyor. Bu açıdan bakıldığında, hemen herkes "merkez sol"un büyük bir yenilgi yaşadığı konusunda hemfikir görünüyor. Avrupa Birliği'nin motor güçleri veya sert çekirdeği olarak kabul edilen Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi ülkelerde "merkez sol" ciddi oranda oy kaybetti. Hollanda, Avusturya, İspanya, Portekiz gibi Avrupa'nın çekirdeğine dahil sayılan diğer ülkelerde de benzer bir durum söz konusu.

Yaklaşık 10 yıl önce, 15 AB üyesi ülkenin 11'inde iktidar olan merkez sol partilerin bu mağlubiyetinin nedenleri arasında, küresel ekonomik krizin birinci sırada geldiği, sosyal demokrat yorumcular tarafından da teslim ediliyor. Çoğunlukla paylaşılan görüşe göre, 1990'ların ikinci yarısından itibaren merkez sol partiler, neoliberal politikaların yumuşak bir şekilde uygulanması ve sosyal demokrat tabana kabul ettirilmesi konusunda önemli bir rol üstlendiler.

Bir defa, sosyal devlet, geleneksel olarak bu partilerin programlarının temelini oluşturuyordu. Neoliberal politikaların küresel yürüyüşü ise, sosyal devlet programlarının tasfiyesiyle mümkündü. Bu işlev, 1980'ler boyunca Margaret Thatcher'de sembolleşen yöntemlerle yerine getirildi. Ancak bu yöntemler çok tepki gördü; süreç çok sancılı oldu. Yola Thatcherizm'le devam etmek riskliydi.

Avrupa sosyal demokrasilerinin yükselişinde, bu yöntemlere karşı alternatif arayışlarının etkisi büyük oldu. "Üçüncü yol" veya "yeni merkez" gibi adlarla bilinen proje, böyle bir alternatif olarak ortaya atıldı. Bu proje, esasında aynı politikaları daha uzlaşmacı yollarla ve daha az acıtırıcı tedbirlerle uygulamaktan başka bir anlam taşımıyordu. Tam bu noktada Avrupa sosyal demokratları "yeni yüzleri"yle iktidar sahnesine çıktılar ve "yeni yöntemlerle" küresel kapitalizmin yönetiminde rol aldılar.

Sosyal demokrat partilerin egemenliğinde geçen bu dönem, "pembe kapitalizm" olarak da anılır. Neoliberal iktisatçılar, bu yöntemleri, "krize karşı kalıcı ve güvenilir bir aşı" olarak kutladılar. Lakin bu aşı da tutmadı ve küresel kapitalizm tarihinin en ağır krizlerinden birine yakalandı. Kriz, toplumun birçok kesimini vurdu; ama siyaseten en ağır darbe, sosyal demokratların payına düştü. Zira krizle birlikte, sosyal demokratların dili kesildi, sözü bitti. Önlerinde fazla seçenek de yok. Mesela eski politikalarına ve jargonlarına dönmeleri ne o kadar kolay, ne de inandırıcı olur.

Avrupa Parlamentosu seçimlerinde sosyal demokratların yaşadığı tarihsel yenilginin diğer yüzünde, merkez sağ partilerin güçlerini korumaları yer alıyor. Bu da, klasik sol tezlerin havada kalmasına yol açıyor. Bu tezlere göre, kapitalizmin krizi devrimci seçenekleri kendiliğinden güçlendirir. Oysa kriz, en azından bu seçimlerde, Yeşiller'in bazı ülkelerdeki kısmî başarısını saymazsak, daha sol çizgideki partilere anlamlı bir teveccüh yaratmadı, aksine merkez sağın egemenliğinin konsolide olmasına ve aşırı sağın güçlenmesine yaradı.

Bu durum, büyük ölçüde, sol partilerin küresel ekonomik krize karşı alternatif bir program önerememelerinden kaynaklanıyor. İnandırıcı bir alternatif göremeyen seçmenin önemli bir kısmı, merkez sağı tercih etmekle, bu sistemi tamir etme işini sistemin asli savunucularına havale etmenin daha rasyonel bir seçim olduğuna inanmış görünüyor.

Aşırı sağa yönelen tercihin temelinde de, uzun vadeli bir çözüm öngören adil programların yokluğu yer alıyor. Öncelikle Avrupa'daki aşırı sağ partilerin homojen bir blok oluşturmadığını bilmek lazım. Her ülkenin özgül şartlarına göre biçimlenen bu partilerin bir kısmı, "Bütünleşmiş Avrupa"ya karşı "Uluslar Avrupası"nı savunan bir tür ulusalcı çizgi izliyor. Bazıları, açık bir "İslam düşmanlığı" üzerinden politika yürütüyorlar. Diğerleri, Avrupa'yı bir "refah adası" olarak muhafaza etmeyi ön plana çıkarıyorlar. Netice itibarıyla bu partiler, "yabancı düşmanlığı, refah şovenizmi ve ırkçılık" bulamacından oluşan söylemlerle hareket ediyorlar. Bunun açık anlamı, bütün kötülükleri bir günah keçisine yüklemek; somut sonucu ise, çözümü günah keçisi olarak bellenen kesimleri dışlamak, haklardan yoksun bırakmak ve mümkünse kovmaktır.

Şunu unutmamak gerekir: Bir yandan aşırı sağ hareketler, muhafazakâr sağın eteğinde ve sürdüğü tarlada boy atıyorlar. Diğer taraftan, bu hareketlerin güçlenmesi, muhafazakâr sağın daha fazla sağa kaymasına, ırkçı ve

faşist tepkileri tatmin edecek politikalara meyletmesine yol açıyor. Göçmenler ve yabancılar konusunda Avrupa'nın en büyük merkez sağ partilerinin, özellikle Almanya ve Fransa'dakilerin durumu, bunun en açık kanıtıdır.

Velhasıl, Avrupa Parlamentosu seçimleri, solun bir alternatif olmaktan çıktığı durumlarda, türlü belaların toplumlara çok daha kolay musallat olduğunu bir kez daha gösterdi. Alternatif derken, sloganları ve teorik klişeleri kastetmediğimi; sol derken ise, hayatın dayattığı sorunlara adil çözümler öneren eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik solu kastettiğimi belirtmeme gerek yok sanırım...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir dönüm noktasından daha geçerken...

Mithat Sancar 18.06.2009

Deniz Baykal, "İrtica ile Mücadele Eylem Planı" başlığını taşıyan belgenin bu gazetede yayınlanmasıyla ortaya çıkan durumu değerlendirirken, "Bu bir dönüm noktasıdır" dedi. Kendisi hangi niyetle söylemiş olursa olsun, doğru bir tespit bu.

Aslında Türkiye'nin geçmişi bu tür "dönüm noktaları"yla dolu. Sürekli "kritik kavşaklar"dan geçen bir ülke Türkiye ve bir türlü "düz yol"a giremiyor. Bu ülkeyi böyle kavşaktan kavşağa sürükleyen gelişmelerin hemen hepsinde, ordu merkezde duruyor. Ordunun sistem içindeki konumu, Türkiye'nin "normalleşme"sini engelliyor.

Şimdi de aynı şeyi yaşıyoruz. Anormalliği yaratan husus, ordunun iktidar denklemlerinde vazgeçilmez faktör olmasıdır. Bu vakıa, çeşitli kesimlerin iktidar mücadelesindeki tavırlarını farklı şekillerde, ama mutlaka belirliyor.

Önce ordudan başlayalım. Ordunun kendisi, iktidarını korumak için bugüne kadar pek çok "operasyon" yaptı. Öyle ki, "iktidar operasyonları", ordunun en yoğun faaliyet ve uzmanlık alanı bile sayılabilir.

Tek partili dönemde ordunun bu tür "iktidar operasyonları"na ihtiyacı yoktu; çünkü iktidarı doğrudan kullanıyor veya denetliyordu. Bu durum, 1950'den sonra değişti ve ordu siyasal ve toplumsal hayata müdahale konusunda yeni arayışlara girmek zorunda kaldı.

Ordu siyasal ve toplumsal hayatı belirleme ve/veya denetleme konusunda iki tür iktidardan yararlanmaya çalışmıştır bugüne kadar: "*Negatif iktidar*" olarak da niteleyebileceğimiz "*engelleme erki*" ve "*pozitif iktidar*" olarak adlandırabileceğimiz "*biçimlendirme erki*". Buna göre, ordu, ya doğrudan yönetime el koyar, belli bir programı hayata geçirmek için gerekli gördüğü ayarlamaları yapar (pozitif iktidar) ya da istemediği bir hükümetin onaylamadığı icraatını engellemek veya düşman bellediği kişi ve grupları etkisiz hale getirmek için hamle eder (negatif iktidar). Bu yöntemlerden hangisini, hangi biçim ve ölçülerde kullanacağına ise, şartlara göre kara verir.

2003 -2004'teki darbe hazırlıkları, en üst düzey komutanları bile, hiyerarşi zinciri içinde doğrudan bir

müdahalenin çok zor, neredeyse imkânsız olduğunu kabul etmek zorunda bıraktı. Bu durum, hiyerarşik-bütünsel müdahale için tek geçer yolun "negatif iktidar operasyonları"ndan geçtiği gerçeğini kabul etmeyi de beraberinde getirdi. Bu denemenin ilk ve son örneği ise, 27 Nisan oldu.

Bir kurum, bir zümre ve bir ideoloji olarak ordunun sistem içindeki gücü, sivil kesimlerin de iktidar hesaplarını onun üzerinden yapmalarına çok elverişli bir zemin yaratıyor. Türkiye'de toplumsal statülerinin devamı ve ideolojilerinin hayata geçirilmesi konusunda ordunun gücünü başlıca güvence olarak gören küçümsenmeyecek bir kesim var. Topluma ve halkoyuna güvenmeyen bu kesimler, her fırsatta orduyu devreye sokmak için türlü manevralar yaparlar. Bu tür "balans ayarı" taleplerinin ve denemelerinin yakın geçmişimizde pek çok örneği var.

"Cunta" arayışları da, ordunun sistem içindeki bu konumunu her ne pahasına olursa olsun sürdürmek isteyen askerlerin ihtiraslarından ve sözünü ettiğim sivil kesimlerin bu yöndeki beklentilerinden besleniyor. Aslında cunta oluşturma çabaları, mağlubiyet duygusunun yarattığı paniğin bir ifadesi olarak da okunabilir.

Bir de, ordunun düşman olarak gördüğü kesimler var. Onlar da, ordunun iktidarını meşru siyasal ve hukuksal kanallardan ve demokratik yöntemlerle kontrol altına alma imkânı bulunmadığına inandıklarında, pekâlâ komplolara yönelebilirler.

"İrtica ile Mücadele Eylem Planı" etrafında kopan fırtınaya bu açıdan baktığımızda; söz konusu belgenin sahil mi sahte mi olduğu, hiyerarşik düzen içinde mi hazırlandığı yoksa cunta işi mi olduğu tartışmasının çok da önem taşımadığını söyleyebiliriz. Zira bu ihtimallerden hangisi gerçek olursa olsun, bütün bunların temelinde ordunun sistem içindeki konumu yatıyor. Bu durum değişmedikçe, benzer olayları yaşamaya devam ederiz.

Bu tür belgelerin kamuoyuna yansıdığı diğer örneklerle göre, bu seferkini bir "dönüm noktası" kılan husus nedir? Galiba oyunun sonuna yaklaşıyor olmamızdır. Hiç kimse, bu belgede dış vuran zihniyeti açık veya örtülü bir şekilde savunmaya cesaret edemiyor. Söylem düzeyinde de olsa, ordu merkezli iktidar operasyonlarına karşı çıkma noktasında bir mutabakat oluşmuş görünüyor. Bu mutabakata Genelkurmay Başkanı da katıldı. Bu söylemde kimin ne kadar samimi olduğu da pek önemli değil; zira söylemin kendisi meşruluk çizgisini belirliyor. Bu çizginin dışına çıkmak anlamına gelen her tavır, büyük bir meşruluk baskısı altına girecektir.

Öte yandan, bu tür sorunların yargısal yoldan nasıl çözülebileceği meselesiyle de, önümüzdeki günlerde yakıcı bir biçimde yüzleşmek zorunda kalacağız. Askerî yargının işlevi ve sivil yargının askerler üzerindeki gücü, çok derin ve somut bir çatışma üzerinden yeniden sorgulanacaktır. Bu son derece önemli. Çünkü askerî yargının varlığı ve kudreti, askerî vesayet sisteminin hem sembolü hem de önemli güvencelerinden biridir.

Ya belge sahteyse? Bu durum, ordunun iktidarını restore etmesine yol açmaz mı? Bence hayır! Zira bu ortam, eğer iyi değerlendirilirse, hem ordunun gücünü vesayet sistemini pekiştirmek için kullanmak isteyenleri, hem de bu ordunun konumunu gayrı meşru sivil iktidar arayışları için bahane olarak kullanmak isteyenleri de zayıflatır.

Bu dönüm noktası, düz yola çıkmak, yani normalleşmek için değerli bir imkândır. Bu imkânı heba etmek, hayatlarımızı keskin virajlarla dolu tozlu patikalarda harcamaya devam etmek anlamına gelecektir ve elbette bize yazık olacaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rojin ve Mardin Korosu

Mithat Sancar 25.06.2009

"Korolar Çarpışıyor" diye bir program vardı *Show Tv*'de. Yedi şehirden yedi sanatçının kurup yönettiği yedi koro yedi hafta boyunca yarıştı. İzleyicilerin sms yoluyla oy kullandıkları yarışmanın finali 22 haziranda yapıldı. Toplanan paralarla, kazanan koronun adına yarıştığı şehirde bir okul yaptırılacak ve okula koroyu yöneten sanatçının adı verilecekti.

Programa katılanlar arasında "Mardin Korosu" da vardı. Bu koroyu Rojin oluşturdu ve yönetti. Programı, çeşitli kanallarda bir sürü benzeri yayınlanan yarışmadan farklı kılan ve sıradan bir magazin olayı olmaktan çıkaran da bu oldu.

Rojin ve Mardin Korosu, daha programın başında, Mardin'e ruhunu veren dört dilde; Kürtçe, Arapça, Türkçe ve Süryanicede türküler söyleyeceklerini açık ettiler; öyle de yaptılar. Finale kadar geldiler; yani yedi hafta boyunca ekranda kaldılar ve her programda Mardin'in o ruhuna ses oldular.

Mardin Korosu'nun güzel çocukları, alabildiğine doğaldılar; neşe ve güven vardı yüzlerinde, seslerinde. Sanki çok olağan bir şey yapıyorlarmış gibi söylediler türkülerini dört dilde; kadimliğin kucağında hareket eder gibi dans ettiler. Tıpkı hocaları Rojin gibi; tutkulu, asi ve vakur!

Oysa bu memleketin gerçekliğinde bu yaptıkları hiç de "normal" değildi. Esas mesele Kürtçeydi. Belki Kürtçe artık yasak ve tabu değildi. Ama zihinlerde bu serbestliğe de bir sınır çizilmişti; Kürtler ancak kendilerine tahsis edilen ve mümkünse sadece kendilerinin bulunduğu mekânlarda söylemeliydiler kendi türkülerini. Ya da meşhur bir sanatçının folklorik sunumundan öteye gitmemeliydi bu iş. Ana akım televizyon kanallarında, herkesin izlediği programlarda böylesine rahat boy göstermek, o sınırı aşmak demekti malum çevrelerin gözünde. Üstelik çok da etkileyiciydiler; bir büyü vardı sanki hallerinde. Yani çok kültürlülük algısını, hiç kimsenin yapamadığı kadar normalleştirebilirlerdi.

Tedirgin ettiler pek çok kişiyi. Stüdyoya da yansıdı bu tedirginlik. Önce "mağdurluk"larına vurgu yaptı yarışmacılardan bazıları; "insanlar onlara ve temsil ettikleri coğrafyaya acıdıkları için oy veriyorlar" demeye getirdiler. Ardından turistik eşya muamelesi geldi. "Bizim için bir renk, bir zenginliksiniz" dedi bazıları. Onlara göre, bir "biz" vardı; bir de o "biz'i zenginleştiren, ama "biz'e dahil olmayan ötekiler; Rojin ve Mardin Korosu da oydu işte.

Lakin Rojin'in yeterince ince ve gerektiğinde keskin cevaplarıyla boşluğa düştü bütün o yalancı ve tahakkümcü şefkat ve hoşgörü gösterileri. Bunlar tutmayınca, o en bildik ezbere başvurdu korolardan biri; bayrak açtı gösterisinin sonunda. Bayrağın ne amaçla ve kime karşı açıldığını bu memlekette bilmeyen yoktur; hani canım, "salla bayrağın düşman üstüne". Bu basitliği de, yine aynı dille yüzlerine vurdu Rojin.

Rojin ve korosundan tedirgin olanlar sadece bu çevreler değildi. Mesela Mardin'in çok kültürlü, çok dilli, çok dinli yapısını ehlileştirmek, böylece hayatı belirleyen bir nehir olmaktan çıkarıp, müzede sergilenecek kuru bir "zenginliğe" indirgemek isteyen yöneticiler de tedirgin oldular onlardan.

Bir de, Rojin'e TRT Şeş serüveninden dolayı kızanlar vardı. Mardin Korosu'na en çok destek vermesi beklenen o çevreler, hem kurumsal hem de bireysel düzlemde onlara tepki göstermekten sakınmadılar.

Kısacası, bütün yerleşik güçleri ve iktidarları huzursuz etmeyi başardı Rojin ve Korosu. Zira verili tanımlara sığmayan, katı sınırları reddeden bir kimlik tasarısı olarak duruyorlardı ortada. Hayatın içinden beslenen ve yüzünü hayata dönen özgür bir toplumsal varoluş taslağının hakiki ve kuvvetli işaretlerini sergilediler.

Final gecesi için seçtikleri türküler, bunun en güzel örneği idi. Önce *Mirkut*'u söylediler; Şiwan Perwer'in derlediği o muhteşem Kürt halk türküsünü. Gösterilerini izlerken, "işte gerçek bir Kürt Blues'u" dedim kendi kendime. Sanki ilk defa orada, harmanda tokmak sallarken kendileri yaratmışlar gibi çağırdılar o türküyü.

Ardından Mardin'in kadim türküsü *Sabiha*'yı seslendirdiler; hem Arapça hem Süryanice hem de Türkçe. Kendimi bildiğim ilk andan beri, annemin o duru ve derin sesinden dinlediğim ve her dinleştirmede beni sarhoş eden *Sabiha*'yı ne de güzel söylediler; Ahmet Arif'in dediği gibi, "dostuna yarasını gösterir gibi / bir salkım söğüde su verir gibi / öyle derin, öyle içten"...

Rojin ve Mardin Korosu, finalde kaybetti. Ama gerçekten de kaybetti mi ya da neyi kaybetti? Bence onlar kaybetmedi. İnternet sitelerinde şöyle bir dolaşırsanız, onların kazanmaması için kimlerin seferber olduğunu görürsünüz. Salt sayılara vurulduğunda bile, finale kadar gelmeleri, onca kampanyaya rağmen finalde o desteği almaları kaybetmemiş sayılmaları için yeterlidir bence. Belki bu emekle Mardin'e okul yaptırma imkânını kazanamamış olmaktan dolayı çok üzüldüler. Lakin bence Rojin ve Korosu, zaten başlı başına bir okul oldu.

Bir caz şairi olarak nitelen Amerikalı siyah ozan Langston Hughes'in *Ertelenmiş Düşler Kurgusu* adıyla Türkçeye çevrilen kitabından bir şiiri, Rojin'e ve o güzel çocuklara hediye etmek isterim:

Ne olur ertelenmiş bir düşe?

Kurur mu,

Güneşe asılmış üzüm gibi?

Yoksa iltihaplanır da

Bir yara gibi işler mi?

Kokar mı bozulmuş et gibi?

Acaba şekerlenir mi

Şerbetli bir tatlı gibi?

Belki bel verir,

Ağır bir yük gibi.

Yoksa gün gelir ansızın patlar mı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivas Katliamı: Utançtan kurtulamamak

Mithat Sancar 02.07.2009

1993 yılında bu ülkede korkunç şeyler oluyordu. Bu ülkenin “en olağan ötekiler”i acımasızca katlediliyordu. Mesela Kürtler, sokak ortalarında enselerinden tek kurşunla tek tek öldürülüyordu; sokak ortalarından kaçırılıyor, işkence ediliyor, öldürülüyordu.

Aynı yıl, bu ülkenin diğer “en olağan ötekiler”i Aleviler de, paylarını aldılar bu vahşetten. 2 Temmuz’da Sivas’ta, Alevileri topluca yok etmenin bir provası yapıldı. Otuz üç insan topluca yakıldı.

En olağan ötekilerin olağan kaderi, o tarihten tam elli yıl önce de, rakamların uğursuz dilinde kesişmişti. Yine bir temmuz ayında memleketin bir başka yerinde, Van’ın Özalp ilçesinde, ateş kusan makineli tüfeklerle otuz üç cana kıyılmıştı.

Lakin 1993 yılının 2 Temmuz’unun bir benzeri yoktu. On binlerce kişinin fiili katılımıyla, bütün bir şehrin, bütün bir ülkenin, bütün bir toplumun ve tek milletin gözleri önünde saatlerce süren bir katliamdı söz konusu olan. Bu nedenle katliamın sorumluları, daha sonra yargılanan veya aranan birkaç kişi değil; bütün şehir, bütün ülke, bütün toplum ve tek millettir.

2 Temmuz kahredici bir travmadır; elbette öncelikle Aleviler için. Sadece o nadide insanları değil, kendi öykülerinde müstesna yeri olan bir şehri de yitirdiler o katliamda. Sivas, Aleviler için, benliklerini besleyen bir nehir olmaktan çıktı; bir korku ve yalnızlık simgesi haline geldi. Evet, 2 Temmuz’da, bu ülkede mutlak bir yalnızlığa mahkûm oldukları duygusu, bütün Alevilerin bilincine ve bilinçaltına ateşle kazındı. Hiç kimse hiçbir şey yapmadı o ateşi durdurmak için. En güvendikleri kurumlar bile, ya aymazlık batağının en dibindeydiler ya da bizzat bu kanlı tezgâhın içinde.

Bu yalnızlık ve çaresizlik duygusu, Alevilerin toplumsal ve siyasal varoluşunu amansız çelişkilerle belirlemeye devam ediyor. Kimi zaman, o katliamın sorumlularından medet umma anlamına gelen savrulmalarda somutlaşıyor bu travma. Korku, Alevilerin bir kesimini, bu ülkedeki bütün melanetlerin arkasında bir şekilde yer alan “derin güçler”de güvence arama noktasına sürükleyebiliyor.

Peki, bu savrulmaların bütün sorumluluğunu Alevilere yıkmak akla ve vicdana sığar mı? Kesinlikle sığmaz! O katliamın üzerinden on altı yıl geçti. Her fırsatta, kendilerine bunu unutmaları telkin edildi. Yası ve kederi bir başlarına yaşamak zorunda bırakıldılar. Bu ülke, bu toplum, bu devlet; o yası sahiplenmedi. Aleviler 2 Temmuz’u acının yıldönümü olarak idrak ederlerken, bu ülkenin “olağan biz”i bunun farkına bile varmıyor.

“Utanç”ın emaresi bile yoktur “olağan biz”de. Tam tersine, pervasızlık ve sinizm hâkimdir her yere. Madımak’ın altındaki dönercinin kapanması için bile on beş yıl geçmesi gerekti. Ve o şehir ve bu toplum, insanların canlı canlı yakıldığı bir mekânda ateşte kızaran etlerin yenmesinden bırakın tiksintiyi, bir rahatsızlık bile duymadı.

Madımak'ın müzeye dönüştürülmesi talebi, neredeyse alay konusu haline getirildi. O günden bugüne her meşrepten yönetici, ödenek yokluğu, satın alma engelleri gibi gerekçelerle çıktı bu talebin karşısına. Oteli satılığa çıkaranlar, bu korkunç olayı kâra tahvil etmekten hiç beis duymadılar; yüzleri kızarmadan, yürekleri sızlamadan "marka değeri"nden söz edip, fahiş fiyatlar istediler. Buna mukabil, müze talebinde ısrar edenler, saplantılı olmakla suçlandılar. Tanrım, nasıl, bu nasıl bir çürümedir! Utanç duygusunun yitmeye başladığı yerde, insanlık da yok olmaya yüz tutmuştur artık.

Bu çürüme, bu insanlıktan çıkma hali; travmanın diğer yüzüdür, karşıt sonucudur. Evet, 2 Temmuz Aleviler açısından bir travmadır; ama aynı zamanda bu toplumun diğer tüm kesimleri için de bir travmadır. Aleviler, yas çalışmalarıyla bu travmanın üstesinden gelmeye çalışıyorlar; ama bu toplum travmayla baş etmek için bir şey yapmıyor; yapmadıkça da çürüyor.

Türkiye, bir süredir geçmişle yüzleşmeye, geçmişindeki karanlık dehlizlerle hesaplaşmaya çalışıyor. Ama nedense yakın geçmişin en utanç verici, en karanlık, en lanetli olayıyla yüzleşmeye pek hevesli görünmüyor. Hatta herkes kendini rahatlatmak adına, sorumluluk için başka adresleri işaret ediyor. Oysa 2 Temmuz'dan bu toplumun tamamı sorumludur. Ortada "derin bir provokasyon" olsa bile, ateşi yakanlar, o ateşin ışığında ölüm dansına tutuşanlar, katliamı seyreden bütün resmî ve sivil güçler, olayın ertesi günü "tahrik" bahanesini işleyip mağdurları sorumlu olarak göstermeye çalışanlar, en az bu katliamı tezgâhlayan "karanlık odaklar" kadar sorumludurlar.

Devrim Sevimay, 2 Temmuz katliamından tesadüfen kurtulan, ama o arada hem kardeşini yitiren hem de bedeninde ve ruhunda derin yanıklar oluşan Serdar Doğan'la iki gün süren bir söyleşi yaptı. 29-30 haziran tarihlerinde *Milliyet*'te yayımlanan bu söyleşiyi mutlaka okuyun. Nedenini Sevimay anlatsın:

"Eğer 2 Temmuz 1993'te ne olduğunu henüz bilmeyenler varsa umarız Serdar Doğan'ın iki gündür Milliyet'e anlattıklarını okuma fırsatı bulmuşlardır. Eğer biliyor, ama biraz unuttu gibi olanlarımız varsa umarız yine onlar da okuyabilmişlerdir. Yok, eğer unutmak isteyen ya da unutulabileceğini düşünenler çıkıyorsa işte asıl inşallah onlar okumuştur."

Sevimay'ın bir temennisi var ayrıca: *"Bu yazıyı bugün bitirip kenara koyarken yaşı müsait olanlarımız hep beraber şunu düşünelim mi: Ben 2 Temmuz 1993 günü saat 11.00-20.00 arası neredeydim, ne yapıyordum?"*

Bir de şu soruyu soralım kendimize: Ben o günden bugüne, yası ortaklaştırmak ve utançtan kurtulmak için, yani insanlığımı kurtarmak için ne yaptım?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merhamet ve vicdan

Mithat Sancar 09.07.2009

"Hiçbir şiir dünyamızın gerçek resmi olamaz. Dünyamızın gerçek ve korkunç resmi gazetedir" diyor Elias Canetti.

Hakikaten gazeteler; verdikleri ve sakladıkları haberlerle, gösterdikleri ve gözden kaçırdıkları fotoğraflarla, bir "söz" tufanına dönüşen yorumlarla bu dünyanın tablosunu en aslına sadık biçimde yansıtır. Bu tablo karşısında sürekli "söz" üretmeye çalışmak, yazmak ve konuşmak, sizi bilmem, ama bana kuvvetli bir nafilelik duygusu veriyor. Gazeteler "söz"le yaşarlar ve en çok tahrip ettikleri şey de "söz"den başkası değildir.

Haftada bir yazmama, yani normalden daha az "söz" alan biri olmama rağmen, "bu haftayı susarak geçirsem" dediğim sık oluyor.

Not defterimi karıştırırken, şöyle bir pasaja rastladım geçen gün: *"...Sözcükler yüzyıllardır pek çok ve her türden düşünceyi tuzağa düşürmüşlerdir. Belki de düşünceler gece kuşlarıdır. Kanatlarını ısıtır ısıtmaz ve gün ışıyla birlikte canlanır canlanmaz, bir an önce onları barındıran, koruyan ve gizleyen sözcüklere dönmek isterler..."*

Kaynağını yazmayı unutmuşum; ama oradan aldığım ilhamla kendim yazmaya devam etmişim: Suskunluğun sözcüklerle ilişkisi ve bizatihi suskunluğun sınırı, beni hep uğraştırmıştır. Sözü severim, bunu biliyorum. Söz söylemenin ve duymanın nasıl yakıcı bir ihtiyaç, nasıl besleyici bir kaynak olduğunun da farkındayım. Ama eğer tutturulabilirse suskunluğun diline, nasıl söylesem, vurgunum. Beni vuran, dilin suskunluğu değil, suskunluğun dili. Beni iten sözcükler değil, ama ruhları talan eden söz hoyratlığı itmekten de öte ürkütür beni.

Canetti de öyle hissediyor: *"Sözcüklerin yozlaştırılması, bana sanki her biri acı duyabilen canlılarmışçasına acı veriyor."*

Bundan kurtulmanın bir yolu var mı? Vardır mutlaka, olmalı! Mesela *"her şey bir dil sorunu"*dur diyen Ingeborg Bachmann'a göre, kesin çözüm *"yeni bir dil yaratmak"*tır. Lakin Bachmann da bunun hiç kolay olmadığını farkındadır: *"Önyargılar –ırklar üzerine önyargılar, sınıflar üzerine önyargılar, dinsel önyargılar ve bütün diğer önyargılar- öğretme ve öğrenmelerle silinip gitse bile yine bir yüzkarası olarak kalır... Yüzkarası durum, varlığını sürdüren sözcüklerle sürdürür yaşamını, böylece her vakit yeniden sesini duyurabilir."*

Bütün bunları, çünkü *Taraf*'ın sürmanşeti ve Ahmet Altan'ın onunla ilgili yazısı düşündürdü bana. Son günlerde bazı gazetelerde kısa da olsa habere değer görülen Güler Zere'nin ve cezaevlerinde kanser illetiyle boğuşan diğer insanların yazgısı var bu manşetin altında.

Bu haftaki *Radikal 2'*de Zere'yle on yıl aynı hücreyi paylaşan Gülay Efendioğlu'nun bir yazısı vardı. Onu okuyunca, hayattan ve paylaşılan acılardan damıtılmış sözün ne olduğunu mutlaka fark edersiniz. Bu söz karşısında hepimiz sussak, o mutlak sessizlik ânında belki daha iyi duyuyoruz "başka" saydıklarımızın insanî fısıltısını.

Hepimiz birden susmayacağımıza göre, sözle vicdanları dürtmeye çalışmaktan başka çare yok.

Güler Zere, İsmet Ablak, Erol Zavar ve diğerleri... Yaşamla ölüm arasındaki ince çizgide duran bu insanlar hâlâ dört duvar arasında tutuluyor. En basit insanî imkânlardan yoksun şekilde kendi acılarıyla baş başa bırakılıyor. Yani aslında hiçbir dünyevi kanunun ve mahkemenin takdir edemeyeceği bir cezaya çarptırılıyor.

Bir ceza daha var bu insanlara reva görülen, o da *"yok sayılma"*dır; ki *"teolojiye göre bir varlığın karşılaşabileceği en ağır cezadır"* bu.

İnsanların acısını yok saymak; suç mu dersiniz, günah mı, ayıp mı, ne dersiniz deyin, bana göre büyük bir zillettir. Bundan daha büyük zillet ise, acılar konusunda ayrımcılık yapmaktır. Böyle bir ayrımcılık, kimin insan olduğuna karar verme hakkını; yaşanabilir bir yaşam, paylaşılabilir bir acı ve yası tutulabilir bir ölüm sayılanın ne olduğunu belirleme yetkisini kendinde görmek anlamına gelir. Bu hak ve yetki vehmine işaret eden her sözcük, mutlak haklılık iddiasının ve sınırsız iktidar hevesinin, yani sonsuz yozlaşma ve kötülük halinin göstergesidir.

Ahmet Altan'ın Cumhurbaşkanı Gül'e hitaben yazdığı şu satırlar, bu kötülüğün bulaşabileceği noktayı fark edip içten nedamet duyma ve gösterişsiz özür dileme hasletinin zarif bir örneğidir:

"Bu gazetenin en büyük vicdan azabı nedir biliyor musunuz? Ergenekon sanığı Okkır'a yeterince sahip çıkamamış, onun serbest bırakılması için gerekli çabayı gösterememiş olmaktır."

Merhamet alanının dışına sürülmek istenen insanlar karşısında, vicdanları kurtarmanın bir yolunu Canetti'nin şu sözlerinde bulmak mümkün bence:

"Tek bir kurtuluş tanıyorum: Tehlikede olanın hayatta kalması. Ve o kurtuluş ânında bu kalışın kısa mı uzun mu olduğunu sormuyorum."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adalet solduğu zaman...

Mithat Sancar 16.07.2009

"Herkes ne zaman ölür elbet gülünün solduğu akşam"

Uslanmaz acemi, söz büyücüsü, her daim yeni **Turgut Uyar**'ın bu dizesini öyle çok severim ki, olur olmaz durumlara uyarlamaktan alamam kendimi. Mesela bu yazı için, üstadın ve sizlerin izniyle, bu dizeyle bir kez daha oynayacağım:

"Bir toplum ne zaman çürür adaleti solduğu zaman"

Peki, adalet nereden solar? Pek çok yerden! Lakin adaletin bir de kurumu vardır, adına yargı denir, öncelikle ve özellikle oradan solar. Adaletin tecelli ettiği ve tevdi edildiği yerdir yargı. Adalet, yargının varlık nedenidir. Halk arasında, bu ikisi çoğu zaman eşanlamda kullanılır. Nitekim mahkemelerin bulunduğu binalar da, "adalet sarayı" olarak adlandırılır.

"Adalet", yüce bir değer; adillik de, neredeyse kutsal bir haslettir. Türkiye'de hâkimleri *"peygamber postunda oturan insan"* olarak niteleyen özdeyiş, bunun apaçık göstergesidir. Yargının bu mertebeye layık görülmesi, tarafsızlığına duyulan inanca dayanır. Bu nedenle, tarafsızlık, yargının bir özelliği değil, adeta özüdür.

Tarafsızlığını kaybetmiş bir makam, "yargı" olarak nitelenemez. Mesela yargı eleştirisinin keskin kalemi Kurt Tucholsky, mahkemenin açıkça taraflı davrandığı bir yargılama üzerine, şu satırları yazar: "*Bu, kötü bir yargı değil. Bu, eksik bir yargı da değil. Bu, kesinlikle yargı değil.*"

Yargı bağımsız olmalıdır elbette. Ancak bağımsızlık kendi başına bir amaç değil, tarafsızlığı sağlamak için bir araçtır. Bağımsız olmayan yargının tarafsızlığı her zaman şüphe altındadır; mamafih bağımsızlık, tarafsızlığı kendiliğinden sağlamaz, tek başına garanti etmez. Şu halde, tarafsızlık meselesini daha iyi tartışabilmek için, önce bağımsızlık sorununu çözmek lazım.

Türkiye’de yargı uzun süredir tartışmaların odağında yer alıyor. Bunun hayırlı bir şey olduğunu düşünüyorum. Her şeyden evvel bir tabu kırılıyor. Bunun sonucunda, yargıya dair pek çok sorun gündeme taşınıyor; bunların bir kısmını çözmek için adımlar atılıyor.

Askerî yargının yapısı ve işlevi, bu tabunun en katı çekirdeğini oluşturuyordu; şimdi o da çatladı. Yapısı itibariyle bağımsız olmadığı gün gibi ortada duran ve bir demokratik hukuk devletinde düşünölemeyecek kadar geniş bir görev alanına sahip olan askerî yargıyla ilgili son düzenleme, kim ne derse desin, normalleşme yolunda geriye dönüşü olmayan bir adımdır. Anayasa Mahkemesi ne karar verirse versin, bu durum değişmeyecektir.

Bağımsızlık açısından sivil yargıda da büyük sıkıntılar olduğu, kimsenin meçhulü değil. Bu yönde evrensel demokratik normlara uygun düzenlemeler yapma mecburiyeti her geçen gün kendini biraz daha dayatıyor.

Lakin yargı tabusunun henüz yeterince tartışılmayan, hatta görmezden gelinen bir boyutu vardır, o da tarafsızlıktır. Gerçi özellikle Anayasa Mahkemesi’nin "367" ve "başörtüsüne serbestlik düzenlemesi" olarak bilinen konulardaki tutumu, tarafsızlık sorununun yüksek sesle konuşulmasına vesile oldu. Fakat yargı içtihatlarında uzun bir geçmişi olan devletçi-milliyetçi yaklaşım, aynı hevesle sorgulanmıyor.

Yargıda devletçi-milliyetçi zihniyetin yaygınlığını ve yerleşikliğini gösteren çok sayıda örnek var bu ülkenin dününde ve bugününde. "*Devlet aleyhine cürümler*" ile "*devlet lehine cürümler*" diye adlandırabileceğimiz fiillere ilişkin yargılamalara, bir uzman olarak değil, bir gazete okuru olarak bakmak bile bunu görmek için yeterlidir. Birinci kategoriye giren isnatlar söz konusu olduğunda, çoğu zaman "tarafsız bir hakem" olarak değil, sanıkların hasmı gibi davranma eğilimi öne çıkar. İşkence, yargısız infaz gibi suçların yargılandığı ikinci kategori davalarda ise, "sanıkları kollayan ve esirgeyen şefkatli bir hami" gibi hareket etme eğilimi güçlenir.

Son günlerden iki örnek var karşımızda. Biri "**Uğur Kaymaz davası**"; hani Kızıltepe’de "operasyon"da 12 yaşında 13 kurşunla öldürülen çocuğun davası. Bu davanın seyriyle o kadar az kişi ve çevre ilgilendi ki! Sonuç: İlk derece mahkemesinin sanıklar için verdiği beraat kararı Yargıtay tarafından oybirliğiyle onandı.

İkinci vaka, "**Baskın Oran ve İbrahim Kaboğlu’na hakaret davası**"dır. İki hoca, *Tercüman* gazetesi yazarı Servet Kabaklı’nın, meşhur "Azınlık Raporu" üzerine yazdığı yazıdaki sözlerden dolayı tazminat davası açmışlar; ilk derece mahkemesi, o sözleri hakaret olarak değerlendirip Servetli’yi tazminata mahkûm etmişti. Sonunda dava Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’na (YHGK) kadar geldi. YHGK, Kabaklı’nın "*çanağına yal konulunca ve etli kemik vaadini duyunca yaltaklanan, kuyruk sallayan kanişler, uyanık geçinen şapşallar, salak, tescilli hain, zavallılar. T.C devletine-milletimizin birliğine kalleşçe ihanet hançeri sokanlar*" sözlerini düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirdi. Bu ilk örnek de değil. Baskın Hoca, ağır hakaret ve sövme içeren söz ve yazılar üzerine açtıkları davalarda verilen benzer kararlar hakkında çok yazı yazdı.

Görevli memura "sen kim oluyorsun" demeyi bile sövme sayan; "ulan", "terbiyesiz", "adam olmamışsın" sözlerini hakaret kabul eden Yargıtay, yukarıdaki ifadenin hakaret olmadığına hükmetmiş. Tabii mahkemelerin ve Yargıtay'ın hangi ifadeleri düşünce özgürlüğü kapsamında görmediğini sıralamaya kalksak, sütunlar değil sayfalar yetmez. Hrant hakkında verilen kararları ve bunların sonuçlarını hatırlatmakla yetineyim. Ha, bir de Hrant'ın katliyle ilgili davada yaşananlara dikkat çekeyim.

İşin acı tarafı, yargının bu tutumunun genel bir kabul görmesi ve bu tür kararların mağduru olanlara, bunu hak etmişler gibi muamele yapılmasıdır. Hukuk devleti ve adil yargıdan söz eden herkes için, en hakiki samimiyet imtihanının burada yattığına inanıyorum.

Yargının itibarına yönelik en ciddi tehdit, yine bizzat yargının kendisinden gelebilir. **Italo Calvino**, *Bir Yargıcın İdamı* adlı öyküsünde, üzerine söz söylemeyi hepten gereksiz kılacak çarpıcılıkta anlatır bu durumu.

"Adalet Biraz Es Geçiliyor.. Demokratikleşme Sürecinde Hâkimler ve Savcılar" çalışması için görüştüğümüz hâkimlerden birinin sözleri, "adaletin solması" ihtimaline karşı acil bir uyarı olarak okunmalıdır: *"Halkın yargıya düşmanlığı önemli değil. Bana göre, halkın yargıya güvensizliği önemlidir. Eğer güvensizlik doğarsa, işte asıl felaket o zaman başlamıştır."*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet suç işler...

Mithat Sancar 23.07.2009

Devlet adına, devlet görevlileri tarafından, devletin bütün kurumlarının aktif veya pasif desteğiyle işlenen korkunç suçlara dair bilgi, belge ve tanıklıklara her gün bir yenisi ekleniyor. Şimdi sırada **"Derecik Taburu katliamı"** var. Askerliğini o dönemde o taburda yapan bir kişi, Ergenekon soruşturması çerçevesinde gizli tanık olarak ifade vermiş. Aynı şahıs, *Sabah* gazetesine de konuşmuş. Buna göre, Tabur Komutanı kendi silahıyla altı kişinin "kafalarına teker teker sıkmış, sonra da öldüklerinden emin olmak için MG3'le taratmış".

Hakkâri eski Milletvekili Esat Canan, olayın aydınlanması için çok uğraşmış. Mesela olayı dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e iletmış, Demirel'den şanına uygun bir cevap almış: *"Böyle bir şey yok, devlet insan öldürmez, vatandaşını öldürmez!"*

Bu iddialar, 1998'de ANAP milletvekili Naim Geylani tarafından Meclis'e taşınmış; ama Meclis de olayın üstüne gitmemiş.

Bu tür katliamları mümkün kılan şartların çoğunu şu kısa özetle bulabiliriz. Önce Demirel'in sözünden başlayalım. Diyor ki Demirel, *"Devlet suç işlemez"*.

Bu söz, bir sistemi ve bir zihniyeti simgeliyor. Kaynağı da, mutlak monarşilerin temel ilkesinde yatıyor: *The King*

can do no wrong. Yani "Kral hata yapmaz/ suç işlemez". Daha da yani, "Kral hukukun üstündedir, hukuku ihlal edebilir, lakin yargılanamaz".

Bu söz, mutlak monarşilerden önce ortaya çıkan ve onlar tarihe karıştıktan sonra da varlığını koruyan bir zihniyete işaret ediyor: *Devletin kutsallığı*. Buna "devlet aklı" veya "hikmet-i hükümet" de diyebiliriz. Bu zihniyetin özü şudur: "Devletin yüksek menfaatleri adına her türlü hukuksuzluk ve ahlâksızlık meşrudur, mubahtır." Peki, kim nasıl belirleyecek bu "menfaatleri"? Tabii ki, kendilerini "devletin sahibi" olarak görenler ve tabii ki "millet"e sormadan, kendi usullerince.

Hukuk devleti, bu sistemin ve bu zihniyetin reddini temsil ediyor. Hukuk devleti fikri, bir toplumda en ağır suçları işleme konusunda en büyük potansiyele sahip aktör veya yapının devlet olduğu varsayımından yola çıkar ve onu denetim altına almayı hedefler. Bunu da, devletin her türlü eylem ve işlemini hukuka tâbi kılarak yapmayı öngörür.

Yargı, bu sistemin can damarıdır. Devletin hukuk sınırları içinde tutulmasını sağlamak, yargının başlıca görevidir. Nitekim hukuk devleti için Batı'da mücadelenin yoğunlaştığı 18. yüzyılda, hakikati hükümdarın suratına haykırıp haykırmadıkları, hâkimlerin adillığının en hassas ölçütü olarak kabul ediliyordu.

Devlet görevlilerinin suç işlemeye cesaret edebilmeleri için, ya yargının sindirilmesi gerekiyor ya da böyle bir devlet anlayışının yargı tarafından içselleştirilmiş olması. Pek çok örnekten ve akademik çalışmalardan, daha ziyade ikinci seçeneğin geçerli olduğunu anlıyoruz.

Böyle bir durumda, güvence olarak başvurulacak tek adres kalıyor: *Toplum*. Fakat toplumun genelinin vahşet uygulamalarına destek vermesi de mümkündür. Toplumun hangi sebeple olursa olsun bu yöndeki açık ve aktif desteği, felaketlerin en büyüğüdür ve tipik örneği Nazi yönetimidir.

Toplumun suskunluğu da, bir başka felakettir. Toplum ya sindirildiği için ya da inandığı için suskun kalabilir. Her iki ihtimalin de bu ülkede gerçekliği vardır ve biri diğerinden beterdir.

Bütün bu şartlar, yakın geçmişte, özellikle de 1990'larda biraraya gelmiş ve onca insanlık suçu ancak bu sayede işlenebilmiştir. Ancak hiçbir toplum, suç aygıtı haline getirilmiş bir devletle uzun süre yaşayamaz; aygıtın işlediği suçları yok sayarak yoluna devam edemez.

Ergenekon süreci, bu vahşetlere kaynak olan zihniyetle ve bu zihniyeti ete kemiğe büründüren yapıyla kapsamlı bir hesaplaşmaya doğru adım adım ilerliyor. Sistemin temel direklerinin bu hesaplaşmadan nasiplerini almaları, daha doğrusu hesap vermeleri kaçınılmazdır. Bunlardan biri ve fakat en önemlisi olan ordu, bu sürecin içine çekilmiştir. Şimdi de diğer önemli sütun olan yargı aynı süreci yaşamaya başlıyor.

Bu süreç, söz konusu zihniyeti ve yapıyı tasfiye etme konusunda büyük imkânlar sunuyor. Lakin bu imkânların heba edilmemesi için, artık parlamentonun ve toplumun daha açık ve etkili bir şekilde devreye girmesi gerekiyor. Zira "kurumlar arası mücadele ve hesaplaşma" düzleminde tutulduğu takdirde, "devlet"i temsil ettiğini iddia eden kurumların gücünü kırmak daha zordur. Zira onların "devlet" tecrübesi, kurumsal "aklı" ve "oyun" zekâsı epeyce kuvvetlidir; hiç umulmadık zamanlarda beklenmedik hamleler yapmaları çok muhtemeldir. Ayrıca salt "kurumlar" düzleminde yürüyen bir hesaplaşmada, "kurumsal mutabakat"lara varmak daha kolaydır. Bu mutabakatların ilk kurbanı ise, demokrasi ve hukuk devleti olacaktır.

Çok şükür ki, toplum artık suskunluk çemberini ve korku duvarını kırmıştır. Şimdi bunu daha etkili bir sese dönüştürme zamanıdır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorununda umuda yolculuk

Mithat Sancar 30.07.2009

Kürt sorununda çözümün önünü açmaya dönük “*yol yapım çalışmaları*” sürüyor. Hükümetin “**Kürt açılımı**”yla ilgili çalışmalarını koordine etme görevini üstlenen **İçişleri Bakanı Beşir Atalay**’ın dünkü açıklamaları, bu bağlamda somut ve olumlu işaretler içeriyor.

Atalay, haklı olarak, bu sürecin uzun ve çok katmanlı olduğunu vurguladı. Gerçekten de, etnik temelli sorunlar açısından, belli bir anda belirli bir reçetenin uygulanmasıyla birden ve toptan sıhate kavuşmak anlamında bir “çözüm” yoktur. Bu tür sorunlarda, son derece karmaşık faktörler ve dinamikler kaygan bir zeminde sürekli ve değişken etkilerle birarada bulunurlar. Kalıcı bir “çözüm”e ulaşmak için, öncelikle, sorunun muhtelif yönlerini yapıcı bir şekilde ve sabırla ele almayı mümkün kılacak “**yöntem ve üslup**”un belirlenmesi, araçlar ve mekanizmaların yaratılması lazım. Bu bakımdan, Atalay’ın bu aşamada “öz”e girmek yerine, dikkatleri “yöntem ve üslup” meselesine yoğunlaştırması isabetli olmuştur.

Kürt sorununun Türkiye’de siyasal sistemin bütün unsurlarını ve toplumsal yaşamın bütün alanlarını derinden etkilediğini herkes biliyor ve kabul ediyor. Bu nedenle, böyle bir sorunun çözümüne yönelik kapsamlı bir program hazırlamak, siyasal sistemi yeniden yapılandırmak anlamına gelir ya da bu sonucu doğurur. Bunun gibi, çözüm yolunda ilerlemek demek, toplumsal birlikteliğin normlarını ve sütunlarını yeniden tanımlamak demektir. Bu yüzden, çözüm sürecine siyasal alanın ve sistemin bütün parçalarını ve fakat bilhassa toplumun tüm kesimlerini katmak, yani geniş bir “**siyasal ve toplumsal mutabakat**” aramak çok önemli ve gereklidir. Atalay’ın konuşmasında, bu önemin farkında olunduğuna ve bu lüzumun teslim edildiğine dair açık ve kuvvetli bir vurgunun varlığı, bu açıdan çok yerindedir.

Siyaset, bir bakıma sorun çözme sanatıdır. Türkiye, neredeyse bütün sorunlarının anası durumunda olan Kürt sorununu çözme yolunda etkili hiçbir adım atmadığı için, uzun zamandır, sorun çözme kabiliyetini yitirmiş bir ülke görünümü arz ediyor. Bu durum, siyasetin itibarsızlaşmasına sebep olduğu gibi, ufuktan ve umuttan yoksun kalan toplumun “sağlığını yitirmesi”ne de yol açmıştır. Çözümün yolunu açan her girişim, bu açıdan da hayati önem taşıyor. Şimdi bu yol açılmış görünüyor. Bütün siyasî aktörlere düşen ise, engelleyici ve tıkayıcı değil, yapıcı ve onarıcı rol oynamaktır. İlkine negatif, ikincisine pozitif siyaset denir. **Negatif siyaset**, homurdanma ve çelme takma gibi kolaycı ve ucuz yöntemlerden oluşur. **Pozitif siyaset** ise, türlü ihtimalleri dikkate alma, ince ayrıntıları görebilme ve alternatifler üretebilme hünerine dayanır. Atalay’ın, toplumun tüm kesimlerini katkı sunmaya çağıran sözleri, aynı zamanda “pozitif siyaset” davetidir ve yerindedir.

Fakat tam bu noktada hükümet, ertelenemez bir görevle karşı karşıyadır: **Siyasetin önündeki hukuksal ve fiili engelleri kaldırmak**. Şayet herkesten katkı bekleniyorsa, fikirlerin açıklanması ve bu fikirler etrafında örgütlü

siyaset yapılması konusunda özgür ve güvenceli bir ortam yaratmak şarttır.

Bütün bu olumlu işaretleri tespit ve teslim ettikten sonra, süreç boyunca "kilit" rol oynayacağı bilinen meseledeki sıkıntı potansiyeline geçelim. Bu da, "**şiddetin sona erdirilmesi**"dir.

Bütün bu adımlar neden atılıyor, bu çabaların hedefi nedir? Bu soruya "Kürt sorununu çözmek" diye cevap verecektir büyük çoğunluk. Lakin "çözüm", bu toplumun değişik kesimleri için farklı anlamlara geliyor. Kürtler açısından çözüm, öncelikle kimlik ve temsil konusundaki hak ve özgürlüklerin sağlanmasını ifade ediyor. Türkiye'nin geri kalan kısmının bu yönde atılacak adımlara rıza ve destek vermesinin temel saikinin ise, "şiddetin bitmesi" ve "**kanın durması**" olduğu söylenebilir. Devletin çözüm arayışlarına girmesinde de, benzer faktör belirleyici olmuştur. Nitekim Atalay'ın açıklamasında da bu husus yer almaktadır. Yani mesele dönüp dolaşıp PKK'ya geliyor.

Şimdi kritik soruları sıralayalım: Çözüm yolunda atılacak adımların PKK'yı çözeceği ve etkisizleştireceği mi hesap ediliyor? Ya da bu adımlarla birlikte ABD, Irak Ulusal Hükümeti ve Bölgesel Kürt Yönetimi'yle işbirliği içinde PKK'nın tasfiyesi mi planlanıyor? Yoksa PKK'nın silah bırakmasını ve siyasallaşmasını sağlayacak eş zamanlı bir yöntem üzerinde mi çalışılıyor?

Bana göre, "çözüm" çabalarının kaderi, büyük ölçüde, PKK'nın bu sürece dahil edilip edilmeyeceğine bağlıdır. PKK'yı sürece dahil etmenin en makul yolu, **siyasallaşma hedefli bir silahsızlandırma programından** geçer. PKK'yı sürecin dışında bırakmak demek, bugün örgüte destek veren geniş bir kesimde "dışlanma duygusu" yaratacak ve sürece "komplo şüphesi"yle yaklaşmaya yol açacaktır. Çözüm yolunda ilerleme sağlama isteği varsa, özellikle bu son faktörü ciddiye almak gerekir.

"**Komplo şüphesi**", en açık yansımasını "**tasfiye**" sözcüğünde buluyor. PKK'yı ve temsil ettiği geniş Kürt kitlesini sürece sert bir şekilde muhalefet etmeye yöneltecek en hassas konunun bu olduğunu görmek için, örgüt çevresinden yapılan yayınlara ve açıklamalara şöyle bir göz atmak yeterlidir.

Beşir Atalay'ın "yöntem ve üslup" konusundaki hassasiyet uyarısının bu konuyu da kapsamı gereklidir ve çok yararlı olacaktır.

Ben bugüne kadarkilerden farklı, çözüm konusunda güçlü umut dayanakları içeren yeni bir sürecin başladığına inanıyorum. Bu yönde harcanacak çaba ve atılacak adımların, aynı zamanda bir kolektif öğrenme sürecini de harekete geçireceğini umuyorum. Böyle olursa, çözüm sürecinde kat edilen her olumlu merhale, aynı zamanda siyasal kültürümüzde demokratik bir dönüşümü de beraberinde getirecektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara'daki Kürt Çalıştayı'nın ardından

Mithat Sancar 04.08.2009

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün mart ayı başında verdiği *"Kürt sorununda önümüzdeki günlerde iyi şeyler olacak"* mesajı, nihayet karşılığını buluyor gibi. Gerçi bu mesajdan sonraki günlerde ve aylarda somut bir gelişme olmadı. Bu nedenle, bu beyanın da, bundan öncekiler gibi soyut bir niyet açıklamasından öte bir anlam taşımadığı şüphesi kamuoyunda haklı olarak belirdi. Fakat Başbakan Erdoğan'ın 23 temmuzda yaptığı, *"buna ister 'Kürt sorunu' deyin, ister 'Güneydoğu sorunu' deyin, ister 'Doğu sorunu' deyin, isterse yine son olarak adlandırılan 'Kürt açılımı' diyelim, ne dersek diyelim, bunun üzerinde bir çalışmayı başlattık"* şeklindeki açıklama, hükümetin aradaki zamanı boş geçirmedeğini gösterdi. Erdoğan, aynı açıklamada, çalışmalarını koordine etme görevinin İçişleri Bakanlığı'na verildiğini de belirtti. İçişleri Bakanı Beşir Atalay, 29 temmuzda bir basın toplantısı düzenleyerek, çalışmaların "yöntem ve üslubu" hakkında bilgi verdi ve bir bakıma "süreci" resmen başlatmış oldu.

Hükümetin "Kürt açılımı"yla ilgili çalışmaları çerçevesinde, ilk dikkat çeken faaliyet, Polis Akademisi'nin düzenlediği çalıştay oldu. 1 ağustosta gerçekleşen ve "Kürt Meselesinin Çözümü: Türkiye Modeline Doğru" adını taşıyan bu çalışmaya, aralarında benim de bulunduğum on beş köşe yazarı davet edildi. İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın da hazır bulunduğu çalıştay beş saat kadar sürdü.

Kürt sorunuyla ilgili bugüne kadar konuşulan pek çok konu bu çalıştayda da gündeme geldi. Yani burada yepyeni bir fikir, sorunu bir anda çözecek sihirli bir formül ortaya atılmadı. Asıl "yenilik" ve "farklılık", konuşulanlardan çok, bizi böyle bir çalıştayın yapılmış olmasında yatıyor. Gerçi Polis Akademisi Başkanı Zühtü Arslan, bu çalıştayın hükümetin talimatıyla değil, kendi inisiyatifleriyle gerçekleştiğini özellikle vurguladı; ama bu açıklama, çalıştayın hükümetten bağımsız olduğunu kanıtlamaya yetmiyor. Bu açıdan çalıştayın, "yarı resmî" bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Böylece 25 yıldır şiddetin gölgesinde, tabu ve yasaklarla kuşatılmış bir mesele, Polis Akademisi gibi bir mekânda hükümeti temsil eden bir Bakan'ın huzurunda, herhangi bir sansür ve çekince olmadan bütün açıklığı ve ayrıntılarıyla konuşulmuş oldu. Aslında bu da bir "ilk" sayılmaz. Zira Turgut Özal'ın Başbakan ve Cumhurbaşkanı sıfatıyla bu tür görüşmeler yaptığı; sonraki dönemlerde de, bu çapta olmasa bile, benzer temasların gerçekleştiği biliniyor. Buradaki "yenilik", çalıştayın kamuoyuna ilan edilmiş ve toplumun gözü önünde vuku bulmuş olmasıdır. Bu durum, Kürt sorununun, devlet katında sadece önceden belirlenmiş kelimelerle ve sınırları katı bir şekilde çizilmiş bir çerçevede konuşulmasına izin veren resmî ve gayri resmî politikanın çökmesi anlamına geliyor. Bu duvarın yıkılması, sadece sembolik bir etki doğurmakla kalmaz; aynı zamanda bugüne kadar geçerli olan siyasal kodların yeniden tanımlanmasına da yol açar. Böylelikle, resmî ortamlarda Kürt sorunuyla ilgili söz söylemek, birilerinin "mahfuz alanı" olmaktan çıkmaya başlar.

Böyle bir mahfuz alanının varlığı, Kürt sorununun "devletleştirilmiş" olmasının bir yansımasıydı. Devletleştirme, siyasal aktörlere, Kürt sorunuyla ilgili çalışmalarını resmî alanın hassasiyetlerine uygun bir şekilde ve bu alanın sınırları içinde kalarak yapmalarını dayatıyordu. En önemli hassasiyet ise, toplumun bu sorunla ilgili tartışma ve çözüm arama süreçlerine hiçbir şekilde katılmamasıydı. Sistemin büyük siyasi aktörleri, çalışmalarını bu hassasiyete riayet ederek yürüttüler. Arada bir "raporlar" hazırladılar, ama bunları gündemde tutmak konusunda bir çaba sarf etmediler; hatta sistemin hassasiyetleri gerektirdiğinde, bu raporları unutturma vazifesini büyük bir hevesle ifa ettiler.

Şimdi Kürt sorunu, gerçek anlamda "siyasallaşma" yoluna giriyor. Artık siyasi aktörler, bu konudaki görüşlerini inandırıcı argümanlarla kamuoyunun hakemliğine sunmak zorunda kalacaklar. Aksi takdirde, anti-politik, yani siyaset karşıtı bir konuma savrulmaları kaçınılmazdır. Anti-politik hat, çeşitli şekillerde tezahür edebilir. Mesela içeriksiz sözlerle, bayat klişelerle oylanma; yani siyaset sahasının kenarında dolanma tutumu olarak karşımıza

çıkabilir. Şayet siyasallaşma süreci ilerlemeye devam ederse, bu tutumu sergileyenler, güreşte olduğu, müteaddit ihtarlar neticesinde diskalifiye olmaktan kurtulamazlar.

İkinci ve oldukça tehlikeli anti-politik tutum ise, siyasal alanın terörize edilmesidir. Şu anda MHP'nin izlediği yol budur. Devlet Bahçeli'nin açıklamaları; sertlik, sindirme ve kutuplaştırma konusunda hiçbir sınır tanımama eğiliminin ürkütücü örnekleriyle doludur. Bahçeli, hükümetin açtığı yolun Kürt sorununu "devletleştirme" modelinin sonunu getirme potansiyeline sahip olduğunun farkındadır. Siyasallaşmış bir Kürt sorununda MHP'nin, bugüne kadar izlenmiş devlet politikaları dışında söz üretme ve söyleme imkânı olmadığını bilen Bahçeli, devletten boşalan alanı doldurmaya oynamaktadır. Devletin satıldığı temasını işleyen Bahçeli, MHP'nin bir süredir terk eder gibi görüldüğü "devletin sahibi olma" anlayışına ve "devleti kurtarma" misyonuna dönüşün sinyallerini güçlü bir şekilde veriyor. "Bölücülük", "ihanet", "vatanı satmak" gibi siyasal alanı zehirlemeye işlevi gören sözcükleri bu kadar haşin bir üslupla ve bol miktarda kullanması, bunu açıkça gösteriyor. MHP, bu tavrıyla birçok yanılla dökülen ve çökmeye yüz tutmuş olan "devletçi vesayet" modelini ayakta tutmaya, giderek yeniden tahkim etmeye çalışıyor. Ancak bunu yaparken, sokağın kaynaşmasına, kişileri ve toplulukları hedef alan şiddet eylemlerine adeta zemin hazırlıyor. Bu yolun Türkiye için ne anlama geldiğini, 1970'lerin kanlı karanlık tecrübeleri yeterince anlatıyor.

Kürt sorununun siyasallaşması, yani tartışmaların ve arayışların toplumsallaşması, çözüm sürecine girebilmek bakımından hayati önem taşıyor. Siyasal alanı ipoteklerden ve milliyetçi/devletçi tahakkümden kurtarmak, aynı zamanda demokrasinin yaşatılması ve geliştirilmesi açısından da hayati önemdedir. Toplumsal barışın can damarı da buradan geçiyor.

Normal şartlarda ve normal bir ülkede herhangi bir ilginç özelliği olması akla gelmeyecek "çalıştaylar serisi"nin, Türkiye'de demokrasi karşıtı çevrelerde büyük bir panik ve hudutsuz bir hırçınlık yaratması boşuna değildir. Siyaset toplumsallaştıkça, ayaklarının altındaki toprak da kayacaktır. Demokrasi isteyenlerin de bunu fark etmesi ve sürecin bu yönde ilerlemesi için her türlü çabayı göstermesi gerekiyor. Tabii herhalde hükümet de, bu konuda yalpalamasının ve/veya geri adım atmasının, hem kendisine hem de ülkeye ağır bedeller ödeteceğini biliyordur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Diyarbakır'daki Kürt Çalıştayı'nın ardından

Mithat Sancar 05.08.2009

Ankara'daki Kürt Çalıştayı'ndan bir hafta önce, Diyarbakır'da bir çalıştay düzenlenmişti. "Kürt Sorununda Birlik ve Çözüme Doğru Ortaklaşma Çalıştayı - 1" adıyla yapılan ve iki gün süren bu toplantıya yüz civarında kişi katıldı. Başlığından da anlaşılacağı gibi, çalıştayın esas amacı, Kürt sorununun Kürtler arasında tartışılmasını sağlamaktı. Bu nedenle, davetlilerin çok büyük bir kısmını, farklı siyasi geleneklerden, toplum kesimlerinden ve mesleklerden Kürtler oluşturuyordu. DTP'nin, genel başkan ve milletvekilleriyle üst düzeyde temsil edildiği çalıştaya, Demokratik Toplum Kongresi'nin bileşenleri ve Öcalan'ın avukatları da katıldı.

Birçok konuşmacı, bu çalıştayın en önemli özelliğinin, farklı görüşlerden Kürtlerin uzun zamandır ilk defa bir masa etrafında buluşup tartışması olduğunu vurguladı. Bu tespit, aynı zamanda, PKK'nın silahlı eylemlere başladığı tarihten bu yana, Kürt coğrafyasında da siyasal alanın çoğulcu demokratik nitelikten uzak olduğu gerçeğinin yüz yüze ve yüksek sesle dillendirilmesi anlamına geliyordu. Bu çalıştay, Kürt siyasetinde bu yönde bir dönüşümün kapısını aralaması açısından önemlidir.

Diyalog isteği ve arayışı

Çalıştayın amaçlarından biri de, çoğu zaman alaycı bir tonla sık sık dile getirilen "Kürtler ne istediklerini bilmiyorlar" sözüne ya da "Kürtler ne istiyor" sorusuna, Kürtler arası diyalogla ortak bir cevap oluşturulmasıydı.

Netice itibarıyla, "diyalog" isteği veya arayışı bu çalıştaya da damgasını vurdu. Aslında diyalog, bu ülkenin pek çok sorununa nüfuz etmek için maymuncuk işlevi görebilecek temel kavramlardandır.

Kürt sorununda çözüm tartışmalarının sahici bir zemine oturmasını engelleyen, en azından zorlaştıran faktörlerin başında, birbirleriyle iletişim kanalları çok zayıf iki ayrı kamuoyunun bulunması geliyor. Bu açıdan, Türkiye uzun yıllardır bir "bölünmüşlük hali" yaşıyor. Devasa bir acının birbirine yabancı iki ortağını andırıyor Türkler ile Kürtler. Esas "muhataplık" sorununun burada yattığını düşünüyorum. Birbirlerine hitap etmeyi bilmeyen, birbirlerinin dilini tanımayı becerememiş, birbirlerinin ruhlarından bihaber ikiz kardeşler gibiler. 25 yıldır devam eden şiddet, bu yabancılaşmayı iyice derinleştirdi. Diyarbakır'daki Kürt Çalıştayı'nda beni en fazla etkileyen durum, bu hazin hakikati bir kez daha müşahade etmek oldu.

Türkiye'nin genel ve geniş kamuoyunda Kürtlerin ve onların siyasal hareketlerinin ruh halini bilen veya merak eden kişilerin sayısı son derece sınırlı. Kürtlerin varlığını inkâr üzerine kurulmuş egemen/resmî ideoloji, toplumsal algıyı öylesine belirlemiş ki, pek çok kimse Kürtleri tanımanın bir gereklilik olabileceğini aklına bile getirmez. Varlığın inkârı, Kürtleri küçümseyen ve aşağılayan bir yaklaşımı da adeta olağanlaştırdı.

Bu yabancılaşma, bu kopukluk, Kürtlerde ve onların siyasi temsilcilerinde başka türden bir hitap sorunu yaratmış. Türkiye siyasal kültürünün güçlü özelliği olan "kendi cemaatine konuşma, kendi dünyasına sıkışma" hali, bu yabancılaşmayla birlikte Kürt siyasal hareketine fazlaca sinmiş. Bütün bunlar, Kürt siyasetçilerinin "Türk kamuoyu"na ulaşma yeteneğini epeyce zayıflatmış.

Diyarbakır'daki çalıştayda gözlediğim ve "yeni süreç" bakımından önemli bulduğum bazı hususları bu çerçevede aktarayım.

Çalıştayda yapılan konuşmalar, bir kavramın DTP ve PKK çevrelerinde tutum ve tavırlara damgasını ağır şekilde vurduğunu gösteriyor. Bu kavram da "**tasfiye**"dir.

PKK'nın ulusal ve uluslararası aktörlerin işbirliğiyle siyaseten etkisizleştirilmek, ardından örgütsel olarak tasfiye edilmek istendiği şüphesi bu çevrelerde çok yaygın. Özellikle hükümetten ve/veya devletten gelen "çözüm"le ilgili girişimler, bu şüphenin gölgesine düşüyor. Böyle olunca, "açılım" sayılabilecek ve bu çevrelerin talepleriyle de örtüşen adımlar, titiz bir değerlendirmeye tâbi tutulmadan, katı bir defansla karşılanıyor. TRT Şeş'le ilgili tutum bunun tipik örneğidir. DTP, "tasfiye planları"nı kolaylaştıracağı kaygısıyla, bu girişimlerin tartışılacağı siyasal süreçlere mesafeli yaklaşıyor. Sonuçta ortaya, DTP'nin AKP hükümetine karşı, Kürt cephesinden CHP tarzı bir muhalefet yaptığı, yani "negatif siyaset" izlediği şeklinde bir tablo çıkıyor.

Çözüm tartışmalarının alevlendiği zamanlarda DTP'nin PKK'yı ve Öcalan'ı "muhatap" olarak işaret etmesinde bu faktörün etkisi büyüktür. Öcalan bile DTP'nin sorumluluk üstlenmesi gerektiğini söylediği halde, DTP bu beceriyi gösteremiyor. "Tasfiye motifi", DTP'nin hareket kabiliyetini kilitleyen bir kâbus haline geliyor. DTP, her seferinde ısrarla "akan kanın durması"nı istediğini vurgulamakla birlikte, şiddet sorununun çözümü için nasıl bir yol ve yöntem izlenmesi gerektiği konusunda bir görüş veya tavır geliştiremiyor. Esasen silahlı örgütün de işin içine katıldığı siyasallaşma hedefine yönelik projelerin üst başlığı olan "silahsızlandırma" terimi bile bu çevrelerde büyük alerji yaratıyor.

Kürt sorununda sivil siyasetin ağırlığı

"Muhataplık" meselesinin ve Öcalan'ın adının sürekli ön plana çıkarılması da, siyasetten kaçma sonucunu doğuruyor ya da bunun için bahane işlevi görüyor. DTP, Öcalan'ın aksi yöndeki ısrarlı açıklamalarına rağmen, bu tutumdan bir türlü vazgeçmiyor. Bakın Öcalan, avukatlarıyla yaptığı son görüşmede neler söylüyor: "Herkes sorunun çözümünü bana havale etmeye çalışıyor. İşin içinde birçok faktör var. Ben bu faktörlere hâkim değilim. Haber de alamıyorum, birçok şeyden haberim yok. Kaldı ki sosyal olaylar böyle gelişmez, tek kişi üzerinden yürümez. Sosyal olayların gidişatı çok yönlüdür. Bunu iyi kavramak gerekiyor."

Bütün bunlar, DTP'yi apolitik ve giderek anti-politik bir çizgiye savuruyor; siyasal aktör kimliğinden uzaklaştırıyor. Dünkü yazıda da belirttiğim gibi, Kürt sorununda devlet vesayetinin kırılmaya başladığı, sivil siyasetin ağırlık kazandığı bir döneme giriyoruz. Şartlar DTP'ye, yapıcı bir rol oynama konusunda büyük imkan sunuyor ve davetiye çıkarıyor. DTP, "tasfiye" ihtimali dahil birçok hususta gidişatı etkileme potansiyeline sahip olduğunun farkına vararak bu şartları ve daveti iyi değerlendirmek zorundadır. Siyaset sahası çok hareketlendi. DTP, artık oyuna girmek; oyunda da topun kendisine atılmasını beklemek ve sürekli kendisine pas verilmediğinden ya da faul yapıldığından yakınmak yerine, risk alarak topa hamle yapmak zorunda.

MHP'nin siyasal alanı terörize etme, böylece felce uğratma ihtirası ve kutuplaşmayı yıkıcı boyutlara taşıma hıncı, DTP'nin "Türk kamuoyu"na hitap edebilen ve siyasal alanda yapıcı rol oynayan bir noktaya gelmesini daha da acil kılıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beklemek yoksullaşmaktır!

Mithat Sançar 06.08.2009

İki gündür Kürt sorunuyla ilgili kendimce "rasyonel tahliller" yazıyorum. Bu kadar akıl fazla geldi bana, yoruldum ve sıkıldım. Bugün de aynı mevzuda yazacağım, ama akla biraz tatil yaptırarak.

Laf çokluğundan bunaldığımda, şiire sığınırım; en çok da iki şaire, **Edip Cansever** ve **Turgut Uyar**'a. Hiç ihanetlerini görmedim, her zaman el verdiler bana. Cansever'in kitabını karıştırırken, rastgele bir şiir seçiyorum ve onun bana neden iyi geldiğini kendisinden dinliyorum:

içindeki sessiz parlaklık/ elini kestiğin bir yerlerden görünür/ sözgelimi bir turnak kenarında/ kalbini anlatırken kalbinde/ bir şiir okurken şiirden sızan kanda...

Meselâ "nedir bu Kürt sorunu" diye sorsanız, ona da cevap yetiştirir bu ustalar. İşte size Turgut Uyar'un "Yokuş Yola" şiirinden dizeler:

güllerin bedeninden dikenlerini teker teker koparırsan/ dikenleri kopardığın yerler teker teker kanar/ dikenleri kopardığın yerleri bir bahar filân sanırsan/ Kürdistan'da ve Muş-Tatvan yolunda bir yer kanar...

Edip Cansever'in de kelâmı vardı bu hususta, hem de içimize nüfuz etmesine azıcık izin verirsek, bütün yaygaralardan utanmamızı sağlayacak kadar duru ve çocuksu:

*Bingöl'le İstanbul arası/ Otobüsle kaç saat/ Yani İstanbul'la Bingöl arası/
Kaç saat otobüsle/ Kimine göre günlerce/ Kimine göre birkaç saniyedir/
Çünkü özelemler çeşit çeşit/ Özelemler ki binlerce/ Ah sevdadır ancak onları birleştirir/
Sündiken dağlarından aşığı...*

Bu ülke, bunca kaybın ve acının ardından, nihayet bu sorunu hal yoluna sokacak cesareti ve basireti göstermeye başladı. Savaşın durması ihtimali, yalancı olmayan bir güneş gibi ufukta boy veriyor. Bu sefer de başaramazsak, sonrası bir tür cehennem. Bazıları bu cehennemi hemen şimdi yaratma merakında. Yok, olmaz demeyin! Aynı zamanda bir şair de olan Hans Magnus Enzensberger, "**İç Savaş Manzaraları**" adlı kitabında bakın bu cehenneme giden yolu nasıl anlatıyor: "*İç savaş, dışarıdan gelen, bir yerlerden bulaşan bir virüs değil, içsel bir süreçtir. Her zaman bir azınlık tarafından başlatılır; her yüz kişiden birinin onu istemesi, uygarca birlikte yaşamayı olanaksızlaştırmak için yeterli olabilir.*"

Bir kez başladığında nelere yol açtığını, yine Enzensberger'den dinleyelim: "*Fakat iç savaş doruk noktasına ulaştığında, çoğunluğun onu istememiş olduğu ortaya çıkar. Bu çoğunluk sessizdir. Kimse onu dikkate almaz. Çoğunluk, fırsatını bulduğunda çatışmalara sırtını dönüp kaçar. Hele kadınlar, yıkıntılar arasında bir avuç un, yakacak odun, birkaç patates aramakla ve çocuklarını oradan uzaklaştırmakla uğraşırlar artık yalnızca. Yaşlı insanlar, yanmış barakalarının kalıntılarını karıştırır, yorgun adamlar ölüleri gömerler. Bu insanlar, ne ateş eder ne de işkence yapar. Yüzlerinde nefretin izlerini taşımazlar. Bitkinlikten kararmışlardır.*"

İç savaşı tahrik edenler, buna zemin hazırlayanlar, bilmeliler ki, "*bütün iç savaşların ortak paydası, yıkım ile özyıkım arasındaki ayrımın ortadan kalkmasıdır*". İç savaşların galibi olmaz; bir "Pirus zaferi" bile mümkün değildir. Kim ki, zafer kazandığını iddia eder, bilin ki bu, "*küçük bir azınlığın egemenliğini ve zenginliğini pekiştirmesi*"nden başka bir anlam taşımaz.

Bariştan korkanlar, iç savaş tellallığı yapanlar, bunun yerine Cansever'in şu tavsiyelerine kulak verseler, daha iyi olmaz mı?

Çiçekleri sulasan, kurumuş yaprakları kessen/ Sözgelimi turnaklarını yemesen/ Akşamları erken yatsan iyi olur...

Olur olmaz kullandığımız kelimelerden biri de "empati"dir. Nedir empati? "*Kendimizi başkalarının yerine koymak*" mı? **Walter Benjamin**, hayır diyor ve şöyle bir tarif veriyor: "*Başkalarının bizim yaşamımıza girmesini sağlamak.*"

Yazarının bir kurgu romanı olarak nitelediği "**Benjamin - Dar Geçitteki Aydın**" adlı kitapta, Benjamin'e atfen, bu empati tarifini somutlaştırmak için yol gösteren şöyle bir ifade yer alır: "*Savaşı kaybetmek önemli olabilir, ama bir oğul kaybetmenin yanında bunun önemi yoktur.*"

Peki, umutlu muyum? Bir süredir sigara perhizi yapıyorum. Bu yazının sonuna yaklaşıyorum. Sabahtan beri ikinci sigaramı yakıyorum, dumanı ciğerlerime dolduruyorum ve Benjamin'in Nazilerden kaçarken geçirdiği çok kötü günlerin anlatıldığı bölümdeki şu pasajı okuyorum: "*Benjamin oyalanarak bir sigara aldı. Bu günlerdir içtiği ilk sigaraydı. İnsan sigara içebildiği sürece her şey bitmiş sayılmazdı.*" Sonra da, Benjamin'in artık hayatın sonuna yaklaştığı bir anda yol arkadaşı küçük José'ye söylediği şu sözleri not ediyorum: "*Dünya karanlık bir yer. Daima kendini tahrir ediyor. Ama biz, sen ve ben José, bizim küçük bir fırsatımız var. Eğer çok çabalarsak iyiliği hayal edebiliriz. Hasarı parça parça tamir etmenin yollarını düşünebiliriz.*"

Son sözü yine Cansever usta söylesin:

Dünyada yol almak için

Beklemek yoksullaşmaktır...

Akşam gazetesi yazarı Ali Ulusoy'a küçük bir not: Senden hiçbir zaman ahlâkî seviye beklemem. O yazıda benim ve başkaları için söylediklerinin seni nasıl ele verdiğini fark etmemeni de, zekâ düzeyine veriyorum ya da aynı düzeyden kaynaklanan cüretine. Sakilliğin de beni şaşırtmaz; ama pişkinliğin bu kadarına "pes yani" dedim. Gardırobunda kaç maske olduğunu, muhtemelen sen bile bilmiyorsundur. Girdiğin her ortamdan ve kurduğun her ilişkiden menfaat üretme konusundaki ustalığının sınırını da, yine muhtemelen sen bile bilmiyorsundur. Lakin seninle ilgili bu ve benzer düşüncelerimi, meslektaşların huzurunda yüzüne karşı söylediğimi biliyorsun. Onları herkesin içinde tekrar etmek, bir büyüğün olarak bana yakışmaz. O gün sana yaptığım bir tavsiyeyi hatırlatmakla yetiniyorum: **Hayatında bir kez mert olmayı dene!** Sözü uzatmaya değmezsin. Senin hakkında biraz daha fikir sahibi olmak isteyenlere, Edip Cansever'in şu dizesi en hakiki mürşittir: *Gölgen yok **senin, ayak izlerin** yok.*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalanın iktidarı çözülürken...

Mithat Sancar 13.08.2009

"Kürt açılımı", henüz kararlı bir niyet beyanının ötesine pek geçmiş sayılmaz. Daha ziyade sembolik düzeyde işleyen bir süreçten söz edebiliriz ancak. Lakin bu kadarı bile, 85 yıllık iktidar sisteminin kalın duvarlarını çatlatmaya yetiyor. Bu sistemin var ettiği ve ancak bu sistemle var kalabileceklerini bilen çevreler, kızgın bir öfke ve çaresiz bir telaş içinde, ellerinde balçıkla duvardaki çatlakları kapatmaya çalışıyorlar. Gerçekte yapmak istedikleri şey, güneşi sıvamaktır. Ama biliyoruz ki, bu çaba nafilidir; zira güneş balçıkla sıvanamaz.

Kürt sorunu, bir yanıyla, hatta esasında bir "*tanımlama sorunu*"dur. Kimin ne olduğuna veya ne olmadığına, kimin ne olacağına veya ne olmayacağına karar verme hakkını kendinde gören bir iktidar sisteminden doğmuştur. Böyle bir sistem, mecburen "yalan" üzerine kurulur. Resmî tanımlama ile hayatın hakikati arasına

uçurumlar sokan bu sistem, kamusal hayata ikiyezllğ tüm gücüyle dayatır. Bu hastalıklı halin, bireysel varoluşları etkilememesi mümkün değildir. Yalanın ve ikiyezllğn hâkimiyeti, giderek her yere yayılır. Böylece sadece siyasal alan değil, toplumsal ve bireysel dünyalar da zehirlenir.

Yalan zerine kurulan bir sistem, ancak zorla, baskıyla, zlmle ayakta durabilir. Bu sistem, mümkün olan bütün ideolojik aygıtlar ve baskı mekanizmalarıyla on yıllardır yürütülüyor. Alttan gelen direniş ve basın, bu sistemin üzerinde durduğu zemini epeyce zayıflatmış, birçok alanda iflas etmesini sağlamıştı. Son kale, resmî kurumlar ve devlet organlarıydı. şimdi bu kaleyi, bizzat o kalede görev yapanlar yıkıyor.

Mesela Cumhurbaşkanı Gl, Güroymak yerine Norşin adını kullanıyor. Ve daha önemlisi Başbakan Erdoğan, yalanların en hayati olanlarını, en kutsal sayılanlarını yerle bir eden bir konuşma yapıyor.

Yalanı ayakta tutmayı kendilerinin varlık nedeni olarak görenler, adeta çıldırıyor. Çünkü dokunulmaz saydıkları "mahfuz alan"lar buharlaşıyor. Ebediyen süreceğini zannettikleri "tanımlama hakları"nı yitiriyorlar; demokratik usullerin dışında elde ettikleri iktidar hızla kyor. Zygmunt Bauman'ın ifadesiyle, *"iktidarın özü, otorite kullanarak tanımlama hakkıdır ve iktidar mücadelesinin başlıca konusu; tanımlama, hasım kamptan gelen tanımlamaları geçersiz kılma ve gözardı etme hakkının edinilmesi ve elde tutulmasıdır."*

Bu yalan sisteminde tanımlama yetkisini, yani iktidarlarının özünü kaybettiklerini fark edenler, türlü taktiklerle "açılım"ın önünü tıkamaya çalışıyorlar.

MHP, yeni hiçbir söz üretemediği için, sözü tümden geçersiz kılma peşinde. Tehdit ve şantajdan, gerilim ve kutuplaşmadan medet umuyor. Aslında MHP'nin kavgası, ne hkmetle ne de Krtlerledir; doğrudan hayatlardır, hayata kızıyor ve ona saldırıyor. Tamamıyla anti-politik, dolayısıyla pr demokrasi karşıtı tutum, hayatı zorlaştırabilir; ama asıl dersi hayattan alacağından şüphe etmiyorum.

CHP de, yalan sisteminin özüne dokundurmama hesabında. Onun taktiği ise, "açılım"ı usul tartışmasında boğmak. Hkmeti en fazla sıkıştırılabileceğini sandığı nokta ise, "açılım"ın içeriğini bir an önce ilân etmeye zorlamak. Böylece on yıllardır izlenen politikaların yarattığı bütün sıkıntıları hemen hükümetin önüne dikmek ve savaştan kaynaklanan acıları hükümete karşı harekete geçirmek istiyor. Oysa hükümet, demokratik siyaseti merkeze alan bir başlangıç yapmakla, toplumun tüm kesimlerinin bu sıkıntıları görmesini ve acılarla yüzleşmesinin yolunu açmıştır. Doğru olan da budur. Mamafih CHP evresinin esas korkusu da, demokratik siyaset kanallarının daha fazla derinleşmesidir. Zira onlar, siyaset toplumsallaştıa, tutunmaya çalıştıkları yalan sisteminin köhnemiş dilinin hükmünü yitireceğini ngryorlar.

Kimileri "Kürt açılımı"nın arkasında emperyalist güçlerin yer aldığını söyleyerek, süreci hepten reddediyorlar. Politika yapma konusundaki acizliğin hazin bir itirafından başka bir anlam taşımıyor bu yaklaşım. Veleve ki, arkasında emperyalist güçler olsun, bu süreç içerdeki toplumsal dengeleri ve siyasal parametreleri kökten sarsacak ve değiştirecek bir potansiyele sahip. Varsa bir fikriniz, bir öneriniz, bu sürece katılmadan nasıl gerçekleştireceksiniz.

Başbakan'ın dünkü konuşması, Kürt sorununda demokratik siyasetin önündeki duvarlara ve üzerindeki otoriter-totaliter vesayete sert bir darbe vurmuştur. Hükümetin de, açılan yolda kararlı bir şekilde ilerleyebilmesinin garantisi, barış ve demokrasi isteyen güçlerin siyasal alana yapıcı bir özne rolüyle katılmalarıdır.

Judith Butler'ın **İktidarın Psikik Yaşamı** adlı kitabında, Althusser'in görüşlerinin tartışıldığı bölümün başlığı şöyledir: **"Vicdan hepimizi özne yapar."** Oradaki tartışmanın birçok boyutu var, biliyorum; ama bu başlık kendi başına önemli göndermeler içeriyor: Vicdanı bir kenara bırakarak, kurucu bir özne olamazsanız; ölümcül bir nesne olabilirsiniz ancak, mesela bir kurşun, bir savaş uçağı, bir bomba, bir mayın olabilirsiniz.

Vicdanın adresi için, muhtelif kaynaklardan yararlanabilir; mesela Wittgenstein'in şu sözünden ilham alabilirsiniz: *"Bütün gezegen, tek bir candan daha büyük acı çekemez."*

Mamoste Aram Tigran'ın aziz hatırasına

Aram Tigran'ı kaybettik; mamoste rahmetkir. Ruhü şad olsun!

Mamoste Aram'ı nasıl tanıtmalı? İlk akla gelen özellikleri: Ermeni, Kürt müziğinin büyük bestecisi ve icracısı. Bunlar doğru; lakin Aram bunların çok ötesinde, başlı başına bir "anlam evreni"dir. Aram'ın öyküsü ve şahsiyeti, bu coğrafyada "kimlik" meselesine kuru teorilerin ve ruhsuz kalıpların ötesinde cevap arayanlar için, bulunmaz bir kaynaktır. Kuşağımın birçok mensubu gibi, ben de Aram'ı, Erivan Radyosu'yla tanıdım. 1970'lerin sonlarında, Diyarbakır'da yatılı okuldayken, her akşam dinlediğim küçük radyomun istasyon ibresi, "Erivan Radyosu"nu bulunca, çok geçmez, mutlaka Aram'ın sesi duyulurdu. Sonraları popülerleşen "ay dilberé", "sebra dila", "şev çu" (ay dil, ay dil, dilamin) pek çok Kürtçe türküyü ilk onun o hüzün-neşe karması eşsiz sesinden dinledim. Kürtçeyi ve Kürt müziğini sevmemde, onun payı çok büyüktür. Sonraki yıllarda yaşlandıkça demlenen sesinden Ermenice ve Arapça ezgiler de dinledim, Türkçe ve Yunanca da.

Kökleri Diyarbakır'da olan bu büyük ustanın vasiyeti, Kürt sorununda bunca önemli adımın atıldığı bir zamanda, kim bilir hangi derin korkular veya aptalca bürokratik bahaneler nedeniyle, yerine getirilemedi. Osman Baydemir'den dinledim vasiyetinin hikâyesini. Bu yazın başında da, önceki yıllarda olduğu gibi, festival için Diyarbakır'a gelmiş, konser de vermiş. Fakat bu ziyareti sırasında rahatsızlanmış, kalbinden sıkıntı yaşamış; ameliyata alınmış ve sağlıklı bir halde Atina'ya uğurlanmış. Aram, Diyarbakır'da o kadar mutluymuş ki, hayatını burada sürdürmeye niyetlenmiş. Başta Baydemir, dostları kendisine bir ev bile hazırlamışlar. Diyarbakır'dan ayrılırken, Baydemir'e, ölüm vakitsiz gelir de Diyarbakır'a yerleşmesine engel olursa, Diyarbakır'da gömülmek istediğini söylemiş. Derken Atina'dan haber gelmiş, mamoste beyin kanaması geçirdi diye. Sonra beyin ölümünün gerçekleştiği bildirilmiş. Hemen girişimlere başlanmış Diyarbakır'a getirilmesi için. Talep, bakanlıklar arasında dolaşmış; ama bir türlü gereken izin çıkmamış. Bütün bunların sebebi, Aram'ın Türk vatandaşı olmaması. Aşılamayacak bir engel değil oysa. İçişleri Bakanlığı özel izin verse, sorun çözüldü. Hem bu vesileyle, 1915'te katledilen veya kovulan bu toprakların insanlarına karşı bir vicdan vecibesi yerine getirilmiş; "barışma" yolunda 1915 mağdurlarına vatandaşlık verilmesi gibi önemli bir insani ve siyasi hamlenin hazırlığı yapılmış olurdu. Bu olay karşısında elimde değil, şu kaygıya kapılıyorum: Büyük denizleri geçip küçük derelerde mi boğulacağız? Lütfen biraz daha basiret, cesaret ve samimiyet!..

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nihai çözüm

Mithat Sancar 20.08.2009

Bir süredir, içinde "süreç", "çözüm" gibi kelimelerin yer almadığı bir yazı yazmak imkânsızlaştı. Bugün bunu denemeye niyetlenmişim; biraz uğraştım ve anladım ki, nafile bir çaba olacak bu. Ben de tam tersini yapmaya, yani bol "süreç"li, "çözüm"lü bir şeyler karalamaya karar verdim.

Hemen belirteyim ki, hükümetin başlattığı "açılım süreci"nin doğru tasarlandığını ve iyi gittiğini düşünüyorum. Elinde bir paketle kamuoyunun önüne çıkmak, yapılabilecek en büyük hataydı.

Sıkça vurguladığım gibi, şiddetin bulaştığı etnik temelli sorunların, "*belli bir anda belirli bir reçetenin uygulanmasıyla birden ve toptan sıhhat kavuşmak anlamında bir 'çözüm'ü yoktur*". Ancak bu söylediğim barışçıl ve demokratik çözüm için geçerlidir. "**Kesin çözüm**", aksi yöndeki planların varlığına işaret eder. Birileri "kesin çözüm"den söz ediyorsa, niyetlerinin kötü, hatta çok kötü olduğundan şüphelenmek gerekir.

"Kesin çözüm", meş'um bir terimdir. Neden böyle olduğunu daha iyi anlamak için, "kesin" yerine aynı anlama gelen "nihai" kelimesini koymak lazım. "**Nihai çözüm**"ün patenti Nazilere aittir. "**Yahudi sorununu halletmek**" amacıyla hazırlanan ve uygulanan projenin anahtarı bu terimde yatar. 1941'de tedavüle giren "nihai çözüm" terimine, Batı dillerinde ve literatüründe o günden bugüne hep bu projeyi tanımlamak için başvurulur (Almanca *Endlösung*, İngilizce *final solution*, Fransızca *solution finale*).

Nazilerin "nihai çözüm"den ne anladığını ve bunun gereklerini nasıl yerine getirdiklerini bilmeyen yok. Bu "çözüm"e giden yol, "Yahudi sorunu"nun anlaşılış şekline geçiyordu. Diğer antisemitler ve ırkçılar gibi Naziler de, "Yahudi sorunu" derken, Yahudilerin bir sorun oluşturduğunu kastediyorlardı. Yahudilerin sorun olduğunu düşünenler, çözüm olarak üç "tedbir" üzerinde durmuşlardır: Asimilasyon, tehcir, tenkil.

Naziler, asimilasyon ihtimalini peşinen elemişlerdi; geriye tehcir ve tenkil kalıyordu. Tehcirin "zahmetli" olacağını gören ve Yahudilerden "kesin" bir şekilde kurtulmayı sağlamayacağına kanaat getiren Naziler, son seçeneği devreye soktular ve o vahşi soykırımı gerçekleştirdiler.

Cumhuriyet tarihi boyunca devlet katında Kürt sorunu, aşağı yukarı "Yahudi sorunu" gibi algılanmıştır. Devlet elitleri için Kürtler bir sorundu. Sorunu çözmek, onlardan kurtulmakla mümkün olacaktı. Asimilasyon, Kürtleri Kürt olmaktan çıkarmanın, onlardan böylece kurtulmanın başlıca yolu olarak seçilmişti. Kürtleri Kürt olmaktan çıkarmak amacıyla, mecburi iskân ve (isyanlar bahanesiyle) tenkil yöntemleri de kullanıldı. Ama olmadı, Kürtler Kürt olarak kalma konusunda inat ettiler.

Şimdi bu zihniyetten ayrılma yönünde önemli çabalar var. "Kürt sorunu"nu, Kürtlerin bu ülkede sorunları olduğu, bu sorunların temelinde de eşitlik ve özgürlük meselesinin yattığı şeklinde gören anlayış, devlet düzleminde kabul görmeye başladı. Soruna böyle bakınca, "çözüm" buna göre şekillenir.

Bu çabalar, Cumhuriyet'in otoriter ve homojenleştirici modernlik projesinde köklü bir kırılma anlamına geliyor. Bu projeye yaratılan sistemin savunucuları ve nemalanıcıları, işin ciddiye bindiğinin farkındalar. Bu farkındalık, bazılarının dillerini çözdü. "Bu ülkede herkes eşittir", "Türklük bir etnik topluluğun değil, Türkiye'de yaşayan herkesin ortak adıdır" gibi "yalanlar"ı bir kenara bırakmaya başladılar. Bunun için çarpıcı örnek arıyorsanız, internetteki sakil yazıları boş verin, mesela Mümtaz Soysal'a bakın.

Soysal, genel başkanı olduğu Bağımsız Cumhuriyet Partisi'nin internet sitesinde, "kesin çözüm" başlıklı kısa bir yazı yayımladı. Evet, yanlış okumadınız, başlık "kesin çözüm"; önerisi de şu: "*Güneydoğu'da ise, bölgesel*

özerklik, resmî dil dışında öğretim gibi ulus-devlet ilkesiyle çatışan isteklere karşı kesin kırmızıçizgiler çizmek ve düzen değiştirici planlı ekonomik-sosyal kalkınmayı öne çıkarıp bu koşullara uymak istemeyenlerin Irak'taki Türkmen nüfusla değiştirilmesini önermek gerekecektir."

Soysal, Kürtlerin eşitlik ve temsil taleplerini sürdürmeleri halinde neler olabileceğini, şantaj ve tehdit diliyle açıklıyor: *"Bu tür çözümlerin ilk bakışta ne denli hoyratça, hatta trajik olduğunu en iyi bilen, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin Balkanlar ve Kafkaslar'daki etnik temizliklerden kopup Anadolu'ya sığınmış olan aileleridir. Eğer bu Cumhuriyet de ayakta kalmak için nüfus mübadelesi gibi kökten ve acıklı çözümlere başvurmak zorunda kalırsa, bilinmelidir ki böyle bir trajedinin günahı etnik kimlik mikrobunu çileli Anadolu halkının içine tekrar sokan ve bölücülük tehdidiyle başka etnik haklar koparıp yeni bölünmelerin kapısını açmaya çalışanların olacaktır. İçtekiler ve dıştakiler bunu böylece bilmelidirler."*

Mücadele mümkün olmazsa, Kürtlere ne yapılması gerektiği konusundaki görüşlerini, açıkça söylemese de tahmin etmek zor değil herhalde.

Dilleri çözülen başkaları da var tabii. **"Kürtlerden boşanma"**yı tartışmaya açanlar bunların bir örneği. Ne dediklerinden önce, nasıl dediklerine bakmak, sorunu bilinçaltılarında nasıl algıladıklarını gösteriyor. Bu tartışmayı başlatan emekli büyükelçi Ümit Pamir ve bunu sürdürmeyi marifet sayan Kadir Gürsel, eşit öznelerden söz etmiyorlar; egemen (Türkler, "biz") - madun (Kürtler, "onlar") kurgusuyla konuşuyorlar. Gürsel'in yazılarının başlığı da, egemen öznenin bir madunu boşamasını esas alıyor. Sonraki yazılarında bir sürü söz sarf ediyor Gürsel; ama bu başlık ve şantaj kokan üslup bana yetti. Kürt sorunu, bu bakış açısında, esas olarak Kürtlerden kurtulma sorunudur.

Hâkim ulus konumunu ve iktidar duygusunu kaybetme ihtimali, "beyaz Türk ırkçılığı"nı çıplak hale getiriyor. Bir örnek daha mı istiyorsunuz, adını anarak vereyim. Bekir Coşkun, Ahmet Türk'ün Türkçe konuşma şekliyle alay ediyor; okurken midem bulandı: *"Eme bizim görüşmemiz Beşbeken ileydi, hadi o olmadı AKP Genel Başkanı olarak olsun dedik. Pirt mentö ile görüşme nasıl olur?.." Herhalde Bekir Coşkun için de en iyi Kürt, kendini inkâr eden ve tercihan İstanbul Türkçesiyle konuşan, yani Kürt olmaktan çıkmış Kürttür.*

Açık veya örtülü bir biçimde "kesin çözüm"den söz edenlere de, "hani paket, hani paket" diye ayaklarını yere vuranlara da kulak asmadan, demokratik usullerde ısrarcı olmak gerekiyor.

"Çözüm"e varmak, gerçekten de bir "süreç" işidir; esasen "çözüm"ün kendisi bizatihi bir süreçtir. Bu nedenle öncelikle yapılması gereken, iletişim ve siyaset kanallarını sonuna kadar açmak ve demokratik mekanizmaları pekiştirmektir; ki şu anda girdiğimiz yol budur. "Muhataplık" meselesinin özü de buradadır. Zira **"muhataplık"**, toplumun çeşitli kesimlerinin **"birbirlerine hitap edebilmeleri"**ni, bunun için gerekli olan "dil"i öğrenmelerini sağlayacak şartları tesis etmektir. Çözümü, demokratik bir cumhuriyette birlikte yaşamakta görenler, bu ortaklığın temellerine ve diline azamî itina göstermek zorundalar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik diyalog ya da...

Mithat Sancar 27.08.2009

Otoriter zihniyet, her türlü "belirsizlik"ten nefret eder. Otoriter sistem, kesin anlamlar üreterek ve dayatarak varlığını sürdürür. Demokratik zihniyet ise, anlam arayışını ucu açık bir süreç olarak görür.

Otoriter zihniyet, "tartışılmaz hakikatler" bulunduğu öncülünden hareket eder. Otoriter sistem, bu hakikatlerin tek merkezden belirlenmesi esasına dayanır. Demokratik zihniyet için önem taşıyan ise, "iletişimsel hakikat"tir. Buna "toplumsal hakikat" veya "diyaloga dayalı hakikat" de denir. Daha doğrusu, Güney Afrika Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu, bu terimi kullanmayı tercih etmiştir. Bunu biraz açmam lazım.

Güney Afrika'da ırkçı rejimden demokratik sisteme geçiş sürecinin temel taşlarından biri, Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'ydü. Komisyon'un başlıca görevi, zulüm ve çatışmanın böldüğü ülkeyi hakikat temelinde uzlaştırmak, böylece bir toplum inşa etmektir. Geçmişin yaralarını sarma ve derin bölünmüşlüğü aşma konusunda hayati katkısı olduğu kabul edilen Komisyon, yaklaşık iki yıl süren çalışmaların sonuçlarını, 3.500 sayfa tutan beş ciltlik bir raporda topladı.

Raporun birinci cildinin beşinci bölümünün "Hakikat" başlıklı kısmı, "Hakikat nedir" ve "Kimin hakikati" sorularıyla başlıyor ve bu soruların Komisyon'un çalışmaları boyunca hep tartışıldığı vurgulandıktan sonra, dört hakikat nosyonunda karar kılındığı belirtiliyor: Olgulara ve delillere dayalı hakikat, kişisel veya anlatısal hakikat, toplumsal ya da diyaloga dayalı hakikat, sağaltıcı (iyileştirici) ve onarıcı hakikat.

Her bir hakikat türüyle ilgili raporda yer alan tesbitler ve değerlendirmeler, "çatışmaların çözümü" bahsinde çok kıymetli derslerle doludur. Bu yazıda hepsine değinemeyeceğim için, yaşadığımız şartlar açısından önemli bulduğum "toplumsal ya da diyaloga dayalı hakikat" üzerine birkaç söz söylemekle yetineceğim.

Raporda bu hakikat, şu şekilde tanımlanır: "Etkileşim, tartışma ve müzakereyle oluşan deneyimin hakikati." Komisyon, ilgili herkesin karmaşık güdülerini ve perspektiflerini dikkatle dinleyerek geçmiş bölünmeleri aşma amacına en yakın ve uygun hakikatin bu olduğunu belirtir.

Diyaloga dayalı hakikat, değişik perspektifleri olan çoksesli toplulukları varsayar. Güney Afrika örneğinde, mutlak doğruyu görmesini sağlayan kesin bir ölçüte sahip olduğunu iddia edebilecek tek bir anlatıcı yoktur. Bu tür bir hakikate giden yol, çoksesli ve değişik bakış açılarının dikkate alındığı bir diyalogdan geçer.

Komisyon çalışmalarına, yaşamın her alanından bireyler ve topluluklar, sivil toplum örgütleri ve siyasal partiler katılmıştı. Oturumların açık olması ve çeşitli basın araçlarıyla yayınlanması, bu sürece bir bakıma tüm Güney Afrika'nın dahil olmasını sağladı. Böylece diyalog süreci, uzlaşmanın temeline şeffaflığı, demokrasiyi ve katılımı yerleştirdi.

Türkiye'de bu aşamada böyle bir komisyonun gerekli ve mümkün olup olmadığı sorusunu şimdilik bir kenara bırakıyorum. Esas dikkat çekmek istediğim husus, çatışmaların çözümünde demokratik usullerle otoriter yaklaşımlar arasındaki farktır.

Güney Afrika gibi, geçmişi ve o zamanki durumu Türkiye'yle kıyaslanamayacak kadar ağır ve karmaşık olan bir ülkede, herkesin mucize saydığı "barışçıl çözüm" demokratik usuller sayesinde mümkün olmuştur. Keskin kutuplaşma böyle aşılmış, demokratik inşa böyle gerçekleştirilmiştir. Neticede bütün engellere ve elverişsiz şartlara rağmen, demokratik siyasal kültürü yerleştirme konusunda da çok önemli mesafeler alındı. Sürece

katılan bütün aktörler, demokrasi virüsünden az ya da çok nasibini aldı.

“Kürt açılımı”nın başlarındaki hava da “diyaloga dayalı hakikat” arayışına uygun görünüyordu. Buna karşı en sert tepkiyi; tek sesli, tek kaynaklı mutlak hakikat savunucularının göstermesi sürpriz değil.

MHP’nin, tehditlerden oluşan çatışmacı bir üslup kullanması ve açıkça kutuplaştırıcı bir çizgi izlemesi, sahip olduğu otoriter/faşizan ruhun bir sonucudur. Bu tutum, Nazilerin ünlü ideologu Carl Schmitt’in doktrini çağırıyor. Schmitt’e göre, *“siyasal eylemlerin ve saiklerin dayanağını oluşturan özgül siyasal ayırım, dost ile düşman ayırımıdır”*. Schmitt, siyasetin nihai anlamını dost ile düşman arasındaki mücadele ve/veya savaşta görür. Bu demektir ki, “dost, düşman ve mücadele kavramları, gerçek anlamlarına, fiziksel öldürme konusundaki reel imkânla ilişki içinde olmak ve bu ilişkiyi korumak suretiyle ulaşırlar.”

CHP de, otoriter anlayışın bir başka kaynağı olan “korku motifi”ne sarılıyor; Carl Schmitt’in çok değer verdiği ve ilham aldığı Thomas Hobbes’tan medet umuyor bir bakıma. CHP’nin en büyük “korku”su, demokratik siyasetin önünün iyice açılmasıdır. CHP, bir yandan gerilimi tırmandırırken, diğer yandan 1930’ların kaba inkârcı tezlerini yeniden ısıtıyor. Zira artık hükmü kalmamış yalanların ancak gerilim ve çatışma ortamında tedavülde kalabileceğini biliyor. Bir yandan da, demokratik siyaseti tamamen kadükleştirmek için, orduyu sahanın ortasına çekmeye çalışıyor.

Bu iki partinin yegâne amacı, sistemin otoriter ve ayrımcı dayanaklarının çökmesini önlemektir. Bu çizgilerini de, ancak yaygın çatışma ihtimalini sürekli canlı tutarak yürütebilirler. Şu anda, bu hesaplarında kısmen başarılı olmuş görünüyorlar. Ancak bu başarı, kendi becerilerinden ve politikalarının toplumda yankı bulmasından kaynaklanmıyor. Açılımın başlatıcısı konumunda olan AKP’nin, bu süreci, demokratik değerlere dayanarak savunma ve ilerletme konusundaki zaafları onlara bu imkânı sunuyor. AKP’nin, salt kendi varoluşsal çıkarları açısından bile, biraz daha tutarlı ve cesur davranması gerekiyor. Bu kadarı bile, toplumun geniş kesimlerinin barış talebiyle birleşerek, otoriter ve çatışmacı güçlerin yarattığı puslu havanın ve karamsarlığın dağılmasını sağlar.

Ancak bu sürecin, barışçıl diyalog temelinde ve demokratik dönüşüm yönünde ilerlemesi için, bu hedefleri samimi ve kararlı bir şekilde sırtlayacak güçlü siyasal özneler ihtiyacı var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lisan bizi ne zaman böler?

Mithat Sancar 03.09.2009

2001 yılının sonlarıydı. Çeşitli üniversitelerde okuyan öğrenciler, Kürtçenin kendi üniversitelerinde “seçmeli ders” olarak okutulması talebiyle rektörlüklere dilekçeler vermeye başlamışlardı. Kampanya kısa zamanda hem üniversiteler düzeyinde yaygınlaşmış, hem de ilk ve ortaöğretimdeki öğrencilerin velilerinin katılımıyla yeni bir düzleme taşınmıştı.

Devletin bütün kurumları hemen harekete geçmişlerdi. Mesela YÖK, bu girişimlerin “doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyeti’nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne yönelik bölücü faaliyetler olduğu”nu açıklamış ve “üniversitelerde bu tür eylemlere fırsat verilmemesi”ni istemişti. İçişleri Bakanlığı da, bir genelgeyle, ilgili bütün kurumları işbirliği içinde gerekli tedbirleri almaya çağırmıştı.

Derken, devlet katında beklenen gelişme olmuş ve MGK olaya el koymuştu. Bir hayli uzun süren toplantıdan sonra açıklanan bildiride, “istihbarat ve güvenlik raporları ışığında, özellikle terör örgütü tarafından yönlendirilen, resmî dilden başka bir dil ile eğitim konusundaki ayrılıkçı faaliyetlerle, ülke güvenliğine yönelik iç ve dış kaynaklı diğer zararlı faaliyetler ve bu faaliyetlere karşı alınan, alınacak önlemler(in) gözden geçirildiği” vurgulanmıştı.

Bu tespitlerin ve çağrılarının gerekleri, gecikmeden hayata geçirilmişti. Bir yandan üniversitelerde disiplin soruşturmaları açılırken, diğer yandan polis ve savcılıklar harekete geçip yoğun bir gözaltı ve tutuklama “kampanyası” başlatmışlardı.

Sonuçta dilekçe veren çok sayıda öğrenci üniversitelerden atılmış, bir kısmı da cezaevlerine tıklmışlardı.

Bütün bunlar, insanların bırakın kendilerini en iyi ifade etmede, sadece ifade edebilmede, yani kendi benlikleri ve başka benliklerle ilişki kurabilmede kullanacakları en doğal parçaları olarak görülmesi gereken anadillerini öğrenme ve geliştirme imkânını seçmeli ders biçiminde bile olsa talep etmelerine karşı yapılmıştı.

O zamanlar “İkiz Kardeşin Anadil Dilekçesi” başlığıyla kaleme aldığım yazıda (*Radikal İki*, 3.3.2002), Kürt öğrencilerin bu talebini “tuhaf” bulduğumu belirtmiştim. İzninizle o yazıdan devam etmek istiyorum:

İtiraf edeyim ki, bu talepte bana tuhaf gelen bir yön var; ama bendeki sıkıntının nedenleri, devleti veya bu talebe siyaseten cephe alanları tedirgin edenlerden epeyce farklı. Anadil insanın o kadar doğal bir parçasıdır ki, bana onun “öğrenilmesi”nden söz etmek saçma, bunu bir hakkın konusu olarak düşünmek ise fuzuli geliyor. Kadir Cangızbay’ın yardımıyla, biraz daha açmaya çalışayım: “Kişinin anadili, öğrenerek edindiğini hissetmediği, kendisi tarafından öğrenildiğini hiçbir zaman aklına getirmedeği/ öğrenmeyi düşünmediği dildir. İnsanın bir dille olan ilişkisi bu şekilde kaldığı sürece/ölçüde ve böyle kalması şartıyla, o dil o insanın anadilidir.”

Bu tuhaflığın sorumlusu, elbette dilekçe sahipleri değildi; aksine insanların anadilleriyle ve anadillerinin içinde büyümelerini ve anadillerini içlerinde büyütmelemlerini yasaklayan ve engelleyen bütün bir sistem ve onun temelindeki çirkin zihniyetti.

Aslında talebin kendisine dokunmadan ve meşruluğuna söz söylemeden bu tuhaflığı gidermenin bir yolu, hem de çok anlamlı bir yolu var. Demek istediğim şu ki, Türkiye gibi dil zengini bir ülkede, resmî dil dışında kalan dillerin en azından seçmeli ders olarak eğitim sisteminde yer alması talebinin, anadilleri resmî dille örtüşenlerden gelmesi; açıkçası bugünkü gibi bir dilekçe eyleminin anadili Türkçe olanlar tarafından gerçekleştirilmesi çok daha anlamlı olurdu.

Ama bunun için, kendiyle yüzleşebilme erdemine ve cesaretine ihtiyaç var; tıpkı Murathan Mungan’ın dediği şekilde:

sorgulamak kendimizi
öğrenmek ikizin anadilini, ikinci belleğimizi
öğrenmek kendimizle hesaplaşmanın buzul ilişkilerini

Şimdi bu ülkede yaşayan herkesin “kardeş” olduğunu lafta bile olsa neredeyse herkes söylüyor. Yine bu ülkede “birlik ve bütünlük” istemediğini açıkça söyleyene de rastlamak kolay değil. Ama bütün mesele “kardeşlik”ten, “birlik ve bütünlük”ten ne anlaşıldığı ve bunun nasıl sağlanabileceği konusundaki yaklaşımlarda düğümleniyor. Ben, bir insanın bu ülkede yaşayan dillerden birden fazlasıyla iç içe büyümesinin, yıldırıcı hamasetle içi boşaltılan şu “birlik ve bütünlük” için en güvenilir ve en insani imkânlardan biri olduğuna inanıyorum. İşte ancak o zaman “kardeşlik” sahiden kurulabilir.

“Lisan bizi böler” diyor Yılmaz Özdil. Baykal da avaz avaz bağıırıyor aynı minval üzere. Lisan bizi bölebilir elbet; ama onların zannettiği değil, tam tersi nedenle. Sen “kardeşim” dediğin insanların anadilini yasaklarsan, bununla da yetinmeyip o dili aşağılarsan; sonra o insanların dil hakları konusundaki meşru taleplerini türlü çarpıtmalarla engellemeye kalkar, bir de öcü gibi sunarsan tabii ki bölünürüz.

Yılmaz Özdil gibiler, “cart diye bölünmemizi” istemiyorlarsa, mesela kimin kime neden “yabancılaştığı”nı kendilerine bir zahmet sorsunlar! Neden bugüne kadar Kürtçe öğrenmeyi akıllarından bile geçirmediklerini düşünsünler! Bu ülkedeki bunca milyon “kardeşleri”yle iletişim kurmak için, her şeyi “onlar”dan beklemenin ne kadar insanî ve ahlâkî olduğunu sorgulasınlar!

Şimdi Yılmaz Özdil ve onun gibiler, bir “açılım” yapıp da Kürtçe öğrenmeye başlasalar, çok daha “başka” bir insan haline geleceklerinden, “sorun”un ne olduğunu ve “çözüm”ün nereden geçtiğini daha iyi anlayacaklarından eminim.

Ben üç dilde büyümüş ve bu nedenle kendini şanslı sayan insanlardanım; Arapçayı annemden, Kürtçeyi sokaktaki ikizimden ve ülkedeki bütün ikizlerimle iletişime imkân sağlayan Türkçeyi okulda öğrendim. Böyle büyümüş olmanın bana neler kattığını zevkle anlatabilirim de, siz en iyisi Bedri Rahmi’den dinleyin:

En azından üç dil bileceksin
En azından üç dilde
Canımın içi demesini
Kırmızı gülün alı var demesini
Nerden ince ise ordan kopsun demesini
Atın ölümü arpadan olsun demesini
Keçiye yardan uçuran bir tutam ottur demesini
İnsanın insanı sömürmesi
Rezilliğin dik alası demesini
Ne demesi be
Gümbür gümbür gümbürdemesini becereceksin
En azından üç dil bileceksin...

İşte size “birlik, bütünlük ve kardeşlik” için “insanî açılım” yolu! Hadi bakalım, görelim sizi...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ülkemizin 'özgün koşulları'...

Mithat Sancar 10.09.2009

Adlî yıl, bildik ritüellerle başladı. Esasen ritüel fetişizmi, bizde bir tür "devlet klasiği"dir ya, bu ayrı bir konu.

Adlî yıl açılış ritüellerinin başında, Yargıtay başkanlarının "nutuk irat etme"leri gelir. Bu nutuklar, genellikle yargı erki adına gündeme müdahale etme amacı taşırlar; ağırlık noktaları da, o yılın gündemine göre belirlenir. Bu yılın gözde konusu, yargı reformuydu.

Yargıtay Başkanı Hasan Gerçeker, konuşmasının önemli bir bölümünü, hükümetin hazırladığı "**Yargı Reformu Stratejisi ve Eylem Planı**"na ayırdı. Gerçek, yapılması düşünülen değişikliklerin, yargının siyasallaşmasına yol açacağını söyledi. Bu çerçevede, özellikle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na parlamentonun üye seçmesine karşı çıktı. Başka ülkelerde böyle bir uygulamanın bulunması, Gerçek'e göre, bizim de aynı şeyi yapmamızı gerektirmez. Zira "**ülkemizin özgün koşulları, demokrasi bilincinin yeterince gelişmemiş olması dikkate alındığında, parlamentonun Kurul'a üye seçmesi isabetli olmayacaktır.**"

Hiç de "özgün" olmayan bir açıklama, bir yaklaşım. "**Ülkemizin özgün koşulları**", demokratikleşme çabalarına karşı en sık başvurulan klişelerden biridir. Bu toplum, yıllarca "**dört tarafı düşmanla çevrili ülke**" diye başlayan kurt masalıyla korkutuldu. İnsan hakları, "özgün koşullarımız"dan dolayı ülkemizi anarşiye sürükleyecek ve bölecek bir düşman icadı olarak lanetlendi. Bunlar gibi daha bir sürü örnek sıralanabilir.

Yargıtay Başkanı, ülkemizde "demokrasi bilincinin yeterince gelişmemiş" ve demokratik hukuk devletiyle ilgili temel kavram ve kurumların hâlâ yerleşmemiş olması nedeniyle, demokratik ülkelerdeki standartları benimseyemeyeceğimizi söylemek istiyor. Ahmet Altan'ın salı günü yazısında haklı olarak sorduğu gibi, peki ne yapacağız? Ahmet Altan bu sorunun mantıklı cevabını da veriyor: Demokratik olmayan bir sistemle devam edeceğiz. Yani hiçbir zaman demokratikleşemeyeceğiz.

Peki, bundan kim ne kazanacak? Gerçek'e göre, böyle yaparsak yargı siyasallaşacak; yani böyle yapmazsak, yargının siyasallaşmasını önlemek gibi bir menfaat elde edeceğiz.

İnsana ironi gibi geliyor. Sanki Türkiye'de yargı tarafsızmış, siyasetle hiç ilgili değilmiş gibi. Sanki devleti veya resmî ideolojiyi her ne pahasına olursa olsun savunmak amacıyla verilmiş sayısız tarafgir karar, bu ülkenin mahkemelerinden çıkmamış gibi. Sanki bu tarafgirliği açıkça sahiplenen ve telkin eden açıklamalar, bu ülkenin yüksek mahkeme başkanlarından gelmemiş gibi. Gibi, gibi, gibi...

Türkiye'de yargı bürokrasisi, orduyla birlikte, kendisini memleketin sahibi ve cumhuriyetin vasisi olarak görüyor. Bu nedenle, tıpkı ordu gibi, yargının da "imtiyazlı konumu"nu koruması, vesayetçi modelin sürmesine bağlı. Yargı açısından vesayetçi imtiyazın en önemli ayağını, HSYK oluşturuyor. Toplum üzerindeki devlet vesayetini her türlü güvenceyle donatmak üzere hazırlanmış olan 1982 Anayasası'nda, HSYK bu amaca uyacak şekilde düzenlemiştir. Hükümetin gündeme aldığı Yargı Reformu Stratejisinde, oluşum şekli itibariyle dünyada

benzeri olmayan, yani tamamen "bize özgü" olan bu Kurul'un kapalı, otokratik yapısına son verilmesi hedefleniyor.

Öngörülen model, esas itibariyle çağdaş demokratik gereklere uygun. Gerçekler'in de kabul ettiği gibi, birçok ülkede parlamento yargıyla ilgili üst kurullara üye seçiyor. Bu uygulama, yargının "**demokratik meşruiyet**"le bağını kurması açısından son derece "isabetli". Türkiye'de vesayetçi sistemin devamından yana olanları en çok huzursuz eden şey, hep "halkoyu" olmuştur. Esasen siyasal vesayetçilik, halka/topluma güvenmemeye ve onları küçümsemeye dayalı bir zihniyetin ürünüdür.

Yargı reformu çerçevesinde, ayrıca Kurul'un çalışmalarının şeffaflaştırılması için de düzenlemeler öneriliyor. Bu da, yargının kamusal/toplumsal denetiminin ve hesap verebilirliğinin sağlanması açısından çok önemli bir adım olacaktır.

Bu düzenlemeler, yargıyı siyasallaştırmaz, tam tersine "siyasal aktör" kimliğinden sıyrılmaya zorlar ve yargının sistem içi iktidar odağı/ortağı konumunun zayıflaması sonucunu doğurur. Bunun da, "ülkenin özgün koşulları"nın demokrasi yönünde değişmesine ve "demokrasi bilincinin gelişmesine" katkısı olur. Herhalde yargı da bu gelişmeden etkilenecektir. O zaman, demokratikleşme yolunda daha hızlı yol alabiliriz. Zira demokrasinin yerleşmesine ve demokrasi bilincinin gelişmesine engel olan "özgün koşullar"ın yaratılmasında yargının önemli payı vardır. Demokrasi bahsinde bu kadar "özgünlük" bizi çok bozdu; artık "standartlaştırsak" iyi olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılımın dili

Mithat Sancar 17.09.2009

"Kürt açılımı" çerçevesinde en çok tartışılan konulardan biri "**dil**"dir. "Dil" denince de, akla hemen "anadilde eğitim" veya "anadilin eğitimde kullanılması" geliyor. Elbette Kürt sorununun önemli bir boyutuna işaret ediyor bu konu. Lakin en az bunun kadar önemli bir başka "dil meselesi" var; o da bizatihi "**açılımın dili**"dir.

Açılım sürecinin başlarında hükümet, özenli bir dil kullanmaya dikkat ediyordu; yani tüm kesimlerin "hassasiyetler"ini gözetmek için gayret sarf ediyordu. Ancak açılım karşıtlarının sert çıkışları, hükümetin dil konusundaki dengesini de bozdu. Bunun ilk belirgin emareleri, İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın ikinci basın toplantısında ortaya çıktı. Atalay'ın dili, ilk bakışta yine "özenli ve dengeli" gibi görünüyordu. Ancak biraz daha yakından bakıldığında ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde, dilin dengesinin açılım karşıtları lehine bozulduğu anlaşıyordu. Belki amaç, bu çevreleri teskin etmek, böylece sürecin gürültüde boğulmasını önlemektir; ama ölçü iyi tutturulamamıştı. Kürt çevrelerinde, bu konuşmanın büyük bir hayal kırıklığı yaratması, bunun göstergesiydi.

Dildeki bu ayar, açılım karşıtlarını cesaretlendirdi. Mesela komutanlar, uzun süredir açıkça kullanmadıkları ifadeleri telaffuz etmeye başladılar. Bunların en kötüsü ise, "**son terörist yok edilene kadar mücadelenin**

süreçeği" şeklindeki klişedir. Ürkütücü çağrışımları olan bu ifade, aynı zamanda meseleyi **"güvenlik ve terör"** çerçevesine hapsedme stratejilerinin anahtarı gibidir.

"Terörle mücadele" jargonu, Başbakan'ın ve diğer bazı hükümet üyelerinin konuşmalarına sirayet etti; terör ve güvenlik sözcükleri daha sık duyulur oldu. Başbakan, bir yandan bunun "demokrasi açılımı" olduğunu ve her ne pahasına olursa olsun devam edeceğini söylerken; bir yandan da, demokrasi ve açılım ruhuyla bağdaşmayan **"güvenlik dili"**ni kullanıyor.

Bir defa, açılım, "eski"den farklı bir şeyler yapma, "yeni" bir dönem başlatma niyetiyle belirlenir. Yeni bir dönem başlatmak içinse, yeni bir dile ihtiyaç vardır. Ya da Bachmann'ın kaç yazıda kullandığını artık hatırlamadığım sözünü, **"yeni bir dil olmadan yeni bir dünya yaratılamaz"**.

"Güvenlik dili", açılıma konan isimle de uyuşmuyor. Demokratik bir açılım, demokrasinin diliyle yürütülebilir ancak. Bu dil ise, esas olarak, **hak ve özgürlükler, eşitlik ve temsil** üzerine kuruludur.

Hükümet, adına demokratik dese de, açılımı bu ruhla taşıyacak dili oluşturmakta sıkıntı çekiyor. Açılımı "Türk kamuoyu"na anlatırken, bütün ağırlığı **"akan kanın durması"**na veriyor. Bu yanlış değil; fakat eksik. Zira "kanın durması" için yapmayı planladığı şeyleri, sadece faydacı gerekçelerle savunması mümkün değil. Mesela dil haklarıyla ilgili düzenlemeler yapacağı zaman, bunların neden meşru olduğunu da anlatacak bir dil bulmak zorunda. Sadece "kanın durması" için mecburen ve tabii kerhen bu yola başvurduğunu söylerse, bunlar birer "taviz" olarak görülecek. Böyle bir dil, açılımın demokratik dayanaklarını fazlasıyla zedeler.

Öte yandan, hükümetin "Kürt kamuoyu"nu da "muhatap alan" bir dil geliştirmesi gerekiyor. Burada hak ve özgürlükler dilinden başka bir seçenek de yok esasen.

Pragmatizm, olumlu yönde kullanılırsa, çetin meselelerde faydalı sonuçlar veren bir yöntemdir. Ancak bunun da sınırları vardır, üstelik ayarı bozulduğunda, iyi şeyleri harap etme ihtimali de çok yüksektir.

Dil önemlidir. Hatta Walter Benjamin'le birlikte diyebiliriz ki, **"dil gerçeği var eden şeydir, zihinde olanlar ve hayatta yaşananlar arasında bir köprü gibidir"**.

"Güvenlik dili"nin gerçekliği nasıl etkilediğini gösteren çarpıcı bir misal var önümüzde. Mardin Artuklu Üniversitesi, Kürdoloji Enstitüsü kurmak için YÖK'e başvurmuştu. YÖK, bu talebi kabul eder, ama "ufak" bir değişiklik; adını "Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü" olarak belirler. Bütün gaye, Kürt ve Kürtçe kelimelerine yer vermemek. Rektör Serdar Bedii Omay'ın yaptığı yazılı açıklama, bu durumun saçmalığını tüm açıklığıyla anlatıyor.

Bakan Atalay'ın "Kürt" sözünü kullanmaktan kaçındığı basın toplantısıyla bu uygulama arasında bir bağ kurmak herhalde abartı olmaz.

Bu, "eski"nin kahredici dilidir; ucu "kart kurt"a kadar varır. Onca zaman Kürt sözcüğünden kaçmak için Türkçenin başına neler getirildiğini, ne cambazlıklar yapıldığını hatırlatmaya gerek var mı?

Bu dil, pek çok musibetin doğrudan kaynağını oluşturuyor. Bununla yeni bir dönem başlatılamayacağı gibi, eski yaralar da sarılamaz; tam tersine daha da sızlatılır.

Tekrar ediyorum: Yeni bir dil olmadan yeni bir dünya yaratılamaz. Ve Bachmann'ın uyarısıyla bitiriyorum: "Dil yalnızca yeniymiş gibi görünsün diye onunla oynandığında, öcünü zaman yitirmeksizin alır ve bu davranışın gerçek yüzünü ortaya vurur. Yeni bir dilin yeni bir akışı olması gerekir; buna ise ancak yeni bir ruh içerdiğinde kavuşabilir."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vicdanî kanaat ve hakkaniyet

Mithat Sançar 24.09.2009

"Vatandaş olmak zor bu ülkede! Bir hâkim ağabeyimiz hep öyle derdi: Bu ülkede vatandaş olmak çok zor!"

'Adalet Biraz Es Geçiliyor...' Demokratikleşme Sürecinde Hâkimler ve Savcılar çalışması için görüştüğümüz kıdemli bir hâkim, bilgece bulduğum ve çok etkilendiğim uzun açıklamalarının sonlarına doğru bu sözleri söylemişti. Yorgun ve çaresiz bir ruh halini yansıtan bu sözlerin kaynağı ise, yargıdaki yoğun adaletsizlik hallerine dair engin tecrübeden başka bir şey değildi.

Mayıs 2009'da Tesev Yayınları'ndan çıkan bu çalışmayı, birkaç ilde belli sayıda hâkim ve savcıyla yaptığımız "derinlemesine mülakatlar" üzerine inşa ettik. Amaç, hâkim ve savcıların zihniyet unsurları ve algı kalıpları hakkında fikir edinmek ve bilgi vermektir.

Bu çalışmanın bulguları arasında özellikle iki tanesinin, yargı dünyasıyla ilgili tartışmalara ışık tutacak nitelikte olduğunu düşünüyorum:

1) Görüştüğümüz hâkim ve savcıların çoğu, yargıda devletçi/milliyetçi/ulusalcı zihniyetin egemen ve devlet söz konusu olduğunda tarafsızlıktan sapma hallerinin yaygın olduğunu belirttiler. Hâkim ve savcılarının bir kısmı, bundan rahatsız olduklarını söylerlerken; bazıları, bu zihniyeti ve tutumu açıkça savundular.

2) Görüştüğümüz hâkim ve savcılarının çok büyük bir bölümünün, uluslararası hukuka karşı en hafifinden kuşkucu, esas olarak da reddedici bir algıya sahip olduklarını tespit ettik. Görüşmelerimizden, bu tutumun da yargıda epeyce yaygın olduğu izlenimi edindik.

Bu bulguları teyit eden çok sayıda yargı kararı var ve bunlara her gün yenileri ekleniyor. En son örneklerden biri, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'ndan (YCGK); diğeri Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı'ndan geldi.

YCGK, 18 Mart 2009'da verdiği ve gerekçesini geçen hafta taraflara tebliğ ettiği kararında; taş atan kalabalığa yedi kurşun sıkarak bir kişinin ölümüne sebep olan uzman çavuşa ceza verilmemesi gerektiğine hükmetti. Bu kararın en çarpıcı yanı, gerekçede "bölgenin özellikleri"ne atıf yapılması. Buna göre, olay diğer bütün özellikleri aynı kalmak kaydıyla ülkenin başka bir bölgesinde gerçekleşseydi, aynı karar verilmeyecek, yani fiili gerçekleştiren güvenlik görevlisi cezalandırılacaktı.

“Bölge”de, yıllarca sıkıyönetim ve olağanüstü hal rejimleri altında farklı bir hukuk uygulandı. Şimdi bu rejimler şeklen geçerli değil; ama yargının büyük desteğiyle fiilen “olağanüstü rejim hukuku” sürüyor. Bu da, “bölünmez bütünlük” oluyor. Acı bir ironi işte!

İkinci örnek, bir soruşturma haberi. “Kürt açılımı”nın, İçişleri Bakanı Beşir Atalay tarafından “resmen” başlatıldığı, yani tartışmaların taze, yoğun ve sıcak olduğu günlerde, Devrim Sevimay, farklı fikir ve konumlardan kişilerle yaptığı söyleşilere dayanan çok başarılı bir yazı dizisi hazırlamıştı. 3-13 Ağustos 2009 tarihleri arasında “Türkiye Kendi Modelini Arıyor” başlığıyla *Milliyet*’te yayımlanan bu söyleşiler içinde, beni en çok etkileyen, Hülya Avşar’la yapılanıydı. Sevimay söyleşilerinin alamet-i farikası olan samimiyet, Hülya Avşar’ın doğallığıyla birleşince, gözlerinin mavisi kadar berrak ve çocuk saflığına hesapsız sözler dökülmüştü Avşar’ın dilinden. İki halkı canında taşıyan bir insan olarak, iki halkın çocuklarının birbirlerini öldürmelerinden canının nasıl yandığını bütün insancılığıyla anlatmaya çalışmıştı Avşar. Şimdi bir savcı, bu sözlerin “halkı kin, nefret ve düşmanlığa” tahrik ettiği gerekçesiyle soruşturma başlatmış. Elbette Avşar’a ve Sevimay’a büyük bir haksızlık; hatta Avşar’ın deyişiyle kendilerine “hakaret”tir bu. Ama aynı zamanda bu “halk”a da haksızlık ve hakarettir. Hangi “halk”ı esas alıyor savcı? Her kim, kendini “halk” yerine koyup, bu söyleşiden tahrik olduğunu iddia eder, bence onda “kin, nefret ve düşmanlık” zaten mevcuttur.

Bu ülkede Kürtlere, Ermenilere, farklı düşünenlere her gün tonlarca küfür edilirken, Kürtler açıkça tehdit ve mübadeleyle tehdit edilirken, bir parti lideri dağa çıkmaktan söz ederken, birileri açıkça hedef gösterilirken kılı kıpırdamayan savcılar; kendi öyküsünün zenginliklerinden, bu öyküye eşlik eden hüznlerden, canında biriken acı, şefkat ve merhametten söz eden bir sanatçısına ve işini sevgiyle, samimiyetle yapan bir gazetecisine soruşturma açabiliyorlar. Avşar’ın söylediklerinden çok daha fazlasını söyleyen devletli ve devletsiz onca insan arasında neden ille de Hülya Avşar? Sakın sembol isimlerden biri olarak Kürt olduğunu açıkça söylediği için olmasın! Maksat, “bölünmez bütünlük”, öyle mi? Bir acı ironi daha işte!

Bir toplumun, kendi kaderine hükmedebilmesi için, her türlü iktidarı denetleme imkânına sahip olması gerekir. Yargı, toplumun ve bireylerin hayatını doğrudan belirleme ve kökten değiştirme gücüne sahip bir iktidardır. Zira yargı, “kesinliğin erki”dir; “hukukun son sözü”nü temsil eder; bir bakıma “hukukun hakikati”ni belirler. Buna rağmen, toplumun ve bireylerin denetimine en kapalı alanlardan biridir (hatırlatayım, diğeri ordudur). Yargı mensuplarının “vicdanî kanaati”nin kişisel eğilim ve tercihlere göre değil, hukukun evrensel ilkelerine göre ve tarafsızca oluşmasını sağlamak için, yargıyı bir “kara kutu” ve “kapalı devre” olmaktan çıkarmak gerekir. Yargı reformunun en önemli hedefi bu olmalıdır. Bu da yetmez, ayrıca toplumun yargıyı denetlemesini ve hesap vermeye çağırmasını sağlayacak yurttaş girişimlerine ve demokrasi bilincine de ihtiyaç var: “Bu ülkede vatandaş olmak zor” dememek için; bir toplumun barış içinde birarada yaşamasının vazgeçilmez sütunları olan hakkaniyet, adalet ve vicdan için...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüzleştirmeyen ırkçılık!

Mithat Sancar 01.10.2009

Sorunları yok sayma, görmezden gelme, önemsiz gösterme; yerleşik bir yönetim tekniğidir bu ülkede. Elbette bir toplumsal ve siyasal hikâyesi vardır bunun. Lakin o kadar derine dalmadan da bu tekniğin sebepleri hakkında bir şeyler söylenebilir.

Benim görebildiğim en önemli sebep, sorunlarla ve onların kaynaklarıyla yüzleşme beceriksizliğidir. Yüzleşemediğiniz sorunları idare ve halletmeniz mümkün değil; o vakit, vaziyeti kurtarmaya bakarsınız. Ama hayat, sizin köleniz değil; her isteğinize, istediğiniz karşılığı vermez. Yüzleşmediğiniz sorunlar, gün gelir kendileri sizinle yüzleşir. Hayatı kandırdığınızı, uyuttuğunuzu sanırsınız; ama fena halde yanılırsınız. Hayat bildiğinize akar; yok saydığınız sorunları vaktin birinde önünüze yığar ve bir bakarsınız, kaçacak yeriniz kalmamıştır. Hem o sorunlar da, akan zaman içinde büyüdükçe büyümüştür. Küçüğünü çözemediğiniz sorunun, büyüğünü çözmeniz çok daha zordur. Üstelik yüzleşmekten kaçındığınız için, sorun çözme bilginiz ve beceriniz de iyice düşmüştür.

Sorunları mevzu etmekten, tartışmaktan kaçınmak; bunlarla bağlantılı duyguların yok olmasını sağlamıyor; aksine bu duygular çeşitli şekillerde alttan alta kaynamaya devam ediyor. Bu kaynamanın ne zaman, nerede ve nasıl patlayacağını öngörmek mümkün değilse de, bir şekilde patlayacağını "hayat bilgisi" söylüyor.

Sözü **Bursaspor – Diyarbakırspor** maçına getireceğim. Bursa stadında maç boyunca ve maçtan sonra yaşananlar hakkında herkesin az çok bilgisi vardır. Tribünlerden yansıyan bir görüntü bu olayların en iyi özeti gibi duruyor benim nazarımda. 29 eylül tarihli *Birgün* gazetesinde gördüm o fotoğrafı. Bir grup, ellerinde "Ne Mutlu Türküm Diyene" yazılı kırmızı kartonlarla bir şerit oluşturmuş; bunun etrafı da, üzerinde "Türkiye" yazılı beyaz kartonlar taşıyan kalabalık bir grup tarafından örülmüş. Görebildiğim, daha doğrusu sezebildiğim kadarıyla, böylece Türk bayrağı ve Türkiye haritası oluşturmak istemişler. Atılan sloganlar, yapılan tezahürat, bana göre bu tablonun kenar süsü.

Ne ifade ediyor bu tablo? Bu soruya en yalın ve açık cevap, bir başka fotoğrafta, daha doğrusu o fotoğrafın merkezindeki insanın sözlerinde yatıyor. Hani, iki çocuğu, oğlunu ve yeğenini kucağına almış, dehşet içinde stadi terk etmeyi bekleyen Diyarbakırspor taraftarı var ya, işte onun söyledikleri: "*Maçı izlerken atılan sloganlar nedeniyle ben kendimi başka bir ülkenin vatandaşı, Diyarbakırspor'u da başka bir ülkenin takımı gibi hissettim.*"

Bu sözleri, dünkü *Radikal*'de, "*Sahalarımızda göz yumulan bir hareket: Irkçılık*" başlığını taşıyan bir haber/analizde okudum; Türkiye'de farklı kimliklere bakışı değerlendirmek için yapılan bir anketin sonuçlarıyla birlikte yayımlanmış bu haber. Anketle ilgili haberin başlığı, anketin sonuçları hakkında fikir veriyor: "*Farklılıklar zenginliğimiz değil korkumuz olmuş.*"

Hemen söyleyeyim, bu tür anketleri bir hakikatin tartışmasız tescili olarak değerlendirmem, buradan hareketle aceleci ve kolaycı genellemeler yapmayı doğru bulmam. Fakat başka verilerle ve tecrübelerle desteklenmek kaydıyla, böyle çalışmaların, ilişkin oldukları sorunların kaynağı hakkında fikir verici ve yol gösterici olduğuna da inanırım.

Şimdi bu iki başlığı ve yukarıdaki sözleri biraraya getirirsek, biraz da hafızamızı yoklarsak, Bursa hadisesinin anlamını daha iyi kavrarız. Bu ülkede, gerçekten de ciddi bir ırkçılık sorunu var. Bu, "**utanılacak**" bir durumdur. Ancak bunu kabul etmek yerine, üstünü örtmeye çalışıyor büyük çoğunluk ve her meşrepten yönetici. Kendi utancıyla yüzleşmekten kaçınmaktır bunun manası.

Utancı yok saymak, suçluluk duygusunu bastırmak demektir. Utançla yüzleşmekten kaçma ve hesaplasmaktan

kaçınma, demokratik kültürle çelişen ve çatışan tutumların gelişmesine elverişli bir zemin sunar, bunu teşvik eder. Yüzleşilmeyen utanç ve bastırılan suçluluk duygusu, bunu yapan bireysel ya da kolektif öznenin öz değer duygusunu tahrip eder, inkâra yöneltir ve suçu üzerine atacağı günah keçileri arayışına sürükler.

Yüzleşemeyen yüzüzleşir, pervasızlaşır; giderek hırçınlaşır, yıkıcılaşır.

Diyarbakırspor'a ve taraftarlarına yapılanlar, yeni değil. Bu takımın iki "yerli" oyuncusundan bir olan Barış, aynı haberde, on yıllık tecrübenin içinden anlatıyor bunu. Esasen herkes de biliyor, ama görmezden gelmeyi tercih ediyor.

Diyarbakırspor'a ve taraftarlarına yapılanları, sadece PKK'ya ve eylemlerine bağlamak da, olayların çapı ve tarzı karşısında inandırıcı değil. Burada asıl hedef, adı konsun konmasın, doğrudan Kürtlerdir. Kendi kimlikleriyle siyaset sahnesine çıktıklarında başlarına ne geliyorsa, kendi kimliğinin farkındalığıyla deplasmanda tribüne giden Kürtlerin başına da aynısı geliyor. Uluslararası spor camiasında en büyük utanç olarak kabul edilen, FİFA'nın, UEFA'nın ve çeşitli ulusal federasyonların yoğun olarak mücadele ettikleri ırkçılık, Türkiye'de hoş görülüyor. Sayısız örneği var bunun. Bazıları Diyarbakırspor'un şahsında Kürtlere karşı yapılan ırkçılığı, "hak edilmiş bir tepki", bazıları diğer linç girişimlerinde de rastladığımız üzere, "duyarlı vatandaşların meşru tepkisi" olarak algılıyor ve sunuyor. Siyaset, yönetim ve medya dünyası ve dahi yargı, bu tutumu kolluyor, güzelliyo ve dolayısıyla teşvik ediyor. Böylece müthiş bir "mahalle baskısı" oluşuyor. Bu nedenle, Türkiye'de nefret söylemi muteber, nefret suçları da serbest oluyor. Bu şartlarda, hangi hakem ırkçı tezahürat karşısında, bırakın maçı tatil etmeyi, bir anons yaptırabilir? Hangi federasyon, hangi disiplin kurulu, o taraftarın kulübüne hak ettiği o ağır cezaları verebilir?

Nitekim Federasyon Başkanı Özgener de, çözümü iki kulübün başkanlarını medya önünde "uzlaştırmak"ta bulmuş görünüyor. Ey başkan, ey devlet, ey millet, lütfen ayılalım artık, **yüzleşme olmadan uzlaşma olmaz!**

Psikanaliz diyor ki, kendi günahıyla yüzleşemeyen öznede empati kapasitesi düşer, sorunları çözme yeteneği azalır. Aksine yüzleşmeyi ve hesaplaşmayı becerebilen birey ve toplumlarda ise, öz değer duygusu güçlenir ve özerk ahlâkî eylem kapasitesi yükselir, sorunları medenî yollarla çözme yeteneği gelişir. Tamam, **yüzleşmek acıtır; ama yüzünü çevirmek, gözünü yummak tüketir, çökertir...**

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mercedes Sosa ve Ceylan

Mithat Sancar 08.10.2009

Her yazımı okuyan ve hemen arayan kadim dostum, can kardeşim Yusuf Karataş'ın vakitsiz vedasıyla, yazılarım biraz öksüz artık. Ceylanlar diyarının soylu çocuğuna hasretle...

*

Mercedes Sosa, bir efsane! Artık yaşamıyor.

Mercedes Sosa, bir ses! Kendi kendine bir ses değil ve sadece kendi kendinin sesi de değil.

Bir kıtanın, Latin Amerika'nın sesi. Latin Amerika, acıların ve direnişin kıtası! Mercedes Sosa'nın sesi, acılara inat, yumuşacık bir ses ve direniş adına hep gür!

Bir ülkenin, Arjantin'in sesi. Arjantin, fütursuz zulmün kanlı coğrafyası, ama aynı zamanda o zalimlere dünyayı dar eden anaların ülkesi. Plaza de Mayo Anaları, "kendi çocuklarından doğmuş analar". Mercedes Sosa, bu anaların sesi!

Mercedes Sosa, toprak yüzlü kadın! Toprağa en yakın insanların, Latin Amerika yerlilerinin kızı! Bu toprağı sesiyle doğuran kadın! Bir "Pachamama", yani "toprak ana".

Mercedes Sosa, kimliği şarkılarında yazılı "bir asi çiçek"! Özgürlük âşığı ya da Maradona'nın uygun gördüğü tanımlamayla "Özgürlük Tanrıçası"!

Mercedes Sosa, tüm mazlumların ve mağdurların, yoksulların ve yoksunların ve tüm sessizlerin sesi olmaya adanmış bir hayat!

Askerî diktatörlük döneminde de ülkesini terk etmedi Sosa. Hiç susmadı, konserleriyle ve eylemciliğiyle cuntaya karşı mücadele etti. Diktatörler, huzur vermediler ona ve sonra da sürgüne zorladılar. O da onlara huzur vermedi, sürgünde de susmadı; cuntanın çöküşüne katkıda bulundu, cunta çökmekteyken de ülkesine döndü.

Arjantin'de bir "ulusal kahraman" muamelesi gördü Sosa. Ölümünün ardından, devlet başkanı Cristina Kirchner, üç günlük ulusal yas ilân etti. Televizyonlar yayın akışlarını değiştirerek, Sosa'nın hayatından kesitler ve konserlerinden görüntüler yayınladılar. Cenazesi parlamento binasında ziyarete sunuldu. Binlerce kişi onu son bir kez selamlamak için parlamentoya akın etti. Cenazesinde on binler vardı.

Dolu dolu yaşanmış ve huzurla veda edilmiş bir hayat! Öyle diyor oğlu Fabian Matus. "O, huzur içinde öldü, bundan eminim. Ve ulaşmak istediği her şeye ulaştı."

"Gracias a la Vida" (Teşekkürler Hayat), herhalde böyle bir hayata ve böyle bir vedaya en uygun şarkıdır. Kendi hayatının şiirini yazdı ve şarkısını haykırdı. Ne mutlu ona!

Güle güle Mercedes Sosa ve teşekkürler Arjantin!

Ceylan Önkol, acının bir başka coğrafyasında, ömrünün ilkyazına henüz varmaktayken, gasp edilen bir hayat! Bir tek fotoğrafı var. Kocaman gözlerinden meraklı ve şaşkın bakışların yansıdığı bir fotoğraf! Bu fotoğrafın dışında, geriye kalan, bir mermiyle paramparça olmuş körpecik bir beden. Bu gazete ve Ahmet Altan olmasa, kimse yazmayacak, kimse konuşmayacaktı bu vahşeti. Şimdi her gün adı geçiyor gazetelerde, fakat devlet bütün birimleri hâlâ sus pus.

Ceylan'ın ölmesi ve ölüm şekli, bu ülke için bir utançtır. Ama utancın daha büyüğü, ölüm sessizliğidir. Bu ölüm

karşısındaki suskunluk, bu devlet ve bu toplum için ölüme eşdeğer bir çürüme delilidir.

Ceylan'ın o büyük ve derin gözlerine bakarken, Gogol'ün *Ölü Canlar*'daki satırları geliyor aklıma: *"İçine işleyen bir bakışsa, kork bakışından; sen hiçbir şeye içe işleyen bir bakışla bakmazsın; düşünmeyen gözlerle şeyleri yalamaktan hoşlanırsın."*

Ceylan'ın bakışları, nice Ceylanların hayatına kast eden sistemin tüm sorumlularını korkutuyor olmalı. Ceylan'ın bakışları, nice Ceylanların kurban edildiği savaşı sürdürmek isteyenleri panikletiyor olmalı. Öyle içe işliyor ki çünkü o bakışlar! Bu bakışlar, bu devletin sicilindeki korkunç suçları hatırlatıyor. Bunların hesabını soramamış bir toplum, o gözlere kolay kolay bakamaz; bakamadıkça da, yeni utançlara ortak olmaktan kurtulamaz.

Mercedes Sosa, şarkılarını Ceylanlar için de söylüyordu. Ülkesi, kendi utançlarıyla yüzleşebildiği ve o utançların sorumlularından hesap sorabildiği için, başı dik şarkı söyleyebiliyor ve yas tutabiliyor.

Tam da ülkemizde bu yolda bir ilk yaşanmışken, yani bir başbakan Mercedes Sosalarımıza yapılanlardan özür dileme anlamına gelen sözler sarf etmişken, hükümetin Ceylan'ın katlinin üzerinden bunca gün geçmesine rağmen böyle suskun kalması, neyin eseridir, neyin göstergesidir? Her konuda konuşmaya hevesli Genelkurmay'ın, kesin hüküm havasındaki bir satırlık açıklaması, neyin itirafıdır? Taş atan çocuklara, söz söyleyen sanatçılara karşı aslan kesilen yargının ataleti, neyin alametidir? Bir toplum, bu utançlarla, bu utançları üreten yapılarla ve yaratan ortamda daha ne kadar yaşayabilir? Ve bu ülke, Ceylan'ın bakışlarından nereye kaçabilir?

Güle güle sevgili Ceylan ve yazık sana ey ülkem!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mercedes Sosa ve Ceylan

Mithat Sancar 08.10.2009

Her yazımı okuyan ve hemen arayan kadim dostum, can kardeşim Yusuf Karataş'ın vakitsiz vedasıyla, yazılarım biraz öksüz artık. Ceylanlar diyarının soylu çocuğuna hasretle...

*

Mercedes Sosa, bir efsane! Artık yaşamıyor.

Mercedes Sosa, bir ses! Kendi kendine bir ses değil ve sadece kendi kendinin sesi de değil.

Bir kıtanın, Latin Amerika'nın sesi. Latin Amerika, acıların ve direnişin kıtası! Mercedes Sosa'nın sesi, acılara inat, yumuşacık bir ses ve direniş adına hep gürl!

Bir ülkenin, Arjantin'in sesi. Arjantin, fütursuz zulmün kanlı coğrafyası, ama aynı zamanda o zalimlere dünyayı dar eden anaların ülkesi. Plaza de Mayo Anaları, "kendi çocuklarından doğmuş analar". Mercedes Sosa, bu anaların sesi!

Mercedes Sosa, toprak yüzlü kadın! Toprağa en yakın insanların, Latin Amerika yerlilerinin kızı! Bu toprağı sesiyle doğuran kadın! Bir "Pachamama", yani "toprak ana".

Mercedes Sosa, kimliği şarkılarında yazılı "bir asi çiçek"! Özgürlük âşığı ya da Maradona'nın uygun gördüğü tanımlamayla "Özgürlük Tanrıçası"!

Mercedes Sosa, tüm mazlumların ve mağdurların, yoksulların ve yoksunların ve tüm sessizlerin sesi olmaya adanmış bir hayat!

Askerî diktatörlük döneminde de ülkesini terk etmedi Sosa. Hiç susmadı, konserleriyle ve eylemciliğiyle cuntaya karşı mücadele etti. Diktatörler, huzur vermediler ona ve sonra da sürgüne zorladılar. O da onlara huzur vermedi, sürgünde de susmadı; cuntanın çöküşüne katkıda bulundu, cunta çökmekteyken de ülkesine döndü.

Arjantin'de bir "ulusal kahraman" muamelesi gördü Sosa. Ölümünün ardından, devlet başkanı Cristina Kirchner, üç günlük ulusal yas ilân etti. Televizyonlar yayın akışlarını değiştirerek, Sosa'nın hayatından kesitler ve konserlerinden görüntüler yayınladılar. Cenazesi parlamento binasında ziyarete sunuldu. Binlerce kişi onu son bir kez selamlamak için parlamentoya akın etti. Cenazesinde on binler vardı.

Dolu dolu yaşanmış ve huzurla veda edilmiş bir hayat! Öyle diyor oğlu Fabian Matus. "O, huzur içinde öldü, bundan eminim. Ve ulaşmak istediği her şeye ulaştı."

"Gracias a la Vida" (Teşekkürler Hayat), herhalde böyle bir hayata ve böyle bir vedaya en uygun şarkıdır. Kendi hayatının şiirini yazdı ve şarkısını haykırdı. Ne mutlu ona!

Güle güle Mercedes Sosa ve teşekkürler Arjantin!

Ceylan Önkol, acının bir başka coğrafyasında, ömrünün ilkyazına henüz varmaktayken, gasp edilen bir hayat! Bir tek fotoğrafı var. Kocaman gözlerinden meraklı ve şaşkın bakışların yansıdığı bir fotoğraf! Bu fotoğrafın dışında, geriye kalan, bir mermiyle paramparça olmuş körpecik bir beden. Bu gazete ve Ahmet Altan olmasa, kimse yazmayacak, kimse konuşmayacaktı bu vahşeti. Şimdi her gün adı geçiyor gazetelerde, fakat devlet bütün birimleri hâlâ sus pus.

Ceylan'ın ölmesi ve ölüm şekli, bu ülke için bir utançtır. Ama utancın daha büyüğü, ölüm sessizliğidir. Bu ölüm karşısındaki suskunluk, bu devlet ve bu toplum için ölüme eşdeğer bir çürüme delilidir.

Ceylan'ın o büyük ve derin gözlerine bakarken, Gogol'ün *Ölü Canlar*'daki satırları geliyor aklıma: "*İçine işleyen bir bakışsa, kork bakışından; sen hiçbir şeye içe işleyen bir bakışla bakmazsın; düşünmeyen gözlerle şeyleri yalamaktan hoşlanırsın.*"

Ceylan'ın bakışları, nice Ceylanların hayatına kast eden sistemin tüm sorumlularını korkutuyor olmalı. Ceylan'ın bakışları, nice Ceylanların kurban edildiği savaşı sürdürmek isteyenleri panikletiyor olmalı. Öyle içe işliyor ki çünkü o bakışlar! Bu bakışlar, bu devletin sicilindeki korkunç suçları hatırlatıyor. Bunların hesabını soramamış bir toplum, o gözlere kolay kolay bakamaz; bakamadıkça da, yeni utançlara ortak olmaktan kurtulamaz.

Mercedes Sosa, şarkılarını Ceylanlar için de söylüyordu. Ülkesi, kendi utançlarıyla yüzleşebildiği ve o utançların sorumlularından hesap sorabildiği için, başı dik şarkı söyleyebiliyor ve yas tutabiliyor.

Tam da ülkemizde bu yolda bir ilk yaşanmışken, yani bir başbakan Mercedes Sosalarımıza yapılanlardan özür dileme anlamına gelen sözler sarf etmişken, hükümetin Ceylan'ın katlinin üzerinden bunca gün geçmesine rağmen böyle suskun kalması, neyin eseridir, neyin göstergesidir? Her konuda konuşmaya hevesli Genelkurmay'ın, kesin hüküm havasındaki bir satırlık açıklaması, neyin itirafıdır? Taş atan çocuklara, söz söyleyen sanatçılara karşı aslan kesilen yargının ataleti, neyin alametidir? Bir toplum, bu utançlarla, bu utançları üreten yapılarla ve yaratan ortamda daha ne kadar yaşayabilir? Ve bu ülke, Ceylan'ın bakışlarından nereye kaçabilir?

Güle güle sevgili Ceylan ve yazık sana ey ülkem!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınırlar

Mithat Sancar 15.10.2009

"Sınırlar, anlam yaratma ve anlam bozma bölgeleridir." Şöyle de diyebiliriz: Sınırlar, anlamın ve anlamsızlığın çıplak hale geldiği mekânlardır. Sadece "devlet sınırları" gibi fiziksel yapılar için değil, hayatın her alanındaki eşikler için de böyledir bu. "Gözüm açıldı" dediğimiz hallerin çoğunu, farkına varalım varmayalım, eşiklerde yaşarız.

Konumuz, devlet sınırları; vesilemiz "Türkiye - Suriye sınırının açılması". İki ülke arasındaki "vize muafiyeti anlaşması"nı, bu başlıkla duyurdu ajanslar. Yanlış da sayılmaz hani. Vize mecburiyeti, o sınırlarda yaşayanlar için, yürüyerek gidebilecekleri karşı yakaya, uzun yollar kat ederek ve türlü sıkıntılara katlanarak ulaşabilmek demektir. Önce Ankara'ya (Elçilik) ya da İstanbul'a (Konsolosluk) uzanmak, oralarda da bin bir bürokratik eziyeti sabırla göğüslemek gerekiyordu. Suriye ellerini hep bir heyecan kaynağı olarak yaşayan rahmetli amcam, bunun canlı misaliydi benim için. Bugünleri görseydi, nasıl da sevinirdi, o ele avuca sığmaz sevgili insan!

Tabii ki dünyanın bütün sınır bölgelerini gezmedim; buna rağmen doğup büyüdüğüm Nusaybin'in dünyadaki en ilginç sınır mekânlarından biri olduğunu söyleyebilirim. Tek ana caddemiz, bir noktada tel örgüye teğet geçer. Sınıra paralel sokaklarımız, sınırın hemen dibinde evlerimiz vardır. Günlük hayatın olağan akışında, üzerinde düşünmezsiniz bu manzaranın. Esasen, sınır bölgeleri ve kültürleri hakkındaki çalışmalar, sınırın günlük yaşamda çabuk kanıksanan bir olgu olduğunu söylerler. Fakat bir an o teğet noktasında durup düşündüğünüzde, buradaki Nusaybin ile karşıdaki Kamışlı arasında bulunan tel örgüler, gözetleme kuleleri ve

askerler; saçma sapan gelir size, hatta komik görünür gözünüze.

Oysa ne o sınırlar bir şakadır, ne de onları yaratanların şakası vardır. Modern dünyada sınırlar, devletlerin hükümler alanlarını işaretlerler. Devlet sınırları, egemenlik ve kimlik tanımlamalarında belirleyici unsurların başında gelirler. Milliyetçi algıda bu sınırlar, kutsal kabul edilir; milletin ve devletin "namus"u sayılır. Bu uğurda savaşlar yapılır. Sınırları ihlal edenler veya sulandıranlar, hain ilan edilir. İzinsiz geçenlere eşkiya muamelesi yapılır.

Sınırlar, her yerde olmasa da, çoğu durumda içe ve dışa karşı keskin bir bıçak olarak kullanılır. Milliyetçi zihniyet, sınırı genellikle, ulusal kültürleri kesin bir şekilde bir birinden ayıran sabit ve geçirgen olmayan bir çizgi olarak görür. Irkçılığa yaklaşan milliyetçilikte, bu bıçak, "içeride" farklılıkları budamak, "dışarıda" kalanları ise aşışlamak için kullanılır.

Bu durum, Türkiye - Suriye sınırı için fazlasıyla geçerlidir. Bu sınır, sadece Suriye'ye değil, bütün Doğu âlemine çekilmiştir. En yakınımızdaki maddî ve manevî varlıklar, algı ve anlam dünyamızın en uzağına bu sınırlar yoluyla sürölmek istenmiştir. Bu sürgün işlemi, sadece "fiziksel güvenlik" amacına dönük değildir; ondan önce, "öz güven tesisi" işlevine ayarlanmıştır. Üstünlük iddiası üzerine inşa edilen "millî kimlik", böylece güvence altına alınmak istenmiştir.

Suriye sınırı, Irak sınırıyla birlikte, içeride "tek ulus" ya da "homojen bir toplum" yaratma iktidarının en etkili araçlarından. Dillerini, tarihsel tecrübelerini ve yaşam pratiklerini paylaşan insanları birbirinden ayırmanın, onları asimile etmeyi kolaylaştıracağına inanılmıştır. Bu nedenle, birbirlerine dokunmaları, ölüm gerektiren bir suç sayılmıştır. Mayın tarlaları bunun içindir.

İktidar merkezlerinin gerçek yapısını ve derin işleyişini anlamak istiyorsak, periferiler/sınırlar üzerinde yoğunlaşmamız gerekir.

Meselâ, sınırlar açıldıkça, milliyetçiler telaşlanır; her şeyden önce, pek çok yalandan ürettikleri ve zorla dayattıkları "anlam dünyaları"nın dağılacağından korkarlar. Haksız da sayılmazlar. Çünkü o "dünyalar", ancak kapalı tutuldukça var olabilirler. Kapıların aralanması bile, milliyetçilerin "tanımlama iktidarları"nı kaybetmelerine giden yolu görünür hale getirir. Kapıların açılması, bu iktidarın iptaliyle sonuçlanacaktır. O yüzden, "açılmayı" var güçleriyle engellemeye çalışıyorlar.

Suriye sınırı aralanıyor. Bu, açılmanın ilk adımıdır ve daha yapılacak çok şey vardır. Yapılmaması gereken en önemli şey ise, bu tarihsel imkânı, yeni tanımlama iktidarları heveslerine, dışlama ve sindirme arayışlarına kurban etmektir. Kürt sorununun demokratik, PKK meselesinin de barışçıl yöntemlerle çözölməsi bu açıdan hayatî önem taşıyor.

Sırada diğör uçtaki sınır vardır; Ermenistan sınırı. Dünyadaki sınırlar arasında, "acı"yla bu kadar bütünleşmiş başka bir örnek bulmak kolay değildir. Bu sınırın açılması, geçmiş üzerindeki hırçın ve habis bir tekele dayanan tanımlama iktidarını da çözecektir. Bu yolda, ilk adım atılmıştır. Daha yapılması gereken çok şey vardır. Yapılmaması gereken en önemli şey ise, bu tarihsel imkânı, diplomasinin buz gibi soğuk aklına ve milliyetçiliğın sınır tanımaz akıl dışılığına kurban etmektir.

Türkiye, kendisine cendereye soka sınırları aralıyor. Bu açılımlar, "komşular"la olduğı kadar, hatta ondan da önce "kendimiz"le barışmak anlamına geliyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetin dönüşü, siyasete dönüş...

Mithat Sancar 22.10.2009

Tarih hızlanıyor. Sanki kaybedilen zamanı telafi etmek ister gibi bir hali var. Hız ile algı arasındaki ilişki, ters orantılıdır. Hız arttıkça, algı zayıflar. Önceden hazırlığınız yoksa, bu durumlarda "gideni ve gelmekte olanı" anlamamız zorlaşır. Tarihin gerisinde kalırsınız; anakronikleşir, hatta komikleşirsiniz.

"Kürt açılımı"nın dinamiklerini ve akış istikametini görmeyi baştan beri reddedenler, gelişmeler hızlandıkça şaşkına dönüyorlar. Açılıma karşı duran siyasi aktörlerin sözleri, ilkokul müsamerelerindeki replikleri andırıyor. Aslında bu benzetme, o sempatik diyaloglara haksızlık oluyor. İlkokul münazarası, daha münasip bir kıyastır. İnandırıcı olmayan tezi savunmak zorunda bırakılan öğrencilerin tavrı var bu siyasi aktörlerde. Ama o öğrencilerin sevimliliğinden eser yok tabii ki.

Hükümetin "açılım"ı derinleştirebilmesi için, "akan kanın duracağı"na dair kayda değer işaretler üretmesi gerekiyordu. Açılımı yönetenler bunun farkındaydı ve at gözlüğünü çıkarmayı becerenler, epeyce bir süredir bu yönde ciddi hazırlıklar yapıldığını da görebiliyorlardı.

MHP'nin sınır tanımayan sertliği ve tahrikleri, CHP'nin bezdirici ucuz taktikleri ve hamaseti, hükümetin bir süre bocalamasına yol açınca, siyasal alanın daralması ve sürecin tıkanması ihtimali de belirmişti. Öcalan'ın, tam da bu olguyu gerekçe göstererek yaptığı hamle, silahların susması yönündeki umutları canlandırdı. Bu ise, siyasetin olağan çarklarını yeniden hareketlendirdi.

Öcalan'ın "barış elçileri" çağrısı, PKK'nın bunun gereklerini derhal yerine getirmesi; her ikisinin siyasal süreçleri etkileme kapasitesini bir kez daha gözler önüne serdi. Bu hakikat böylesine çıplak bir şekilde orta yerde durmasına rağmen, "Türk kamuoyu"nun geniş kesimleri, hâlâ bunu kabullenmeye yanaşmıyor.

Açılıma ve Kürt sorununda çözüme karşı çıkanların, Öcalan'ın ve PKK'nın "etkili" olmasından rahatsızlık duymaları, anlaşılır bir şeydir. Malum siyasi aktörlerin, bu durumu, hükümete saldırmanın yegâne dayanağı olarak kullanmaları da şaşırtıcı değildir. Nitekim Bahçeli'nin ve Baykal'ın önceki günkü grup konuşmaları, neredeyse tamamen bunun üzerine kurulmuştu.

Şaşırtıcı olan, açılımı destekleyenlerin yaklaşımıdır. AKP'nin içinde veya çevresinde yer alan bu kesimler, silahsızlanma yönündeki hamleleri "mecburiyet", "çaresizlik", "teslim olma" sözcükleriyle açıklamaya çalışıyorlar. Bu üslubun temelinde, Öcalan'ın rolünü ve PKK'nın siyasi aktör kimliğini kamuoyunun gözünden ve algısından saklama çabası yatıyor.

Dağdan inenlerin ve inecek olanların tek isteği "eve dönmek"miş gibi bir hava yaratılıyor. Oysa perde arkasında ne tür pazarlıklar yapılmış olursa olsun, Öcalan'ın çağrısı ve PKK'nın buna uyan tavrı, PKK'nın daha fazla

siyasallaşmasını, siyaseti daha fazla etkiler duruma gelmesini hedefliyor. Dağı terk etmenin alternatifi, siyasete girmektir. Bu nedenle dönülecek yer ev değil, siyasettir.

Dönerleri karşılama törenlerini de bu çerçevede değerlendirmek lazım. Silahı bırakma kararı vermiş bir PKK'nın, yasal siyasal alanda var olabilmesi, arkasındaki kitlesel desteğin çapına bağlıdır. Bu desteği görünür kılmak, silahtan arındırılmış bir siyasallığın olağan karşılanması gereken bir yöntemidir.

Kandil'den ve Mahmur'dan gelenlerin devletin zirvesine mesaj iletme gayretini de, parlamentoyu ziyaret etme talebini de, yine aynı çerçevede değerlendirmek lazım. Yani burada da yasal siyasal süreçlere "güçlü bir aktör" olarak girme çabası söz konusudur.

PKK'nın bu niyetinden ve çabalarından rahatsız olanlar, ya bugüne kadarki tecrübelerden ders almamışlar ya da örgütün silahsızlanmasını ve çatışmaların durmasını istemiyorlar.

Kuşkusuz PKK'nın bu gösterileri bir "zafer şöleni"ne çevirmesi, belli tepkileri tetikleyebilir. Kaldı ki, PKK'nın böyle bir hava yaratmasının gerçeğe tekabül eden bir yanı da yoktur. Esasen şu iki günde yapılanları, bir zafer gösterisi olarak yorumlamak da abartılı olur. Zira o kalabalıkların ruh hali, öncelikle PKK'ya siyasallaşmak için ihtiyaç duyduğu eli uzatmak gibi görünüyor; bir de "barış arzusu ve sevinci"ni yansıtıyor. Bunu bir tür meydan okuma olarak sunmak, silahsızlanarak siyasallaşma sürecinin doğasını anlamamanın veya bunu istememenin göstergesi olabilir ancak.

"Barış elçileri" olarak adlandırılan grupların ilk kafilesinin hukuksal ve siyasal bir engele takılmadan sınırı geçmesi, Kürt sorununda da şimdiye kadar yaratılmış katı sınırları aşma şansına muazzam bir katkıdır. Bu akışın devam etmesi için, siyasal ve hukuksal açıdan daha pek çok hamleye ihtiyaç var. Siyasal alanın doğal dinamiklerini canlı tutmak ve demokratik kanalların kesintisiz işlemesini sağlamak, bu hamleleri yapabilmenin her zaman ön şartı olacaktır.

Siyasetin dönüşü ve siyasete dönüş, barışı bu ülkenin ufuklarına çok güçlü bir şekilde taşıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolun sonu görünüyor

Mithat Sancar 29.10.2009

Ordunun siyasal sistemdeki rolüne dair her tartışma, bana Carl Schmitt'in teorisini ve terminolojisini hatırlatır. Schmitt, Nazilerin ideolojik/teorik desteğe en çok ihtiyaç duydukları dönemin en önemli figürlerindendir. Naziler, iktidara tırmandıkları dönemde ve iktidarlarının ilk evresinde, bu meş'um akademisyenin fikirlerinden bolca yararlanmışlardır.

Schmitt'in zihin dünyasının ve bütün eserinin anahtarını, siyaset kavramına ilişkin yaklaşımı oluşturur.

“Telaffuz edilemeyenin virtüüzü” olarak nitelenen Schmitt’e göre, siyasetin özü “dost-düşman ayırımı”nda yatar. Schmitt’in, “dost-düşman ayırımı”nı “mücadele” ve “savaş” kavramlarıyla birlikte düşündüğünü ve siyasetin nihai anlamını dost ile düşman arasındaki mücadele ve/veya savaşta gördüğünü vurgulayalım.

Böyle bir kabule dayanan bir sistemde, toplum ancak olağanüstü hal mantığıyla yönetilebilir.

Bu zihin dünyasında, siyah ile beyaz dışındaki renklere yer yoktur; fikrin yerini hamaset, tartışma ve müzakerenin yerini seferberlik alır. Her şeyin “topyekûnlaştırıldığı” bir dünyadır arzulanan.

Bu dünyanın gerçek egemeninin kim olduğu sorusuna, Schmitt’in yanıtı nettir: *“Olağanüstü hale kim karar verirse, egemen odur.”* Şartların “olağanüstü” nitelik taşıdığına karar verme gücünü elinde tutan otorite, tehlikeyi savuşturmak için her türlü tedbire başvurabilir; bu konuda hukukla da bağlı değildir.

Türkiye’de ordu, siyasete müdahale etme “misyonu”nu bu zihniyetten alıyor. Ordunun bütün “müdahaleleri”, sürekli tehdit ve tehlike algısı yaratmak ve buna uygun düşmanlar üretmek üzerine tesis edilmiştir.

Ordunun “gücü” ise, bu misyonu tartışılmaz kılmasından geliyor. Gücün nihai kaynağı ise, tabii ki silahtan başka bir şey değildir. Ordunun her türlü tartışmada en büyük ve en etkili argümanı silahtır. Burada hukuk, ancak ordunun dokunulmazlığını garanti ettiği ölçüde, bir anlam ve değer taşır.

Bu düzenin devamı, soğuk veya sıcak bir savaşın ya da savaş ihtimalinin varlığına bağlıdır. Soğuk savaş şartlarında ordu, hâkimiyetini sürdürmekte zorlanmadı. Soğuk savaşın ardından, ordunun imdadına Kürt sorunundaki sıcak çatışma yetişti. Bu da yetmedi, devreye “şeriat tehdidi” sokuldu. Ordu, böylece “olağanüstü hal”i ebedileştirebileceğini sandı.

Oysa tam aksi oldu; kısa sürede yolun sonu görüldü. Sonun başlangıcını ise, ordunun dokunulmazlık zırhının delinmesi oluşturdu. Dokunmak, ille de fiziksel temas değildir; tek başına “itiraz” bile, dokunulmazlıkta gedik açmaya yeter.

27 Nisan muhtırasına hükümetten ve toplumun muhtelif kesimlerinden gelen güçlü itiraz ve özellikle 22 Temmuz 2007 seçimlerinde halktan gelen sert tepki, ordunun “açığa düşmesi”ne yol açtı. Ordu, bunun üzerine, silah dışındaki argümanlarla kamuoyunun önüne çıkmaya mecbur kaldı. İşte bu andan sonra, ordu, “eski düzen”e (ancien régime) dönüşün köprülerini kendi eliyle yıkmış oldu.

Her savunma, yeni bir suç itirafına dönüşmeye başladı. Kamuya konuşan komutanlar, “yaptım oldu, var mı diyeceğiniz” lafları dillerinin ucuna çok sık dayanmasına rağmen, acı acı yutkunmak zorunda kaldılar.

Ergenekon operasyonu sayesinde, ordu fiziksel dokunma gerçeğiyle tanıştı. Silahların gölgesi ve korkunun ipoteği kalktığında, hukukun başka türlü işleyebileceğini gördüler. Bu ise, tam anlamıyla kendilerinde travmatik bir etki yarattı. Artık konuşmalarına daha fazla dikkat etmeleri gerekiyordu. Ama dili silah olan bir varlığın; sözle, kelamla düzgün bir ilişkisi kurması hiç kolay değildir. Bu durumda, her konuşma, başlarına yeni bir bela açmanın habercisi oluveriyor.

Şimdi, askerler adına başkaları “söz”ü almaya yelteniyorlar. Mesela birileri çıkıp, “İrticayla Mücadele” türü belgelerin hazırlanmasına hukuksal meşruiyet uydurmaya çalışıyorlar. Bunun için de, İç Hizmet Kanunu’nun şu meş’um 35. maddesinden medet umuyorlar. Oysa kendileri de çok iyi biliyorlar ki, hiçbir hukuk kuralı, o hukuk

düzenini devre dışı bırakacak bir işlevle donatılamaz. "Cumhuriyeti korumak ve kollamak adına" bırakın doğrudan müdahaleyi, siyaset yapmak anlamına gelen herhangi bir söz veya fiil bile, bizzat Askerî Ceza Kanunu tarafından suç sayılıyor.

Cumhuriyeti demokrasiden ayrı düşünmeyen ve kabul etmeyen herkes, bu son gelişmelerin gereğini talep etme yükümlülüğü altındadır. Sorumlular hakkında idari ve adli her türlü işlemin yapılması, zaten hukuk devleti olmanın asgari gereğidir. Önemli olan, bunun ötesine geçmektir. Öteye geçiş için yaşamsal önem taşıyan iki köprü vardır. Biri, orduyu demokratik bir hukuk devletinin "olağan" çerçevesine sokacak anayasal ve yasal reformlardır. Diğeri, PKK sorununun barışçıl, Kürt sorununun demokratik çözümünde tutarlı ve kararlı davranmaktır. Birincisi, askerî vesayet rejiminin hukuksal temellerini ortadan kaldıracak; ikincisi ise, siyasal ve fiili kaynaklarını kurutacaktır.

Krizden erdem yaratma fırsatı, bir kez daha kapıda; onu geri çevirmeyelim...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Uçuştan Uçuşa'... Ya da "mağlubiyet yetimdir"

Mithat Sancar 05.11.2009

Yine havaalanı, yine uçak yolculuğu! Zaman sıkıştı, ama yazıyı da yetiştirmek gerek bir yandan. Havaalanlarını ve hava yolculuğunu hiç sevmiyorum oysa. **Ursula K. LeGuin**'in *Uçuştan Uçuşa* kitabını okumaya başladığım anda, "işte", demiştim, "duygularımı eksiksiz yansıtan bir tasvir". Bir söz ve kurgu sihirbazı bu kadın! Bakın nasıl anlatıyor havaalanlarını ve uçakları:

"Uçaklar ıkış tıkış, gürültülü, mikroplu, telaşlandırıcı ve sıkıcıdır; üstelik son derece olmadık aralıklarla, görülmedik derecede berbat yiyecekler ikram edilir... Uçaklarda herkes kemerle bir koltuğa bağlıdır ve insanlar sadece mesanelerini boşaltmak için kuyruğa girdikleri kısa sürelerde ve tam tuvalet kabinine varacakları sırada rahatsız edici hoparlörün herkesi yeniden kemerle bağlanıp hareketsizleşmek için taciz ettiği ana kadar hareket edebilirler. Havaalanlarında elleri kolları bavul dolu insanlar nihayetsiz koridorlarda bir oraya bir buraya koşuşturur durur, tıpkı iblisin ellerine cehennemden kaçma yollarını gösteren değişik değişik yanlış haritalar tutuşturduğu ruhlar gibi."

Hele bir de uçak gecikmeli kalkacaksa, Allah muhafaza, gecikme de uzun sürecekse; sıkıntıyı ve saçmalığı tarife kelime yetmez artık. Zira o vakit "havaalanı insanın başka bir yere gidemediği yer oluyor. Zamanın geçmediği, anlamlı bir varoluş ümidinin kalmadığı mevcudiyetsiz bir yer."

Sonunda uçağa bindik, yolculuk da uzun diyelim. Bu sefer, uçaktaki varoluş da ayrı bir sıkıntı. Söz buraya gelmişken, **Ahmet Hamdi Tanpınar**'ın *Bir Uçak Yolculuğundan Notlar*'ını aktarmadan duramam:

"Uçak yolculuğunun paradoksa benzeyen bir tarafı var. Sürat, hareket fikrini; rahatlık ve zaman kısalığı yolculuğu ortadan kaldırıyor. Sanki hem Zenon'un oku hem de onun arkasında hareketten şüphe eden düşüncenin kendisiyim.. bildiğim manasında zamandan çıkmış gibiyim. Sanki bir çeşit yarı boşlukta, her türlü devam fikri hiç olmazsa ikinci planda kalmış, anlarının sadece birbirini kovalamasından ibaret olan başka türlü bir zamanda yaşıyorum. Bu anların her biri ayrı düşünce ve çehreler ile aralarında benim olmayan, yahut ancak büyük dikkatlerle kendime mal edebileceğim fasılalarla geliyor. Benliğim bir yığın kesintiden ibaret."

Bu satırları yazarken, aklımın bir köşesinde şu “açılım” meselesi var. Uzun, çok uzun bir beklemeden sonra, “anamlı bir varoluş ümidi”nin tümüyle tükenmek üzere olduğu bir anda, bir uçağın havalanmasına benzer bir hızla girişildi bu işe. Biraz daha yükselebilsek, yatay hale gelecek, yani düz bir hatta yol alabilecektik. O zaman, birçok şeyi, olağanlığın kolaylaştırıcı havasında düşünebilecek ve bir ihtimal halledebilecektik. Şimdi bu “mola”, “benlikte kesinti” hissi veriyor. Nefesin yarıda kalması, lokmanın boğazda durması gibi bir hal!

Tamama ermeyi beceremeyen bir toplum gibiyiz; müthiş bir “**eşik korkusu**”nun esiri olan bir toplum. AKP’nin bu toplumun geçmişinden ve kültüründen en fazla sahip çıktığı, en kolay temellük ettiği özellik de bu sanki.

“Açılım”daki bu tıkanma, bu kabızlık hali, münhasıran değilse bile, büyük ölçüde, eşikten öteye zaferle geçmeyi garanti altına alma saplantısından kaynaklanıyor bana göre. Her hal ve kârda galip gelme ya da galip görünme hırsı, bu toplumun ortak hastalığı; ne Türkü bundan azade, ne de Kürdü; ne hükümet, ne de örgüt.

Süleyman Demirel’e atfedilen bir deyiş vardır; internette, mail gruplarında mutlaka rastlamışsınızdır. Gerçekten Demirel mi söylemiştir; eğer öyleyse, kendisi mi akıl etmiştir, birinden mi almıştır, bilmiyorum; ama yalın ve şahane bir deyiştir: “**Galibiyetin sahibi çoktur, mağlubiyetin sahibi yoktur. Yenilgi yetimdir!**”

Herhangi bir mağlubiyeti, hatta sadece mağlubiyet ihtimalini, yok olmayla özdeşleştiren ergen erkek tavrı; en başta feraseti yok ediyor ve en çok hınç kültürünü besliyor. Bunu aşmadıkça “barışa ulaşmak” da zor görünüyor.

Erich Fromm’un, 1968’de yaptığı bir konuşma var; “*Barışın Teorisi ve Stratejisi*” başlığını taşır. Fromm, “barış stratejisinin en önemli unsurları”nı sayarken, ilk sıraya “**mağlubiyet meselesi**”ni koyar; özetleyeyim:

“Barış stratejisinin savaş stratejisine göre farkı ve asıl hedefi, düşmanın kaybetmesini önlemek olmalıdır. Düşmana diplomatik yenilgiler tattırmanın barışa katkı yapacağı fikri yanlıştır. Barış için uygulanabilecek tek strateji, karşılıklı çıkarların [isterseniz buna ‘hassasiyetleri’ de ekleyin] kabul edilmesidir.”

Fromm’un uluslararası ilişkiler ve Soğuk Savaş şartları için söylediği bu sözleri, barışın mevzubahis olduğu her duruma uyarlamamak için bir neden yok; tabii eğer amaç sahiden “barış” ise.

Vakit geldi, çaresiz havaalanına gideceğim. Hava da kasvetli mi kasvetli! Yoksa bu da şu mistik virüsün bir marifeti mi? Neyse, bugün yolda hangi kitabı okuyacağım belli: Yine ve yeniden, **Fernando Pessoa’nın**, *Huzursuzluğun Kitabı...*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İktidar kaybı ve hınç

Mithat Sancar 12.11.2009

Miadı dolmuş iktidar yapılarının ayakta kalma inadı; bazen trajik, bazen komik, çoğu zaman da trajikomik hallere sebep olur.

Geçen yılın ekim ayında, Almanya'nın Münster şehrinde, bu meseleyi tarihsel örnekler eliyle enine boyuna tartışan bir konferans yapılmıştı. Konferansın başlığı, "Egemenlik Kaybı ve İktidar Kaybı"ydı. Konferansta birbirinden ilginç bildiriler sunuldu. Bu bildirilerden, içinde bulunduğumuz şartları anlamamıza yardımcı olacağını umduğum notlar aktarmak istiyorum.

Münster Üniversitesi'nden Barbara Stollberg-Rilinger, Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nda 1648'den sonra ortaya çıkan "egemenlik çatışması"nın ya da "iktidar yarılması"nın sonuçlarını anlatır. 1648 Westfalya Barışı, yeni bir devlet tipinin temellerini atmış, böylece eski egemenlik yapısını fiilen sona erdirmişti. Ancak imparatorluk kurumları ve "eski düzen"in kuralları varlıklarını sürdürüyorlardı. Eski düzenin sahipleri/temsilcileri, hayatta bir karşılığı kalmamış kuralları kullanarak işlevini yitirmiş kurumlar üzerinden egemenliklerini korumaya çalışıyorlardı. En çok da, sıvası dökülmüş, inandırıcılığı sönmüş "kutsallık" sıfatından medet umuyorlardı. Yeni düzenin temsilcileri ise, bu kokuşmuş egemenlik gösterilerine doğrudan cephe almak yerine, yeni düzeni gürültüsüzce yerleştirmeye çalışıyorlardı. Yazar, bu oyunu, "örgütlü riyakârlık" olarak adlandırır; en önemli sonucunun da, büyük zaman ve enerji kaybı olduğunu belirtir.

Konferansa Paris'ten katılan Gudrun Gersmann ise, yitmekte olan iktidarı korumanın bir yolu olarak "sembollerin yüceltilmesi" meselesini ele alır; başvurduğu örnek ise Fransa Kralı 18. Louis'dir. Restorasyon döneminin Kralı olan 18. Louis'nin iktidarı, Devrim ruhunun tehdidi altındadır. Bu iktidarın kökleri, "eski rejim"de yatmaktadır; ama araya giren Devrim, monarşik meşruluğun dayanaklarını fazlasıyla zayıflatmıştır. Egemenliğin boşlukta durduğunu hisseden Kral, semboller ve seremoniler yoluyla kendi dönemi ile "eski rejim" arasında köprüler kurmaya, böylece iktidarını kurtarmaya çalışır. Bu seremoniler arasında en ünlüsü, Devrim yönetimi tarafından idam edilen ağabeyi 16. Louis'nin ölüm yıldönümünde düzenlediği "cenaze töreni"dir. Bu törenin amacı, 16. Louis ile birlikte Marie Antoinette'in de cenazelerini Kraliyet mezarlığına taşımaktır. 18. Louis, bu sayede, kendi iktidarı ile Fransa'nın uzun monarşik geleneği arasında bağ kurmak, yani meşruluğunu güçlendirmek ister. Sonradan anlaşıldı ki, taşınan cenazeler 16. Louis ile Marie Antoinette'e değil, iki bilinmez şahsa aitmiş.

Hayatta karşılığı kalmamış düzeni kurtarmak için yalana müracaat etmekten başka çare yok; ama zaten yalan da yalana çare olamıyor.

Bu iki örneği, Türkiye'nin bugünkü şartlarına birebir uyarlamak söz konusu olamaz; ama bunlardan alınacak hiçbir dersin olmadığı da söylenemez. Örgütlü riyakârlık ve sembol/seremoni fetişizmi, yalan üzerine kurulu ve çürümüş düzenlerin alamet-i farikaları arasında müstesna bir yer tutarlar.

İktidarı kaybının yarattığı bir ruh hali var ki, çok daha yıkıcı sonuçlara yol açabilir. Bu ruh haline, bu duyguya "hınç" denir. "Hınç"ın ne demek olduğunu uzun uzun anlatmayacağım; sadece "nefret, kin, intikam, garez, kıskançlık, başkalarının acılarından zevk alma" gibi duyguların hepsini birden içeren bir kavram olduğunu söyleyeyim. Dileyenler, bu alanın başyapıtı sayılan Max Scheler'in *Hınç* adlı kitabına bakabilirler. Somut bir örnek içinse, Onur Öymen'in önceki gün yapılan Meclis oturumundaki ruh haline ve sözlerine bakmak yeterlidir.

Öymen, halkoyuyla iktidara gelmeyi hayal bile edemeyen, ama sistem içinde başka güçlere dayanarak iktidar olmaya alışmış bir yapının tipik temsilcisidir. Bu yapı, askerî vesayet sistemi çözüldükçe, iktidara ebediyen veda

etmek zorunda kalacağıının farkındadır. Askerî vesayet sisteminin, bütün sarsıntılara rağmen, esas olarak çatışma durumu ve ihtimali sayesinde ayakta kalabildiğini; Kürt sorununun çözümünde yol alındıkça, bu sistemin sonuna gelineceğini görüyorlar. Hınç, bu gelişmelerden kaynaklanan iktidarsızlık korkusunun ya da ihtimalinin doğrudan yansımalarından birisi ve fakat en tehlikelisi. İktidarlarını kaybetmemek uğruna, bu hınçla, ülkeyi ateşe atmaya hazırdırlar. Çözüm modeli olarak Dersim'i telaffuz etmekten çekinmeyecek kadar hınç bürümüş onları.

"Aç, aç, aç" seviyesizliğini de, pankart açma sefaletini de, iktidar kaybı ihtimalinin yarattığı ruh halinden ayrı düşünmek imkânsızdır. Ama en çok bu "hınç"a dikkat etmek lazım! Meclis'te önceki gün yaşanan ve bugün de tekrarlanması çok muhtemel olan bu manzara, Türkiye'nin demokrasi ve toplumsal barış isteyen tüm kişi ve çevrelerini tarihsel bir görevle karşı karşıya getirmektedir. Demokrasi ve barış yönünde atılacak her adımı aktif olarak desteklemek ve bu yönde adımlar atılmasını ısrarla talep ve takip etmek!

AKP de, ülkenin selameti ve kendisinin bekası açısından demokrasi dışında gidilecek başka hiçbir yolun kalmadığını, bu tabloya bakarak bir kez daha görmüş olmalıdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teşekkürler Öymen!

Mithat Sancar 19.11.2009

Onur Öymen'in Dersim katliamını bir yöntem olarak öven ve öneren sözleri, "açılım süreci"nin şimdiye kadarki en önemli "kırılma noktası"nı oluşturuyor. "Kırılma"nın en önemli sonucu da, olayların doğasını çıplak bir biçimde görmeyi sağlamasıdır; yani hakikatle yüzleşmeyi ve buna göre ikirciksiz tutum almayı kaçınılmaz kılmasıdır.

Öymen'in o sözleri, ne anlık bir kızgınlığın, ne de basiretsizliğin ürünüdür; bir zihniyetin engellenemeyen dışavurumudur. Bunu "tecrübeli ve parlak bir diplomat"ın yapmış olması, kaderin cilvesi olarak değerlendirilebilir. Lakin bunu, "hakikatin dayanılmaz basıncı"yla açıklamak bana daha isabetli görünüyor.

Bu kırılmayla çıplak hale gelen hakikatlerin başında, herhalde Kürt sorununun demokratik ve barışçı çözümüne karşı çıkanların bagajındaki alternatiftir. Öymen bunu dolaysızca dillendirmiştir: **Tek yol katliamdır.**

"Terörle mücadele" adına bugüne kadar uygulanmadık hukuksal ve hukuk dışı bir yöntem neredeyse kalmadı. Sıkıyönetim, olağanüstü hal rejimleri altında geçen yıllar boyunca baskının her çeşidi denendi. Özellikle 90'lı yıllarda, sokak ortası infazlardan köy boşaltmalara zulmün hemen her yoluna başvuruldu. Ve fakat "beklenen başarı" bir türlü gelmedi; ki bunu başta eski komutanlar, azıcık izana sahip herkes kabul ediyor. Şu halde "güvenlik politikaları"nda ısrar etmenin bir tek anlamı kalıyor: **Tenkil ve tehcir istemek!**

Bunu savunan ilk kişi Öymen değildir. Ancak Öymen herhangi bir kişi de değildir; "devletin aklını" en iyi temsil eden bir şahsiyet ve daha önemlisi ana muhalefet partisinin genel başkan yardımcısıdır. Bu nitelikleriyle birleştiğinde Öymen'in sözleri, Kürt sorununun çözümü konusundaki yöntem önerilerini sadeleştirmiştir. Şimdi herkes, Kürt sorununda "çözüm seçenekleri"nin ne olduğunu daha açık görme şansına kavuşmuştur. Tutumlar buna göre alınacaktır.

Öymen'in Meclis konuşması, Türkiye'de "**geçmişle ilişki**" meselesinde de bir kırılma yaratmıştır. Gazete köşelerindeki yazılar, televizyon programlarındaki tartışmalar göstermiştir ki, aslında hemen "herkes" Dersim'de neler olup bittiğini gayet iyi biliyormuş. Ancak hakikatleri hatırlamayı yasaklamak ve tarihi çarpıtmak üzerine kurulu "**resmî hafıza politikası**" nedeniyle, hemen "herkes" susmuştur.

Lakin **Nietzsche**'nin de vurguladığı gibi, "*insan unutmayı bir türlü öğrenemeyip de hep geçmişe bağlı kaldığı için şaşar durur kendine. İsteddiği kadar ileri ve çabuk yürüsün, zinciriyle birlikte yürür*". Yani, insanları öldürmek mümkündür; ancak hatırlamada ısrar eden tek bir kişi bile varsa, "geçmiş devlet yalanlarıyla öldürmek" mümkün değildir. **Aleida Assmann**'ın ifadesiyle, "*hafızadan kovulmak, bastırılmak istenen travmatik geçmiş, gün gelir toplumların üzerine bir hayalet gibi çöker ve öngörülmesi ve denetlenmesi imkânsız hamlelerle geri döner*".

Geçmişteki olaylar, esas olarak iki nedenle tartışma alanına çekilir, hafızaya davet edilir: Ya geçmişin çizgisinden ayrılmamak, geçmişin zihniyet yapısını koruyup sürdürmek ya da tam tersine geçmişin iktidarından/hâkimiyetinden kurtulmak.

Türkiye'de resmî hafıza politikası, sadece geçmiş bastırmaya ve hakikatleri unutturmaya dayanmaz. "Acı olaylar"ı, arada bir tehdit ve şantaj amacıyla hatırlatmak da, bu politikanın önemli bir ayağıdır. Ermeni meselesinin bu niyetle –mesela Kürtlere- "hatırlatıldığı" örnekler hiç de az değildir. Öymen'in Dersim'i hatırlatan sözleri, bu amaç ve niyetin bugüne kadarki en çıplak ifadesidir. Bunun Meclis kürsüsünden yapılmış olması, önemini daha da artırıyor.

Her bir hatırlama ve hatırlatma politikasının bir şiarı vardır. Hafıza ve hatırlama çatışmalarının özünü yansıtır bu şiar.

Geçmişin çizgisini devam ettirmek isteyenlerin şiarı: **Gerekirse her zaman!**

Geçmişin çizgisinden kopmak, yeni bir toplumsal düzen ve siyasal kültür isteyenlerin şiarı: **Bir daha asla!**

Öymen, tercihini saklamıyor. Geçmişte uygulanan yöntem ne kadar vahşice, yaratılan acılar ne kadar büyük olursa olsun, bunun bugün de sürdürülmesini istiyor. Bu açık sözlülüğü, bana Carl Schmitt'i hatırlatıyor. Ancak onun kadar zeki ve cesur olduğunu söyleyemem. Zira saklamadığı o tercihi meşrulaştırmak için kendine ve argümanlarına güvenmek yerine, bir tabunun arkasına saklanıyor.

Öte yandan, Öymen'in "beyefendiliğini, karıncaincitmezliğini" gerekçe göstererek, katliam savunucusu olamayacağını akıllarınca kanıtlamaya çalışanlara da, Nazi döneminde ve soykırımın planlanmasında "beyefendilerin" rolünü çarpıcı verilerle anlatan bir kitap öneriyorum: Sebastian Weitzkamp'ın 2008'de yayımlanan *Braune Diplomaten* (**Kahverengi Diplomatlar**) adlı kitabı. Bu beyefendilere verilen isimlerden birinin de **Nihâî Çözümün Diplomatları** olduğunu ayrıca hatırlatmak isterim.

Öymen, bu açık sözlülüğüyle çok önemli bir tabuyu yıkmıştır. Mazlumların hafızası, açılan yarıktan adeta fışkırmıştır. Hafızanın isyanıdır bu. Bu isyanı öyle tenkil ve tehcirle bastırmak da mümkün değildir. Hafızanın isyanı daha da yayılacak ve yalan sistemini iyice hırpalayacak gibi görünüyor.

Şu ana kadar ortaya çıkan manzara, geçmişteki zulüm yöntemlerinin toplumun çok geniş bir kesimi tarafından ret ve takbih edildiğidir. Dersim'in ve Dersimlilerin acılarına toplumun büyük çoğunluğu sahip çıkmıştır. Bu

manzarayı, "bir daha asla" şiarına bir teveccüh olarak görüyorum. Toplumsal barış ve çoğulcu demokratik kültür adına umut verici bir durumdur bu.

Onur Öymen, buna vesile olduğu için kocaman bir teşekkürü hak ediyor doğrusu!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evrensel vicdan, nedamet ve özür

Mithat Sancar 26.11.2009

Dersim depreminin sarsıntıları sürüyor; hafıza da, hükmünü icraya devam ediyor. Hafızanın yasaları, Baykal'dan Kılıçdaroğlu'na CHP'yi giderek daha fazla kuşatıyor. Ve CHP, bugüne kadar umursamadığı, bu nedenle öğrenmeye tenezzül etmediği bu yasalarla boğuştukça, bir çelişkiler yumağının içinde buluyor kendini; çıkmaz sokaklara savruluyor.

CHP, cumhuriyetin "**resmî hafıza politikası**"nın varisi ve koruyucusu durumundadır. Öymen'in konuşması ve partisinin onu sahiplenmesi, bu politikaya kendi hamisi tarafından vurulan ağır bir darbe oldu. Resmî hafıza politikası gereği, on yıllardır unutturulmak istenen bir "acı olay"ı, başka hiçbir aktörün yapamayacağı ölçüde "hatırlattı", tartışma alanına soktu; böylece bunca yıldır tahkim etmeye çalıştığı duvarda kendi eliyle kocaman bir delik açtı.

Hatırlama, geçmişle yüzleşmeyi davet eder, hatta zorunlu kılar. Buradan kaçış yoktur. Hafıza bir kez canlandı mı, herkesi içerdiği "olaylar" konusunda tavrını belirlemeye mecbur eder. Ve bu tavır, "geçmiş"e dair değildir; doğrudan "bugün"le ilgilidir.

Zira geçmişle yüzleşme, doğrudan geçmişte yaşananlara odaklanan bir tarihsel ilgiden ziyade, geçmişin bugüne yansıyan etkileriyle uğraşmayı ifade eder. Bu yüzden, geçmişle ilişki konusundaki mücadele ve münakaşalar, tarih bilimine ilişkin olmaktan ziyade; içinde yaşadığımız (bugünkü) toplumun kimliğini, toplumsal yapının meşruiyetini ve siyasal-kültürel dokusunu belirleyen tartışmalar olarak algılanmalıdır.

Geçmişle yüzleşme, hem bireysel hem de kolektif kimlik meselelerinin tartışıldığı kamusal bir iletişim sürecidir aynı zamanda. Çünkü geçmişle ilişki, bireysel ve kolektif kimliğin oluşumundaki temel kaynaklardan biridir. Geçmişin algılanışı ve yorumlanması, bireysel ve kolektif kimlik tasarılarının oluşturulmasında ve bugüne dair davranış tercihlerinin geleceğe bakışla belirlenmesinde başlıca hareket noktalarından birini oluşturur.

Öymen'in Dersim'e dair sözleri, tam da bu "**hafıza yasası**"nın dolaysız teyidi olmuştur. Öymen, geçmiş salt geçmiş olarak değil, bugünkü bir tercihi meşrulaştırmak için anmıştır. Konuşmasında, korkunç acılar yaratan politikalar karşısında bırakın "nedamet"i, en ufak bir üzüntü işareti bile yoktur.

Baykal'ın grup konuşmasındaki hali de, temsil ettiği zihniyetin "hafıza yasaları" karşısında düştüğü acıklı durumun rötuşsuz fotoğrafı gibidir. Diyor ki Baykal; "*Geçmişte yaşanan acı olaylar vardır. İstiraplar vardır.*"

İnsanların maruz kaldıkları haksızlıklar vardır. Her toplumun tarihinde bunlar vardır, evrensel bir gerçektir."

Haklıdır; Yirminci Yüzyıl, bütün dünyada korkunç olayların, hudutsuz kıyımların, tarifsiz acıların asrı olmuştur. Bu "evrensel bir gerçektir". Lakin bir başka "evrensel gerçek" daha vardır. Bu asır, aynı zamanda, haksızlıklara ve acılara karşı bir "**evrensel vicdan**"ın adım adım inşa edildiği bir dönemdir. Bu vicdan, geçmişteki haksızlıkları ve acıları onaylayanları asla affetmiyor; bunları inkâr edenleri de, bıkmadan usanmadan takip ediyor.

Bu "evrensel vicdan", bir "**özür dileme kültürü**" yaratmıştır mesela. Willy Brandt'ın 1970'te Varşova'da, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında katledilen Yahudiler için dikilen anıtın önünde diz çökerek Nazi yönetimi tarafından işlenen korkunç insanlık suçlarından dolayı özür dilemesi, o "*eşsiz ritüel*", bu kültürün temelini oluşturmuştur. Bu olayın üzerinden otuz yıla yakın bir zaman geçtikten sonra, bugün özür dileme, neredeyse geçmişle hesaplaşmanın temel unsurlarından biri haline geldi. Bu bağlamda tarihsel suçlara ilişkin kamusal siyasal itiraflarda ve kurbanların torunlarından özür dileme açıklamalarında daha önce benzeri görülmemiş bir yoğunlaşma gözleniyor. Örnekleri sıralamaya kalksam, sayfalar yetmez.

Bu gelişmeler; başta niyet ve işlev olmak üzere çeşitli açılardan tartışılabilir. Örneğin bu ritüellerin, samimi bir pişmanlık ve sahici bir yas dayanışması amacına değil, araçsal çıkar hesaplarına dayalı oldukları iddia edilebilir.

Bununla beraber, bir toplumun üst düzey siyasal temsilcilerinin; kendi toplumlarının geçmişinde işlenmiş insanlık suçlarından dolayı mağdurlardan/ kurbanlardan özür dilemelerinin, bu ritüelin ardındaki niyet ne olursa olsun, olumlu işlevler gördüğü de inkâr edilemez. Bu işlevlerin başında ise; baskı, zulüm ve kıyım politikalarının hiçbir biçimde meşrulaştırılamayacağı öncülüne dayanan, bu politikaları bir insanlık suçu ve ayıbı olarak gören bir küresel siyasal kültürün pekişmesi gelir.

Özür dileyen siyasal aktör, geçmişin çizgisinden kopma niyetini de açığa vurmuş olur. CHP, işte tam bu nedenle "özür dileme"ye yanaşamıyor. Çünkü bu topluma zorla giydirilmiş ve acılarla dokunmuş "kolektif kimlik" elbisesinin değişmesine direnmeyi, varoluşunun yegâne sebebi olarak görüyor. CHP'nin "çıkılmaz"dan kurtulmasının tek yolu, bu kimlikle ve misyonla hesaplaşmasından geçiyor.

Bu hesaplaşma, toplumun geniş kesimlerinde başladı ve giderek yayılıyor. Bu sayede Türkiye, "evrensel vicdan" hattına doğru hamle ediyor. AKP'nin, özel olarak Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın bu konuda önemli bir rol oynadıkları da bir gerçek. Ancak bu aktörlerin de zaafı var; "evrensellik" ve "vicdan" kavramlarını her zaman buluşturmayı beceremiyorlar. Baykal'ın haklı olarak hatırlattığı "El Beşir olayı", bu zaafın tipik bir yansıması.

Mamafih, "vicdan"ın hapsedildiği duvarlar bir kez çatladı mı, kimsenin önünde duramayacağı bir "**adalet rüzgârı**" da kuvvetlenerek esmeye başlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsviçre'den Türkiye'ye bakmak!

Mithat Sancar 03.12.2009

İsviçre'deki "**minare yasağı referandumu**", dipte kaynayan dalgaların su yüzüne vurmasına benzer bir etki yarattı; tabii en başta Avrupa'da. Referandum sonuçları, yüzleşilmek istenmeyen sorunların yüzlere çarpılmasına yol açtı. İşte size bir "musibet" daha!

İnsanlar, mutad olduğu üzere, önce "böyle bir yasa neden destek buluyor" ve "neden İsviçre" gibi sorularla, meseleyi anlamaya çalışıyorlar. Bunlara bir soru daha ekleyip, tartışmaları özetlemeye çalışayım: İsviçre aynasına Türkiye'den baktığımızda neler görüyoruz, neler görmeliyiz?

Referandum girişiminin arkasında, "aşırı sağ" çevrelerin bulunduğu biliniyor. "**Yeni ırkçılığın**" muhtelif biçimlerine dayanan "**aşırı sağ**" eğilimlerin bütün Avrupa'da uzun süredir yükselişte olduğu da biliniyor. Son Avrupa Parlamentosu seçimleri, bunun bir teyidi sayılıyor.

Avrupa kamuoyunda bu olay dolayısıyla çok boyutlu analizler yapılıyor. Bu analizlerden hareketle, İsviçre'yi anlamak bakımından birbiriyle bağlantılı şu üç noktanın özel önem taşıdığını düşünüyorum: **Geçmişle ilişki, kimlik bunalımı, korku.**

Berlin duvarının yıkılmasının İsviçre'deki yansıması, 1945'ten sonra geliştirilen resmî tarih tezinin çökmesi oldu. İsviçre, İkinci Dünya Savaşı sonrasında geçmişle ilişkisini ve toplumsal kimliğini "*temiz tarafsızlık mitosu*" üzerine inşa etti. Soğuk Savaş şartları, bu ideal tarih tasavvurunun 1945'ten sonra sorgulanmadan sürdürülmesini sağladı.

Bu tasavvur, en geç Nazilerin işgal bölgelerinde talan ettikleri Yahudi altınlarının büyük bir bölümünün bu ülkeye aktarıldığı ve orada korunduğu ortaya çıkınca sarsılmaya başladı. İsviçre'nin, savaş boyunca bir yandan müttefiklerle iyi ilişkiler geliştirirken, diğer yandan Nazilerin gönlünü hoş tutan politikalar izlediğine dair başka bilgiler de gün yüzüne çıktı. Böylece İsviçre'nin bu dönemde ne "temiz" ne de "tarafsız" olduğu anlaşıldı.

Bastırılan geçmiş ve çarpıtılan hafıza rövanş alıyordu adeta. Tartışmalar, kaçınılmaz bir şekilde İsviçre için kimlik sorunu haline geldi. İsviçre, o çok övündüğü "uluslararası itibarı"nı yitirmeye, yitirdikçe de yalnızlaşmaya başladı. Giderek büyük ve modern bir taşra görüntüsü veriyordu artık. Aslında taşralık eğiliminin İsviçre'de güçlü kökleri de vardı. Hayranı olduğum İsviçreli yazarlardan Friedrich Dürrenmat ve Max Frisch, bu eğilime sürekli işaret etmekle kalmamışlar, bu yüzden memleketlerine küsmüşlerdi mesela.

Taşralaşmak ve yalnızlaşmak, korkular üretmeye çok müsait bir ruh iklimini de beraberinde getirir ve tersi de mukadderdir. Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken* adlı öyküde bunu çok yalın anlatır: "*Yalnız kalmaktan korktukça yalnızlığım artıyor.*"

Gelelim "minare yasağı kampanyası"na! İrkçı çevrelerin yasağı savunmak üzere kullandıkları temel motif, ülkenin "**aşırı yabancılaşması**"ydı. Onlara göre, İsviçre büyük bir "**İslâmlaşma**" tehdidiyle karşı karşıyaydı; minareler, bu açıdan İsviçre kimliğine bir meydan okumaydı. Barbarlar geliyor, kimlik elden gidiyordu.

Böylece üretilen korku, en çok kendisi taşralaşan İsviçre'nin taşralarında karşılık buluyordu. İstatistikler, referandumda yasağa en büyük desteğin "kırsal kesim"den geldiğini ortaya koyuyordu.

İsviçre, bedava bulvar gazetelerinin cenneti sayılıyor. Bu gazeteleri, magazin/dedikodu dışında ayakta tutan başlıca malzemenin "korku" olduğunu söylüyor uzmanlar. Mesela "domuz gribi korkusu"nun en güçlü olduğu

Avrupa ülkesinin İsviçre olduğu, bunda bulvar gazetelerinin büyük rol oynadığı da kaydediliyor.

Yasağı savunan popülist ırkçılar, tepkileri yatıştırmak için, İslâm'la ve Müslümanlarla bir dertlerinin bulunmadığını, asıl meselelerinin İslâmcılık olduğunu söyleyip duruyorlar. Lakin propaganda sürecinde, "yeni ırkçılığın" bütün argümanlarını kullanmaktan da geri kalmazlar: pis, gayri medeni, kaba-saba, şiddet müptelası yabancılar.

Bir not daha: Irkçılık karşıtı, liberal, sol çevreler; bu kampanyayı ciddiye almamışlar. Zaten İsviçre'nin en güvenilir kamuoyu araştırma şirketi de, yasağa destek oranının en fazla yüzde 37 civarında olacağını tahmin etmiş. Sonuçlar belli olunca, bu çevrelerde de bir pişmanlık ve telaş baş göstermiş.

Yerim kalmadı, yazıyı birkaç soruyla bitireyim: Bu aynada kendi yüzümüze bakmaya hazır mıyız? Bakarsak, hakikatleri görebilecek kapasitemiz ve cesaretimiz var mı? Görürsek, gereğini yapacak irademiz var mı? Varsa, bunun toplumsal tabanını oluşturmak için daha ne kadar bekleyeceğiz?

Bir-iki de somut soru: İsviçre ile İzmir'i, İsviçre'nin Müslümanlarıyla İzmir'in Kürtlerini kıyaslarsak ne gibi sonuçlar elde edebiliriz? Irkçılığın bir biçimi olan "**dinsel hoşgörüsüzlük**" konusunda, İsviçre'den daha "temiz" miyiz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yangın her yeri sarmadan...

Mithat Sancar 10.12.2009

Açılımın kaderi, her şeyden önce, demokratik siyaset kanallarının genişletilmesine ve özgür tartışma ortamının sağlanmasına bağlıydı; hâlâ da öyle. Açılım karşıtları, başından beri bu yalın gerçeğin farkındaydılar. Bu nedenle, bütün enerjilerini demokratik siyaset ve özgür tartışma alanlarını bloke etmeye harcadılar. Bunda büyük ölçüde başarılı da oldular; ama şimdilik.

Açılımın kilidi, "**şiddet meselesi**"nde yatıyordu; hâlâ da öyle. "**Şiddeti sona erdirecek**" anahtar bulunmadıkça, bu kilidin kapalı kalacağını herkes biliyor. Bu nedenle, açılım karşıtları, bu anahtarın kaybolması için ellerinden geleni yaptılar. Bunda büyük ölçüde başarılı da oldular; ama şimdilik.

Açılımın başlarında oluşan demokratik ortam, umut ve iyimserlik esintisi yaratmıştı. Kürt sorunuyla ilgili hemen her şey açıkça konuşuluyor, enine boyuna tartışılıyordu. Birçok tabu sarsılmış ve yıkılmıştı. Sırada PKK meselesi vardı. En büyük tabulardan biri, belki de birincisi buydu; hâlâ da öyle. Zira PKK bugüne kadar, duyguların ötesinde, bir olgu olarak ele alınmadı, alınamadı. Bunu devlet de istemedi, PKK da.

Oysa PKK'yı var eden sosyoloji ve psikoloji anlaşılmadan, şiddeti sona erdirecek elverişli ve uygulanabilir bir yöntem bulmak mümkün görünmüyor. Şayet özgür tartışma ortamı ve ondan beslenen "barış umudu" böyle zayıflatılmasaydı, büyük ihtimalle bugün PKK meselesini nesnel bir şekilde tartışıyor olacaktık.

Peki, bunun ne gibi somut faydaları olacaktı? Bir defa, sokaklardaki ürkütücü manzaraları, sadece Öcalan'ın hücresinin cm hesabına vurulan ölçüleriyle açıklamanın ne kadar eksik ve yüzeysel bir bakış olduğunu anlayabilirdik. Bu bakış açısının bir yansıması da, bütün gelişmeleri Öcalan'ın şahsı ve PKK'nın örgütsel yapısı

üzerinden analiz etmeye çalışmaktır. Böyle olunca, Öcalan'ın ve PKK'nın çağrılarına cevap veren "geniş kitle"nin, yani sokaklara dökülen o topluluğun bileşimi, algısı ve saikleri gözden kaçıyor.

Günlerdir sağa sola molotof kokteyli ve taş atanların, ortalığı yıkıp dökenlerin büyük çoğunluğu 15-20 yaş arası çocuklardan/gençlerden oluşuyor. Peki, kim bunlar gerçekten? Aslında meseleyle biraz ilgilenenler için, bu sorunun cevabı açıktır: **"90 Kuşağı"** dediğimiz insanlar bunlar. Yani, binlerce köy boşaltılıp yüz binlerce aile sokaklara atılırken dünyaya gelen çocuklar; on yedi bin kişi olarak tahmin edilen faili meçhullerin evlatları, kardeşleri, akrabaları olarak dünyaya gözünü açan ve büyüyen çocuklar; yaşam şartları yok edilen ve her açıdan yok sayılan, bu nedenle de öfke dışında bir varoluş anlamı üretmelerine imkân verilmeyen çocuklar/gençler.

Görünen o ki, bu insanlar, Öcalan'ı bir **"kimlik referansı"** ve PKK'yı da bir **"varoluş güvencesi"** olarak algılıyorlar. Öcalan'ın çağrılarına uymalarının ve PKK'ya sahip çıkmalarının temelinde yatan belirleyici duygu ve algı budur. Bunu görmeden, meseleyi sadece **"putlaştırma ve biat kültürü"**yle açıklamaya çalışmak, Kürt ve PKK sorununda çözüm yolunu bulmayı imkânsızlaştırır.

Burada zikrettiğim üç aktör de, kendi açılarından bir **"güvence"** arayışındalar. Öcalan, kendisi için "rahat ve muteber" bir konum istiyor; bunun "güvencesi" olarak da PKK'yı görüyor. PKK, varlığını siyaseten sürdürmeyi istiyor; bunun güvencesi olarak da, dağdaki militandan çok, sokağa taşmaya hazır "kitleyi" görüyor. O "kitle" de, PKK'nın varlığını, sistemden ve "Türkler"den gelebilecek tehditlere karşı **"caydırıcı bir güç"** ve **"sığınılacak bir mevzi"** olarak görüyor.

Açılımın en zayıf halkası da, aynı sözcükte, yani "güvence"de yatıyor. PKK'nın silahsızlandırılması konusunda bu üç aktörün de "güvenebileceği" bir yöntemin işaretlerine rastlanmıyor. Oysa Kürt sorununun PKK'yla iç içe geçtiği son çeyrek asrın tecrübeleri, örgütü ikna etmeye dayalı bir yöntem dışında dağdan inişi sağlamanın imkânsız olduğunu, başka arayışların çok ağır maliyetler yaratacağını yeterince göstermiştir. Lakin hükümet, koordinatları iyi işlenmiş bir silahsızlandırma programı yerine, diploması ve güvenlik yöntemlerine umut bağlamış görünüyor. Bu yaklaşım, demin andığım üç adreste de **"zorla tasfiye"** kuşkusu ve öfkesi yaratıyor. Öcalan ve PKK, bunu engellemenin en etkili aracı olarak gördükleri **"iç savaş"** kozunu masaya sürüyorlar. Şüphesiz bu tavırlara karşı eleştiri ve kınanma, sağduyu ve iz'an çağrıları yapılmalı; ancak bunların bu cenahta yankı bulması ihtimali, bu gerçekler nedeniyle hiç yok gibi. Küfretmenin, aşağılamanın, tehdit ve şantajın da bir faydası olmayacaktır. Hele de DTP'ye yüklenmenin, DTP'yi adeta günah keçisi haline getirmenin anlamı da yok. Zira Kürtler dünyasındaki bu denklemi belirleme gücü en az olan aktördür DTP. Öte yandan hem sistemden ve hükümetten, hem diğer yasal öznelerden ve hem de **"Kürt üçgeni"**nden gelen baskı ve basınçla aynı anda baş etmek gibi çok ağır bir yükün altındadır. Bu durum, DTP'yi ve yöneticilerini kendi doğrularının ve yanlışlarının siyasi ve vicdani hesabını vermekten elbette kurtarmaz; ama DTP'ye oluşmasına etki edemediği hesapların faturasını kesmek de, başkalarının sorumluluklarını gözlerden kaçırmaya yetmez.

Aslında **"açılım süreci"**nin akışı içerisinde, hemen her aktör **"şantaj"**a öyle ya da böyle müracaat etti. Mesela MHP, Bahçeli'nin ağzından **"dağa çıkmak"**tan dem vurdu; yani Kürtlere belli haklar tanınırsa, buna karşı Türklerin silahlı tepkisini harekete geçireceğini ima etti. CHP, Baykal'ın eliyle, **"kaos ve iç savaş"** kozunu birkaç kez gösterdi. Kimileri **"tehcir ve mübadele"**yi gündeme getirdi. Başbakan bile, DTP'nin tutumuna tepki göstermek adına, **"süreci sil baştan yapma"** tehdidinde/şantajında bulundu. Bu şantaj/tehdit dili, başta İzmir ve Bayramiç'te olmak üzere, şimdilik nispeten küçük çaplı kalan karşılıklar da buldu.

Kürt sorununun her yeri ve herkesi saran bir yangına dönüşmesini önlemenin yolu, belli gerçeklerle samimi bir

şekilde yüzleşmekten ve hesaplaşmaktan geçiyor. Böylesine derin ve karmaşık bir sorunu çözmeye soyunan bir hükümetin, başkalarının tutumlarını bahane gösterip onlara kızmak yerine, bütün temel faktörleri hesaplayarak serinkanlı bir biçimde davranmak gibi bir yükümlülüğü var. Bu sürecin, her türlü muhalefetle karşılaşacağını hesaplamamış olamaz hükümet. Şimdi demokratik siyaset yollarını tahkim edecek ve gerilimi düşürecek adımlar atma zamanıdır.

Ancak bütün sorumluluğu hükümete yıkmak da doğru olmaz. Türkiye’de demokrasi, özgürlük, eşitlik ve adalet isteyen bütün vicdan odaklarının da, daha fazla devreye girmeleri gerekiyor. O güzelim Serap Eser’in, o civan Aydın Erdem’in ve o yedi fidanın açık kalan gözleri için! O gözler bize bakıyor!..

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yıkıcı refleksler

Mithat Sancar 17.12.2009

Türkiye hızla Balkanlaşıyor. Zihinsel, fiziksel ve duygusal düzlemlerde kesif bir saflaşma, daha doğrusu kutuplaşma yaşanıyor. Yıllardır görmezden gelinen iç savaş belası, geldi kapıya dayandı.

Böyle ortamlarda, tefekkür ve ferasetin yerini “refleksler” almaya başlar. Aidiyetler ve alışkanlıklar, tutumların temeline yerleşir.

Zaman algısı da çarpıklaşır, büzülür. “Dün” ve “yarın” mefhumları silikleşir; her şey “bugün”den ve “şu an”dan ibaret hale gelir.

Bu kutuplaşan ortamda ve çoraklaşan zeminde, sorumluluğu “karşı taraf” a yıkma “refleks”i özellikle öne çıkar. Yaklaşmakta olan yıkımın manevi ve vicdani yükünden kurtulmaya çalışma refleksidir bu. Kimse aynaya bakmak istemez.

Kutuplaşmanın etnik temelde geliştiği toplumlarda, çoğunluğa veya “hâkim unsur” a mensup olanların “ortak refleks” geliştirmelerini sağlayacak kaynaklar, işin doğası gereği, çok daha fazladır. Madun taraf ise, esas olarak “öfke” paydasında buluşmaya meyleder.

DTP’nin kapatılması örneğine bakalım. “Kürt tarafı”, sistemin bugüne kadar ürettiği haksızlıklara atıf yapmayı, bu olayda da mağdur olduğunu göstermek için yeterli sayıyor. Aslında kendi başına güçlü bir argümandır bu; ama zaafı vardır. Kararın haksızlığını ispatlamak isterken, kendini “siyaseten aklama” ya da çalışır. Bu refleks, kendiyi yüzleşme ve hesaplaşma yolunu kapatmaya kadar uzanır.

“Türk tarafı”nda ise, bu kararın “hukuken” doğru olduğu yönünde neredeyse bir mutabakat olduğu gözleniyor. “Dün” e kadar Anayasa Mahkemesi’nin günahlarını saya saya bitiremeyenler, “bugün” onun tarafsız ve masum olduğunu anlatmak için dere dere dolaşıyorlar. Kimi DTP’nin kendini kapattırmak için elinden geleni yaptığını, yani esas sorumlunun Anayasa Mahkemesi değil, DTP olduğunu ileri sürüyor. Başkaları, mahkemenin mevcut hukuk karşısında başka çaresi olmadığını vurguluyor. Başkaları da, zaten mahkemeden başka bir şey beklenemeyeceğini belirtiyor.

Kararın, mevcut hukuk kurallarına göre bile “haksız” olabileceği ihtimaliyle pek kimse ilgilenmiyor. Üstelik

henüz gerekçeli karar da yayımlanmadı. Dolayısıyla mahkemenin, normatif dayanakları nasıl kurduğunu, mantığını ve delilleri değerlendirme şeklini bilmiyoruz. Bildiğimiz şeyler ise; yani bundan önceki tecrübeler, yani mahkemenin bugüne kadarki pratiği, böyle "hukuki" bir karar verme ihtimalinin son derece düşük olduğuna işaret ediyor. Buna rağmen, sorumluluğu peşinen "karşı taraf"a atmak, ne tür bir reflektir Allah aşkına!

Bu koyu kriz havasında, "Türk tarafı"nda iyice boy veren bir refleks de, Kürtlere PKK'ya tavır alma ve "yeni bir siyasi hat" oluşturma tavsiyesidir. Burada özellikle "Kürt aydınları"na seslenildiğine de dikkat çekelim. Her şeyden önce, bu üslupta ciddi sorun vardır. Meseleye tepeden ve çok uzaklardan bakan bir üsluptur bu; buram buram "oryantalizm" kokuyor. PKK'nın "Kürtler" için ne anlama geldiğini bunca yıldır tartışmamış olmanın bu üslubun oluşmasında büyük payı vardır. Bu tartışmayı, sadece yasalar ve yasaklar engellemedi. Bugün bu tavsiyelerde bulunan çevrelerin de, kendilerini bu açıdan sorgulamalarında sayısız fayda var.

Öte yandan, sanki Kürt aydınları, bugün karar verirlerse, hemen PKK'ya alternatif bir siyasi cephe kurabileceklermiş varsayımı da, gerçekliğe yabancı bir yaklaşımdır ve sorumluluktan kaçma refleksinin bir başka yansımasıdır. Böyle bir olayın gerçekleşmesi için pek çok faktörün biraraya gelmesi gerekiyor. Bunları gözardı edip, meseleyi Kürt aydınlarının cesaretine bağlamak, her şey bir yana, bu insanlara büyük haksızlıktır. Bunca zamandır her türlü riski göze alarak, şiddetin sona ermesi için sayısız girişimde bulunan "Kürt sivil toplumu"nun neden etkisiz kaldığını sormadan ve bu konuda kendini sorgulamadan, söylenecek sözlerin inandırıcılığı olmayacaktır.

Açılımın başından beri, demokratik mekanizmaların pekiştirilmesinin ve siyasal alanın genişletilmesinin en hayati mesele olduğunu vurguluyorum. Bu karabasandan çıkışın ancak hâlâ buradan mümkün olduğuna inanıyorum. Bu noktada, acil sorumluluk "Kürt taraf"ına düşüyor. Hükümetin üzerine düşeni yapmadığını söylemek, bu sorumluluğu ortadan kaldırmaya yetmez. Olan oldu, parti kapandı, siyasal alan neredeyse kadükleşti. Parlamentoyu boşaltmak, çıkmazı büyütmekten başka bir işe yaramayacaktır. Atılabilecek ilk yatıştırıcı ve yapıcı adım, bu alanı kurtarmaktır. "Türk tarafı"nın da, Kürtlerin parlamento'ya dönüşlerini anlamlı kılacak güçlü bir destek sunma sorumluluğu var. Sadece karşı tarafı suçlamak, demokrasi karşıtı odakların değirmenine su taşımak ve iç savaş histerisine destek olmaktan gayri bir anlama gelmez artık.

Çeşitli acı deneyimler ve bilhassa Ruanda örneği, iç savaş ortamını körükleyen en önemli faktörün, kamu otoritesinin açık veya örtülü bir şekilde taraf tutması olduğunu gösteriyor. Şayet kamu otoritesi de "taraf refleksi" sergilemeye başlarsa, bir yandan kendi tarafının saldırganlığını teşvik etmiş, diğer yandan karşı tarafın öfkesini daha da bilemiş olur. Bilhassa hükümetin bu konuda çok, ama çok dikkatli davranması gerekiyor.

Unutmayalım ki, *"bütün iç savaşların ortak paydası, yıkım ile özyıkım arasındaki ayrımın ortadan kalkmasıdır"*.

Isaiah Berlin'in şu sözüne kulak asmaya çok ihtiyacımız var: *"Hiçbir şey bir kişinin ya da milletin hatasızlığına inanması kadar yıkıcı değil. Bu, başkalarının vicdan azabı duyulmadan yok edilmesine yol açar."*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahçupyan'ın refleksi

Geçen haftaki yazımda, Kürt sorununa dair tutumların "refleksler"le şekillendiği bir dönemden geçtiğimizi söylemiş ve bunun nedenlerini açıklamaya çalışmışım. Bu yazı, başta Etyen Mahçupyan olmak üzere, gerçeklikle yüzleşmek yerine, muhayyel dünyalar üzerinden akıl yürütmeyi tercih edenleri rahatsız etmiş görünüyor. Sosyolojisiz siyaset, empatisiz tahlil kolaycılığına alışanlar, yüzlerine gerçekliğin aynası tutulunca birden "feraset"ten uzaklaşıp, aşırı genellemecilik ve kaba indirgemecilik tuzağına düşebiliyorlar.

Bunlar içinde en ayrıntılı yazıyı yazdığı ve "tipik" sayılabilecek özellikler sergilediği için burada sadece Mahçupyan'ın yazılarını esas alacağım. Mahçupyan, ilk tepkisini, yazımın yayımlandığı günün ertesinde "peşrev" mahiyetinde dile getirdi (*Taraf*, 18.12.2009); ardından ayrıntılı cevap niyetiyle kaleme aldığı yazı geldi (*Taraf*, 20.12.2009).

Mahçupyan'ın, bana cevap olsun diye söylediklerinin üzerinde durmayacağım; zira sahici bir fikir tartışmasına imkân verecek bir şey sunmadığını düşünüyorum. Dahası, beni eleştirmek maksadıyla yazdıklarının büyük bir kısmı, aslında benim uzun süredir dile getirdiklerimin tekrarı ve teyidinden ibarettir. Çünkü yazısı ise, bunun en sarıh delilidir.

Esas mesele, Mahçupyan'ın tarzında, metodolojisinde ve epistemolojisindedir bence. "Polemik iştahı" diyebileceğim tarzı, oryantalizmi besleyen temel ruh hali olan "kibir"le çok bağlantılı. Mesela, ilk yazısında benim ona "bulaştığım" algısının etkisiyle, bundan "çok keyiflendiği"ni belirtiyor. Fakat sonraki yazısını okuyunca, kendisini kuşatan duygunun "keyif"ten çok, "hırs ve öfke" olduğunu anlıyoruz.

Mahçupyan, bu duygularla girdiği tartışmaların büyük bir kısmında, tipik pozitivist bir tepki veriyor. "Demokrat bir tutum"a asla izin vermediğini çok iyi bildiği bu yöntemi, mesela *BirGün* gazetesiyle girdiği "polemik"te de kullanmıştı. Ben de, 28.8.2008 tarihli bir yazıyla bu tartışmaya katılmış ve Mahçupyan'ı şu sözlerle "dostça" eleştirmiştim:

"Öyle genellemeler ve çıkarsamalar yapıyor ki, bunların o çok önem verdiğini bildiğim epistemolojiyi darmadağın ettiğini de hiç hesaba katmıyor. Çok eleştirdiği 'mutlak hakikat dili'yle konuşuyor; kendinden son derece emin, sesi ve sözleri hep en üst perdeden. Hani pek çok toplumsal ve siyasal kötülüğün kaynağı saydığı 'modernist arif ve yargıç' kimliğinin somut bir örneği haline geldiğinin de farkına varmıyor mu acaba?"

Mahçupyan ve bugün bu tartışmaya katılanların büyük bir kısmında eleştirdiğim, oryantalizm koktuğunu söylediğim yaklaşım tam da burada temelleniyor. Aşırı genellemecilik, toptancılık ve indirgemecilik, meseleleri anlamayı değil, birilerini mahkûm etmeyi hedefleyenlerin yöntemi olabilir ancak. Bu yöntem, demokratik kültüre ve çoğulcu siyasete giden yolları fena halde tıkar. Zira otoriter bir epistemoloji ve totaliter bir metodoloji üzerine "demokrat bir zihniyet ve siyaset" inşa edilemez. Bu tarzla, en fazla "konjonktürel demokrat tutumlar" takınılabılır.

Mahçupyan, eleştirmek ve hatta saldırmak istediği her şeyi, bir şekilde "sol"la bağlantılandırmaktan da özel "keyif" alıyor. Mahçupyan'ın "sol"a yönelik bu öfkesi, bana öncelikle 70'lerin hiddetli "anti-komünizm"ini hatırlatıyor. Kendisi, "solla mücadele misyonu"nun bu gelenekten gelen "en kahraman şövalye"si gibi duruyor.

Mahçupyan'ın sağcılığı o yıllara saplanıp kalmış da değil şüphesiz; epeyce gelişme göstermiş. Hırs ve öfkeyle başladığı "polemik"in ikinci yazısının sonu, "neocon"ların tutumunu çağırıştırıyor. Kaba bir indirgemecilikle, benim de aralarında bulunduğum insanları, "PKK yandaşı" ilân ediveriyor Mahçupyan. PKK'nın ve "silahlı mücadele"nin Kürt toplumundaki kaynaklarını, dinamiklerini ve yerini anlatmaya, bunun nasıl aşılabileceğini

göstermeye çalıştığımız her yerde, "geleneksel" sağ ve "modern" ulusalcı cenahtan hep aynı "itham"la karşılaşyoruz. 11 Eylül saldırılarının ardından, şiddeti aynı mantık ve maksatla tartışmayı öneren demokratlar ve solcular da, "neocon"lar tarafından "İslâm muhibbi", "üçüncü dünya popülisti", "El Kaide yandaşı" olmak suçlanmışlardı.

"Neocon"ların belirlediği atmosferde, "sol ve demokrat aydınların" sorgulama, anlama ve anlamlandırma çabasının önüne kalın duvarlar dikildi; kimi "sofistike tahliller"e dayanıyordu bu duvarların, kimi basbayağı cadı avı yöntemlerine. Bu ikisinin birbirini beslediğini söylemeye herhalde gerek yoktur. Türkiye'de çeyrek asırdan beri olagelen şey de budur. PKK ve onunla bağlantılı meseleler, bu yüzden ancak ateş bacayı sarmaya başladığında tartışılıyor; o da, eksik-gedik bir şekilde, duyguların hâkimiyeti ve reflekslerin belirleyiciliği altında.

Aslında bize kızanların sorunu, bizatihi hakikatin kendisiyledir; kızgınlıklarının, öfkelerinin altında; olmasını arzuladıkları ile olan, varsayım ile hakikat arasındaki uçurumu görmezden gelemeyecekleri bir noktaya varmış olmamız yatıyor. Bana/bize kızmalarına gerek yok; zira "hakikat benim suçum değil" (la realidad no es culpa mia). Belli bir zamanın hakikati, elbette kaderimiz de değildir, olmamalıdır. Lakin hakikati dönüştürmek için, öncelikle onu anlamaya çalışmak lazım! Bu da ancak demokrat bir epistemoloji ve metodolojiye her alanda sadık kalmakla mümkündür. Bizim yapmak istediğimiz de budur. Hakikatle aramıza mesafe koymadığımızı iddia edenlere ise, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından yazdığım şu pasajla cevap verebilirim ancak:

"Olayları ve gelişmeleri anlama ve anlamlandırma çabasını, daha fazla insanın yaşamını yitirmemesi ve bütün insanların onurlu bir yaşam sürebilecekleri bir dünya yaratılması saikiyle yürütenlerden, sadece ağıt yakmaları beklenemez. Ama her türlü konuşma ve yazma ediminin; her somut saldırıda, savaşta, çatışmada yiten insanların değerini, kıyıcı edimlerin vahşiliğini nispileştirme; yitenlerin yakınlarının acılarına uzaklık kokusu vermeye elverişli en ufak bir özensizlikten kaçınması tabii ki beklenir. Vicdanı ciddiye alan bir duruş da, ancak böyle gerçekleşebilir." (*Birikim*, sayı 151, Kasım 2001)

Mahçupyan, bizleri "PKK yandaşlığı veya muhipliği"yle itham etmeye varan sözleriyle, ikinci yazısında zikrettiği *Hürriyet* gazetesi tarzına da epeyce yakın düşmüş oluyor. Aslında bu tarzı, daha ilk yazısında açık etmişti. "Popülizm" ve bunun Kürt sorunundaki sol versiyonunu "deşifre etmek" için yola çıkan Mahçupyan, kendi tesbitlerinin alt yapısını hazırlamak konusunda magazin dedikoduyu devreye sokmakta hiç beis görmemiş, yeni sol parti girişimi ve benim "başkanlık için adımın geçmesi" argümanlarını bir çırpıda kullanıvermiş.

Haftada bir gün yazdığım bu köşeyi, bu tür "polemik"lere ayırmak gibi bir lüksüm olmadığını biliyorum. Ancak Mahçupyan'ın konuyu benim ismim etrafında fazlaca "kişiselleştiren" üslubu, beni buna mecbur etti.

Konu, elbette çok önemli; tartışılması da çok gerekli. Ben, meseleye dair görüş ve değerlendirmelerimi, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da, "polemik iğvası"na kapılmadan yazmaya devam edeceğim.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Negatif değil demokratik siyaset

Mithat Sancar 31.12.2009

Zamanı, saat ve takvimle parçalamanın pek çok sebebi vardır. "**Yeni bir başlangıç**" yapma isteği de, herhalde bunlardan biridir. Yarın yeni bir takvim yılı başlıyor. 2009, "eski"den kopma ve "yeni bir başlangıç" yapma

sancılarının yoğunlaştığı bir zaman diliminin kodu olarak alacaktır zihinlerdeki yerini.

Türkiye, en geç 22 Temmuz 2007'den beri, askerî vesayet rejimiyle açık bir hesaplaşma yaşıyor. 2009'un son günlerinde, hesaplaşmanın şimdiye kadarki "en derin noktası"na gelindi. Bu aşamadan nereye, nasıl geçileceği, değişik faktörlerin etkisiyle ve etkileşimiyle belirlenecektir. Bunlar arasında, Kürt ve PKK sorunu özel yer tutuyor. Diğerlerini şimdilik bir kenara bırakarak, burada bu faktör üzerinde duracağım.

2009'dan 2010'a devreden "**yeni başlangıç**" arayışının en önemli adımı, "**Kürt açılımı**"ydı. Açılımın ilân edildiği ilk günden itibaren, sürecin kilit sözcüğünün "tasfiye" olacağını söylüyorum. Bunu, 1 Ağustos 2009'da, İçişleri Bakanı Beşir Atalay'ın katılımıyla Polis Akademisi'nde yapılan "çalıştay"da da dile getirdim. Aslında "çözüm"den yana olan herkes, açılımın kaderinin "**şiddet meselesi**"ne bağlı olduğunu kabul ediyor. Ayrışma, şiddetin hangi yol ve yöntemlerle bitirileceği konusunda ortaya çıkıyor.

PKK ve Öcalan, her alanda olduğu gibi, "**şiddeti sona erdirmeye**" açısından da kendilerinin muhatap alınmalarını istiyorlar. DTP de, kapatılıncaya kadar bu çizgide kaldı. BDP'nin farklı bir hat izleyeceğine dair herhangi bir işaret mevcut değil.

Hükümetin kafası karışık görünüyor. İlk başlarda, "**silahsızlandırma**"ya meylediyormuş gibi bir hava yarattı. Silahlı örgütü, "bir şekilde" sürece dahil edip silah bırakmaya ikna etme üzerine kurulu bu yöntem, hükümet açısından ciddi bir hazırlığı ve kararlı bir duruşu gerektiriyordu. "PKK'yla pazarlığa" oturma suçlaması ekseninde sert tepkilerle karşılaşan hükümet, erken zamanda bu yoldan tamamen vazgeçtiği anlamına gelen mesajlar vermeye başladı.

Şiddeti bitirmek bakımından en uygun yöntemin "silahsızlandırma" olduğunu birkaç yıldır yazıyor; bu yöntemin işleyiş şeklini açıklamaya ve "muhataplık" sorununun bu çerçevede nasıl ele alınabileceğini anlatmaya çalışıyorum. Görüşlerimin uzun bir özeti sayılabilecek bir yazı, en son *Birikim*'in Ekim 2009 tarihli sayısında yayımlandı. (Bu yazıya şu adresten ulaşılabilir: [http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=381&dyid=5635&yazi=Kürt Açılımı: Dinamikler, İmkânlar, İhtimaller](http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi.aspx?did=1&dsid=381&dyid=5635&yazi=Kurt+Açılımı:Dinamikler,İmkânlar,İhtimaller))

"**Siyasallaşma yoluyla silahsızlandırma**" diye adlandırdığım bu yöntemin hayata geçirilebilmesi, demokratik mekanizmaların pekiştirilmesine ve siyasal alanın özgürleştirilmesine bağlıdır. Böylece silahlı örgütün siyasallaşarak tasfiye edilmesinin temeli atılır, zemini hazırlanır. Bunun için, öncelikle siyasi partiler hukukunun değiştirilmesi, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün geliştirilmesi gibi yıllardır Türkiye'nin gündeminde olan, AB müzakere sürecinin de doğal unsurunu oluşturan konularda etkili adımlar atmak gerekiyordu. Fakat hükümet bugüne kadar buna yanaşmadı; bunun yerine bütün ağırlığı "**güvenlik ve diplomasi**" seçeneğine verdi. Derken DTP kapatıldı ve nihayet KCK operasyonu geldi.

Mesut Yeğen'in isabetli tasviriyle "*tüm Kürtleri değil, ama Kürt sorununu temsil eden aktörler*"ın devre dışı bırakılması, açılımın tıkanması ihtimalini epeyce güçlendirdi. Bu ihtimalin hükümetin ciddi şekilde yıpranmasına yol açabileceğinin herkes farkında. CHP ve MHP, zaten başından beri bu ihtimale oynuyorlar. PKK da, zorda kaldığında hükümeti de kendisiyle birlikte ateşin içine çekmeye hazır. Bu yüzden, "iç savaş" ihtimali dahil, her yola başvuruabileceğini, sokak eylemleri ve Reşadiye saldırısıyla gösterdi. Bütün bunlar, açılımı bir "**kanlı kumar**"ın eşğine getirdi.

Bir süredir, bu durumun "**sorumlular**"ını tescil ve "**sorumluluğun adresi**"ni tesbit etmeye odaklanmış bir tartışma yürüyor. Bir yaklaşıma göre, süreci tıkayan "Kürt hareketi"dir; çıkış da, "Kürt siyaseti"nde dönüşümden

geçer. Kürt siyaseti çoğullaşır ve demokratikleşirse, sürecin tıkanan damarları açılacaktır.

Denklemin bu şekilde kurulmasında, AKP'nin yıpranmasından duyulan kaygının ve AKP'yi kollama refleksinin önemli rol oynadığını tahmin ediyorum. Bu kaygıları da anlıyorum ayrıca. Zira AKP'nin, tam da askerî vesayet rejimiyle hesaplaşmada çok kritik bir noktaya gelmişken zayıflamasının, en çok bu rejimin devamından yana olanları sevindireceği aşîkârdır. Lakin AKP'nin açılımıda tuttuğu bu yolun, AKP'yi kurtaracağı çok şüphelidir. Bu istikamette ısrarın, sadece AKP'ye değil, toplumun tümüne ağır bir fatura olarak dönmesi ihtimali, aynı şekilde çok yüksektir.

Buradan çıkış için en makul güzergâh, ön şartlarla sonuçlar arasındaki ilişkinin tam tersi şekilde kurulmasıdır. Siyasallaşmanın şartları oluşturuldukça, "şiddet" in zemini ve Kürtlerin küçümsenmeyecek bir bölümü nezdindeki meşruluğu da zayıflayacaktır. Bunu oluşturmada asli sorumluluk, hukuksal ve siyasal düzenleme araçlarını elinde tutan tarafta, yani hükümet ve parlamentodadır.

On yıllardır uygulanan "**devlet politikası**", Kürt toplumunda demokratik yapıları ve sivil siyaset kanallarını felç etti; meşruiyetini büyük ölçüde buna dayandıran son çeyrek asırdaki "**PKK faktörü**" de, bu durumu perçinledi.

Devlet politikasının icrasında; her türlü baskı ve şiddet ile toplum mühendisliğinin çeşitli varyasyonları kullanıldı. Bunların yarattığı tahribatın tamiri için, şimdi yine aynı araçlardan medet umuluyor, aynı yöntemler öneriliyor. Bu yolu savunmak adına yapılan kıyaslamaların ve kurulan simetrilerin gerçeklikle neden bağdaşmadığını, **Markar Esayan**, pazartesi günkü yazısında mükemmel bir şekilde özetledi.

Sonuç itibarıyla, "Kürt siyasetinde çoğullaşma ve demokratikleşme" için, anti-demokratik zihniyet ve yollardan başka bir şey akıl edilemiyor. Böyle bir "demokratikleşme", **Benjamin Barber**'in deyişiyle, ancak "*sulu bir yulaf çorbası kadar zayıf bir siyaset öneren anemik demokratlar*" tarafından önerilebilir.

Öte yandan, bu yaklaşım, baştan beri eleştirdiğim bir tutum olan "**politikasını karşı tarafa endeksleme refleksi**"nin de damgasını taşıyor. PKK/DTP, siyasal alanı ve imkânları yaratıcı bir biçimde kullanmak yerine, hükümeti suçlamayı tercih ettiler, bir tür "**negatif siyaset**" yaptılar. AKP de, hükümet etmenin ve demokrasinin imkânlarını çözüm yönünde derinleştirmek yerine, gidişi PKK/DTP cenahından gelen açıklama ve eylemlere endeksledi. Aslında böylece AKP ve şimdi "sorumluluğu Kürt siyaseti"ne havale edenler, kendi iddialarının aksine, PKK'yı ve Öcalan'ı her aşamada neredeyse mutlak bir tarzda "muhatap" almış oluyorlar; buna da "**negatif muhataplık**" diyebiliriz.

Oysa sıkça vurguladığım gibi, demokratik siyaset, belki "çözüm"ün sihirli reçetesini vermez, fakat "çözüm"e giden ve bizatihi demokrasiyi güçlendirecek yolları gösterir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Travma ve kelepçe

Mithat Sancar 07.01.2010

Kürt sorununu çözmeye niyetlenmek, büyük ve köklü bir "travma"yla baş etmeye soyunmak demektir. Zira bu sorun, aynı zamanda bir "**travmalar yumağı**"dır. Kürtler açısından travmaların ana kaynağını, bir asra yaklaşan inkâr, baskı ve zulüm politikaları oluşturuyor. Çeyrek asırdır süren PKK şiddeti ise, travmalara yeni boyutlar

ekledi; toplumun tamamının travmayla doğrudan tanışmasına yol açtı.

“Kürtler”deki baskın algı, asıl mağdurun kendileri olduklarıdır. “Türkler”de ise, her türlü melanetin temelinde “PKK şiddeti”nin yattığı yönünde yaygın bir algı mevcut.

Geçmiş travmalarla baş etmek için bugüne kadar sistematik bir politika veya program gündeme gelmedi. Travma yaratan pratiklerde de henüz bir kesinti yaşanmadı. Tam tersine, travmatik etki yaratan olaylara sık sık yenileri ekleniyor. Böyle olunca, herkesin kendisini bir şekilde mağdur/kurban saydığı bir “**kesintisiz travmalar süreci**” aldı başını gidiyor.

Travmanın en önemli sonucu, şiddet deneyiminin doğrudan mağduru olanların veya kendilerini mağdur görenlerin algılarına kilit vurmasıdır. Yüzleşilmeyen travma, bir tür “**algı kelepçesi**” işlevi görür. Toplumun tamamını etkileyen bir travma söz konusu olduğunda, bu algı kilitlenmesi, “**toplumsal parçalanma**”ya zemin hazırlar. Türkiye uzun süredir böyle bir durum, yani bir “**toplumsal bölünmüşlük hali**” yaşıyor. Birbirleriyle iletişim kanalları iyice zayıflamış iki ayrı kamuoyunun varlığı; birbirine yaklaşmayı, sorunu anlamayı ve çözüm aramayı zorlaştırıyor.

Kürt sorunu gibi son derece karmaşık, duygu ve acı yüklü bir meseleye “çözüm” niyetiyle el atmak, çok önemli ve o ölçüde de iddialı bir girişimdir. Böyle bir girişimde, travma meselesine mutlaka özel mesai tahsis etmek gerekir. Bu mesainin bir ayağında, yeni travmatik uygulamaları önlemeye; diğer ayağında da, birikmiş travmalarla yüzleşmeyi sağlamaya dönük hazırlıklar bulunmalı.

Ne yazık ki, her iki konuda da hükümetin bir politikası veya programı var görünmüyor. Bu durum, “açılım”ın sürekli krize girmesinin en önemli nedeni bence. Mesela, açılım sürecindeki ilk büyük tıkanma tartışması, Habur’daki gösteriler üzerine başladı. Oradaki kitlesel karşılamanın, “Türk tarafı”nda travmatik bir etki yarattığı yönünde yaygın bir kabul oluştu.

Bu yorumun hükümet katında da benimsendiği anlaşılıyor. Hükümet buna, “**misilleme yapma**”, yani gösterilerin faili olarak gördüğü “taraf”ı cezalandırma olarak algılanan bir politikayla tepki gösterdi. DTP’nin kapatılmasını engelleyecek düzenlemeler yapma konusunda herhangi bir adımın atılmaması; bu bir yana, bazı hükümet temsilcilerinin kapatmayı teşvik edecek demeçler vermeleri ve nihayet bu kesimden çok sayıda politikacının gözaltına alınması ve tutuklanmasıyla sonuçlanan operasyon, “misilleme” politikasının delilleri olarak okunabilir. Bütün bunların Kürt kamuoyunun küçümsenmeyecek bir kesiminde travmatik bir etki yarattığını tahmin etmek zor değil. Kürt politikacılara kelepçe takılması ve bir “**esir alma**” manzarası veren fotoğrafların polis tarafından çekilip servis edilmesi ise, travmanın sembolü haline geldi. Böylece sadece bileklere değil, algılara da kelepçe vurulmuş oldu.

Kelepçe ve fotoğraf olayını kimlerin tezgâhladığı konusundaki spekülasyonlar, hükümetin sorumluluğunu ortadan kaldırmıyor. İçişleri Bakanı’nın ve Emniyet Genel Müdürü’nün doğrudan bir emri veya talimatı olmadığını varsaysak bile, en azından hükümetin “**misilleme politikası**” olarak algılanan tutumunun bu uygulamayı teşvik ettiğini söyleyebiliriz.

Bu politikanın travma meselesine yansımaları ise, “**bir tarafın travmasını, diğer tarafa travma yaşatarak telafi etme mantığı**”na uzanıyor. Aynı mantık, PKK’ya da hâkim olmuş görünüyor. Kendisinin fiziksel ve siyasal açıdan “zorla tasfiye” edileceği kaygısının, PKK’yı travmatize ettiği anlaşılıyor. PKK’nın buna tepkisi, molotoflu taşlı sokak gösterileri ve Reşadiye saldırısı oldu. Aslında bu eylemler sadece “Türk kamuoyu”nda değil,

Kürtlerde de travmatik etki yarattı.

Netice itibariyle, toplum travmatize olmaya devam ediyor; algılar kilitleniyor, öfke ve benmerkezci bakış yaygınlaşıyor. Giderek bunaltıya dönüşen bu kısaçtan nasıl kurtulabileceğimiz konusunda kayda değer bir öneri ve ciddi bir tartışma da maalesef yapılmıyor.

Oysa yoğun travmatik şiddet pratiklerine maruz kalmış toplumlarda, travmayla baş etme yöntemleri, çözüm süreçlerinin en önemli unsurları arasında yer alır. Bu yöntemler içinde, "**hakikat komisyonları**" özel olarak öne çıkıyor. Kuşkusuz her topluma uyarlanabilecek standart bir komisyon modeli yoktur. Ancak bu çerçeveye giren modellerin hepsinin ortak paydası, hakikat ve uzlaşma arayışlarını buluşturmalarıdır. Şiddeti tasfiye etmek, şiddetin bireyler üzerindeki yıkıcı ve toplum üzerindeki parçalayıcı etkilerini tamir etmek için, bu veya benzer yöntemleri acilen gündeme almak lazım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vicdanlı ve adil bir ülke için...

Mithat Sancar 21.01.2010

"*Güvercin Kasapları*", Tahsin Saraç'ın bir şiirinin adıdır. Hrant'ın katledilmesinin hemen ardından yazdığım yazıya bu başlığı koymuş ve Saraç'ın şu dizeleriyle başlamıştım:

Neden, güvercin kasapları, barışımıza kan bularsınız

Öyle kötüsünüz ki

İki gözden dört ölüm bakarsınız.

(...)

Neden yolunuz bu denli ıramış güzellikten

Öyle bataklüksünüz ki

Bir çiçek düşü bile geçmemiş içinizden...

Aradan üç yıl geçti. **Hrant'ın oğlu Arat**, Agos'un önünde yapılan anma toplantısında soruyordu: "*Bu üç yılın sonunda neredeyiz?*" Bir "**isyan**" sorusuydu bu. Cevabındaysa "**öfke**" vardı: "*Bu ülkenin adaletine güvenmiyorum.*"

Meşru bir isyan, haklı bir öfke! Herhangi bir cinayet değildi bu. Galiz bir nefreti, her türlü insanî değere kayıtsız buz gibi bir akılla birleştiren kara bir hesabın örgütlü eylemiydi söz konusu olan.

Devlet ile toplumun suç ortaklığı vardı bu cinayette. Hrant, devletin her kademesinin katkısıyla ve toplumun tümünün kayıtsızlığı altında katledildi. Devletin hemen hemen her kademesinden ve toplumun küçümsenmeyecek bir kesiminden açık veya zımnî onay gördü bu cinayet. Soruşturma ve yargılama süreçleri, "**güvercin kasaplarının yetiştirdiği bataklık**" ortaya çıkarmak için değil, örtmek için işledi.

On binlerce insanın katıldığı cenaze töreni, vicdan adına, adalet adına bir umuttu. Lakin aradan geçen zaman içinde o umut büyümedi. Üç yıl sonra bugün, Hrant'ı anmak, sadece "**arkadaşları**"na bırakıldı. "**Başka çevreler**"in kendiliğinden bir anma ve dayanışma jesti yaptıklarını duymadım. Oysa vicdanî ve "*ahlâkî sorgulama bir jestle başlar*". Arat, "*bu ülkenin adaletine güvenmiyorum*" derken, sadece soruşturma ve

yargılama mekanizmalarını kast etmemiştir. Bu sözleri, "toplumsal vicdan"ın zayıflığına işaret eden bir "sitem" olarak anlıyorum.

Arat'ın konuşması, toplumsal vicdandaki kara deliklerle bir hesaplaşma çağrısıdır aslında. Tıpkı babası gibi, ama kendi öyküsünün ve acısının sesiyle, kendimizle yüzleşmeye davet ediyor bizi Arat.

Hrant, kendimizle yüzleşmenin ve geçmişle hesaplaşmanın, demokratik bir toplumda barış içinde birarada yaşama hedefinin vazgeçilmez yolu olduğuna inanıyordu. Bu yolda kullandığı o samimi dil, milliyetçiliklerin bütün sahte güvenlerini darmadağın ediyordu. Bülent Somay'ın Ursula K. Le Guin için söyledikleri, sanki Hrant'ın bu dilini anlatır: Tavizsiz, dolambaçsız bir dil, söyleyeceğini sonuçlarından ve yerleşik güçlerle düşeceği çelişkilerden korkmadan söyleyen bir üslup... Yine Somay'dan uyarlayarak devam edelim: Kimsenin duygularını incitmeden, mümkün olduğu kadar çok şeyi alt üst etmeyi amaçlayan; duygularınızı incitmese bile savunma mekanizmalarınızı elinizden alan, arkasına sığındığınız duvarları yıkmaya bile geçersiz kılan, kendinizi apansız çırılçıplak hissetmenize neden olan bir dil; "bir tek ben bilirim"ci söylem yerine, söylemlerarası ya da daima "öteki söylemi gözetken" bir dil.

Hrant cinayetinin Ergenekon'la bağlantısı konusunda pek çok veri var ortada. Ancak bu bağlantıları, sadece "bir örgüt olarak Ergenekon"la sınırlamak doğru olmaz. Zira Ergenekon, aynı zamanda bir "zihniyet"tir ve bu zihniyetin kökleri sadece devletin değil, toplumun da "derin"lerine uzanmaktadır. Hukuku, kutsal veya meşru saydığı amaçlar için ihlal etme; "düşman" gördüğü insanlara karşı her türlü zorbalığı hak sayma anlayışı, Ergenekon tipi yapıları besleyen en güçlü toplumsal kaynaktır. Bu zihniyetin herhangi bir tezahürünü, hangi sebep veya saikle olursa olsun, onaylayan veya hoş gören her tavır, Ergenekonların boy attığı tarlayı sürmek anlamına gelir.

Hrant cinayeti, hem devletle ilişkili bir yapı hem de toplumda köklenen bir zihniyet olarak Ergenekon'un en belirgin kesişme noktasına işaret ediyor. Bu nedenle, cinayeti aydınlatmak, sadece inzibatî ve adlî bir mesele olarak görülmemelidir; aksine yapı ve zihniyet düzleminde kesintisiz bir mücadele olarak anlaşılmalıdır. Hâsılı, aydınlatmak, bu tür cinayetlerin "bir daha asla" işlenemeyeceği bir ülke yaratmak demektir; "güvercin kasaplarının yetiştiği bataklığın" kurutulduğu bir ülke; yani "vicdanlı ve adil bir ülke"!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balyoz, zamanlama ve Weimar

Mithat Sancar 28.01.2010

HAMBURG /

Artık ezberledik; ne vakit bir darbe planı veya orduyu "zor durum"da bırakacak bilgiler açığa çıkarılsa, bir savunma refleksi olarak hemen "zamanlama"ya dikkat çekilir. "Balyoz planı"nın *Taraf*'ta ifşa edilmesi olayında da bu kural bozulmadı; asker ve sivil "vesayet bandosu" aynı nakaratı anında icra etmeye başladı.

Gerçi "zamanlama", gelişmelerin dinamiklerini kavramak bakımından başvurulması gereken önemli bir

faktördür. Ancak "vesayet bandosu", bu argümanı tam tersi bir amaçla, yani suyu bulandırmak ve kafaları karıştırmak için kullanıyor.

Şimdi gelin, "Balyoz" bağlamında "zamanlama" meselesine ilk işlevi açısından yaklaşmayı deneyelim.

Bu vicdansız planın kamuoyunun bilgisine sunulması, tam da "**sivil vesayet**" ve "**sivil diktatörlük**" tezi üzerinden hegemonya taarruzunun yoğunlaştığı "zaman"a denk geldi. Tesadüf müdür, bilmem; değilse, yani bilerek böyle bir zamanda "servis edilmiş" ise de, bu "hamle"nin gayet meşru ve son derece faydalı olduğunu düşünüyorum.

Planın mimarı olan Çetin Doğan'ın, 1. Ordu komutanıyken, plana meşruiyet zemini yaratmak için zaman zaman "**Weimar argümanı**"nı büyük bir cehtle yaygınlaştırmaya çalıştığı anlaşılıyor. "Sivil diktatörlük" tezini işleyenler de, dönüp dolaşıp bu argümana sarılıyorlar. Weimar, elbette önemli bir referans. Peki, ama hangi açıdan?

Weimar, esas olarak, demokratik sistemlerde, rejim karşıtı güçlerin demokrasinin imkânlarını istismar ederek iktidarı ele geçirmelerinin bir metaforu olarak kullanılır. Buna göre, Weimar Cumhuriyeti'nin yıkılmasının ve yerini Nazi diktatörlüğünün almasının başlıca nedeni, demokrasinin fazlaca bol ve korumasız olmasıydı. Naziler de zaten demokratik parlamenter mekanizmaları kullanarak iktidara geldiler. Bu mantıktan şu sonuç türetilir: Demokrasiyi korumak için, gerektiğinde onu hadım etmek ve hatta askıya almak meşrudur.

Oysa Nazilerin, demokrasi bolluğundan yararlanarak değil, tam tersine antidemokratik zihniyet ve uygulamaların yarattığı ortamdan beslenerek iktidara geldikleri, bugün artık neredeyse "kesin bilgi" kabul ediliyor. Başta ordu ve yargı olmak üzere pek çok kurum Weimar Anayasası'nın demokratik yapısı ve özgürlükçü ruhuyla barışamadılar. Bürokrasi ve iktisadi hayat, büyük ölçüde Bismarck döneminin otoriter anlayışına sadık güçlerin denetimindeydi. Bu güçlerin Alman tarihindeki kökleri, 1848 Devrimi'ne kadar uzanır. Yenilgiyle sonuçlanan bu "burjuva demokratik devrimi teşebbüsü" sırasında, devrim karşıtı güçlerin ünlü sloganı şuydu: "**Demokratlara karşı tek çare askerlerdir.**"

Naziler, örgütlenme çabalarının başlangıcında ordu mensuplarından ciddi destek gördüler; iktidara giden yolda da, orduyla iyi ilişkiler kurdular. Bu dönemle ilgili en saygın ve kapsamlı çalışmalardan biri olan William L Shirer'in **Nazi İmparatorluğu, Doğuştan - Yükselişi - Çöküşü** adlı eserinde belirtildiği gibi, "*Weimar Anayasası'na göre ordunun, öteki Batı demokrasilerinde olduğu gibi, kabine ve parlamentonun emrinde bulunması gerekirdi. Ama olmadı. Ordu, devlet içinde devlet gibiydi.*"

Hitler, bu demokrasi düşmanı havayı iyi değerlendirmiş, mesela 1923'te "Bavyera İsyanı"nı başlatıp darbe teşebbüsünde bulunurken, bu ortamdan da epey cesaret almıştı. Gerçi bu girişim başarısızlığa uğradı; Hitler ve arkadaşları da yargılandılar. Ama o zamanki Alman Ceza Kanunu'nun 81. maddesi, Alman Anayasası'nı cebir yoluyla değiştirme fiiline ömür boyu hapis öngördüğü halde, savunmasında "*her şeyi vatani kurtarmak için yaptığını*" söyleyen Hitler sadece beş yıl hapse mahkûm edildi. Ve "*demokrasiyi yıkmak amacıyla girdiği savaşı serbestçe yürütebilmesi için, daha dokuz ay geçmeden hapisten çıkarıldı*".

Öte yandan, Nazilerin iktidar yürüyüşüne eşlik eden güçlü propagandanın temel motifi şöyleydi: "İç ve dış düşmanlar" tarafından yok edilmek istenen bir millet; onu kurtarmak için de ulusal(cı) bir hükümete dayalı güçlü bir devlet.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu şartlar ile Weimar dönemi arasında elbette önemli farklılıklar var. Ama

Türkiye'yi anlamak için ille de Weimar'a atfı yapılacaksa; esas tehlikenin demokrasiden değil; antidemokratik zihniyet, yapılar ve uygulamalardan kaynakladığını görmek gerekir. Demokratik mekanizmaların fiilen ve fikren tahribi, gerilim ve kutuplaşmayı teşvik ettiği gibi, otoriter yönetim arayışlarına da elverişli zemin yaratır. Esas tehlike budur, farkında olmak lazım! Bir de "Balyoz planı"na bakıp, Weimar argümanının ne anlama geldiğini ve kimlerin Nazileri rehber aldığını görmek lazım!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çavdar Tarlası ve Berivanlar

Mithat Sancar 04.02.2010

HAMBURG

Ne zaman kar yağsa, Ezginin Günlüğü'nün o şahane şarkısı hemen yapışır dilime. "Leyla" adını taşıyan bu şarkıyı dinlediğim andan beri, abartmıyorum, istisnası yoktur bu halimin. Kar taneleri salınarak düşmeye başlayınca, içimdeki pikabın iğnesi de usulca iner o plağa ve nakaratın ilk dizeleri gelir sese:

*Kar yağıyor bu gece
Öyle beyaz ki şehir*

Hamburg'a bu kış "mevsim normalleri"nin üstünde kar düşüyormuş. Hakikaten şehir hep beyaz. Limanda gemiler, karları yararak ilerliyor. Alster Gölü, kaç gündür buzla kaplı.

Lakin beyaz çabuk kirlenir. Hatta Özdemir Asaf'ın meşhur deyişindeki gibi, "**bütün renkler aynı hızla kirleniyordu, birinciliği beyaza verdiler**". Nakarat da öyle devam ediyor zaten:

*Anlamak bir ömür sürer
Hayat niye kirlenir*

Kardan söz açılınca, akla çocukların gelmemesi mümkün değil. Bugünlerde adından en çok söz edilen çocuklardan biri, herhalde **Holden Caulfield**'dir. Geçen hafta ölen gizemli usta, ebedi münzevi **Salinger**'in "ölümsüz eseri" *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ın on altı yaşındaki anti-kahramanı yani.

Okuldan atılmıştır Holden; zaten sevmiyor da okulu. Büyüklerin yalan dolu dünyasını da sevmiyor. Büyümek istemiyor. Hep düş kuruyor. Alıp başını gitmektir arzusu; kendisini kimsenin tanımadığı, kendisinin kimseyi tanımadığı yerlere. Araya şarkımız giriyor:

*Belki bir düşte unutulmak
Her sabah bir dev masalında uyanınca
Hep çocuk kalmak unutulmak*

Salinger'in bu romanının en tutkulu okuru, herhalde Mark David Chapman'dır; hani şu John Lennon'ı vuran

adam. Kitabı hep yanında taşıyormuş, neredeyse her satırını ezbere biliyormuş.

Holden adına talihsiz bir tesadüf! Holden'ın rüyası bambaşka çünkü. O iyilikten yana biri. Çocukları, büyüklerin kirli dünyasından ve riyakâr kuşatmasından kurtarmak istiyor. Kocaman bir çavdar tarlasında; ailelerden, muallimlerden ve tüm büyüklerden, yani her türlü ceberutluktan uzakta, kendilerinden geçercesine oynayan çocukların koruyucu meleği olmayı düşünüyor.

Hamburg'a kar yağıyor, şehir beyaz. Belki Holden bilmez, Kavafis'i de okumamıştır zaten. Lakin yıllar öğretiyor insana; nereye gidersen git, memleket gelir arkandan. Mesela Berivan'ın öyküsü bırakmaz peşini. Berivan ve onun gibi binlerce Kürt çocuğu, Holden'ın Çavdar Tarlası'ndan çok uzaktalar. Holden duysa bu çocuklara reva görülen muameleyi, muhtemelen ağzından o sık kullandığı sözler dökülürdü ilkin: Lanet olsun!

Berivanların payına düşen Çavdar Tarlası değil sokaklardır. Bir kısmı zaten dağlara sürülmüştür; şimdi daha fazlasına dağların yolu mecburi istikamet olarak gösteriliyor. Şarkımızdan bu çocukların payına düşen dizeler ise şunlar olabilir ancak:

*Bir sabah çıksam kaybolsam
Dönmesem kalsam anılarda
Belki bir sevda türküsünde vurulurdum
Gel künyemi al dağlardan*

Çocuklar için oyun, büyüklerin hesap kitap üzerine kurulu insafsız dünyasından kaçış, o dünyaya karşı gizli bir isyandır. Holden de asi bir çocuktur ve isyanının en büyük aracı, çocukların kaygısızca oyun oynayabilecekleri sınırsız bir Çavdar Tarlası'dır.

İsyan da, aslında gizli bir oyundur çocuklar için; ama ondan da öte, bir olumsuzluğa, bir haksızlığa karşı büyükleri uyandırma çabasıdır, bir tür alarm düdüğüdür. Kendilerinin yaratmadıkları, oluşmasına katılmadıkları adaletsiz bir dünyaya "taş atan" çocuklar, "isyan oyunu"yla uyarmaktalar büyükleri. Onların karşısına bu devlet, büyük büyük kanunlarla, ciddi ciddi mahkemelerle, ağır ağır cezalarla çıkıyor ve toplumun çoğunluğu sessizce seyrediyor.

Sanki Başbakan Erdoğan'ın, Diyarbakır'da Mart 2006'da yaşanan ve on çocuğun polis kurşunlarıyla can verdiği o kara trajedi üzerine söylediği şu sözlerin gereği yapılıyor: "*Kadın da çocuk da olsa güvenlik güçlerimiz terörün maşaları için gereken her türlü mücadeleyi yapacak.*"

Aradan dört yıla yakın zaman geçti. Başbakan, Gazze'de İsrail zulmü altında inleyen çocuklara dünyanın gözleri önünde sahip çıktı; hükümet "demokratik açılım" sürecini başlattı; kaos yaratmak amacıyla çocuk katletmeyi öngören planlar ortaya döküldü ve fakat binlerce Kürt çocuğu, hâlâ "terörist" olarak yargılanıyor, mahkûm ediliyor.

Yani hayat kirlenmeye ve memleket de kanamaya devam ediyor. Holden, o naif dünyasından öfkeyle bağırıyor: Lanet olsun!..

Olağanlaşma, siyaset ve adalet

Mithat Sancar 11.02.2010

Hobbes haklıydı; herkesin herkesle savaş içinde olduğu bir yerde "toplum"dan söz etmek mümkün değildir. Hobbes'un çözüm önerisi, "mutlak yönetim"di ki, o da aynı kapıya çıkıyordu. Zira mutlak bir otoritenin her şeyi kontrol ettiği bir yerde de "toplum"dan söz edilemez.

Bir topluluğun toplum haline gelmesinin yolu, müzakere ve karar alma yeteneği olan bir kamu yaratmaktan geçer. Böyle bir kamu da, ancak demokratik siyaset temelinde işleyebilir. Demokratik siyasetin vazgeçilmez şartı ise, katılımcılıktır.

Doğrudur, siyaset çatışmadan doğar. Ancak bu çatışmanın sürekli bir savaşa dönüşmesini önlemek için, etkili bir kamuyu ve demokratik bir siyaseti güvence altına alacak kurumsal ve hukuksal araçlara ihtiyaç var. Toplum sözleşmesi, bu ihtiyacın var ettiği bir kavramdır; güçlü bir çare önerisidir.

Türkiye, çatışmaların, siyaset bakımından "olağan" sayılan sınırları fazlasıyla zorladığı bir hali uzun süredir yaşıyor.

Mevcut siyasal aktörlerin bir kısmı, siyasal varoluşlarını, çatışmaların yumuşamasını ve "olağan" çerçeveye girmesini önlemek üzerine kurmuş görünüyorlar.

Bu hattın tipik temsilciliğini MHP yapıyor. MHP, demokratik kanallarda müzakere ve mutabakat arayışlarını püskürtmek için tehdit ve şantaj dahil her türlü yöntemi kullanmaya hazır olduğunu açıkça ifade ediyor. Böylece çatışmaların demokratik alanda çözülebileceğine dair umutları yok etmek istiyor. Bir toplum sürekli çatışma halinde yaşayamayacağına göre, MHP'nin de bu konuda bir vaadi olmalı ki, o da şudur: Geçerliliği sorgulanamayacak kolektif kimlik tanımına mutlak sadakati sağlamaya ve "farklılık" taleplerini baskı ve şiddetle susturmaya ayarlanmış otoriter bir yönetim.

CHP'nin tutumu da, esasta MHP'ninkinden pek farklı değildir. Zira CHP de, demokratik siyaseti önceleyen mutlaklıklara ve siyasete dışsal dinamiklere bel bağlamış durumda. Çatışmaların "olağan" sınırlara çekilmesi, böyle bir zihniyetin varlık zeminini ortadan kaldırır. Bu nedenle CHP de, "olağanlaşmayı" var gücüyle engellemeye çalışıyor.

AKP ise, diğer iki partinin aksine, var kalmasının, biçimsel demokratik süreçlerin işlemesine bağlı olduğunu giderek daha fazla fark eden bir geleneğin temsilciliğini yapıyor. Bu nedenle, çatışmaların derinleşmesi değil, olağan boyutlara gelmesi, bu parti ve temsil ettiği toplum kesimleri için neredeyse mecburi bir tercihtir. Kürt, Alevi, Roman gibi kesimlere dönük açılımların arkasında da, bu bilgi veya dürtü yatıyor.

Lakin AKP'nin de, "demokratik açılımları" normalleşme yaratacak sonuçlara ulaştırmasını engelleyen ciddi zaafları var. Mesela AKP, muhafazakârlılığının yansıması olarak, "katılımcılık" fikriyle barışmakta çok zorlanıyor. Gerçi "açılımlar" çerçevesinde çeşitli toplum kesimleriyle görüşmeler yapmayı içeren bir strateji izliyor. Ama bunları yaparken bile, "tanımlama iktidarı"nı elden bırakmak istemiyor. Yani Kürtleri, Alevileri tanımaya hazır gibi görünüyor; ancak bir şartla: Kendi tanımladığı şekilde. Kısaca, burada "önce tanımlar, sonra tanım"

mantığına sıkıca bağlı bir yaklaşım söz konusu. AKP, tanımladığı çerçeve dışında kalan taleplere ve onları temsil eden çevrelere, yerleşik devlet zihniyetinin kısıcılığı dilini de kullanarak çok sert tepki gösteriyor. Bu açıdan AKP, Türk modernleşmesinin belirleyici özelliklerinden olan "siyaseti toplumla değil toplum adına yapma" geleneğinin dışında değildir. Bu tutum, çatışmaların çözülmesi bir yana, "olağan" boyutlara evrilmesini de fena halde zorlaştırıyor.

Demokratik siyasetin önündeki önemli barikatlardan biri de, "piyasa"yı sorgulanamaz bir alan olarak gören ve dayatan liberal kesimden geliyor. Böylece "piyasa", siyaset öncesi bir mutlaklık ve siyaset dışı bir otorite haline getirilmiş; yani siyasal süreçlerin dışına, daha doğrusu üstüne yerleştirilmiş oluyor. Sonuç itibarıyla, emek alanındaki her türlü adaletsizliğin "doğal" kabul edilmesi ve tevekkülle sineye çekilmesi gerektiği telkin ediliyor. Buna yönelen her türlü itiraz, akıldışılık, yıkıcılık vb. ithamlarla değersizleştirilmek isteniyor.

AKP'nin sınırlı siyaset ve zayıf demokrasi öneren muhafazakârlığı, "piyasa otoritesini" sorgulanamaz sayan liberallikle birleşince, ortaya tehditkâr, çatışmacı ve baskıcı bir yönetim tablosu çıkmakta gecikmiyor. Daha önce kamu çalışanlarına karşı takınılan tutum ve son olarak Tekel işçilerine yönelik dil ve uygulama, bunun bariz kanıtlarıdır.

Türkiye'nin acil ihtiyacı olan olağanlaşma, ancak üç alanda adaletin biraraya getirilmesiyle sağlanabilir: Tanınma adaleti, katılım adaleti ve ekonomik adalet. Bu üç boyutlu adalet talebini toplumsallaştıracak siyasal özneye ihtiyaç da her geçen gün daha acil hale geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mandela

Mithat Sancar 18.02.2010

Geçen hafta, dünya tarihinde önemli bir olayın yıldönümüydü. Nelson Mandela, 27 yıllık mahpusluğun ardından, 11 Şubat 1990'da serbest bırakılmıştı. Mandela'nın özgürlüğe attığı ilk adım, aynı zamanda Güney Afrika'nın kaderinde yeni bir dönemin başlangıcını işaretliyordu.

Kırk yıldan fazla süren ve Apartheid olarak bilinen ırkçı yönetim, ülkeyi derinden bölmüş ve siyahları ağır bir şekilde yaralamıştı. Bu sistemin değişmesi artık kaçınılmazdı. Ancak bu hiç de kolay değildi. Beyaz azınlık, egemenliğini kaybetme gerçeği karşısında kızgın, güvensiz ve tedirgindi. Siyah çoğunluk ise, sınırsız baskı ve pervasız zulüm yıllarından büyük bir öfke biriktirmiş, intikam beklentisiyle dolmuştu.

Oysa Mandela, kendisiyle özdeşleştiği Afrika Ulusal Kongresi'nin 1955'te ilân ettiği Özgürlük Bildirgesi'ne bağlılığını defalarca dile getirmişti. Bu Bildirge'ye göre, "Güney Afrika, siyah olsun beyaz olsun, üzerinde yaşayanlara aittir... Tüm ulusal gruplar eşit haklara sahip olacaklardır." Mandela, bu hedefe, "bir gökkuşağı ulusu" yaratmak diyordu.

Şimdi eşitliğe dayalı özgür ve demokratik toplum, bir gökkuşağı ulusu inşa etme idealini "barışçıl" yollarla

gerçekleştirmenin zamanıydı. Mandela, serbest kalışından on yıl sonra, "o anın tarihsel önemi"nin farkında olduğunu şu sözlerle anlatıyordu: *"Benim gibi uzun süre hapiste kalan insanlar, özel anların anlamını bilirler. Onları ıskalarsan, yitip giderler ve bir daha da geri gelmezler. Serbest bırakıldığım gün, bu anlardan biriydi. İnsanları, düşmanlarım dahil, etkileyecek bir şeyler söylemem ve yapmam gerekiyordu."*

Toplumdaki keskin bölünmüşlüğe, sürekli yeniden alevlenen şiddete, öfke, nefret ve düşmanlığa rağmen, geçiş sürecini serbest genel seçimler yoluyla ve toplamda barışçıl bir şekilde gerçekleştirmek hiç de kolay değildi. Ama Mandela kararlıydı, bunu başarmak için ne gerekiyorsa yapacaktı. Bir yandan, siyahları intikam duygusundan uzaklaştırmak, diğer yandan beyazların korkularını gidermek zorundaydı.

Bu uğurda en büyük "silah"ı, "dil"iydi. Derrida'nın ifadesiyle; *"sürekli vicdana, adalet duygusuna, yüreğimizde yazılı olduğu için bizden önce bizde ses veren bu yasalar yasasına çağrı yapan bir ses"*le konuştu. "Küçük şeyler"in, özellikle jestlerin dönüştürücü gücüne inandı.

Clint Eastwood, bu ayın sonunda gösterime girecek olan son filmi *Invictus*'ta, Mandela'nın bu özelliklerine odaklanmış. Irkçı beyaz hâkimiyetinin en rafine simgelerinden olan 'rugby'ye özel ilgi gösteren ve rugby milli takımına güçlü destek veren Mandela, *"büyük hedefler ile küçük şeyler"* arasındaki sıkı ilişkiye dair güçlü bir ders veriyor. Bu filminden söz etmişken, Mandela rolündeki Morgan Freeman'ın olağanüstü oyununa dikkat çekmeden geçmek istemem.

Mandela, Güney Afrika'da, özellikle siyahlar arasında bir mucizeler insanı olarak kabul edilir. Gerçekten de, 13 yılı tecritte geçen 27 yıllık hapisliğe rağmen, tek bir kere bile nefret ve intikam iğvasına kapılmaması, bir mucize sayılır. Fakat en büyük mucizesi, böylesine ağır suçlarla bütünleşmiş bir sistemin müzakereler yoluyla çözülmesini ve yeni bir düzene geçişi sağlamak olmuştur.

Geçiş sürecinin en hassas konusunu, geçmişle hesaplaşma oluşturunuyordu. Irkçı yönetim, kendi dönemindeki suçlar için şartsız ve sınırsız af talebinde ısrarlıydı. Irkçı yönetimin işlediği insanlık suçlarını gündeme çıkarmayı hedefleyen bu talebi, ağır mağduriyet yaşamış siyalara kabul ettirmek imkânsızdı. 1993 tarihli Geçici Anayasa'da, bu gerilim şu şekilde tanımlanıyordu: *"Derinden bölünmüş bir toplumun çekişmelerin, çatışmaların, dile getirilmemiş acıların ve adaletsizliğin damgasını vurduğu geçmişle, insan haklarının, demokrasinin ve barış içinde bir arada yaşamının tanınması üzerine inşa edilmiş bir gelecek arasında köprü kurmak."*

Onarıcı adalet anlayışına dayalı Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu fikri, böyle bir köprü ihtiyacından ortaya çıktı ve bu görevi başarıyla yerine getirdi. Öyle ki, özgün bir model olarak tarihe kaydoldu bile.

Sonunda Güney Afrika, defalarca iç savaşın eşiğine geldiği bu süreci barışçıl bir şekilde tamamlayabildi. Dünyada tiksintiyle anılan, her alanda dışlanmış bir ülke, kısa süre içinde insanî değerlerin, demokratik erdemlerin ve umudun kiblesi haline geldi. O dönemin tanıkları ve aktörleri, siyaset bilimciler ve sosyologlar ve aslında cümle âlem, Mandela olmasaydı bunların da olmayacağını biliyor, teslim ediyor.

Bugün 92 yaşına varmış bu bilge insan, sakın bir hayat sürüyor; ama kendi adına kurulmuş vakıflar aracılığıyla toplumsal dayanışma ve yardım faaliyetlerini de sürdürüyor. Peki, onun mirası ne durumda? Güney Afrika, onun ideallerine sadık kalabildi mi? Bu soruların cevaplarını başka yazılarda tartışırız artık. Nasıl olsa, bu ülke bu yaz dünya kupasına ev sahipliği yapacağı için sıkça gündeme gelecektir...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vesayet sistemi çözülürken...

Mithat Sancar 25.02.2010

İktidar nedir? Diyebiliriz ki, siyaset bilimi, bu soru ve ona verilen cevaplar üzerine kuruludur. Ciltler dolusu tanımı ve tasviri yapılmıştır iktidarın. Bana en açıklayıcı gelen cevabı ise, Arjantinli bir mafya babası vermiştir: "İktidar dokunulmazlıktır."

Bu hikâyenin devamını Eduardo Galeano'dan dinleyelim: "O, ne dediğini gayet iyi biliyordu. Bu cümleden kısa bir süre sonra, bir yargıç, adam öldürmekten hakkında tutuklama emri çıkarttı. Bu onun dokunulmazlığının ve iktidarının sonunun başlangıcıydı: Ağzına bir kurşun sıkarak intihar etti."

Galeano'yla devam edelim: "Dokunulmazlık suçun ödülüdür, tekrarını teşvik eder ve propagandasını yapar. Aşağıdan korkutmak için ceza korkuluğunu kullanan düzen, yukarıdan suçu zafer olarak ödüllendirmek için dokunulmazlığı yükseltir. Demokrasi bu alışkanlıkların sonuçlarını öder."

Türkiye'de bir iktidar sistemi, adım adım çözülüyor. Her iktidar, çözülmeye karşı az ya da çok, ama mutlaka direnç gösterir. Çözülmekte olan iktidar sisteminin merkezindeki ordu da, bu akışı durdurmak, en azından yavaşlatmak için çırpınıyor. Ama iktidar kaybı, kaybetmekte olduklarını hisseden muktedirlerde gerçeklik duygusunu da çözüyor. 2003'ten beri birbirine eklenerek bugüne kadar gelen "darbe planları", bu durumun açık kanıtını oluşturuyor. İktidarlarını kurtarmak için yaptıkları her plan, "başkalarının" yok edilmesini hedefliyor. Böylece kavgayı, kaçınılmaz olarak "ölüm-kalım" noktasına tırmandırıyor. Gerçeklik duygusunu yitiren muktedirler, sonuçta kendilerine daha fazla dokunulmasını adeta mecburi hale getiriyorlar.

Kendilerine dokunuldukça, iktidarlarını daha fazla kaybettiklerini mutlaka fark ediyorlardır, ama bunu kabullenmeye bir türlü yanaşmıyorlar. Lakin kaybettikleri, sadece gerçeklik duygusu değil, aynı zamanda toplumsal ve tarihsel zemindir, yani meşruiyettir.

Şimdi iktidar kaybının önüne geçmek amacıyla, meşruiyetlerini yeniden tesis etmeye çalışıyorlar. Bunun için, önce hukuku ve yargıyı devreye sokuyorlar. Kendilerine yapılanları, hukuk devletinin ihlali olarak sunmaya yönelik kampanyalar tertipliyorlar. Ama bu noktada inandırıcı olma şansları hiç yok. Zira ortaya çıkan her bilgi ve her delil, bu muktedirlerin hukuk devletini nasıl tarumar ettiklerini de bütün çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Şimdi talep ettikleri hukuk devleti, ancak onların iktidarı tamamen tasfiye edilirse kurulabilecektir. Dolayısıyla "hukuk devleti", onların elinde bir bumerang gibi duruyor; onu kullandıkça kendilerini daha çok vuruyorlar.

Yargı bürokrasisinin tepelerinden umdukları medet de bir işe yaramaz. Zira yargı, bugün bu çevrelerin şikâyet ettikleri "hukuksuzlukların" yaratılmasında baş aktörlerden biri olmuştur. Yıllarca korkunç suçlara karşı kayıtsız kalan savcılar, önlerine geldikçe bunları aklayan mahkemeler, hukuk devletini geçersiz kılan dokunulmazlıklar sisteminin mimarları arasında yer alırlar. Adalet ve hakkaniyet konusunda sicili bu kadar bozuk olan bir kurum, başkalarını takdis ve tahlis gücüne de sahip olamaz.

Esasen vesayet sisteminin omurgası olan ordunun iktidarı çözüldükçe, bu sistemin diğer kurumlarındaki hegemonyası da çatırıyor. Vesayet ideolojisinin dışına çıkma yolları kapatılmış olan yargı, yakın zamana kadar “yekpare bir yapı” görüntüsü veriyor ve bu çerçevenin dışına çıkmıyordu. Çerçeveyi zorlayanlar ise, en ağır müeyyidelerle terbiye edilmek isteniyordu. Ama hegemonyanın çatlaması, yargıda farklı tutumların ve bu sisteme itirazların da dışa vurması sonucunu doğurdu. Kimileri bunu, yargı içi çatışma olarak sunmaya çalışsalar da, olan aslında “yargıda çoğulculaşma”dır. Yargıda çoğulculaşma, yargı bürokrasisinin iktidarını sarsan çok önemli bir gelişmedir. Bu iktidarın da artık sonu görünmüştür.

Vesayet sisteminin çözülüşünü durdurmaya çalışanlar, yargı kalkanı dışında, bir de korku siyasetinden medet umuyorlar. Bu siyaseti de iki argüman üzerine kuruyorlar: Kaos ve sivil vesayet.

Diyorlar ki, vesayet kurumlarına dokunmaya devam ederseniz kaos çıkar. Bu kurumlar, böyle davranmaya devam ederlerse, bir süre kaotik bir hava oluşabilir; ancak bunu kontrol altına almak hiç de zor değildir. Bunun için, demokratik mekanizmaları pekiştirmek ve hukukun eşit uygulanmasını sağlayacak reformlar yapmak yeterlidir.

“Sivil vesayet” meselesine gelince; bu teze sarılanlar, sürecin başından beri ikna gücü olmayan bir simetri kurguluyorlar. On yıllardır silahıyla, ideolojisiyle, propagandasıyla ağır bir tahakküm sistemi kurmuş olan güçlerle bu açıdan yarışabilecek bir güç bu toplumda yoktur. Kaldı ki, vesayet sistemi çözüldükçe toplumda ve siyasette çoğulculuşmanın da önü daha çok açılıyor. Çoğulculuk ve demokratik katılım, her türlü vesayete karşı en etkili panzehirdir. “Sivil vesayet” tehlikesine işaret ederek korku yaymaya çalışanlar, gerçekten de “vesayet”e karşıysalar ve bu konuda inandırıcı olmak istiyorlarsa, çoğulculuğu ve demokratik siyaset imkânlarını boğmak üzerine inşa edilmiş “askerî vesayet” sisteminin çözülmesine amasız fakatsız destek vermek zorundalar. Başka yolu yok bunun...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müzakere ve Çözüm Deneyimleri

Mithat Sancar 04.03.2010

27-28 şubat tarihlerinde Diyarbakır’da Kürt sorunuyla ilgili bir konferans vardı. Demokratik Toplum Kongresi’nin düzenlediği konferans, “**Uluslararası Müzakere ve Çözüm Deneyimleri**” başlığını taşıyordu.

Bugüne kadar bu konuda pek çok konferans yapıldı. Bunların çetelesini çıkarmak bile ciddi bir mesai gerektirir. Kendi katıldıklarımın sayısını da hatırlamıyorum, ama bu konferansın benim için en verimliler arasında yer aldığını rahatlıkla söyleyebilirim. Benzer sorunları yaşamış ve hâlâ yaşayan çeşitli ülkelerden davetliler ufuk açıcı sunuşlar yaptılar; tartışmalar da derinleştiriciydi.

En ilgi çeken konuların başında, beklenebileceği gibi, Güney Afrika geliyordu. Bu ülkeden katılan **Hassen Ebrahim**, ırkçı rejimden demokrasiye, çatışmadan uzlaşmaya geçiş sürecinde önemli rol üstlenmiş bir Afrika

Ulusal Kongresi (ANC) üyesi. Ebrahim, kendi ülkesi ile Türkiye arasında, oradaki çatışmayla Kürt sorunu arasında özdeşlik kurulamayacağını, ama önemli paralellikler de bulunduğu belirtti.

Ebrahim'e göre, geçiş sürecinin onca zorluğa rağmen başarıyla sonuçlanmasında şu üç unsur belirleyici oldu: **Deneyim paylaşımı, diyalog ve müzakere**. Siyahlarla beyazlar arasındaki ilişkilere damgasını vuran derin güvensizlik ve köklü korkunun ancak bu sayede aşıldığı, konuyla ilgilenen herkesin ortak görüşüdür. Hatta diyalog fikrine verilen önem ve müzakereye harcanan enerji, bazı yazarlarca "**müzakere saplantısı**" olarak nitelenir; lakin G. Afrika kültüründe güçlü kaynakları bulunan bu "saplantı"nın, negatif anlamda bir "obsession" değil, sarsıntılara ve sıkıntılara karşı dayanıklı olmayı sağlayan bir inat ve inanç olarak yaşandığı da belirtilir.

Ebrahim'in de aktif bir şekilde yer aldığı hazırlık çalışmalarının ardından ortaya çıkan yeni anayasa, "**Güney Afrika mucizesinin ikonu**" olarak kabul edilir. Ebrahim'in, anayasa yapım sürecini anlattığı *The Soul of a Nation: Constitution-Making in South Africa* (Bir Ulusun Ruhü: Güney Afrika'da Anayasa Yapımı) adlı kitabı okununca, yeni anayasaya "mucize ikonu" özelliğini kazandıran şeyin, içeriğinden çok hazırlanma yöntemi ve hazırlanma sürecine yatırılan "**diyalog ve müzakere emeği**" olduğu kolayca anlaşılır.

G. Afrika tecrübesinden söz etmişken, **Nagehan Alçı**'nın, 22-27 şubat tarihlerinde *Akşam* gazetesinde yayımlanan yazı dizisine atıf yapmadan geçmek büyük haksızlık olur. Harika röportajlar ve çok başarılı bir kurgu yapmış Alçı. Bunlardan bir tanesini, ırkçı rejimin son hükümetinin savunma bakanı ve geçiş sürecinde beyazların başmüzakerecesi olan **Roelf Meyer**'le yapılanı özellikle etkileyici buldum.

Meyer'in söylediği her söz, eğer kulağımızı kabartmayı ve yüreğimizi açmayı becerebilirsek, çarpıcı bir ders gibi. Mesela "*beyazlar olarak kendinizi yenilmiş hissetmediniz mi*" sorusuna şu cevabı veriyor Meyer: "*Hayır, aksine! Biz kendimizi bu süreçte özgürleştirdik. Apartheid denen korkunç sistemden kurtulduk. Beyinlerimizdeki sınırları yıktık.*" Bu sınırların ne olduğunu da şöyle açıklıyor Meyer: "*'Biz, Avrupa'dan gelen beyazlar, buradaki siyahlardan daha iyiyiz' miti, bizi engelleyen en büyük sınırdı. Kendimizi özgürleştirirken aslında hepimizin eşit olduğunu kabul ettik.*"

Meyer'in "*sürecin planlanması ve yolun sonu*" konusundaki soru üzerine söyledikleri de çok önemli: "*Biz hiçbir sonuç planlamadık. Koşulsuz temelde bir süreç başlattık. Dönüşüm sürecindeki ülkelere ya da çatışma bölgelerine verilecek en önemli mesaj da bu. Genelde çözüm için yola çıkılırken sonucun ne olacağı ile ilgili kesin bir plan yapılıyor ve yolda kaza oluyor. Bizimki öyle olmadı. (...) Hepimiz karşılıklı konuşmamız gerektiğini biliyorduk. İki taraf arasında diyalog şarttı.*"

"*Ama bizde ırkçılık yok*" diyerek bu sözlerin etkisini savuşturmak isteyenlere ise şöyle sesleniyor Meyer: "*Bugün dünyada 'apartheid' mantığı birçok yerde uygulanıyor. Başka yerlerde siyah ve beyaz ayrımı olmadığı için buradaki kadar görünür değil. Sizin dünyanızda apartheid beyazla beyaz arasında.*"

Daha önce konuştuğum, dinlediğim, okuduğum siyah olsun, beyaz olsun, renkli olsun bütün Güney Afrikalılarda tarifi zor bir çelebilik ve dervişlik gördüm. Acılardan kin ve intikam hisleri değil, olgunluk üreten bir şeyler var o topraklarda; "ubuntu" veya başka bir şey, bilmiyorum; ama "**temasın/dokunuşun dönüştürücü etkisi**" ne muazzam bir örnek oluşturduğu açık!

Bu ülkede sorunların çözümünü zorlaştıran faktörlerden biri de, toplumsal ve siyasal kültüre çöreklenmiş "**taşralılık**"tır. Her sorunun ilk defa ve sadece bizim başımıza geldiği şeklindeki "**taşralılık**" zihniyetini ve alışkanlığını kırabilmek için bu tür temaslar ve Diyarbakır'daki konferans gibi faaliyetler çok önemli. Ancak

bunların Türkiye'nin batısına da yansması ve yaygınlaşması gerekiyor. Adı üstünde, "diyalog" en az iki tarafın isteği ve çabasıyla mümkün olabilir...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yollar ve sonlar

Mithat Sancar 11.03.2010

Amaçlar ile araçlar arasındaki ilişki, siyasetin kadim sorunlarından biridir. Hatta modern siyaset dünyasının temelinde, bu sorunun yattığını bile söyleyebiliriz. Nitekim siyaset biliminin öncülerinden sayılan Machiavelli de, çalışmalarının odağına bu meseleyi koymuştur.

Machiavelli, siyasal eylem ve siyasal iktidar kavramlarını bütün ahlâki referanslardan soyutlayarak işe başlar. Vardığı nokta ise basittir: "Amaca giden yolda her araç mubahtır. "

Burada siyasal eylemi meşrulaştıran şey artık "değer" değil, "sonuç"tur. "Amaç"ın kendisi de değil, ona ulaşmak siyasal eylemin ruhunu oluşturur. Yani araçların, amacın içerdiği ilkelere ve değerlere de uygun olması gerekmiyor. Önemli olan, başarıya ulaşmaktır. Şayet "başarı" elde edilirse, bu başarıyı yaratan bütün faaliyetler, başarının bizzat kendisine dayanılarak sonradan (ex post facto) meşrulaştırılırlar.

Bu anlayış, yine oldukça basit bir mantığa dayandırılır. Buna göre, "zorunluluk, kural tanımaz " ya da "siyasî hayat, zorunluluk yasaları tarafından belirlenir ".

Araçlar ile amaçlar arasındaki ilişki meselesi, özellikle "geçiş süreçleri"nde çok yakıcı bir görünüm kazanır. Zira bir düzenden bir başkasına geçerken çelişkiler iyice derinleşir, saflar alabildiğine keskinleşir. Bu şartlar, "değer" kaygılarını, geçişten sonraya erteleme eğilimlerini fena halde teşvik eder: Şimdi "zorunluluklar"a göre hareket etme zamanıdır; hele bir "başaralım", ondan sonra "değerler"e döneriz.

Marksist literatür ve sosyalist hareket, yirminci asır boyunca, bu sorunla bir şekilde ama hep uğraşmıştır. Bunun başlıca nedeni, "geçiş süreci"nin sosyalist düşünce ve deneyim açısından hayati önem taşımasıdır. Sovyetler Birliği'nde cisimleşen "reel sosyalizm" pratiğinde, başından beri, amacın kutsallığının her türlü aracı meşrulaştırdığı fikri egemen olmuştur. Ancak bu zihniyete yönelik eleştiriler de hiç eksik olmamıştır. Karşıt yaklaşımın temsilcileri arasında, Rosa Luxemburg'un adını bilhassa öne çıkarmak gerek.

Luxemburg, "zorunluluklar"ın varlığını ve etkisini gözardı etmez; ama "zorunluluğu bir erdem haline getirmeyi " ve "ölümcül şartların dayattığı bütün taktikleri eksiksiz bir teorik sistemmiş gibi dondurmayı " kesinlikle reddeder. Sovyet sisteminin inşası aşamasında "demokrasinin ortadan kaldırılması "nı da bu çerçevede değerlendirir ve şu önemli tesbiti yapar: "Tedavi etmeye çalıştıkları hastalıktan daha kötü olan bir çare bulmuşlardı; çünkü bu çare, tek başına toplumsal kurumların bütün yapısal eksikliklerini düzeltebilecek tek yaşama kaynağını kurutmaktadır... Demokrasinin dışlanmasıyla bütün ruhsal zenginliklerin can damarı kesilmiş olur. " Özgürlüklerden ve demokrasiden mahrum kalmanın sonuçlarına dair öngörüsü de şöyledir Luxemburg'un: "Bütün kamusal kurumlardaki yaşam belirtileri yok olur; aktif unsur olarak yalnızca bürokrasi kalır, kamusal yaşam eninde sonunda vahşileşir..."

Amaç-araç ilişkisi tartışması, sadece sosyalist dünyanın sınırları içinde kalmamıştır elbette; Batı'da da ciddi yansıma bulmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca ortaya atılan teoriler ve başvuru pratikler, tartışmanın "Batı demokrasileri" açısından da canlı kalmasına yol açmıştır. Özellikle demokrasiyi korumak için antidemokratik yollara başvurma mubah olduğu, "özgürlük düşmanlarına özgürlük tanınamayacağı" gibi

Makyavelist argümanlar, Batılı ülkelerde geniş uygulama bulmuştur; aynı şekilde ama sert eleştirilere de maruz kalmıştır. Eleştirilerin başlıca dayanağını ise; bu argümanlarla demokrasinin ve özgürlüğün ruhunun çürüyeceği, otoriter ve totaliter zihniyetin alttan alta sürekli gelişeceği şeklinde özetleyebilirim.

Türkiye'nin bir "geçiş süreci"nde bulunması düşündürdü bana bunları. Askerî vesayet rejiminin tasfiyesi, demokratikleşme, Kürt sorununun çözülmesi gibi hayati sorunların tam göbeğinde bulunuyoruz. Bu süreçte "nereye geçeceğimiz", büyük ölçüde yolu nasıl yürüdüğümüze bağlı olacaktır. Mesela demokrasiyi yerleştirmeyi ve geliştirmeyi hedeflerken, demokratik değerlere bağlı kalmayı umursayıp umursamadığımız, "geçiş yapacağımız şey" in de özünü belirleyecektir. Mesela Kürt sorunuyla uğraşırken, bu sorunu kangrene dönüştüren yöntemler uygulamayı önemseyip önemsemediğimiz, "çözüm" diye varacağımız durakta nasıl bir yaşam bulacağımızı da belirleyecektir. Toplumsal barışı, eşitlik ve demokrasi ekseninde arayıp aramadığımız da, ona ulaşıp ulaşamayacağımızı belirleyecektir. Nihayet siyasetteki arayışlarda "yeni"yi yaratıp yaratamayacağımız da, atılacak her adımda "eski"nin alışkanlıklarından ve zorunluluk görünümünde ayaklarımıza dolanan ipoteklerden kurtulmak isteyip istemediğimize bağlı olacaktır...

Zira Ferdinand Lassalle'ın dediği gibi; Yolu göstermeden amacı göstermeyin bize Dünyada sonlar ve yollar öyle karışmış ki birbirine Birini değiştirdiniz mi öteki de değişiyor Her farklı yol başka bir son getiriyor.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnkârın bedeli

Mithat Sancar 18.03.2010

Suç ve şiddet yüklü bir geçmiş, bireyler ve toplumlar üzerinde etkileri uzun zamana yayılan sonuçlar yaratır. Bu etkileri tanımlamak, tanımak ve bertaraf etmek için yapılan çalışmalarda "**travma**" kavramı önemli yer tutar.

1915'in Ermeniler açısından bir travma olduğu açıktır. Bu travmanın, "**Ermeni kimliği**"nin kurucu unsurları arasında yer aldığı da açıktır. Ancak bu tür "büyük şiddet ve kitlesel kıyım" olayları, sadece "mağdur grubu" travmatize etmezler. Başta "fail" olarak adlandırılan grup olmak üzere toplumun tümü bu travmadan payını alır.

Elbette şiddete ve zulme doğrudan maruz kalanlar (kurbanlar/mağdurlar) ile şiddeti uygulayanlar (failler) ve destekleyenler (işbirlikçiler) arasında bu travmadan etkilenme şekli ve derecesi bakımından derin farklılıklar vardır. Ancak bu "olay"ın iki taraf için de bir hareket veya referans noktası haline gelmesi kaçınılmazdır. Bu duruma, "**travmada karşıt ortaklık**" denir.

Travmanın karşıt ortaklarının, geçmişte yaşanan korkunç olaylar karşısındaki tutumları da genellikle birbirine "karşıt" olur. "Mağdur grup", olayların hatırlanmasını ve acının telafisi için kamusal edimlerde bulunulmasını talep ederken; "fail grup" çoğu zaman savunma refleksleri geliştirir. Bu refleksler; esas itibariyle soğuk veya öfkeli inkâr, geçmiş bastırma, suçu masumlaştırma ve giderek meşrulaştırma, kendini mağdur olarak sunma biçimlerinde ortaya çıkarlar. Bu son durumda, suçu mağdurlara yıkma, böylece sorumluluktan kurtulma girişimleriyle de sık karşılaşılır.

Psikanaliz alanındaki çalışmalar, suç yüklü geçmişe sahip bir öznenin, suçu ahlâken kabul etmeye kolay kolay yanaşmadığını gösteriyor. Suçun vahameti arttıkça onu yüklenme ve üstlenme yeteneği de sınırlanır.

Ancak suçu reddetme, onunla yüzleşmekten kaçma ve hesaplaşmaktan kaçınma, demokratik bir kişilikle çelişen ve çatışan tutumların gelişmesine elverişli bir zemin sunar, bunu teşvik eder. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal düzlemde yeni bakış açıları edinmenin önünde bir engel, buna bir tehdit oluşturur. Bastırılmış suçluluk duyguları ve hesaplaşılmamış suç yüklü geçmiş, öznenin öz değer duygusunu tahrip eder, tutarsızlıklara sevk eder. Böyle bir öznedeki vicdanın körelmesi ve empati kapasitesinin düşmesi neredeyse mukadderdir.

1915'te Ermenilere "yapılanlar" nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın, ortada **"korkunç bir zulüm"**, en yumuşak ifadeyle **"büyük bir insanlık suçu"** bulunduğunu inkâr etmek giderek zorlaşıyor. Buna rağmen inkârda ısrar edenler, o suça vücut veren mantığı savunma noktasına sivruluyorlar, farkında olarak ya da olmayarak.

Mesela ırkçı çıkışlarıyla maruf bir figürün, Türkiye'deki "kaçak Ermeniler"i'nin sınır dışı edilmesini, "İsveç'te tasarı lehine oy kullanan veya oylamaya girmeyen üç Türk parlamenterin Türkiye vatandaşlığının iptali"ni talep etmesi böyle bir şeydir. Açıkça **"tehcir ve hukuksal tenkil"** öneren bu şahıs, bundan önceki tavırlarıyla tutarlılık içindedir. Onun gibi düşünenler, muhtemelen 1915'te yapılan "her şey"i'nin meşru olduğunu, gerekirse bugün de aynı "şeyler"i'nin yapılabileceğini savunmaya herhalde hazırlar, lakin şartların bu kadar "samimiyet"e elvermemesine hayıflanıyorlardır.

Peki, "iç ve dış açılımlar"la mağdurlardan yana olduğunu kanıtlamaya çalışan Başbakan Erdoğan'ın, bu vicdansız önerilerin birinci kısmına destek vermesini nasıl açıklamalı? Birçok saik zikredilebilir; ancak bence belirleyici sebep, **"inkâr politikasının kolektif kimlikte yarattığı tahribat"**tır. Bu tahribatın en önemli tezahürü olan **"empati yeteneğinin zayıflaması ve demokratik davranış kapasitesinin düşmesi"**nin tipik ve çarpıcı bir örneğini canlandırmaktadır Başbakan.

İnkâr politikasının bir başka sonucu da, suçu kolektif hale getirmesidir. İnkâr adına söylenen her söz ve yapılan her faaliyet, bir dönem belli bir kadronun karar verip uyguladığı zulüm politikalarını, sanki doğal mirasmış gibi sahiplenme sonucunu doğuruyor. "Atalarımız böyle bir şey yapmazlar" tezinde inat etmek, "bu şey"i'nin yapıldığı yönündeki bilgi ve algı yaygınlaştıkça, "ben atalarımı ne yapmış olurlarsa olsunlar sahiplenirim" demekten başka bir anlam taşımaz. Bu ise, savuşturulmak için bunca çaba harcanan **"kolektif suç"** ithamını güçlendirmekten başka bir işe yaramaz.

Bütün bunlar, 1915'in Türkiye toplumu ve "Türk kimliği" üzerindeki travmatik etkilerinin giderek belirgin hale geldiğinin göstergeleridir. Bu travmayla baş etmenin yolu, geçmişteki "günahlar"ı inkâr etmek ve bastırmak değil, onlarla yüzleşmek ve hesaplaşmaktır.

Bu ülkede, bir süredir "normalleşme" yönünde ciddi hamleler, "demokratikleşme" hedefine doğru önemli gelişmeler yaşanıyor. Bu sürecin, belki de en kırılgan noktasına giderek daha fazla yaklaşıyoruz. Bu da, "1915'teki büyük felaket"le kurulacak ilişkidir.

Normalleşme ve demokratikleşme konusunda başarının şartı; darbeci, kıyıcı ve vesayetçi zihniyetten ve bundan beslenen antidemokratik siyaset ve yönetim geleneğinden kopmaktır. Bu zihniyetin en önemli sütunları ise, 1915'teki tehcir ve kıyım politikasında yatıyor. Normalleşme ve demokratikleşme sürecinin önündeki en büyük engel, inkârdır. Zira inkâr ve ona bağlı refleksler, o zihniyeti canlı tutmaktan başka bir sonuç doğurmazlar...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa paketi ve demokrat tutum

Anayasa değişikliği paketi, siyasal safların belirginleşmesinde önemli rol oynayacak gibi görünüyor. İlk ayrışma çizgisini, paketin içerdikleri ile içermedikleri konusunda çizmek mümkün. O halde, bu ayrışmanın mantığını ve sonuçlarını kavrayabilmek için, paketin neler getirdiğine kabaca bakmak lazım.

Bu paketin odağını, iki alana ilişkin düzenleme önerileri oluşturuyor. Bunlardan biri yargı, diğeri de siyasi partilerin kapatılması meselesidir. Yargıya dair öneriler ise, iki kuruma yöneliyor: HSYK ve Anayasa Mahkemesi.

Paket, HSYK'nın yapısında radikal değişiklikler öngörüyor. Bu değişiklikler, HSYK'yı, mevcut yapıyla kıyaslanmayacak derecede çoğulcu ve geniş tabanlı hale getirecektir. Burada amacın, yüksek yargı bürokrasisinin oligarşik konumuna son vermek olduğu gayet açıktır. Nitekim bu öneriye en şiddetli tepkiyi yargı bürokrasisinin tepesindekiler gösterdi. Vesayet sisteminin devamını savunanlar da, tepkide onlardan aşağı kalmadılar.

Bu "kökten ret" çevresi, değişikliklerin hedefinin "yargıyı kuşatmak ve işgal etmek" olduğunu, bu yolla "yargı bağımsızlığının yok edileceğini" iddia ediyor. Lakin pakete baktığımızda, durumun hiç de öyle olmadığını hemen görebiliriz. Mesela HSYK'nın 21 asıl üyesinin 15'ini, yargı kendi içinden seçecek. Kurulun ayrı bir sekreteryası olacak, ki bu durum, Adalet Bakanlığı'nın kurul üzerindeki etkisini çok önemli ölçüde sınırlayacak. Adalet müfettişlerinin hâkimleri denetleme yetkisine son veren değişiklik önerisi de, bu sonucu pekiştirici niteliktedir. Bu açıdan, önerilen değişikliklerin, HSYK'yı mevcut sistemdekinden çok daha bağımsız hale getireceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

HSYK'yla ilgili değişiklik önerisinde sorunlu yanlar yok mu? Var elbette! Mesela adalet bakanını kurulun doğal üyesi ve peşin başkanı yapmak, yargı-yürütme ilişkisine dair tecrübeler ışığında, isabetli bir tercih değildir. Üstelik AB Komisyonu'nun Türkiye'de yargı sistemiyle ilgili önemli tesbitler içeren "İstişari Ziyaret Raporları"nda da bu kaygının altı çiziliyor. Eğer amaç, parlamentoya ve topluma hesap verme konumunda olan yürütme ile böyle bir sorumluluğu olmayan yargı arasında bir köprü kurmak ise, hem siyasi işlevi hem de idari görevleri olan müsteşarın kurulda yer alması bu açıdan yeterli olacaktır. Öte yandan, Cumhurbaşkanı'na kurula üye atama yetkisi tanımak da, 1982 Anayasası'nın vesayetçi mantığını sürdürmek anlamına geliyor. Dört üyenin Cumhurbaşkanı yerine TBMM tarafından seçilmesi, demokratik zihniyetin kurumlar düzleminde yerleşmesi açısından çok daha doğru olacaktır.

Ayrıntıya girmeye bu köşenin sınırları elvermiyor, ama anayasa yargısıyla ilgili değişiklik önerilerini de kısaca değerlendirmeye çalışayım. Anayasa Mahkemesi'nin üye sayısının arttırılması ve daireler şeklinde örgütlenmesi, "oligarşik yapıyı" kırmak açısından gereklidir. Ancak üye seçiminde öngörülen sistem, çoğulculuğu sağlamaya elverişli görünmüyor. TBMM'ye üç asıl üye seçme yetkisi tanınması da bu durumu değiştirmeye yetmiyor. Geriye kalan 16 asıl üyenin Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek olması, 1982 Anayasası'nın vesayetçi zihniyetinin hayat alanını koruma altına alır. Anayasa Mahkemesi üyelerinin seçilmesinde, TBMM'nin kontenjanını genişletmek ve HSYK'ya dönük değişiklik önerisinde olduğu gibi, yargı organlarına doğrudan yetki tanımak, mahkemenin çoğulcu demokratik bir yapıya kavuşmasını çok daha fazla teşvik edecektir.

Pakette yer alan değişiklik önerileri arasında, özellikle parti kapatmaların epeyce zorlaştırılmış ve sonuçlarının da hafifletilmiş olması, demokratikleşme açısından tümüyle doğru bir hamledir. Paketin en kötü tarafı ise, kamu çalışanlarına "toplu sözleşme" imkânı tanıma iddiası içeren öneridir. Bir defa, "tanınan şey", toplu sözleşme değildir. Ayrıca grev hakkıyla desteklenmedikçe toplu sözleşme yetkisinin bir işlevi de olmaz. Bu konuları başka yazılarda ele alacağım; şimdi paketin odağına dair kısa bir değerlendirme yaparak bitireyim.

Türkiye'nin yeni demokratik bir anayasaya ihtiyacı olduğu konusunda bir tereddüt yok. Ancak böyle bir girişimin önünde çok ciddi engeller bulunduğu da bir gerçektir. Bu engeller arasında, yüksek yargı bürokrasisi ve Anayasa Mahkemesi çok belirleyici yerde duruyorlar. Daha kapsamlı demokratikleşme reformlarını sahici bir biçimde gündeme getirebilmek için, bu engellerin kalkması şarttır. Ayrıca AKP'nin, bu engelleri bahane ederek, reformlar konusunda ayak sürümesinin temelleri de böylece zayıflayacaktır.

Yargı, Türkiye'deki vesayetçi sistemin iki temel direğinden biridir. 1982 Anayasası, yargının siyasal vesayet mercii olma işlevini, HSYK'yı ve Anayasa Mahkemesi'ni oligarşik bir yapı biçiminde düzenlemekle garanti altına almayı hedeflemiştir ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Vesayetçi sistemin tasfiyesi için, yargının oligarşik yapısını değiştirmek bir zorunluluktur.

Bu nedenle, anayasa değişikliği paketinde yargının vesayetini kırarak düzenlemelerin odağa alınmış olması isabetlidir. Demokratikleşmeyi isteyenler açısından doğru tutum, paketi bu çerçevede ele almak ve bu hedefe daha etkili bir şekilde ulaşmayı sağlayacak yönde düzeltmeler ve eklemeler önermektir. Mesela TBMM'nin yargıya üye seçme konusundaki yetkilerini genişletmenin amacı yargıda çoğulculuğu sağlamak ise, aynı kaygıyı öncelikle TBMM açısından da hissetmek ve gündeme taşımak gerekiyor. Seçim barajının düşürülmesi talebi, bu amaç ışığında değerlendirilmelidir.

Paketi, içermedikleri ve içerebilecekleri açısından tartışmanın merkezine almak, Türkiye'de demokratikleşme açısından temel tıkanma noktalarını gölgeleme sonucunu doğurabilir. Daha açık söyleyeyim: Tartışmayı, pakette nelerin yer almadığı üzerine inşa etmek, siyasetin kıyısına kaçmak, yani anti-politikanın rahat limanlarına sığınmak gibi bir sonuç doğurur. Zira 2007 seçimleri öncesinden başlayarak, yargının sistemin demokratik yönde değişimini önleme misyonuna daha açık bir biçimde soyunduğu görülüyor. Bu paketi, normalleşmeye karşı kriz ve demokratikleşmeye karşı engel işlevi gören bu odağa yönelik bir girişim olarak değerlendirmek ve başlayan süreci eleştiri hakkını ve müdahale imkânlarını daha çok bu amaç doğrultusunda kullanarak açıkça desteklemek gerekir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa tartışmaları ve demokratik siyaset

Mithat Sancar 01.04.2010

Anayasa tartışmaları, somut bir paket etrafındaki bir çekişmeden çok daha fazlasına işaret ediyor. "Siyaset"e dair anlayış ve davranış ayrışması, bir kez daha belirginleşiyor. "Bir kez daha" diyorum; zira uzunca bir süredir, gündemde öne çıkan bütün meseleler, böyle bir belirginleşmeye vesile oluyor. Bu vesilelerin başında Ergenekon süreci geliyor; daha doğrusu Ergenekon, sözünü ettiğim ayrışmayı tahrik eden konuların toplandığı ana başlık gibi duruyor.

Ergenekon süreci, esas itibarıyla, yerleşik "vesayet sistemi"nin kalbine yapılan bir müdahaledir. Bu tür büyük müdahalelerin, büyük yarılmalar yaratması kaçınılmazdır. Bu yarılmaların kutuplaşmaya evrilmesi de anormal bir durum değildir. Yarılmaların derin, kutuplaşmanın keskin olduğu durumlarda, "kökten tarafsızlık" diye bir konum olamaz. Elbette bu gibi durumlarda dahi, her şey "ak ve kara"dan ibaret görülemez; şüphesiz "ara alanlar" ve "gri bölgeler" mevcut olmaya devam eder. Ancak bu bölgelerden siyasal hayata anlamlı bir müdahalenin şartı, esasa dair net bir tutum takınmaktır.

Anayasa tartışmalarında da benzer bir manzara söz konusudur. AKP'nin hazırladığı paket, eksiğiyle gediğiyle, bir hedefe yönelmektedir. Bu da, vesayet sisteminin temel sütunlarından biri olan "yargı"yı yeniden

düzenlemektir. HSYK'nın tam bir oligarşik yapıya sahip olduğu apaçık ortadadır. Bu yapının, vesayet sistemindeki diğer sütun olan orduyla etkileşimine dair pek çok açık veri vardır. Bu alışverişin yarattığı sonuçlar, yani "ağır adaletsizlik halleri" de, hafızasını tümüyle yitirmemiş herkesin az ya da çok bilgisi dahilindedir.

HSYK için pakette önerilen yeni sistem, mevcut yapıdan çok daha "çoğulcu"dur. Oligarşinin panzehiri ise, tam da budur, yani çoğulculuktur. Elbette HSYK'yı daha çoğulcu hale getirmek mümkündür. Mesela parlamentoya kurul üyelerinin bir kısmını belirleme yetkisi tanınması, böyle bir etki yapar. Buna rağmen, pakette teklif edilen sistem de, bu yönde önemli bir adımdır.

Aynı şeyler, daha zayıf bir şekilde de olsa, Anayasa Mahkemesi için de geçerlidir. Pakette, cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesi'ne üye seçme yetkisinin devam ettirilmesi, AKP'nin sistem içinde kendini koruyacak dayanaklar yaratma hesabının ürünü olabilir. 1982 Anayasası'nı yapanlar da aynı hesapla hareket etmişler, yani cumhurbaşkanını bir tür "bekçi" olarak tasarlamışlardı. AKP'nin bu mantığı koruması, paketin demokratik dönüşüme katkısını belli ölçülerde azaltıyor. Mamafih, mevcut yapı, önerilen sisteme göre çok daha kapalı ve monolitikdir.

Sonuç itibarıyla, yargı alanında teklif edilen düzenlemeler, "mükemmellik"ten uzaktır; lakin bu kadarı bile, vesayet sisteminden çıkış için yolu açmaktadır.

Bu pakete karşı çıkanların bir kısmı, esasen vesayet sisteminde en ufak bir gedik bile açılmasını istemeyenlerden oluşuyor. Onların katı defansı, kendileri açısından tutarlı bir oyun şeklidir. Fakat hem vesayet sistemine karşı çıkıp, hem de bu değişiklik tekliflerine cephe almak nasıl açıklanabilir? İşte "siyaset"e dair anlayış burada devreye giriyor.

Demokratik siyaset, insanların gerçek dünyasındaki somut tarihselliğiyle tanımlanır. Hiçbir yere yerleştirilmemiş bilgi, ne kadar "doğru ve kesin" olursa olsun, siyasete hizmet edemez.

"Saf bilimsel doğrular" ve bundan kaynaklanan "steril tutumlar", "siyasal yaşamı anlaşılır kılma ve siyasal pratiği adil kılma gereksiniminden uzaklaştırır; bunun yerine anlaşılabilirliği mutlaklaştırma ve adaleti düzeltilemez kılma gereksinimine yöneltir; çalışılan konuyu çarpıtma ya da terk etme pahasına."

Öte yandan, demokratik siyaset, çatışmanın siyasal süreç içinde merkezî yer işgal ettiğini kabul eder. Elbette çatışmayı mutlaklaştırmaz; ama onu her ne pahasına olursa olsun yok etmeyi veya bastırmayı da reddeder. Demokratik siyasette hedef, çatışmayı yaratıcı bir şekilde dönüştürmektir. Bu hedefle uyuşmayan "uzlaşma" önerileri, çatışmayı siyasal çerçevenin dışına taşıyıp orada çözmeye çalışmakla aynı kapıya çıkar.

Anayasa paketi, iki büyük kriz alanına, derin kutuplaşma şartlarında demokratik dönüşüm doğrultusunda bir müdahale imkânı sunmaktadır. "Uzlaşma" çağrısı ve arayışı, ancak bu dönüşüme hizmet ederse, bir işe yarar.

Nesnel bir bakışla, bu dönüşümden en fazla "yarar" sağlayacak olanlar, vesayet sisteminin doğrudan mağdurlarıdır. Bu nedenle, bu mağdurlar adına siyaset yapma iddiasında olanlar, "kendi çıkarları gereği" demokratik siyasetin ruhuna uygun davranmak zorundadırlar. Mesela bu mağdurlardan bir kısmını temsil eden BDP'nin tutumu, genel olarak, demokratik siyasetin mantığıyla uyum içindedir. Anti-politikanın iğvasına kapılmadığı takdirde, BDP demokratik dönüşüm sürecinin motor güçlerinden biri haline gelebilir.

Burada AKP'ye de büyük sorumluluk düşüyor. AKP, siyaset dışı aktörlerle nfile uzlaşma çabasının veya onlara yaranma saplantısının, büyük dönüşümlerin önünü tıkadığını ve bunun "kendi çıkarı"na da olmadığını görmek zorundadır. Anayasa paketiyle atılan önemli adımın hakkını vermek, ancak dönüşümü taşımaya aday aktörlerle mutabakat arayışını ciddiye almakla mümkündür.

Siyasetin hakikatine varmak isteyen aktörlere de şunu hatırlatmakta yarar var: Eğer siyasal hakikat diye bir şey varsa, bu büyük soyut hedeflerden veya "faydasız doğrular"dan değil, ancak "deneyim esnasında yaratılan" türden bir hakikat olabilir...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Daha fazla demokrasi için...

Mithat Sancar 08.04.2010

Bir yazarın dediği gibi, "demokrasi ile yargı arasındaki ilişki, kamu hukukunun ve devlet teorisinin en derin yaralarından biridir". Bu yaranın kaynağında, kamu hukuku ve devlet teorisinin diğer bütün temel konularında olduğu gibi, "meşruluk" meselesinin yattığını söyleyebiliriz.

Konuyu "demokrasiyi derinleştirmek" kaygısıyla ele alanlar, yargısal faaliyetin meşruluk dayanaklarının ne olduğu ve/veya yargı erkinin meşru sayılabilmesi için hangi ölçütlere uygun kullanılması gerektiği türünden soruları öne çıkarırlar. Burada yargının esas işlevi, devlet gücünü denetlemek ve özgürlükleri korumak olarak belirlenir.

Buna karşılık, meseleye "demokrasiden duyulan tedirginlik" duygusuyla yaklaşanlar, yargıyı merkeze alacak yöntemler üzerinde dururlar. Bu bakış açısında yargı, devleti değil, toplumu kontrol etme misyonuyla donatılır.

Bu ikinci eğilim, Türkiye’de güçlü köklere ve küçümsenmeyecek etkiye sahiptir. Cumhuriyet’in kuruluş sürecinde, yargının, "değişmez doğrular" mertebesine yükseltilecek ideolojik düsturların bekçisi olarak tasarlandığını gösteren çok sayıda beyan ve belge vardır. Bu zihniyet, değişen şartlara uyarlanarak, günümüze kadar gelmiştir. Yargıyı vesayet sisteminin sütunlarından biri olarak adlandırmamızın başlıca sebebi budur. "Vesayet" dediğimiz şey de, topluma duyulan güvensizlik ve halkoyundan duyulan korku üzerine inşa edilir.

27 Mayıs darbesinin ardından, genel olarak yargının, çok özel bir vurguyla da anayasa mahkemesinin bir "kurtarıcı" olarak kutlanması, vesayet arzusunun bir dışavurumu olarak okunabilir. Yüksek yargı organlarının temsilcilerinin, bir iki istisna dışında, yargıyı devletin koruyucusu ilân eden beyanları da, vesayet zihniyetinin yargının her alanında canlı kalmasını sağlama çabasının açık kanıtlarını oluşturur.

Öte yandan, bu ülkede yargı hep bir tabu sayılmış, tartışma ve sorgulama alanının dışına kaçırılmıştır. Böylece yargının söz konusu misyonunu daha rahat gerçekleştirmesine elverişli bir ortam yaratılmak istenmiştir.

Bu kurgu, son iki üç yıla kadar da başarıyla işlemiştir. Lakin vesayet sisteminin çözülmesine yol açan faktörler, yargıyı da tartışmaların merkezine sürüklemiştir. Yargı bürokrasisinin tartışmalara doğrudan ve bir "taraf" olarak katılması, sistemin sorgulanması konusunda yaygın bir ihtiyacın ve isteğin doğmasını teşvik etmiştir.

Son anayasa paketini, bu gelişmelerin kaçınılmaz bir ara durağı olarak görmek gerekir. AKP’nin kendini koruma refleksi veya başka hesapları bu paketin hazırlanmasında rol oynamıştır; ancak bu öznel faktör, nesnel durumu değiştirmiyor. Daha da önemlisi, bu faktör, yargının bu yapısını ve işlevini sorgulamaktan kaçınmanın bahanesi olamaz. Özellikle pakete "daha fazla demokrasi" talebiyle karşı çıktıklarını söyleyenler için geçerlidir bu. Zira kurumların toplum üzerindeki sultasına ve siyasal alanı güdükleştiren güçlerine son vermek, "daha fazla demokrasi" için hayati önemdedir.

Şüphesiz vesayet rejiminin çözülmesi, demokratikleşme için yeterli değildir. Elbette yeni anayasa ihtiyacı bütün yakıcılığıyla sürmektedir. İdeal olan, yeni bir anayasanın, toplumun geniş kesimlerinin “uzlaşması”yla hazırlanmasıdır, doğru. Ancak bütün bu “doğrular”, yargı gibi demokratikleşme açısından çok belirleyici yerde duran bir meseleyi önemsizleştirmeyi haklı göstermez. Bu paketle, yargının daha demokratik bir yapıya kavuşturulması yolunda bir adım atıldığı gerçeğini görmezden gelmeyi gerektirmez. Bu adımın daha da demokratik hale getirilmesi için, toplum ve parlamento düzlemindeki müdahale ve mücadele imkânlarını kullanmaktan kaçınmayı meşrulaştırmaz.

Öte yandan, yargı sorununu önemsemenin ve yargıda anayasal reform çabasını desteklemenin, demokratikleşme için gerekli gördüğümüz başka taleplerden vazgeçmeyi gerektirmediğini hatırlatmak bile bana tuhaf geliyor. Tam tersine, yerleşik sistemin en hassas olduğu, dokunulmasını asla kabule yanaşmadığı bir konuda anayasa değişikliği yapmaya kalkışmak, yeni bir anayasa veya mevcut anayasada demokratikleşme yönünde daha radikal değişiklikler yapmanın önünü açar, zeminini güçlendirir. Anayasa değişikliğinin gündeme gelmiş olması, bu talepleri toplumsallaştırmak için de önemli bir imkândır. Buna karşılık, demokratikleşme yönündeki adımları engelleyen bir tutum takınmak, “daha demokratik” anayasa talebinin inandırıcılığını yok edeceği gibi, yeni demokratik anayasa arayışlarının zeminini de zayıflatır.

“Demokratik siyaset”, parça ile bütün, makro ile mikro, kısmi ile genel, çatışma ile uzlaşma arasındaki ilişkileri çok yönlü ve dinamik bir etkileşim olarak kavramayı gerektirir. **“Ya hep ya hiç mantığı”**, siyaseti işlevsizleştirir, demokrasiyi kötürümleştirir. **Daha fazla demokrasi, daha güçlü demokratik siyasetle mümkündür.**

Jacques Rancière’in siyasetle ilgili “dördüncü tez”i, üzerinde düşünölmeye değerdir: *“Demokrasi, insanların ortak bir otorite altında toplanmalarının farklı tarzlarını belirleyen özel bir oluşum anlamında bir siyasal rejim kesinlikle değildir. Demokrasi, siyasalın kurumunun ta kendisidir, siyasetin öznesinin ve siyasetin ilişki biçiminin kuruluşudur.”*

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sürgün, vurgun, ölüm

Mithat Sancar 15.04.2010

Sürgün, zulmün en katıksız tezahürüdür. Zalim için, kudretini kanıtlamanın en etkili yoludur sürgün. Bu silahı elinde tutarak ve gerektiğinde kullanarak, her şeye kadir olduğunu herkese göstermek ister her muktedir.

Lakin sürgün, aynı zamanda zalimin aczini ve korkaklığını da açık eder. Kendi köksüzlüğü ve yalnızlığıyla, başkalarını köklerinden kopararak ve yalnızlığa mahkûm ederek baş etmeye çalışır. Oysa her sürgünde, kendini biraz daha köksüzleştirir. Giderek boşlukta sallanan bir zavallı haline gelir. Zulmünü artırır, ama korkusu da büyüdükçe büyür. En çok çocuklardan korkar; sürgüne gönderilen çocuklardan ve onlardan doğacak çocuklardan. Attila İlhan’ın dediği gibi;

uzak bir kız sisli mavi susarsa

acılarla yüklüdür suskunluğu

akıl almaz tehlikeler içerir

hele hayatında bir sürgün varsa...

Bu topraklar, sürgünün kara sayfalarıyla doludur. Bu karanlık, 1915'te "tehcir" adı altında icra edilen tarihin en büyük ve en korkunç "sürgün"lerinden birine köklenmiştir. Sadece Ermeniler ve onların kadim kültürleri değil, adalet ve vicdan da sürülmüştür o tarihte bu topraklardan. Sonra "normalleşmiş"tir bu zalim icraat. Kürtler sürülmüştür mütemadiyen; Rumlar, Yahudiler, Süryaniler ve her türden muhalifler sürüldükçe sürülmüştür. Her seferinde, kabahat sürgünlere yüklenmiştir. O sürgünleri ve kıyımları haklı göstermek için her türlü yalana ve şiddete başvurulmuştur. Ve en hazini, inandırmıştır birçoklarını bu yalanlara. Böylece bu topraklar iyice çoraklaşmıştır. Çoraklaşan topraklara adaletsizlik ve vicdansızlık ekilmiştir.

O kadar normalleşmiştir ki sürgün, mesela Mardin'in ilçelerinde üniversite giriş sınavlarında kopya çekildiği gerekçesiyle, gencecik çocuklar uzak ellere sürülmüştür sınav için. Günlerce ses çıkmamıştır kimseden. Eser Karakaş yazmıştır, görebildiğim kadarıyla, hepsi o kadar! Sonra Cumhurbaşkanı Gül, ilk defa Umman'da gazetecilerden duymuştur. Kızmıştır bu duruma, gereğini yapacağını söylemiştir. Bakalım, devletin tepesine dönünce, "devlet aklı"nın bu habis alışkanlığıyla nasıl bir ilişkiye girecektir!

O kadar normalleşmiştir ki sürgün, devlet adına işlenen suçların davaları da bundan nasibini almaktadır. Metin Göktepe, alenen katledilir polisler tarafından; davası diyar diyar gezdirilir. Uğur Kaymaz'a acımasızca kıyılır özel tim elemanları tarafından; davası cinayet mahallinden en uzak illerden birine sürülür. Bulanık'taki korucular göstericileri tarar, insanları öldürür, davaları Samsunlara sürülür. Böyle daha kaç sürgün dava vardır!

Güvenliktir, bu sürgünlerin esbab-ı mucibesi; sanıkların güvenliği! Mağdurlar, koşturup dururlar bu "sürgün davalar"ın peşinden, bir nebze adalet için. Lakin onların güvenliğinin hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Zaten onlar güvenilmezdir; her türlü zulmü hak etmişlerdir. Esasen hayatlarının da bir kıymeti yoktur. Onlara saldırmak, onları vurmak, bir "vatandaşlık görevi", "vatan hizmeti" ve "kahramanlık göstergesi"dir.

Bunların hepsi, zulümden beslenen vurgunlardır. Bunlarla, adalet vurgun yemektedir, vicdan vurulmaktadır! Ahmet Türk'e, Mezopotamya'nın ve Anadolu'nun dervişlik iksirini içmiş o narin insana savrulan yumruklar, bu ülkede adalet ve vicdan duygularının maruz kaldığı bir vurgun dahadır.

Üzüntü beyanları, geçmiş olsun dilekleri önemlidir; ama bunlar, bu yumruğu yaratan vurgunlar yumağıyla yüzleşilmedikçe, buharlaşıp gidecektir, yara açık kalacaktır, adalet ve vicdan çürümeye devam edecektir. Zaten o çürümedir ki, birçok yerde bazen satır aralarında bazen açıkça, o yumrukları ve daha fazlasını haklı göstermeye çalışmaktadır. Bu öyle bir sistemdir ki, kendisinden yana olanları, kendisinden beslenenleri, kendilerinin haklı ve mazlumların haksız olduğuna sonsuzca inandırmıştır. Isaiah Berlin'in daha önce de aktardığım bir sözünü bir kez daha hatırlatayım o halde: *"Hiçbir şey bir kişinin ya da milletin hatasızlığına inanması kadar yıkıcı değil. Bu, başkalarının vicdan azabı duyulmadan yok edilmesine yol açar."*

Büyük bir kederle oturdum bu yazıya; isyan hissini eşlik ettiği derin bir üzüntüyle. O isyan ki, en çok Evrim'e yakışıyordu. Sürgünün ve vurgunun sıcak gülüşlü asi kıızıydı. Acılardan süzölmüş Kürt mizahının diliyle ördüğü çelebi bir isyandı onunkisi; benzersizdi gerçekten. Öyle çok yerime dokundu ki Evrim'in ölüm haberi, çaresizlikten şiire sığındım. Adnan Yücel'in "Ölümüm Bahar Olsa" şiirine takıldım kaldım, çaresizliği çaresizce kabullendim:

*Ey ateşe sürölmüş ölümler ülkesi
Ufuk çizgilerinde silikleşen anılar*

*Kutsal soygunlar yasal vurgunlar
Çöplük kumbaralarda biriken çocuklar
Hiçbir dilden
Hiçbir sözcük yetmiyor anlatmaya bu akşam...*

Ne çok uğraştı Evrim, vicdanın tamiri için. Aynalar yaptı öykülerden, romanlardan, yazılardan; zalimler ve onlara inananlar belki bakarlar diye, bakıp da başkalarının acılarıyla yüzleşebilirler diye, yüzleşirler de biraz insafa gelirler diye. Çok erken gitti, çok eksildik. Yoksa Orhan Veli, "Giderayak" şiirini seni düşünerek mi yazmıştı sevgili Evrim?

*Handan, hamamdan geçtik,
Gün ışığında hissemize râzıydık;
Saadetinden geçtik,
Ümidine râzıydık;
Hiçbirini bulamadık;
Kendimize hüznler icadettik,
Avunamadık
Yoksa biz...
Bu dünyadan değil miydik?*

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küller arasından 'min dît'

Mithat Sancar 22.04.2010

İzlanda'dan yükselen "kül bulutu"na Almanya'da yakalandım. Toplam on gündür buradayım; beş gündür de bulutların dağılmasını bekliyorum. Geçen haftaki yazıyı Berlin'den yazmıştım; şimdi Hamburg'dayım.

"Kül bulutu" vakası, bana Michael Haneke'nin *Kurdun Günü* filmini hatırlatıyor. Büyük bir çevre felaketinin, şu çok övündüğümüz "teknolojik medeniyeti" nasıl bir anda çökerttiğini göstererek başlar film; sonra güvendiğimiz bütün normların bu çöküntünün altında kalışını tasvir eder. Tam bir manevî sefaletle karşı karşıyayız. Haneke, bu sefaletin, hiç de "olağandışı", "arızı" ya da "istisnâî" olmadığını, tam tersine "sahte normalliğin" altında yatan "asli gerçekliğimiz"i oluşturduğunu anlatmak ister. Felaket, sadece bunu görünür kılmıştır. Zaten küçük ya da büyük, kişisel veya toplumsal bir felaket yaşamadan, "aslî gerçekliğimiz"le kolay kolay yüzleşmeye yanaşmayız. Bunun, Haneke'nin neredeyse tüm filmlerinin "leitmotiv"i olduğunu söylemek sanırım abartı olmaz. Yine Haneke'nin sert ve sarsıcı üslubunun altında da bu algının yattığını söyleyebiliriz.

Şüphesiz "kül bulutu", *Kurdun Günü*'ndeki sonuçları doğurmadı. Yanardağın, en fazla, bu yönde minik işaretler püskürttüğünü söyleyebiliriz. Hatta sevgili Tanıl'ın ifadesiyle, "belki de Cenab-ı Hak bütün insanlığa 'hele bir durun, oturun oturduğunuz yere' demek istemiştir". Belki de!

Neyse, sonuçta bu mahsur kalma hali, güzel şeylere de vesile oldu. Mesela önceki gün, *Min Dît* filminin Hamburg'da galası vardı. 2 nisandaki Ankara galasına gidememiştım. Kısmet burayaymış!

Fatih Akın'ın dediği gibi, Miraz Bezar bu filme kendi ruhunu vermiş; onunla kalmamış bedenini de koymuş. Beş yıllık cefanın sonunda, çarpıcı bir film çıkmış ortaya. Her şeyden önce film, "sahte normalliğimiz" in altındaki "derin gerçekliğimiz" i seriyor gözlerimizin önüne; ama gözümüzün içine sokmadan ve de Haneke'deki "kızgınlığa" kapılmadan.

Sözü zorlamıyor; suskunluğun dilini yeri geldiğinde büyük bir maharetle kullanıyor Miraz. Diyarbakır çocuklarının ateşin etrafında söyledikleri Kürtçe türküde olduğu gibi, "yürek yaralarının derin ve sonsuz olduğu"nu ustaca gösteriyor; ama yürekleri parçalayan ağıt diline de hiç tevessül etmiyor. Üstelik filmin senaryosunu birlikte yazdığı sevgili Evrim'den çok iyi tanıdığımız kara mizahın, en dramatik sahnelerde bile ince ince akabileceği yollar kuruyor. Evrim'in gerçek bir "hikâye anlatıcısı" olduğunu bir kez daha gördüm. Walter Benjamin'in Nikolay Leskov için yazdıklarının hepsinin ve daha fazlasının Evrim için de geçerli olduğunu düşündüm.

Filmin dili, hikâyesi anlatılan çocukların anadili; Diyarbakır sokaklarının duru Kürtçesi! Ignazio Silone, *Fontamara* adlı harika romanının girişinde, "herkesin kendini en iyi kendi dilinde/tarzında ifade ettiğini" anlatır. Miraz'ın iç dili ile anadili arasındaki uyumdan, filmin müzikleriyle de desteklenen ilahî bir melodi doğmuş.

Filmi izlerken, "Kürt çocuklarının da hikâyesi nihayet beyaz perdeye yansdı" diye geçirdim içimden. Mesela dünya, Şilili çocukların hikâyesini, Andrés Wood'un *Machuca* filmiyle tanıdı. Lübnan'daki "iç savaş çocukları"nın hikayesi için Ziad Doueiri'nin *Batı Beyrut* ve Josef Fares'in *Zozo* filmleri var. Yugoslayva'daki iç savaş ve kıyım günlerinin korkunç bedelini ödemek zorunda kalan Bosnalı çocukların hikâyesi, Jasmila Zbanic'in *Esmâ'nın Sırrı/Grbavica* filmiyle kazındı hafızalara. Arjantin'in acılı hikâyesi çok sayıda filmin konusu oldu. Lusi Puenzo'nun *Resmî Tarih*; Marco Bechis'in *Olimpo Garajı*; Christopher Hampton'ın *Kayıp Hayatlar* filmleri bunlardan bazıları.

Ve artık *Min Dît* var, bu listeye eklenebilecek! Bu kısacık zamanda muhtelif festivallerde aldığı çok sayıda ödül, dünyanın Diyarbakır çocuklarının gözünden zulüm gerçeğini gördüğünü gösteriyor. Yani dünyanın çeşitli yerlerinden "min dît" sinyalleri güçlü bir şekilde geliyor.

Peki, bizler görebilecek miyiz? Yoksa aynadaki aksimizden korkup yüzümüzü öbür tarafa mı çevireceğiz? Yalanlar üzerine kurulmuş sahte ve kokuşmuş normalliği sürdürmek için, ırkçılık kokan türlü argümanlara sığınmak, işin kolayına kaçmaktır. Ama nereye kadar? Bir volkan patlar, küllerin altında kalırsınız!

Ana-babaları katledilen, yakılan köylerden sürülen ailelerin çocukları, ya gösterilerde taş attıkları zaman veya dağa çıktıklarında "görüldüler" şimdiye kadar! Şimdi bir sanat eserindeler, bizi onları "görme"ye davet ediyorlar. Gülistan'ın gözlerine bakmaya cesaretiniz varsa, görebilirsiniz onları ve hikâyelerini.

Kimse kızmasın alınmasın! Diyarbakır sokaklarında her gün onlarcasını, yüzlercesini görüyoruz bu çocukların ve çoğu zaman bir "rahatsızlık faktörü" olarak algılıyoruz onları. Bize zorla mendil, sakız satmaya çalışan bu çocuklardan kurtulabilmek için, çoğu zaman onlara karşı mutlak bir kayıtsızlığa bürünüyor, bazen de kızarak uzaklaştırıyoruz onları. Ben bu filmde, kendimin bu hallerini de "gördüm" ve utandım. Yüzleşmeye başlamanın vazgeçilmez şartı, bahane aramaktan vazgeçmektir.

Tebrikler ve teşekkürler sevgili Miraz ve sevgili Evrim ve bu filme emeği geçen güzel insanlar!

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Arato-anakronik liberalizm ve zayıf demokrasi

Mithat Sancar 29.04.2010

Son anayasa değişikliği sürecinin en önemli sonucunun, demokrasi ve siyaset konularındaki anlayış farklılıklarının belirginleşmesi olduğunu daha önce yazmıştım. Andrew Arato'nun Devrim Sevimay'a verdiği uzun röportaj (26 ve 27 nisan tarihli *Milliyet*), bu tesbitimi açmak için iyi bir vesile oldu.

Arato, "anakronik liberalizm" olarak adlandırabileceğimiz bir zihniyet dünyasından konuşuyor; demokrasiyi de buradan hareketle tanımlıyor. 19. yüzyıl liberallerinin temel korkularından biri, "kitlelerin gücü"ydü. Bu korku, Benjamin Constant'la birlikte liberallerin demokrasiye yaklaşımlarını derinden etkileyen bir faktör haline geldi. Liberallerin 19. yüzyıl boyunca "genel oy hakkı"na ısrarla karşı çıkmaları, bu kaygının çıplak tezahürüdür. Daha sonraki zamanlarda da liberaller, kitlelerin siyasal etkisini güçlendirme sonucunu doğuracak demokratik mekanizmalara hayli mesafeli yaklaşmışlardır.

Anayasa yargısı da, bu kaygıların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Liberaller, bu gelişmeyi, "çoğunluk despotizmine karşı bir tedbir" olarak savunurlar. "Çoğunluk despotizmi", elbette görmezden gelinecek bir tehlike değildir. Ancak liberallerin anayasa yargısına biçtikleri rol, bu tehlikeye karşı bir tedbir olmanın çok daha ötesine uzanmaktadır. Burada, demokrasiyi yargı temelinde yeniden tanımlama çabası; daha doğrusu, demokrasiyi yeniden tanımlarken yargıyı asli ya da merkezî aktör olarak konumlandırma niyeti söz konusudur.

Nitekim Arato da, neredeyse sadece Anayasa Mahkemesi'nin yapısıyla ilgili düzenlemeden hareketle, anayasa değişikliği paketinin büyük sakıncalar yaratacağını iddia etmektedir. Aslında Arato'ya göre, "soğanın cücüğü"nün de cücüğü var ve bu da Anayasa Mahkemesi'ne ilişkin tekliftir.

Arato, anayasa yargısının önemine vurgu yapmakta haksız değil. Gerçekten de, anayasa yargısının yaygınlaşmaya başladığı 1945'ten beri, bu kurum ile demokrasi arasındaki ilişki, siyaset biliminin/felsefesinin ve anayasa teorisinin en önemli tartışma konularından biri olmuştur. Anayasa yargısı bir kez oluşturulduktan sonra, demokratik teori açısından aşılması kolay olmayan bir yığın sorunun ortaya çıktığı genel olarak kabul edilir. Bu sorunlara çözüm aranırken, anayasa yargısının yetkilerinin sınırlarını belirleme hususu hayati önem taşır.

Arato gibi "anakronik liberaller", mahkemenin yetkilerinin alabildiğine geniş olması gerektiğini savunurlar. Meselâ Arato, Anayasa Mahkemesi'nin, yetkileri anayasada belirlenmiş bir yargı kurumu olduğunu unutarak, ona "devletin temel niteliklerinin bekçisi", hatta "gardiyanı" olma işlevini tanıyor. Burada da kalmıyor, gayet açık sözlü bir şekilde, Anayasa Mahkemesi'ni "MGK'nın yerine geçecek bir organ" olarak tasarlıyor. Bu misyonu yerine getirebilmesi için de, anayasaya bağlı kalmadan yetkilerini genişletebileceğini, hatta bu değişiklik paketini de hiçbir ek açıklama yapmadan, anayasanın değiştirilemez hükümlerine aykırı bulduğunu belirterek iptal edebileceğini söylüyor. Arato'nun şu sözleri karşısında nutkumun tutulduğunu itiraf edeyim: "*Mahkeme netlikle paketin anayasaya aykırı olduğunu ileri sürebilir ve 4. Madde ile sabitlenen ilk üç maddeyle uyuşmadığını savunabilir. Gerisini tartışmasına bile gerek yok, sadece anayasaya aykırı olduğunu söyleyip yeniden görüşülmesini söyleyebilir. Ben burada bir problem görmüyorum.*"

İronik bir şekilde bütün bunları da, "*daha çok demokrasiyi daha az demokrasiye karşı savunmak*" amacıyla söylediğini vurgulamayı ihmal etmiyor Arato.

Bu görüşlerde, soğuk savaş döneminin güçlü etkileri var. Mesela o dönemde, özellikle Alman Federal Anayasa Mahkemesi için, pozitif hukukla bağlı olmayan bir "süper meşruluk mercii" değerlendirmesi yapılıyordu ve mahkeme de bu misyonu hakkıyla yerine getiriyordu. Aynı şekilde, "demokrasiyi demokratik olmayan araçlarla savunmak" şeklindeki eğilim, o dönemden kalma "militan demokrasi" anlayışının tipik bir örneğidir.

Arato da, Türkiye’de yargıyla ilgili yeni düzenleme tekliflerine karşı çıkanların hemen hepsinin yaptığı bir şeyi yapıyor ve düzenlemelerin ayrıntılarını tartışmadan, AKP’nin niyeti üzerinden bir “yargıyı fethetme manevrası”ndan, “AKP’nin rakipsiz ve denetimsiz bir güç haline gelme stratejisi”nden, kısacası bir “sivil despotizm tehlikesi”nden dem vuruyor. Oysa bütün bu tehlikeler, pakette Anayasa Mahkemesi için öngörülen yeni yapıdan çok daha fazla şekilde, mevcut yapıda söz konusudur. Mevcut yapıda, Anayasa Mahkemesi üyelerinin tamamını cumhurbaşkanı seçmektedir. Pakette ise, cumhurbaşkanı toplam on yedi üyeden dördünü doğrudan seçmekte, on üyeyi de çeşitli kurumların göstereceği üçer aday arasından belirlemektedir. Meclis’e tanınan üye seçme yetkisi de, yine çeşitli kurumların göstereceği üçer adayla sınırlanmıştır. Evet, bu paketle cumhurbaşkanına tanınan yetkiler çok fazladır ve demokratik esaslara uyuşmamaktadır. Ama sanki mevcut sistem, yürütmeye hiç yetki tanıımıyormuş ya da daha az yetki tanıyıyormuş gibi bir hava yaratarak tehlike değerlendirmesi yapmak da, en hafif deyişle iyi niyetle bağdaşmaz.

Arato’nun “konsensüs fetişizmi” olarak niteleyebileceğimiz görüşleri de, “anakronik liberalizm”in bir başka yansımasıdır. Sonuç itibarıyla önerdiği, “cılız siyaset, zayıf demokrasi”den başka bir şey değildir. Türkiyeli demokratlar (bu) tehlikenin gayet iyi farkındadır. Yerimiz bitti; kaldığımız yerden yarıya devam edeceğiz.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paternalizm ya da demokrasi

Mithat Sancar 30.04.2010

“Dünyaca ünlü anayasa değişikliği uzmanı” Andrew Arato’nun görüşlerini irdelemeye, dün kaldığımız yerden devam edelim.

Arato, anayasa değişikliği sürecini değerlendirmek bakımından “anahtar kelime”nin “konsensüs” olduğunu belirtiyor: *“Yasama anayasada önemli değişiklikler yaparken daha büyük sosyal ve politik konsensüs sağlaması gerektiğini unutmamalı. Eğer unutursa Anayasa Mahkemesi bunu kendisine hatırlatacak.”*

Bu görüş, iki açıdan ciddi sorunlarla yüklüdür. Bir defa, yeni bir anayasa yapılırken veya anayasada önemli değişiklikler gerçekleştirilirken geniş bir konsensüsün yararlı ve arzu edilir bir şey olduğu şüphesizdir. Ancak “konsensüs”ü, somut toplumsal şartları ve siyasal dengeleri hesaba katmadan, anayasa değişikliğinin mutlak şartı haline getirmek, bazen değişimi imkânsızlaştırmak sonucunu doğurabilir. Mesela yargının, demokratikleşmenin önüne sürekli ağır engeller çıkardığı bir gerçekken ve anayasa değişikliği için gereken nitelikli çoğunluğa ulaşabilecek bir parlamento yapısı mevcutken, “konsensüs”ü gerekçe göstererek reformdan vazgeçmeyi önermek, mevcut antidemokratik sistemi sürdürmeyi ve hatta hiç değiştirmemeyi istemekle aynı kapıya çıkar.

Ayrıca konsensüsü fetişleştirmek, siyasetin özünü oluşturan çatışmaları, siyasal alanın dışına taşıyarak karara bağlama gibi bir sonuç yaratır. Bu ise, çatışmaları siyasal mekanizmalar içinde yapıcı bir biçimde dönüştürmeyi öngören **“demokratik siyaseti”** işlevsizleştirir.

Nitekim Arato da, “konsensüs”ü mutlak bir şart saymakla kalmıyor, Anayasa Mahkemesi’ne, bunu yasamaya hatırlatma yetkisi de tanıyor; üstelik böyle bir yetkinin anayasal bir temele sahip olup olmadığını da hiç önemsemiyor. Anayasa yargısı, bir kez daha her şeyin doğrusunu bilen, –Rawls’un deyişiyle– *“kamusal akıl en iyi temsil eden”* organ mertebesine yükseltiliyor. Toplum içindeki müzakere ve katılım süreçlerini

değersizleştiren bu bakış, "otoriter yönetim"e alenen göz kırıyor. Esasen "**yargı eksenli demokrasi**", güdük bir siyasal alan tasavvuruna dayanan ve "itaatkâr bir yurttaşlar topluluğu"nun arzu edildiği bir yönetim modelinden daha fazlasına imkân vermez.

Bu model, zaten 12 Eylül Anayasası'yla muhkem bir şekilde kurulmuştur. İtaatkâr yurttaşlar yaratmak, yani toplumu terbiye etmek, bu modelin en önemli hedefidir. Bu paternalist yapıda terbiye misyonunun başlıca taşıyıcıları ordu ve yargıdır. Ordu korkutarak bu işlevi yerine getirir. Yargıya verilen rol ise, meşruiyetin nihaî kaynağı olmaktır. Yüksek yargı organları, değer üreterek, siyasetin içeriğini belirleyerek ve siyasal karar alma süreçlerini ikame edecek müdahalelerde bulunarak bu rolü icra ederler.

Demokrasi teorisi alanında, muhtelif yaklaşımlar, bu misyona soyunmuş bir yargı erkinin yaratabileceği tehlikelere dikkat çekerler. Mesela ABD'de J. H. Ely'nin adıyla anılan "**usulî anayasa anlayışı**" bunlardan biridir. Ely'ye göre, mahkemeler, demokratik prosedürün işleyişini değil, "değerleri" ve içeriği esas alan bir denetim yaptıkları takdirde, demokratik siyasal sürecin belirleyici unsuru olan yasamanın yetki alanı aşırı derecede kısıtlanmış ve sonuçta demokratik olmayan bir yola girilmiş olur.

Bu yaklaşımlardan bir diğeri, Habermas'la özdeşleşen "**müzakereci demokrasi**"dir. Habermas'a göre, anayasa yargısının, maddi değerleri gerçekleştirme misyonuyla hareket etmesi, otoriter bir makam haline gelmesine ve "yargısal paternalizm" denebilecek bir sistemin oluşmasına yol açar. Burada paternalizm, toplumsal değerleri ve siyasal prensipleri belirleme ve bunlara uygun davranış normları dayatma anlamında kullanılmaktadır.

Türkiye'de demokratikleşme, paternalist modelden kurtulmakla mümkündür. Bu nedenle, bu modelden uzaklaşma anlamına gelen her adım, demokrasi yönünde önemli bir ilerlemedir. Anayasa değişikliği paketi, bütün eksikliklerine rağmen, böyle bir adıma zemin sunmaktadır.

Bu zeminin işleyişi, münhasıran AKP'nin niyetlerine veya hesaplarına bağlı değildir. AKP'nin bu süreci iyi yönettiği söylenemez. AKP'nin, demokratik dönüşümü taşımaya aday toplum kesimlerinin taleplerine büyük ölçüde kayıtsız kalması, bu süreci zayıflatan başlıca etkidir. Tam da bu etkidir ki, Arato gibi, sonuçta vesayet sisteminin başka araçlarla restore edilmesini öneren kişilerin görüşlerine belli kesimlerde kulak kabartılmasını sağlamaktadır.

AKP'nin, geçmişteki çeşitli sağ partiler gibi, başkanlık modeline teşne olması, bu anayasa değişiklikleriyle siyasal alanı demokratikleştirmeyi ve çoğulculuğu hedeflediği yönündeki iddiasının inandırıcılığını ciddi biçimde gölgelemektedir. Zira başkanlık modeli, siyasetin toplumsal temelini aşındıracak, Ahmet İnsel'in haklı olarak işaret ettiği gibi, siyasal kültürü daha da otoriterleştirecek ve sonuçta kurtulmaya çalıştığımız paternalizmi pekiştirecek bir tercihtir.

Bütün bunlara rağmen, değişim süreci tek başına AKP'nin isteğiyle değil, muhtelif toplumsal ve siyasal dinamiklerin dayatmasıyla başlamıştır ve kendi nesnel dinamiklerini sürekli yeniden üretme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyeli, toplumsal tabana yayılmış, çoğulcu bir demokrasinin inşası yönünde harekete geçirmek, bunu arzu eden toplumsal ve siyasal aktörlerin çabasına bağlıdır.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orantısız güç kullanımı

Anayasa paketinin üç temel direğinden biri kırıldı. Parti kapatmayı zorlaştıran 8. Madde, 330 sınırının altında kaldı ve paketten çıktı.

Bu madde, iki açıdan çok önemliydi. Bir yandan, AKP'nin kapatılması operasyonlarının önüne çok ciddi engeller çıkarmak suretiyle, "**kriz önleyici**" bir işlev görecekti; böylece "**normalleşme**"yi teşvik eden bir etki yapacaktı. Diğer taraftan, BDP'yi de, kapatma girişimlerine karşı daha korunaklı hale getirecekti; böylece "**demokratik siyaset alanının genişlemesi ve pekişmesi**" için elverişli bir zemin yaratacaktı. Her iki sonucun, demokratikleşme yolunda güçlü bir hamle anlamı taşıdığı açıktır; kriz ve yasaklar üzerinden ayakta tutulmak istenen vesayet rejimini zayıflatma potansiyelinin hayli yüksek olduğu da açıktır. "**Ret cephesi**"nin, 8. Madde'nin düşmesini bir "**zafer**" sayması ve gözyaşlarıyla kutlaması da bu "bilinç"in dolaysız yansımasıdır.

Peki, "**demokrasi cephesi**" açısından "**mağlubiyet**" anlamına gelen bu sonucun sebepleri nelerdir ve müsebbipleri kimlerdir? Biliyoruz ki, özellikle demokratik siyasal kültürün zayıf olduğu toplumlarda "mağlubiyet yetimdir"; onu üstlenecek birilerini bulmak pek kolay değildir. Herkes, genellikle kendi tavrının haklılığını başkalarının haksızlığına atıfla kanıtlamaya çalışır. Anayasa değişikliği süreci açısından "sorumluluk" tartışmalarında öne çıkan iki aktör de, yani AKP ve BDP böyle bir tutumun içine girmekte gecikmediler.

AKP'den başlayalım. Anayasada –tam da bu paketteki hususlarda- değişiklik yapma ihtiyacı muhtelif nesnel faktörlerin bir ürünü olsa da, süreci harekete geçiren, değişikliklerin kapsamını ve stratejisini belirleyen AKP'dir. AKP'nin böyle bir hakka ve meşruiyete sahip olduğu konusunda, en azından demokratik parlamenter sistemin asgarî gereklerini ciddiye alanlar açısından bir tereddüt yoktur. AKP'nin demokrasi karşıtı güçlerle uzlaşma arayışına girmekte ısrar etmemesi de, haklı ve meşru bir yaklaşımdır. Lakin demokratikleşme sürecini taşımaya aday, en azından nesnel olarak bu potansiyele sahip güçlerle müzakere ve destek arayışına girmekten kaçınması konusunda aynı şeyi söylemek kolay değildir. Bu durum, değişiklik paketinin "**AKP'nin malı**" olarak algılanmasını teşvik etmiştir. Esasen "ret cephesi" de, böyle bir algının yerleşmesine çok büyük önem atfetmiştir. Böylece AKP'nin yalnızlaşarak zayıflayacağı ve sürecin de tıkanacağı hesaplanmıştır. Bu hesabın işleyebilmesi için, hem Meclis'te hem de muhtemel referandumda "kilit konuma" yerleşmiş görünen BDP ile AKP arasına setler çekmek gerekiyordu. MHP'nin 8. Madde'yle ilgili yoğun kampanyası, bu amaca yönelikti ve AKP'yi "ürkütme" açısından başarıya da ulaştı.

AKP'nin, hükümet olduğu günden beri, Ali Bayramoğlu'nun o tarihlerdeki yazılarında ifade ettiği gibi, "*vermeyi seven, ama istenmesinden aşırı ve tepkisel bir tedirginlik duyan*" bir tavrı var. Yine Bayramoğlu'nun deyişyle, "*AKP toplum ve bireyi, 'makul ve edilgin olduğu', 'açık ve örgütlü taleple girişimde bulunmadığı', 'kendisi için atılan doğruları gördüğü' oranda*" makbul sayma eğilimini, bu süreçte de hissettirmiştir. Bu yaklaşımın, bazı çevrelerden AKP'ye bir tepki olarak dönmesinde şaşırtıcı bir yan yoktur.

AKP, kendi varlığı ve Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından çok önemli bir girişimi başlatmış, ancak bu süreci iyi yönetememiştir. Bu durum demokratik siyasete ve siyasal kültürün demokratik yönde gelişmesine zarar vermiştir.

Peki, bu durum, diğer önemli aktör BDP'nin tutumunu haklı çıkarır mı? Benim cevabım nettir: Hayır!

BDP, "Kürt açılımı" konusunda sergilediği tavrı, bu süreçte de devam ettirmiştir: Kendi politikalarını oluşturup, bunları kendi amaçları çerçevesinde ve özgücü temelinde savunmak yerine; AKP'nin "kabahatler"ine odaklanmak; yani AKP'yi –negatif de olsa- sürekli referans almak! BDP'nin ve BDP politikalarına yön veren "merciler"in en fazla kullandıkları argüman, "AKP'nin kuyruğuna takılmak" olmuştur. Bu argüman, pakette yer

alan düzenleme tekliflerinin nesnel anlamını ve değerini bir kenara ittiği gibi, AKP'yi demokratikleşme girişimlerinin tek taşıyıcısı olarak kabul etme itirafını da içeriyor.

Öte yandan, Kürt hareketi demokratik siyaset alanında sıkıştıkça, silahın sesi otomatik olarak yükseliyor. Şüphesiz denklem tersinden de kurulabilir: Silahları konuşturmak, demokratik siyaset alanını terk etmenin en etkili yolu oluyor. Bu ise, her türlü demokratik kazanım ihtimalinin, kanlı bir girdaba kurban edilmesinden başka bir sonuç doğurmuyor.

BDP'nin izlediği politika, açıkça AKP'yi cezalandırmaya kilitlenmiştir. AKP'ye duydukları öfkeyi haklı çıkaracak bir sürü sebep bulunabilir; seçim barajı, taş atan çocuklar sorunu, KCK operasyonu gibi. Ancak anayasa paketine en azından "demokratik siyaset"in önün açan 8. Madde bağlamında destek vermemek, AKP'yi cezalandırmanın çok ötesine taşan; Türkiye'de normalleşme, demokratikleşme ve Kürt sorununa çözüm bakımından çok yönlü negatif sonuçlar doğuracak bir davranış olmuştur. Şayet BDP'nin amacı AKP'yi cezalandırmak idiyse, sevgili Gürbüz Özaltnlı'nın deyişiyle, burada bir "**orantisız güç kullanımı**" söz konusudur. Gerçekten de, AKP'yi cezalandırmak için seçilen araç ile ortaya çıkan netice arasında aşırı bir dengesizlik vardır. Bu gibi durumlarda, genellikle cezalandırılan değil cezalandıran kaybeder. Mamafih bu örnekte, en açık ve ağır kaybı, demokratik siyaset ve demokratikleşme çabaları yaşamıştır.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ankara'da kış, Nusaybin'de bahar!

Mithat Sancar 13.05.2010

İktidar mücadelesinin amansızlaştığı zamanlarda, "**siyasal ahlâk**" sözcüğü pek çok kimseye bir safra gibi gelir. İlk fırsatta kurtulunması gereken bir yük yani. Sonrası, şu meşum "**amaca giden her yolun mubah olduğu**" düsturudur. Hem iktidara tırmananları, hem de iktidardan düşmekte olanları bekleyen bir tuzaktır bu. Kazananlar tarafında duranları, zafer küstahlığı; kaybetmekte olanları ise, hınç sürükler genellikle bu "**gayya kuyusu**"na.

Siyasal ahlâk bir kez çökmeye başladığında, herkes kirlilikten bir şekilde nasibini alır. Kirlilik, görünmez yollardan akar çoğunlukla. Meselâ "yöntemi beğenmediğini" söyledikten sonra, "ama" diyerek, saldırının mağduru olanları "ahlâkî" açıdan sorgulamaya başlayanların dili ve tutumu, bu yolların en bilinenidir. Lakin kirlenme, en çok, rakiplerine veya hasımlarına yönelen ahlâkdışı saldırılardan açık ya da gizli haz duyanların elleriyle yayılır. Bu saldırıların sonuçlarından memnuniyet duyanlar veya nimetlerinden yararlanmaya çalışanlar çoğaldıkça, toplum hızla bir pornografi seyircisine dönüşür. Böyle bir ortamdan "iyi" bir şey doğmaz, kimseye de "hayır" gelmez.

Bir de "**ahlâk diktatörleri**" var, böyle zamanlarda hemen sahneye atlayan. "**Tartışılmaz saydıkları değerleri**" her türlü kamusal normun temeli olarak dayatmak isteyen bu figürler, herkesi her açıdan sorgulama ve mahkûm etme hakkına sahip otoriteler gibi bağırıp çağırırlar ortalık yerde. En büyük makyavelistler de bunlardan çıkar. Zira bir "değer"i tek kaynak ve mutlak gerçek sayanlar, bunu kabul ettirmek için her yola başvurmayı caiz görürler.

Baykal'ı hedef alan şu çirkin "kaset saldırısı", siyaseti makyavelizmin girdabında boğma ihtimali olan etkili akıntının farkına varmamız için ciddi bir uyardır!

Hafta sonu “**Mezopotamya Tarihinde Nusaybin Sempozyumu**”na katılmak üzere Nusaybin’deydim. “Kış şartlarında bahar havası” gibiydi her şey. Sempozyum kararı, Demokratik Toplum Kongresi (DTK) İnanç Komisyonu tarafından bu yılın şubat ayında Mardin’de düzenlenen “Mezopotamya 1. İnanç Çalıştayı”nda alınmıştı. Nusaybin Belediyesi, bu kararın gereğini başarıyla yerine getirdi.

Eski Belediye Başkanı, sevgili dostum Mehmet Tanhan’ın yoğun duygu ve emek harcayarak yarattığı ve açılışı tam iki yıl önce bu tarihlerde yapılan Mitanni Kültür Merkezi, iki gün boyunca Türkiye’nin çeşitli köşelerinden, Avrupa’nın değişik ülkelerinden ve komşu toplumlardan çok sayıda konuşmacıyı ve konuğu ağırladı.

Dillerin, kültürlerin, inançların çoğulluğunu ve barış içinde birarada yaşama şartlarını konu alan sempozyumun kendisi de çokdilliydi; hem de Türkiye’nin batısında alışık olmadığımız dillerin kullanıldığı bir çoğulculuktu bu. Sunuşlar ve tartışmalar, **Türkçe, Kürtçe, Arapça, Süryanice** ve **İngilizce** olmak üzere beş dilde yapıldı. Her bir dilden diğerine simültane tercüme yapıldığını da düşünürseniz, kendinizi bir anda **Babil Kulesi**’nde sanabilirsiniz. Efsaneye göre, Tanrı Babil Kulesi’ni engellemek için, onu inşa edenleri farklı diller konuşmaya mahkûm etmiş ya, Eduardo Galeano da, Tanrı’ya bu “**ceza için teşekkür**” eder ve şunları söyler: “*Tanrı bizi cezalandırmak isterken tek bir dilin sıkıcılığından kurtararak belki de bize bir iyilik yaptı.*” Bu sempozyum, Galeano’nun ne kadar haklı olduğunu güzel bir kanıtıydı.

Belediye Başkanı Ayşe Gökkan, sempozyumun sloganını, “*Nusaybin renkleri Mezopotamya uygarlığında yeşeriyor*” diye açıklamış; böylece amacın tarihsel/folklorik bir tatmin değil, güncel/somut bir niyet ve mesaj olduğunu belli etmişti.

Bu mesajın altını, aralarında DTK temsilcilerinin de bulunduğu başka insanlar da çizdiler. Ben de konuşmamda, bunun neden ve ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalıştım. Türkiye gibi milliyetçiliğin köklü ve güçlü olduğu, bu virüsün buna karşı mücadele edenler de dahil herkese kolayca bulaşabileceği bir ülkede, çoğulculuğa verilen bu önem gerçekten çok değerli.

Almanya’da Neonazilerin yabancılara saldırıları yoğunlaştırdıkları 1990’lı yıllarda, Alman sol, demokrat ve otonom çevreleri, ırkçılığa karşı mücadelede muhteşem bir slogan bulmuşlardı: “**Bizi Almanlarla yalnız bırakmayın!**” Hrant’ın cenazesinde atılan “**hepimiz Ermeniyiz**” sloganı, buna yaklaşıp da, henüz Türk milliyetçiliğine karşı Almanlarınkı gibi etkili ve kalıcı bir slogan üretilemedi maalesef. Bu sempozyum vesilesiyle, DTK’nın çalışmalarının, bu bölgedeki diğer topluluklara hasmane tutum takınabilecek bir Kürt milliyetçiliğine karşı “**bizi Kürtlerle yalnız bırakmayın**” sloganına güçlü bir temel sunduğunu gördüm ve sevindim.

Bölgede askerî operasyon hazırlıklarının çıplak gözle görüldüğü, her gün çatışma haberlerinin zaten gelmekte olduğu “kış şartları”nda, bu sempozyum, “bahar”ı nerede bulabileceğimizi hatırlatıyor bize: Her alanda çoğulculuk!

Vicdanın en güçlü kaynağı da, kamusal ahlâkın en sağlam güvencesi de, kalıcı barışın temel şartı da burada yatıyor!

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP’de siyasete dönüş (mü)

CHP'deki gelişmeler, gerçekten de baş döndürücü ve en iddialı "CHP uzmanları"nı bile kontrpiyede bırakacak denli şaşırtıcı. Gelişmeleri tetikleyen "kaset olayı"nın planlı bir hareket olduğu aşikâr. Ancak bu çirkin "komplo"yu hangi mahfiller tezgâhlamış olurlarsa olsunlar, olayların düne kadarki akışını ve bundan sonraki seyrini bütünüyle planladıklarına inanmak çok zor. Komplo teorileriyle açıklanmaya en müsait süreçlerden biri gibi görünmesine rağmen, bu yöntemden uzaklaşmadan mevcut ve muhtemel gelişmeleri anlamlandırmak bana imkânsız geliyor. Bu nedenle, meseleye "tek olay" penceresinden ve "görünmez bir iradenin müdahalesi" ekseninden yaklaşmak yerine, tarihsel sürecin özelliklerine ve nesnel dinamiklerin işleyişine bakmakta yarar vardır.

Bir süredir yaşadığımız sarsıntılar, "otoriter modernleşme projesi"nin sonuna yaklaşmamızla bağlantılı. 1999'da başlayan AB'ye tam üyelik süreci, bu projeden Batı tipi demokratik bir yapıya geçilmesi bakımından bugüne kadarki en ciddi "**kırılma noktası**" olma potansiyelini taşıyor.

Türkiye'nin de dahil olduğu "**tepeden inme modernleşme modelleri**"nin ayırt edici vasfı, sistemin demokratikleşmesini ve demokratik kültürün yerleşmesini engelleyen ya da aşırı derecede zorlaştıran otoriter bir sisteme yol açmalarıdır. Bu modellerin tümünde toplumsal ve siyasal yaşam, değişen ölçülerde de olsa, "**devlet merkezli**" yapılarla düzenlenir. Burada toplum, şekil verilecek bir hamur, sürekli kontrol altında tutulacak bir mahcurdur; bu nedenle, siyasetin öznesi değil, izleyicisi ve/veya alımlayıcısı konumunda olmalıdır. Toplumun bu konumda tutulabilmesi için de, siyasal alanın işlevsizleştirilmesi veya aşırı daraltılması gerekir.

CHP, bu sistemin kurucusu ve kollayıcısı olarak doğmuştur; küçük sallanmalar dışında bu rolüne büyük ölçüde sadık kalmıştır. Baykal'la başlayan ve giderek onunla bütünleşen dönemde, özellikle de 2002 seçimlerinden sonra "**rejimin bekçiliği**"ni tek misyon olarak benimsemiştir. Böyle bir partinin "**demokratik siyaset**" yapması, eşyanın tabiatıyla bağdaşmaz. CHP de zaten bu tabiatla çatışmaya girmede ve varsaydığı tehlikelere karşı mücadele stratejisini, toplum değil "kurumlar" üzerine inşa etti. Uzun süre kartlarını orduya oynadı. Ordu güç ve prestij kaybettiğinde, vesayet rejiminin diğer temel unsuru olan yargıya yöneldi. Bir bütün olarak yaptığı şey, demokratik politika bir yana, politika bile değildi; düpedüz "**anti-politika**"ydı.

Oysa vesayet rejimi, pek çok faktörün etkisiyle çözülme sürecine girmişti. Vesayet zayıfladıkça, demokratik siyaset güçlenir. Bu ters orantılı ilişki de, eşyanın tabiatındandır. Varlık sebebi bu rejimi muhafaza etmek olan CHP de, demokratik siyaset sürecinin olağan dinamiklerinin serpilmesini önlemek için her yolu dener. CHP'nin esas korkusu, demokratik siyaset kanallarının daha fazla derinleşmesiydi. Zira siyaset toplumsallaştıkça, tutunmaya çalıştığı sistemin köhnemiş dilinin ve usullerinin hükmünü yitireceğini öngörüyordu.

Bu tutumuyla bazı konularda "başarılı" olmadı da değil! Mesela "Kürt açılımı"nda hükümeti geri çekilmeye bir bakıma mecbur eden güçlerin başını çekti. Anayasa Mahkemesi'ni, "367 vakası"nda olduğu gibi, hukuk devleti ilkelerini darmadağın edecek kararlar almaya yöneltti. Ergenekon'un avukatlığını üstlenerek ve bu ekseninde keskin bir kutuplaşma yaratarak, soruşturma ve yargılama sürecinin demokratikleşmeye katkı potansiyelini belli ölçülerde de olsa budadı. Anayasa değişikliği meselesinde de bütün enerjisini defans yapmaya hasretti, böylece daha "demokratik bir anayasa" ihtimalini bloke etti. Ancak bütün bu çabalarının karşılığı, yüzde yirmilere sabitlenmiş oy oranından öteye gidemedi. Üstelik "**rejimi koruma**" işlevini de yerine getiremedi. Zira hem dayandığı kurumlar giderek etkisizleşti; hem de başta AKP olmak üzere rejime yönelik "**baş tehdit**" olarak gördüğü çevreler de güçlendi.

Şimdi vesayet sisteminin yargı ayağı da gerileme dönemine girdi. Yani CHP'nin "kurumlar" üzerinden "anti-politika" yapma kanalları tıkanma noktasına geldi. Bu durum, şu meşhur "politbüro" dahil, parti kadrolarının ve

fonksiyonerlerinin çoğu için yolun sonu anlamına gelebilirdi. Esasen hükümet etme imkânından ve dahi ihtimalinden bu kadar uzak kalmak, bu tür insanlar için başlı başına bir tükeniş demektir.

Önlerinde fazla seçenek de yoktu. Ya Baykallı yönetimle yapay ve zorlama bir şekilde “toplumla barışma” manevrası yapacaklardı ki, bunun tutma şansı olmadığını bilebilecek kadar tecrübelidirler. Ya da CHP’yi, mevcut programında esasa dair bir değişiklik yapmadan, demokratik siyaset alanına yönlendireceklerdi.

Bu süreç nasıl ve kimin iradesiyle harekete geçmiş olursa olsun, kendi nesnel dinamiklerini üretmeye başladı bile. Bu dinamiklerin, “**yeni CHP**”yi demokratik siyaset alanına giderek daha fazla itmesi, ciddi bir ihtimaldir. Bu demek değildir ki, CHP aniden demokrat bir parti haline gelecek. Şüphesiz –seçilebilirse– yeni yönetim de, CHP’nin geleneksel ideolojisinin özünü terk etmeyecektir. Yani salt yönetim değişikliği sonucunda CHP’nin siyasetinde içerik itibarıyla önemli bir değişim beklemek eşyanın tabiatına uymaz. Lakin siyaset yapma tarzında bir değişiklik beklemek için epeyce sebep vardır. Şayet CHP, kendi içindeki ve dışındaki dinamiklerin dayatmasıyla demokratik siyaset eksenine yanaşırsa, bunun “siyasetinin içeriği” üzerinde de dönüştürücü etkisine açık hale gelecektir. Zira “eski politikalar”ı yeni bir dille sürdürmenin de belirgin sınırları vardır ve onlarla karşılaşmak için fazla beklemek gerekmeyecektir.

Bu ihtimal gerçekleşir, yani CHP demokratik siyaset eksenine kayarsa, her halükârda “modernleşme porjesi”ndeki kırılma ve buna bağlı olarak “**demokratik dönüşüm**” süreci daha az sancılı akacaktır. Almanlar buna, “**sefaletten erdem yaratmak**” derler.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs’ın efsunu

Mithat Sancar 27.05.2010

Elli yıl önce bugün, Türkiye bir askerî darbeye uyanmıştı. Cumhuriyet tarihinin ilk darbesiydi bu. Darbenin yarattığı şiddetli sarsıntı, toplumsal ve siyasal hayatı kökten etkiledi. Gölgesi günümüze kadar uzanan koyu bir kül bulutu püskürdü bu darbeden.

27 Mayıs, ordu eksenindeki bürokratik merkezlerin ilk doğrudan iktidar operasyonuydu. Halkoyu karşısında tutunamayacaklarını gören bu merkezler, iktidarı elde ya da kontrol altında tutmak için silahlı gücü devreye soktular. Böylece daha sonra çeşitli versiyonlarıyla karşılaşacağımız darbelerin yolunu açmış oldular.

27 Mayısçılar, aslında bir daha darbe yapmak zorunda kalmadan iktidarı kontrol etmelerini sağlayacak bir sistem kurmayı amaçlamışlardı. Nitekim “vesayet” dediğimiz bu sistemin kurumsal temellerini de oluşturdular. 1961 Anayasası, “vesayeti kurumsallaştırma”nın belgesidir. Milli Güvenlik Kurulu, kontenjanlı ikinci Meclis, bu kurumsallaşmanın doğrudan ve açık örnekleridir. Ancak vesayet sistemi, sadece bu kurumlarda ifade bulmuyordu; Anayasa’nın bütünü bu ruhla hazırlanmıştı. Ne var ki, 1961 Anayasası etrafında öyle bir “efsun” yaratıldı ki, pek çoğumuz bu ruhun farkına varamadı. “Pek çoğumuz” derken, esas olarak, benim de dâhil olduğum sol geleneği kast ediyorum. Bizler, yıllarca bu anayasayı “özgürlükçü” olarak bildik ve neredeyse sadece öyle bildik.

Bu “efsun” nereden kaynaklanıyordu ya da büyüünün gücü nereden geliyordu? Salt bir hukuk metni olarak alındığında, 1961 Anayasası’nın “çağdaş demokrasiler”deki standartları yakalayan, hatta yer yer onların ötesine

geçen bir "özgürlükler sistemi" getirdiği doğrudur. Bu özelliği, bilhassa 1982 Anayasası'yla karşılaştırıldığında daha da belirginleşiyordu. Ve bu anayasa anlatılırken, hep "iki anayasa" arasında karşılaştırma yapılıyordu. Böylece 1961 Anayasası iyice meşrulaşıyor, hatta bir ikon haline geliyordu. Oysa bu "iki anayasa"nın çok önemli bir ortak yanı vardı; her ikisi de vesayetçi bir öze sahiptiler. Üstelik bu özün kaynağı 1961 Anayasası'ydı. Ama kimse bundan söz etmiyordu.

Seçilmiş kurumlara, yani halkoyuna, yani topluma karşı korku ve güvensizlik üzerine kurulan bir sistem, gerçekten "özgürlükçü" olabilir miydi? Olamazdı elbette; nitekim olamadı da. Başta düşünce ve örgütlenme alanında olmak üzere çeşitli yasaklar, bütün katılığıyla 1961 Anayasası döneminde de sürdü.

Yasakçı pratik, bir vesayet kurumu olarak tasarlanan yargı organı marifetiyle sürekli yeniden üretiliyordu. Yargı organlarının bu zihniyeti kuşanmaları konusunda, Yassıada başlı başına bir laboratuvar, hatta ilmiyel işlevi görüyordu. Kuruluşuyla ve her tutumuyla "hukukun en temel evrensel ilkeleri"ni sürekli tarumar eden "Yassıada Divanı" gelecekte yargı bürokrasisi için ideal model; onun başkanı Salim Başol da, yargıçların önemli bir kısmı için idol olmuştur.

Öte yandan, kâğıt üzerinde ileri olan "özgürlükler sistemi", gerçekte "geri alınabilir" ve "kontrol edilebilir" bir ihsan olarak tasarlanmıştı. Darbeciler, şayet özgürlükler istismar edilecek, yani sistem karşıtı muhalefete hizmet edecek olurlarsa, bunları her türlü yolla geri alabileceklerine dair bir güvene sahiptiler. Nitekim çok geçmeden bunu yaptılar da.

Hukuksal "sistemler", toplumsal hareketlerin de etkisiyle, bir süre sonra kurucularının öngördüklerinden farklı dinamikler üretebilirler. 1961 Anayasası'ndaki özgürlükler sistemi de yani "derinleştirilmeye" müsaitti. Nitekim soldaki hareketlenme, özgürlüklerin toplumsallaşması ihtimalini de görünür kılmıştı. Vesayetçi güçler de bu ihtimali gördüler ve hemen yeni bir hamleyle (12 Mart), özgürlükleri geri alma operasyonuna giriştiler. Ancak 1961 Anayasası'nın ilk on yılından geriye, solun geniş kesimlerini efsunlayan bir "minnet bağı" kaldı ve bu bağı 27 Mayıs'ı bir darbe olarak açıkça lanetleme konusunda –en hafif tabirle– bir tutukluk yarattı.

1961 Anayasası'nın solu efsunlayan özelliklerinden biri de, sosyal haklar ve sendikal özgürlükler konusunda içerdiği "ilerici" düzenlemelerdi. Ancak aynı "geri alınabilirlik" rahatlığı burada da söz konusuydu. Bu haklar toplumsal mücadelelerin etkisiyle "derinleşmeye" başlayınca, gereken müdahaleler (12 Mart ve 12 Eylül) yapıldı ve en ağır "darbe"yi de sosyal haklar ile emekçi örgütleri yedi.

Bu örnekler, 27 Mayıs darbesinden çıkarılması gereken en önemli dersin şu olduğunu söyleme imkânı veriyor sanırım: Demokrasiz özgürlük de olmaz, emek ve eşitlik mücadelesi de yürümez. Ne yazık ki, solun geniş bir kesimi hâlâ bu dersi öğrenmiş görünmüyor. CHP'deki gelişmeler etrafında yürüyen tartışmalar, bunun canlı ve çarpıcı örneğini oluşturuyor.

"Sihirbazın yapay gücünden, ancak ortada bir yanılsama olduğu bilinerek ve tanınarak kaçılabilir; aksi takdirde sihirbaz büyüler." Ancak bu büyü de uzun süre devam edemez, en geç "halkoyu"nun tokadıyla karşılaşıncaya bozulur.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güvenlik ideolojisinin çöküşü

İsrail, "güvenlik devleti" tanımlamasına en uygun örnektir. "Güvenlik" kavramı, İsrail devleti açısından, sıradan bir asayiş meselesine işaret etmez sadece; esas itibariyle, bir ideolojik harç işlevi görür. İsrail devletinin aklına damgasını vuran bu ideoloji, devletin bütün kurumlarının reflekslerini de belirliyor.

İsrail'in yönetici elitleri, devletin kuruluşundan beri, bu ideolojiyi canlı tutmak için, başlıca iki faktörü sonuna kadar kullandılar. Bunlardan biri, Nazilerin Yahudilere yaptığı soykırımdır; diğeri de, ABD'nin Ortadoğu'daki güvenlik hesaplarıdır. Buradan üretilen propaganda ve program hiç de karmaşık değil: Yahudilerin bir daha böyle vahşi bir uygulamaya hedef olmamaları için, İsrail'in her ne pahasına olursa olsun varlığını sürdürme ve güvenliğini sağlama hakkı vardır. Ver her ne yaparsa yapsın, ABD onun arkasında duracaktır.

Bu propaganda ve program, bir savaş ve zulüm makinesi yarattı. İsrail devleti, "öldürmeyeceksin" emrinden bile muaf tutuldu. Öldürdükçe, zalimleştirdi; zalimleştikçe öldürdü. Önce Soğuk Savaş döneminin "dehşet dengesi"nde ABD'nin, vazgeçilmez müttefiki olduğunu bilmenin rahatlığıyla yaptı bunu. Sonra 11 Eylül saldırıları üzerine yürürlüğe konan "Bush doktrini"nin ve onun "global olağanüstü hal rejimi"nin koruyucu şemsiyesinden yararlandı. Özellikle bu dönemde ABD'nin, "güvenlik ideolojisi"ni global düzlemde fütursuzca hâkim kılmaya yönelik operasyonları, İsrail'i iyice pervasızlaştırdı. İsrail devleti, "sınırsız yok etme hakkı"na sahipmiş gibi davranmaya başladı. Çoluk-çocuk, kadın-erkek, eylemci-sivil demeden Filistinlileri, Lübnanlıları katletti, evlerini yıktı, yaşam imkânlarını tarumar etti.

Üç yıla yakın zamandır Gazze'ye uyguladığı ölümcül saldırılar ve yıkıcı abluka, bu politikaların uç noktasıdır. Zulmün doruğu, aynı zamanda düşüşün de başlangıcı oldu. Uluslararası siyasetin soğuk aklına sınırsız güven duyan İsrail yönetimi, "insanlık" denen şeyi külliyen unutmuşa benziyor. Oysa belirsiz gibi görünse de, uyandığında bütün hesapları bozabilecek bir "özne"dir insanlık. Onu var eden de, kolay tariflere sığmayan "vicdan" dediğimiz o çok etkili "merci"dir.

Özgür Gazze Hareketi ve İnsani Yardım Filosu, bu vicdanın harekete geçişini temsil ediyor. İsrail yönetiminin, bu filoya yönelik vahşi saldırısı, aynı zamanda "vicdan"ı hedef alan bir zulüm gösterisiydi. Ardından gelen tepkiler, bu saldırının insanlık vicdanını taşıran nokta etkisi yarattığını anlatıyor. Fedya Filkova'nın o çok sevdiğim dizelerini hatırlattı bana bu durum:

Deniz hiçbir zaman taşmıyor / Niçin? / Martıların gözyaşları / Nereye dökülüyor? / Ağlamıyor olamazlar ki!

Gazze ablukasını kırmaya yönelik bu girişimleri, muktedirlerin küresel keyfiliğine karşı "küresel yurttaşlık hareketi"nin güçlü bir işareti olarak görüyorum. İsrail gibi, muktedirler kulübünün "dokunulmaz" bir üyesine karşı, bir "küresel sivil itaatsizlik" eylemidir söz konusu olan. Güvenlik ideolojisinin bütün silahlarını etkisiz hale getirebilecek asıl güç de budur. İsrail'in ırkçı faşist yöneticilerinin kof kabadayılığı da, ABD diplomatik aygıtının kaba sinizmi de tam burada iflasın eşiğiyle tanışıyor.

Bu gelişmelerin önemli sonuçları olacaktır; kimi hemen ortaya çıkacak, kimi zaman içinde. Meselâ İsrail'in, bu yapıyla ve bu politikalarla gidebileceği bir yer kalmamıştır. Güvenlik ideolojisi, etrafında bir ateş çemberi yarattı ve bir akrep gibi ortasında duruyor bu çemberin. Akıbeti malumdur artık!

Türkiye, hem hükümeti hem de toplumuyla bu gelişmelerin merkezinde duruyor. Vicdan eksenli bir küresel insanlık tepkisinin merkezinde olmak, her şeyden önce "vicdan" ve "insanlık" kavramlarını çok ciddiye alma yükümlülüğünü de beraberinde getirir. Bunlara dayanarak bir zulme karşı çıkıyorsanız, aynı kavramların sizi her zaman yargılamasını da kabul ediyorsunuz demektir.

Meselâ hükümet olarak, kendi ülkenizde "güvenlik ideolojisi"ni sürdürmeniz artık çok zordur. Her adaletsizlik ve zulüm pratiğinizde, bu olayda İsrail'e karşı savunduğunuz değerler dikilecektir karşınıza. İsrail'i haklı olarak "yalancılık"la suçluyor ve bu yalanlardan bıktığınızı haykırıyorsanız, ülkenizdeki "yalan sistemi"yle de yüzleşmek zorundasınız. Meselâ insanlığın ortak vicdanına hitap eden bir hareketin başını çeken aktörler arasındaysanız, bu vicdanı yaralayacak her türlü dilden ve fiilden arınmak gibi bir vecibeniz olacaktır.

Ben, "temas"ın dönüştürücü etkisine çok inanırım. İçinde ölüm gibi ağır bir bedel olsa bile, İsrail devletinin acımasız yüzüyle yaşanan bu "temas"ın, en başta İsrail'de "sivil" bir dönüşüme yardımcı olacağına inanıyorum. Aynı şekilde, Gazze'ye Özgürlük Hareketi'nin bünyesinde serpiyen çoğulcu temasın, küresel çapta benzer bir dönüşüme katkıda bulunacağına da inanıyorum. Ve bütün bunların, Türkiye'de de "vicdan" temelli dönüşümü hızlandırmasını umuyorum.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazmak mı zor, susmak mı

Mithat Sancar 10.06.2010

Her şeye bir söz yetiştirmek, her şeyi anlaşılır kılmaya çalışmak! Öyle bir girdap ki, pek çekici; kaçmak zor, içine girince kurtulmak daha da zor! Not defterimi karıştırırken, şöyle bir pasaja rastladım geçen gün: "*Sözcükler yüzyıllardır pek çok ve her türden düşüncüyü tuzağa düşürmüşlerdir. Belki de düşünceler gece kuşlarıdır. Kanatlarını ısıtır ısıtmaz ve gün ışığıyla birlikte canlanır canlanmaz, bir an önce onları barındıran sözcüklere dönmek isterler...*"

Oysa sözün bir sınırı olduğunu biliriz ya da bilmemiz gerekir. Her şeyi sözle anlatmanın imkânsızlığını bilmiyorsak, o zaman da yeri geldiğinde hayat öğretir bize. Bazen hayata aracılık eden ustalar devreye girer, onlar öğretirler.

Her hayatın kendi ustaları vardır. Benim hayatımın ustalarından biri **Tezer Özlü**'dür. Sözle, sözcüklerle çok netameli bir ilişkisi vardır onun da. Her yazar gibi o da sözü sever, ama acıtan bir sevgidir bu. Ve şu sözlerle anlatır sözün aczini:

"Sözcüklerle yaşamın derinliğini vermeye olanak yok. Çünkü sözcüklerde rüzgârlar ne kadar esebilir? Sözcüklerden nasıl bir güneş doğabilir? Sözcükler açık bir pencere önüne büyük yağmur taneleri olarak yağıp, bir insanı derin uykusundan uyandırıp mutlu kılabilir mi? Sözcükler insanın yanında yatan diğer bir insanın yürek çarpışlarını duyurabilir mi?"

Wittgenstein, "anlatılamayana gelince, susmak gerek" diyor. Sözün aciz kaldığı yerlerde, tek yol susmak mı, başka bir seçenek yok mu gerçekten? Danimarkalı şair **Pia Tafdrup**'a göre var, o da şiir yazmaktır. "*Şiir, Wittgenstein'in sözünü ettiği o sınırı aşmayı denemektir. Şiir yazmak; sözcüklere özgürlük vermek, gene de her şeyi söyleyememektir*" der Tafdrup.

Leonard Cohen, çok daha güzel anlatıyor bu seçeneği, hem de bir şiirler:

"Bana diyorsun ki sessizlik/ huzura daha yakınmış şiirlerden/ ama armağan diye sana/ tutup sessizliği getirsem/ (çünkü bilirim sessizliği)/ derdin ki/ sessizlik değil/ bu gene şiir/ ve bana geri verirdin"

Sözün aczinin bir sebebi de, her şeyleri hep aynı sözcüklerle, aynı kalıplarla anlatmaya çalışmaktır herhalde. Öyle olunca dil de tükeniyor giderek. **Carlos Fuentes**'in *Yanık Sular* kitabında hikâyesini çarpıcı bir biçimde anlattığı genç Bernabi'nin durumuna düşme ihtimali de yükseliyor o vakit. "*Bernabi, arayıp bulamadığı sözcüklerin yerini ancak şiddetle dolduran*" bir gençtir.

"Yeni bir dil", bu kısır döngüyü kırmamanın bir yolu olabilir. Ömrümün bir diğer ustası **Ingeborg Bachmann**'ın, *Her Şey* adlı öyküsündeki anlatıcıya, yeni doğmuş çocuğuna öğretebileceği yeni dilin ne olabileceğini düşünürken söyledikleri, baştan çıkarıcı bir ufuk sunuyor bu konuda: "*Ağaçlar gölge yapacak duruma geldiğinde bir ses duyar gibi oldum: Ona gölgelerin dilini öğret! Dünya bir deneydir ve bu deneyin hep aynı biçimde aynı sonuçla yinelenmesi yeter artık! Sen başka bir deneye başvur!*"

Lakin "yeni bir dil" arayışının sınırları ve tehlikeleri de vardır. Bachmann, bunun çok iyi farkındadır. *Frankfurt Dersleri* kitabında, şöyle uyarıyor bizleri: "*Gerçekliğin karşısına yeni bir dille çıkılması, sanki doğrudan doğruya dil bilgi toplayabilirmiş ve insanın hiç edinmediği deneyimi yaratabilirmiş gibi, yalnızca dili yeni baştan oluşturma girişiminde bulunduğu yerde değil, ahlaka ve bilgiye yönelik bir atılımın yapıldığı yerde sözkonusu olabilir. Dil, yalnızca yeniymiş gibi görünsün diye onunla oynandığında, öcünü zaman yitirmeksizin alır ve bu davranışın gerçek yüzünü ortaya vurur. Yeni bir dilin yeni bir akışı olması gerekir; buna ise ancak yeni bir ruh içerdiğinde kavuşabilir.*"

Bütün bunları yazmamın nedeni anlaşılmıştır herhalde. Sözden uzak durma isteğimin depreştiği zamanların birindeyim; "susmanın iyi geldiği zamanlar". Oturup şiir yazacak yeteneğim yok, "yeni bir dil" kurmak da o kadar kolay değil! O halde, en iyisi, bir bahane uydurup bu hafta yazmayı pas geçmek olurdu. Onu yapmak yerine, söz üzerine ahkâm kestim; her şeye yetişmek zorundaymışım gibi. Bari **Edip Cansever**'le bitireyim:

"Her yere yetişilir

Hiçbir şeye geç kalınmaz

Çocuğum beni bağışla

Ahmet Abi sen de bağışla..."

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalan ve aptallık

Mithat Sancar 17.06.2010

"Bir zamanlar bir adam varmış, sihirbazın biri ona, insanlara istediği kadar yalan söyletme yeteneğini bahşetmiş. Bazı insanların bakışları karşısında gerçeğin dudaklarımızdan kendiliğinden dökülüverdiği gibi, bu adamın iradesi de insanın düşüncelerini daha kaynağında tersine çeviren ve rengini değiştiren bir baskı uygularmış."

Girişini aktardığım bu mesel, **Georg Simmel**'in *Öncesizliğin ve Sonrasızlığın Işığında An Resimleri* adlı kitabındaki "*Yalan Üreticisi*" denemesinde yer alıyor. Bu mesel, daha yıllar önce ilk okuduğumda da bana sanki Türkiye'nin kamusal/siyasal hayatını tasvir ediyor gibi gelmişti. Öyle bir sistem kurulmuş ki, "yalan"a başvurmadan tek bir gün bile ayakta kalması neredeyse imkânsız. Ve bu öyle bir sistem ki, insanları sadece kamusal/siyasal alanda değil, özel dünyalarında bile kendiliğinden, hatta fark ettirmeden bir "yalancı" gibi davranmaya yöneltiyor. Kimliklerin inkârı üzerine inşa edilen mekanizmalar, "düşünce suçları", siyaset yasakları

ve bütün bunları içselleştirmiş “**gönüllü yalan üreticileri**”, meseldaki sihirbazın adamı gibi, toplumun tüm kesimlerini yalana boğuyor. O kadar uzun süredir işliyor ki bu döngü, yalan artık sıradanlaştı, alıştığımız bir şey haline geldi. Derinlerimize nüfuz eden yalanlarla yaşıyoruz. Bu durum, hem bireysel benliklerimizi hem de toplumumuzun ruhunu fena halde ifsat ediyor.

Zira Simmel’in dediği gibi, “sözleri düşüncelerden farklı bir yöne sevk eden yalan en yüzeysel ve giderilebilir yalandır: Bu yalan, insanın kendisine ait değil gibidir, kendisiyle ve dış dünya arasındaki sınırda oluşur yalnızca. Asıl yalan, sözlerin düşüncelerle örtüştüğü, fakat düşüncenin içimizdeki daha derin gerçekle çeliştiği yalandır; ruhumuzun kendi içinde ikircikli olduğu ve aslında inanmadığını bildiği şeye inandığı zaman.”

Ruhları bu azaptan kurtarmak için, ya yalandan vazgeçeceksiniz ya da hayatı bu yalana uydurmaya kalkacaksınız. Birinci yol çok basit gibi görünse de, yalanla şekillenmiş ruhları buna ikna etmek o kadar da kolay değildir. İkinci yol ise, düpedüz hayatla kavgaya tutuşmaktır; yani lanettir, beladır, felakettir.

Kürt sorunu, bu “yalan sistemi”nin dolaysız bir sonucudur. Yalan sarmalı, Kürtlerin varlığını inkâr etmekle başladı. Kendini böyle inşa eden sistem, bu apaçık yalanı gerçek kılmak için Kürtleri Kürt olmaktan çıkarmaya çalıştı on yıllarca. Bu yalandan kurtulmak için, çok ağır bedeller ödememiz gerekti. Yalanın çökmesine vesile olan şey, ne yazık ki PKK’nın silahlı eylemleri, yani “şiddet” oldu.

PKK sahneye çıktıktan sonra, başka yalanlar üretmeye başladı sistem. “Bir avuç eşkıya”dan başlayıp, “kökleri kazındı kazınacak”a varan kandırmacalarla geçti yıllar. Oysa PKK, her geçen gün Kürt sorunuyla daha fazla iç içe geçiyor, “kendi realitesi”ni yaratıyordu. Bu realiteyi “**hesaba katmadan**” Kürt sorununda çözüme doğru ilerlemek giderek zorlaşıyor, hatta imkânsızlaşıyordu. Sadece “terör” sözcüğüyle ve “asayiş” mantığıyla bu realitenin yok olmadığını ve dönüşmediğini hayat bize defalarca gösterdi. Hatta bir dönem terörizm konseptinin ve asayiş mantığının en üst düzey temsilciliğini yapan komutanlar bile bunu dile getirdiler; ama maalesef görevden ayrıldıktan sonra.

“Açılımlar” başladı, bazı realiteler tanındı, bunlardan bir kısmının gereği de yapıldı; ancak sistem “yalan”dan bir türlü vazgeçemiyor. Sistem dediğimiz şey, öyle görünmez mahfiller de değil; herkese ve her çevreye az ya da çok sinmiş bir zihniyet, bir alışkanlıktır. Sistem, şimdilerde en büyük tepkiyi, “PKK realitesi”ni anlama ve anlatma çabalarına karşı gösteriyor. Meselâ sevgili İrfan Aktan, tam da bu çabadan dolayı sistemin hışmına uğradı. İrfan’ı tanıyanlar, yazılarını ve röportajlarını okuyanlar, gayet iyi bilirler ki, bu realiteyi, demokratik bir barış yönünde dönüştürecek bilginin ve kavrayışın en dipten ve en içten sahipleri arasında onun çok özel bir yeri vardır. Yalan sistemine bundan büyük tehdit olabilir mi? Şayet İrfan’ı bu sistemin pençelerinden kurtaramazsak, ruhlarımız azaptan çürüyecektir eminim.

Bugün Diyarbakır’da “yalan sistemi”nin bir başka gösterisi başlıyor. Kandil’den ve Mahmur’dan “açılım” çerçevesinde gelenler mahkeme önüne çıkıyorlar. “Şiddeti sona erdirme umudu”nun canlı işaretleriydiler; şimdi sessiz kalırsak hepimizin yalana ortak olacağı bir ayinin kurbanları kılınacaklar.

Duruşmaları yakında başlayacak olana KCK davası da, yalan sistemini sürdürmenin bir başka hamlesidir.

Bu misallere “taş atan çocuklar realitesi”ni de ekleyerek sormak lazım: Şiddetin bu yollarla sona erdirileceğine gerçekten inanan var mı? Şunu da tekrar tekrar sorgulamamız lazım: Ortada “koca bir yalan” olduğu halde, buna inanmış gibi yapmaktan kimler fayda sağlıyor?

Bütün bunlar gösteriyor ki, sorunun kendisi kadar, çözümsüzlüğün derinleşmesi de “**yalan mekanizmaları**”yla doğrudan ilişkilidir. Yalan, bu toplumun ufkunu karartıyor, kavrayışımızı daraltıyor. Eski Yunancada bu hali betimleyen kelime “idios”tur; “kendi kendisiyle sınırlandırılmış olan” anlamına gelir; daha açıkçası “aptallık” demektir.

Yalan sisteminin bedelini on yıllardır en değerli varlıklarımızla ödüyoruz; hem canlarımızı hem de ruhlarımızı yitiriyoruz ve giderek daha fazla aptallaşıyoruz. Ya bu yalandan kurtulacağız ya da yalan bizi bitirecek!

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş umudundan iç savaşın eşiğine...

Mithat Sancar 24.06.2010

"Bana öyle geliyor ki, sanki tabutumda yatıyorum ve her iki benliğim şaşkın şaşkın bakıyor birbirine." Bu sözler, 18. yüzyılın son çeyreğinde yaşamış Alman şair Karoline von Günderrode'ye ait.

Bu topraklarda, çoğulcu bir demokraside bariş içinde eşitçe birlikte yaşamayı savunanların ruh haline tercüman olduğumu düşünüyorum bu sözlerin. Bu **"toplumun iki benliği"** arasındaki ilişkide geldiğimiz yeri anlatıyor sanki. Işığı sönen her göz, bizleri de zifiri bir karanlığa sürüklüyor; kaybettiğimiz her can, bizi biraz daha yok ediyor.

"Bariş umudu"yla başlayan bir yolculukta yine gerekli mesafeyi kat edemedik, hatta **"ters yön"**e girdik. **"Savaş"**ı sona erdirecek cesareti ve feraseti gösteremedik, bir kez daha o lanetli eşiğe geldik dayandık.

"Umut rüzgârları"nın kabarttığı heyecan ve iyimserlik dalgaları gemimizi **"barış limanları"**na götürmüyorsa, **"savaş kasırgaları"** daha güçlü esmeye başlar. Yeniden patlayan her silah, yiten her yeni can, yeniden akan her damla kan, öfke ve nefret duygularını şahlandırır. İnsanlığın çok acı tecrübelerden çıkardığı basit derslerden biridir bu.

Giderek büyüyen bir nefretin, sürekli bilenen bir öfkenin soyut hedeflerle tatmin edilmesi çok zordur. Öfke ve nefret kabardıkça, somut hedefler arar.

Böyle havalarda yazıya oturduğum zaman, elim kendiliğinden **Hans Magnus Enzensberger**'in *İç Savaş Manzaraları* adlı kitabına uzanıyor. Daha kitabın ilk sayfasında yazar, **"nefretin somut hedefi"**nin ne olabileceğini, sözü hiç dolandırmadan söylüyor: *"İnsanın, nefretini tanıdıklarına, en yakın komşularına yöneltmesi psişik yönden de daha tatmin edicidir."*

Çözümün yolu sanıldığı kadar uzak, sunulduğu kadar sarp değil aslında. Açılımın kilidi, **"şiddet meselesi"**nde yatıyordu. **"Şiddeti sona erdirecek"** anahtar bulunmadıkça, bu kilidin kapalı kalacağı belliydi. Kürt sorununun PKK'yla iç içe geçtiği son çeyrek asrın tecrübeleri, örgütü ikna etmeye dayalı bir yöntem dışında dağdan inişi sağlamanın imkânsız olduğunu, başka arayışların çok ağır maliyetler yaratacağını yeterince göstermiştir.

"Siyasallaşma yoluyla silahsızlandırma" diye adlandırdığımız bu yöntemin hayata geçirilmesi, her şeyden önce demokratik mekanizmaların pekiştirilmesine ve bilhassa siyasal alanın genişletilmesine bağlıdır. Silahı susturmanın en etkili yolu, siyaseti alabildiğine özgürleştirmektir. Siyasetin sustuğu yerde, meydan şiddete ve hamasete kalır. Bu gibi durumlarda; linç ayınlarının, etnik boğazlaşma alıştırmaalarının yapıldığına defalarca tanık olduk. O meşum terimi, **"iç savaş"** sözcüklerini kullanmaktan kaçındıysak, buna ihtimal vermediğimiz için değil, bundan çok korktuğumuz içindi. Oysa biliyoruz ki, *"iç savaş, dışarıdan gelen, bir yerlerden bulaşan bir virüs değil, içsel bir süreçtir. Her zaman bir azınlık tarafından başlatılır; her yüz kişiden birinin onu istemesi, uygarca birlikte yaşamayı olanaksızlaştırmak için yeterli olabilir"*. Ve yine biliyoruz ki, bu virüs, siyasetin işlevsizleştirilmesinden beslenir.

Enzensberger'in, muhtelif iç savaş deneyimlerinden hareketle çizdiği tabloyu hep gözümüzün önünde bulundurmaliyiz: *"İç savaş doruk noktasına ulaştığında, çoğunluğun onu istememiş olduğu ortaya çıkar. Bu çoğunluk sessizdir. Kimse onu dikkate almaz. Çoğunluk, fırsatını bulduğunda çatışmalara sırtını dönüp kaçar. Hele kadınlar, yıkıntılar arasında bir avuç un, yakacak odun, birkaç patates aramakla ve çocuklarını oradan uzaklaştırmakla uğraşır artık yalnızca. Yaşlı insanlar, yanmış barakalarının kalıntılarını karıştırır, yorgun adamlar ölüleri gömerler. Bu insanlar, ne ateş eder ne de işkence yapar. Yüzlerinde nefretin izlerini taşımazlar. Bitkinlikten kararmışlardır."*

İç savaşı tahrik edenler, buna zemin hazırlayanlar bilmeliler ki, *"bütün iç savaşların ortak paydası, yıkım ile özyıkım arasındaki ayrımın ortadan kalkmasıdır"*. İç savaşların galibi olmaz; bir **"Pirus zaferi"** bile mümkün değildir. Sonuçları on yıllar değil, asırlar boyu telafi edilemeyecek benzersiz bir insanî trajediden kimse kazançlı çıkma hesapları yapmasın!

"Barış, eşitlik, kardeşlik, demokrasi" isteyenler, bu havada bir **Sisyphos** olmayı kabullenmek durumunda olabilirler; hani şu, ağır bir kayayı sürekli yeniden yokuş yukarı yuvarlamak zorunda bırakılan Yunan mitoloji kahramanı yani. Fakat *"Yunanlılar onun adını sophos (akıllı) sözcüğünün bir çekimi olarak yorumlamışlar; hatta Homeros ona insanların en akıllısı diyor. Onun, ölümün elini kolunu bağlamayı başardığı anlatılır."*

Henüz çok geç olmadan, Sisyphos'un yaptığı gibi, ölüme karşı hayatı savunmak için sesimizi yükseltelim, elimizden gelen her şeyi yapalım. Yoksa hepimiz kanatlarımızı, en azından kanatlarımızdan birini kaybeder ve Günderode'nin şu sözlerini acıyla tekrarlamak zorunda kalırız: *"Ah, bize bahşedilmiş kanatları hareket ettirememek, ne koyu bir azap, ne büyük bir lanettir!"*

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözümsüzlüğün ve çözümün bedeli

Mithat Sancar 01.07.2010

Kürt sorununda **"şiddeti sona erdirmenin"** yolları ve şartları üzerine çok şey söylendi, söyleniyor. Lakin şiddet, hâlâ en büyük hakikatimiz olmaya devam ediyor. Bu ülkenin son çeyrek asırlık tarihinde şiddetin neredeyse her türü tecrübe edildi; çok acılar çekildi, ağır bedeller ödendi. Bu tecrübelerden, şiddetten kurtulmayı sağlayacak dersler çıkarmış olmamız beklenirdi; ama durum öyle değil. Belki de asıl mesele, **"şiddetsiz bir hayat"**, daha doğrusu **"şiddetten arınmış bir Kürt sorunu"** hayal etme becerimizin iyice zayıflamış olmasında yatıyor. **Pınar Kür**'ün bir öyküsündeki sözlerle ifade etmek gerekirse; *"yaşarken üzerinde bile durmadığımız, ama hep ayağımıza takılıp bizi tökezleten binlerce ayrıntıdan koskoca bir mutsuzluk edindik"*. Şimdi sanki bu "mutsuzluğa" alıştık; "mutluluk" fikri bizi ürkütüyor, hatta hırçınlaştırıyor.

Cumhuriyet tarihi boyunca Kürtlerin potansiyel bir şer odağı olarak görülmesi, her taleplerine "şiddet"le cevap verilmesi, bu "mutsuzluğun" en önemli kaynağını oluşturuyor. 12 Eylül, bu politikayı doruk noktasına taşıdı; uyguladığı sınırsız vahşetle "karşı şiddet"e güçlü bir meşruluk zemini sundu. PKK, bu "karşı şiddet"i şimdiye kadarki en güçlü temsilcisi olarak ortaya çıktı. Devlet, PKK'nın çıkışını, kendi şiddet politikasını sürdürmenin bahanesi saydı. Sıkıyönetim, olağanüstü hal gibi "anayasal rejimler"i devreye soktu. Onlar da yetmedi, 1990-1995 arasında "savaş hukuku"nu bile hiçe sayan yöntemlere sarıldılar. Bu politikalar, PKK'yı bitirmek bir yana, daha da güçlendirdi; yok sayılan Kürt sorununun her yerde tartışılmasına yol açtı. Bu durum, "karşı şiddet"i, Kürt sorununun gündeme gelmesini sağlayan en etkili yöntem olduğu algısının küçümsenmeyecek bir çevrede

yerleşmesine yol açtı. Tersinden söylersek, Kürtlerin kayda değer bir kesiminde, "şiddet olmazsa, Kürt sorunu konuşulmaz" inancı yaygınlaştı. PKK'nın "tek taraflı ateşkes" ilân ettiği dönemlerde Kürt sorununun gündemden düşmesi, bu algıyı ve inancı pekiştirdi.

Şimdi Kürt sorunu yeniden gündemin merkezinde. Buna da, ne yazık ki, PKK'nın yeni silahlı eylemleri vesile oldu. Kürt sorununu bu tür şiddet dalgaları olmadan tartışmayı beceremediğimiz sürece, "şiddetin işe yaradığı algısı"nı yok edemeyiz.

Yeni şiddet dalgasıyla ortaya çıkan bu yeni aşamada, yine ne yazık ki, siyasal aktörlerin neredeyse tamamı, tek çare olarak "şiddet"i öne çıkarıyorlar. Mesela MHP, olağanüstü hali ve Öcalan'ın idam edilmesini istiyor. Bu önerilerin tek anlamı olabilir: Savaşı yaygınlaştırmak ve derinleştirmek! MHP bir süredir "sokaktan çekildiği"ni iddia ediyor; birçok kimse de bunu takdir ve hayranlıkla karşıladığını belirtiyor. Ama MHP'nin bu talepleri, sokağı yangın yerine çevirmekten başka bir sonuç doğurmaz. Bu demektir ki, MHP, şeklen sokakta görünmekten kaçınsa da, sokağı politikalarının esas kaynağı ve güvencesi olarak görmekten vazgeçmiyor.

CHP cephesinde, "askerî yöntemler" dışında bir öneri, inkâr politikasını biraz yumuşatarak sürdürmek dışında bir politika ufukta görünmüyor.

AKP'ye gelince; Kürt sorununda barış ve çözüm umutlarını yeşerten "açılım"ı başlattı; ama bunu sonuca götürecek cesaret ve basireti gösteremedi. Dönüp dolaşıp, "kadim alışkanlığa", yani "güvenlik politikası"na demir attı, böylece diğer aktörlerle yan yana geldi. Hatta bu politikaya yeni boyutlar eklemeye hazırlanıyor; meselâ NATO'yu devreye sokmaya çalışıyor. Bu yönelimin, ülkeyi MHP'nin önerilerinden farklı bir noktaya götürmeyeceğini görmüyor ya da iyice çaresiz durumda. Oysa mazeretlere sığınmak yerine, "çaresizlik" gibi görünen duruma bizzat kendi hatalarıyla sebebiyet verdiğini kabul etse; "eski yöntemler"den medet ummak zorunda kalmazdı. Üstelik bu yöntemler, kendileriyle bir varoluş kavgasına tutuştuğu güçleri yeniden ayağa kaldıracak şartları da canlandırıyor. Bu şeytan üçgeninden çıkışın, AKP'den önceki hükümetlerin bu ölçüde denemeye yanaşmadığı "demokratik usulleri" daha da ileriye götürmekten başka bir yolu yok.

Kürt sorununu şiddetten ayrı düşünememe alışkanlığı PKK için de geçerli. Son şiddet dalgası sırasında yaşanan bir gelişme, bu durumun PKK açısından yarattığı çelişkileri iyice su yüzüne çıkardı. Birkaç aydan beridir bu çevrelerde, BDP'li belediyelerin "demokratik özerkliği" fiilen hayata geçirme hazırlığı yapılıyordu. Şimdi belediyeler bu yönde karar aldılar. Bu karar, çok ciddi ve önemli bir "politik hamle"dir; hem siyasal aktörlerin, hem de kamuoyunun somut çözüm seçenekleriyle doğrudan yüzleşmesini sağlayacak bir "politik çıkış". Lakin bu hamlenin bu sonuçları doğurabilmesi için, silahların acilen susması gerekiyor. Bölgedeki sivil toplum örgütlerinin çağrılarını bu çerçevede değerlendirmekte büyük fayda var.

Kürt sorununu demokratik yollarla çözmek, toplumsal yaşamın ve siyasal sistemin bütün temel unsurlarını yeniden tanımlama sonucunu doğuracaktır. Böyle bir çözümü isteyen tüm öznelerin, hele de buna soyunan siyasal iktidarın, bir "bedel ödemeye" hazır olmaları gerekir. Gerisini Pınar Kür'ün o öyküsünden getirelim:

"Değişimin bedeli vardır. Gömlek değiştirirken sancılanmamak mümkün mü? Yitirerek kazanırsın. Kazanmanın başka yolu yoktur. Çoğu kez yitirdiğin ya da yitirdiğini düşündüğün şeyler de, senin sandığın kadar değerli, vazgeçilmez değerlerdir. Çoğu zaman bir özveri bile değildir bu. Sen öyle sanırsın. Bir değişimdir yalnızca."

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Futbol ve demokrasi

Mithat Sancar 15.07.2010

MÜNSTER– Fransız tarihçi Fernand Braudel, edebî üslubun akademideki en usta temsilcilerindendir. En karmaşık ve hatta sıkıcı konuları bile, şiir tadında anlatır. Zarafetin ironiyle harmanlandığı bu üslup, en uç(uk) tezleri bile ikna edici şekilde iletir okurlara.

Braudel’in eserleriyle, 1987’de Münster’de tanıştım. Buna aracılık eden de, o zamanlar yeni tanıştığım Dietrich’ti. Bir haftadır yine kızım Dicle’yle Münster’deyim. Dietrich’le gecenin geç vakitlerinde çıktığımız uzun bisiklet gezilerinden birinde, söz yine Braudel’e geldi. Dünya Kupası’ndan konuşuyorduk. Milli takımların futboldaki sempatikliği ve başarısı ile o ülkenin toplumsal ve siyasal kültüründeki gelişmeler arasında sıkı bir münasebet bulunduğu tezini kanıtlayacak örnekler sıralıyordum. Tezin özü kabaca şu: Bir ülkenin toplumsal ve siyasal hayatında özgürlükçü ve demokrat değerler güçlendikçe, o ülkenin futbol milli takımı da daha güzel oynamaya başlıyor ve daha başarılı oluyor. Özgürlükçü/demokrat değerlerdeki düşüş, futbola da bir çöküş olarak yansıyor.

Şimdi Braudel’e dönelim. Der ki Braudel mealen, “Batı Roma’nın hiçbir zaman yıkılmadığını iddia eden tarihçileri severim”. Bir tarihçi olarak ispatlayamayacağı tezleri böylece ironi dolu bir zarafetle seslendirmiş ve dahi savunmuş oluyor.

Futbol ile siyasal/toplumsal kültür arasında böyle bir etkileşim bulunduğu dair kanıtlar ararken, Dietrich bana Braudel’in bu sözünü hatırlattı gülerek. Haklı aslında. Zira o ilişkinin tutarlı ve doğrusal bir seyir izlediğine dair örnekler kadar, aksini gösteren vakalar da zikredilebilir. Ben yine de, “futbol mili takımlarının güzel oynamalarının ve başarılı olmalarının, demokratik ve özgürlükçü bir toplumsal/siyasal kültürün varlığına bağlı olduğunu” iddia edenleri seviyorum.

Final maçını, bu tezin bir kanıtı olarak okuyorum meselâ. Bir tarafta, 1930’lardan beri en demokratik dönemlerini yaşayan İspanya vardı. İç savaşın derin yaraları üzerine kurulan Franco’nun faşist yönetimi, 1978’de “resmen” sona erdi gerçi; ama 2000’lerin başlarına kadar bu belalı mirasla hesaplama cesaretini “sol” hükümetler bile gösteremedi. 2004’teki sürpriz seçim başarısından bu yana iş başında olan Zapatero hükümeti ise, bu durumu değiştirdi. Köklü sorunları, birikmiş çatışma kaynakları ve çaprazlama gerilim hatları olan bu ülkede; her şeye rağmen hukuk devletinin yerleşmesi ve siyasal kültürün demokratikleşmesi yönünde önemli mesafeler alındı o günden bugüne.

İspanya milli takımının yükselişi de tam bu döneme denk geliyor. Bu yükseliş, Haziran 2008’deki Avrupa Futbol Şampiyonası’nda ilk zirvesine ulaştı, İspanya Avrupa şampiyonu oldu. Bu başarı, Zapatero’nun Mart 2008’deki ikinci seçim zaferinin hemen ardından geldi.

2010 Dünya Kupası’nı, İspanya açısından bu gelişimin tescili ve yukarıdaki tezin teyidi olarak görüyorum. İspanya’nın rakibi Hollanda’yı masaya yatırdığımızda, bu sonucun sağlamasını yapma imkânını elde ederiz.

İspanya; sahada bir futbol takımından ziyade, bir senkronize yüzme ekibi, bir modern dans topluluğu gibi duruyor ve büyüleyici bir oyun sunuyordu. Bu tarz futbolun yaratıcısının, en azından ilham kaynağının 1970’lerin Hollanda milli takımı olduğu biliniyor. Lakin 2010’daki Hollanda’nın o takımla ve o gelenekle bir ilişkisi olmadığı da apaçık ortada. Şimdiki Hollanda yaratıcılıktan, zarafetten ve centilmenlikten yoksun, son derece sevimsiz bir görüntü veriyor. Daha final maçı başlar başlamaz, Hollanda’nın taktığının kurallı-kuralsız

sertlik, yıldırma ve oyun bozma üzerine kurulduğu anlaşıyor. Bu anlayış, "kirli futbol" diye adlandırılıyor haklı olarak.

Hollanda futbolundaki bu "dönüşüm"ün toplumsal/siyasal temellerine gelemim. 1990'ların sonlarından itibaren Avrupa'nın büyük bir kısmında aşırı sağ ve ırkçılık belirgin bir şekilde güçlenmeye başladı.

Özgürlükçü/demokratik siyasal kültürün mümtaz örneği olarak bilinen Hollanda da, bu gelişimden payını aldı, hem de fazlasıyla. 2000'lerin Hollanda'sı, ırkçı partilerin yüksek oy oranlarına ulaştığı, yabancı düşmanlığının yaygınlaştığı bir ülke haline geldi. Toplumsal/siyasal hayattaki "kirlenme"nin futbola yansması, önceleri çöküş ve bu dünya kupasında da "çirkinlik" oldu.

Final maçından önce, bazı Hollanda gazetelerinde "nefret söylemi"nin akla ziyan örneklerine bile rastlandı. Meselâ, beş yüz yıl önce İspanya'ya karşı verilen bağımsızlık savaşında yaşananlardan dolayı, bu maçı "tarihsel intikam fırsatı" olarak değerlendirenler bile oldu. Sahadaki Hollanda milli takımı da, sanki sahiden savaşa çıkmış gibiydi. Neyse ki, nefret ve şiddet bulamacından etkilenmiş "kirli futbol" değil, demokrasi ve özgürlük havasından etkilenmiş, dayanışma ile bireysel yaratıcılığın şahane bileşimini sunan "güzel ve temiz futbol" kazandı.

Türkiye milli takımının dünya çapında böylesine sempati ve başarı kazanmasını isteyenler, lütfen bu tezi ciddiye alınız ve de seviniz!

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül'le hesaplaşmak

Mithat Sancar 22.07.2010

Anlaşılan AKP, referandum kampanyasını "12 Eylül'le hesaplaşma" söylemi üzerine kuracak. Başbakan Erdoğan'ın Meclis grubunda yaptığı konuşma, buna işaret ediyor.

Konuşmadaki duygusal ton ve tutulamayan gözyaşları etkileyiciydi. 12 Eylül'ün yargı kararları kılıfına bürünmüş cinayetlerinin, bir başbakan tarafından, mağdurların isimleri de anılarak dile getirilmesi önemliydi. Bu söylem, "hayır cephesi"ne karşı taktik açıdan etkili de olabilir. Ancak "12 Eylül'le hesaplaşma" parolasının, hem bu anayasa değişikliği paketinin içeriği, hem de AKP'nin genel duruşu açısından ikna edici olduğunu söylemek çok zor.

Bir defa, Erdoğan 12 Eylül'ün zulümlerine vurgu yapmakla, Geçici 15. Madde'nin kaldırılmasını paketin merkezine çekmiş oluyor. Oysa bu paketin özünün ve paket etrafındaki çatışmanın esas nedeninin, Geçici 15. Madde değil, yargıyla ilgili düzenlemelerde yattığını herkes biliyor.

Yargı sistemine dair düzenlemelerin 12 Eylül'le pekiştirilen vesayet sisteminde ciddi bir gedik açtığı fikrinde olduğumu değişik vesilelerle açıkladım. Lakin bu değişikliği savunmak için "12 Eylül'le hesaplaşma" gibi bir slogan fazla iddialı kaçıyor. Zira mevcut anayasada, 12 Eylül zihniyetini somutlaştıran ve yaygınlaştırıp pekiştiren daha bir yığın hüküm var. Eğer bu paketin amacı gerçekten "12 Eylül'le hesaplaşma"ysa, o zaman AKP'ye, bu paketin neden diğer alanlara ilişmediği sorusunu yöneltmek daha meşru hale geliyor. Malum öyle bir soru sürecin başlarında da ortaya atıldı ve fakat pek tutmadı. AKP, o zamanlar kolayca savuşturduğu bu soruya, şimdi daha inandırıcı cevaplar vermek zorundadır.

Öte yandan, 12 Eylül gibi askerî cunta ve zulüm dönemleriyle hesaplaşmak, sadece dönemin sorumlularına yargı yolunun açılmasıyla halledilebilecek bir mesele değildir. Bu bağlamda geçmişle hesaplaşma; otoriter, baskıcı ve kıyıcı yönetim zihniyetinin meşruluğunu sorgulamaya ve geçersiz kılmaya yönelik siyasal, hukuksal, kültürel ve moral boyutlar içeren kapsamlı bir çabayı ifade eder. Diktatörlük rejimleriyle hesaplaşan Şili, Arjantin, İspanya gibi ülkelerde bu gerekleri karşılamaya yönelik çeşitli düzenlemeler yapıldı. Mesela Şili ve Arjantin’de işkence, kaybetme ve yargısız infaz uygulamalarının mağdurlarını ve sorumlularını saptayacak “resmî hakikat komisyonları” kuruldu. Mağdurlardan “resmen” özür dilendi. Mağdurlara ve yakınlarına aylık bağlandı, tazminat ödendi. Cunta yönetimlerinin sembolü haline gelen mekânların bazıları müzeye çevrildi, bazılarına dönemin mağdurlarının isimleri verildi. Şili’de toplu gözaltı, işkence ve infaz yeri olarak kullanılan “Ulusal Stadyum”, orada hunharca katledilen büyük ozan Victor Jara’nın adını taşıyor bugün. Ayrıca her iki ülkede de, cadde ve sokaklardan, okul gibi kurumlardan diktatörlük döneminin sorumlularının adları silindi. İspanya’da “Tarihsel Hafıza Yasası” çıkarıldı. Bu yasayla, resmen özür ve tazminat dışında, binlerce kişi hakkında idam ve ağır hapis kararları veren Franco döneminin askerî mahkemeleri gayrı meşru ilan edildi. Bu yasadan önce, parlamentoda alınan bir kararla, ülkedeki bütün Franco heykelleri söküldü.

Bu ülkelerde, yargılama ve cezalandırma süreçleri de işledi. Arjantin, bu süreci cuntanın çöküşünün hemen ardından başlattı; Şili’de sivil toplum - yargı etkileşimiyle, epeyce geç bir zamanda olsa da, yargılamalar yapıldı. İspanya’da da bu yönde girişimler sürüyor.

Geçici 15. Madde’nin kaldırılması, 12 Eylül’le hesaplaşma açısından elbette önemlidir. Bir kere, sembolik ve psikolojik açıdan hesaplaşmaya katkı sunmaktadır bu hamle. Ayrıca yargılamanın da yolunu açmaktadır; ancak bu yolda ilerlemeyi engelleyen pek çok hukuksal ve fiili faktör olduğunu da unutmayalım. Şu halde, 12 Eylül’le gerçek bir hesaplaşma için önemli, ama yetersiz bir adımdır bu.

AKP’nin hem parlamento hem de yerel yönetimler düzleminde bugüne kadarki tavrı, ne yazık ki “12 Eylül’le hesaplaşma” iradesinin çok uzağında olmuştur. Şayet AKP, 12 Eylül’le sahiden hesaplaşmak istiyorsa, yukarıda örneklerini aktardığım tedbirleri gecikmeden gündemine almak zorundadır. Bunlar için anayasa değişikliğine, hatta bazılarında yasal düzenlemeye bile ihtiyaç yoktur.

Mamafih AKP’nin “12 Eylül’le hesaplaşma”ya dair söylem ve icraatındaki zaafı, referandumda “hayır”ın gerekçesi olarak kullanmanın da, özellikle sol çevreler açısından korkulara esir düşmek ve aczi itiraf etmekten başka bir anlamı yoktur.

Bu paket, 12 Eylül’le hesaplaşmayı zorlaştırmıyor, kolaylaştırıyor. AKP’nin hesaplaşma söylemini öne çıkarması da, sol çevrelerin 30 yıldır takipçisi oldukları hesaplaşma taleplerinin geniş bir tabana, bilhassa şimdiye kadar bu taleplere kayıtsız kalmış muhafazakâr kitleye ulaşmasını, böylece daha güçlü bir meşruiyet kazanmasını sağlayacaktır. Bundan sonrası, esas olarak 12 Eylül’le gerçekten hesaplaşmak isteyen çevrelerin mücadele yeteneğine ve ikna gücüne kalıyor.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözumsuzlükten ırkçılık batağına!

Mithat Sancar 29.07.2010

İnegöl ve Dörtöyl’den gelen görüntüleri izlerken, hafızamda ağır dolu bir karmaşı hissettim. Bu memleketin yakın ve uzak geçmişinde yaşanmış benzer olaylara dair kareler canlandı zihnimde. Bu kanlı tarih şeridinin başı, 1915’e takılıyor ısrarla. Onu izleyen görüntülerle şerit uzayıp gidiyor: 1934’teki “Trakya pogromu”, 1955’teki 6-7 Eylül “olayları”, 1978’deki Maraş katliamı, ondan hemen önce Malatya’da ve sonra Çorum’da gerçekleştirilen katliamlar, 1993’teki Sivas katliamı...

Bu “olaylar”ın belli özgül yanları ve sonuçları var şüphesiz. Ama hepsinin işaret ettiği bir ortak nokta var. Onu da kısaca şöyle açıklayabiliriz: Linç pratikleri, bu ülkenin siyasal/toplumsal kültürünün güçlü bir bileşenini oluşturuyor. Linç, bir yandan bir tahakküm ve tasfiye aracı olarak işlev görürken, diğer yandan bir yönetim tekniği olarak kullanılıyor.

Son 10-15 yılda pek çok linç girişimi yaşandı bu ülkede. Bunların bir kısmı “aşırı solculara” yönelmiş görünse de, tamamının esasta Kürt sorunuyla ilişkili olduğunu rahatça söyleyebiliriz. Açıkçası linç girişimleri, münferit veya belli kişileri değil, doğrudan bir kitle olarak Kürtleri hedef alıyor.

Önceleri PKK’ya öfke maskesi altında sergilenen şiddet ayinleri, uzunca bir süredir Kürtleri kovmaya dönük “pogrom provaları”na dönüşmüş durumda. Esasen ırkçı ideologlar ve propagandistler de, yine epeyce bir zamandır “zorla kovmak” ve/veya “mübadele” gibi yöntemleri açıkça telaffuz ve teşvik ediyorlar.

İrkçılık ve nefret söylemi, giderek olağanlaştı bu sayede. Üstelik sadece belli ya da malûm kesimlerle sınırlı da kalmadı. Ulusalıcılarla kıran kırana bir mücadele içinde olan ve geleneksel milliyetçilerle arasına mesafe koymaya çalışan AKP’de de sözcüleri var bu söylemin. Hatta bizzat Başbakan Erdoğan bile, bazen bu söylemin iğvasına kapılıyor ya da tuzağına düşüyor.

Şüphesiz PKK şiddetinden kaynaklanan kayıpların ve buna eşlik eden “öfke”nin, bu olaylarda bir payı var. Üstelik PKK’nın, özellikle hassas dönemlerde hassas bölgelerde yaptığı eylemlerle, bu öfkenin Kürtlere linç biçiminde yönelmesine ciddi katkı yaptığı da inkâr edilemez. Şiddeti tırmandırma politikasının sonuçlarına bakınca, PKK’nın da Batı’daki Kürtlere bir başka açıdan rehin muamelesi yaptığını düşünmek bile mümkün. Yani bu tutumuyla PKK, Batı’daki Kürtleri bir “iç savaş kartı” olarak kullandığı şüphesini güçlü bir biçimde uyandırıyor.

Ancak linç ayinlerini ve pogrom provalarını bütünüyle PKK’nın varlığına ve kanlı eylemlerine bağlamak, sebepleri değil, sonuçları öne çıkarmak anlamına gelir. Zira temeldeki sebep, PKK’ya da yaratan ve ayakta tutan Kürt sorunundan başka bir şey değildir. Kürt sorununda çözüm geciktikçe ya da çözümsüzlük derinleştikçe, herkes kendini kurtarmak için kaçacak bir yerler arıyor. Görünüşte en rahat sığınak da “kitlelerin duygusu”dur. Ancak siyaset bilimini ve tarihi azıcık bilenler, bu sığınağın tüm duvarlarının keskin mızraklarla kaplı olduğunu ve ilk fırsatta oraya sığınanları da yok ettiğini bilirler.

Bütün sorumlular, çözümsüzlüğün yarattığı umutsuzluk ortamında, öfkenin kendilerine yönelmesini engellemek için, adeta Batı’daki Kürtleri kurban olarak kullanıyorlar. Kızıştirılmış topluluklar; yoksul ve kırılğan Kürtlere hayatı cehennem etmek için harekete geçtikçe, yöneticiler kendilerini kurtardıklarına inanıp rahatlıyorlardır. O nedenle, ırkçı söylem ve eylemleri ya görmezden geliyor ya da açıkça tahrik ediyorlar.

Kürt açılımını başlatarak çözüm için büyük umutlar yaratan AKP de, ne yazık ki aynı şeyleri yapıyor. Talan ve linç eylemleri, Sırp veya Hutu milislerin ruh halini bugüne taşıyan korkunç görüntülerle devam ederken, başka yerlerdeki haksızlıklara karşı yeri göğü inleyen Başbakan tek bir kelime etmedi henüz. Oysa bu ırkçı linç operasyonlarının birkaç adım ötesi, kaos ve yönetim krizi havasının yaygınlaşması olacaktır. Bunun faturasını en ağır biçimde ödeyecek siyasal aktörün AKP olacağını öngörmek hiç de zor değildir.

Pogrom provalarının yaygınlaşmasında, "beyaz Türk ırkçıları"nın da payı var. Refah şovenizmini banal bir ırkçılıkla birleştiren bu güruh, İtalya, Hollanda, Belçika, Danimarka ve bazı Doğu Avrupa ülkelerinde örneklerini gördüğümüz ırkçı akımların Türkiye şubesi olmaya adaydır. Kanın şehvetine kapılmış bu beyaz vampirler, muhtemelen her hâl ve şartta kazançlı çıkacaklarını umuyorlardır. Bir tek durum hariç, aslında haklılar da. Türkiye demokratikleştikçe ve Kürt sorunu barışçıl çözüm yoluna girdikçe mağlubiyetleri mukadderdir. Zira demokrasi ve barış, ancak özgürlük ve eşitlik temelinde kurulabilir. Bu ise, her türlü kendinden menkul üstünlük ve imtiyaz taleplerinin ve iddialarının kökten reddedilmesini gerektirir. Bu ülkenin bütün mağdurları ve mazlumlara için tek kurtuluş yolu budur.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

O "devlet politikası"ndan nasıl kurtuluruz

Mithat Sancar 05.08.2010

"1990'lı yıllarda işlenen faili meçhul cinayetler bir devlet politikasıdır." Türkiye'de alışık olduğumuz, binlerce kez duyduğumuz bir cümle. Şimdi bu cümle ve onun önünü arkasını dolduran açıklamalar, "şok sözler", "şok itiraflar" başlığıyla veriliyor. Sebep belli: Bu sefer konuşan, herhangi biri değil, bir emekli koramiral, **Atilla Kıyat**.

Kıyat, o yılların tamamında "amiral" rütbesini taşıyor. 1987'de tuğamiralliğe terfi eden Kıyat, 1995'te koramiral oluyor ve 1999'da bu rütbeden emekli oluyor.

Atilla Kıyat, ayrıntı vermiyor. Belki "o bölge"de görev yapmadığı için ayrıntılar hakkında somut bilgiye ya da "deliller"e sahip değildir. Peki, bu durum sözlerinin önemini azaltır mı? Soruyu şöyle soralım: Bu sözlere inanmak için, o dönem içişleri bakanlığı yapmış İsmet Sezgin'in ya da "devlet tecrübesi"nin mümtaz abidesi Onur Öymen'in talep ettiği "deliller"i bizzat Kıyat'ın ortaya koymasına gerek var mı?

Yok tabii! Zira bu konuda, şimdiye kadar açığa çıkan deliller, Kıyat'ın sözlerini kanıtlamaya yeter de artar bile. TBMM araştırma komisyonları raporları, Başbakanlık Teftiş Kurulu Raporu (meşhur Kutlu Savaş raporu), AİHM'nin sayısız kararı ve cinayetlerin içinde bilfiil yer almış JİTEM mensuplarının itirafları... Bunlar yetmez mi?

JİTEM'de görev yapmış Abdulkadir Aygan, Hüseyin Oğuz gibi şahıslar; hangi cinayetlerin kimler tarafından ve nasıl işlendiğini, emirlerin kimlerden geldiğini bütün ayrıntılarıyla defalarca anlattılar. Verdikleri adreslerden cesetler çıkarıldı; pek çok tanık da, onların açıklamalarını teyit etti.

Peki, bunca delile rağmen, neden bu dönem aydınlatılamıyor, sorumlular yargılanmıyor?

Manzarayı nasıl gördüğümü kısaca açıklamaya çalışayım: Bu bir "**kirli savaş örgütlenmesi**"ydi. Böyle bir örgütlenmenin, Kıyat'ın dediği gibi dönemin "başbakanları, cumhurbaşkanları, genelkurmay başkanları, OHAL valileri"nden bağımsız, hele de habersiz iş yapması düşünülemez.

O örgütün, biraz yapı değiştirerek faaliyetlerini bugün de sürdürdüğüne dair sürekli yeni işaretler geliyor. En son Dört Yol'da zuhur ettiğine dair ciddi şüpheler var. Devlet içinde, bu uygulamaların bir "devlet politikası" olarak sürmesini isteyen ve bunun için çaba harcayan "odaklar"ın hâlâ mevcut olduğu anlaşılıyor. 1990'lara göre en önemli fark, hükümetin tutumunda ortaya çıkıyor. Hükümetin, bunların farkında olmaması mümkün

değil; çok muhtemeledir ki, bu konuda elinde önemli bilgiler de var. Ama bu odakların ve dayatmak istedikleri "devlet politikası"nın hükümet tarafından desteklendiğini ya da onaylandığını iddia etmek insafsızlık olur. Hatta Ergenekon konusunda takındığı tavırdan hareketle, hükümetin bu odakların etki alanını önemli ölçüde daralttığını ve faaliyetlerini epeyce sınırladığını da söyleyebiliriz.

Buna rağmen, geçmişteki cinayetlerin ve onları mümkün kılan bağlantıların aydınlatılmasını ve dönemin sorumlularına dokunulmasını sağlayacak radikal adımların atılmaması, esas olarak "savaşın sürmesi"yle açıklanabilir. Bunda çeşitli "siyasi aktörler"in değişen şekil ve ölçülerde sorumluluğu var.

Bir defa hükümet, savaşın sona ermesinin şartlarını hazırlamaya yönelik kapsamlı ve cesur bir programı bugüne kadar uygulamamış olmaktan dolayı sorumludur. CHP ve MHP, hem savaşı kızıştıracak, hem de hükümeti adım atmaya niyetli olduğu zamanlarda bile engelleyecek politikalar takip ettikleri için sorumludurlar. PKK, şiddeti tırmandırmak ve savaşa daha fazla "kir" katacak yöntemler kullanmak dolayısıyla sorumludur.

Ve savaş tüm hızı ve kırıyla sürüyor! Savaş sürdükçe, hakikatler daha fazla karanlığa gömülüyor. Hakikatler karardıkça, savaşın bitmesi daha da zorlaşıyor; geçmişteki yaraların iltihabı bugüne akıyor; yara fitil tutmaz hale geliyor. Kıyat'ın açıklamalarında buraya işaret ettiği sözlerin altını bilhassa çizmek lazım.

Oysa bu yarayı onaracak çareler var. Bunların başında da, geçmişte aydınlatacak bir komisyon kurmak geliyor. Değişik örneklerini muhtelif ülkelerde gördüğümüz ve genel olarak "hakikat komisyonu" diye adlandırılan böyle bir yapı, barışa geçiş sürecinin temellerini kurabilir.

Aslında şimdi tam zamanı! Zira AKP, 12 Eylül'le ve darbe zihniyetiyle hesaplaşmayı referandum kampanyasının odağına yerleştirdi. CHP de, bu yarışa katılma isteğinde olduğunu beyan etti. Hatta bu konuda AKP'den daha samimi ve cesur olduğunu kanıtlama hevesine de kapıldı.

Bu iki partinin, hiçbir mazeretin arkasına saklanmadan, hem 12 Eylül'ü hem de 1990'ları araştırarak geniş yetkili bir komisyon kurmak için anlaşmaları halinde, Meclis'ten hemen bir yasa çıkarılabilir. Böyle olursa, zamanaşımı gibi sıkıntıların, af gibi zorlu meselelerin çözülmesini sağlayacak uygun formülleri bulmak o kadar zor olmayacak. Tabii bu yolun işleyebilmesi için PKK'nın da silahları susturması şart. Esasen PKK ve özellikle Öcalan, böyle bir komisyon kurulursa, kendilerinin de katkı sunacaklarını defalarca beyan ettiler.

Bence silahların susması için çağrı yapan farklı kesimlerden örgütlerin, darbelere karşı çıktığını, demokrasi ve barış istediğini söyleyen herkesin bu konuyu ortak talep haline getirmesi için çok uygun bir zamandayız...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi yürüyüşü

Mithat Sancar 12.08.2010

Türkiye'nin de dahil olduğu "tepeden inme modernleşme projeleri"nin en önemli özelliği, toplumu sürekli kontrol altında tutacak mekanizmalara dayanmalarıdır. Bu mekanizmaların amacı, toplumu belli bir kalıba sokmak ve o kalıpta tutmaktır. Vesayet dediğimiz şey de, bu kontrol ihtiyacının kurumsallaşmasını ifade eder.

Her sistem kurumlarla çalışır, ama sadece onlara dayanarak varlığını sürdüremez. Sistemin devamı, toplumun da buna katkı yapmasına bağlıdır. Hiçbir sistem, sadece baskı ve zorla ayakta kalamaz. Bütün sistemler,

toplumdan kabul görmek isterler; yani toplumun "rıza"sına muhtaçtırlar. "Rıza"nın en güvenilir ve rahatlatıcı yolu, sistemin meşru olduğu inancını yerleştirmektir. Ama tek yol bu değildir. Sistem, mesela "kaçınılmazlık" duygusu yayarak veya "alışkanlıklar" yaratarak da, sürekli zora başvurmada işleyebilir. Yani toplumun geniş bir kesimine "bu sistemden kurtulma çaresi bulunmadığı" veya "bu sistem giderse, yerine mutlaka daha kötüsü gelecektir" fikrini kabul ettirerek de yola devam edebilir.

Tepeden inme modernleşme projelerinden türeyen sistemlerde, yönetmenin başlıca yöntemi "toplum mühendisliği"; rıza üretiminde kullanılan en etkili vasıta da "hafıza mühendisliği"dir. Türkiye'de cumhuriyet modernleşmesinin kurucu babaları, bu projenin başarısının, "hafızasız bir toplum" yaratmaktan geçtiğine inanıyorlardı. Bu düşünce, adeta bir varlık felsefesi haline getirildi ve bunu hayata geçirecek bir metodoloji yaratıldı. Bu toplumun bütün fertleri, bu tedrisattan geçirildi, böyle sosyalleşti.

Bu metodoloji, kavramların da bir hikâyesinin bulunduğu ve bu hikâyenin kavramların anlamını biçimlendiren bir etki, bir işlev gördüğü fikrini dışlamış; toplumun bu fikre yabancı kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu zihniyetin temel öncüllerinden biri; başka pek çok şey gibi kavramların da bir geçmişinin olmadığı, bizim elimize doğdukları ve bizim onlara istediğimiz anlamı verebileceğimiz olmuştur. "Hukukun üstünlüğü", "hukuk devleti" ve bilhassa "kuvvetler ayrılığı" gibi kavramlar, bundan nasiplerini fazlasıyla almışlardır.

Kuvvetler ayrılığı ilkesini ele alalım. Hem ilkenin doğrudan müellifi sayılan Fransız fikir adamı Montesquieu, hem de onun ilham aldığı İngiliz düşünür Locke, esas olarak iki kuvvetten söz ederler. Bunlar, yasama ve yürütmedir. Yargı işlevi ise türevseldir. Çünkü yargı, daha çok yasamanın koyduğu kuralları özlerine sadık kalacak biçimde uygulamakla yükümlü bir kuvvettir. Montesquieu'nün, yargıyı "ağırlığı olmayan kuvvet" olarak tanımlamasının nedeni ve anlamı budur. Bu yaklaşımda, yargı, siyasal karar alan, dolayısıyla yurttaşların hayatını doğrudan etkileyen bir kuvvet olarak tasarlanmamıştır.

Oysa bu ilke ülkemizde, en başta 27 Mayıs darbesinin ve onun ideologluğunu yapan hukukçuların üstün gayretleriyle adeta ters yüz edilmiştir. Mesela Montesquieu de, Locke da, yasamanın en üstün kuvvet olduğu konusunda kuşku duymazlar. Oysa bizimkiler, anayasa tekniklerini ustalıklı kullanarak, klasik kuvvetler kataloguna "askerî erk" diye bir yenisini eklemişlerdir. Erklar arasındaki ilişki şemasını da yeniden çizmişler; orduyu ve yargıyı aslî ve özerk; yasama ve yürütmeyi türevsel ve bağımlı erkler olarak kurgulamışlardır. Bunu da bize, kavramların evrensel anlamı olarak sunmuşlar ve pek çoğumuzu buna inandırmışlardır.

Bu sistem, ancak demokratik siyaset alanının daraltılıp güdükleştirilmesiyle işleyebilir. 12 Eylül'ün akıl babaları, bunun gayet iyi farkındaydılar. Bu nedenle, anayasalarını ve ideolojik hegemonyalarını, siyaseti itibarsızlaştırmak ve işlevsizleştirmek üzerine inşa ettiler. Üstelik bu konuda çok da başarılı oldular. Ontolojik dayanaklarını ve tarihsel misyonlarını siyasetin özgüleştirmesi, yani toplumun her konuda aktif özne olması fikrinden alması gereken "sol hareketler"in büyük bir kısmını buna ikna etmiş olmaları, bu başarının çarpıcı bir göstergesidir.

Türkiye, büyük bir dönüşüm sürecinden geçiyor. Bu dönüşümün toplumsal zemini ve desteği her geçen gün biraz daha güçleniyor. Toplum, "bu sistemin kaçınılmaz olduğu duygusu"ndan kurtulmaya başladı. Bu dönüşümden tedirgin olanlar ise, "alışkanlıkların" esiri olmaya devam edenlerdir. Bu esaret, her şeyden önce "siyaset"e engeldir. Çünkü demokratik siyasetin ön şartı, topluma dayanmayı kabul etmektir.

Dönüşümün en güçlü nesnel sonucu, bugüne kadar hiçbir siyasal geleneğin yeterince itibar etmediği "demokratik siyasetin önceliği" ve "parlamentonun üstünlüğü" anlayışının toplumda yaygın kabul görmeye başlamasıdır.

Son YAŞ toplantısında yaşananların asıl anlamı, tam da burada yatıyor. Anayasa değişikliği ve referandum tartışmalarına da bu çerçeveden yaklaşmak gerektiğine inanıyorum. Bu konudaki düşüncelerimi sonraki yazılara bırakarak, bu anlamı şöyle özetlemek istiyorum: Toplum, kendi kaderine sahip çıkma; yani demokrasiyi öğrenme ve yerleştirme yürüyüşüne devam ediyor.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barişa evet

Mithat Sancar 19.08.2010

Almanya'da çatışma çözümü ve barış araştırmaları alanında çalışan beş önemli kuruluş, her yıl birlikte bir "barış raporu" hazırlar. Bu raporlarda, dünyanın çeşitli bölgelerinde süregelen uluslararası ve iç çatışmalarla ilgili, uzmanların tahlil ve tesbitleri yer alır. "2010 Barış Raporu", bu yılın Nisan'da tamamlandı, Mayıs'ta da kitap halinde yayımlandı.

Doğrudan uluslararası unsur taşıyan Afganistan'daki durum, bu yılki raporun "yakıcı dosyası"nı oluşturuyor. Ardından "iç çatışma" olarak nitelenen vakalar ele alınıyor. Aralarında "Türkiye'deki Kürt sorunu"nun da bulunduğu on dört örnek, bu bölümde işleniyor.

Raporu hazırlayanlar, ortak değerlendirmelerini yansıtan bir giriş bölümü de yazmışlar. Burada, devletlerarası savaşların giderek seyrekleştiği, buna karşılık "iç çatışmalar"ın çok daha yaygın ve önemli hale geldiği vurgulanıyor ve özetle şöyle devam ediliyor: İç çatışmalar, devletlerarası savaşlardan çok daha uzun sürerler, onlara nazaran daha büyük kayıplara yol açarlar ve toplumların temellerini ağır biçimde tahrip ederler. Bu çatışmaları sona erdirmek, savaşları bitirmekten çok daha zordur. İç çatışmaların yaşandığı ülkelerde, taraflar birbirlerini "kötünün tecessümü" olarak sunarlar; kendi cenahlarından yükselen itirazları da "ihamet" sayarlar. Savaşın yarattığı acılardan "mağdur/şehit efsaneleri" türetirler ve bunları savaşı sürdürmeyi sağlayacak şekilde kullanırlar. Böylece artık "dile gelmeleri ve itiraz etmeleri" mümkün olmayanları, yani ölüleri, başka ölümleri meşrulaştırmanın dayanağı yaparlar. Uzun süre devam eden iç çatışmalarda; kendi cephesini bir arada tutmak, fiziksel ve siyasal açıdan hayatta kalmak, karşı tarafı mağlup etmek veya en azından kendi mağlubiyetini önlemek gibi kaygılar, başlangıçtaki hedeflerin önüne geçerler, hatta onların yerini alırlar. Böylece "şiddet", özerkleşmeye başlar; kendi başına bir alan haline gelir; sonuçta barışçıl siyaset imkânlarının ve uzlaşma arayışlarının sahasını sürekli daraltır.

Rapor, her bir iç çatışma vakasının özgül yapısını ve farklı dinamiklerini göz ardı etmeden, bunların sona erdirilmesi konusunda öneriler de içeriyor. Bütün özgüllük ve farklılıkların ötesinde, vakaların hepsi için geçerli olduğu düşünülen bir önerme de var raporda. Buna göre, esas mesele, şiddet aktörlerini siyasal hasımlara, rakiplere ve muhtemel ortaklara dönüştürecek yaratıcı stratejiler geliştirmektir. Kısacası ve açıkçası, barışa giden yol "siyasallaşma"nın önünü açmaktan geçer. Bunun için, birkaç aşamadan oluşan bir "yol haritası"na ihtiyaç var. Bu harita, her şeyden önce silah bırakmayı mümkün kılacak fiziksel şartlar, kurumsal çerçeve ve güvenceler konusunu açıklığa kavuşturmalıdır. Ayrıca iç çatışmayı doğuran temel sorunu çözmenin, hemen her zaman devleti yeniden yapılandırmayı gerektireceği veya bu sonucu doğuracağı bilinmeli, bu "reformlar"a işaret eden adımların hazırlıkları da haritaya konmalıdır.

PKK'nın silahlı eylemlere başlamasından, yani Kürt sorununun uzun süreli ve sistematik şiddet içeren bir çatışmaya dönüşmesinden bu yana yirmi altı yıl geçti. Diğer bütün iç çatışma vakalarında olduğu gibi, burada

da şiddet, bütün lanetli sonuçları ve kirlетici etkileriyle birlikte “kendi özerk alanını ve dinamikleri”ni yarattı. Şimdi bir kez daha, bu kanlı döngüden çıkma şansı doğdu. Arkamızda korkunç insani kayıplar ve ağır bir toplumsal tahribat var. Bu imkânı kaçırsak, geri dönebileceğimiz bir yer yok artık. Zahmetli de olsa, ileriye doğru yürümekten başka çaremiz kalmadı. Bu yürüyüş ise, ancak demokratik siyaset zemininde gerçekleşebilir.

PKK’nın “eylemsizlik kararı”nın kalıcı bir ateşkese ve oradan silah bırakmaya uzanması, demokratik siyasetin her alanda işlemesine bağlıdır. Kürt siyasal hareketi çevresinde bu yönde iyimserlik yaratan gelişmeler var. DTK’nın yeniden yapılanması ve eş başkanlıklarına Ahmet Türk ile Aysel Tuğluk’un seçilmesi, bu açıdan çok önemlidir.

Öte yandan, ordunun ve yargının vesayetini kıracak gelişmeler, Türkiye’nin genelinde demokratik siyasetin önünü açmaya devam ediyor. Son YAŞ toplantılarında orduya geri adım attırılması, bu yönde güçlü bir hamledir. HSYK toplantılarındaki “kriz”in de, benzer bir etki yaratması, yani yargıdaki vesayetçi bürokratik hâkimiyetin sarsılmasıyla sonuçlanması kuvvetle muhtemeldir. Ama asıl kırılma, anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girmesiyle gerçekleşecektir. Önümüzdeki referandum, tam da ve esas olarak bu yüzden önemlidir. Referandumdan “evet” çıkması halinde, yargı bürokrasisine hâkimiyet ve vesayet imkânı sunan şartlar ve zemin değişecektir. HSYK’nın yapısında ortaya çıkacak çoğulculuk, yargıda otokrasiden demokrasiye geçiş için önemli bir potansiyel yaratacaktır.

Referandumdan çıkacak “evet”, parlamentonun anayasa yapma yetkisinin onaylanması, ordu ve yargı vesayetinin reddedilmesi ve toplamda demokratik siyaset evreninin güçlenmesi anlamına gelecektir. Böylece Kürt sorununda “Türk tarafı”nın, siyaset içinden ve sivil dünyadan temsil edilmesi çok daha mümkün olacaktır. “Kürt tarafı”nın baş aktörü PKK da, muhtemelen bunu gördü ya da görmüş olması umulur. Kürt sorunu demokratik siyaset kanallarına aktıkça, belki uzun sürecek ama ölümsüz ve yıkımsız olacak bir çözüm süreci de mutlaka yerleşecektir.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eski tarz-ı siyasete karşı evet!

Mithat Sancar 26.08.2010

Referandum tarihi yaklaştıkça, tartışmaların odağı da değişiyor. Kampanyalar ve meydan konuşmaları daha fazla öne çıkarken; oylanacak şeyin ve bizatihi bu oylamanın anlamı geri plana düşüyor. Parti liderlerinin, bu “anlam” üzerinde durmak yerine, seviyesiz atışmalara gömülmeleri bunda önemli rol oynuyor. Bazı kişi ve çevreler de, tutumlarını kampanyanın bu haline atıf yaparak meşrulaştırmaya çalışıyorlar. Özellikle değişikliğe destek olmayı içine sindiremeyen, fakat açıkça karşı çıkmayı da türlü nedenlerle tercih etmeyenler, Tayyip Erdoğan’ın üslup ve sözlerini gerekçe göstererek “evet”ten kaçma çabasına girdiler.

Anayasa değişikliğini, “eski rejim”den ayrılma yönünde atılmış bir adım olarak görüyor ve destekliyorum. Bu değişikliğin baş savunuculuğunu yapan AKP’nin, “yeni arayışı”nın ruhuna uygun bir kampanya yürütmesi, demokrasi kültürünün yerleşmesi açısından şüphesiz çok iyi olurdu. Ama bunu yapmıyor; daha doğrusu yapamıyor. Zira AKP de, “eski rejim”in siyaset okulunda yetişti; yani siyaset yapma tarzı açısından, AKP de bu rejimin öz evladı sayılır. Cemil Çiçek gibi, eski rejim okulunun en parlak öğrencilerine kuruluşundan beri partinin ve ayrıca hükümetin en hassas yerlerinde görev vermesi bile, başlı başına bir göstergedir. Bu figürler, AKP’nin sıkıştığı zaman, merkez siyasetin kutsal paydası olan milliyetçiliğe selam çıkmasını kolaylaştırdıkları için vazgeçilmez bir konumda duruyorlar.

Ama bundan fazlası da var. Bir defa, AKP de, Türkiye’de siyasal kültürün önemli bir bileşeni olan “muhalafete tahammülsüzlük” hastalığından azade değildir. Çok fazla örneği var bu tutumun. Son “taraf - bertaraf” söylemi de bunlardan biridir.

Öte yandan, AKP de, kendini topluma dayanarak değil, devlet içinde yer kaparak güvence altına almaya çalışıyor. Bu zihniyetin en tipik yansıması, yani somut anlamı, devlet içinde kadrolaşmaktır.

“Devlet eksenli siyaset” olarak adlandırabileceğimiz bu tarz, merkeze (iktidara) oynayan veya merkezde (iktidarda) olan gelmiş geçmiş bütün partilerin ortak özelliğidir. AKP de, bu tarzın dışında veya karşısında değildir; bizatihi içindedir.

Ancak bunların hiçbirisi, anayasa değişikliğine karşı çıkmanın gerekçesi olamaz. Eğer devleti her şeyin merkezine alan yönetim ve siyaset anlayışını reddediyorsak, öncelikle 1982 Anayasası’na tereddütsüz karşı çıkmamız gerekiyor. Zira bu anayasa, bu anlayışı dünyada eşine rastlanması zor bir sağlamlıkla güvence altına alıyor.

“Temel kurumları”, toplumun müdahalesine karşı korumak, 82 Anayasası’yla kurulan sistemin ruhudur. HSYK da, bu ruhun en başarılı cisimleşmesini temsil ediyor. AKP’nin niyeti ne olursa olsun, Anayasa değişikliği, HSYK’yı bu konumdan çıkarıyor. Bu değişikliğin, AKP’ye yargıda rahatça kadrolaşma imkânı vereceğini iddia edenler, nedense bunu ikna edici bir şekilde anlatmak yerine, AKP’nin genel tutumunu gerekçe gösteriyorlar.

Bu tutumu, sadece AKP düşmanlığıyla izah etmek bana yetersiz geliyor. Derinlerde başka bir korku saklı sanki. Devlet içi kurumların kollayıcılığından mahrum kalma korkusu denebilir buna. Tersinden ifade edersek, toplumun daha belirleyici olacağı bir ortamdan tedirgin olma durumu da diyebiliriz buna.

Zira Anayasa değişikliği süreci, vesayet kurumlarının hâkimiyetini zayıflatarak, demokratik siyasetin alanını genişletiyor. Demokratik siyaset ise, ancak toplumla yapılabilir ve “belirsizliğe katlanarak yaşamaya rıza göstermeyi” gerektirir. Türkiye’de, ordu ve yargı gibi kurumlar, belli kesimler açısından, toplumdan gelecek belirsizliklere karşı önemli bir sığınak işlevi görüyorlar. Şimdi bu sığınağı kaybetme ihtimali, bu kesimlerde ciddi bir korku yaratıyor.

Demokrat yaklaşım bakımından, kurumlarda kimlerin yer aldığı değil, o kurumların kamusal/toplumsal denetime tâbi olup olmadığı önemlidir. Birincisinde bir tür “zihniyet polisliği” söz konusu olur. Kamusal/toplumsal denetim ise, ancak siyasal kanalların genişletilerek işletilmesi halinde sürekli bir işleyişe kavuşabilir.

Anayasa değişikliği süreci, bu yolda atılmış mütevazı, ama Türkiye’nin tarihsel tecrübeleri açısından önemli bir adımdır. Bu adımı demokratik siyaset kanallarıyla geliştirmenin şartları da bu süreçte mevcuttur. Sürecin bu yönde gelişmesi, “eski rejim”in siyaset anlayışının sarsılmasını da sağlar. AKP’ye de bu sarsıntıdan mutlaka pay düşecektir. AKP karşıtlığını her tutumlarının referansı yapanlara, bugünkü haliyle AKP’den gerçekten kurtulmak istiyorlarsa, bu süreci desteklemelerini tavsiye ederim.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barışın dili

1 Eylül, "Dünya Barış Günü" olarak kabul edilir; en azından belli ülkelerde ve çevrelerde. Başka "barış günleri" de var. Mesela Katolik Kilisesi için "Dünya Barış Günü" 1 Ocak'tır. Bir de Birleşmiş Milletlerin "Uluslararası Barış Günü" olarak ilan ettiği bir tarih var; o da 21 Eylül'dür.

1 Eylül, Alman ordusunun Polonya'ya saldırdığı ve böylece 2. Dünya Savaşı'nı başlattığı tarihtir. Savaşın ardından kurulan yeni dünya düzeninde, 1 Eylül, başta Doğu Almanya olmak üzere "sosyalist blok"a dâhil ülkelerde "savaş lanetleme" faaliyetlerinin yapıldığı gün haline geldi. Bu program, bir süre sonra Batı Almanya'da da yankı buldu. 1957'nin 1 eylülünde Alman Sendikalar Birliği (DGB), "savaş, bir daha asla" parolasıyla anma etkinlikleri başlattı. Zamanla 1 Eylül, "Savaş karşıtlığı Günü"nden "Dünya Barış Günü"ne evrildi ve bu adıyla yaygın kabul gördü.

Bu tür günlerin, içi boş ritüellere dönüşme ihtimali her zaman vardır. Oysa bir günün böyle özel kılınmasında amaç, önemli bir meseleye, acil bir ihtiyaca bütün dünyanın dikkatini çekmektir. Ancak takvimin neredeyse her yaprağının bir "özel gün"e tahsis edildiği bir dünyada, insanların dikkatlerini bir noktaya yoğunlaştırmak hiç de kolay değildir. Böyle günlerde yapılan konuşmalar da, yazılan yazılar da, pekâlâ görev savma kabilinden bir nutuk iradı olarak algılanabilirler. Ben bu riski göze alıyorum ve 1 Eylül vesilesiyle "barış"a dair bir şeyler karalamak istiyorum.

Latince bir deyim var: "Si vic pacem, para bellum." Türkçe meali: "Barış istiyorsan, savaşa hazırlan!" Bütün Soğuk Savaş dönemi boyunca, her iki blokta da silahlanma yarışı, bu anlayışla meşrulaştırılmak istendi. Aslında düzenli orduların tarih sahnesine çıkması da aynı mantıkla açıklanır. Bu mantığa göre, güçlü bir ordu, düşmanı korkutur ve saldırmaktan caydırır. Her bir ülke ordusunu güçlendirirse, kimse kimseye saldırmaz; herkes barış içinde yaşar.

Hâlbuki barışı, savaşa hazır olma şartına bağladığımız anda, hayatlarımızı barışın değil, savaşın ruhuna mahkûm etmiş oluruz. Böyle bir ruh halinde, kalıcı ve belirleyici olan, savaş ihtimali ve tehdididir; barış ise, tesadüfî ve geçicidir.

Barış çalışmalarının üstatlarından, Alman bilim adamı Dieter Senghaas, geçen gün yetmiş yaşına bastı. "Ömrünü barışa adanmış" sözünü gerçekten hak eden bu bilge insan, barışa giden yolda o Latince deyişin basitçe değiştirilmesinin önemini bıkmadan usanmadan vurguladı: "Barış istiyorsan, barışa hazırlan!"

Bu topraklarda, 25 yıldır yıkıcı bir savaş yürüyor. Bu savaşı sona erdirmek için, bugüne kadar "savaş hazırlığı"ndan başka bir yol ciddi olarak denenmedi. Devlet politikası, hep "şiddet" üzerine kuruldu. Savaşı bitirmek, hep "karşı taraf"ı bitirmek olarak anlaşıldı. Bunun için akla gelebilecek her türlü şiddet yöntemi uygulandı. Savaşın dili dışında bir dile izin verilmedi. Bu dil sadece resmî çevrelerle sınırlı kalmadı, toplumun geniş bir kesimine de nüfuz etti. Acılar bile savaş dilinin terimleriyle ifade edilir oldu; kanı yerde bırakmamak, intikam, şehitlik gibi.

PKK'ya ve çevresine hâkim olan mantık ve dil de aynıdır. Barış sözcüğü, en çok bu çevre tarafından kullanılır. Ancak bu çevrede de, barışa ulaşmak için, savaşa gücünün canlı tutulması bir zorunluluk olarak kabul edilir. Dil ve ritüeller de, büyük ölçüde savaş terminolojisinden devşirilmiştir.

Bu havada barışı sağlamak ve barışmak çok zordur. "Barış dili" diye bir şey de var ve fakat toplumsal ve siyasal dünyamızda bu dilin kapladığı yer çok küçük. Savaş sürdükçe daha da küçülecek. Tuğba Tekerek, bu gazetede dün başlayan yazı dizisinde, savaşın toplumun ruhunda açtığı en yıkıcı kara deliklerden birine ışık tutuyor ve çok değerli bir iş yapıyor. 1984'ten bu yana askerliğini "o bölge"de yapmış ve savaşın içinde bulunmuş

insanları konuşturdukça, ruhları felç eden şiddet dilinin nerelere uzandığını ürpererek fark edeceğiz. Ki bu insanların sayısı beş milyonu buluyor.

PKK'nın "eylemsizlik kararı"yla yeniden bir barış ve barışma fırsatı doğdu. Savaşın yıkımlarını durdurmak ve sonra da tamir etmek istiyorsak, tam da şimdi savaşın dilinden arınmak, barışın dilini kullanmak zorundayız. "Af" ve "diyalog", bu dilin en temel kavramlarıdır. Herkesin kendi acısını ve öfkesini öne çıkarması, sadece savaşın devamına hizmet edebilir. Diyalog, zaten en az iki tarafın iletişim içinde olmasını gerektiren bir süreçtir. Af da öyle aslında! Demek istediğim, affı, bir tarafın, mesela devletin, diğer tarafa, mesela PKK yöneticilerine ve mensuplarına bir atıfeti, bir inayeti olarak göremeyiz. Kürtlerden de af dilemek gerekiyor. Barışmak için, birbirimizi karşılıklı affetmeye ihtiyacımız var. Bu yüzden, bütün toplumun af sözcüğüne alışmasını ve ısınmasını sağlayacak bir dil kurmak lazım. Affı ve diyalogu ihanetle eş anlamlı tutmak, barışmanın yolunu tıkar, barışın toplumsal zeminini tahrip eder. Tayyip Erdoğan gibi, demokratik açılım çerçevesinde "barışmanın gerekliliğine ve erdemine" vurgu yapan etkili konuşmalar yapmış bir liderin, şimdi meydanlardaki polemiklerin havasına kapılarak tersine bir dil kullanmaya başlaması, bu açıdan son derece talihsiz ve tehlikelidir.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa ve toplumsal gerçeklik

Mithat Sancar 09.09.2010

Günlük konuşmalarda anayasadan söz edilince, yürürlükteki hukuksal belge kastedilir. Bunda yadırganacak bir şey yok. Zira herkesin "uzmanlık terimleri"ni bilmesi, tutumlarını buna göre kurması beklenemez. Esasen öyle bir beklenti, gündemdeki bir meselede uzmanlık bilgisine sahip olmayanların konuşma hakkına da sahip olamayacakları gibi bir dayatmayı beraberinde getirir. Bunun sonu seçkincilik ve otoriterliktir.

Ancak bazen "uzmanlık kavramları"na başvurmadan, olaylara uygun isimleri koymak zordur. Mesela anayasa tartışmalarının böylesine yoğun ve sert geçtiği bir ortamda, anayasa teorisinde yardım almak, zihinlerdeki karışıklığa bir parça deva olabilir.

Anayasa teorisinde ve hukukunda, çok sayıda anayasa tanımı vardır. Bunlar, çoğu zaman "**kavram çiftleri**" şeklinde formüle edilirler. "Hukukî bir belge olarak anayasa", bunlardan sadece bir tanesidir. Bu kavram, belli usullerle yürürlüğe girmiş, üstün bağlayıcı güce sahip kuralların toplandığı hukukî metni ifade eder. "**Hukukî anayasa**"yı daha iyi açıklamak için en çok kullanılan kavram ise, "fiilî anayasa"dır. "**Fiilî anayasa**" ise, ülkenin toplumsal yapısını ve siyasal sistemini belirleyen gerçek güç ilişkilerinin kurallarını ve dinamiklerini anlatır.

Hukukî anayasa ile fiilî anayasa, her zaman örtüşmezler. Bu ikisi arasında bir çatışmanın ortaya çıkması da mümkündür. Bugün Türkiye'de yaşananlar, bu durumun tipik bir örneğidir.

1982 Anayasası'nın varoluş nedeni, toplumu katı bir disiplin ve sıkı bir kontrol altında tutmaktı. Toplumsal gelişmeler, bu disiplin ve kontrol düzeninde gedikler açtıkça, "hukukî anayasa" da aşınmaya başladı. Toplumsal gelişmeyi durdurmak, yani sosyal gerçekliği hukukî anayasaya yeniden uygun hale getirmek için çeşitli manevralar yapıldı. Bunların en büyüğü 28 Şubat'tı. Bu darbeyle, disiplin ve kontrol düzeninin bin yıl sürecektir şekilde restore edilmesi planlanmıştı; ancak bir yıl bile dayanamadı.

Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik adaylığının resmen kabul edilmesi, içindeki dönüşüm dinamiklerinin güçlenmesine önemli katkı sundu. Böylece "hukukî anayasa" ve onun kurduğu disiplin-kontrol düzeni, bir meydan okumayla karşı karşıya kaldı. Kasım 2002 seçimleri, bu meydan okumanın ne kadar ciddi olduğunu gösterdi. Bunu fark eden "vesayet güçleri", toplumsal gelişmeyi durdurmak üzere, kanlı oyunlar tezgâhlamaya ve darbe planları yapmaya başladılar. Ama bu yönde attıkları her adım, onların sonunu hızlandırmaktan başka bir sonuç vermedi. Onların iktidarını güvence altına alan "hukukî anayasa", toplumsal gelişmenin dalgalarıyla daha da zayıfladı.

Bu arada yeni bir "fiilî anayasa" şekilleniyordu. Hukukî anayasayla kurulan düzenin en önemli iki ayağında köklü değişimler meydana geliyordu: Bunlar Kürt sorunu ve vesayet meselesiydi. 82 Anayasası'nın Kürt sorununa bakışını temellendiren inkârcı mantık hayat karşısında iflas ediyordu. "Kürt realitesi" toplumsal gerçekliğin olağan bir parçası haline geliyordu.

Ergenekon soruşturması, darbe planlarını da içerecek şekilde yayıldıkça, vesayet sisteminin ordu ayağında büyük sarsıntılar oluyordu. Son YAŞ toplantıları, yeni "fiilî anayasa"nın etkisini teyit etti.

Hukukî anayasayı ve onun kurduğu düzeni koruma ve kollama misyonu, artık büyük ölçüde yargıya kalmıştı. Yargı da bu konuda elinden geleni yapıyor doğrusu. Ancak yargının gücüne temel oluşturan "hukukî anayasa", toplumsal gelişmelere dayanan "fiilî anayasa" karşısında geriledikçe, yargı da bu misyonu yerine getirmekte zorlanıyor. 12 eylülde oylanacak anayasa değişikliği, yargının bu gücünü budamayı öngörüyor.

Oluşum halindeki "fiilî anayasa", kimileri tarafından şeriat veya diktatörlük olarak sunuluyor. Ama hayat onları sürekli yalanlıyor. Onların esas kaygısı, eski düzenle birlikte, sahip oldukları imtiyazları ve iktidar konumlarını da yitirecek olmalarıdır.

Normatif düzen ile fiilî düzen; mevcut hukuk ile gerçeklik arasında çatışma yaşandığında, sonuçta kaybeden normatif düzen ve mevcut hukuk olur. Bu çatışmayı çözmenin en makul yolu, toplumun kendi kaderine sahip çıkmasını sağlayacak demokratik yapıları ve mekanizmaları kurmak ve geliştirmektir. Son on yıldır "hukukî anayasa" karşısında sürekli mevzi kazanan "fiilî anayasa", demokratik siyaset alanının genişlediği, çoğulculuğun olağanlaştığı bir toplumsal ve siyasal yapıya giden yolu işaretliyor.

12 eylüldeki referandumda oylanacak olan esas mesele budur. Demokratikleşmeye ve çoğulculaşmaya evet mi, hayır mı? "Evet" çıkarsa, her şey birden bire değişmeyecek, ama bu yöndeki gelişim hızlanacak. "Fiilî anayasa"nın demokratik kazanımlarını "hukukî anayasa"ya dönüştürme imkânları çoğalacak.

Ya "hayır" çıkarsa? Ben pek ihtimal vermiyorum, ama "hayır" çıksa da, bu gelişme belki yavaşlayacak, lakin durmayacak. Zira 12 Eylül 1980'in "hukukî anayasası", on yıldır biriken demokratik kazanımları ve dinamikleri 12 Eylül 2010'dan çıkacak bir "hayır"la silme gücüne sahip değil artık.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül'ler ve travma

Mithat Sancar 16.09.2010

Şiddete ve baskıya dayanan yönetim dönemleri, toplumun tümünü etkileyen sarsıntılar yaratırlar. Etkileri uzun zamana yayılan bu sarsıntıları anlatmak için "travma" kavramı kullanılır. Her travma, toplumun her kesimini aynı şekilde etkilemez. Şiddetin doğrudan hedefi durumunda olan kesimler açısından travmanın sonuçları çok daha ağır olur.

12 Eylül darbesi de bu toplum için bir travmadır. Siyasî yelpazeye göre bir ayırım yapmak gerekirse, 12 Eylül'ün en fazla travmatize ettiği kesimin "sol" olduğunu söyleyebiliriz. Sadece zulüm politikalarına yoğun bir şekilde maruz kalmaktan kaynaklanmıyor bu durum. 12 Eylül, solun hayatla ve toplumla ilişkilerine de "şiddetli bir darbe" indirdi.

1965-1980 arası dönemde sol, toplumla güçlü bağlar kurabilmiş; siyasal dengeleri etkileyen bir aktör haline gelmişti. Bütün sıkıntılarına, acemiliklerine, yanlışlarına, zaaflarına rağmen sol, bu dönemde, ayaklarını topluma basmayı öğreniyor ve beceriyordu. Bu durum, solun kendine güveninin de güçlenmesini sağlamıştı. 1970'lerin sonlarına doğru bu güven, abartı sınırlarına dayanmış, hatta bu sınırı aşmıştı. Sol, kısa zamanda "devrim" yapacağına bile inanmıştı.

Darbenin ardından, herhangi bir direniş gösterememiş ve kısa sürede ağır bir hezimete uğramış olmak, solun hem kendine güvenini yıktı, hem de topluma bakışını ciddi biçimde örseledi. Bunun adı travmadır.

Bu tür travmalarla baş etmenin yolu, acıyı ve yıkımı toplumun geniş kesimlerinin ortak meselesi haline getirmekten geçer. Solun çok büyük bir kısmı, bunu başarmak bir yana, tam tersi yola saptı; içine kapandı, küçük dünyalar yaratarak onlara sarıldı. Bu dünyalarda, topluma ve hayata yabancılaşan bir "varoluş tarzı" üretildi. Toplumun geniş kesimlerine ulaşamayan ve hayatı iskalayan bir "iç dil" oluşturuldu.

Bütün bunlar, travmanın derinleşerek sürdüğünün göstergeleridir. Zira maruz kaldıkları travmayla baş etmenin yollarını yaratamayan öznelere, gerçekliği algılama konusunda da büyük sıkıntılar yaşarlar. Travma, gerçeklik algısını ciddi biçimde çarpıtır; algı (sanrı) ile gerçekliğin birbirlerine karışmasına yol açar.

Öte yandan travma, öznenin kendini sorgulama kapasitesini de büyük ölçüde azaltır; uzayan travmalarda bu kapasite sıfır noktasına yaklaşır. Kendini sorgulama yeteneği zayıflayan veya kaybolan özne, sorunların kaynağını kendinde değil, hep dışarıda aramaya başlar.

Türkiye'de sol çevrelerin geniş kesimlerine egemen olan ruh hali, bu durumun iyi bir örneğidir. Bu kesimler, başarısızlıklarının sebebinin, toplumun kendilerine anlayacak düzeyde olmamasına bağlarlar. "Kurtuluşlarına" kendilerini adadıkları "sıradan insanlar"ı, ya cahil ya da küçük menfaat hesaplarının kurbanı olarak görürler. Bu bakış, onları Kemalist ideolojiyle buluşma noktalarına hızla taşır. Kendi küçük dünyalarından çıkmaya karar verdiklerinde, önce bu güçlerle temas ederler. Sırada, aynı güvensizlik sendromunun esiri olan milliyetçi ve ulusalcı kesimler vardır; onlarla buluşma da fazla gecikmez.

12 Eylül 2010 referandum süreci, bu travmayı aşmak için büyük bir fırsattı. Zira 12 Eylül darbesi, ilk defa toplumun farklı ve geniş bölümleri tarafından lanetlendi, reddedildi. Tasvir ettiğim "sol zihniyet", bu gelişmenin dinamiklerini ve nesnel neticelerini anlamaya çalışmak yerine, bu dünyanın niyetlerini ve saiklerini sorgulamayı tercih etti. Böylece kendi dünyasının duvarlarını yıkarak toplumun "farklı" kesimleriyle buluşma imkânını tepti; yani travmayı aşma şansını harcadı. Bu da yetmiyormuş gibi, imtiyaz ve iktidar kaybı korkusu nedeniyle zaten travmatize olmuş kentli orta sınıflar ve Kemalist bürokrasi elitleriyle kader ortaklığı kurdu.

Referandumun neticeleri, her iki çevrenin de travmasını pekiştirdi. Bunun ilk semptomu, gerçeklik algısının iyice çarpık hale gelmesidir. Kimileri, istatistiğin yalana elverişli diline sarıldı; aslında kendileri için bir yenilginin söz konusu olmadığını, aksine zafer kazandıklarını kanıtlamaya girişti. Kimileri, halkın türlü yollarla kandırıldığından dem vurdu. *Birgün* gazetesi ise, daha ilginç bir şey yaptı. "Hayır" oylarının hepsini "sol'un

hanesine yazdı. Gazetenin 13 eylül günkü manŖetinin altında aynen Ŗu satırlar yer aldı: "Sonuçlara göre ülkedeki 'yüzde 60 sağ - yüzde 40 sol' dengesi keskinleŖti."

Ne diyebilirim ki! En iyisi, Ŗiire sığınmak yine; Ahmet Telli'nin "Eylül" Ŗiirinin son dizelerine mesela:

ekip kapıyı çıkmak en iyisi/ dalmak caddelere, varoŖlara/ Belki o zaman eylül/ ŖaŖırtmayacak bizi/ bulup çıkaracağız çünkü/ evrenin öteki yüzünü

Referandum sürecinde DSİP ve EDP gibi örgütlerin tutumu, "Yetmez ama Evet" kampanyasının etkisi ve buralarda üretilen dilin grdğ yaygın kabul, sol adına ve soldaki travmanın aŖılması için bir umuttur!

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arŖiv bağlantısı)

Mayından diyaloga, vahŖetten barıŖa...

Mithat Sancar 22.09.2010

Hakkâri'nin Peyanis köyünde patlatılan mayın, çeyrek asırdır süren kirli savaŖta karŖılaŖtıėımız kalleŖe kıyımlardan biridir. Bu saldırının hedefi, sadece aralarında çocukların da bulunduğu siviller değil; aynı zamanda ve esas olarak barıŖ umududur.

Bu saldırının hangi ortamda gerekleŖtiėini bir kez daha hatırlayalım: PKK'nın eylemsizlik kararı yürürlükteydi. Eylemsizliğin uzatılması ve kalıcı ateŖkese dnŖtrlmesi için ciddi giriŖimler yapılıyordu. Diyarbakır'ın önemli sivil toplum örgütleri ve DTK temsilcilerinden oluŖan bir heyet; Cumhurbaşkanı, hükümet ve muhalefet partileriyle grŖmeler yapmaya hazırlanıyordu. Hükümet, referandum sonuçlarının verdiği özgüvenle daha cesur adımlar atmayı planlıyordu. Öcalan'ın açıklamalarına göre, kendisiyle bir süredir yürütülen grŖmeler iyi gidiyordu. Bu arada, atıŖmaları sona erdirmeye konusunda değerli tecbelere sahip saygın isimlerden oluŖan "Âkil Adamlar" grubu, bölgede ve ülkede temaslarda bulunuyordu.

Bu tablo, barıŖa giden yolu açacak hayatî önemdeki imkânları ve unsurları biraraya getiriyor. İŖte o acımasız mayın, bu tablonun orta yerinde patladı. Dn sevgili Yıldırım Oğur, o mayın patlarken Ŗyle bir ses çıkardığını yazmıŖtı: "Ufukta barıŖ göründü!" Bana Elie Wiesel'in sözünü hatırlattı Yıldırım'ın bu satırı: "BarıŖı ancak, tüm atıŖmalarda mevcut olan vahŖeti en uç noktasındaki haliyle tasvir ederek tahayyül ve arzu edebiliriz."

Bu irkin eylem, bize vahŖetin en uç noktasını gösterdiği için, barıŖ hayalimizi ve arzumuzu güçlendirmeli. Sadece kıydığı canlar dolayısıyla değil; barıŖı bu sefer de iskalarsak, yitirebileceğimiz canları ve değerleri hatırlatmasından dolayı, vahŖetin en uç noktalarından birini temsil ediyor Peyanis katliamı.

VahŖete teslim olmak istemiyorsak, bu mayının imha etmeyi hedeflediği imkânları daha da geliŖtirmek zorundayız. Bu imkânlar arasında kilit önemde olanı, Diyarbakır'da uç veren "sivil toplum diyalogu"dur. Diğerlerini baŖka yazılara bırakarak, bugün bu konu üzerinde duracağım.

Bu diyalogun bir tarafında, iŖ dünyası ve bazı meslek örgütleri yer alıyor. Sosyolojik açıdan, Kürtlerin st orta sınıflarını temsil eden bu kanat; siyasal açıdan da, Kürtlerin hak mücadelesinin sivil siyaset alanında ve demokratik yöntemlerle yürütülmesini savunuyor. Ŗiddetin sona ermesi konusunda Kürt coğrafyasından en güçlü ve istikrarlı ses, esas olarak buradan yükseliyor. Bu evreye hâkim olan Ŗiddetsiz mücadele yönündeki

siyasal tercihte, temsil ettikleri sınıfın çıkarları elbette önemli rol oynuyor. Ancak Kürt orta ve üst orta sınıflarının temsilcileri, Kürtlerin taleplerini gözardı etmiyorlar; tam tersine Kürtlerin kimlik ve siyaset yapma haklarını açıkça sahiplendiklerini her fırsatta ortaya koyuyorlar.

Kürt siyasetinin en yaygın örgütlenmesi ve en önemli aktörü olan PKK ise, esas itibarıyla, Kürtlerin en yoksul, dışlanmış ve mağdur olan kesimlerine dayanıyor. Kürt siyasetinde tekeli bir konum tesis etmeye hususi önem atfeden PKK, başka siyasî hareketlerden çok, Kürt orta sınıflarının bu örgütsüz ve gevşek ittifakını rakip olarak görüyor. En son, referandum kampanyası sırasında, "boykot" kararına katılmayarak "evet" diyeceğini ilân eden bu çevreleri tehdit etmekten ve hatta (Raif Türk olayındaki gibi) saldırmaktan kaçınmadı.

Buna rağmen, iki kesim arasındaki diyalogun özellikle son zamanlarda giderek geliştiği ve önemli siyasi sonuçlar doğuracak noktaya geldiği gözleniyor. Bunun en belirgin işaretlerinden biri, "üst düzeyde görüşmeler" yapmak üzere oluşturulan heyetin bileşimidir. Bu heyette, iş ve meslek örgütleri temsilcilerinin yanı sıra, DTK eşbaşkanlarının da yer alması konusunda bir mutabakata varıldığı anlaşılıyor.

Bu iki çevrenin barışın ve siyasal çözümün yöntemleri ve asgarî temelleri konusunda birlikte hareket etmesi, Kürt toplumunda ihtiyaç duyulan demokratik ilişki tarzının ve demokrasi kültürünün gelişmesine görünenden fazla etki edecektir. Sevgili dostum Sezgin Tanrıkulu'nun vurguladığı gibi, siyasal ve toplumsal yönden ulusal ve uluslararası düzlemde yaygın ve gelişkin bir örgütlenme inşa etmiş olan PKK'nın, hâkim veya etkili olduğu alanlarda yatay denetim, fren ve sorumluluk mekanizmalarını kurması ve işletmesi çok zordur. Bu durum, sadece PKK'nın içinden kaynaklanacak "provokasyonlara" uygun zemin sunmakla kalmıyor; ayrıca PKK'nın karar organlarının siyasetin gerçeklerini geniş açıdan değerlendirme imkânlarını da sınırlıyor.

Bu iki eksiklik veya sıkıntı, barış ve çözüm açısından iki "kritik" ihtiyaca tekabül ediyor: Barış sürecinde, silahlı örgütün kendi iç ve çözüm bakımından Kürtlerin farklı toplumsal kesimler arasında diyalog.

Kürtlerin farklı sınıfsal temsilcilerinin bu çerçevede buluşması, abartmış gibi olmayayım ama, Gramsci'nin "tarihsel uzlaşması"na benzer bir etki yaratabilir. Kürtler arasında bu aşamada kurulacak "tarihsel uzlaşma", tüm Türkiye açısından "büyük barışma"ya hizmet etme potansiyeline sahiptir.

Bu uzlaşmanın, iç çatışmaya evrilmiş etnik sorunların çözümü açısından ne kadar kıymetli olduğu henüz yeterince fark edilmedi. Mesela hükümet, içinde DTK temsilcilerinin bulunduğu heyetle görüşme konusunda hâlâ ürkek ve tedirgin. Oysa referandum sonuçları, hükümetin kaybetmekten veya tepkilerinden korktuğu "Türk" kesimlerin "çapraz diyaloglar" konusunda varsayılan noktadan çok daha ileride olduğuna dair kuvvetli emareler sunuyor. Kürtler arasındaki bu diyalog güçlendikçe, "Kürtler" ile "Türkler", Kürtlerin temsilcileri ile hükümet arasındaki ilişkiler de daha hızlı normalleşecektir.

Öte yandan, PKK'nın da, bu ve benzer diyaloglara, taktiksel hamlelerden öte bir anlam ve değer biçmesi gerekiyor. Son zamanlarda başta Öcalan ve Karayılan olmak üzere, bu çevrelerde daha vurgulu bir şekilde telaffuz edilen "demokratik siyaset" in önünü açmanın en uygun yöntemlerinden biri budur. Silah bırakarak siyaset yapmak ve demokratik siyasette etkili bir aktör haline gelmek isteyen bir PKK'nın, bu yöntemi ikirciksiz bir şekilde desteklemesi beklenir.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barışın güzergâhı

Olağanüstü bir hızla akan görüşme trafiğinin "hassas kavşakları"ndan biri, Aysel Tuğluk'un İmralı'ya yapacağı ziyaret. Tuğluk'un Öcalan'dan alacağı mesaj ve kamuoyuna yansıtacağı izlenim, sürecin seyri hakkında önemli ipuçları verecekti. Tuğluk, temkinli bir iyimserlik havasında kısa bir açıklama yaptı ve sözlerini bitirirken şunu söyledi: "Barışa yakınız, *daha* yakınız!"

Bütün gelişmeler, barış ihtimalinin her zamankinden *çok daha güçlü* olduğuna işaret ediyor. Tuğluk'un bu ifadesi de, Öcalan'la yürütülen görüşmelerde epey yol alındığını teyit ediyor.

Girdiğimiz yola, "**barış güzergâhı**" diyebiliriz. Ancak toplumun ve siyasal elitin büyük bir kısmının, bu yolda yürümenin kurallarını iyi bildikleri söylenemez. Barışı zaten istemeyenleri hesaba katmıyorum; ama savaşın acımasız hakikati ve dili, barışı arzuladığını söyleyenlere de sirayet etmiş durumda.

Bu güzergâhın krokiğini tanımak, barışa yürümemizi kolaylaştırır. Barış kavramını açıklamak için "**negatif barış - pozitif barış**" diye bir ayrım yapılır. Şu an eşliğine geldiğimiz aşama, "negatif barış"tır. "**Negatif barış**"la kastedilen, "*savaşın veya sıcak çatışmaların yokluğu*"dur. Bu hal, çatışmaları yaratan nedenlerin değil, sadece çatışmaların ortadan kalktığı bir ortamı ifade eder.

"Negatif barış", geçici bir durum ya da bir geçiş sürecidir. Asıl hedef, "pozitif barış"a geçmektir. Ancak hassas ve kırılgan bir çatışmasızlık hali olan negatif barış aşamasında, gerekli önlemler alınmazsa, eski durumun canlanması da ciddi bir ihtimaldir. Negatif barış sağlandıkça, çatışmaların kaynağını oluşturan "esas sorunu" çözecek adımlar atmak çok daha kolay hale gelir. Lakin negatif barıştan pozitif barışa giden yol da zahmetsiz değildir; bu yolda zikzaklar, iniş-çıkışlar yaşanabilir.

Kürt sorununda negatif barışı yerleştirmek demek, PKK'nın silahsızlandırılması demektir. 1993'ten başlayarak belli dönemlerde bunun için planlar hazırlandığı artık sır değil. Bu planlardan hangilerinin ne ölçüde uygulamaya geçirileceğini, esas olarak, silahlı örgütle yapılan görüşmeler belirleyecektir. Silahsızlandırma planının icrası aşamasında başka aktörler de "kolaylaştırıcı" olarak devreye gireceklerdir. Ancak silahsızlandırma planlarının kaderi, bu planlara PKK'nın ikna olup onay vermesine bağlıdır. Bu noktada, PKK adına kararı kimlerin vereceği sorusu haklı olarak gündeme gelecektir, geliyor da.

PKK'nın karar sürecinin çeşitli halkaları olduğunu, sadece Kürt sorununu yakından takip edenler değil, artık kamuoyunun başka kesimleri de biliyor. Kodlayarak saymak gerekirse, bunlar İmralı, Kandil, Brüksel, Diyarbakır ve cezaevleridir. PKK'nın geniş alanlara yayılan ve kalabalık kadroları bulunan bir yapı olduğunu unutmamak gerekiyor.

Bu yapının halkaları arasında her konuda tam bir uyum beklemek gerçekçi olmaz; hatta bazen ciddi ayrılıklar olması da anormal sayılmaz. "Silah bırakmak" gibi örgüt açısından varoluşsal bir meselede, değişik halkaların farklı eğilimlerde olması neredeyse kaçınılmazdır. Buna rağmen, şimdiye kadar bu farklılıklar, İmralı'nın otoritesini reddeden veya ona meydan okuyan bir tavra dönüşmemiş görünüyor. Bu durumun, barış güzergâhında ilerleyebilmek açısından ne kadar önemli olduğunu bilmek lazım.

PKK'nın karar zincirinin halkaları arasındaki reel ve muhtemel ayrışmaları sürekli öne çıkarmaya ve kaşımaya çalışanlar var. Bunların bir kısmı, esasen PKK'nın silah bırakmasını istemeyenler, yani savaşın sürmesinden yana olanlardır. Bunların hesabı, PKK içinde silah bırakma kararından çeşitli nedenlerle rahatsız olanları, süreci baltalayacak eylemler yapmaya tahrik etmektir.

PKK içindeki eğilim farklılıklarına sürekli vurgu yapanların bir kısmı ise, bu yolla örgütü zayıflatarak daha fazla taviz vermeye mecbur etmeyi hesaplıyorlar. Bu tutum da, silah bırakmaya, yani negatif barış sürecine fayda

sağlamaz, aksine zarar verir.

Negatif barışın yakalanabilmesi ve oradan pozitif barışa uzanan köprülerin kurulabilmesi için dikkat edilmesi gereken bir başka husus, sorunun esasının çözümü konusunda şimdiden "kırmızı çizgiler" ve "ön şartlar" öne sürmekten kaçınmaktır. "Müzakere" kavramının ruhuna aykırı olan bu "kırmızı çizgi" yaklaşımı, örgütün silah bırakmasını istemeyenlerin elini kuvvetlendirir, süreci zora sokar. "Ön şartlar" öne sürmek de aynı sonucu doğurur. Bu konuda, özellikle PKK'ya, DTK'ya ve BDP'ye önemli bir sorumluluk düşüyor.

Bu iki yaklaşım da, barışın "negatif" evresine bile ulaşmamızı zorlaştırır. Bu açıdan bakıldığında, Başbakan Erdoğan'ın medya yöneticileriyle yaptığı toplantıda, özellikle Öcalan'ın konumu ve anadilde eğitim konusunda söylediği sözler tam anlamıyla talihsizlik sayılır. Erdoğan'ı bu açıklamayı yapmaya zorlamak niyetiyle soru soranların da, şayet gerçekten barışı istiyorlarsa, kendilerini bir kez daha sorgulamaları gerekir. Aksi takdirde savaşın sürmesinden yana olan "uğursuz cephe"yle aynı yerde bulabilirler kendilerini.

Velhasıl, uzun ince bir yoldayız, suhuletle yürümeliyiz gündüz gece...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Antika Pazarı ve köhnemiş sistem

Mithat Sancar 06.10.2010

"Her birimizin sahip olduğu en değerli şey, benzersiz kişisel hikâyemizdir. Hikâyemiz varlığımız için gereklidir, tıpkı bir incinin istiridye için gerekli olması gibi."

William L. Randall'ın, *Bizi 'Biz' Yapan Hikâyeler* adlı kitabından aldım bu sözleri. Hikâye, bizi biz yapan, bize ruh veren şeydir. Hikâyenin, sadece insanlar için değil, bütün varlıklar için böyle bir önemi olduğuna inanırım; eşyalar da buna dâhildir, şehirler de.

Her varlığın, uzun ya da kısa, ama mutlaka bir "geçmiş"i vardır. Lakin her geçmiş bir hikâye değildir ya da hikâye, basit bir "geçmiş" değildir. Hikâye, "**kendi olmak**"la ilgili bir şeydir. Dışarıdan dayatılan, kendi deneyimimizle kaynaşamayan "**kurmaca geçmiş**", kendimizi yaratma ve kendimiz olma çabasını yaralar. Bu anlamda kurmaca, ancak sahici olanı yok ederek kendine alan açabilir çünkü. Oysa kendi olmak; kendi hikâyesini yaratabilmek ve yaşayabilmekle mümkündür.

Türkiye'nin en büyük sancılarının birinin kaynağı da, tam burada, yani kurmaca geçmiş ile sahici hayatlar arasındaki çatışmada yatıyor. Bu sancının orta yerinde ise Ankara bulunuyor. Gerçi Ankara'nın "geçmiş"inde de sahici hikâyeler var, ama bugünkü Ankara'nın onlarla bir alakası yok.

Ankara, kurmaca ihtirasının dünyadaki devasa örneklerindendir. Hem kendisi bir kurmacadır, hem de kurmaca politikasının sembolü ve merkezidir. Kurmaca politikası derken; kurgulanan bir geçmişin ve onun üzerine kurulan bir kimliğin, ülkede yaşayanların büyük bir kısmına dayatılmasını kast ediyorum. Bu politikanın en etkili aracı, başkalarının hikâyelerini ve hayatlarını yasaklamak ve bastırmaktır.

Şimdi gündemin odağında duran anadilde eğitim ve başörtüsü gibi meseleler, hep yasaklardan beslenen bu kurmaca politikasının açtığı yaralara işaret ediyor. Bu politikayı sürdürebilmek için, kiminin yaşam tarzı, kiminin

anadili gasp edildi; kiminin de anası, babası, eşi, kardeşi katledilerek veya "kaybedilerek" yok edildi. Sevgül Uludağ'ın Kıbrıs'ta kayıpları anlattığı etkileyici kitabının başlığından ilhamla söylersem; toplumun büyük bir kısmı "**incisiz istiridyelere**" dönüştürülmek istendi.

İnsan hakları, bu politika için en korkulu ve korkunç kavramlardan biridir herhalde. İnsan haklarını talep etmek, bu politikaya cepheden ve temelden karşı çıkmak demektir ve de ancak böyle olursa anlamlıdır. Zira insan haklarının esası ve bütünü; "**kendi olma hakkı**"nda saklıdır. İstiridyenin incisine sahip çıkma hakkı gibi bir şeydir bu.

Bu politikanın sürdürülemez hale geldiği zamanlardayız. Bu politikanın mağdurları, tahrip veya gasp edilmiş hikâyelerini ve hayatlarını geri istiyorlar. Hayat da onlara tüm gücüyle destek veriyor. Hiçbir politika, hayatla kavga ederek var kalmaz ve hayatla kavgayı kazanamaz.

Ankara'nın kurmaca ihtirasına direnen mekânları da vardır elbette. Kale, bunların en köklüsü, geniş ve güçlüsüdür. Kale'yi başka zaman anlatırım. Bir de Antika Pazarı vardır Ankara'nın. Her ayın ilk pazarı, Ayrancı Pazarı'nda kurulur. Antika Pazarı, bir ara tuhaf gerekçelerle başka yerlere sürgüne gönderildi; o vakitler, kendisine ruh veren hayat ritmini de yitirdi. Ancak hiçbir gerekçe hayattan daha güçlü olamadığı için, yine asıl yerine döndü.

Değişik şehirlerden satıcılar, şafakla birlikte tezgâh kurma hazırlıklarına başlarlar. Burada sergilenen eşyaların, türlü hikâyelerle örülmüş kavi bir ruhu vardır. Esnafın bu eşyalarla sahici bir ilişkisi vardır, ziyaretçiler de böyle bir ilişki özlemiyle gelirler oraya. Pazar'ın havası, Ankara'ya inat alabildiğine sahicidir.

Yıllardır giderim bu pazara. Sevdiğim ve aradığım eşyalar vardır elbet; Bavaria porselen kahve fincanları, Çekoslovak yapımı kehribar sigara ağızlıkları, Ermeni ustaların parmaklarından süzülmüş savatlı gümüşten işlemler, Anadolu'nun isimsiz veya ismi silinmiş zanaatkârlarının hikâyelerini anlatan muhtelif madenden ufak eşyalar, hatıralı çakmaklar, kitaplar falan.

Bazen saatlerce kalırım orada. O zamanı dolduran en değerli faaliyetim, o sahici insanlarla aramızdaki temastır. Son gidişimde, bu insanlardan, kurmaca politikasının çökmekte olmasından duydukları memnuniyeti anlatan sahici ve incelikli sözler dinledim, jestler gördüm. İzninizle bu dostlardan bazılarını tanıştırmak istiyorum: Her ay Bursa'dan gelen Ahmet'e, sohbetimize telefonla katılan onun Bursa'daki dostu Şener Bey'e, Karslı İbrahim Usta'ya ve o nefis kekler için onun saygıdeğer eşine teşekkür ediyorum. Bir de, orada ayaküstü tanıştığım Pazar'ın müdavimlerinden Ahmet Eroğlu'ya, hem o çok kıymetli hediyesi için, hem de binlerce sözle anlatılamayacak olanı zarif bir jestle ifade etmenin güzelliğini bir kez daha hatırlattığı ve yaşattığı için şükranlarımı sunuyorum.

Ankara'nın kurmaca politikası ve ondan türeyen yasaklar iyice köhnedi; çöplüğün yolu çoktan göründü onlara. Bu politikanın mağdurları ise, incilerini yeniden kazanma yolunda epey mesafe kat etiler. Incisine tutunan istiridyeyi, kimse ondan bir daha kolay kolay koparıp alamaz...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kusturica, geçmiş ve vicdan

"Geçmiş", biz onu yok saydığımızda, öyle basitçe yok olup gitmiyor. Yüzleşmediğimiz ve hesaplaşmadığımız "geçmiş", bir gün bir şekilde karşımıza çıkar, yakamıza yapışır ve bizden hesap sormaya başlar. Hem bireysel açıdan böyledir bu, hem de toplumsal düzlemde.

Bu temayı işleyen pek çok edebiyat ve sinema eseri vardır. **Fons Rademakers**'in 1989 yapımı *The Rose Garden* (Gül Bahçesi) adlı filmi de bunlardan biridir. Film, **Paul Hengge**'nin gerçek bir davaya dayanan romanından uyarlanmıştır. Yer, Frankfurt Havaalanı. Yaşlı bir adam, cüzdanını kaybettiği için telaşla koşuşturan küçük bir kızı tutuyor, bulduğu cüzdanı büyük bir şefkatle ona vermek için. Bu sakin ve sevecen insan, birden çıldırmış gibi fırlıyor ve düzgün görünümlü bir "beyefendi"ye saldırıyor. "Beyefendi" yaralanıyor, yaşlı adam gözaltına alınıyor. Sonra yaşlı adam aleyhine, yaralama dolayısıyla dava açılıyor. Ama davanın seyri kısa zamanda değişiyor; sanık ve mağdur yer değiştiriyor. Zira o "beyefendi"nin, savaş bitmek üzereyken, yirmi Yahudi çocuğun tıbbî bir deneyde hunharca katledildiği toplama kampının komutanı olduğu ortaya çıkıyor; bir de bu çocuklardan birinin, yaşlı adamın küçük kız kardeşi olduğu...

Savaşın sonra, bu katliam için de soruşturmalar açılmış, ama bir sonuç alınamamış ve dosya "hukuken" kapanmış; ama "yara" kapanmamış. Filmin bir yerinde şöyle bir cümle geçer: "**İyileşecek yaraları olduğu sürece, geçmiş bugün olarak kalır.**"

Yugoslavya savaşının açtığı yaralar henüz kapanmadı, aksine içten içe kanamaya devam ediyor. Gerçi soykırıma varan katliamlar için, ikisi de Lahey'de olan uluslararası mahkemelerde davalar açıldı. Kısa adıyla Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılamalar devam ediyor; Uluslararası Adalet Divanı ise, Srebrenica katliamının "**soykırım**" olduğuna hükmetti.

Sırbistan'da da, bu utançla yüzleşmek için adımlar atıldı. Bunlardan en önemlisi, **Sırbistan Parlamentosu**'nun bu yılın mart ayında aldığı, "*Srebrenica'da Boşnak halkına karşı işlenen suçu var gücüyle kınayan*" kararı, yani bir tür "**özür**" beyanıdır.

Ancak öyle bir yara var ki, bu tür kararlarla tedavi edilemeyecek kadar derindir. O da, Boşnak kadınlarını hedef alan korkunç ve iğrenç "**kitlesel tecavüz operasyonları**"dır. Sayıları tam olarak bilinmeyen, ama on binlerle ifade edilen o tecavüzlerden doğan çocuklar, onların anneleri ve çevreleri, bu yaranın canlı acılarını temsil ediyorlar. Bu travmanın üstesinden gelmek için, o kadınlar ve çocuklar ve dünyada "vicdan" sahibi olan insanlar çok şeyler yaptılar. Acının kamusal olarak paylaşılması ve tanınması; o acıyı yaratan korkunç eylemlerin yine kamusal olarak kınanması, travmayla baş etme çabasının en önemli sütunlarını oluştururlar. Acıya ve vahşete kayıtsız kalınması, travmanın etkilerini uzatır. **Acıyı hafif ve giderek reva görmek, üstüne vahşeti meşrulaştırmaya çalışmak ise; o mağdurları yeniden ve yeniden travmatize eder, onların acılarını canlandırır ve derinleştirir.** Ayrıca böyle bir tavır, o vahşetleri yaratan zemini alttan alta besler.

On yıllarca Soğuk Savaş'ın havasız ortamında cılız kalan "**ortak dünya vicdanı**" denen şey, son çeyrek asırda yeniden yeşermeye başladı. Alttan gelen dalgalar, üsttekilerin bu "vicdan"ı manipüle etmesini epey zorlaştırdı.

Şimdi o "vicdan"ın yankısı, **Kusturica**'nın yakasına yapıştı. Kusturica, "geçmiş"inin hatırlatılmasından hiç hoşlanmıyor. Geçen sene de, "geçmiş"teki tutumlarına ilişkin soru soran gazetecileri kovmuş, makinelerine ve filmlerine el koymuştu. Kendisine gösterilen tepkiler yeni de değil. Daha 1995'te *Underground*'la Cannes'da **Altın Palmiye**'yi kazandığında da ve sonrasında da benzer tepkilerle karşılaşmıştı. Kusturica'nın bu suçlamaları savuşturmak için kullandığı dil ve sözcükler, onu kurtarmak bir yana, daha da zora sokuyor. Bütün bunların temelinde, özellikle "**tecavüzler**" karşısında takındığı "**sinizm**" kokan tutum yatıyor. Kusturica, bu "geçmiş"iyle yüzleşmediği ve hesaplaşmadığı sürece, o "geçmiş" yakasını bırakmaz.

Gelelim Kusturica'ya tepki gösterenlerin ve bu tepkilere tepki gösterenlerin durumuna! "Vicdan"ı dayanak olarak somut bir meselede "haklı" bir tavır takındığınızda, aslında kendinizi de "vicdan"ın hüküm ve tasarrufuna alabildiğine açmış olursunuz. Hem benzer olaylar karşısındaki siciliniz, hem de o somut meseledeki diliniz, sizi "**vicdan mahkemesi**"nin karşısına çıkarır.

Kusturica'ya tepki gösterenlerin sembolü haline gelen iki insandan **Ertuğrul Günay**, "vicdan mahkemesi"nin önündeki sınavda açıkça sınıfta kalmıştır. Önceki akşam **Can Dündar**'ın haber programında, kendi tavrını haklı çıkarmak için çok kötü gerekçelere sığındı. Mesela Kusturica'yı "mahkûm" etmek için, onun "*Türkleri Ermenilere soykırım yapmakla suçladığı*"nı söyledi. Sonra, Kusturica'nın "*din ve isim değiştirmesi meselesi*"ni hatırlattı. Bunlarla Kusturica'yı "mahkûm" edeyim derken, asıl kendinizi "mahkûm" etmiş olursunuz. Kendine gömülmüş olma alışkanlığının yarattığı "**haklılık kibri**" diyebileceğimiz bir hastalıktır bu da. Ancak unutmayın, bir olayda yanınızda olan "vicdan", kendisinin böyle hoyratça kullanılmasına kayıtsız kalmaz, er ya da geç yakanıza yapışır, hesap sorar.

Kusturica'ya tepkinin diğer sembolü **Semih Kaplanoğlu** ise, "vicdan"a dayanan sade ve güçlü duruşu temsil ediyor. Ancak böyle bir duruş, Boşnakların yaralarını sarmaya yardımcı olabilir. Hangi açıdan olursa olsun, "**çifte standart**"la malul tutumlar ya da acılara tek yanlı bakan milliyetçi/ulusalcı dil, ne o insanların acılarına deva olabilir, ne de kendine hayır sağlar.

Kaplanoğlu'ya yönelik "ithamlar" ise, benim nazarımda, esasen "vicdan" diye bir derdi olmayanların kendilerini bir kez daha ifşa etmelerinden başka bir anlam taşımıyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

KCK davası ve Dreyfus olayı

Mithat Sancar 20.10.2010

KCK davasının bir "**siyasî yargı**" örneği olduğunu pek çok kimse kabul ediyor; bunu açıkça söylemeyenler de, bu tezi çürütecek gerekçeler ileri süremiyorlar.

KCK operasyonlarının başladığı günlerde ve izleyen zamanlarda yapılan tartışmaları hatırlayalım. **Bir kesim, bu operasyonların "demokratik açılım"ın başarıya ulaşabilmesi için gerekli ve yararlı olduğunu savunuyordu.** Bu görüşte olanlara göre, şiddetin ve sokağın kontrol altına alınması, BDP gibi yasal siyasî aktörlerin elini güçlendirecek; bu ise, "çözüm"ü kolaylaştıracaktı.

Bunun bir "siyasî hesap" olduğu aşikârdır. Hükümet de bu hesabın cazibesine kapıldı; "güvenlik aygıtı"nı harekete geçirdi. Deliller uyduruldu, gözaltılar gerçekleşti ve top yargıya atıldı. Yargı da, bu hesaba uygun davranarak tutuklama kararları verdi.

Bir "siyasî hesap"la başlayan soruşturma sürecinden sonra açılan davanın, "siyasî yargı" şüphesinden kurtulması imkânsızdır. **Siyasî yargının en yalın ve yaygın anlamı; bir grubun, yargı yolu ve teknikleri kullanılarak tasfiye edilmek istenmesidir.** Bu tür davalarda, kanun önünde eşitlik, yargının tarafsızlığı gibi ilkeler ve adalet gibi değerler bir çırpıda harcanır.

Ancak "**siyasî davalar**", onlardan medet umanlar için hiç de tekin araçlar değildir. Duruşmalar bir kez

başlayınca, davanın bir “**bumerang**”a dönüşmesi, yani onu kullanmak isteyenleri vurması da düşük bir ihtimal değildir.

“**Tarihteki büyük siyasî davalar**”a baktığımızda, bunların basit birer hukuk ve yargılama meselesi olmaktan hızla uzaklaştıklarını, toplumsal ve siyasal gerilim hatlarıyla buluşarak derin sarsıntılar yarattıklarını görürüz. Bu tür davaların en çarpıcı örneği “**Dreyfus olayı**”dır.

1894’te bir “casusluk iddiası”yla başlayan dava, toplumdaki bütün önemli çelişkileri bir katalizör gibi ayırtırdı, keskinleştirdi. **Hannah Arendt**, *Totalitarizmin Kaynakları* adlı eserinde, bu süreci güçlü bir vukuf ve sade bir üslupla tasvir ve tahlil eder. Buradan özetle aktarayım:

Fransa, ikiye bölünmüştür. Bir yanda **Dreyfusçular**, diğer yanda **anti-Dreyfusçular**. Bu bölünme, 20. yüzyılda da siyasî yansımaları bakımından varlığını sürdürdü. “Anti-Dreyfusçu” terimi, hâlâ cumhuriyet, demokrasi ve Yahudi karşıtı herkesi tanımlayan bir sıfat olarak kullanılıyor.

Anti-Dreyfusçular cephesi, monarşizmden nasyonal bolşevizme ve sosyal faşizme kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Cumhuriyete ve bütün demokratik etkilere karşı reaksiyoner bir siper oluşturan silahlı kuvvetlerdeki “çelik kast”, bu cephenin en önemli bileşeniydi. Vurgulamakta yarar var, “**Fransa Fransızlarındır**”, bu cenahın en popüler sloganlarından biriydi.

Dreyfusçular cephesinde ise, Zola gibi cesur aydınlar ve demokrat cumhuriyetçiler yer alıyordu.

Bu sürecin Üçüncü Cumhuriyet’i çöküşe götürdüğünü belirten Arendt’e göre, **düşüşün asıl nedeni, anti-Dreyfusçu cephenin çok güçlü olması değil; gerçek Dreyfusçuların yeterince fazla ve etkili olmamasıdır.**

Dreyfus davası, yıllarca sadece Fransa’da değil, başta Avrupa’nın diğer ülkeleri olmak üzere, ABD ve Rusya’da da gündemde kaldı, takip edildi, tartışıldı. Arendt, bunun o dönemin şartlarından kaynaklandığını ve o döneme özgü bir durum olduğunu söyler: “*Kanun önünde eşitlik öğretisi, uygar dünyanın vicdanına öylesine yer etmişti ki, tek bir adlî hata bile Moskova’dan New York’a dek kamuoyunu ayağa kaldırmaya yetiyordu.*”

KCK davası ile Dreyfus olayı arasında bir özdeşlik veya büyük bir benzerlik bulunduğunu iddia edecek değilim. Fransa’nın ve dünyanın o zamanki şartları ile bugünün Türkiye’si ve dünyası arasında önemli farklar olduğunun farkındayım. **Dreyfus olayını hatırlatmamın nedeni, KCK davasının seyrinin, Türkiye’de Kürt sorunu ve demokratikleşme alanındaki gelişmeleri temelden etkileyebilecek bir potansiyele sahip olduğuna yeniden dikkat çekmektir.**

“Barış” ihtimalinin epeyce yükseldiği, askerî ve yargısal vesayetin geriletildiği, demokrasi ve özgürlük değerlerinin –ister lâfzen ister kalben- çok yaygın kabul gördüğü zamanlardan geçiyoruz. Toplumsal barış ve demokratikleşme konusunda tarihsel bir fırsatla karşı karşıya olduğumuzu söylemek, abartı sayılmaz. Bu imkânın, dar görüşlü siyasî hesaplara ve tehlikeli siyasî davalara kurban gitmemesi için, **güçlü bir Dreyfusçu havaya/rüzgâra ihtiyaç var.** KCK davası vesilesiyle oluşacak böyle bir akım, hem hükümeti kolaycı yöntemlerin iğvasına kapılmaktan alıkoyabilir; hem Kürt hareketini bütünüyle demokratik siyasete yönelmeye daha fazla teşvik edebilir; hem de kırgın ve kızgın Kürtlerin barışa olan inançlarını kaybetmelerini engelleyebilir.

Bu davada anti-Dreyfusçuların kazanması ise; barış, demokrasi ve adalet yolunda dizimizi, gözümüzü ve de yüreğimizi yaralayacak ağır bir tökezleme demek olacaktır.

Almanya'dan Türkiye'ye çokkültürlülük tartışması

Mithat Sancar 27.10.2010

Yabancılar/göçmenler ve entegrasyon meselesi, Almanya için yeni bir konu değil. Ancak son zamanlarda bu tartışma yeni boyutlar kazandı. Hatta **Hessen Eyaleti'nin Hristiyan Demokrat (CDU) Başbakanı Volker Bouffier** de, parlamentodaki konuşmasında "*entegrasyon tartışmasının henüz başında olduklarını*" vurguladı.

Almanya'da son 40 yılda en çok konuşulan konularla ilgili bir anket yapılırsa, bu mesele ilk beş arasında yer alacaktır. Buna rağmen, "tartışmanın yeni başladığını" söylemek bir paradoks gibi görünebilir, ama değil. Zira **Almanya, bu sorunla gerçek anlamda yüzleşmeye yeni başladı.**

"İthal işçiler", uzun süre "**misafir**" olarak algılandılar ve öyle adlandırıldılar. Bu algıya göre, her "misafir" gibi onlar da gün gelecek, geri döneceklerdi. Bu nedenle, Almanya'ya "entegre" olmalarını sağlamak için özel programlar geliştirmeye gerek yoktu. "Asimilasyon" için çaba harcamak da anlamsızdı.

Ama bu hesap tutmadı. Gelenler geri dönmedikleri gibi, başkalarını da Almanya'ya çektiler. Yüksek doğurganlık oranının da etkisiyle sürekli çoğaldılar. İltica ve göçmenlik faktörleriyle birlikte, Almanya'da yaşayan "yabancı" sayısı toplam nüfusun yüzde beşine ulaşmış durumda. Bunların yarıya yakını Alman vatandaşlığına sahip!

Bu geniş topluluk, kendi kültürel kimliğiyle daha fazla görünür olmaya, bu yönde taleplerde bulunmaya başlayınca, özellikle sağcı çevrelerin gözünde "bir sorun kaynağı" haline geldi.

Bu noktada bir ayırım yapmak gerekiyor. "**Sorun olarak görülenler**", esas itibariyle **Müslüman ülkelerden gelenler; sorunun kendisi de, "İslam'ın Almanya'da nasıl konumlandırılacağı"**.

Almanya'nın yeni Cumhurbaşkanı Christian Wulff, Almanya'nın birleşmesi vesilesiyle yaptığı konuşmada, "**İslam da Almanya'ya aittir**" dedi. Böylece, Merkez Bankası yönetim kurulu (eski) üyesi **Thilo Sarrazin**'in "*Almanya Kendini Yok Ediyor*" başlıklı kitabı üzerine bu yaz yoğunlaşan tartışmaları iyice alevlendirdi. Bu konuşma, kendi partisi CDU'da tepkiyle karşılandı. Nihayet **Başbakan Merkel**'in "**çokkültürlülük öldü**" manşetiyle duyurulan açıklaması geldi. (Bu tartışmalarla ilgili gayet iyi bir değerlendirme için **Ahmet İnsel**'in *Radikal İki*'de bu hafta yayımlanan "*Çokkültürlülük dışarı mı?*" başlıklı yazısına bakılabilir.)

Bu tartışmaların özünü nerede aramak gerekiyor? Bu sorunun en iyi cevabını, **Hristiyan Sosyal Birlik'in (CSU) Bavyera'daki bakanlarından Christine Haderthauer**'dan aldım. 7 ekimde Alman Parlamentosu'nda bu konuyla ilgili "özel rapor"un tartışıldığı oturumda Haderthauer, Cumhurbaşkanı'nın konuşmasını eleştirdi ve "*din özgürlüğünü din eşitliğine dönüştürme çabalarına karşı uyarı*"da bulundu. Demek istiyor ki, **din özgürlüğünü tanıma bağlamında düzenlemeler yapılabilir; ama bunu bütün dinleri eşit sayma noktasına götürmek kabul edilemez.**

İlginçtir, bunca yıllık tartışmaya rağmen, Haderthauer'ın bu konuşmayı yaptığı parlamento oturumuna sunulan "**özel rapor**", "*Almanya'daki Yabancıların Durumu*" başlığını taşıyor. "Göçmen arka plana sahip" insanların, hâlâ bu toplumun "aslı ve eşit" unsurları olarak görülmediğinin hazin bir itirafıdır bu.

Esasen farklı tonlamalarla da olsa, sağ cenahın en hassas olduğu husus, “**egemen kültür**”ün (**Leitkultur**) **mutlak önceliğinin korunmasıdır**. Bu anlayışa göre, **hiçbir kültür ve özellikle İslam, bu “egemen kültür” karşısında eşitlik talebinde bulunamaz**. Bu üstünlük ve öncelikten vazgeçilirse, Almanya yok olur.

Kimlik ve çoğulculuk eksenli sorunları çözümsüzlüğe veya çıkmaz sokaklara sürükleyen anlayışı bundan daha iyi özetlemek çok zordur. “**Mutlak üstünlük ve öncelik iddiasına dayalı egemen kültür paradigması**”, başka kültürleri eşit kabul etmenin önündeki en büyük engeldir. Böyle bir paradigmanın geçerli olduğu toplumlarda, “öteki kültürler”e belli özgürlükler tanınabilir; ama eşitlik asla! **Oysa çoğulcu demokrasiye en uygun çözüm, “egemen kültür” iddiasını terk etmek ve bütün kültürlerin eşit katkısına açık “yeni bir birliktelik” modeli oluşturmaktır.**

Şüphesiz bu söylediklerim, **Kürt sorunu** için öncelikle ve özellikle geçerlidir. Bu yolun aksine gidildiği takdirde, bilerek ya da bilmeyerek ırkçılık tuzağına düşmek kaçınılmazdır. Thilo Sarrazin, bunun tipik bir örneğidir. Sosyal Demokrat Parti üyesi olan Sarrazin, “Müslümanların genetik olarak daha düşük zekâ düzeyinde”, dolayısıyla da “kültürsüz/cahil” oldukları ve bu durumu eğitimle düzeltmenin de mümkün olmadığı sonucuna varan değerlendirmeler yapıyor. Önerdiği çözüm de, “bu düşük zekâlılar”ın giderek yok olacağı “**seleksiyon**”dan başka bir şey değil.

Bu Sarrazinler bize hiç yabancı değiller; geçmişte de epeyce varlardı, bugün de! Eskilerden bir örnek istiyorsanız, Sarrazin’le pek benzeşen fikirler serdeden dönemin Dışişleri Bakanı **Tevfik Rüştü Saraçoğlu**’yu zikredeyim:

“Kendi (Kürt) davaları açısından kültürel düzeyleri çok düşük, zihniyetleri çok geri, Türkiye’nin genel politik yapısı içinde yer alamazlar... Daha ileri ve daha kültürlü Türkler ile rekabet içinde yaşam mücadelesi vermeye ekonomik olarak uygun olmadıkları için azalıp tükenecekler... Gidebilenler İran ve Irak’a göç edecekler, geri kalanlar ise yalnızca zayıf olanın tutunamaması ilkesine tâbi olacaklar.”

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolculuklar ve yerleşik hakikatler

Mithat Sancar 10.11.2010

Son iki haftayı yollarda geçirdim. Yolculuğun bir kısmı İtalya’da ve “tren”le iç içe geçti. Tren seyahati de yaptım bu sürede, ama trenle meşguliyetim bundan fazlasını içeriyordu. Bu kısmı, başka bir zaman ve imkânlar elverdiğince ayrıntılı anlatmak istiyorum.

İtalya’nın bir kentinden diğerine hızlı trenle giderken, “yüksek hız”ın hakikatle ilişkimizi derinden etkilediğini düşündüm yine. **Yüksek hız, “hakikatlerimiz”i yerinden ediyor; “yerleşik hakikatlerimiz”i sarsıyor, muğlâklaştırıyor.**

Bunun kötü bir tarafı yok; aksine, yerleşik hakikatlerle hesaplaşmak, çoğu zaman kendi sınırlarımızı keşfetmemizi ve aşmamızı sağlar. “**Özgürleşme**”ye değer verenler için, kıymetli bir imkândır bu. Ancak, “yüksek hız”ın bunun için iyi bir yöntem olduğundan ciddi kuşku var. Daha samimi olayım; yüksek hız, yerleşik hakikatlerimizi sorgulamak için hiç de uygun bir yöntem gibi gelmiyor bana. Zira **Milan Kundera**’nın dediği gibi, “*yavaşlık ile hatırlama, hız ile unutma arasında gizli bir ilişki var... Yavaşlığın derecesi hatırlamanın yoğunluğuyla doğru orantılıdır; hızın derecesi unutmanın yoğunluğuyla doğru orantılıdır.*”

Oysa **özgürleşme yolculuğu, kendini tanıma ve kendi olma arayışıdır aynı zamanda. Bu nedenle, yerleşik hakikatlerin kıskacından özgürleşmeye giden yolda, hafızanın rehberliği çok önemlidir.**

Yerleşik hakikatlerimizi, hafızamızı canlı tutarak sorgulamanın yolu yok mu peki? Vardır elbet, hem de bir değil, birden fazla. Bu yolculuklar için yanıma **Albert Camus**'nün yeniden ve yeniden okumaktan bıkmadığım ve herhalde hiç bıkmayacağım kitaplarını almıştım. Geçmişe ve mekânlara yolculuklar kitabı olan *Yaz*'ın daha en başında şöyle bir şey söyler **Camus**: "*Dünyayı anlamak için, bazı bazı ona sırtımızı dönmemiz gerekir; insanlara daha iyi yardım edebilmek için, bir an onları kendimizden uzak tutmamız gerekir.*" Yani **bir süreliğine de olsa yalnızlığı seçmemiz. İşte size, yerleşik hakikatlerle aranızda mesafe koymanın "hız"dan farklı, hatta onun zıddı bir yöntemi.**

Ama aynı paragrafta şu soruyu da sorar Camus: "*Güç kazanmak için zorunlu yalnızlığı, usun toparlandığı ve gözü pekliğin ölçüsünün alındığı uzun soluğu nerede bulmalı?*"

Bu sorunun cevabını, bu kitapla birlikte onun *Tersi ve Yüzü* adlı eserinden süzmeyi tercih ederim: Yolculuk, ama kalabalıklar içinde yürümekle geçirilen bir yolculuk! Camus'ye göre **böyle bir "yolculuk", bizi güvenli sığınaklarımızdan uzaklaştırır, alıştığımız desteklerimizden koparır, maskelerimizden yoksun bırakır ve böylece kendimizle yüz yüze getirir.**

Buradan ülke gündemine geçmek istiyorum, ama hiç de kolay değil bu. Belki Camus'nün yardımıyla bir nebze becerebilirim bu geçişi.

Yaz'dan başladım, onunla devam edeyim: "*Napoléon, Fontanes'a şu dünyada en çok hayranlık duyduğum şey nedir, biliyor musunuz? dermiş. Gücün herhangi bir şeyi kurmakta yetersiz kalması.*"

Napoléon'un kastettiği "kaba güç", "çıplak kuvvet"tir. **Türkiye, bir süredir 'çıplak kuvvet'in, 'kaba güç'ün tahakkümünden kurtulmak için büyük gayret gösteriyor. Toplumsal barış ve demokrasi, tam da şiddetin yerini siyasetin, kaba kuvvetin yerini sözün aldığı bir uzun yolculuktur.** Ebedî olmak üzere tasarlanmış hakikatlerin yerlerinden edilmesi kaçınılmazdır bu yolculukta. Bu hakikatleri hayatın ve devletin yegâne dayanağı olarak görenlere, korkularıyla yüzleşmelerini ve onların hâkimiyetinden kurtulmalarını sağlayacak bir şeyler yapmalarını tavsiye ederim naçizane.

Ankara'ya döndüğümde, posta kutumda, bu yolculuğun hassas diyalektiği üzerine değerli yazıların yer aldığı bir kitap buldum. **Metis**'ten çok taze çıkmış olan bu kitabın adı, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*. **Aykut Çelebi** hazırlamış, pek de güzel hazırlamış, ellerine sağlık.

Memleketin bu zor yolculuğunda tefekküre, tefekkür için de bu tür eserlerin yardımına ihtiyaç var.

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bayram ve anadili

Mithat Sancar 17.11.2010

Dinî bayramlar, hemen herkes gibi bana da en çok çocukluğumu düşündürür. Kalabalık ev halleri, bayramların solmaz fotoğrafıdır. Kimse sıra beklemez konuşmak için. Kimin ne dediğinin pek önemi yoktur; önemli olan birbirine sesle uzanmak, ses üzerinden dokunmaktır. **Sözcükler değil, sestir esas olan.**

İnsanları seslerinden tanımak için, bulunmaz bir talim ortamıdır o kalabalık ev halleri. Büyümeme eşlik eden, öykümü işleyen insanları düşündüğümde, yüzlerinden önce seslerini hatırlarım. Bir kısmı göçtü gitti bu dünyadan. Onların yüzlerini hafızamda canlandırmak giderek zorlaşıyor. Ama sesleri, kulağımın dibinde gibidir; zira benliğime işlemiştir.

Evden eve taşınan o kalabalık hallerin rengi sestir. **O sesin ruhu da, anadilidir.** Zaten o kalabalıkları bir arada tutanlar da, annelerden başkaları değildir. Anadili de, esasen annelerden ve o kalabalıklarda öğrenilir. **Ortega Y Gasset**'in dediği gibi, *"her zaman ve son elde anadil olan dil, dilbilgisi kitaplarından ve sözlüklerden değil, insanların söylediklerinden öğrenilir"*. Ben de, anadilim olan Arapçayı böyle öğrendim.

Çocukluğumun kalabalığını oluşturanların çok büyük bir bölümü, Nusaybin'de yaşamıyor artık, İstanbul'a yerleşti epey zamandır. Bayramlarda İstanbul'a giderken, aslında o kalabalığa giderim. Yine toplanırız, çoğu kez de annemin evinde. Yine Arapça konuşur herkes; konuşur demek doğru değil, ses verir, gürültü yapar. Bu ortamda değilsem herhangi bir bayram, o bayramı bayram olarak hissedemiyorum bir türlü.

Bir de **"sokakların sesi"** var çocukluğumun bayram günlerinden unutamadığım. Anadilimiz, arkadaşlarımızın anadilleriyle buluşurdu sokaklarda. Gürültümüz, bu sefer iki dilde çoğalırdı. **Kürtçe ile Arapça birbirine karışırdı.** Kürtçeyi, ikinci dilim olarak sokakların uğultusunda öğrendim. İlk zamanlar, bilmediğim çok kelime vardı tabiatıyla. Bu nedenle, ses sözcüklerin önüne geçerdi. Çocukluk arkadaşlarımı düşünürken de, yüzlerinden çok sesleri gelir aklıma.

O ev halleri ve o sokaklar, öykümün can damarlarıdır. Sadece dilleri öğretmekle kalmadılar, aynı esnada "ses"in gücünü fısıldadılar zihnimde. Dünyayı ve hayatın her halini sözle düzenlemek yerine, hiç olmazsa ara sıra **"dünyaya ve hayata sesle dokunmaya"** çalışmanın, ne kadar kıymetli bir şey olduğunu oralarda öğrendim; hayatta kimi şeyleri, **"sözcükler üzerinden değil, kendi ürpermelerimizi dinleyerek keşfetmemiz"** gerektiğini de!

Malum, **"anadili meselesi"** bir süredir gündemin merkezinde yer alıyor. Böylece uzun süre etrafında dolaştıktan sonra, Kürt sorununun kalbine gelmiş olduk. **Kürt sorunu, esasta Kürtçe sorundur** demek abartı sayılmaz.

Kürtçenin nerede ne kadar kullanılabileceği konusunda bir sürü "söz" söyleniyor. Hâlâ Kürtçenin bir dil olmadığını veya her yerde, meselâ eğitimde kullanılabilecek kadar gelişkin bir dil olmadığını kanıtlamaya çalışanlar da var.

Bana öyle geliyor ki, Kürtçeden veya Kürtçenin kamusal hayatta kullanılmasından rahatsız olanlar, hayatın bazı hakikatlerini "kendi ürpermeleri" üzerinden tanımayı beceremeyenlerdir. Kürtçeyi çıplak güçle veya yasaların ya da mahkeme kararlarının zoruyla bastırabileceklerine inananlardan, kendi ürpermelerine kulak vermelerini zaten beklemiyorum. Onların hayat algısında kendi ürpermelerini dinlemek yok, başkalarını ürpertmek var. Neyse ki, onlar hayatın kadim hakikatlerinden biri karşısında yenildiler.

Sözüm, daha çok bu "anadili meselesini" sadece "sözcükler üzerinden" halledebileceklerini düşünenleredir. Biraz ürperme, pek çok pencere açabilir kendilerinin ve başkalarının hayatına. Meselâ Kürtçe öğrenmeyi deneyebilirler. Kürtçeyi kâmilten öğrenmeleri gerekmiyor, en azından türkülerinin ve ağıtlarının içeriğini tahmin edebilecek düzeyde bir dokunuş bile önemli bir şeydir. Hadi o da zor geldi diyelim, bari Kürtçeye bir "ses" olarak saygı göstermeyi becerebilsinler.

Anadili konusu açılınca, **Bedri Rahmi**'nin **"Üç Dil"** adlı o şahane şiirini anmadan geçemiyorum:

En azından üç dil bileceksin
En azından üç dilde
Ana avrat dümdüz gideceksin
En azından üç dil bileceksin
En azından üç dilde düşünüp rüya göreceksin
En azından üç dil
Birisi ana dilin
Elin ayağın kadar senin
Ana sütü gibi tatlı
Ana sütü gibi bedava
Nenniler, masallar, küfürler de caba

En azından üç dil bileceksin
En azından üç dilde
Canımın içi demesini
Kırmızı gülün alı var demesini
Nerden ince ise ordan kopsun demesini
Atın ölümü arpadan olsun demesini
Keçiye yardan uçuran bir tutam ottur demesini
İnsanın insanı sömürmesi
Rezilliğin dik alası demesini
Ne demesi be
Gümbür gümbür gümbürdemesini becereceksin...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dönüşüm sürecinin dinamikleri ve CHP

Mithat Sancar 24.11.2010

Toplumsal süreçleri değerlendirirken, "karşılaştırmalı yöntem" çoğu zaman iyi sonuçlar verir, yeni ufuklar sunar. Tabii bunun ön şartı, karşılaştırılacak örnekleri isabetle seçmektir. İkinci şart da, örnekleri aynılaştırma ve olayları indirgeme gibi tehlikeli tuzaklardan sakınmaktır.

Türkiye'deki gelişmeleri, siyasi aktörlerin bu gelişmeler karşısındaki konumunu ve tabii CHP'nin durumunu da bu yöntem yardımıyla tartışmakta fayda olduğunu düşünüyorum, ama aklıma gelen örnekler konusunda mütereddidim. Yine de denemek istiyorum.

Örneğim, Fransız Devrimi ve özellikle onun sonuçlarıdır. Fransız Devrimi'nin pek çok sonucu vardır. Bunlardan bir tanesini, **Immanuel Wallerstein**'in yorumladığı şekliyle, Türkiye'nin son on yıllık tarihine uyarlayabiliriz.

Wallerstein'in analizini kısaca ve biraz da mealen özetleyeyim: Devrimin dünya sistemi açısından başlıca sonuçlarından birisi; değişim, yenileşme, dönüşüm olgusunun siyasi arenanın "normal" bir gerçeği olduğu fikrini ilk defa kabul edilebilir kılmış olmasıdır. Kuşkusuz herkes bu yeni gerçeklik karşısında aynı tepkiyi vermedi. Kimileri hoş karşıladı, kimileri reddetti, diğerleri nasıl davranacağını bilemedi. Fakat meydana gelen değişikliğin derecesinden habersiz insan sayısı pek azdı. Siyasi dönüşümün kaçınılmazlığını fark etmek, bir şok

etkisi yarattı. Büyük ideolojiler de, insanların bu yeni durumun üstesinden gelmek için seçtikleri yollardan biri olarak ortaya çıktılar.

Umarım bu özetle Wallerstein'a haksızlık etmemişimdir. Neyse, gelelim Türkiye'ye! Cumhuriyet'in kuruluş sürecine asli rengini veren "otoriter modernleşme" projesi, tek parti döneminde kurumsallaştı. Çok partili dönemde ise, bu proje, Soğuk Savaş sayesinde ve onun gereklerine uyarlanarak sürdürüldü.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, bütün dünyada esen değişim rüzgârlarının Türkiye'yi de etkilemesi kaçınılmazdı. Türkiye'de dönüşümün istikameti, "otoriter modernleşmeden demokratikleşmeye" doğru olacaktı.

Bu kaçınılmazlığı ilk fark eden "büyük sermaye" oldu. TÜSİAD'ın öncülüğünde hazırlanan "reform programları", bu farkındalığın yansımalarıdır. Bu çevrenin "dönüşüm zorunluluğu" karşısında takındığı tutum, Fransız Devrimi sonrasında liberallerin yaklaşımına benziyordu. Amaç, dönüşümün önünü açmak, bunu yaparken de dönüşüm dinamiklerini kontrol altında tutmaktır; yani "kontrollü dönüşüm"dü.

Dönüşüm bir kere başlarsa, bunun kontrol edilemeyeceğini düşünenlerin başında, kendini "Eski Rejim"in sahibi olarak gören ordu geliyordu. Ordu, "restorasyoncu" çevrelerin kiblesi konumundaydı. 28 Şubat, bu çevrelerin, dönüşümü sert bir müdahaleyle durdurma girişimidir. Ancak "bin yıllık bir proje" olarak tasarlanan bu müdahale, dönüşüm dinamikleri karşısında fazla tutunamadı.

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik adaylığının onaylandığı Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesi, dönüşüm sürecinin en önemli dönüm noktasını oluşturdu. Bu dönemde, DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin görevde olduğunu ve uyum süreci çerçevesinde ilk önemli reformların bu hükümet tarafından yapıldığını unutmamak lazım! Bunun anlamı, DSP ve MHP'nin temsil ettikleri kesimlerin de, dönüşümün kaçınılmazlığını fark edenler kervanına katıldıklarıdır. Gerçi bu iki parti de, farklı düzeylerde olsa bile, dönüşümü "Eski Rejim"de en az zayıf yaratacak şekilde yönetme misyonuyla hareket ediyorlardı. Ama bir yandan süreç işliyordu, diğer yandan bu partilerin, özellikle de MHP'nin temsil ettiği kesimler de dönüşümden etkileniyorlardı.

Dönüşüm talebinin toplumda bulunduğu yankının derecesini görmek için, 2002 seçimlerini beklemek gerekti. Dönüşümü daha cesur bir şekilde yürütme vaadiyle seçimlere giren AKP'nin başarısı, dönüşüm fikrinin güçlü bir toplumsal desteğe sahip olduğunu gösterdi. Wallerstein'ın çizdiği Fransız Devrimi sonrası şemaya göre, değişimi hızlandırmak "sol"un pozisyonunu tanımlar. Bu durumda, bu dönem için ve bu tutumu sürdürdükçe AKP'yi işlev itibarıyla "sol"a yerleştirmek gerekiyor.

Dönüşüm süreci hızlandıkça, "Eski Rejim"i savunanların buna tepkisi de sertleşti. Darbe planları yaptılar, kaosa oynadılar, muhtıralar verdiler, lakin süreci durdurmaya muvaffak olamadıkları gibi, devamlı güç yitirdiler. CHP, bu güçlerin "siyasal temsilcisi" rolünü oynadı bu süre içinde. Ancak CHP'nin dayandığı siyaset dışı sütunlar, yani vesayet kurumları geri çekildikçe, partinin eski siyaset tarzında ve üslubunda ısrar etmesi de bir bakıma imkânsızlaştı.

Bundan sonra CHP ve onun temsil ettiği kesimler, "şaşkınlık" diyebileceğimiz bir ruh ve siyaset haline girdiler. Toplumsal gelişmeler, bu çevreleri, "restorasyonculuğun" fiilen de siyaseten de yürütülebilir bir proje olmadığını kabul etmeye zorladı. CHP'deki hareketlilik, bu kabulün mantıklı ve hatta mecburi bir sonucudur. CHP'deki gelişmeleri etkileyen güçler, yani bir CHP'yi yeniden dizayn etmeye çalışanlar, partinin misyonunu bu çerçevede yeniden tanımlamak istiyorlar. Şu anda geldikleri noktanın, dönüşüm dinamiklerini kontrol altında tutarak zorunlu değişikliklerin önünü açmak şeklinde özetlenebileceği kanısındayım. Yine Wallerstein'ın şemasına müracaat edersek, bunun "sol" bir çizgiyi değil, en fazla "mahcup liberal" bir konumu temsil ettiğini söyleyebiliriz. Gerçi bu konuma bile parti içinde ve tabanında güçlü bir itiraz, ciddi bir direnç var. Lakin CHP'nin

bu noktaya gelmiş olmasını, dönüşümün daha az sancılı ve sarsıntılı ilerlemesi bakımından kesinlikle önemsemek gerektiği kanısındayım.

Yerim bitti, ama sözüm yarım kaldı. Konuya devam etmekten başka çare yok! O da haftaya...

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP'de yenilenmenin anlamı

Mithat Sancar 01.12.2010

Geçen haftaki yazımda, CHP'deki gelişmeleri, Türkiye'deki genel dönüşüm sürecinin dinamikleri ışığında yorumlamaya yönelik bir çerçeve çizmeye çalışmıştım.

Malum, Baykal'ın tasfiyesiyle sonuçlanan olaylar zincirinin başlangıcında "kaset tezgâhı" yer alıyor. Bunun da "planlı bir müdahale" olduğu açık! Bu durum, her şeyi komplo teorileriyle açıklamaya can atanlar için mükemmel bir fırsat sunuyor. Buna rağmen, komplo teorileri pek itibar görmedi. Baykal ve çevresi de, "tezgâh"ın arkasında kimlerin bulunduğu meselesinin üzerine gitmediler. Bunun nedenleri üzerinde ayrıca durmak gerekebilir. Belki de, Baykal ekibi ve destekçileri dâhil hemen herkes, CHP'de eski dönemin sonuna geldiğini, "yeni bir hamle"nin kaçınılmaz olduğunu biliyor ya da seziyordu.

Konunun komplo teorileri batağına saplanmaması iyi oldu şüphesiz. Böylece CHP hakkında ve onun üzerinden Türkiye'deki siyasete dair meselelerin, tarihsel sürecin dinamikleri çerçevesinde ve daha bir suhuletle tartışılması kolaylaştı.

Bu tartışmada kilit nitelik taşıyan soruları hatırlatmakta fayda var: **Baykal'ın istifasıyla gerçekten de CHP'de "bir dönem"in sonuna gelindi mi? Eğer öyleyse, biten dönem hangisidir? Kılıçdaroğlu'yla "yeni" bir dönemin başladığı söylenebilir mi? Eğer öyleyse, buradaki esas "yenilik" nedir?**

CHP'de "bir dönem"in kapanmakta olduğunu varsaymak bana o kadar da zor görünmüyor. Aslı mesele, bittiğini varsaydığımız dönemin koordinatlarını belirlemekte yatıyor. CHP'nin hangi açılardan ne ölçüde "yenilenebileceği" sorusuna verilecek cevap da, bu belirlemeye göre değişecektir. Mesela, CHP'nin temsil ettiği temel fikirler ve değerlerden oluşan "**kurucu misyon dönemi**"nin sona erdiğini iddia edersek, "yenilenme"nin de çok radikal olacağını kabul etmemiz gerekir.

Güncel verilerden ve tarihsel bilgilerden hareketle, böyle bir iddianın ve kabulün dayanaksız olduğunu kolayca söyleyebiliriz. Bence **CHP'nin geride bırakmaya çalıştığı dönem, 1999 seçimlerindeki hezimetle başladı.**

28 Şubat'ın sıcak günlerinde Meclis dışında kalmanın yarattığı travma, CHP'yi yeniden tanımlama ve buna göre örgütlenme projesinin ana kaynağını oluşturdu. Bu projenin hayata geçirilmesinde ilk dönemeç, Baykal'ın yeniden genel başkan seçildiği 2000'deki olağanüstü kurultay oldu. 1999 seçimlerinden birinci parti olarak çıkan DSP'nin 28 Şubat'ı sahiplenme ve sürdürme kabiliyetinde olmadığını düşünen "**restorasyoncu çevreler**", kartlarını CHP'ye oynadılar. Böylece yeni kurulmasına rağmen ciddî teveccüh gören **AKP'ye karşı 28 Şubat'ı savunmak ve sürdürmek, CHP'nin başlıca misyonu haline getirildi. Bu misyon, kısa sürede biraz daha rafineleşerek "restorasyonculuğun siyasi temsili"ne dönüştü.**

Baykal CHP'si, bu misyonu taşıyabilmek için, "anti-politika" dediğim bir çizgi izledi. Bunun anlamı, demokratik siyaset mekanizmalarının işleyişini engellemektir. CHP, gerilim politikalarıyla kemikleştirdiğine inandığı yüzde yirmilik bir toplum kesimine dayanıyordu, ancak hedeflerine ulaşmanın asıl güvencesini başta ordu ve yargı olmak üzere vesayet kurumlarında, yani siyasetin dışında görüyordu.

Baykal yönetimi, bütün çabalarına rağmen, ne partiyi büyütebildi, ne de "rejim"i koruyabildi. Ülkedeki dönüşüm süreci de akmaya devam ediyordu. Bu dönüşümün hızından ve istikametinden "endişe" duyan çevreler, sürecin tamamen dışında kalma ve "etkisiz bir azınlık" konumuna düşme korkusuna kapıldılar. Bu çevreleri, ayrıntılı analizi şimdilik bir kenara bırakarak, sadece işaret etmekle yetineyim: **Kentli büyük sermaye, küresel sistemin bazı kurum ve temsilcileri, laik orta sınıfların bir kısmı, Ergenekon zihniyetinin en azından bir kanadı.**

Gerilimi tırmandırmanın, mağlubiyeti derinleştirip sürekli hale getirmekten başka bir sonuç doğurmadığını anlayan **bu güçlerin ortak paydası, CHP'yi yeniden "siyasal alan"a taşımak, yani anti-politik çizgiden, sivil siyasal bir aktöre dönüştürmektir.** Bunun için de, kurumlara dayanan değil, topluma konuşan bir yönetime ihtiyaç vardı. Asıl amaç, kaçınılmaz olduğu anlaşılan dönüşümün biçimlenmesinde söz ve etki sahibi olmak, yani dönüşüm dinamiklerini mümkün ölçüde kontrol altına almaktır. Bu amaca ulaşmanın yolu gerilimi azaltmaktan geçiyordu. **Bunun adı da, "normalleşme"dir. Gerilimin ana kaynağını oluşturan şu meselelerde "yeni" bir hamle yapmadan "normalleşmek" mümkün olamazdı: Kürt sorununun çözümü, laikliğin yeniden tanımlanması, siyasal sistemin yeniden yapılanması.**

CHP'nin "yeni" yönetimi, bu meselelerde "yeni" bir şeyler söylemeye çalışıyor. Ancak CHP'deki güç dengeleri henüz oturmuş değil. Aralık sonunda yapılacağı anlaşılan olağanüstü kurultay, bu açıdan çok önemli. "Yeni" hamlelerin ne olacağını görmek için, Kılıçdaroğlu ekibinin bu kurultaydan başarıyla çıkmasını beklemek gerekecek.

Lakin "yeni"nin sınırı konusunda şimdiden şunu söyleyebiliriz: CHP, "kurucu misyon"un temel değerlerini terk etmeyecek; en fazla bunları yeni şartlara uyarlamaya çalışacak. CHP'nin sonuna geldiği dönem, bu değil; 28 Şubat'la temelleri atılan "anti-politik restorasyoncu" dönemdir. Dolayısıyla **CHP'deki en büyük "yenilik", siyasete dönmek, demokratik siyasetin ilkelerine ve gereklerine tabi olmayı kabul etmek olacaktır. Bundan sonra, hem CHP hem de temsil ettiği toplumsal kesimler, değişimin ve dönüşümün etkilerine daha açık hale geleceklerdir. Bunun da Türkiye'de normalleşmenin yerleşmesi ve demokratikleşmenin daha az gerilim ve sancıyla ilerlemesi açısından çok önemli olduğuna inanıyorum.**

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Polis şiddetinin kaynağı ve hedefi

Mithat Sancar 08.12.2010

Öğrencilerin gösterilerine karşı polisin takındığı "tutum"u nasıl adlandırmak ve anlamlandırmak gerekiyor?

İstanbul Emniyet Müdürü'ne göre, "**polis yasaların kendisine tanıdığı yetkileri kullandı**". Yani her şey hukukun içinde, "**yasallık berkemal**"!

Hükümet ve AKP sözcülerinin yaklaşımı da esasta aynı. Gerçi "arzu edilmeyen görüntüler" gibi bir ifade

kullanarak, durumdan rahatsız olduklarını ima ediyorlar; ama sorumluluğu poliste değil, öğrencilerde aradıklarını da gizlemiyorlar. Ayrıca bir soruşturma açılması gereğinden söz etmemeleri, ortada bir hukuk ihlali bulunduğunu düşünmediklerini gösteriyor.

Hükümete yakın medyadaki haber dili de, aşağı yukarı aynı bakışı yansıtıyor. Buradaki genel havaya bakarsak, bazı polisler aşırıya kaçmış olabilirler; ama onları da öğrencilerin saldırgan tavırları tahrik etmiş. Sonuçta, **polis yer yer “hukuka aykırı” davranmış olabilir, ama yaptığı şey bir bütün olarak “meşrudur”.**

Polisi eleştirenlerin önemli bir kısmı, meseleyi “**orantısız güç kullanımı**”na indiriyorlar. Sanki ortada karşılıklı ve hemen hemen denk bir güç kullanımı varmış da, bir taraf ipin ucunu biraz kaçırmış gibi.

Ekranlara akan ve internette dolaşan görüntülere biraz insafla bakan herkes, **polislin yasalar çerçevesinde “asayiş sağlama” gibi saikle değil, müthiş bir hınç ve öfkeyle hareket ettiğini** fark edebilir. Eylem yerinden çok uzaklarda, otobüslerde bekleyen veya gösteri yapması tamamen engellenmiş, yani dağıtılmış ve kaçmakta olan öğrencilere acımasızca inen polis coplarını ve tekmelerini, “yasal bir görevin icrası” babında değerlendirmek hangi hukuk ve vicdan ölçütüne sığar? Üstelik öğrencilerin karşı koyma ve hele de saldırma imkânları ortadan kalkmışken!.. Veleve ki, öğrenciler arasında pankart sopalarıyla polise karşı koymaya, hatta saldırmaya çalışanlar bulunmuş olsun, polislin dizginsiz şiddetini bununla meşrulaştırmaya kalkmak, hangi insafa sığar!

Polislin örneklerini on yıllardır gördüğümüz bu “şiddet temrini”nin ardında, hınç alma ve had bildirme amaçları yatıyor. Bunun köklerini de, kurumsallaşmış zihniyette ve bunu teşvik eden siyasi yaklaşımlarda aramak gerekiyor.

AB uyum sürecinin bir gereği olarak polis teşkilatı bünyesinde yürütülen yoğun insan hakları eğitimlerine rağmen, bu “temrin”in devam etmesine şaşırırlar da var. Şüphesiz bu eğitimlerin belli konularda olumlu etkileri olmuştur; ancak polislin İstanbul’da örneğini gördüğümüz tutumunun, “eğitim” meselesini aşan boyutları vardır. Bu gibi durumlarda, “siyasi irade” eğitimden çok daha belirleyicidir.

Toplumsal olayları “düşman faaliyeti”, onlarda yer alanları da “düşman” olarak görmek, polislin kurumsal zihniyetinde kökleri çok derinlere uzanan bir algı kalıbıdır. Geleneksel “düşman” kategorisinin değişmez unsurları da solcu gençler, emekçiler ve Kürtlerdir.

Bu zihniyetin kontrol altına alınması ve giderek dönüşmesi, ancak siyasete ve muhalefete “düşman algısı”yla yaklaşmayı kesinlikle reddeden bir siyasi iradenin varlığıyla mümkün olur. Bu yönde kararlı bir irade ortaya konmadıkça, eğitimden de olumlu bir sonuç alınamaz.

Oysa bugün siyasi iradeyi temsil eden hükümet ve özellikle Başbakan Erdoğan, bu konuda hiç de iyi sınav vermiyorlar. Bu çevrenin “**muhalefete tahammülsüzlük**” ve “**protestolara karşı öfke ve hırçınlık**” diye nitelenebilecek hareket tarzının örnekleri hiç de az değildir. Polislin “düşmanca” şiddetini, İstanbul’daki öğrenci gösterilerinin doğrudan Başbakan’a yönelmiş olmasından bağımsız düşünmek çok zor.

Polisteki bu zihniyet unsurunun etkisiz kılınması isteniyorsa, yani bu yönde bir siyasi irade varsa, yapılması gereken en önemli işlerden biri de, hukuk devleti mekanizmalarının etkili bir şekilde işletilmesidir. Zira polisten gelen hak ve hukuk ihlallerinin devamında, yine teşkilatta ve hükümette güçlü bir yeri olan “**kol kırılır yen içinde geleneği**”nin çok önemli rolü vardır. Hükümetin bu konudaki kötü siciline bir sürü örnek sıralamak yerine, Hrant Dink cinayetiyle ilgili “icraat”a işaret etmek herhalde yeterli olur.

Öğrencilerden, özellikle üniversiteli gençlerden gelen siyasi eylemlere “sıfır tolerans”, 12 Eylül zihniyetinin can damarlarından biri, belki de en önemlisidir. Uysal, itaatkâr ve apolitik bir gençlik yaratmaktı hedefleri. Öğrencilere yönelik polis ve idare baskısı, yasaklar ve tehditler hep bunun içindi.

YÖK tarafından 1985 yılında çıkarılan **Öğrenci Disiplin Yönetmeliği**’ne bir göz atın! Bir kışla talimatnamesinin de ötesindedir bu yönetmelik; abartmıyorum, bir toplama kampı yönergesi gibidir. Siyasi içerikli bir afiş, bir pul, bir söz bile, bugüne kadar (yine abartmıyorum) binlerce öğrencinin eğitim hakkından mahrum bırakılmasının gerekçesi olarak kullanıldı. Sadece kampuslarda değil, herhangi bir yerdeki siyasi faaliyet bile, okuldan uzaklaştırma nedeni sayıldı. Bütün bu uygulamalar ve bunlara eşlik eden polis şiddeti, başta üniversiteliler olmak üzere gençlerin siyaset dışında tutulmasını hedefleyen otoriter zihniyetin yansımalarıdır.

Üniversitelerin özgürleşmesi, öğrencilerin özgürleşmesinden geçer! Özgür üniversite demek, her fikrin ve her talebin özgürce dile getirildiği, şiddete ve zora başvurmamak şartıyla bunlar için her türlü faaliyetin yürütüldüğü yer demektir. **Üniversiteleri ve gençleri siyasetin dışına atmaya çalışan her yaklaşım, ülkeyi de demokrasiden uzaklaştırır.**

sancarm@hotmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ah güzel Ahmet Abi!

Mithat Sancar 15.12.2010

"Ceketimi yağmurlara astığımdan beri

Tehlikeli şiir okur

Dünyaya sataşırım ben..."

Nereden başlarsam başlayayım, biliyorum mutlaka eksik kalacaktır bir şeyler. Yine de bir yerden başlamak gerekirse Ahmet Kaya’yı anlatmaya, ben bu dizeleri tercih ederim. Ahmet Kaya’nın sesinden iyi tanıyoruz çoğumuz bu sözleri, ama onların Gülten Kaya’nın dilinden çıktığı pek bilinmez.

Onsuz geçen zamanın onuncu senesinde, yağmur ve fırtına vardı. Öyle insana arınma imkânı sunan usulcacık bir yağmur değildi; kızgın ve öfkeliydi sanki. Sert bir yüzleşme daveti gibi yüzlere çarpan sert bir fırtına eşlik ediyordu o yağmura.

İçerde ise, en çok hüznün vardı. Eziklik saklıydı bu hüznün bir yerlerinde; o vahşi linç günlerinde Ahmet Kaya’nın yitişine engel olamamanın pişmanlığından damlayan bir eziklik! Belki çaresizdik çoğumuz; ama çaresizliğin de bir sorumluluğu vardır ve ondan hepimize mutlaka bir pay düşer.

Biraz sevinç benzeri bir duygu da vardı o hüznün bir yerlerinde. Evet, on yıl geçmişti Ahmet Kaya’nın bu dünyaya vedasının üstünden; yani epey geç olmuştu aslında. Öyle de olsa, şimdi de olsa, işte onu linç eden o kokuşmuş zihniyetin hükümsüzleşmeye mahkûm olduğu bu geceyle tescil ediliyordu.

Vakur bir sevinçti bu ama; öyle “zafer” ya da “galibiyet” havasında yaşanan çığ bir sevinç değildi yani. Oradaki herkes biliyor ki, Ahmet Kaya’ya tahammül edemeyen o tahakküm sisteminin zavallı böcekleri, ırkçılık pisliliğinden beslenmişlerdi. O pisliliği üreten bataklığı kurutma yolunda, bu ülkenin mazlum ve mağdur insanları ve halkları epey mesafe aldılar, lakin henüz kalkmadı o bataklık, yeni böcekler üretmeye devam ediyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürt sorunu uykuyu sevmiyor!

Mithat Sancar 22.12.2010

Pek çok tecrübeyle öğrendik ki, **Kürt sorununun siyasal boyutları ve çözüm yolları, “olağan” şartlarda tartışılmıyor**. Mesela PKK’nın “tek taraflı ateşkes” veya “eylemsizlik” kararı verdiği, yani çatışmaların durduğu veya en aza indiği zamanlarda, Kürt sorunu gündemden düşüyor veya düşürülüyor.

Bugüne kadar çözüm için en büyük fırsat, Öcalan’ın yakalanıp Türkiye’ye getirilmesinden sonra doğmuştu. PKK, sadece “ateşkes” ilan etmekle kalmamış, silahlı elemanlarını sınırın ötesine kaydırma kararı almış ve bunu büyük ölçüde uygulamıştı. Fakat “çatışmasızlık” altında geçen beş yıla yakın sürede, “Kürt sorunu” adeta unutturuldu; ne yönetim kademelerinde bir çalışma yapıldı, ne de kamuoyunda anlamlı bir tartışma yürütüldü. Ta ki, PKK yeniden silahlı eylemlere başlayana dek...

“**Devekuşu politikası**” diyebileceğimiz tutum, Türkiye’nin yönetim kadrolarında alışkanlık haline gelmiş sanki. AKP de bu alışkanlığın etkisinden bağıışık değil. Herhalde bunun en önemli nedeni, Kürt sorununun bir “**ateşten top**”a benzemesidir. Topu tutmaya kalkışmak bir yana, ona yaklaşmak bile çok risklidir. Yönetici kadrolar açısından bu riski ortadan kaldırmanın veya düşürmenin yolu, ciddî bir hazırlık yapmaktan geçer. Tutarlı bir program, sabırlı bir strateji ve kararlı bir siyasî irade oluşturamayan aktörler, soruna el atmak yerine, onu uykuya yatırmaya çalışırlar. Lakin Kürt sorunu, uykuya yatacak aşamayı çoktan geride bıraktı.

PKK’nın referandum öncesi aldığı ve seçimlere kadar süreceği anlaşılan “eylemsizlik kararı”, çözüm için yeni ve büyük bir fırsat yarattı. “Devlet adına” Öcalan’la görüşmeler yapılması ve bunun kamuoyundan da saklanmaması, silahların nihaî olarak susmasını sağlamak yönünde atılmış çok önemli bir adımdır. Ancak “**silah bırakma müzakereleri**”, çözüm sürecinin sadece bir boyutunu oluşturur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yılsonu muhasebesi

Mithat Sancar 29.12.2010

Takvim zamanına göre bir yolun sonuna geldiğimizde, neredeyse kadim bir alışkanlığın etkisiyle, ben de “**geçmişin muhasebesi**”ne takılırım. Bu muhasebeyi, **Carlos Fuentes**’in deyişyle, “**varoluşumuzun herhangi bir ânında**” da yaparız, yapabiliriz şüphesiz. Lakin sanki zihnimiz, yılsonu-yılbaşı diliminde bu işe daha yatkın, daha hevesli oluyor.

Böyle bir muhasebenin yaygın sorularını, Fuentes, *Terra Nostra*’da yalın bir dille sıralar:

“Hepimiz varoluşumuzun herhangi bir ânında sormuşuzdur kendimize; elimize hayatımızı yeniden yaşama

fırsatı geçseydi tekrar aynı şekilde mi yaşardık, hangi yanlışlardan sakınırdık, hangi ihmal edilmiş şeyleri düzeltirdik, o gece o kadına onu sevdiğimi söylemeli miydim, neden ölümünden bir gün önce babamı ziyaret etmedim, kilisenin kapısında bana avuç açan dilenciye cebimdeki parayı vermeli miydim, hiç durmadan seçtiğimiz kişileri, işleri, kârları, fikirleri yeniden seçebiliriz, çünkü hayat bir şeyle başka bir şey arasında sonsuz sayıda seçimlerden ibarettir, hiç bitmeyen bir seçim..."

Peki, hayatımızı seçtiklerimiz mi belirler, yoksa seçmediklerimiz mi? Ben Fuentes gibi, yaptıklarımızdan ziyade, yapmadıklarımızın eseri olduğumuzu düşünürüm: *"Öyle olabilecek olan ama olmayanların belleği; en büyük ve en küçük ayrıntılarına kadar, yapılmamış hareketler, söylenmemiş sözler, feda edilmiş seçimler, ertelenmiş kararlar..."*

Hepsine bir açıklamamız vardır muhtemelen! "Geçmiş muhasebesinin" en yakıcı sorusu, geçmiş üzerine tefekkürü hakiki bir muhasebeye çevirecek olan soru, tam da burada devreye girer: **Yoksa bu "açıklamalar" aslında birer "bahane"den mi ibaretler?**

Türkiye sinemasının beni en çok etkileyen filmlerden biri de **9**'dur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nedir bizim tek gerçeğimiz

Mithat Sancar 05.01.2011

"Demokratik özerklik" ve **"iki dillilik"** üzerinden başlayan tartışmaların seyri, **Rilke**'nin bir dizesini getiriyor aklıma: **"Gece mi tek gerçeğimiz?"**

Hayır, "karanlık bir döneme" girdiğimizi düşündüğümünden değil! Zaten bu tartışmalarla bu dize arasındaki bağlantıyı "gece" kelimesi üzerinden kurmadım. Esasen "gece"nin bir "kötülükler metaforu" olarak kullanılmasına da şiddetle karşıyım. "Gece" benim için mesela **Turgut Uyar**'ın *Gecenindir* şiirinde anlattığı gibi, eli öpülesi bir şeydir. Şimdi bıraksam kendimi, bu yazı "geceye methiye" olarak akar gider; ama bugün yazmak istediğim konu başka.

Dizenin zihnimi çelmesinin nedeni, "tek gerçeğimiz" sözlerinde saklı. Buradaki soruyu önce şöyle uyarladım: **"Nedir bizim tek gerçeğimiz?"** Açıkçası, dizenin melodisini vermedi bu uyarlama. Ben de yenisini denedim: **"Milliyetçilik mi bizim tek gerçeğimiz?"** Ritim açısından bu da başarılı bir tahvil sayılmaz; lakin meramımı anlatmaya başlamak için iyi bir tutamak sunuyor.

DTK'nın **"demokratik özerklik projesi taslağı"**nı tartışmaya açarken seçtiği zamanlama, kullandığı üslup, vurguladığı kavramlar ve simgeler çok eleştirildi. Bu eleştirilerin büyük bir kısmına ben de katılıyorum. Şayet tartışmalar eleştiri çerçevesinde kalsaydı, siyasal kültürün demokratik yönde gelişmesi açısından çok da iyi olurdu. Medeni bir tartışma, genel kamuoyunun **"tabularla yüzleşme"**sini teşvik edebilirdi. **Sarsıcı fiiller üzerinden değil, uç sayılabilecek fikirler üzerinden yaşanacak bir yüzleşme ise, çözüm için hayati önem taşıyan "toplumsal müzakere kanalları"nın açılmasına ciddi katkı sunardı.**

Öte yandan, Kürt siyasal hareketi, pek de alışık olmadığımız bir şekilde kendisinin de pek alışık olmadığı bir tarzda eleştirilme sürecini kendi eliyle başlatmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Huzursuz topraklar

Mithat Sancar 12.01.2011

Sadece şu son çeyrek asırda bile, üzerinde yaşadığımız toprakların altına çok fazla acı gömüldü. Toprağın altı huzursuz ölümlerle dolu! Ölümlerin huzursuzluğu, biz onları unutmaya meylettikçe daha da artıyor. Belki de o huzursuzluğun asıl sebebi, bizim onları unutmaya çalışmamız. Unutmanın mümkün ve kolay olduğunu sanıyoruz. **"Hafıza-i beşer nisyanla maluldür"** diye buyuran deyişlerimiz, **"unutmak kolay mı deme, unutursun..."** diye başlayıp giden türkülerimiz, bu inancımızı yansıtıyorlar. Ama yanılıyorz! Unutmak kolay değil, hatta çoğu zaman mümkün değil!

Geçmiş, hafıza ve hatırlama konularında çok önemli eserler vermiş değerli bilim insanı **Aleida Assmann**, bu durumu şöyle açıklar: *"Unuttuğumuz pek çok şey ebedî olarak yitip gitmez; yalnızca geçici olarak erişim alanımızın dışına çıkar. Unutma olarak adlandırdığımız durum, aslında şifresini kaybettiğimiz bir bölmenin içeriğiyle ilişkilidir. Bu bölmede, güncel bağlamları ve bağlantıları ortadan kalkmış ya da kaldırılmış olaylar yer alır. Bu şifre beklenmedik bir anda geri dönebilir ve o bölmede yer alan yaşanmışlıkların hafızanın yüzeyine çıkmasını sağlayabilir."*

Nietzsche, aynı döngüyü başka ifadelerle tasvir eder: *"İnsan unutmayı bir türlü öğrenemeyip de hep geçmişe bağlı kaldığı için şaşar durur kendine de: İsteddiği kadar ileri ve çabuk yürüsün, zinciri ile birlikte yürür, hızla akıp geçen olaylara bağlıdır gene de. Şaşılacak bir şey: An, birden burada, bir yok, daha önce bir hiç, daha sonra bir hiç, yine de bir hayal gibi yeniden gelir ve daha sonraki bir an'ın rahatını kaçıır. Zaman tomarından boyuna bir yaprak çözülür, düşer, uçup gider –birden yeniden insanın kucağına geri döner. İşte o zaman insan 'hatırlıyorum...' der..."*

Önce **Hizbullah tahliyeleri, sert bir şamar gibi indi suratlarımıza**. Hunharca katledilen, tarifsiz eziyetlerle veya diri diri toprağa gömülen yüzlerce insanın huzursuz ruhu, bir karabasan gibi semalarımızı sardı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP nereye koşuyor

Mithat Sancar 19.01.2011

AKP'de vurgu ve önceliklerin değişmekte olduğu konusunda bir tereddüt yok. Milliyetçi üslup ve otoriter tutum, AKP'ye giderek daha fazla hâkim oluyor.

Bazılarının inanmak istediği gibi, herşey basit bir seçim taktiğinden mi ibaret? Ortada gerçekten arızî/geçici bir durum mu var, yoksa toplumsal/siyasal sürecin olağan bir durağına mı geldik?

Muhtelif olaylar karşısında, “öyle olmasını istediğimiz için, öyle olduğuna inanmak”, sık rastlanan bir eğilimdir; hani şu ünlü İngilizce tabirle “wishful thinking” meselesi. Burada temenni ile analizin iç içe geçmesi, hatta yer değiştirmesi sözkonusu olur. Yaşananlara bu pencereden bakmak, çoğu zaman kendini kandırmaktan başka bir sonuç doğurmaz, dolayısıyla gerçekliğin iskanına yol açar.

AKP’nin milliyetçi dili öne çıkarması, ilk defa olmuyor. Toplumsal olaylar karşısında otoriter tavır takınmak da AKP’ye hiç yabancı değil. Bunların hiçbiri de şaşırtıcı değil.

Bir defa, **AKP, yönetme zihniyeti ve siyaset yapma tarzı açısından Türkiye modernleşmesinin bütün arızalarını az ya da çok bünyesinde barındırıyor**. Otoriterlik ve milliyetçilik, bu zihniyet ve tarzın ortak paydasını oluşturuyor. Özellikle toplumsal sorunlara çözüm üretme konusunda tıkanma yaşayan ya da zorlanan siyasi aktörler, neredeyse refleks olarak bu iki unsura sarılıyorlar. AKP, “Kürt sorunu” gibi çok kritik alanlarda önemli hamleler yaptı. Ancak çözüm yolunun açılması için, anahtarı kilidin içinde bir kez daha çevirme cesaretini gösteremiyor. Böyle olunca da, milliyetçi hamasetten medet umuyor.

Öte yandan, AKP de, merkeze (iktidara) oynayan veya merkezde (iktidarda) olan gelmiş geçmiş bütün partiler gibi, “**devlet eksenli siyaset**”i tercih ediyor. Bunun anlamı, kendini topluma dayanarak değil, devlet içinde yer kaparak güvence altına almaya çalışmaktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakikat komisyonu

Mithat Sancar 26.01.2011

Türkiye, bir süredir “geçmişle hesaplaşma” meselesinin etrafında dolanıyor. “Geçmiş”in bu kadar yoğun bir şekilde gündeme gelmesi, ilk başlarda belli kesimlerde bir şaşkınlık yarattı. İlk yaygın tepki, “**bu da nereden çıktı şimdi**” mealindeki sorularla dışa vuruldu.

Devletçi/milliyetçi/ulusalcı çevrelerin tepkisi, bu kadar yumuşak olmadı ama. Onlar, bu tartışmaları “**dış çevrelerin bir tezgâhı**”, “**bir avuç zındık entelektüelin bu güçlerle işbirliği içinde başımıza sardıkları yeni bir bela**” olarak nitelediler. “Bu milletin şanlı geçmişini karalama” planı olarak gördüler. Bu tartışmaları başlatanları, ihanetle suçladılar; tehditler savurdular. Hrant’ın katledilmesiyle sonuçlanan kampanyalarda, bu kahredici hamasetin de küçümsenmeyecek bir rolü oldu.

Oysa “geçmişle hesaplaşma” meselesi, 1980’lerin ortalarından itibaren dünyanın dört bir köşesinde bir yandan hararetle tartışılırken, diğer yandan suhuletle incelenen bir konu haline gelmişti. Değişik ülkeler, “**geçmişlerindeki kara sayfalarla yüzleşmek**” için yöntemler arıyorlar, buluyorlar ve uyguluyorlardı. Amaç, insanlık suçlarının ve ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı diktatörlük ve/veya iç savaş, yaygın iç çatışma dönemlerinin açtığı yaraları tamir etmeye çalışmaktı. Buradan varılmak istenen nokta ise, **toplumsal barışı tesis etmek ve siyasal kültürü demokratikleştirmekti**.

“**Hakikat komisyonu**”, amacı ve hedefi bu olan hesaplaşma arayışlarında ortaya çıkan yöntemlerden biridir. Yıllardır, bu yöntemin Türkiye’de gündeme gelmesi ve ciddiye alınması için uğraşanlardan biriyim. Nihayet geçen gün, CHP Genel Başkan Yardımcısı **Sezgin Tanrıkulu**, bir “hakikat komisyonu” kurulması talebini partisi adına dile getirdi; kamuoyuna ve diğer siyasi partilere bu konuda çağrı yaptı. Tanrıkulu, somut bir model

sunmak yerine, konunun toplumun her kesiminde tartışılmasını istedi. Buna paralele olarak da, Meclis'te grubu bulunan partilerin oluşturacağı bir "uzlaşma komisyonu"nın Türkiye'ye uygun bir hakikat komisyonu modeli üzerinde çalışmasını önerdi.

Talep somut, çağrı oldukça açıktı; üstelik ana muhalefet partisinden geliyordu. Normal bir ülkede, normal şartlarda bu çağrının önemsenmesi, meseleye dair araştırma ve yapıcı tartışma heveslerini canlandırması beklenir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neden ve hangi hakikat

Mithat Sancar 02.02.2011

Hakikat komisyonu fikrinin yaygın bir tartışmaya konu olması iyi bir şey şüphesiz. Lakin tartışmalar, epeyce önyargı ve fazlaca el yordamıyla yürüyor. Bu da, yol almayı zorlaştırıyor. Aslında hemen her meseleyi böyle tartışıyoruz. Böyle yapmamızın temelinde ise, galiba "hakikat" kavramıyla kurduğumuz sorunlu ilişki yatıyor. Mutlak hakikati temsil etme iddiası, tartışmaları köreltiyor. Buna bir de, haklı çıkma hırısından kaynaklanan habaseti ekleyince, artık ortada tartışma falan kalmıyor; onun yerini, kelimeler üzerinden yürütülen bir savaş alıyor.

Böyle bir giriş yapmamın nedeni, kendi başına hakikat mevzuunda ahkâm kesmek değil. Sadece hakikat komisyonu ile hakikat arasındaki ilişkiye dair birkaç kelam etmektir niyetim. Oradan da, şu tartışma kültürümüze de biraz ilişmeyi denerim.

En bilinen ve en çok konuşulan model olduğu için, **Güney Afrika** deneyiminden örnek vermekte bir sakınca yok. Komisyonun fikir ve kurucu babalarından **Alex Boraine**, komisyonun ismi belirlenirken "**hakikat**" kelimesinden dolayı tereddüt yaşandığını belirtiyor. Sebep de, bu "*sözcüğün insanları savunma konumuna iten uğursuz ve Orwelci yankıları olması*"ymış.

Haksız da değil hani! Zira "*hakikat kavramı gözümüzü öyle bir boyar ki, sanki karşımızda nihaî ve eksiksiz evrensel bir arzu nesnesinin olduğuna ve onun meşruluğunun kuşku götürmezliğine inanırız*".

Güney Afrika Komisyonu da, kurulup çalışmalara başlayınca, bu zorlukları ve tuzakları fark etmiş, önce hakikat meselesiyle uğraşmış. Komisyon, çalışmalarının sonunda 3.500 sayfa tutan beş ciltlik bir rapor hazırladı. Raporun birinci cildinin beşinci bölümünün uzunca bir kısmı "hakikat" başlığını taşıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mağduriyet, masumiyet, meşruiyet

Mithat Sancar 23.02.2011

Şair Eric Ormsby, "Kelimelerin bizden bağımsız, kendilerine ait hususi bir varoluş sürdürdüklerine inanıyorum" der. Doğru, kelimelerin bir tarihi, yani onlara varlık ve anlam veren bir hikâyeleri vardır. Ancak kelimelerle ilişkimiz tek yanlı da değildir. O hikâyeye beslenen sevgi ve saygı, her konuda aynı değildir. Böyle baktığımızda, şairin sözü, edebiyat dünyasında geçerli olabilir. Lakin siyaset, hukuk gibi alanlar bakımından aynı şeyi söylemek çok zor, belki de imkânsız.

Mesela siyasette, hamaset ve belagat geçer akçe sayılır. Her iki halde de, kelimelerin içeriğini boşaltmak esastır. Hukukta da, özellikle yargılama süreçlerinde, kelimeleri eğip bükme maharet sayılır. Amerikan filmlerindeki duruşma sahneleri, abartılı bir şekilde de olsa, bu vakıanın temsiline dayanır.

Hukuk ile siyaset arasında her zaman bir bağ vardır. Bu bağlantı, genellikle yargılamalar vesilesiyle kamuoyunun ilgisi ve bilgisi dâhiline girer. Ceza davalarının bu açıdan özel bir konumu vardır. Her ceza davasında değil, ama bazılarında bu bağlantı fazlaca görünür hale gelir. Mesela Ergenekon, Balyoz gibi davalar bu türdendir.

Hukuk ile siyasetin böylesine iç içe geçtiği durumlarda, kelimelerin (kavramlar da diyebiliriz tabii) işi hiç kolay değildir. Tartışmalar bazen öyle bir seyir alır ki, kelimeler neye uğradıklarını şaşırırlar.

Son zamanlarda eziyete en fazla maruz kalan kelimelerden biri "masumiyet"tir. Buna yol açan da, Balyoz Davası kapsamında aralarında muvazzaf generallerin de bulunduğu çok sayıda subayın tutuklanması, Odatv baskını ve Soner Yalçın hakkında tutuklama kararı çıkması oldu.

Bu tartışmalarda, masumiyet kelimesi iki açıdan ciddi çarpıtmayla karşı karşıya kaldı. Bir kere, masumiyet ile mağduriyet arasında zorunlu ve otomatik bir bağlantı kuruldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eylemsizlikten nereye

Mithat Sancar 02.03.2011

KCK, 13 Ağustos 2010'da başlayan eylemsizlik sürecini sona erdirdiğini açıkladı. Bu kararın, pratik ve politik açılardan önemli yansımaları olacağı kuşkusuzdur.

Akla gelen ilk pratik sonuç, şiddetin yeniden tırmanacak olması! "Eylemsizlik" bittiğine göre, mantıken "eylemlilik" başlayacak demektir. Ancak KCK'nın uzun bildirisinde, bu konuda net bir ifade yok; **"eylemsizliğin sona ermesi"nden sonra ne tür bir "eylem tarzı" benimseneceği muğlâk bırakılmış.** Bildirinin sonunda şöyle bir cümle yer alıyor: *"Güçlerimiz, saldırılar karşısında kendisini daha etkili savunacak, fakat saldırmayan, operasyona çıkmayan ve halka yönelmeyen güçlere karşı askerî eylemde bulunmayacaktır."* Oysa KCK, son "eylemsizlik süreci"nin başladığını duyuran bildirisinde benzer şeyler söylemişti: *"... güçlerimiz herhangi bir eylem yapmayacak, ancak kendisine, halka yönelecek saldırı ve operasyonlar karşısında savunma hakkını kullanacaktır."*

Salt bu iki bildirideki ifadelerden hareket edersek, dün bittiği belirtilen "eylemsizlik süreci" ile yeni başlayan süreç arasında "eylemlilik" bakımından pek bir fark olmayacağı sonucuna varabiliriz.

Peki, “**eylemsizlik sürecini bitirme kararı**”nın anlamı ne? Bu sorunun cevabı, son bildirideki gerekçelerde saklı! **Bildirinin tamamına damgasını vuran birbirine bağlı iki motif var. Birincisi, sert bir AKP eleştirisi; ikincisi de, “tasfiye” kaygısıdır.**

AKP’ye yönelik eleştirilerin temelinde, “ateşkesin kalıcı hale gelmesi”ni sağlayacak adımları atmamış olması yatıyor. KCK, adım atılmasını beklediği konuları, eylemsizlik sürecini başlatan bildiride şöyle sıralamıştı: Operasyonların durması, KCK davalarında yargılananların serbest bırakılması, Öcalan’ın barış sürecine aktif katılma koşullarının yaratılması ve yüzde on barajının düşürülmesi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meşkukiyet, mesuliyet, meşruiyet

Mithat Sancar 09.03.2011

İki hafta önceki yazımda, *Odatv* baskını ve sonrasıyla ilgili tartışmaları “mağduriyet, masumiyet, meşruiyet” kavramları üzerinden değerlendirmeye çalışmıştım. Bu arada, başka olaylar yaşandı; o gün başlayan dalga yeni boyutlar kazandı. Özellikle Ahmet Şık ve Nedim Şener’in evlerine düzenlenen baskınlar, ardından gelen gözaltı ve tutuklamalar, tam anlamıyla sarsıntı yarattı. Bu gelişmeleri de, yine üçlü bir kavram setiyle tartışmak istiyorum: Meşkukiyet, mesuliyet, meşruiyet!

“Meşkukiyet”le başlayalım! Kelimeyi tanımayanlar olabilir; hemen açıklayayım. Şüphelilik, şüpheli olma hali anlamına geliyor bu kelime.

Şık ve Şener’in de aralarına bulunduğu şahıslar, “Ergenekon üyesi oldukları şüphesi”yle bir operasyona maruz kaldılar. Şık ve Şener’in gözaltına alınıp tutuklanmaları büyük tepki çekti. Bu tepkileri dile getirenlerin büyük bir kısmı, Şık ve Şener’in mesleki geçmişlerine ve siyasi duruşlarına dikkat çekerek, kendilerinin Ergenekon’la ilişkilendirilmesini öfke veya en azından şaşkınlıkla karşıladı. Sonuç itibarıyla, bu operasyonun üzerine şüphe bulutlarının ağır gölgesi düştü.

Ergenekon sürecinin tamamını değersizleştirmek için her türlü gayreti gösteren bir kesim zaten var. Bunların dertleri herkesin malumu! Lakin son operasyona “şüphe”yle yaklaşanların önemli bir bölümünün bunlarla bir alakası yok! Tam tersine, Ergenekon soruşturmalarını başından beri destekleyen, demokratikleşme yolunda tarihî bir fırsat sayan insanlar ve gruplar sözkonusu burada. Bu çevrenin ortak paydalarından biri, Ergenekon soruşturmalarının başka hesaplara alet edilmesi kaygısıdır. Buradaki “şüphe” sır değildir: AKP’nin ve bilhassa Fethullah Gülen Cemaati’nin, kendilerine karşı “sert muhalefet” yürüten kişileri susturma gayreti!

Gerçi bu “şüphe” yeni değil; ancak son operasyon bağlamında onu güçlendiren bir faktör var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötülük

Mithat Sancar 16.03.2011

Şiddet, bir araçtır; ancak başka araçlardan farklı olarak, çok baskın bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, içerdiği yıkım potansiyelinin dışında, onu kullananlar açısından da tehlikeli bir araçtır.

Şiddet üzerine yazılmış en özlü ve çarpıcı eserin müellifi olan Hannah Arendt, bu tehlikeyi başlıca iki unsurla açıklar: Öngörülemezlik ve keyfilik! Bunlara bir de, "kötülük"ü eklemek isterim.

Şöyle der Arendt, Şiddet Üzerine adlı eserinin hemen başlarında: "Şiddete dayalı eylemin bizatihi esası, araç-amaç kategorisine dayalıdır. Siyasal amaçlara ulaşmak için kullanılan araçlar, geleceğin dünyası açısından, sık sık niyetlenen amaçlardan daha belirleyici olabilmektedir."

Bu nedenle şiddet, onu siyasal mücadelede bir yöntem olarak tercih edenleri, ilân ettikleri amaçlardan uzaklaştırabilir; giderek fikir ve eylem evrenini belirleyen esas kaynak olmaya başlar. Oysa Arendt'in vurguladığı gibi, doğası gereği araçsal olan şiddet; "tüm diğer araçlar gibi, daima amacın rehberliğine ve onunla meşrulaştırılmaya ihtiyaç duyar. Ve başka bir şeyle meşrulaştırılmaya muhtaç hiçbir şey, başka hiçbir şeyin esası olamaz." Şayet olursa, o zaman "keyfilik" ve "kötülük" dışında hiçbir şey üretemez.

Türkiye'nin şiddete çok yatkın bir siyasal kültüre sahip olduğunu söylersek, herhalde içi boş bir genelleme yapmış olmayız. Bu ülkede şiddet, hem yönetenler hem de muhalifler açısından her zaman cezbedici bir araç olmuştur. Lakin PKK'nın silahlı eylemlere başlamasıyla birlikte, şiddet siyasal ve hatta toplumsal hayatın en temel gerçekliklerinden biri haline geldi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Newroz ve barış

Mithat Sancar 23.03.2011

Bu yıl da Newroz, Türkiye'nin hakikatine uygun bir şekilde geçti. Tıpkı bahar ile kışın didişmesine sahne olan bugünlerin hava durumu gibi. **Ahmet Kaya**'nın şarkılarında sıkça geçen **ruh yırtılmasını** hatırlatıyor bu havalarda. "Yaprak döker bir yanımız, bir yanımız bahar bahçe" sözlerinde dile gelen bir "yaman çelişki"yi yaşıyoruz döne döne.

Diyarbakır'da yüz binlerce insan rengârenk bir bayram havasında coşkuyla kutladı Newroz'u. Türkiye'nin bu yanında, bu bayramın ruhunu yansıtan bir bahar havası vardı. Diğer yanı ise, büyük ölçüde kayıtsızlık, biraz tedirginlik, biraz da öfkeyle karşıladı bayramın bu şekilde kutlanmasını.

Bir tarafın coşkusuna, heyecanına diğer tarafın kayıtsızlık, tedirginlik veya öfkeyle yaklaşması, ciddi bir sorundur; daha doğrusu ağır bir sorunun ciddi bir işaretidir. Bu işaret; Türkiye'de iki ayrı dünyanın, iki ayrı kamuoyunun mevcudiyetine, bunların birbirlerine ulaşma kanallarının tıkalı olduğuna ve birbirlerini anlama zemininin zedelendiğine delalettir.

Pek şaşılacak bir durum değil bu aslında. Zira uzun süren iç çatışmalar; toplumda aşırı bir kutuplaşmaya, öfke birikimine ve yaygın şiddet eğilimine yol açarlar. Aşırı kutuplaşma, giderek "**toplumun parçalanması**"; iletişimsizlik ise, "**toplumsalın çöküşü**" olarak niteleyebileceğimiz bir tablo yaratır.

Diyarbakır'daki Newroz meydanında barış türküleri söylendi, umut halayları çekildi. Kutlamanın ardından sokaklara ve parklara gaz bombaları yağdı. Sonrası yine öfke patlaması, yine şiddet rüzgârı!

Elbette barış, herkes için aynı şeyi ifade etmiyor. Newroz meydanından yükselen barış sesinin esasını, Kürtlerin özgürlük ve eşitlik talebi oluşturuyor. Bu talebin içinde pek çok somut hedef ve öneri bulunması doğal, hatta kaçınılmazdır. Bunların herkes tarafından tasvip görmesi tabii ki beklenemez.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teşkilat ve zihniyet

Mithat Sancar 30.03.2011

Ergenekon operasyonları başladığından beri, iki boyutu bir arada ele almanın önemine vurgu yapmaya: Teşkilat ve zihniyet!

Ergenekon'un derin ve yaygın bir "teşkilat" olduğundan şüphem yok. Bu kanaat, sadece soruşturma ve yargılama sürecinde ortaya çıkan bilgi ve bulgulara dayanmıyor. Bu teşkilatın varlığı, bizatihi hayatın muhtelif alanlarında yeterince kanıtlanmıştır benim için. Bu "teşkilat"; hayatı ve adaleti tarumar etmek için her yola başvurabilen bir ölüm ve zulüm aygıtını simgeliyor benim gözümde.

Hiçbir teşkilat; belli bir zihniyete dayanmadan ve bu zihniyeti yerleştirmeden bu kadar büyük bir kudrete ulaşamaz; bu kadar uzun süre ayakta kalamaz. Zihniyet dediğimiz şeyin, siyasi programdan ve ideolojiden çok daha fazlasını ifade ettiğini, bilmem hatırlatmaya gerek var mı?

Ergenekon teşkilatına can veren zihniyetin temelinde, siyasetin dost-düşman ayrımına dayandığı ve siyasal alanın bir savaş meydanı olduğu kabulü yatar. Bu zihniyete göre, savaşta düşmanı yok etmeye yarayan her yöntem mubahtır. Bunun için gerekirse suikastlar yapılabilir, katliamlar gerçekleştirilebilir, iç savaş çıkartılabilir. Geçmişte bunların örneklerini büyük acılarla yaşadık. Ergenekon sürecinde, bu yönde yeni planlar yapıldığını da dehşetle öğrendik.

Bu zihniyet, sadece bu tür caniyane yöntemlere başvurmayı meşru görmekle sınırlı değildir; "düşman" bellediklerini, başka yollarla da yok etmeye çalışır. Bu yollar arasında en revaçta olanı; **hukukun bir yasaklar ve tuzaklar manzumesi olarak kurgulanması; bir tehdit, şantaj ve sindirme aracı olarak uygulanmasıdır.** 12 Eylül Anayasası ve yasaları, hukukun bu şekilde kurgulanmasının "en parlak" örnekleridir. Terörle Mücadele Kanunu gibi metinler de, en etkili araçlar arasında yer alırlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

"Andımız" ve hayatımız

Mithat Sancar 06.04.2011

Yıl 1969. İlkokula yeni başlamışız. Okulumuzun adı “**Devrim**”. Çok sonra öğrendim ki, bu isim 27 Mayıs’tan geliyor. Üçüncü sınıfta falan, ismin daha bir farkına varıyoruz. Giderek seviyoruz, hatta övünüyoruz okulumuzun ismiyle. Kökenini bilmiyoruz, merak etmemiz için de bir sebep yok zaten. Biz ismin çağrışımlarıyla ve o yıllarda kuşandığı büyüyle ilgiliyiz. **Küçük yaşta “Devrimli” olmuştuk; azıcık büyüyünce de “Devrimci”!**

Yıllar aktıkça, “**Devrim İlkokulu**” kendi çapında bir “**devrim okulu**”na dönüşüyordu. Oradan ortaokula geçenlerin kahir ekseriyeti, olgun bir devrimci havasındaydı.

Okulumuzun evrim hikâyesi, bulunduğu mahallenin ruhuyla örtüşüyordu. **Kışla Mahallesi**’nde oturuyorduk. İsmi, eski zamanlardan kalma bir harabeden alıyordu mahallemiz. Biz yine “kışla”nın gerçek hayattaki anlamına bigâneydik; harabenin gizemi bizi cezbeden.

Mahalle nüfusunun büyük bölümü Kürtlerden oluşuyordu. Mahallenin şehir merkezine en yakın ucunda da, bizler dahil birkaç Arap aile oturuyordu. Bu kısım, mahallenin ve galiba şehrin en kozmopolit köşesiydi. Biz Araplar, azınlıkta oluşumuzdan dolayı olsa gerek, Kürtçeyi daha okula gitmeden öğrenmeye başlamıştık. Evde Arapça konuşuyorduk; sokakta, duruma göre Arapça veya Kürtçe ya da her ikisini birden. Türkçe ise, esas olarak okulla birlikte girdi hayatımıza.

Sokaklarımız canlıydı, neşeliydi! “**Sınır**” ya da sokaktaki ifadesiyle “**hudut**”, şehrimizin en kaba hakikatiydi. Suriye’ye bitişiktik; öte yakadaki Kamışlı’yla aramızdaki mesafe sıfırdı. Bunun aksine mi diyeyim, yoksa tam bu nedenle mi, bilemiyorum; lakin çocukluğumda “sınır” yoktu. Kocaman avlumuzun kapısı her dem açıktı; eve istediğimiz zaman girer, istediğimiz zaman çıkardık. Zamanın kendisi de dilimlere bölünmemişti, hakikaten yekpareydi. Yemek zamanı da, yatma zamanı da sokakla ilişkimizin ritmine ayarlıydı sanki.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Listelerden fal bakmak: AKP

Mithat Sancar 13.04.2011

Haziran 2011 seçimleri için aday listeleri açıklandı ve hemen bir “liste okuma” furyası başladı. Fal bakma ayinlerini andırıyor bu hummalı faaliyet. Ve zevki de tam burada yatıyor bana göre. Lakin her fal bakma tarzı, aynı zevki vermez.

Bazı falcılar, ilk bakışta her şeyi görmüş ve çözmüş bir hava verirler. Sözlerinde ve jestlerinde, “mekanik bir maharet” var. Turgut Uyar olsa, buna da “**korkulu ustalık**” der miydi, bilmiyorum.

Çıktığından beri parmaklarımın ucunda; olmadı, başımın ucunda duran bir kitap var. Çok sevgili **Orhan Koçak**’ın, Turgut Uyar şiiri üzerine yazdığı muhteşem kitap: **Bahisleri Yükseltmek!** Koçak, “**korkulu ustalık**” ifadesini, “**korkulan ustalık**” diye de okuyabileceğimizi ima ediyor.

Ben tedirgin olurum bu tür falcılardan. İhtimaller arası seyahatin heyecanını öldüren mutlak bir dil kullanırlar çünkü; işaretlerin, simgelerin ruhunu kurutan cümleler kurarlar mütemadiyen. Ben, simgeleri ve işaretleri, anlamlar ve beklentiler diyarındaki muhtelif yollar hakkında bir fikir vermek için kullananları severim.

Ortega y Gasset, “metaforlar”ın işlevleri hakkındaki lezzetli yazısında, simgelerin “bilme” konusunda

oynadıkları rolü, felsefenin uzun tarihine bakarak anlatmaya çalışır. Güzel bir yazıdır bu. “Güzeli özetlemek” risklidir; daha doğrusu **Paul Valery**’nin dediği gibi, “**güzellik hülâsa edilemez**”. Lakin bu sözü, bir yazı için kullanmak fazla hoyratlık olur; başka güzelliklere saklamak lazımdır onu.

Neyse, **Ortega y Gasset** der ki (şu an işime gelen bir) özetle; metaforların işlevi, modern çağdan, özellikle de Descartes’tan itibaren daraltılmıştır; çoklu bakış ve anlam imkânının yerine, kesin bilgi ihtirasının hizmetine sokulmuştur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu bir darbedir!

Mithat Sancar 20.04.2011

Lafı dolandırmaya gerek yok: Yüksek Seçim Kurulu’nun kararı; hukukla, mevzuatla açıklanabilecek bir şey değildir! Alınış biçimi ve sonuçları itibariyle siyasî bir karardır. Ortada apaçık bir “**siyasî müdahale**” vardır. Bu açıdan duruma “**darbe**” benzetmesi yapmakta da bir isabetsizlik yoktur. Bu kararı, hukuksal argümanların labirentlerine hapseden tartışmalar, bilerek ya da bilmeyerek meselenin özünü gözden kaçırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

YSK kararı, bu açıdan Anayasa Mahkemesi’nin “367 kararı”yla aynı düzlemde yer almaktadır. Zihniyet, muhakeme, siyasî etki yönlerinden bu iki karar aynı dünyaya aittir.

Anayasa Mahkemesi’nin “367 kararı”nın görünürdeki hedefi, Cumhurbaşkanlığı seçimini çıkmaza sokmaktır. Kararı ortaya çıkaran manevraların temelindeki derin hesap ise, parlamentoyu işlevsizleştirmek ve nihayet yaklaşan genel seçimlerin karambola düşeceği bir kriz yaratmaktır. Böylece parlamenter sistem felç edilecek; demokratik siyasetin içi boşaltılacaktı. Bu nedenle, “**367 kararı**” **haklı olarak “yargı darbesi” diye etiketlendi ve tarihe de bu şekilde kaydoldu.**

O hesaplar tutsaydı, neler olacağı, daha sonraki gelişmelerle daha iyi anlaşıldı. Darbe planlarının, darbeye zemin hazırlamak için yapılan girişimlerin bir bir ortaya çıkmasından söz ediyorum.

“367 kararının” ardındaki hesaplar, TBMM zemininde güçlü bir demokratik hamleyle boşa çıkarıldı. Seçim sonuçları, darbe hesaplarına ağır bir darbe indirdi. Ergenekon sürecini mümkün kılan da, “**darbeye karşı demokratik direnç**” oldu.

YSK kararının sonuçları da, “367 kararı”ndan farklı olmayacaktır. Bu kararın doğrudan mağduru BDP olarak kodlansa bile; esas ve bütüncül hedef, demokratik gelişim çabalarının ve demokratik siyasetin ta kendisidir. Nasıl ki, “367 kararı”nın tek muhatabı AKP değil idiye; YSK kararının da tek muhatabı BDP değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yasaklanan ve tutulmayan yas

Mithat Sancar 27.04.2011

Türkiye, toplumsal hafızanın prangalara vurulduğu bir ülkedir. Bu prangalarla karanlık bir hücreye tıkmış tarihlerden biri ve bence en önemlisi, **24 Nisan**'dır. Bu tarihe biçilen ceza, ebedî unuttur. Umulmuştur ki, o tarihte ve sonrasında olup bitenler sonsuza dek unutulacaktır. Lakin unuttukları bir şey vardı kıyıcı muktedirlerin: **Hafıza sabırlıdır, dirençlidir!**

Nitekim gün geldi, hafıza ayaklandı. Ezilmişlerin, kıyılmışların, yok edilmiş ve yok sayılmışların hafızası başkaldırdı. Dünya, "**hafızanın isyanı**"ndan söz eder oldu. Bu isyanın sivri uçları bu ülkeyi de yoklamaya başladı. 24 Nisan'a vurulan prangaları kırmak için bir avuç insan testereler aldılar ellerine. Ağır aksak, eksik gedik de olsa, geçmişteki utançla ve bu utancın bugüne bıraktığı ağır mirasla yüzleşmek için bir yol açıldı. Bu yolun genişleyerek akması için evvela ve ille de "**yas**"ı öğrenmek ve yaymak lazımdır.

Alexander ve Margarete Mitscherlich, "yas"ın toplumsal ve siyasal işlevi meselesini etraflıca işleyen bir kitap yazdılar. Alman toplumunun Yahudi Soykırımı'yla hesaplaşma ve kolektif kimliğini demokratik esaslar üstüne inşa etme konusunda yaşadığı savrulma ve sarsılmaların başlıca sebeplerinden birinin "**yas tutma yeteneksizliği**" olduğunu anlatır bu kitap. 1967'de yayımlanan ve alanın klasikleri arasında sayılan kitabın adı da zaten bu: *Yas Tutma Yeteneksizliği* (Die Unfähigkeit zu trauern).

24 Nisan, bu toprakların kadim halklarından olan Ermenilerin her türlü zulüm yöntemiyle sistematik bir şekilde imhasının başladığı tarihtir. Ermeniler yok edilmekle kalmadılar; bir de yok sayıldılar. Sadece bu coğrafyadan silinmekle kalmadılar; bir de toplumsal hafızadan silinmek istediler. **Yok edildiklerini inkâr etmek, aslında bu topraklarda hiç var olmadıklarını iddia etmek demektir.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zafer, hak ve adalet

Mithat Sancar 04.05.2011

Muktedirlerin zaferleri beni ürkütür. Zafer çılgılığı atan, zaferini kutlayan bir muktedir, bana korkudan çok, tiksinti verir. Zira muzaffer bir muktedirin sevinç gösterisi, pervasızlığın hoyratça dışavurumundan öte bir anlam taşır. Gücü kutsama ayinidir bu aslında. Hakkın ve haklılığın tek kaynağının "güç" olduğunu herkeslere kabul ettirmeyi hedefleyen bir "kötülük töreni" de diyebiliriz buna. "**Kazandım, o halde haklıyım**" demenin en kaba biçimidir burada karşımızda duran.

Zaferini suhuletle yaşama rolü yapan bir muktedir ise, en korkutucu olanıdır benim için. Zira zaferi esasen gücüne dayansa da, bu gerçeği karartma niyeti saklıdır o makul ve mutedil pozlarda. "**Kazandım, çünkü haklıydım**" ya da "**Haklı olduğum için kazandım**" demeye getirmektedir.

Muktedir, sahip olduğu kahredici gücü, sadece rakiplerini/ hasımlarını/ düşmanlarını cismen yok etmek için kullanmaz. Bir de, bilhassa kapışmayı seyredenlerin hafızalarına hükmetmek, o hafızaları yeniden kurmak için yararlanır o güçten. Böylece bir "öncesizlik" yaratır; seyredenlerin gözlerinin ve zihinlerinin o "kader âni"na sabitlenmesini sağlar. Artık tek bir gerçek vardır: Rakip/ hasım/ düşman yenilmiştir. Bu kapışmanın sebepleri, rakibin/ hasmın/ düşmanın nereden geldiği, o kapışmaya nasıl girdiği, kimleri nasıl dâhil ettiği artık önemsizdir.

Uşame bin Ladin'in öldürölmesi olayı, bu eski oyunun yeni bir temsili gibi duruyor. Bin Ladin'e ağıt yakacak değılim. Her şeyiyle, fikir dünyamın ve eylem algımın çok uzağında, hatta çoğı yerde tam karşısında duran bir figürdür bin Ladin. Mesela bir Robin Hood değıldir. Ondan vazgeçtim; **V for Vendetta** filmindeki **V**'yi azıcık andırıyadı, o azıcıklık oranında sempatimi çelebilirdi belki.

Oysa tam tersine, muktedirlerin kirli oyun dünyasında büyümüş; bu nedenle, onların dilini iyi öğrenmiş biriymi o.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Araf

Mithat Sancar 11.05.2011

Aysel Tuğluk, DTK'nın Diyarbakır'da yapılan olağanüstü toplantısında, Kürt sorununda bulunduğumuz yeri **araf** olarak tarif etti. "*Cehennem'in bir fersah ötesi cennet, cennetin bir adım ötesi cehennem*" şeklindeki Kürt atasözüne atıf yapan Tuğluk, "*İşte tam da bu araf halindeyiz. Cennet olsa birlikte yaşayacağız. Cehennem olsa birlikte yanacağız*" dedi.

Kürt sorununda bir araf hali yaşadığımız doğru. Üstelik bu yeni bir şey de değıl; uzun süredir bu haldeyiz.

Arafın türlü tanımları ve tasvirleri var. Ama günlük konuşmalar içinde, esas itibariyle "**arada kalmışlık**" karşılığında kullanırız "araf" kelimesini. İyiye de kötüye de yakın olduğumuz, her ikisine de kayabileceğimiz bir zemindir bu anlamda "araf".

Kürt sorununda, cennetin kokusuna yaklaştığımız nadir zamanlar dışında, yönümüz daha ziyade cehenneme doğru kaydı bu uzun araf süresinde.

Kimilerine göre araf, şikâyet edilecek bir yer değıl aslında. Ruhun hep canlı, varoluşun daha renkli ve heyecanlı olduğu bu yer; birer "son durak" olan cennetten de cehennemden de evladır. **Samuel Beckett**, bu fikrin en hararetli savunucusu olarak bilinir. Beckett'in, tüm zamanların en olağanüstü şairi **Dante**'nin *İlahi Komedyası*'ndaki araf tasvirinden ilham aldığı kesindir. Beckett'in, tutkulu bir Dante hayranı olduğunu da hatırlatayım.

Bu fikre, bireysel hayatlar ve gönüllü tercihler bakımından hiçbir itirazım yok. Lakin toplumsal meseleler söz konusu olduğunda, **ebedî araf** dehşet bir yıkımla eş anlama gelebilir. Kürt sorununu, buna sarsıcı bir örnek olarak görebiliriz.

Araf halini en ihtirasla ele alan, **Ortaçağ Hristiyan İlahiyatı** olmuştur. Bu dönem, arafın cennetten çok cehenneme yakın olduğunu savunan öğretilerle doludur. Basitleştirerek söyleyeyim; bu öğretilere göre, araf geçici bir hâldir ve bu hâl uzadıkça cennete gitme ihtimali de zayıflar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uçurum kenarı

Mithat Sancar 18.05.2011

Uludere'nin kırsal kesiminde 12 - 14 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilen **"askerî operasyonlar"**da öldürülen on iki PKK gerillasından sekizinin cenazeleri "çatışma bölgesi"nde bekletiliyordu. Binlerce insan, bu cenazeleri almak için, sınırın öte yakasında yer alan o bölgeye doğru yürüyüşe geçiyor. Bu insanların büyük bir kısmı, askerler tarafından "sınır"da durduruluyor. Birkaç yüz kişilik bir grup ise, her türlü tehlikeyi göze alarak "sınırı aşılıyor" ve dört gerillanın cenazesini getiriyor.

Burada "aşılan", sadece fiziksel bir "sınır hattı" değildir; ruhsal ve siyasal sınırlardır aynı zamanda.

Eylemsizlik kararı almış örgütün, eylem hazırlığında olduklarına dair hiçbir belirti olmayan militanlarını öldürmek, Kürt sorununu yeni ve çok tehlikeli bir sahaya sürüklemek anlamına geliyor. Aslında bu taktik yeni değildir; daha önce de defalarca uygulandı. Lakin Kürt halkının buna verdiği tepkinin biçimi yenidir.

Bu tepki biçiminin ilk örneği, Uludere'deki operasyondan birkaç gün önce Diyarbakır'da yaşanmıştı. Yine bir "askerî operasyon"da öldürülen eylemsizlik halindeki gerillaların cenaze törenine yüz binlerce insan katılmıştı. Neredeyse bütün şehir cenaze namazında buluşmuştu. Ve bu anın fotoğraf, bir **"sınırın aşılma****ta olduğu"**nun çıplak deliliydi.

Kürt halkının büyük kısmı, Kürt sorununa siyasal eşitlik, haklar ve özgürlükler temelinde çözüm bulmak yerine, askerî yöntemlerde ısrar edilmesi halinde, dağ ile ova, kır ile şehir arasındaki sınırı aşmaya hazır olduğu mesajını veriyor. PKK, her zaman şehirlerde, ovada ciddi bir desteğe sahip oldu. Ancak bu zeminler arasında yine de bir "sınır" vardı. Şimdi olan şey ise, o sınırın aşılma başlanmasıdır.

Bu sınırın aşılması, Kürt sorununda on yıllardır sahnede tutulmak istenen **"Uçurum Kenarı"** diye adlandırabileceğimiz oyunun sonuna geldiğimizi gösterir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bob Dylan, ses ve sahicilik vs.

Mithat Sancar 25.05.2011

Dün **Bob Dylan**'ın 70. doğum günüydü. Dylan'ın hayatı ve sanatı hakkında ahkâm kesecek değilim. Kendisine dair bunca şey yazılmış, filmler yapılmış; kendisi bunca şarkı yapmış, edebiyatın patikalarında dolaşmış, sözler söylemiş birini, bir köşe yazısında "değerlendirmeye" yeltenmeyecek kadar bilirim haddimi! En fazla, Dylan'ın hayatıma değen yanlarını anlatmaya çalışabilirim.

Dylan'ın adını veya şarkılarını duyunca, iki kelimenin zihnimde hızla buluştuğunu daha çok fark eder oldum son yıllarda: **Ses ve sahicilik!**

Gerçi Dylan'ın şarkılarında sözün sesi bastırdığını, sesin şiirin gölgesinde kaldığını düşünen ve söyleyen çok sayıda "uzman" var. Dylan'ın şarkılarındaki sözlerin kuvvetli olduğu doğrudur. İnceden inceye örülmüş, bir derdi olan şiirlere yapıyor müziğini Dylan; onlardaki sözlere yüklüyor sesini. Ve o sözlerin kuvveti, tam da üzerlerine konan, içlerine dolan o sestən, o nefesten geliyor.

Dylan’da var olduğuna inandığım söz ile ses arasındaki bu ilahî ahenk, bana **Paul Celan**’ın “*Sen de Konuş*” şiirini hatırlatıyor. Sen de konuş, söyle sözünü diyor Celan ve devam ediyor:

Konuş –

Ama ayırma hayrı evetten/ Anlamı da ver sözüne/ Ona gölgeyi ver/

Ona yeterince ver gölgeyi/ Sence ne kadar paylaştırılmışsa/

Geceyarısıyla öğlen ve geceyarısı/ arasında, o kadarını ver...

Dylan’ın söze işte bu gölgeyi bihakkın verebildiğini ve bunu, hayatın içinden süzölmüş sahici bakışı sesine katarak yaptığını düşünüyorum.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

–

Mithat Sancar 01.06.2011

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Benim oyum...

Mithat Sancar 08.06.2011

Yirmi beş yıl önceydi, Almanya’ya gitmiştim, bir yıl kalmak üzere! Başka ülkelere de gittim o süre zarfında. Türkiye’den gitmiş çok insan tanıdım, çok hikâye öğrendim! Sürgün ve mülteciydi o insanların çoğu! Beklemediğim, şaşırdığım bir şey değildi bu. Memleketin ve memleket insanının “normal”i haline gelmişti sürgünlük ve mültecilik. Memleket, tank paletlerinin altındaydı. Kaçamayanlar mezara ve mahpusa girmişlerdi; kaçabilenler ise sürgüne! Bir de dağa çıkanlar vardı; ki bunların da bir kısmı, sonradan o ülkelere sürgüne gideceklerdi.

O ilk gidişimden iki yıl sonra, yine ilkinde olduğu kadar kalmak üzere gittiğimde Avrupa’ya, manzara pek değişmemişti.

Her yıl giderim oralara; bazen birkaç günlüğüne, bazen birkaç haftalığına. Zamanla memleket azıcık “normalleşti”; mülteci ve sürgün sayısı azaldı. Dönenler de oldu; oralarda yerleşikliği tercih edenler de! Hâlâ dönemeyenler de vardı şüphesiz, yani sürgün ve mülteci kalanlar. Ama onlar artık “normal”i temsil etmiyorlardı.

Geçen hafta yine oralardaydım. Birkaç günlük bir yürüyüş yaptım Brüksel'in, Köln'ün, Bonn'un, Mülheim'in insan manzaralarından içeriye. Sürgün ve mülteciler yine varlardı. Ama şaşırdım; sayıları artmıştı! Yaşları ve yüzleri, daha öncekilerden farklıydı! Daha birkaç ay önce gelmişim, ondan önce de gelmişim ve ancak şimdi böylesine şaşıarak fark edebildim! Utandım! Memlekette hâlâ "normal" gitmeyen bir şeyler vardı gerçi; lakin epeyce bir süredir "**normalleşme**"ye doğru hızla akıyordu dereler! Hangi bahçeyi suluyordu peki o "normalleşme" suları?

Bilmiyor değilim, sıkça da yazarım, bu memleket, **ancak kanayan en derin yaramız sarılınca, yani bu savaş bitince "normalleşebilir"**.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi merkezler, imkânlar, ihtimaller

Mithat Sancar 15.06.2011

Seçim sonuçlarıyla ilgili tahlillerde, "**seçmen neye oy verdi**" sorusuna cevap aramak adettendir. Sanki ortada "seçmen" adında tekil bir şahıs ya da homojen bir özne varmış gibi bir hava veren bu üslup beni oldum olası rahatsız eder. Bu duygumu, kişisel bir alerji saymak mümkün! Belki de bu rahatsızlığım, "**siyaset sosyolojisi**"ni fazlaca ciddiye almamdan kaynaklanıyordur; yani bir meslekî deformasyonun yansımasıdır.

Siyaset sosyolojisinin, "**seçim sosyolojisi**" diye bir alt dalı var üstelik. Akademinin bu sahasında, "**seçmen oy kullanırken neyi esas aldı, tercihini neye göre yaptı**" sorusuyla meşgul olan teorisyenler, kendilerine göre önemli saydıkları ölçütler geliştirirler.

Ancak **seçimler, toplumsal dinamiklerin yönünü ve siyasal güç dengelerinin dizilişini belirleyen önemli faktörlerin başında gelirler**. Seçim sonuçlarını bu açıdan değerlendirmek için, akademik teorilere ve saha çalışmalarına bağlı kalmak gerekmez elbet.

O halde, ukalalığı bir kenara bırakıp, 12 Haziran seçimlerine bu açıdan baktığımda gözüme çarpanları aktarayım.

Yüzde elli hattını yakalamış olmanın, **AKP açısından** çok büyük bir başarı olduğu tartışma götürmez. Türkiye bakımından bu sonuç, vesayetçi **statükonun mutlak mağlubiyeti** anlamına gelir.

AKP'nin seçim stratejisine ve kampanya söylemine bakarsak, esas hedefinin, önceki dönemlerde elde ettiğini varsaydığı kazanımları sağlama almak olduğunu söyleyebiliriz. Bunun diğer anlamı, **siyasi merkezi yeniden inşa etme** sürecinin büyük ölçüde tamamlanmasıdır.

Bu merkezin neleri içerdiğini ayrıca tartışmak gerekiyor. Buna karşılık bu merkezden neyin tasfiye edildiğini söylemek daha kolay. Vesayetçi statükonun norm ve değerleri, toplumun ciddi ekseriyeti nezdinde geçerli akçe olmaktan çok büyük ölçüde çıkmıştır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçimizdeki ve dışımızdaki mültecilik

Mithat Sancar 22.06.2011

20 Haziran, **Dünya Mülteciler Günü**'dür! Bu dünyada, neredeyse her olaya bir gün tahsis edilmiştir. Takvim, tıka basa doludur; bazı sayfalar birden fazla "gün"e işaretlenmiştir. Ne işe yarar bu "günler" ya da bir işe yarar mı sahiden?

Bu "günler"e, en fazla, **kutlama ya da anma/hatırlama** işlevi yüklenir. Başka şeyler de vardır herhalde, ama en yüzeyde ya da en gözde olanlar bunlardır.

"Kutlama" konusunda emin değilim, lakin "hatırlama"nın bir şeye yaradığına inanırım. Esasen kutlama dediğimiz şey de, bir yaşanmışlığa/hatıraya açık bir gönderme değil midir? Daha da öteye gideyim: Sevinç halleri, mutluluk gülüşleri, eğlence merasimleri de, ancak "hatırlama" dolayısıyla imkân ve anlam evreninde bir yer bulabilirler kendilerine. Bu yüzden, **Luis Buñuel**'in şu sözleri, hiç abartılı gelmez bana:

"Hafızanın yaşamlarımızı yapan şey olduğunu fark etmek için, parça parça da olsa, hafızanızı yitirmeye başlamanız gerekir. Hafızasız yaşam, yaşam değildir... Hafızamız; tutarlılığımız, aklımız, duygumuz, hatta eylemimizdir. Onsuz birer hiçiz..."

Peki, neyi hatırlatır bana Dünya Mülteciler Günü ya da neyi hatırlatmalı bize? Önce isimden başlayalım!

Mülteci deyince; yollara düşünmüş, belki kamyonlara, belki ilkel tekneler dolmuş perişan insanlar, kamplar, kaçaklık gibi manzaralar gelir çoğu kişinin aklına. Kanıksanmıştır bu görüntüler; fazla bir kısırtı yaratmazlar başkalarının duygu dünyasında. Günlük dilde, terimin teknik ayrıntıları bir üzerinde durulmaz; hepsine birden "mülteci" ismi verilir.

Suretleri, hayat tasavvurları, etnik aidiyetleri, ırkları, dinleri, siyasal tercihleri birbirinden çok farklıdır elbet; ama onları birleştiren bir nokta var: **Yeşerdikleri ve yaşadıkları toprakları, hayatı birlikte kurup paylaştıkları insanları, öykülerinin sıcak kaynaklarını, güç bela birikmiş yarına dair umutlarını terk etmek zorunda kalmış olmak!**

Hannah Arendt'in belirttiği gibi, büyük kalabalıklar oluştursalar da mülteciler, her şeyin yolunda gittiği bir dünyada **bir anomali, bir sapma** olarak görülürler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adlandırmak

Mithat Sancar 29.06.2011

Birçok kişi gibi benim de dönüp dönüp okuduğum yazılar vardır. Bunlardan bir tanesi, **Jean-Paul Sartre**'in *Yazarın Sorumluluğu* başlıklı yazısıdır. Edebiyatın ve dilin işlevi üzerine inşa edilmiş ufuk açıcı bir denemedir bu.

Dilin dönüştürücü gücüne özel bir vurgu yapar Sartre bu denemesinde. Yazının beni daha çok etkileyen kısmı da budur esasen.

Sartre'a göre, "Dil örtüyü kaldırır. Dil, insanın bir açığa çıkarma faaliyetidir. Bana ve başkalarına göre, sözcük bir nesneyi açığa çıkarır ve onu bizim genel faaliyetimizle bütünleştirir."

Bir şeyin veya bir eylemin üzerindeki örtüyü kaldırmak; onunla yüz yüze gelmek, yani **yüzleşmek** demektir. Yüzleşmek, insanın olağan eğilimi değildir. İnsan, çoğu zaman, kendi edimleri veya meseleleriyle yüzleşmekten kaçınmak ister; onun için de, unutmayı ya da görmezden gelmeyi tercih eder. Şu sözlerle anlatır Sartre, varoluşun bu cephesini: "Hepimiz unutmak istediğimiz, çünkü sorumluluklarını taşımak istemediğimiz bir dolu edimde bulunuruz. Bunları hiç dikkat etmeden yaparız, sessizce geçiştiririz, hayatımızı edimleri sessizce geçiştirmekle geçiririz. Onları sessizce geçiştirmek, yani onları kendilerine ilişkin düşünsel bir bilince varmadan, ne olduklarına bakmak için üstlerine eğilmeden gerçekleştirmek isteriz."

Yüzleşme dediğimiz akış, çoğu zaman kendiliğinden başlamaz; davet edici, uyarıcı veya zorlayıcı bir vesileye ihtiyaç duyar. Sartre, şeyleri veya eylemleri "**adlandırma**"nın böyle bir vesile sunduğunu söyler. Bir eylemi "**adlandırmak**", onu, ânında edimcisine haber vermek ve şunu söylemektir: "İşte yaptığın şeyi gör, şimdi onunla sen uğraş bakalım!"

Yüzleşmek ise, yeni bir varoluşa doğru yol almayı neredeyse kaçınılmaz kılar. Bu yolculuk, öyle ya da böyle, bir dönüşümü de beraberinde getirir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyun

Mithat Sancar 06.07.2011

Homo Ludens, **Johan Huizinga** tarafından altmış yıl önce yazılmış şahane bir kitabın adıdır (Türkçesi, Ayrıntı Yayınları'ndan çıkmıştır).

Huizinga, "oyun oynayan insan" (**homo ludens**) tabirinin, insan türünü tarif etme konusunda, en az "imal eden insan" (**homo faber**) kadar açıklayıcı olduğunu savunur. "**Oyun**"u, insanın en esaslı işlevlerinden biri olarak gören Huizinga, kitap boyunca bunun neden böyle olduğunu çarpıcı misallerle anlatır. "Oyun"un bu işlevlerini yerli yerine oturtabilmek için de, kitabın başlarında, "oyun"a verdiği anlamı açıklar.

Oyun, hayatın boşluklarını doldurur; onu süsler, zenginleştirir! Zira "oyun, en gelişmiş biçimleri içinde insana bahşedilmiş estetik algılama yeteneğinin en soylu unsurlarını meydana getiren ritim ve armoni ile doludur".

Peki, nedir "oyun"un karakteristik özellikleri? "Her oyun, her şeyden önce gönüllü bir eylemdir. Emirlerle bağlı oyun, oyun değildir." Yani, "oyun serbesttir, oyun özgürlüktür".

Ayrıca, "oyun 'gündelik' veya 'asıl' hayat değildir. Oyun bu hayattan kaçarak, kendine özgü eğilimleri olan geçici bir faaliyet alanına girme bahanesi sunar". Bu **kaçış**, manevi varlığımızın derin tabakalarına doğru bir yolculuktur aynı zamanda. Bu yolculuğun amacı, **biyolojik ihtiyaçların tatmininden daha yüksek bir tatmin düzeyine ulaşmaktır**. Bunun için de, oyunu kendi kuralları içinde oynamak gerekir. İnsanın oyun vasıtasıyla kendine doğru bir uçuş hamlesi yapabilmesi, **oyunun büyüklüğü çemberi içinde kalmasına** bağlıdır. Oyunun kurallarına uymak, işte bunu sağlar. Kuralları ihlal eden kişiye, **oyunbozan** denir.

Futbol, diğer bütün profesyonel “oyun”lar gibi, bu anlamda bir oyun olmaktan çoktan çıktı. **Tinsel/manevi dünyanın esin ve besin kaynağı olma özelliği kaybolunca, oyunun özü de buharlaşır.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dokunmak, kazanmak, kaybetmek

Mithat Sancar 13.07.2011

"Yaşarken üzerinde bile durmadığımız, ama hep ayağımıza takılıp bizi tökezleten binlerce ayrıntıdan koskoca bir mutsuzluk edinmişim."

Pınar Kür'ün bir öyküsünde okumuş ve not etmişim bu cümleyi; ama öykünün adı yok notlarımda.

Yine Pınar Kür'ün bir öyküsünden not ettiğim şu sözler, bireysel hayatlar için bu mutsuzluğun uç noktalarından birini ehliyetle tasvir ediyor:

"Şişe içinde ırmağa atılmış bir mektup gibiyim. Hem ırmağın içindeyim, hem ona bir katkı yok. Hem diyeceğim bir şeyler var şişenin içinde, hem ırmağın bundan haberi yok. Hem ırmak beni bir yerden bir yere götürüyor, hem gittiğimiz yönü ben saptayamıyorum. Hem ırmak bana dokunuyor, hem ben ırmağa dokunamıyorum. Birbirimize değmiyoruz."

Gabriel Josipovici'nin, *Dokunma* adlı kitabının bir bölümünde işlediği **"hücre hapsi"** metaforu da bu hale uygun düşünüyor:

"Hücre hapsi; dört duvarı, kilitli bir kapıyı ve bir gardiyanı gerektirmez; yalnızca dünyayla olan doğal karşılıklık duygumuzu yitirmemiz ... yeterlidir."

Dino Buzatti'nin, tümüyle bu hapsi ve onu *"hep ayağımıza takılıp bizi tökezleten binlerce ayrıntıdan"* nasıl ürettiğimizi anlatan şaheser romanı *Tatar Çölü*'nü anmadan geçmek olmaz!

Dokunmak, bir anlamda köprüler kurmak demektir; kendimizle hayatımız arasında, hayatımızla diğer hayatlar arasında! Dokunmak, bu nedenle kendimizle daha çok buluşmaya, daha bütün olmamıza yardım eder.

Toplulukların "toplum" haline gelmesi, yani **"toplumsallığın inşası"** açısından da, bu köprüler çok önemlidir. **Zygmunt Bauman**, şöyle tarif ediyor köprülerin bu işlevini:

"Güçlü ve devamlı köprüler olmayınca, ... özel dertler ve acılar bir birikim oluşturmaz ve yoğunlaşmış ortak davalar haline gelmezler."

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vakit artık dardır!

Mithat Sancar 20.07.2011

Yine şiddet dalgalarıyla, ölüm haberleriyle sarsılıyoruz. Kaç yıldır bu böyle; yılları sayamaz, kayıpların kaydını tutamaz olduk. Fidan gibi gençler, "filinta endam delikanlılar" beşer, onar düşüyorlar toprağa. Her biri eşsiz olan, yani "yinelenmesi, yerine başkasının konması" mümkün olmayan binlerce hayat var "**kayıp**" hanemizde. Acılardan uzun bir tarih, geniş bir coğrafya yarattık. Etrafına ateş çemberi örülmüş akrep gibi, kendi kendimizi yok etmeye biraz daha yaklaşıyoruz her kayıpta ve acıda.

Bu çemberi kıramayışımızda, "**kayıp ve acı**"yla kurduğumuz ilişkinin önemli bir rolü var bence. Her kayıptan sonra, kayıpları önlemenin veya azaltmanın yollarını aramamız gerekirken, tam tersini yapıyoruz. Yeni kayıplara yol açacak refleksler kaplıyor toplumsal ve siyasal dünyamızı. Oysa "*şiddet döngülerini durdurarak daha az şiddet içeren sonuçlar üretmek istiyorsak, keder siyasi olarak savaş çılgılığundan başka neye dönüştürülebilir sorusunu sormamız*" gerekiyor.

İşte yapamadığımız şey, tam da budur sanırım! Acının tarihine, acıları nasıl azaltabileceğimizi öğrenmek için bakmıyoruz; acılar, bizi olgunlaştırmıyor. Aksine, "karşı taraf" bellediğimiz insanlara nasıl ders verebileceğimizi düşünüyoruz öncelikle.

Siyasetin dili ve akli da, ders almak değil, ders vermek üzerine kurulu esas itibarıyla. Kaç haftadır buna dikkat çekmeye çalışıyorum: Üstten konuşan, "karşı taraf"ı köşeye sıkıştırmayı hedefleyen, restleşmeyi tahrik eden üslup ve tutum, kimsenin kazanamayacağı, herkesin kaybedeceği bir girdap yaratır.

Acının tarihinden almamız gereken ilk ve en önemli ders şudur: **Kürt sorununda çözümün yolu, demokratik siyaset kanallarının ve imkânlarının sürekli açık tutulmasından ve genişletilmesinden geçer.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temas dönüştürür!

Mithat Sancar 26.07.2011

LONDRA / "Değişik toplumlardaki çatışmaları karşılaştırmak mümkün mü?"

Çatışma çözümü ve geçiş süreciyle ilgili toplantıların demirbaş sorusudur bu. Yıllardır bu konuların işlendiği toplantılara katılırım. Karşılaştırmaların tümünden imkânsız olduğunu iddia edene rastlamadım henüz. Lakin farklı toplumların tecrübelerinin düz ve indirgeyici bir mantıkla yan yana konmasına veya aynı sepete yerleştirilmesine karşı da her zaman bir uyarı yapılır. Karşılaştırma yaparken dikkatli bir bakışın, incelikli bir tartının gerekli olduğu konusunda bir mutabakattan rahatlıkla söz edebiliriz yani.

Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün (Democratic Progress Institute – DPI) yürüttüğü bir çalışmanın son etabının ilk günü. Londra'da, **King's College**'da bir toplantıdayız. Daha önce Türkiye'de, **Galatasaray Üniversitesi**'nde üç yuvarlak masa toplantısı, bir de uluslararası konferans düzenlenmişti. King's College, bu çalışmaların hepsine katkı sunmuştu; desteği burada da sürüyor.

Londra'dan sonra Belfast ve Edinburg'da devam edecek **bu çalışmanın çağrıcıları Kerim Yıldız, Mithat Sancar, Sevtap Yokuş ve Yılmaz Ensaroğlu.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Barış, bir süreçtir; bir sonuç değildir'

Mithat Sancar 27.07.2011

BELFAST / Kuzey İrlanda, barışa dair bu yalın tanımlamaya en iyi uyan örneklerin başında gelir. Zaten bu sözü bir kez daha hatırlatan da, Kuzey İrlanda barış sürecinin en önemli isimlerinden **Jonathan Powell** oldu. Powell, 1997 seçimlerindeki zaferin ardından hükümeti kuran Tony Blair'in başdanışmanlığını yaptı. Kuzey İrlanda barış sürecine hükümet adına katıldı; bütün taraflarla yapılan görüşmelerin organizasyonunda ve yürütülmesinde çok önemli görevler üstlendi.

Demokratik Gelişim Enstitüsü'nün önceki gün başlayan çalışmalarının öğleden sonraki bölümüne **Legatum Enstitüsü** ev sahipliği yaptı. İlk konuşmacı olan Powell'ı daha önce de dinlemiş ve gerçekten etkilenmiştim. K. İrlanda barış sürecinin bütün inceliklerine çok hâkim. Bilgi ve deneyimini düz ve kuru bir üslupla anlatmıyor; kişisel hikâyeleri ve tanık olduğu kimi komik, kimi trajik, bazısı da trajikomik durumları da konuşmasına ustalıkla yediriyor. Sadece ben değil, "heyetimiz"deki herkes büyük bir ilgiyle dinledi Powell'ı. Konuşması bittikten sonra sorulan sorulardan ve yapılan katkılardan bunu anlamak mümkündü.

Powell'ın uzun ve canlı konuşmasını özetlemek zor. Ben de, normal olduğu üzere, en çok önemseydiğim noktaları öne çıkarmak istiyorum.

K. İrlanda sürecinin ve sonunda ortaya çıkan modelin kendine özgü olduğunu, bu tecrübenin başka toplumlara aynen veya doğrudan uyarlanamayacağını, ancak her tecrübeden başkalarının çıkaracağı derslerin mutlaka bulunduğunu Powell da söyledi. Bunun artık bir tür amentü başlangıcı olduğunu dün de yazmıştım. Lakin Powell, başka bir vurguyla, çıkarılacak dersler konusunda önemli bir uyarıda bulundu.

Mealen dedi ki Powell; yaptığımız iyi şeyleri taklit etmeniz, istediğiniz sonuçları vermeyebilir, hatta sıkıntılar yaratabilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kuzey İrlanda: Bölünmüş toplum, sancılı barış

Mithat Sancar 28.07.2011

BELFAST / Belfast'a ayak basınca heyecanlandığımı; bu şehre, mistik çağrışımlarla kuvvetlenen bir sempati duyduğumu yazmıştım dün. Bu hislerim, meselenin politik boyutunda kaldığımız süre içinde pek değişmedi.

Şehre tepeden bakan bir binada K. İrlanda Ofisi görevlilerinden, sorunun tarihçesi ve bugünkü durumu hakkında brifing aldık önce. Ardından parlamentoya geçtik. Sinn Fein’li başkan yardımcısıyla bir görüşme yaptık.

Renkli geçtiğini söyleyemem bu görüşmenin; ama “kritik” mevzular etrafında dolandığımız da bir gerçek. Bilhassa çatışmaların açtığı derin yaraların, “barış süreci” sonrası döneme etkilerine ve bunlarla baş etme yollarına dair konuşulanlar bana çok önemli geldi.

Sinn Fein, geçmişteki suçların ve ihlallerin aydınlatılması için bir “**uluslararası hakikat komisyonu**” kurulmasını talep ediyor. Birlikçilerin buna itirazı var. Kısacası bu konuda taraflar arasında derin bir görüş ve tutum ayrılığı mevcut. Galiba asıl sebep, her bir tarafın, kendi acısını ve mağduriyetini öne çıkarması; sorumluluğu da diğer tarafa havale etmesi. “**Mağduriyetler hiyerarşisi**” ve/veya “**acıların yarıştırılması**” diyebileceğimiz bu katı algı, kimden gelmiş olursa olsun bütün suçları/ihlalleri ve her türlü sorumluluğu aydınlatacak bir komisyon fikri üzerinde mutabakata varmayı şimdilik imkânsızlaştırıyor.

K. İrlanda’da “**geçmişle hesaplaşma**” konusu, her zaman ilgimi çekmiştir. Başka toplumların tecrübeleriyle karşılaştırılması ve kestirmeden anlaşılması/anlatılması gerçekten çok zor! Bunu başka bir yazıda ayrıca ele almak istiyorum. Şimdilik şu kadarını söylemekle yetineyim.

K. İrlanda, bölünmüş bir toplumun bütün özelliklerini fazlasıyla taşıyor. Öyle böyle bir bölünme değil bu! Mesela Belfast’ta yaptığımız kısa şehir turunda, otobüsün penceresinden gördüğümüz manzaralar bile, derin bir ürperti duymamıza yetiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Britanya’da ne arıyorduk

Mithat Sancar 30.07.2011

EDINBURGH / Belfast’tan sonraki durağımız **Edinburgh**’tu. Belfast’tan ayrılırken, dilimde **Kavafis**’in dizeleri, kulaklarımda **Ezginin Günlüğü**’nün o dizelere ayrı bir ruh veren müziği vardı.

Belfast insanı öyle kolay terk edecek bir şehir değil gerçekten. Esasen sadece bir “şehir” de değil; ondan çok fazla bir şey. “**Bu şehir, insanın arkasından gelir**” dizesi de tam karşılamıyor o andaki hislerimi. “**Kalbim Belfast’ta kaldı**” daha iyi galiba, tabii aklım da! Belfast’ın kalbimdeki mekânında ince bir sızı var; aklım ise biraz karışık!

Evet, Belfast, yarılmış ve yaralı bir şehir! Bu haliyle, insanın duygularını bölüyor, kalbinde yarıklar açıyor. Yüzeysel iyimserlikler, kolay umutlar için uygun bir adres değil. Yalansız bir aynaya benziyor daha çok! Kendinizi vererek bakarsanız, size “**içinizdeki hayvanı**” gösterebilir. Ağır imtihanlardan geçmiş her varlık gibi, ne gösterirse gösterebilir, hepsinde sahiplik var.

Sait Faik’in o eşsiz öyküsü “**Sinarit Baba**”yı hatırladım şehri düşünürken. **Sinarit Baba**, hayatın imtihanından geçmemiş insanları, dünyanın en büyük erdemlerine sahip görünseler ve gerçekte öyle olsalar da, inandırıcı ve güvenilir bulmuyor. İmtihani başarıp başaramamaktan bağımsız olarak, sadece o imtihanı yaşamış olmak,

sahiciliğın vazgeçilmez şartıdır onun için. Eminim Sinarit Baba, bir bakışta görürdü Belfast'ın açık veya saklı tüm damarlarını.

Önceki yazımda da söylemiştim, Belfast'ta karşılaştığım insanlar arasında bana en sahici geleni **Gerry Kelly** oldu. İnsanların birbirlerine dokunabilmelerinin dönüştürücü gücünü, hem hikâyesiyle hem de söyledikleriyle pek iyi anlatıyordu.

Kelly, "barış sürecinin çok öğretici olduğunu" belirtirken, çatışma çözümü bahsinin merkezini işaret ediyordu. Masaya oturmak üzere biraraya gelen "**düşman taraflar**", ilk buluşmalarda el sıkışmayı, hatta selamlaşmayı bile içlerine sindirmezlerken; görüşmeler aktıkça kalıcı ve yaratıcı ilişkiler kurabilmişler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçek ile hakikat, hayat ile hikâye

Mithat Sancar 03.08.2011

MÜNSTER / Son yazımı **Edinburgh**'tan yollamıştım. Oradan Almanya'ya geçtim, yıllık olağan **Münster** ziyareti için.

İki şehir arasında çok büyük farklar var, ama benzerlikler de. Münster'le ilişkim yirmi beş yıllık bir geçmişe dayanıyor. Edinburgh'u ise ilk kez gördüm, o koşturmaca halinde ne kadar görülebilirse tabii.

İki şehir arasındaki en büyük benzerlik, **sükûnet ve huzur**! Münster daha küçük, daha önemsiz, daha düzenli. İskoçya'nın kırlarını andırıyor daha çok. Edinburgh ise, politik ve turistik bir merkez!

Önemsiz dediysem, o kadar da değil; kendine göre tarihsel ve güncel "değerler"i var Münster'in de. Mesela **Otuz Yıl Savaşları'nı sona erdiren 1648 tarihli Westfalya Barışı**'nın müzakereleri esas olarak bu şehirde yapıldı, imzalar burada atıldı. Modern dünya sisteminin temelini oluşturan bu "**barış süreci**"nin bir kısmı, komşu şehir Osnabrück'te gerçekleşti; ama "**Büyük Barış**" daha çok Münster'in adıyla anılır.

Yaklaşık otuz yıl süreyle kıyasıya savaşıyan tarafların temsilcileri, **Westfalya**'nın merkezi olan bu şehrin merkezindeki mütevazı bir binada biraraya gelmişler. Bu bina, bugün de "**Barış Salonu**" adıyla bir müze olarak sürdürüyor varlığını.

Münster'in bir diğer "önemli" yanı, büyük ve köklü bir üniversiteye sahip olması. Üç yüz bin civarındaki nüfusunun yaklaşık elli bini üniversite öğrencisi. Üniversitenin diğer bileşenlerini de katarsak, nüfusun neredeyse dörtte birinin üniversiteyle doğrudan ilişkili olduğu bir tablo çıkar karşımıza. İlk kez 1987'de, henüz mesleğin çok başlarındayken üniversitesine geldiğim, sonraki yıllarda kimi uzun kimi daha kısa süreli ziyaretler yaptığım bu şehirden çok şey öğrendiğimi de söyleyeyim, bir tür şükran ifadesi olarak.

Lakin bu özellikleri Münster'i canlı ve heyecanlı bir şehir kılmaya yetmiyor. Her zaman sakin, hep düzenli, fazlaca düzgün! Yaz aylarındaysa, nüfusun önemli bir kısmı "cazip tatil merkezleri"ne kaçtığı için, birkaç kat daha öyle!

Voltaire, ünlü eseri **Kandid**'in başında Westfalya'yı tasvir eder.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nice yaramız var

Mithat Sancar 10.08.2011

Yaklaşık üç hafta süren yurtdışı seyahatinin ardından memlekete dönerken tuhaf bir ruh hali içindeydim. Bu süre zarfında "çok önemli" gelişmeler olmuştu. Gerçi bu memlekette "çok önemli" gelişmeler hiç eksik olmaz ya da memleket her zaman "çok kritik" dönemeçlerden geçer. Ama bu sefer çok kritik dönemeçlerin en kritiklerinden birinde bulunuyoruz sanki.

Yerleşik gerçekliklerden geçici bir süre uzaklaşmak, olan bitene havadan bakma imkânı sunar. İsterseniz bu imkânı pek iyi değerlendirebilirsiniz. Meselâ haberleri ve tartışmaları izlemezseniz, zihninizin palamarlarını gevşetmiş olursunuz. Zihin, bu gevşemenin ölçüsüne göre havalanır. Havalandıkça, gerçekliğin ebatları küçülür; "önemi" azalır.

Lakin bu gidişin bir de dönüşü vardır. Yere indiğinizde, gerçekliğin ortasında bulursunuz kendinizi. Gerçeklikle ilişkinizi yeniden kurmak zorundasınız. Şayet çok havalanmışsanız, gerçeklikle ilişkilenecek zorlanabilirsiniz. Çok havalanmamış olsanız bile, o arada gerçeklik fazla hareketlenmişse, yine aynı şey olabilir. İki ihtimal aynı anda gerçekleşmişse, işiniz daha da zordur. Üstelik döner dönmez bir de köşe yazısı yazmak zorundaysanız, vay halinize!

Birikmiş gazete yığınının el attığımda, neyi neresinden tutacağımı şaşırdım. "*Ansızın gece vakti yabancı bir bölgeye atlamak zorunda kalan paraşütçü*" gibi hissettim kendimi. **Manès Sperber**, *Parçalanmış Gerçeklik* adlı eserinde, bu durumdaki yazarın halini tasvir ederken şöyle devam eder: "*Gerçi haritada bazı noktalar önceden saptanmıştır; ama gerçek anlamda neyin ne olduğu konusunda ancak gün ağardığında bir karara varılabilecektir.*"

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiddetin sarkacı

Mithat Sancar 17.08.2011

Çatışmalar sürüyor, şiddet artıyor, gerilim yükseliyor. İşlerin daha kötüye gideceğine dair sinyallerde de çoğalma var. PKK'nin eylemlerini yoğunlaştırması ve Başbakan'ın buna tepki olarak yaptığı sert konuşma, bu sinyallerin en önemlileri.

Bütün bunlar, barışçıl çözüme yönelik bir "müzakere süreci"nin işlediği ve giderek derinleştiği sanılan bir dönemde oluyor. Müzakere süreci denince de, akla hemen Öcalan'la devlet heyeti arasında gerçekleşen görüşmeler geliyor. Öcalan, "tarihî bir anlaşma"nın eşiğine geldiğini açıklamasına ve hükümet de bunu açıkça yalanlamamasına rağmen, çok kısa sayılabilecek bir zaman zarfında bu hava dağılıyor; yerini tam tersi bir atmosfere bırakıyor. Öcalan, hem örgütüne hem de devlete/hükümete ağır ithamlarda bulunarak devreden

çıkıldığını söylüyor; devlet/hükümet de, Öcalan'ın avukatlarıyla görüşmesini engelleyerek, onu şimdilik fiilen devre dışı bırakıyor.

Bu tabloyla ilk kez karşılaşılıyor değiliz. Daha önce de, başka şekillerde olsa bile, benzer savrulmalara defalarca tanık olduk.

Sarkacın savaş ile barış arasında böylesine hızlı ve sarsıcı biçimde savrulmasının çok çeşitli sebepleri var. Bunlardan bir tanesi ve fakat bana göre en önemlisi, "müzakere" kavramında yatıyor.

Bir kere, "müzakere" denen şeyin esasının ve boyutlarının yeterince anlaşılmadığını düşünüyorum. Kürt sorunu gibi, güçlü ve etkili bir silahlı örgütün var olduğu etnik temelli çatışmalarda, silahların ebediyen susmasını sağlamak, en hayati meseledir. Dünya tecrübeleri, bunun için başvurulabilecek yöntemlerin iki ana grupta toplandığını gösteriyor. Biri zor ve şiddet; diğeri ise müzakere!

Silahlı örgütü zor ve şiddetle "tasfiye etme"nin en radikal örneğini Sri Lanka oluşturuyor. Bu örnekte devlet, Tamil Kaplanları'nı toptan imha etmek için bütün savaş imkânlarını kullandı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Söz hiç biter mi

Mithat Sancar 24.08.2011

"Sözün bittiği yerdeyiz!" Çok melun bir tekerleme bu, baldıran zehrini andırıyor! Bunu kabul etmek, o zehri içmek gibidir. Sözün yerini bombaların, kurşunların alacağı belliyse, susmak tükenmeye razı olmaktır!

Yakın ve uzak geçmişimiz, gücün ve şiddetin, hayatı ve sözü tahakküm altına aldığı ve tükettiği dönemlerle doludur! Şüphesiz bize mahsus değil bu durum. Başka birçok toplum da acıyla yaşamıştır bu tecrübeyi.

ABD'de **11 Eylül saldırılarının** ardından oluşan havayı hatırlayalım mesela! Zamanın Başkanı Bush, **"Ya bizden yanasınız ya da teröristlerden"** derken; sözün değersiz, ak ve kara dışındaki bütün renklerin hükümsüz kalacağı bir dünya tasavvuru çiziyordu. Sonrasında dünyanın aldığı hâl malum: Baskı, şiddet, savaş, yıkım, ille de ölüm, ölüm, ölüm... Bush'un ve şürekâsının sonu da malum!

Memlekette savaş rüzgârları esiyor yeniden; ne rüzgârları, resmen kasırgaları! Bu seferki savaşın, öncekilerden çok farklı olacağı yönünde güçlü bir algı da var. **"Sonuna kadar ve topyekûn savaş"** beklentisi yerleşti sanki. Kimileri bunu istiyor, istemekle kalmayıp körükleyenler de var, hem de çok. Kimileriyse, yaklaşan şeyin korkunç bir felaket olduğuna inanıyor! "Söz"den gayri bir imkânları yok bu felaketi engellemek isteyenlerin. Onu da ellerinden almak için, çirkin tezgâhlar devreye sokuluyor.

Ben bu felakete mahkûm ve mecbur olmadığımıza inanıyorum. Peki, nasıl savuşturulabilir bu kasırğa?

Sözün çok zorlandığı bir yerde olduğumuz kesin. Lakin sözün imkânlarını bol bol kullanıp tüketerek gelmedik bu noktaya. Aksine, "söz"ün barındırdığı barışçıl çözüm potansiyelini hakkıyla değerlendiremediğimiz için buradayız. Bu potansiyelin en önemli bölümünü **"müzakere"** dediğimiz şey oluşturuyor.

Müzakere, çatışmaların barışçıl çözümünde kullanılan muhtelif araçların toplamını ifade eder. Değişik toplumlarda yaşanan tecrübelerin de gösterdiği üzere, **"çok katmanlı bir süreç"** tir müzakere.

Kürt sorununa benzer çatışmalarda, silahları susturmak için yürütülecek müzakerelerde, silahlı örgütü doğrudan veya dolaylı olarak sürece dâhil etmek gerekiyor; tabii barışçıl bir çözüm isteniyorsa.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bugün aslında bayram

Mithat Sancar 31.08.2011

Bugün bayram! Ne çok şarkı, türkü, şiir, deyiş vs. vardır bayrama dair. Yazıya oturur oturmaz, fark ettim ki, zihnim bunların işgali altında.

Barış Manço'nun sesi çınladı önce: *"Bugün bayram erken kalkın çocuklar/ giyelim en güzel giysileri."* Tamam, artık çocuk değilim; yine de erken kalktım. Kocaman adam olmuşuz, işimiz gücümüz var, dünyanın meseleleri bizden sorulur! E haliyle "en güzel giysilerimi(zi) giymek" için olamaz erken kalkışımız. Benim derdim, bu yazıyı yetiştirmek!

Bayram neşe, sevinç, huzur, kardeşlik demektir. İşte en beylik bayram şarkısı da öyle diyor zaten: *"Hayat bayram olsa/ insanlar el ele tutuşsa/ birlik olsa/ uzansak sonsuza."*

Bugün bayram; ama hayat öyle değil! Ne yurttaki barış var ne de cihanda! Sahi iki gün sonra **"Dünya Barış Günü"** değil mi? Cihanı bırakalım bir kenara, bu memleket kaç bayramdır barışa hasret! Bu bayramı da, barışa en uzak noktada idrak ediyoruz. En çok **Cem Karaca**'nın sesinden duymaya alıştığımız şarkının sözlerini "barış"a uyarlamak, münasebetsizlik olmaz herhalde: *"Hayatta hiçbir şeyim az olmadı senin kadar."*

Barış olmayınca, bayram da bayram olmuyor haliyle. O zaman da hasret kalıyoruz pek çok olağan güzelliğe. **Ahmed Arif**'le devam edelim: *"barışa, bayrama hasret/ uykulara, derin, kaygısız, rahat/ otuziki dişimizle gülmeğe/ doyasya sevişmeğe, yemeğe."*

Bu hasret, doludizgin devam ediyor. Ölülerini saymakla meşgulüz hâlâ! Hava harekâtında şu kadar "terörist etkisiz hale getirildi" diye anons ediyor Genelkurmay, bayram kutlama mesajı niyetine herhalde.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiddet karşıtlığı

Mithat Sancar 07.09.2011

Şiddet karşısında nasıl bir tutum takınılacağı, insanlığın ezeli meselelerinden biri sayılır. Lakin şiddete yaklaşım konusu, ancak modernlikle birlikte sistematik olarak tartışılmaya başlandı. 19. yüzyılın sonlarından itibaren bu tartışmalara yeni bir boyut eklendi. Daha önce, devletler arasındaki ilişkilerde "savaş"ın normal bir araç, hatta kaçınılmaz bir yöntem olduğu anlayışı hâkimdi. Gerçi bu anlayışı reddeden görüşler o zamanlar da vardı; fakat

asıl 20. yüzyılla birlikte bu itiraz güçlü bir ses haline geldi. Ardından savaş karşıtlığını esas alan sistematik bir doktrin ve yaygın bir hareket ortaya çıktı.

Pasifizizm, savaş karşıtlığı alanındaki bütün bu gelişmelerin müşterek başlığı olarak kullanıma girdi. Pasifizmin uzun ve karmaşık bir hikâyesi var. Bir gazete köşesinde bunun özetini sunma iddiası bile, haddini aşmak olur. Niyetim bu tartışmayı ülkemizdeki çatışmaya bağlamak olduğu için, buna yarayacak kısa bir değerlendirme yapabilirim en fazla.

Önce şunu belirteyim: Bugün şiddet tartışması, sadece devletler arasındaki ilişkiler bağlamında yürütülüyor; toplumların kendi içlerindeki çatışmalar da bu kapsamda ele alınıyor. Dolayısıyla **pasifizizm, yalnızca “savaş karşıtlığı”nı değil, aynı zamanda “şiddete karşı olmayı” da ifade ediyor**

Savaşı ilke olarak reddetmek, pasifizmin ön şartını, temel öncülünü oluşturur. Ama pasifizmin tanımına, bu öncülü tamamlayan başka unsurlar da dâhildir. Bunlar da, **silahlı çatışmaları engellemek, mevcut çatışmaları barışçıl yollarla çözmek ve sürekli bir barışın şartlarını yaratmaktır**.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiddetten çıkış yolları

Mithat Sancar 14.09.2011

Geçen haftaki yazımda “**şiddet meselesi**”ni bazı boyutlarıyla tartışmaya çalışmıştım. Asıl derdim, “**şiddet karşıtlığı**” konusunda önemli bulduğum belli noktalara dikkat çekmekti. Fikir ve siyaset hayatımızda ciddi sorun oluşturduğuna inandığım bu noktaları da, soyut bir şekilde değil, Kürt sorunuyla bağlantılı olarak irdelemeyi denedim. Dolayısıyla genel bir şiddet analizi yapmak gibi bir niyetim yoktu. Esasen hem şiddet kavramının kendisi, hem şiddet karşıtlığının ölçütleri ve sınırları ve bunlara benzer daha pek çok husus, sosyal bilimlerin en tartışmalı mevzuları arasında yer alırlar. Bütün bunları bir gazete köşesinde ele almaya girişmenin saçma olacağını biliyorum. Dahası, tartışmayı buralara yoğunlaştırmanın, asıl meseleleri tartışmayı engelleyeceğine da inanıyorum.

Ne var ki, **Roni Margulies**, bu yazım vesilesiyle, tartışmaya tam da bu kapıdan girdi ve bence oradan da çıkamadı (*Taraf*, 10.9.2011). Roni kusura bakmasın, ama o kapiya yönelmeyi hiç verimli bulmuyorum.

Bunun yerine, Kürt sorununu gözden kaçırmadan, tartışmayı şiddet – siyaset ilişkisi ekseninde derinleştirmek, bana çok daha anlamlı geliyor. Mesela **Ali Bayramoğlu**’nun, tam da bunu yaptığını söylemeliyim (*Yeni Şafak*, 8.9.2011). Bu ifadem, yazıma ilişkin mültefit sözlerinden dolayı Bayramoğlu’na bir teşekkür olarak anlaşılmasının benim açımdan bir sakıncası olmadığını da belirteyim!

Geçen haftadan devam edeyim! Şiddet karşıtlığının pek çok türü var. Bir tutum olarak şiddet karşıtlığını açıklamaya yönelik felsefi ve siyasal argümanlar ile epistemolojik kaynaklar da çok çeşitlidir. Bunlara girmeden, **şiddet karşıtlığının** benim için ne anlama geldiğini şöyle ifade edebilirim: **Toplumsal sorunların çözümünde şiddetin bir yönetim tekniği ve bir siyasal mücadele yöntemi olarak kullanılmasını reddeden ilkesel tutum!**

Bu tutumun bileşenlerini ve/veya sonuçlarını kabaca şöyle sıralayabilirim:

1) Şiddetin devlet tarafından toplumsal yaşamın düzenlenmesinin tekniği ve toplumsal sorunların çözümünün aracı olarak kullanılmasına karşı çıkmak!

2) Değişik toplumsal grupların hak ve eşitlik taleplerinde şiddeti bir siyasal mücadele yöntemi olarak kullanmalarına karşı çıkmak!

Bu bakımdan şiddet karşıtlığı, toplumsal sorunların barışçıl siyasal usuller içinde ve demokratik düzlemde çözülmesini savunmakla aynı anlama geldiği açıktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant, hakikat ve adalet

Mithat Sancar 21.09.2011

Hrant, yasak düşlerin su yüzü, şiir ruhlu haylaz çocuğuydu; dilsizleştirilmiş acıların, "söylenmemiş sahipsiz şarkı"ların duru ve vakur sesiydi.

O bir "sevdalı bir menekşe"ydi; "eflatun/ özgürlükte açan/ inci kolyelerle/ süslü/ boynuna hiç ölüm yakışmazdı ki". Ama vuruldu, "bir eflatun ölüm" oldu!

Bir dizi darbenin ardından gelmişti, onların toplamıydı bu cinayet; on yıllardır vurulan darbelerin özeti idi o kurşunlar. Ve cinayet devam ediyor!

Hrant, bir "hakikat anlatıcısı"ydı. Bir de ve belki asıl bunun için katledildi. Hakikatin, özgürleşme ve adalet için hayati önem taşıdığını çok iyi biliyordu. Dünyanın dört bir yanından milyonlarca insanın acı deneyimleriyle ve haksızlıklara karşı mücadeleye demlenmiş ortak dilinden süzülen "hakikat olmadan adalet olmaz" şiarının bu topraklardaki yankısı olmuştu bu nedenle. Onunla birlikte "hakikati" bir kez daha öldürmek ve hakikatin sesini kısmak istediler. Şimdi de katlinin ardındaki hakikati karartmak istiyorlar. Hakikatle karartılınca adalet de katledilir.

Varlığı tarifsiz bir zenginlik, yokluğu dinmeyen bir sızı! Cinayetin üstünün hâlâ kapkara bir şalla örtülü olması, bu sızıyı derinleştiriyor. Cinayeti karanlıkta bırakmak, hakikatin ortaya çıkmasını ve adaletin gerçekleşmesini engellemek; bu cinayetin sorumluluğunu paylaşmakla aynı anlama geliyor.

Adaletsizlik, insan onuruna vurulan darbelerin en kadim ve apaçık ifadesidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müzakere

Mithat Sancar 28.09.2011

Kelimeleri önce perişan ediyoruz, sonra medet umuyoruz onlardan! Onlara hayat veren şartları ve anlamları talan ediyoruz, ardından bizi kendi yarattığımız sefaletten kurtarmalarını bekliyoruz. Bugüne kadar pek çok kelimeye reva gördük bu muameleyi. Şimdilerde "müzakere" kelimesini aldık bu tezgâha. Eziyete en fazla maruz kalan kelimeler arasında, "müzakere" ilk sıraya yerleşti son zamanlarda.

"Müzakere"nin, içinde bulunduğumuz kanlı girdaptan çıkmamıza yardım edecek en ehil rehber olduğundan şüphem yok. Böyle düşünenlerin sayısı da hiç az değil görebildiğim kadarıyla. Lakin "müzakere"nin yolu yordamı ve icapları dersinden hep ikmale kalıyoruz. İkmalin bedelinin çok ağır olduğunu biliyoruz. Kaç kere tecrübe ettik bunu. Buna rağmen, telafi imtihanında hep aynı yanlışları yapıyoruz ve yine ikmale kalıyoruz. Girdap böyle bir şeydir işte. Her ikmalde, daha da kanlı hale geliyor bu girdap.

Daha önce de yazdım; müzakere, çatışmaların barışçıl çözümünde kullanılan muhtelif araçlardan oluşan "**çok katmanlı, çok boyutlu bir süreç**"tir. Bu araçlardan hangisinin hangi durumlarda nasıl bir sonuç vereceği, çatışmanın niteliğine ve ilgili toplumun şartlarına göre değişir. Genel açıklamaları ve başka örnekleri bir kenara bırakalım, Kürt sorunu bağlamında konuşalım.

PKK'nin silahlı mücadeleye başlamasından bu yana, Kürt sorunu şiddetle iç içe geçti. Bir yanda, Kürtlerin hak ve statü talebi; diğer yanda, bunu silah kullanarak gündeme getiren bir örgüt! PKK, sadece silahlı birimlerden ve silahlı mücadeleden oluşan bir örgüt değil; yaygın bir siyasal yapılanmaya ve güçlü bir toplumsal desteğe de sahip. Ancak PKK'nin bel kemiğinin silah olduğu da bir gerçek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni anayasaya giden yol

Mithat Sancar 05.10.2011

Yeni anayasa, yine gündemin merkezine yerleşti. Aslında anayasa, Türkiye'nin modernleşme sürecinin her aşamasında en önemli meselelerden biri oldu; yani yaklaşık yüz elli yıldır gündemde. Bu süre zarfında yeni anayasalar yapıldı, mevcut anayasalar sık sık değiştirildi; ama anayasa tartışmaları hiç bitmedi.

Toplumda anayasaya mistik bir değer atfetme yönünde güçlü bir eğilim var. Anayasa, adeta bir sihirli değnek gibi algılanıyor. "Yeni anayasa gelecek, sorunlar bitecek" gibi düşünülüyor. Anayasa meselesiyle bu kadar zamandır meşgul olmak mı bu algıyı yarattı; yoksa bu algı mı anayasayla bu kadar meşgul olmamıza yol açıyor, bilemiyorum. Ama toplumsal algı bu kadar yaygın ve güçlü olunca, onu bir olgu gibi kabul etmekten başka çare yok.

Salt bu nedenle bile, yeni anayasa yapma işini, temel sorunların çözümü açısından ciddiye almak gerekir. Şöyle dersek galiba daha doğru olur: Yeni anayasa yapma süreci, bu sorunların çözülmesini sağlayacak bir imkân haline getirilmeli ve bu amaca uygun bir şekilde yürütülmelidir.

Esasen yapılacak anayasanın "yeni" olabilmesi için, mevcut sorunları "yeni" bir yaklaşımla ele alması ve düzenlemesi şarttır. İşin doğası budur! Zaten anayasacılık hareketinin ortaya çıktığı ve yayıldığı tarihsel kesitte (18. ve 19. asırlarda), anayasa "eskiden kopma ve yeni bir başlangıç yapma" niyet ve ihtiyacının simgesi/ifadesi olarak anlaşılmıştır. Aynı şey, ilk anayasalardan sonraki "anayasayı yenileme" çabaları için de geçerlidir. Şayet niyet, "yeni bir başlangıç" yapmak değilse, mevcut anayasayı kısmen düzeltme ve değiştirme gibi yollara başvurmak çok daha makul ve işlevseldir.

Yeni anayasa çalışmaları her zaman şu iki soruyla başlar: Anayasa nasıl olmalıdır ve nasıl yapılmalıdır? Bu sorular birbirinden kopuk değildir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP statükonun neresinde

Mithat Sancar 19.10.2011

Başbakan Erdoğan, “Yeni perspektifimizin yeni bir statüko inşa etmek olmadığını ilân ediyoruz” demiş. Bu söz, AKP’nin bir yandan askerî vesayeti tasfiye ederken, diğer yandan kendi vesayetini kurduğu yolundaki ithamlara cevaben söylenmiş olmalı.

Başbakan, aynı konuşmada, “eski statüko”nun Türkiye’ye ayak bağı olduğunu ve değiştirilmesi gerektiğini vurgulamış.

Meseleyi “**askerî - sivil vesayet**” gibi verimsiz bir ikileme hapsetmek yerine, tam da bu noktanın üzerinde durmak gerekir. AKP’nin yeni bir statüko inşa etme niyeti olup olmadığı da tartışılabilir elbette. Ama bu tartışmanın daha anlamlı bir zemine oturabilmesi için, öncelikle AKP’nin “eski statüko”yla ilişkisini sorgulamak lazım. Soru şudur: **AKP, “eski statüko”nun zihniyet dünyasının ve yönetim alışkanlıklarının dışında mıdır ya da ne kadar dışındadır?**

Bu soruya vereceğimiz cevaplar, “yeni anayasa”dan ne anladığımızı ve ne beklediğimizi de açığa çıkaracaktır. Zira “**yeni anayasa**”, ancak “**eski statüko**”dan kopmayı sağlarsa “yeni” olabilir.

Hemen belirtelim ki, burada “eski statüko” tabirini kullanmamın sebebi, onun bütünüyle eskide/geride kaldığını kabul etmem değil; daha çok pratik sebeplerle, yani anlatım ve analiz kolaylığı sağlamasıdır.

“Eski statüko”yu tarif etmenin çeşitli yolları var. Ben doğrudan 1982 Anayasası üzerinden bir resim çekmeyi tercih edeceğim. Zira **1982 Anayasası, 12 Eylül rejiminin ürünü olmanın ötesinde, “eski statüko”nun bütün unsurlarını yansıtan en gerçek kimlik belgesidir**. Ayrıca “yeni” bir anayasa yapacaksa, “eski”yle hesaplaşmanın görünen adresi de 1982 Anayasası’dır.

1982 Anayasası, darbe rejiminin boğucu ortamında hazırlandı. Bu ortamın en bariz özelliği, toplumun susturulmuş ve siyasetin bastırılmış olmasıdır. Anayasa, resmî ideolojiyi topluma dayatmak ve siyaseti hadım etmek üzerine inşa edildi. Siyaset ve örgütlenme yasakları, bu anayasanın en büyük marifetidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deprem, nefret ve savaş

Mithat Sancar 26.10.2011

Depremlerin simgesel çağrışımları vardır. şiddetli depremler, büyük fiziksel yıkımlara yol açabilirler, bunu biliyoruz. Lakin bastığımız yerin sallanması, sadece fiziksel değil, varoluşsal bir sarsıntı da yaratabilir.

Aslında her büyük depremin, böyle etkiler yaydığından bir şüphem yok; sadece bunların yayılma alanı her zaman çok geniş olmayabilir, küçük çevreler veya bireysel hatlarla sınırlı kalabilir. Buna karşılık, bazı depremlerde bütün bir toplum bu şekilde sarsılabilir. Bazen bir deprem, bütün dünyayı altüst edebilir.

Bundan tam 256 yıl önce, yani 1 Kasım 1755'te Lizbon'da büyük bir deprem meydana gelir. **Susan Neiman, Modern Düşüncede Kötülük** adlı çok değerli eserinde bu depreme dair yaygın algıyı şu sözlerle anlatır:

"Lizbon depreminin, Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra, Batı uygarlığını en fazla sarsan olay olduğu söylenir."

Van'daki depremi düşünürken, devamlı bu kitaptaki tartışmalara kayıyor aklım ve şu soruyu soruyorum: Van depremi, bu toplumda zihinsel ve kavramsal bir sarsıntıya, köklü bir yüzleşmeye vesile olabilir mi?

Bence olabilir! Böyle düşünmemin en önemli nedeni, bu depremin herhangi bir zamanda değil, otuz yıldır süren savaşın en şiddetli evrelerinden birinde gerçekleşmiş olmasıdır. Zaten savaş zamanlarında, hayat değil, ölüm; dayanışma değil, kutuplaşma; dostluk değil, düşmanlık; vicdan değil, nefret öne çıkar. Savaş şiddetlendikçe, "kötülüğü" besleyen duygular ve tutumlar daha da kuvvetlenir.

Faylar kırılınca bazı gazlar açığa çıkar! Bu, sadece jeolojik bir gerçeklik değil, aynı zamanda beşeri bir hakikattir de! Toplumun bir bölümünde dışa vuran gazlar, bariz bir ırkçılık ve nefret söylemi içeriyor. Önce bunun üzerinde duralım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duvara karşı

Mithat Sancar 02.11.2011

Kürt sorununda girdiğimiz yolu, özellikle Çukurca'daki çatışmaları ve KCK adı altında yürütülen operasyonların son dalgasını düşünürken, aklım durmadan iki filme kayıyor. Bunlardan biri **Fatih Akın**'ın *Duvara Karşı*'sı; diğeri **Mathieu Kassaovitz**'in Türkiye'de *Protesto* adıyla gösterilen *La Haine*'i.

Filmleri yeniden izleyecek zamanım yok. Lakin hafızamda kaldığı kadarıyla (belki de benim yeniden kurduğum haliyle), bu filmlerin gidişatı tasvir etme konusunda bize yardım edebileceğini düşünüyorum.

Protesto'nun son sahneleri, şu anki durumumuza uygun düşüyor sanki. Elli katlı bir binanın tepesinden düşmekte olan bir adam, her bir katın önünde **"buraya kadar her şey yolunda"** deyip avunur, hatta sevinir. Filmde anlatıcı mı söylüyor, yoksa bu sahneyi izlerken ben mi mırıldandım bilmiyorum, ama aklımda şu sözler yer etmiş: **Oysa önemli olan düşme süreci değil, yere çarpma ânıdır.**

Duvara Karşı filminin ilk sahneleri de, böyle gidersek nereye varacağımız konusunda bir uyarı gibi duruyor. Yaşadıklarının etkisiyle bir çıkmazda olduğunu düşünen Cahit, arabasını bilerek ve hızlı bir şekilde duvara karşı sürer ve tabii duvara toslar.

Kürt sorununda, 1980'lere kadar arabayı hep yanlış/bozuk yollara soktuk. PKK'nin silahlı mücadeleye başlamasıyla girdiğimiz yeni dönemde ise, birkaç istisnaî durum dışında, arabayı duvara karşı sürmeye

başladık. Duvara çarptığımız da oldu. Her seferinde yaralı kurtulduk ve bir yolunu bulup yeniden yola koyulduk. Fakat bu sefer, hem hızımız daha yüksek hem de duvar daha sert sanki.

En geç 2009'dan beri bu hükümetin önüne getirilen bir "**güvenlik konsepti**" var. Konseptin neler içerdiğini tahmin etmek mümkündür, ama onu savunanlar, önceleri adını tam ve açık bir şekilde koymaktan kaçındılar. Son zamanlarda dilleri bayağı çözüldü, her şeyi rahatça söylüyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

KCK operasyonları ve devlet aklı

Mithat Sancar 09.11.2011

KCK operasyonları etrafındaki tartışmalar, Türkiye'deki zihniyet dünyasının temel unsurlarını bir kez daha gözlerimize sokuyor. Ülkede kurumsal değişimler yaşansa da, zihniyet dönüşümünün hiç de kolay olmadığını bir kez daha kafamıza kakıyor.

Zihniyet dünyamızın en eski ve en kuvvetli sütunlarından birini, "**amaca ulaşmak için her aracı mubah sayan**" anlayış oluşturuyor. "**Devlet aklı**" dediğimiz doktrin de, bu anlayış üzerine bina edilmiştir. Bu doktrin, devletin çıkarları için hukuksal normların ve etik değerlerin bir kenara bırakılabileceğini öngörür. Buna göre, **devlet çıkarı olarak belirlediğiniz bir amaca ulaşmak için, ne hukuk kurallarına uymanız gerekir, ne de etik değerlere bağlı kalmanız**. Önemli olan amacınıza ulaşmanızdır, gerisi teferruat bile değildir.

Şimdi hükümet, "yeni" bir Kürt politikası belirlemiş. Savunucularının ifadelerine bakacak olursak, bu politikanın amacı, PKK'nin burnunu sürtmek, belini kırmak, sonra da silah bırakmaya zorlamak! **KCK operasyonları**, bu politikanın en önemli ayağı! Bu politikanın mimarlarından **Yalçın Akdoğan**'a göre, "*KCK operasyonları 30 yıllık mücadelenin en önemli hamlesi*"!

Bu politikanın, daha kapsamlı bir "**güvenlik konsepti**"nin bir parçası olduğu biliniyor. Bu konseptin, sorunun çözümüne katkı sağlamayacağını, aksine sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getireceğini düşünebilirsiniz; ki ben de böyle düşünüyorum. Lakin bu politikayı "yerinde" bulmamak; ortada bir silahlı örgüt varken ve bu örgüt silahlı saldırılar ve terör eylemleri yaparken, hükümetin buna seyirci kalmasını talep etme hakkı vermez. Şiddet eylemleriyle, yasadışı örgütlenmelerle mücadele etmek hükümetin görevidir.

Ancak bu durum, hükümete de bu mücadeleyi her türlü araçla yürütme hakkı vermez. Zira şu mevcut kötü anayasa bile, Türkiye Cumhuriyeti'nin "**demokratik bir hukuk devleti**" olduğunu belirtiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uykusuzluk

Mithat Sancar 16.11.2011

Dövüş Kulübü, orijinal adıyla *Fight Club*! Benim için tüm zamanların en etkileyici filmi! Hikâye, “**uykusuzluk**”la başlar. İyi bir işte çalışan, görünüşte düzgün bir hayatı olan **Jack**, birden uyuyamaz olur. Giderek kronikleşen uykusuzluk hali, hayatını altüst eder Jack’in. Beden ile beyin arasındaki yaman çelişki ya da çatışma, Jack’i böler, içinden bir kişi daha doğurur. Artık bir hayatta iki kişi vardır, **Jack ve Tyler Durden**.

Filmin bütünü üzerine söylenecek çok şey var; epeyce şey söylendi de zaten. Salt buraya kadar olan kısmı bile, muhtelif meseleler üzerinde düşünürken, ilgili ilgisiz aklıma düşer. Film buna indirgiyor değilim elbet. Bundan sonra söyleyeceklerim, filmde hareketle söylenmiş ve söylenebilecek olanları yok saydığım anlamına gelmiyor yani. Memleketin kronik meseleleri, bana yine filmin o çarpıcı başlangıcını hatırlattı, yine bunun ötesine geçmeyecek filme göndermelerim.

Robert Musil! Adını değişik vesilelerle andığım, ömrümün ustaları arasında yer alan Avusturyalı yazar. Yaşadığı zamanın tetkikini olağanüstü bir derinlikle yapan, giderek bütün yirminci asra ürpertici bir öngörüyle teşhis koyan adam. En bilinen romanı, *Niteliksiz Adam*! **Milan Kundera**’ya göre, “*asrın romanı*”.

1880’de doğan Musil, **Avusturya – Macaristan İmparatorluğu**’nun son dönemine tanıklık eder. Sürekli huzursuzluk içinde kaynayan bu devleti, beyin ile bedenin birbirinden koptuğu bir organizmaya benzetir. Bütün refleksleri; baskı, şiddet, ayak oyunları vb. kodlarla belirlenmiş bir beden gibidir adeta. Karşılaştığı sorunlara verdiği her refleks biraz daha çökertir kendisini. Bir yerde acımayla bakar bu yapıya Musil ve şöyle der: “*Bu devletin ruhu, irade dışı bir mutlakiyetçilik olarak adlandırılabilir; çünkü bu devlet, nasıl yapılacağını bilseydi, aslında demokratik davranmayı isterdi.*”

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dersim ve hesaplaşma

Mithat Sancar 23.11.2011

Geçmişindeki acı olaylarla ilişkisini esas itibarıyla **unutma**, daha doğrusu **bastırma** üzerine kurmuş bir toplumda yaşıyoruz. **Unutturmayı**, hatta belli konularda **hatırlama yasağını** “*bir idare tekniği*” olarak kullanan bir devlet yapısına sahibiz. Siyasal tarihimiz “*üst üste yığılmış nisyen katmanları*”yla dolu. Çok daha eskileri didiklemeğe gerek yok; Cumhuriyet’in kuruluşuna giden yolu, özellikle de 1915’i başlangıç noktası olarak alırsak, bu “*nisyen katmanları*”ndan büyük bir bina inşa edebiliriz. Nedenleri sorgulanmamış, sonuçları yok sayılmış, sorumluları açıkça ifşa edilmemiş, mağdurları kamusal tanımaya konu olmamış, yasları tutulmamış olaylardan ve dönemlerden oluşan koca bir gökdelen belki de!

Bu acılar gökdeleninin önemli dairelerinden biri **Dersim**’dir. 1937/38’de Dersim’de yaşananların ayrıntıları hep gizlendi. Kemalist rejim, o dönemin sadece “**bozgunculara karşı şanlı bir zafer**” olarak hatırlanmasını istedi, bundan fazlasının konuşulmasını engelledi.

Bundan tam iki yıl önce, bu politika, tam da bu rejimin en militan savunucularından birinin eliyle büyük darbe yedi. CHP’nin o zamanki genel başkan yardımcılarında **Onur Öymen**, TBMM’de Kürt sorunu tartışılırken, devletin Dersim’de korkunç bir kıyım yaptığını adeta itiraf etmiş; bununla da kalmayıp, o vahşete yol açan devlet politikasını açıkça savunmuştu.

O günden bugüne Dersim kıyımıyla yüzleşmek ve hesaplaşmak adına epeyce şey yapıldı. Anı ve inceleme kitapları yayımlandı, filmler çekildi, konferanslar düzenlendi vs. Ancak bir şey hep eksik kaldı: **Devlet adına açık bir kamusal tanıma ve resmî özür!**

Gerçi başta Başbakan Erdoğan olmak üzere AKP'nin önemli isimleri, Dersim'deki vahşeti kınama ve mağdurların acılarını tanıma anlamına gelen sözler söylediler.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş için umut ve sabır

Mithat Sancar 29.11.2011

DUBLIN- Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute –DPI) olarak, “karşılaştırmalı bariş süreçleri çalışmaları” diye adlandırabileceğimiz bir program yürütüyoruz. Bu programın başlıca amacını, ayağını, değişik ülkelerdeki çatışma ve bariş süreçlerine dair deneyimleri yerinde ve yakından tanımak oluşturuyor. Bu amaca, sadece masa başı inceleme/araştırma çalışmalarıyla ulaşmak pek mümkün değil. Bu tür çalışmalar elbette önemsiz değil. Ama farklı deneyimlerden “etkili dersler” çıkarmak için, başka yöntemlere de ihtiyaç var. Karşılıklı deneyim değiş tokuşu, bu açıdan akla gelebilecek en verimli yollardan biridir. Biz de bu kabulden hareketle, Türkiye’den farklı partilerden milletvekilleri ile değişik gazetelerden yazarları, diğer ülkelerdeki deneyimlerin aktörleriyle ve uzmanlarla buluşturmaya öngören bir yöntem seçtik.

Bu programın İngiltere, Kuzey İrlanda ve İskoçya’yı kapsayan ilk aşamasını, bu yılın temmuz ayında gerçekleştirmiştik. Hatırlanacağı üzere, programa mecliste grubu bulunan üç partiden milletvekilleri ve değişik gazetelerden yazarlar katılmıştı. O program çerçevesinde yapılan görüşmelerin odağı, Türkiye için bir model aramak değil, çatışma çözümünün dinamiklerini anlamaktı. Dolayısıyla programa damgasını vuran konu, İrlanda bariş süreci oldu.

Programımızın ikinci aşaması için şimdi de İrlanda Cumhuriyeti’ndeyiz. İlk programa katılan milletvekilleri hepsi burada da varlar. Liste şöyle: AKP’den Nursuna Memecan, Mehmet Tekelioğlu, Lütfi Elvan; CHP’den Sezgin Tanrıkulu, Levent Gök; BDP’den Ayla Akat, Nazmi Gür, Levent Tüzel.

Gazetecilerden de fire yok, bir yeni katılım var. Liste şöyle: Hasan Cemal, Cengiz Çandar, Ali Bayramoğlu, Bejan Matur, Ayhan Bilgen ve yeni olarak Hilâl Kaplan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş ve sonrası

Mithat Sancar 30.11.2011

DUBLIN- Masanın başında üç adam oturuyor. Üçü de İrlanda’nın kuzeyinden, Katolik ve cumhuriyetçi. Hepsi de siyaseten aktif. Ama her birinin siyasî hikâyesi ve tecrübesi çok farklı.

İlk konuşmacı Ryan Feeney! Silahlı çatışmanın yoğun olduğu yılları bir çocuk olarak yaşamış. Şimdi toplumsal bölünmeyi kültür ve spor faaliyetleri aracılığıyla aşmayı, en azından hafifletmeyi hedefleyen kurumlarda çalışıyor. Çocukluğu ve gençliği boyunca Protestanlarla hiç ilişkisi olmamış. Ancak üniversiteyi bitirdikten sonra tanışmış "somut, canlı Protestanlarla". K. İrlanda'daki keskin bölünmüşlüğü olağan bir örneği sayılır bu hikâye. Feeney, iki toplum arasındaki bu buzul ilişkinin dönüştürülmesi için uğraşanlardan biri. Anlattıkları; barış sonrası dönemin ne kadar karmaşık ve zorlu olduğunu bir kez daha hatırlatıyor.

İkinci konuşmacı Tim Bartlett! Bir din adamı. İrlanda Katolik Kilisesi'nin başında yer alıyor. Barış sürecinde önemli rol oynamış. Bartlett'e göre; çatışmaların çözümü konusunda din adamlarının rolü genel olarak ihmal ediliyor. Oysa hem çatışmaların sonlandırılması hem de barışın yerleştirilmesi bakımından hayati katkılarda bulunabilirler. Mesela barış görüşmeleri devam ederken intikam duygularının dönüştürülmesinde din adamlarının çok önemli etkisi olduğunu özellikle vurguluyor. Bunu da mağdurlara ve yakınlarına bağışlama yolunu telkin ederek yapmışlar.

Üçüncü konuşmacı Michael Culbert! Eski IRA militanlarından. Yakalanmış, yargılanmış ve müebbet hapse mahkûm edilmiş. On altı yıl yattıktan sonra salıverilmiş. Çıktıktan sonra, eski cumhuriyetçi mahkûmlarla ilgili çalışmalar yapmaya başlamış. Şimdi bu alandaki en önemli organizasyonun yöneticisi.

IRA'nın silah bırakmasına giden yolun sıkıntılarını anlatırken; farklı ülkelerden benzer deneyimleri yaşamış aktörlerle yaptıkları görüşmelerin yapıcı bir etkisi olduğunu vurguluyor Culbert.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barış sürecinin aktörleri

Mithat Sancar 01.12.2011

 Barış sürecinin aktörleri **DUBLIN-** Dublin'deki görüşmelerde dönüp dolaşıp aynı noktaya geliyoruz: **Silahların susması nasıl mümkün oldu?**

Kuzey İrlanda barış sürecinden herkes kendine göre dersler çıkarmış. Bu derslerde epeyce ortak husus var.

Yukarıdaki soruya verilen cevaplardaki benzerlikler, farklılıklardan çok daha fazla. Farklı değerlendirmelerin kaynağında da, esas olarak, kişilerin silahlı çatışmayı yaşama şekli ile çatışmanın sonlandırılmasında oynadıkları rol yer alıyor.

Aslında çatışmanın aktörleri, aynı zamanda çözümün de aktörleri olmuşlar. Yani "**barışı savaşımlar yapmış**". Ancak sürecin inşasında "taraf"lar dışında, başka kişilerin, kurumların, girişimlerin de emeği var.

Bu seyahat esnasında, her iki sahadan da önemli isimlerle görüştük. Çatışmaların doğrudan tarafı olmayan, "**üçüncü aktör**" diyebileceğimiz muhataplarımızın başında **Glencree Barış ve Uzlaşma Merkezi** geliyor. Merkez'in başkanı **Ian White**'in sürece dair gözlemleri ve çıkarımları çarpıcıydı.

Glencree'nin, bu seyahatin gerçekleşmesinde DPI'yla birlikte çalıştığını belirtiyim. Daha doğrusu, bu çalışma DPI ve Glencree arasındaki işbirliğiyle mümkün oldu.

Ian White, barış sürecinden çıkardığı dersleri anlatırken şu noktaların altını çizdi:

1) Barış çalışmalarının ilerleyebilmesi için, tarafların birbirine güvenmesi şart değildir; sürece güvenmek yeterlidir. Uzun süre birbirini düşman görmüş ve çatışmış tarafların birbirlerine güvenmelerini beklemek gerçekçi değildir. Ancak müzakere sürecinin işlemlerini mümkün kılacak, tıkanmaların aşılmasını sağlayacak ilke ve usuller üzerinde mutabakat olursa, güven olmadan da barışa ulaşılabilir.

2) Müzakere süreci boyunca gerilimler olabilir, hatta çatışmalar yaşanabilir. Önemli olan, buna rağmen süreci devam ettirmektir. Bu ise, çatışmaları iyi bir şekilde yönetmeye bağlıdır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dublin’de ne arıyorduk

Mithat Sancar 07.12.2011

Demokratik Gelişim Enstitüsü (Democratic Progress Institute –DPI), “**karşılaştırmalı barış süreçleri çalışmaları**” adı altında bir program yürütüyor. Enstitü’nün Uzmanlar Kurulu üyesi olarak bu programın hazırlanmasında ve uygulanmasında benim de payım ve sorumluluğum var.

Bu program çerçevesinde şimdiye kadar iki gezi gerçekleştirildi. İngiltere– Kuzey İrlanda– İskoçya’yı kapsayan ilk gezi 22-29 Temmuz tarihleri arasında yapıldı. İkinci olarak, geçen hafta İrlanda Cumhuriyeti ziyaret edildi.

Geziye katılan Türkiye heyetinde; AKP, CHP, BDP’den milletvekilleri, değişik gazetelerden yazarlar ve akademisyenler bulunuyor. Heyetteki isimlerin listesine “google’dan” kolayca ulaşabilirsiniz.

İlk gezinin sonunda yine bu köşede “**Britanya’da ne arıyorduk**” başlıklı bir yazı yazmış ve şunları söylemişim: “*Bizim program türünden çalışmaların, belli çevreleri tedirgin etmesi şaşırtıcı değil; muhtelif komplo teorilerine konu edilmesi de hiç sürpriz olmaz.*”

Komplo teorileri ve karalama girişimleri, Temmuz 2011’deki ilk gezi için nispeten cılız kalmıştı. Son Dublin gezisi bakımından ise belirgin bir doz artışı var. Bu doz artışında, **Emre Uslu**’nun 3 Aralık 2011 tarihinde bu gazetede çıkan “**DPI derslerinin anlatılmayan hikâyesi**” başlıklı yazısının önemli bir payı var.

Bu ve benzer yazıların asıl derdi; DPI’yı PKK’nın uzantısıymış gibi göstermek ve bu gezilerde gizli saklı işler yapıyorlarmış izlenimi yaratmak!

Bu yazılardaki gerekçelere ve mantığa baktığınızda, iddiaların kesinlikle ciddiye alınması gerekmeyen nitelikte olduğunu kolayca görebilirsiniz. Ama Türkiye’nin içinde bulunduğu ortam, maalesef bu McCarthy’ci manipülasyonlara prim verir nitelikte olduğu için, bu saçmalıklara cevap vermek zorunda kalıyor insan.

DPI, çok yeni bir kuruluş. Çalışmalar, önce bir proje olarak başladı. Projenin ilk faaliyeti, Türkiye’de üç yuvarlak masa toplantısı ve bunu takiben bir uluslararası konferans düzenlemek oldu. Mart-haziran 2011’de Galatasaray Üniversitesi’nde yapıldı bunların hepsi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soğuk Savaş kültürü

Mithat Sancar 14.12.2011

Türkiye, bir “**gecikmişlikler ülkesi**”dir. Birçok alanda “**geç kalmış**”tır. Modernleşme sürecine geç girmiş, uluslaşmada gecikmiştir meselâ. Ve bunun önemli sonuçları vardır. Siyasal kültür, toplumsal yapılar, yönetim zihniyeti üzerinde ciddi etkileri olmuştur meselâ. Bugün yaşadığımız temel sorunların ortaya çıkışında da, bunları çözme konusundaki bocalamalarımızda da bu olgunun payı büyüktür.

Böyle bir giriş yapmamın nedeni, bu epeyce derin meseleyi başlangıcından itibaren ve bir bütün olarak irdelenmek değil. Bazı güncel tartışmalara bu “gecikmişlik” açısından bakmaktır niyetim.

Bu tartışmalardan biri, “**geçmişle yüzleşme/hesaplaşma**” mevzuudur. Birkaç yıldır, “**Ermeni sorunu**” vesilesiyle bir tanışıklık doğmuştu bu konuyla kamuoyu arasında. Lakin geçmişin etrafına örülmüş o çok kalın “**unutturma duvarı**”nda geniş gedikler açmak mümkün olmadı.

Şimdilerde geçmişteki acılı ve kirli dönemler, daha çok gündeme gelir oldu. Dersim ve İstiklal Mahkemeleri bu açıdan başı çekiyor. Bu sefer, “**geçmiş bastırma politikası**” daha kolay kırıldı; o sert kabuk daha çok çatladı.

“Ermeni sorunu”nu tartışmak neden daha zor; buradaki milliyetçi/ulusalcı savunma refleksi neden bu kadar etkili oldu? Dersim ve İstiklal Mahkemelerinin öne çıkmasını ve geçmişle hesaplaşma kanallarının bu iki olayda daha kolay açılmasını nasıl açıklamak lazım?

Akla gelmesi kaçınılmaz olan bu çok mühim soruları, başka bir yazıda ele almak üzere bir kenara kaydediyorum.

Burada asıl dikkat çekmek istediğim husus başka! Geçmişteki baskı, zulüm, kıyım gibi travmatik şiddet dönemleriyle yüzleşme/hesaplaşma, son çeyrek asırda dünyanın çeşitli yerlerinde önemli gelişmeler yaşanıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bireysel vicdan ve kolektif vicdan

Mithat Sancar 21.12.2011

Ayhan Çarkın, bir dönemin kirli sicilini aydınlatmak için her fırsatta konuşuyor. Korkunç cinayetleri bütün ayrıntılarıyla anlatıyor. Cinayetlerin işleniş biçimi, yeri ve tarihi konusunda somut bilgiler veriyor; katillerin isimlerini belirtiyor.

Söylediklerinin ciddiye alınmasını engellemek için, kendisine “meczip” muamelesi yapıldı; menfaat karşılığı yalan söylediği iddiaları atıldı ortaya. Ama o, konuşmaya devam etti; daha fazla ayrıntı verdi.

Çarkın’ın anlattığı cinayetler ve bu cinayetleri mümkün kılan bağlantılar, aslında kimsenin meçhulü değil. Kendisinden önce de konuşanlar, ayrıntılı itiraflarda bulunanlar oldu, Abdulkadir Aygan gibi. TBMM Araştırma Komisyonu Tutanakları, Kutlu Savaş Raporu gibi belgelerde de yığınla bilgi var bu konuda. Daha da önemlisi, toplumsal hafızanın bastırılmış kısmı, zaten o **kirli savaş yöntemlerinin** nasıl işlediğini ve kimlerin bundan sorumlu olduğunu depolamıştı. Yani “**herkes her şeyi biliyor**” dersek, abartmış olmayız.

Lakin o dönemden ve sorumlularından hesap sormak için bütün bunlar yeterli olmadı. Mağdurların ve yakınlarının anlatımları ve feryatları, tek başına dokunulmazlık zırhını delecek bir etkiye ulaşamayabiliyor. Bazen kirli savaş ekibinin ve cinayet ağının içinden tek bir kişinin itirafları, bütün o belge, bilgi ve feryattan çok daha fazla etki yaratabiliyor; suç tuğlalarından örülmüş duvarın sarsılmasını, hatta yıkılmasını sağlayabiliyor.

Arjantin'de öyle oldu meselâ. 1976- 1983 yılları arasında hüküm süren askerî cunta, inanılması güç vahşet uygulamalarına başvurdu. "**Kaybetme**" diye adlandırılan insanlık suçu, bu cunta tarafından geliştirildi. Kaçırılan kişiler, gizli/illegal gözaltı merkezlerindeki işkence seanslarının ardından uyuşturularak kargo uçaklarına bindiriliyor ve canlı canlı okyanusa atılıyordu.

Bu şekilde kaybedilen/katledilen kişilerin sayısı bugün hâlâ tam olarak bilinmiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küresel hafızaya karşı ulusal savaş

Mithat Sancar 28.12.2011

Yirmi-yirmi beş yıl öncesine kadar hafızayı ulusal sınırlar içinde ve kontrol altında tutmak mümkündü. Geçmişte yaşanan olaylardan hangilerinin nasıl hatırlanacağına, büyük ölçüde ulusal otoriteler karar veriyorlardı. Tabular yaratmak ve bu tabuları hukuksal araçlarla koruma altına almak o kadar zor değildi.

Lakin hafıza üzerindeki ulusal tahakküm devri artık kapandı, kapanıyor. Soğuk Savaş'ın yarattığı **gayri ahlâkî sığınakların** önemli bir kısmı yıkıldı. İletişim alanındaki gelişmeler, **yalanın saltanatını** ciddi biçimde sarsıyor.

Kimileri, hafıza ve hatırlama alanında son yıllarda yaşanan gelişimi, "*ulusal hafızadan kozmopolit hafızaya geçiş*" olarak adlandırıyor. Bazıları başka tanımlamalar yapıyor. Meselâ Alman filozof **Otfried Höffe**, "*eleştirel dünya hafızası*" kavramını tercih ediyor.

Höffe, on yıl önce yayımlanan bir kitabında şöyle diyor: "*Fetihler, baskı ve sömürüler, kölelik, sömürgecilik ve emperyalizm, Nazi vahşeti, sosyal ve sosyalist devrimler adına sayısız insanın kurban edilmesi gibi büyük şiddet eylemlerine ilişkin hatıralardan bir 'eleştirel dünya hafızası' ortaya çıkabilir.*" O tarihten bu yana, bu hafızanın daha fazla şekillendiğini söyleyebiliriz.

"**Eleştirel dünya hafızası**" varsa, onu ayakta tutacak bir sütun da olacaktır şüphesiz. Bu sütuna bazıları "**yeni uluslararası moral**", bazıları "**evrensel vicdan**" diyor. Henüz oluşum sürecinde de olsa, bu "hafıza", bu "moral" ve bu "vicdan" önemli bir ağırlığa ulaşmış durumda; kimse bunları kolayca yok saymıyor. Büyük şiddet eylemlerini, insanlık suçlarını, yaygın zulüm uygulamalarını inkâr etmek, bu moral ve vicdan nezdinde ağır bir "**ahlâkî suç**" sayılıyor. Hangi tür "olayların" inkârının hangi şartlarda hukuken suç sayılacağı, ayrı bir meseledir ve epeyce de tartışmalıdır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Katmerli katliam

Mithat Sancar 04.01.2012

Otuz beş yoksul Kürt!

Bombalar yağdı üzerlerine, önce öyle katledildiler.

Devlet ve medya, saatlerce yok saydılar bu katliamı. Saklamak mümkün olsa, belki hiç söz etmeyeceklerdi bundan. Lakin "iletişim çağı"nda yaşıyoruz ve dünya âlem daha ilk anda öğrenmişti her şeyi. **O otuz beş kişi bir kez de böyle katledildiler.**

Haber bültenleri, acıdan ve üzüntüden arındırılmış soğuk bir dille veriyorlar "olayı". "**Öldürülen**" demekten kaçınıyorlar ısrarla, "**ölen**" diyorlar 35 kişi için. "**Ecelleri gelmişti, öldüler**" der gibidir haberlerin dili. **O otuz beş kişi bir kez de böyle katledildiler.**

Hükümet, günlerce sustuğu gibi, cenazeye bir temsilcisini de yolla(ya)madı. **O otuz beş kişi bir kez de böyle katledildiler.**

Başbakan konuştu; ama sorumluluğu üstlenmek bir yana, kendi hükümetinden başka herkesi suçlayan bir havadaydı. Başbakan yardımcısı da benzer edayla konuştu; üstelik resmen özür dilemeye gerek olmadığını söyledi. **O otuz beş kişi bir kez de böyle katledildiler.**

Öldürülenler Kürt değil de Türk olsaydı böyle olur muydu ya da ölüm karşısında böylesine bir adaletsizliğin sebebi ne ola ki? **Nâzım Hikmet'in "Ölüme Dair"** şiirini hatırlıyor musunuz? Ben sadece birkaç dizesini aktarayım:

Bir eski Acem şairi :

"Ölüm âdildir" — diyor,—

"aynı haşmetle vurur şahı fakiri."

Hâşim,

neden şaşıyorsunuz?

Hiç duymadınız mıydı kardeşim,

herhangi bir şahın bir gemi ambarında

bir kömür küfesiyle öldüğünü?..

Biliyorum,

ölümün âdil olması için

hayatın âdil olması lâzım, diyorsunuz...

Kürtler için hayat hiç adil olmadı ki bu memlekette...

İlk suskunluktan sonra; uzmanlar "çok kıymetli" bilgiler veriyor, köşe yazarları derin tahliller yapıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tuhaf zamanlar

Mithat Sancar 11.01.2012

Şu sevdiği hayata veda edeli yirmi iki yıl olmuş **Cemal Süreya**'nın! Ölümün eşiğindeyken, "her ölüm erken ölümdür/ biliyorum Tanrım" demişti; ama "üstü kalsın" diyebilecek kadar da doldurmuştu ömrünün içini.

Belki her ölüm erkendir, belki haklıdır usta! Ama bazı ölümler çok erkendir, fazla zamansızdır. Bilhassa öldürmelerle biten ömürler için ölüm her zaman ve mutlaka erkendir. Ve bu ülke bu manada "**erken ölümler ülkesi**"dir.

Ölüm, ne zaman ve nereden gelirse gelsin acıdır. Lakin öldürmelerle gelen ölümler, çok daha acıdır ve de kalıktır. Hele bir de "hesabı sorulmamışsa", o ölümler bir iç yangını olur, sürer gider! İşte bir ocak ayında katledilen **Hrant Dink**'in ölümü gibi! İşte yine bir ocak ayında katledilen **Metin Göktepe**'nin ölümü gibi!

"Erken ölümler"le başladık bu yıla; Uludere'deki katliamla gelen otuz dört "erken ölüm"! Hükümet, ordu, medya "olay" diyerek geçiştirmeye ve "kaza" diyerek hesapsız bırakmaya çalıştı hemen. Acılı Kürtlerin vakur öfkesiyle, vicdanlı insanların susmayan sesiyle, şimdilik bozulmuş görünüyor bu oyun. Başlarda "olay ve kaza" korosunun uğursuz uğultusuna katılanların bir kısmı da caymış gibiler.

Tuhaf zamanlardan geçiyoruz. Bir yandan "faili meçhuller"i aydınlatmak için yargının yolları açılıyor. Diğer yandan, gözlerimizin önünde gerçekleşen katliamların, cinayetlerin üstü örtülmeye çalışılıyor.

Bir yandan, eski darbeleri ve yeni darbe teşebbüslerini hesaba çekmek için davalar açılıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant cinayetinin ardındaki hakikat

Mithat Sancar 25.01.2012

Hrant cinayeti davasından çıkan karar, bir sarsıntı yarattı. Bir tür siyasal ve toplumsal deprem de diyebiliriz buna. Belki şiddeti çok yüksek değil, ama yine de yer yerinden oynadı.

Yer yerinden oynayınca, herkes bulunduğu yeri kontrol etme ihtiyacı duydu. Mahkeme kararının ardından başlayan tartışmalarda, pek çok meselenin dönüp dolaşıp "**kim nerede duruyor**" sorusuna bağlandığını söyleyebiliriz.

"Kim nerede duruyor" sorusunun cevabı da, başka sorulara verilen cevaplarda somutlaşıyor.

"**Bu kararın gerçek anlamı ve işlevi nedir**" sorusu çok önemli, ama bu konuda pek bir ihtilaf yok. Mahkeme kararının, cinayetin ardındaki hakikati karartma işlevi gördüğünü herkes biliyor.

Tartışmaları kızıştıran asıl soru, kararın bu şekilde çıkmasından kimin sorumlu olduğudur.

Malum, hükmü veren mahkeme dâhil kimse kararın sorumluluğunu üstlenmeye yanaşmıyor. Kararın doğru ve adil olduğunu da kimse açıkça savunamıyor. Peki, bu adaletsizliğin faturası kime kesilecek?

İlk akla gelen ve en çok işaret edilen adres, hükümettir. Yaygın kanaat şudur: **Hükümet, cinayetin ardındaki hakikatin ortaya çıkarılması için üzerine düşeni yapmadı, bu konuda isteksiz ve kayıtsız davrandı!**

Davayı takip eden avukatlar, Hrant'ın ailesi ve arkadaşları, AGOS çevresi, demokrat kamuoyu bu görüştedir. Avukatların hazırladığı yıllık raporlarda, mahkemeye ve kamuoyuna sunulan bilgi ve belgelerde bu görüşün gerekçeleri ayrıntılı ve doyurucu bir biçimde yer alıyor.

Başbakan ve AKP sözcüleri ise, hükümetin sorumlu olduğu görüşünü kabul etmiyorlar. En sık başvurdukları argüman da, tetikçinin kısa bir süre içinde yakalamış olması. Meselenin bu olmadığı gayet açık; onlar da bunu gayet iyi biliyorlar!

AKP'ye yakın yazarlar ise, hükümetin sorumluluğunu tam olarak inkâr edemiyorlar, ama bunu ufak tefek hatalara ve ihmallere indirgemeye çalışıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kayıplar, 'Kara Yara'!

Mithat Sancar 01.02.2012

"Oturmuş unutulmuşluklarının koltuklarına
seyrediyorlar günümüzün kepezeliklerini
ağlamaktan şişmiş gözlerle..." (Juan Gelman)

Bir yakınınızın, sevdiğiniz birinin, canınız ciğeriniz olan bir insanın yaşayıp yaşamadığını bilmemek; ölüm acısından öte bir yaradır. Hayatından umudu kestiğinizde, ölüsünü görememek ve gömememek de öyledir.

Kayıplar, yakınları için sürekli kanayan bir yaradır. Bu yarayı açmak, bir toplum için utançtır. Bu yarayı hep açık tutmak ise daha büyük bir utançtır.

Musa Anter'in ilk eserinin adı **Birîna Reş**, yani **Kara Yara**'dır. Anter, 1959'da cezaevindeyken Kürtçe kaleme aldığı bu tiyatro metninde, yaraların en kötülerini anlatır.

Kayıplar, bu ülkenin "**kara yarası**"dır. Bu yara sarılmadıkça, bu toplum huzur bulamaz, barış yüzü göremez.

Topraktan kafatasları çıkıyor, kemikler fıskırıyor. Toplu mezarların yerini gösteren haritalar çiziliyor. Toprak bile isyan ediyor, lakin onun üstünde yaşayanlar bir türlü sarsılmıyor.

1990'larda insanları kaçırıp hunharca katledenlerin kimler olduğu biliniyor aslında. Bir sürü itiraf, yığınla delil var ortada. Zaten o kadar pervasızdılar ki, geride iz ve delil bırakıp bırakmamayı umursamadılar bile. O korkunç cinayetleri işleyenlerin ve işletenlerin büyük bir kısmı aramızda yaşıyor.

Evet, bu kara yarayı açmak bir insanlık suçudur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP: Hangi tarz-ı siyaset

Mithat Sancar 08.02.2012

Otoriterlik, Türkiye’de siyasal kültürün kuvvetli bir unsurudur. Otoriterliğin kaynakları, çok büyük ölçüde modernleşme sürecinde yatıyor.

Türkiye, modernleşme sürecine 19. yüzyılın ikinci yarısında girmiştir. Aslında bu yolda epeyce “gecikmiştir”. Cumhuriyet, modernleşme çabalarında bir kırılma değildir, ama radikal bir hamledir. Cumhuriyet’in kurucu babaları, “modern toplum yaratma” projelerini tepeden inme düzenlemelerle gerçekleştirmek istemişlerdir. Böylece “**toplum mühendisliği**”, bu sürecin belirleyici özelliği olmuştur.

Toplum mühendisliğinin temel varsayımı şudur: Toplum, kendini bilmez, kendi çıkarlarını tanımaz, kendi başına bırakıldığında da “doğru” yolu bulamaz. Her zaman doğruları bilen birileri vardır. Onlar toplum adına düşünür, karar verir ve uygularlar.

Böyle bir anlayış, toplumu siyasetin öznesi olarak görmez. Siyaseti toplumla birlikte değil, onun adına yapar.

Bu nedenle, siyasal alanı genişletmek ve demokratik mekanizmaları güçlendirmek, böyle bir anlayış açısından kolay kabul edilebilecek bir şey değildir. Buna karşılık, **muhalefete tahammülsüzlük**, bu anlayışın neredeyse doğal bir sonucudur.

Bu anlayış, Türkiye’de **siyaset yapma ve yönetme kültürünü** derinden etkilemiştir. Merkeze (iktidara) oynayan veya merkezde (iktidarda) olan gelmiş geçmiş bütün partiler bundan nasiplerini almışlardır. AKP de, buna dâhildir!

Evet, AKP ve temsil ettiği siyasi gelenek, bu anlayışı yaratan rejimin kurumlarıyla sert bir çatışma yaşamıştır. Bu rejimi ayakta tutan vesayet ilişkilerinin önemli bir kısmını tasfiye etmiştir. Ama AKP, bu kurumlara ve ilişkilere can veren zihniyetle, yani yönetme ve siyaset yapma tarzıyla bir hesaplaşmaya girmekten kaçınmıştır, kaçınmaktadır.

AKP de, muhalefete tahammülsüzdür! Bu tahammülsüzlük, sadece lafta da kalmamaktadır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘MİT krizi’nde aktörler ve faktörler

Mithat Sancar 15.02.2012

Toplumsal olaylara ve siyasal gelişmelere, salt aktörler üzerinden bakma ve anlam verme alışkanlığı çok yaygındır bu memlekette. İlk akla gelen soru şu oluyor çoğunlukla: **Kim, kime karşı yaptı?**

“**MİT krizi**” diye kodlanan olayda da aynı alışkanlığın etkisiyle, “**ne oluyor, neden oluyor**” sorusundan çok, “**kim yapıyor, kime karşı yapılıyor**” sorusuna ağırlık verildiğini görüyoruz.

Aktörler önemlidir elbette; ama **faktörler ve dinamikler** de en az onlar kadar, hatta daha da önemlidir.

Mamafih olaylara bütünlüklü bir bakış için, ikisini de dikkate almak ve aralarındaki etkileşimi hep gözönünde bulundurmak en doğrusudur.

“MIT krizi”nde ne oluyor peki? Bir kere ortada bir **iktidar mücadelesi** var, bu doğru! Ancak demokratik ilkeler açısından bakıldığında, iki meşru güç arasında, meşru usuller içinde ve meşru araçlarla yürütülen bir mücadele değildir söz konusu olan. Burada, demokratik meşruiyete sahip hükümete karşı, Emniyet- Yargı bürokrasisinin giriştiği antidemokratik bir müdahale vardır.

Bu müdahalenin hedefi, Kürt sorununda izlenen, en azından bir dönem izlenmiş olan **“müzakere politikası”**dır. Müdahalenin amacı ise, bu politikayı kriminalize etmek ve yeniden canlanmasını önlemektir.

Bu açıdan baktığımızda, durum hiç de karmaşık görünmüyor: Politika belirleme yetkisi olmayan Emniyet ve Yargı, bu yetkiyi seçimle elde etmiş hükümetin tercihlerine saldırıyorlar. Bu müdahalenin arkasında hangi gücün bulunduğunu tartışmak elbette önemlidir; ama bundan daha önemlisi, arkasında kim olursa olsun, bu girişimin demokratik açıdan gayri meşru olduğunu belirlemek ve buna karşı çıkmaktır.

Peki, bu noktaya nasıl ve neden gelindi? Bir sürü faktör sayabiliriz, bu soruya cevap olarak. Ben bunlardan üç tanesinin belirleyici olduğunu düşünüyorum.

Birincisi, yerleşik siyasal kültürle ilgilidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anadilimiz ve hikâyemiz

Mithat Sancar 22.02.2012

Bir kitabı elime alıp da daha ilk sayfasında “evet, işte bu” dediğim satırlarla karşılaşmak büyük heyecan verir bana. Zihnimde savrulan fikirlere akacakları bir yol verdikleri ya da içimde sancılanan hislere bir isim koydukları için o satırların yazarlarına minnet duyarım. Elimden böyle çokça tutan yazarlara da **“ömrümün ustaları”** derim.

Meselâ dün gecenin sonunda, yatmaya hazırlanırken, **Guillaume Apollinaire**’in **İki Kıynın Averagesi** adlı kitabına takıldı gözüm. Raflardan taşmış kitaplar yığınınından çekip aldım onu. Hikâyeler anlatır bu küçük kitapta yazar; kendi kendine konuşurcasına adeta, sıradan cümlelerle!

İlk hikâyenin ilk satırlarını okur okumaz, o büyük heyecanı yaşadım yine. Evet, budur işte, bu kadar basit: *“İnsanlar, hiçbir şeyden, keder duymaksızın ayrılmazlar; kendilerini en çok mutsuz eden yerleri, şeyleri, insanları bile acı çekmeksizin bırakmazlar.”*

Aslında **Apollinaire**, “ömrümün ustaları”ndan sayacağım kadar okuduğum biri değil ve aslında bu sözlerin şimdi yazmayı düşündüklerimle de pek alakası yok! Olsun, ben yine de aktarmak istedim.

Bugün **“hikâye”**ye dair bir şeyler yazma niyetindeyim. Kitaplarla başladım, öyle devam edeyim.

Evire çevire okuduğum kitaplardan biri, **Bizi ‘Biz Yapan Hikayeler** adını taşıyor; alt başlığı ise, *“Kendimizi Yaratma Üzerine Bir Deneme”*. Ayrıntı’dan çıkan kitabın yazarı, **William L. Randall**!

Yazarın tüm derdini şu cümlelerle özetlemek mümkün: “İnsan, biyolojik değil, biyografik bir varlıktır. Bir kişi olmak, anlatılacak bir hikâyeye sahip olmaktır. Benlik her zaman anlatısal bir yapıdır.”

Biraz daha açalım: “Hikâye yoksa kişi de yoktur. İnsan kendi hayat-hikâyesi olan, bu hikâyeye sahip olan ve bu hikâyeyi anlatabilen bir şeydir.”

Kitap boyunca bunun neden ve nasıl böyle olduğunu anlatır **Randall**! Kendimi ufuklar arası seyahate çıkmış gibi hissedirim kitabı okurken.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrkçılık ve nefret

Mithat Sancar 29.02.2012

Hazırlıkları haftalarca sürdü. Hazırlık çalışmaları, nasıl bir şey olacağını haber veriyordu aslında.

Amaç, **Hocalı**’da 20 yıl önce yapılan katliamı anmak olarak ilân edilmişti. Fakat hazırlık aşamasında, bir acıyı insanlık vicdanına hatırlatmak gibi bir kaygının izlerini görmek imkânsızdı. Mitingi tanıtmaya yönelik afişlerde ve yazılarda, “**acıyı anma**”ya dair insanî duygular yoktu. Ne kayıpların yasını tutmak, ne katillerin beslendiği çatışma ve nefret batağına dikkat çekmek, ne de bu tür katliamların “**bir daha asla**” gerçekleşmemesini dilemek! Yoktu bunların hiçbirisi!

Bunların yerine intikam ve küfür mesajları dolaşıyordu ortalıkta. Mitingi organize edenlerin öncelikli hedefi; devletin Ermeni sorunundaki inkâr politikasını eleştirenler ve özellikle Hrant’ı katleden güçlerin ve zihniyetin karşısına “Hepimiz Ermeniyiz” diye dikilenlerdi. Miting hazırlıkları kapsamında birçok kişiyle birlikte bana da gönderilen tehditle karışık nefret dolu mailler bunu açıkça ortaya koyuyordu.

“Entegre bir devlet planı” kokuyordu her şey. Büyük paralar harcanıyordu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere “resmî” çevreler, desteklerini gizlemeye gerek görmüyorlardı. Tablo; şu lanetli **28 Şubat**’ın ve o sefil “**Cumhuriyet mitingleri**”nin havasını aratmıyordu. İşin hazin yanı; hem 28 Şubat’ın mağdurlarını temsil etme iddiası taşıyan, hem de “Cumhuriyet mitingleri”nin açık hedefi olan AKP’nin hem yerel hem de merkezî yönetim düzeyinde miting hazırlıklarına bel vermesiydi.

Nihayet önceki gün gerçekleşti bu miting ve her şey aynen hazırlık sürecindeki gibi oldu. Hazırlığı böyle yapılan bir eylem, başka türlü nasıl olabilir ki?

Hazırlıkları izleyenler için miting meydanında olan hiçbir şey sürpriz değildi. Sürpriz değildi, ama ürperticiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasa, çürüme, kirlenme

Mithat Sancar 07.03.2012

Pazartesi günü, birkaç aydır üzerinde çalıştığımız bir projenin verilerini ve sonuçlarını paylaşmak için köşe yazarlarıyla İstanbul'da kahvaltılı bir toplantı yaptık. "Anayasa Reformu Aracılığıyla Türkiye'nin Denge ve Denetleme Sisteminin Güçlendirilmesi" adını taşıyan bu projeyi, İstanbul Politikalar Merkezi Direktörü Fuat Keyman yönetti. Üç bölümden oluşan çalışmanın yasama kısmı Ersin Kalaycıoğlu, siyasi partiler ve seçim sistemi alanı Ali Yaşar Sarıbay ve yargı reformu da benim tarafımdan yürütüldü.

Çalışmanın amacı, yeni anayasa sürecine katkıda bulunmak! Çalışmayı tamamlayıp raporları hazırladıktan sonra, sonuçları aktarmak üzere Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, TBMM Başkanı Cemil Çiçek, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'yla görüştük; TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na da sunum yaptık.

Kamuoyunda yeni anayasa sürecine yönelik bir heyecan bulunmadığını herkes görüyor. Heyecandan vazgeçtik, anlamlı sayılabilecek bir ilgiden bile söz etmek çok zor. Cemil Çiçek, bir süredir bunu yüksek sesle ve sitemkâr bir havada sık sık dile getiriyor. Cumhurbaşkanı Gül de, daha düşük perdeden ve diplomatik bir üslupla buna dikkat çekiyor. Her birinin kendilerine göre bir açıklamaları var, her birimizin olduğu gibi.

Hasan Cemal'in dünkü yazısı, benim gibilerin ruh halini gayet iyi özetliyor: *"Bende yeni anayasa heyecanı falan yok. Oysa yakın geçmişe kadar böyle değildim. Meclis çatısı altında iktidarla muhalefetin işbirliği ve uzlaşmasıyla yeni, demokratik bir anayasa ihtimaline epeyce umut bağlamıştım. Bu umudumu hem seçim öncesi, hem sonrası bu köşede birçok kez ifade etmişim. Siyasal tarihimize ilk defa darbe ürünü olmayan, 'askerci siviller'in yapmadığı bir sivil anayasanın yapılabileceğine dair beklentiler uç vermişti bende. Bugün o heyecanımdan iz yok."* Bunları dedikten sonra, anayasa çalışmalarının "iyi niyetle" devam ettiğini belirtiyor ve bizim raporu buna örnek gösteriyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Polis, yargı, demokrasi

Mithat Sancar 14.03.2012

Türkiye'nin gündemine ve gidişatına, uzun zamandır polis ve adliye kaynaklı gelişmeler damga vuruyor. Operasyonlar, gözaltılar, tutuklamalar, yargılamalar vs; sadece siyasal tartışmaları ve dengeleri belirlemekle kalmıyor, günlük hayat planlarını ve geleceğe dair tasavvurları da şekillendiriyor. Hem sistem hem de günlük hayat polis ve yargı tarafından kısaca alınmış görünüyor.

Önceki gün Oda Tv davasının duruşması vardı. Ahmet Şık ve Nedim Şener'in de tutuklu olarak yargılanmaları, bu davayı Ergenekon sürecinin en şaibeli ve tartışmalı ayağı haline getirmişti. Şık ve Şener'in Ergenekon'la bağlantılı bir davaya dâhil edilmeleri, Gülen Cemaati'nin polis-yargı üzerinden toplumu denetleme ve siyasal iktidara ortak olma hesapları yaptığına dair şüphelerin yaygınlaşmasına neden olmuştu.

Dün, iki tutuklu sanıkla birlikte Şık ve Şener de tahliye edildi. İç ve dış kamuoyundan gelen tepkilerin, tahliye kararı verilmesinde önemli rol oynadığı inkâr edilemez. Ancak tahliyelerin, **"MİT krizi"yle oluşan "yeni dengeler"**le ilişkili olmadığı da söylenemez.

Olan biteni anlamlandırmak için spekülatif argümanlara başvurmak yerine, sistemin işleyişinin mantığını irdelemek, her zamanki gibi, bana daha doğru görünüyor.

Gelişmelerin merkezinde iki kurumun yer aldığını söylüyoruz: **Polis ve yargı**. Aslında kurumlar iki tane olsa da, mekanizma tektir; o da **“adli süreç”**tir. Dolayısıyla sistemin mantığını didiklerken **“yargı”**yı öne çıkarmak yanlış olmayacaktır.

“Adli süreçler” bakımından en sık dile getirilen rahatsızlıkların başında, **“yargının siyasallaşması”** gelir. Yargının siyasallaşması, en genel ifadeyle, yargının belli siyasal hedefler için kullanılması anlamına gelir. Bu kullanımın iki önemli şekli vardır:

1) **Yargıyı araçsallaştırmak**: Burada yargının, muhalif veya sistem karşıtı olarak belirlenen kişi ve gruplara karşı baskı ve tasfiye amacıyla kullanılması söz konusudur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cehennemin öbür adı

Mithat Sancar 21.03.2012

Kürt sorununda **“güvenlik politikaları”**nın belirleyici olduğu bütün yollar, 1990'lara çıkar. 1990'lar ise, bu ülke için **“cehennemin öbür adıdır”**.

Hükümet, uzun süredir bu yolu takip ediyor. Her adımda, cehenneme biraz daha yaklaşıyoruz. Uyarı levhalarını kimsenin taktığı yok. Çukurca, Uludere, “MİT krizi” gibi tehlikeli kavşaklar da işe yaramamış anlaşılan. İki üç gündür olup bitenler bunun apaçık kanıtı!

Toplumsal hafızamız zayıf olabilir; ama şu basit soru, unutkanlık perdesinin aralanmasına yardım edebilir: En son ne zaman yaşanmıştı bu **“Newroz görüntüleri”**?

Önceki gün İstanbul'un bir bölgesi savaş alanı gibiydi; bugün onlarca şehrin tamamı öyle. Polisin insafsız müdahalesi, İstanbul'da BDP'li **Hacı Zengin**'in ölümüne; birçok insanın da yaralanmasına yol açtı. Bugün gelen haberlere göre, polisin şiddeti her türlü ölçüyü ve sınırı aşmış durumda. **Ahmet Türk**'ü bile alenen darp etmişler. Kara haberlerin giderek artacağı neredeyse kesin maalesef.

Peki, bütün bunlar neden? Geçen seneki, ondan önceki ve son on senedeki Newrozlara bakarsanız, bu sorunun cevabını bulabilirsiniz. O vakitlerde yasak yoktu; ufak tefek taşkınlıklar dışında olay da yoktu.

Bu sene BDP, Newroz'u 18 martta kutlamak istedi. Hükümet, bunu kabul etmedi. Gerekçe, Newroz'un tarihinin 21 Mart olduğu ve ancak o günde kutlanabileceği! Ne kadar inandırıcı değil mi ve de ne kadar demokratik? Dönüp bakın az geriye, bizzat bu hükümetin kaç kere “Nevruz” kutlamalarını 21 marttan önce başlattığını görürsünüz.

İçişleri Bakanı sıfatını taşıyan zatın ve valiliklerin bu açıklamaları tam bir “sefalet” örneği. Onları bu durumdan kurtarmak için, güvenliğe dair teknik sebeplere dayalı daha “makul” gerekçeler uydurma çabaları daha da sefil! “Provokasyon” tehlikesi var diyenlere, şu yaşananlar karşısında, “bu yasaktan daha büyük bir provokasyon var mı” diye sormak bile anlamsız! Bütün bunları görebilmek için ise, kuvvetli bir hafızaya gerek yok; birazcık vicdan yeter de artar!

Newroz yaşağının ve bunu takip eden polis şiddetinin asıl sebebi, hükümetin güvenlik politikalarında

ısrar etmesidir bence.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölüm patikası mı, hayat yolu mu

Mithat Sancar 28.03.2012

Kaç gündür “**Kürt sorununda yeni strateji**” diye bir şey dolaşıyor ortalıkta. Stratejinin içeriğine baktığımızda, “yeni” ile “eski”nin birbirine karıştığını görüyoruz.

İmralı ve Kandil’i bütünüyle devre dışı bırakmak, hükümet açısından “yeni” bir tercih sayılabilir. Zira böylece hükümet bir süre denediği bir yolu terk etmiş, “eski”ye çıkarmış oluyor. Lakin “diyalog ve müzakere” arayışının bu çok önemli ayağından vazgeçmek, güvenlikçi anlayışı pekiştirme sonucunu doğuracağı için, çok “eski”ye, 80’lere, bilhassa da 90’lara dönüş anlamına gelir.

Gerçi hükümet, Kürt sorununda “**güvenlikçi yol**”u uzunca bir süredir izliyor. Şimdi dolaşıma giren strateji, aslında var olan bu duruma pek de “yeni” bir şey eklemiyor; sadece hükümetin “eski”ye dönüşünü daha açık bir hale getirerek teyit ediyor.

Güvenlik eksenli bütün stratejilerin esasını, Kürt sorununu “terörle mücadele”ye indirgemek oluşturur. “Terörle mücadele” söylemi hâkim olmaya başladığı anda, siyasi atmosferde ve toplumsal psikolojide buna uygun dönüşümler ortaya çıkar; kurumlar da kendilerini buna göre konumlandırırlar.

Milliyetçi militarist dilin her yeri kaplaması, bu dönüşümler arasında ilk dikkat çekenidir. Ana akım medya, savaş dilini kuşanmakta gecikmez. Televizyonlarda “stratejist”ler yeniden boy gösterir. “Kandil’e bayrak dikmek”ten dem vurulur, “Barzani’ye haddini bildirme” çağrıları yükselir.

Farklı ve aykırı görüşler, “teröre destek” olarak damgalanır ve susturulmak istenir. Mahkemeler de zaten durumdan vazife çıkarmaya hazırdırlar. “Münafıklara” hak ettikleri cezalar derhal kesilir. İç hukuk daha baskıcı bir yorumla uygulanır; AİHM kararları çöpe atılır. Misal *Özgür Gündem*’in kapatılması!

Milliyetçi militarist atmosferin bir diğer unsuru da, “**kadim Türk refleksi**” diye niteleyebileceğimiz “**hâkim millet kibri**”dir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül’ü yargılamak!

Mithat Sancar 04.04.2012

12 Eylül darbesinin iki liderinin yargılandığı dava bugün başlıyor. Şüphesiz böyle bir davanın açılmış olması, başlı başına çok önemli bir olay. Ancak bunun anlamını ve değerini belirlerken, temkinli davranmakta yarar var.

Bu davanın Türkiye tarihinde bir ilk olduğu doğru. Gerçi geçmişte “darbe teşebbüsleri”nin yargılandığı Talat Aydemir Vak’ası gibi örnekler var. Bugün de “darbe planlarını ve teşebbüsleri”ni yargılamak üzere açılmış davalar sürüyor. Fakat 12 Eylül darbecileri hakkındaki dava bunlardan farklı. Bu davada, gerçekleşmiş bir darbenin ve bu darbeye kurulan cunta yönetiminin hayattaki liderleri mahkeme önüne çıkıyor.

Davanın sonucunun ne olacağını şimdiden kestirmek zor. Bir anlayışı (darbeciliği) mahkûm etmeyi sağlayacağını düşündüğümüz bir dava, pekâlâ tam tersi bir rol oynayabilir. Bu tatsız ihtimali önlemek için, davanın konusunu, niteliğini ve işlevini iyi belirlemek gerekir.

Bu davanın konusu, bazılarının sandığı gibi, “12 Eylül rejimi ve onun işlediği suçlar” değil. Davada yargılanan şey, sadece “darbe yapma fiili”dir ki, bu da, eski TCK’nın 146. ve 147. maddelerindeki suça tekabül ediyor. Bu nedenle, bu davayı “12 Eylül’ün yargılanması” şeklinde nitelemek doğru olmaz; buna en fazla “Evren/Şahinkaya Davası” diyebiliriz.

Gelelim, tatsız ihtimale! Sanık avukatları, esas hakkındaki savunmalarını “başarılmış darbenin davası olmaz” diye basitleştirebileceğimiz teze dayandırıyorlar. Bu tezi temellendirmek için kullanılan argümanlar bence tamamen geçersiz. Savunma, bu açıdan demagojinin ötesine geçemiyor. Buna rağmen, mahkeme bu tezi haklı bulabilir. O zaman da, darbecilik, başarılı olması şartıyla, hukuken meşrulaşmış olacak.

Bazı kesimlerin böyle bir kararı, 12 Eylül’ü bütün yönleriyle meşrulaştırmak için kullanmaları mümkündür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sokağın hafızası

Mithat Sancar 11.04.2012

İlk gençlik zamanlarım ve meslekteki ilk yıllarım Diyarbakır’da geçti. Bu şehirdeki ikametimin bitişinden bu yana yirmi yıldan fazla zaman geçti. İkametim bitmiş, lakin ilişkim hep sürmüştü. Yılda üç dört kez giderdim mutlaka.

Bu haftasonu yine Diyarbakır’daydım. Yola çıkmadan önce şöyle bir hesap yaptım ve gördüm ki, son gelişimin üzerinden epey zaman geçmiş. İlk defa bu kadar uzun bir ayrılık yaşamışım Diyarbakır’la.

“Esmer kirvem” derim ben bu şehre. Kirve, kolay kolay küsmez. Alınsa da belli etmez. İncinir muhakkak; ama öfkelenmez.

Kirvelik, istiridye ile inci arasındaki ilişkiye benzer. Bu bağ bir kez kuruldu mu, iki taraf birbirini hiçleştirmedikçe kopmaz, kopamaz.

Ben ziyareti aksatmış, kirveme karşı kusur işlemiştim. Lakin bağımda ve bağlılığımda bir esneme, bir zayıflama yoktu. Kirve bilir bunu. Bildiği için de kucaklaşma ânında haklı sitemlerini bile hissettirmez. Kucaklamakta tereddüt göstermez.

Diyarbakır, kapılar ve sokaklar şehridir bir bakıma. Zamanın diplerindeki sonsuz renklere açılan kapıları, geçmişin türlü tonlardaki seslerine ve sessizliğine yürüyen sokakları vardır. Bu kapılar ve bu sokaklar, sadece geçmişe doğru değil, geleceğe doğru da bir sonsuzluk hissi verir bana.

Diyarbakır, öykümün derin sırdaşdır. En çok da buradan nüfuz etmiştir hayatıma. Zira bir yere, bir şeye, bir insana karşılıklı veya karşılıksız bağlanmanın en derin yollarından birinin "sırdaşlık"tan geçtiğine inanırım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrkçılık zehri

Mithat Sancar 18.04.2012

Yine bir "ırkçılık" mevzuu, yine aynı manzara. Meselenin derinlemesine tartışılmasını isteyenler, her zaman olduğu gibi azınlıkta. Yine bir geçiştirme çabası, yine bahane arayışı.

Pek çok köklü sorun karşısında sergilenen aynı toplumsal refleks: **Yüzleşmek yerine kaçmak!**

Aynı zamanda bir yönetim tekniği: **Yok saymaya, önemsizleştirmeye çalışmak!**

En temel hakikatlerimizden biri: **Hakikatlerimizle yüzleşme korkusu ve/veya beceriksizliği!**

Ve kahredici bir kısır döngü!

Oysa "hakikat" bu konuda hiç de karmaşık değil: Yüzleş(e)mediğiniz sorunları bir süre idare edebilirsiniz; ama halledemezsiniz. İdare etmek de ancak bir yere kadar! Zira hayat, köleniz değil; her isteğinize, istediğiniz karşılığı vermez. Yüzleşmediğiniz sorunlar, gün gelir kendileri sizinle yüzleşir. Hayatı kandırdığınızı, uyuttuğunuzu sanırsanız, fena halde yanırlarsınız. Hayat bildiğince akar; yok saydığınız sorunları vaktin birinde önünüze yığar ve bir bakarsınız, kaçacak yeriniz kalmamıştır. Hem o sorunlar da, akan zaman içinde büyüdükçe büyümüştür. Küçüğünü çözemediğiniz sorunun, büyüğünü çözmeniz çok daha zordur. Üstelik yüzleşmekten kaçındığınız için, sorun çözme bilginiz ve beceriniz de iyice düşmüştür. Ayrıca sorunları mevzu etmekten, tartışmaktan kaçınmak; bunlarla bağlantılı duyguların yok olmasını sağlamıyor; aksine bu duygular çeşitli şekillerde alttan alta kaynamaya devam ediyor. Bu kaynamanın ne zaman, nerede ve nasıl patlayacağını öngörmek mümkün değilse de, bir şekilde patlayacağını "hayat bilgisi" söylüyor.

Yukarıdaki satırları, 2,5 yıl kadar önce yine bir futbol maçının ardından yazmıştım. Meşhur **Bursaspor-Diyarbakırspor** maçı esnasında ve sonrasında, Diyarbakırspor üzerinden Kürtlere yönelik iğrenç saldırılar olmuştu. Her şey buram buram ırkçılık kokuyordu. Bir fotoğraf ve birkaç söz, olan biteni tüm çıplaklığıyla anlatıyordu. Diyarbakırspor taraftarlarına ayrılan tribün köşesinde bir adam, kucağında iki çocuk.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Elde var hüznün

Mithat Sancar 23.04.2012

Galeano, futbolun "ateisti olmayan tek din" olduğunu söyler haklı olarak. Bu dine azıcık bulaşmışsanız, en az bir ilahınız olacaktır. Yetmez, bir de şeytanlarınız olmalı. Çocukluğumdan beri G.Saray'ı tutarım, sonra Barselona da girdi gönlüme. Eh artık şeytanlarım da belli.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

24 Nisan

Mithat Sancar 25.04.2012

24 Nisan 1915, bu toprakların kadim halklarından olan Ermenilerin her türlü zulüm yöntemiyle sistematik bir şekilde imhasının başladığı tarihtir. Bu tarihten itibaren çok da uzun sayılmayacak bir zaman dilimi içinde Ermenilerin bu topraklardaki varlığı imha edildi.

1915'in Ermeniler açısından bir travma olduğu açıktır. Bu travmanın, "**Ermeni kimliği**"ni belirleyen en önemli unsurlardan biri olduğu da şüphesizdir. Ancak bu tür "büyük şiddet ve kitlesel kıyım" olayları, sadece "mağdur grubu" travmatize etmezler. Başta "fail" olarak adlandırılan grup olmak üzere toplumun tümü bu travmadan payını alır.

Elbette şiddete ve zulme doğrudan maruz kalanlar (kurbanlar/mağdurlar) ile şiddeti uygulayanlar (failler) ve destekleyenler (işbirlikçiler) arasında bu travmadan etkilenme şekli ve derecesi bakımından derin farklılıklar vardır. Ancak bu "olay"ın iki taraf için de bir hareket veya referans noktası haline gelmesi kaçınılmazdır. Bu duruma, "**travmada karşıt ortaklık**" denir.

Ermenilere yönelik toptan imha siyaseti ve pratiği, Türk ve Müslüman kesim açısından da bir "travma"dır. Bu travma, bu kesim açısından da "kolektif kimliğin" kurucu unsurlarından birini oluşturur.

Travmanın karşıt ortaklarının, geçmişte yaşanan korkunç olaylar karşısındaki tutumları da genellikle birbirine "karşıt" olur. "Mağdur grup", olayların hatırlanmasını ve acının telafisi için kamusal edimlerde bulunulmasını talep ederken; "fail grup" çoğu zaman savunma refleksleri geliştirir. "Fail grubun" bu reflekslerinin başında "geçmiş unutturmak", yani yapılanları "inkâr etmek" gelir. Bunun mümkün olmaması halinde ise, suç mağdurlara yıkma, böylece sorumluluktan kurtulma yoluna başvurulur.

Cumhuriyet'in ilanına kadar, Türk yönetici kadroları ve Müslüman ahalinin önde gelenleri, bu "olaylar" karşısında nasıl bir tutum takınacakları konusunda bir bocalama yaşadılar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötülüğün sınırları

Mithat Sancar 02.05.2012

Birkaç gündür **Yeni Akit** gazetesi ve onunla bağlantılı internet sitelerinde "müthiş" bir kampanya yürütülüyor. Konu; **DPI (Democratic Progress Institute – Demokratik Gelişim Enstitüsü)** tarafından düzenlenen "**Çatışmada Medyanın Rolü**" başlıklı yuvarlak masa toplantısı. *Yeni Akit*, bunu "**Galatasaray Üniversitesi'nde PKK toplantısı**" diye manşet yaptı. Başlığın kendisi tipik bir "**kirli propaganda**" örneği; haberin içeriği de

baştan aşağı yalanlarla dolu. Giderek tam bir "histeri"ye dönüşen bu kampanyada yalanın dozu her türlü sınırı aştı, nefret söyleminin her türü kullanıldı, kişiler hedef gösterildi, linç çağrıları yapıldı.

Aslında ortada bir sürpriz, şaşılacak bir durum yok! Tarihimiz bu zihniyetin bin bir biçimiyle dolu. DPI çalışmalarının da bu zihniyet tarafından hedef alınacağını öngörmek hiç zor değildi. Nitekim çalışmaların henüz başlarında bunu belirtmiştik.

Uzmanlar Kurulu üyesi olarak hazırlanmasında ve uygulanmasında rol ve sorumluluk aldığım bu DPI çalışmalarının ilk aşamasında, üç yuvarlak masa toplantısı ve bir uluslararası konferans gerçekleştirildi. 2011'in martında başlayıp haziranında sona eren bu çalışmaların tamamı, Galatasaray Üniversitesi'nde yapıldı.

Bu faaliyetler, "malum çevreler"ın pek ilgisini çekmedi.

Faaliyet programının ikinci aşaması, "**karşılaştırmalı barış süreçleri çalışmaları**"ndan oluşuyordu; odak noktası da "**Kuzey İrlanda barış süreci**"ydi. Bu sürecin gelişimini yerinde incelemek ve aktörleriyle doğrudan görüşmeler yapmak, bu aşamanın en önemli özelliğiydi. Bu çerçevede, **22 – 29 Temmuz 2011'de Londra, Belfast ve Edinburgh'u kapsayan bir gezi düzenlendi**. Geziye AKP ve BDP'den üçer, CHP'den iki milletvekili ile gazeteciler ve akademisyenler katıldı.

Bu, Türkiye'de bir ilkti ve "malum çevreler"ın ilgisini çekmemesi mümkün değildi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taraf ve 1 Mayıs

Mithat Sancar 09.05.2012

"Geçmiş" ne için tartışılır? Daha doğrudan soralım: Nereden çıktı 1 Mayıs 1977 meselesi?

Önce şunu belirtelim: Geçmişe yönelik tartışmalar, tarih bilimine ilişkin olmaktan ziyade, bugüne dairdir. Hatırlama veya hatırlatma dediğimiz şey de, değerden arınmış ve bugünün şartlarından bağımsız bir edim değildir. Zaten insan ancak şimdiki zamanda hatırlayabilir. Hatırlamanın amacı ve işlevi de, şimdiki zamanın çatışmaları dikkate alınmadan anlaşılamaz. Kısacası hatırlamak, geçmişini bugünün ihtiyaçları ve çelişkileri ışığında yeniden inşa etme çabasını da içerir.

Şunu da ekleyelim: Hafıza, doğası gereği çok yönlüdür, çoğuldur. Geçmişte yaşanan olayların değişik toplum kesimleri tarafından farklı biçimlerde hatırlanmaları normaldir, bir bakıma kaçınılmazdır da. Bu nedenle, sık sık hatırlama çatışmalarından, hatta hafıza savaşlarından söz edilir.

Geçmişte yaşanmış "**travmatik şiddet deneyimleri**"ni hatırlamak, o dönemlerle yüzleşmenin vazgeçilmez şartıdır. Son çeyrek asırda dünya çapında bir "**geçmişle yüzleşme/hesaplaşma konjonktürü**" yaşıyoruz. Bu konjonktürün bütününden önemli dersler çıkarılıyor. Bunlardan birini şöyle özetleyebiliriz: Yüzleşmenin aslî amacı, geçmişte yaşanan acıların bir daha tekrarlanmasını önlemektir. Bunun için de, o acıları yaratan şartları ve yapıları açığa çıkarmaya dönük çalışmalar yapmak gerekir. Tartışmalar bu amaç çerçevesinde yürütülürse, geçmişin şiddet, baskı ve zulüm üreten yapılarının bugün üzerindeki tahakkümünü kırmak daha kolay olur.

Bu çıkarsamanın, geçmişle ilgili tartışmalara katılan herkesin tutumunu yansıttığını söylemek elbette doğru olmaz. Bu ders, esas itibarıyla, geçmişle hesaplaşmayı toplumsal ve siyasal demokratikleşmenin önemli bir

unsuru olarak gören yaklaşımın ürünüdür.

Halil Berktaş'ın açıklamalarıyla yeniden alevlenen 1 Mayıs 1977 tartışmalarını bu genel çerçevenin neresine yerleştireceğiz? Berktaş'ın sözlerinde belirleyici vurgu, o katliamda esas sorumluluğun "sol"da olduğu yönündeydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medeniyet kaybından toplumsal çözölmeye

Mithat Sancar 16.05.2012

Türkiye'nin toplumsal hakikatini en iyi anlatan tasvirlerden biri, "medeniyet kaybı"dır. Bu teşhisi, birkaç yıl önce Tanıl Bora koymuştu. 2006'da İletişim Yayınları'ndan çıkan kitabına da bu adı vermişti.

Türkiye, "medeniyet kaybetmeye" devam ediyor; hatta "medeniyet kaybı" giderek derinleşiyor.

"Medeniyet" deyince, akla bir sürü şey gelir. Neyi kaybetmekte olduğumuzu anlatabilmek için, "medeniyet"ten ne aldığımızı açıklamamız gerekir tabiatıyla.

Ben burada "medeniyet" kavramını, büyük sosyolog Norbert Elias'ın çizdiği çerçevede kullanıyorum. Tanıl da, bu anlayışı esas almıştı zaten.

Elias'a göre medeniyet, "şiddetten arınmış toplumsal yaşam" ya da "insanlararası ilişkilerde şiddetin yok olması" anlamına gelir. Gerçi Elias, "medeniyet" tanımının, bunun dışında, olumlu özelliklerle de tamamlanması gerektiğini söyler; ancak ona göre, bu özelliklerin ortaya çıkabilmesi de, her şeyden önce şiddetin toplumsal ilişkilerden tasfiyesine bağlıdır.

Bu anlayışta medeniyet, şiddeti toplumsal yaşamdan tasfiye etmekle belirlenen bir süreçtir. Toplumların medenileşme seviyesi de, şiddetin toplumsal ilişkilerden çıkarılma derecesiyle ölçölür.

Modern toplumlar, medeniyet yolunda ilerlemek için çeşitli araçlar geliştirdiler. Bunlar arasında en önemlileri, hukuk devleti ve demokrasidir.

Hukuk devleti fikri, birey ile birey ve birey ile devlet arasında çatışmanın kaçınılmaz olduğu gerçeğinden hareketle, bu çatışmanın çözümü için modern toplumlara uygun mekanizmaların oluşturulması ihtiyacına bir cevap olarak da düşünülebilir.

Meşru şiddet kullanımını tekelinde tutan modern devlet, "ihkak-ı hak"ı tanıyamayacağına göre, toplumdaki çatışmaların veya ihtilafların tek elden çözölmesini sağlayacak mekanizmaları da kurmak zorundadır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İktidar sinizmi

Mithat Sancar 23.05.2012

Bazen bir yazının sadece başlığı bile, tek başına çok şey anlatır, hatta bir ufuk turunun kapılarını aralar. **Alper Görmüş**'ün geçen günkü yazısının başlığı böyleydi benim için: "**Bir şiddet kaynağı olarak 'aşırı haklılık' duygusu.**"

Bu başlığı görünce, "aşırı haklılık" duygusunun yol açabileceği durumlar üzerine düşünmeye başladım. Alper Görmüş de, bu sonuçlardan en önemlisini, 1 Mayıs 1977 tartışmaları çerçevesinde irdemiştir. **Görmüş** özetle diyor ki; kendi fikirlerinizin doğruluğuna ve konumunuzun haklılığına mutlak bir inanç duyuyorsanız, şiddet dâhil her türlü yol sizin için mubah hale gelir.

Mutlak haklılık duygusunun iktidar hırsı veya imkânlarıyla birleştiğinde yol açabileceği korkunç sonuçlara dair çok örnek var insanlık tarihinde. **Isaiah Berlin**'in, bu örneklerden hareketle söylediği şu sözlerle ekleyecek pek bir şey yok: "*Hiçbir şey bir kişinin ya da milletin hatasızlığına inanması kadar yıkıcı değil. Bu, başkalarının vicdan azabı duyulmadan yok edilmesine yol açar.*"

Ekleyecek bir şey yok dedim, ama aklıma **Cioran**'ın bir sözü geldi. *Çürümenin Kitabı*'nda yer alan bu sözü de (az bir çarpıtmayla): "*Hiçbir ilâhiyat, kendine tapan zihniyetten daha bağınaz değildir.*"

"Aşırı haklılık" duygusu, sadece kendi doğrularına duyulan mutlak inançtan kaynaklanmaz. Belli bir konudaki "haklılık duygusu", esas itibarıyla, o konuda bir "hak"ka sahip olma düşüncesine dayanır. Formül çok tanındıktır: "*Hakkım var, o halde haklıyım!*"

Oysa mesele o kadar basit değil. Zira bu formül, hayatî bir soruyla ilgili herhangi bir bilgi içermiyor. Toplumsal ve siyasal çatışmaların temelini oluşturan soruyu da şöyle formüle edebiliriz: "*O hakkı nereden alıyorsun?*"

"Hakkın kaynağı", siyaset ve hukuk felsefesinin kadim konularındandır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümetin Uludere travması

Mithat Sancar 30.05.2012

Uludere (Roboski) katliamının, büyük sarsıntılar yaratacak derin bir travma olduğu, daha ilk andan belliydi. Hükümet de, bunu anlamamakta daha ilk andan itabaren inat etti.

Travmanın bir yönü, doğrudan mağdurlarla ve onların üzerinden Kürtlerle ilgilidir. Savaş uçaklarından atılan bombalarla insanların paramparça edilmesi, elbette öncelikle ölenlerin yakınlarını "kırdı". Ancak travmanın etkisi onlarla sınırlı değildir. Kürt sorunu bağlamında süregelen acılar ve geçmişteki tecrübeler nedeniyle, Roboski katliamı gibi "olaylar" genel olarak Kürtlerin "kırılma"sına yol açabiliyor. Kürtlerde, bu acılara kimliklerinden, yani sırf Kürt olmalarından dolayı maruz kaldıkları yönünde yaygın bir algı yaratabiliyor.

Bu "kırılma"nın önüne geçmek için, bu algıyı besleyen kaynakları kurutmak gerekiyordu. **Samimi bir özür, etkili ve adil bir soruşturma** bunu sağlayabilirdi.

Lakin hükümet, bunları yapmaktan ısrarla kaçındı. Bununla da yetinmedi, kırılmayı daha da derinleştirecek bir tutum aldı.

Peki, hükümet neden böyle yaptı?

Bu soruya kestirme bir cevap vermek kolay değil, doğru da olmaz. Çeşitli ihtimalleri dikkate alan bir “anlama” çabası, hem gelişmelerin yönünü tahmin etmek hem de çıkış yolları bulmak açısından bana daha kıymetli görünüyor. Ben, siyaset ile psikoloji arasındaki etkileşimden hareketle, bir açıklama aramayı deneyeceğim.

Roboski katliamı türünden olaylar, sadece mağdurları değil, sorumluları da travmatize eder. Sorumluların, bu travmalar karşısında sergileyebilecekleri iki temel davranış var: **Sorumluluğu kabul etmek veya inkâr ve reddetme yoluna başvurmak.**

Hükümet, sorumluluğu kabul etmeyi değil inkârı seçti.

Sorumluluğun inkârı, travmanın her iki tarafta da derinleşmesine yol açar. Roboski katliamında da böyle oldu.

Ben bu yazıda hükümetin durumu üzerinde duracağım.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset ve hubris

Mithat Sancar 06.06.2012

Yeni bin yılla birlikte, Türkiye hızlı ve köklü değişimlerin yaşandığı bir döneme girdi. Bu sürecin anahtarı, **askerî vesayetin çözülmesidir**. Bu çözülme, toplumun özgürleşmesini engelleyen ve çoğulluğunu bastıran cenderenin epeyce gevşemesini sağladı. Daha doğrusu, askerî vesayetin çözülmesi, **toplumsal çoğulluğun özgürlük içinde yaşanması** için güçlü bir imkân sundu.

Bu gelişmenin sonucu olarak; **“siyaset” değer kazanmaya ve “siyasal alan” genişlemeye** başladı. Daha önce devletin sıkı kontrolü altında pasif bir varoluşa mahkûm edilmek istenen toplum, siyasetin aktif öznesi olma yönünde hamle etme şansı buldu.

AKP ve temsil ettiği toplumsal taban, bu sürecin yönetilmesinde başrolü oynadı. AKP, varlığını korumanın, askerî vesayeti çözmeye, dolayısıyla “siyaset”i güçlendirmeye bağlı olduğunu biliyordu. “İktidar” a uzanmanın ve orada tutunmanın yolu, “siyaset” in belirleyici olmasından geçiyordu.

AKP’nin hükümet olur olmaz (2002) başlattığı **“demokratikleşme süreci”**; “siyaset” in yükselmesinin temellerini oluşturdu. Vesayet odaklarının tehdidi altında girdiği ikinci genel seçimden (2007) büyük başarıyla çıkan AKP, ikinci hükümet döneminde de yalpalayarak ve yavaşlayarak olsa bile **“demokratikleşme politikası”** nı sürdürdü.

Demokratikleşmenin sağlam bir zemine oturması, Kürt sorununu çözüm rayına yerleştirmekten geçiyordu. AKP, ikinci hükümet döneminde **“Kürt açılımı”** nı başlatarak, bu yönde de ciddi bir hamle yaptı (Ağustos 2009).

Ancak Kürt sorununu demokrasi çerçevesinde barışçıl bir şekilde çözmek hiç de kolay bir iş değildi. Bunun için, **iyi işlenmiş sistemli bir programa ve kararlı bir iradeye** ihtiyaç vardı. Bu ikisi de AKP’de yoktu. Nitekim açılımdan sonraki ilk büyük kriz olan **“Habur olayı”** nda tam anlamıyla tökezledi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Misyoner yargıyla nereye kadar

Mithat Sancar 13.06.2012

Yargı, uzun yıllar **Kemalist vesayet sisteminin** önemli bir dayanağı olarak iş gördü. Bürokratik iktidar elitleri, tehlikeli saydıkları kişi ve grupları kontrol altında tutmak ve gerektiğinde tasfiye etmek için yargının imkânlarını sıkça ve bolca kullandılar.

Cumhuriyet tarihi, kesintisiz bir “**olağanüstü hâl hikâyesi**” olarak da okunabilir. Olağanüstü hâli kesintisiz kılan en önemli şey, **siyasal hayatın “düşman” kavramı üzerine kurulmuş olmasıdır**.

İktidar elitleri, sürekli devletin/ ülkenin/ milletin tehdit altında olduğunu telkin ettiler. Dönemin şartlarına uyacak şekilde iç ve dış düşmanlar yarattılar. Hep en tehlikeli düşmanların içeride olduğunu vurguladılar.

Bu kurgunun doğal sonucu, devleti iç düşmanlarla mücadele edecek şekilde örgütlemek oldu. Hukuk düzeni bu mücadelenin ihtiyaçlarına göre inşa edildi.

Aslında “mücadele” kelimesi burada hafif kalıyor. Muhaliflerini “düşman” olarak niteleyen bir sistem, onlarla mücadele değil, “**savaş**” yapar. Savaş dediğimiz şey ise, sadece “yasal düzelmede” yürütülmez.

Bu mantığın gereği olarak, devletin içinde veya devletle bağlantılı yasadışı “**özel harp**” birimleri oluşturuldu. Kontrgerilla, JİTEM, Ergenekon gibi isimlerle anılan bu birimler sayısız “yasadışı operasyon”a imza attılar.

İç düşmanlarla “yasal zeminde” mücadele etme, daha doğrusu savaşma konusunda **polis ve yargı** aygıtlarına özel misyon biçildi. Bu misyon, her iki aygıtın da ruhuna ve bünyesine tam anlamıyla sindi.

Polis bu misyonu hem kendi araçlarıyla, hem de yargıya araçlar sunarak ve yargıyı araçsallaştırarak yerine getirdi. Bu yazıda polisi bir kenara bırakıp, yargıya daha yakından bakmak istiyorum.

Yargının iç düşmanlarla mücadele ve böylece devleti koruma misyonunun kökleri Cumhuriyet’in kuruluş sürecinde yatıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset, aktörler ve Kürt sorunu

Mithat Sancar 20.06.2012

Bir klişeyle başlayalım: **Kürt sorununda çözümün anahtarı, silahların tamamen ve kesin bir şekilde susmasıdır.**

Son üç yılda iki kere bu noktaya çok yaklaştık. Bu büyük imkânlardan ilki **Habur**’da, ikincisi **Silvan**’da heba oldu.

Silvan'dan sonra, Kürt sorunu yüksek gerilim hattına bağlandı. Söylem ve eylem dünyası şiddetin hâkimiyetine girdi. Barışçıl çözüm umutları giderek azaldı.

Karamsarlık bulutları iyice koyulaşmışken, birden iyimserlik rüzgârları esmeye başladı. Bu sefer rüzgârlar, sürpriz bir yönden esiyordu. CHP, Kürt sorununun siyasal zeminde demokratik usullerle çözülmesini öngören bir teklifle ortaya çıktı. AKP'nin bu teklife prensipte olumlu yaklaşması, tıkanmış görünen siyasal kanalların yeniden açılmasına yönelik umutları canlandırdı.

CHP'nin hamlesi, her şeyden önce hazır bir çözüm reçetesine değil, bir yöntem önerisine dayandığı için çok önemliydi. Zira Kürt sorununun ve PKK meselesinin çözümüne dair çabaların bugüne kadar sonuçsuz kalmasına yol açan en hayati faktörlerden biri, bütünlüklü bir yöntemin yokluğu idi. CHP; hükümete, parlamentoya ve kamuoyuna bu eksikliği giderecek bir çalışma başlatma çağrısında bulunuyordu.

Öte yandan, CHP bu girişimiyle, sorunun baş aktörleri olan AKP ile BDP arasında iplerin neredeyse koptuğu, toplumda kutuplaşmanın bir hayli keskinleştiği bir zamanda, taraflara bir çıkış yolu sunmuş oldu. Hükümet, Uludere'yle iyice köşeye sıkışmış, sıkıştıkça sertleşmiş, sertleştikçe demokratik siyaset mecrasını neredeyse tamamen terk etmiş, terk ettikçe güvenlik konseptinin karanlık dehlizlerinde boğulmaya başlamıştı. BDP ise, hükümete yüklenme anlamında **negatif siyasete** gömülmüş, somut çözümler üretmek anlamında **pozitif siyasetten** iyice uzaklaşmıştı. Geçmişte negatif siyasetin ustası olarak temayüz etmiş olan CHP, şimdi pozitif siyasete dönüşü savunan güçlü bir öneriyle sahne alarak, hem kendisinin hem de ülkenin önünü açmış oldu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müzakere neden kötü olsun

Mithat Sancar 23.06.2012

CARDIFF/GALLER- DPI (Democratic Progress Institute –Demokratik Gelişim Enstitüsü), bir süredir **“Karşılaştırmalı Çalışma Ziyaretleri”** adı altında bir program yürütüyor. Programın amacı, değişik toplumların çatışma çözümü ve barış süreçleri konusundaki tecrübelerini, yerinde inceleme ve doğrudan temas yoluyla Türkiye kamuoyuna tanıtmaktır. Bu faaliyeti farklı ve önemli kılan başlıca husus, TBMM’de grubu bulunan üç partiden (AKP, CHP ve BDP) milletvekillerinin, gazeteciler ve akademisyenlerle birlikte gezilere katılmalarıdır.

Temmuz 2011’de başlayan bu programın ilk etabı, İngiltere (Londra), Kuzey İrlanda (Belfast) ve İskoçya’yı (Edinburgh) kapsıyordu. İkinci olarak, Kasım 2011’de İrlanda Cumhuriyeti (Dublin) ziyaret edildi. Bu gezilerdeki izlenim ve değerlendirmelerimi bu köşede aktarmıştım. Gezilerdeki faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgilere, yapılan görüşmelerin tutanakları dâhil, DPI’nın internet sitesinden ulaşılabilir (www.democraticprogress.org).

Birleşik Krallık programını tamamlamak üzere önceki gün Londra’ya geldik. Bu gezinin konusu, **“Galler’de dil, kimlik ve kültürel haklar ile yetki devri”** olarak belirlenmişti. Konuyla ilgili genel bilgileri Londra’daki DPI merkezinde, Galler’in tanınmış yazarı **Ned Thomas**’tan aldık. Dil haklarının tanınması ve geliştirilmesi için uluslararası düzeyde de önemli katkıları olan Thomas’tan, tarih ile kültür, edebiyat ile siyaset, hukuk ile hayat arasında paslaşmalarla akan renkli bir konuşma dinledik. Yetki devri tartışmalarının Galler açısından en önemli boyutunu dil haklarının oluşturduğu, Thomas’ın sunuşundan anlaşıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dilden siyasete açılan kapı: Galler örneği

Mithat Sancar 25.06.2012

BATH/ İNGİLTERE- Üç gündür **Galler**'deyiz. **Birleşik Krallık**'a yaptığımız diğer iki gezinin aksine, buradaki çalışma programımız fazla yoğun değil. Gerçi siyasi parti temsilcileri, bakanlar ve hükümet görevlileriyle resmî ve gayri resmî ortamlarda biraraya geldik, konuştuk; ama görüşmeler bir maraton şeklinde geçmedi; "enformasyon bombardımanı"na benzer bir durum da yaşamadık. Galler toplumunun nispeten yalın olması ve Galler'in durumunun misal İrlanda gibi bir "sorun" niteliği taşıması, bunun başlıca sebebi.

Sakin bir tempoda akan gezi, Galler hakkında fikir edinmek ve çatışma çözümü/ barış süreçleri bağlamında Birleşik Krallık tecrübesini biraz daha anlamak açısından epey faydalı oldu.

Galler'de en önemli meselenin dil hakları olduğunu, önceki yazıda belirtmiştim. Gal dili, Galler'in İngiltere'yle birleşmenin ardından ekonomik ve sosyal nedenlerle zayıflamaya başlamış, adeta unutulmaya terk edilmiş, giderek yok olma noktasına gelmiş. Yaklaşık dört yüz yıl süren bu gidişi Gal toplumunun büyük çoğunluğu, bu bir kader gibi algılamış. 19. yüzyılda Galceyi kurtarmaya yönelik kıpırdanmalar olmuşsa da, bunlar 1960'lara kadar kayda değer bir etki yaratmamış.

Saunders Lewis isimli bir akademisyenin, 1962'de *BBC*'de yaptığı "**Dilin kaderi**" (**The Fate of the Language**) başlıklı bir konuşma, bu gidişi durduran tarihî bir müdahale olarak kabul ediliyor. Lewis'in "devrimci yöntemlere başvurulmadığı takdirde, Gal dilinin yok olacağını" belirttiği bu konuşmanın ardından, ciddi bir hareketlenme başlamış, sivil itaatsizlik eylemleri de olmuş.

"Devrimci yöntemler"den kasıt; kamuoyu oluşturma faaliyetleri, siyasi temas ve telkinler, doğrudan görüşmeler vb.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaseti savunmak

Mithat Sancar 27.06.2012

KENT/ İNGİLTERE- **DPI**'ın "**karşılaştırmalı çalışma gezileri**" başlığıyla düzenlediği programın Temmuz 2011'de başlayan Birleşik Krallık ve İrlanda bölümü bugün sona eriyor.

Birkaç kere yazdım, **DPI**'ın internet sitesinde de ayrıntılı olarak var, ama ben tekrar kısaca hatırlatayım. Bu program kapsamında **İngiltere**, **K. İrlanda**, **İskoçya**, **İrlanda Cumhuriyeti** ve **Galler**'de bulunduk. Çalışmalara Türkiye'den **AKP**, **CHP** ve **BDP** milletvekilleri, gazeteciler ve akademisyenler katıldı. Heyetimiz; **Londra**, **Belfast**, **Edinburgh**, **Dublin** ve **Cardiff**'te değişik düzeylerde çok sayıda görüşme yaptı. Görüşmelerin odak

noktasını, K. İrlanda barış süreci ve Birleşik Krallık genelinde “yetki devri”ne dayanan siyasi ve idari yapı oluşturdu.

Çalışmalarımız boyunca silahlı çatışmaların sonlandırılması, barışın tesisi ve ihtilafların çözümü konusunda siyasal alanın ve demokratik usullerin ne kadar önemli, dahası belirleyici nitelikte olduğunu bir kez daha gördük.

Zaten DPI’nın bu çalışmalarının amacı da, çatışma çözümüne ve barış süreçlerine dair farklı deneyimleri Türkiye kamuoyuna ilk elden yansıtmak ve böylece demokratik çözüm arayışlarına katkı sunmaktır.

Kürt sorununun müzakere yoluyla demokratik siyasal düzlemde çözülmesi için Türkiye’de uzun zamandır arayışlar var. Mesela devletin çeşitli birimlerinin PKK ile doğrudan “müzakere” yürüttükleri artık bir sır değil. Müzakerelerin sonuç vermeye en fazla yaklaştığı girişimin, “**Oslo süreci**” olduğunu da artık biliyoruz.

Ancak bütün bu “müzakere” tecrübeleri sırasında, en hayati boyut hep eksik kaldı. Bu eksiklik, bir ölçüde müzakere kavramına verilen anlamla da bağlantılı.

Müzakere deyince, çoğu kişi silahlı örgütle, burada PKK ile görüşmeyi anlıyor; daha doğrusu sadece bunu anlıyor.

Şiddet unsuru içeren sorunlarda, silahların nihai bir şekilde susması için yapılan görüşmelerin çok önemli olduğu doğrudur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaos manzaraları

Mithat Sancar 04.07.2012

Kürt sorununda kartların yeniden karıldığına dair ciddi göstergeler var. Alışılmadık şeyler oluyor. Manzara biraz kaotik. Sarkaç; şiddet ile siyaset arasında hızla gidip geliyor.

CHP’nin parlamentoyu devreye sokma girişimi, Leyla Zana’nın çıkışı ve ardından Başbakan Erdoğan’la görüşmesi, görüşmeden sonra verilen mesajlar, siyasal çözüm umutlarını yeniden canlandırdı, güçlendirdi. Buna karşılık, PKK’nın Dağlica saldırısı, Bahoz Erdal’ın saldırıyla eşzamanlı açıklamaları ve Duran Kalkan’ın geçen günkü sözleri ise, şiddet girdabının daha da amansızlaşacağına işaret ediyor. KCK operasyonlarının devam etmesi ve açılmış davalardaki trajikomik olaylar da, siyasal alanı işler kılma çabalarının önünde bir engel olarak duruyor.

Bu gelişmeler; hem devletin, hem de Kürt hareketinin “şiddet” seçeneğini elden bırakmak istemediğini gösteriyor ki, bu yeni veya alışılmadık bir durum değil. Siyasal çözüm arayışlarının en yoğun olduğu, iki taraf arasında birebir ve doğrudan görüşmelerin gerçekleştiği zamanlarda bile, tarafların bir eli masada diğeri ise silahtaydı adeta. KCK operasyonları, devletin elinin altında tuttuğu silahı kınından çıkarmasına en bariz örnekti. Silvan saldırısı da, PKK’nın silahla kurduğu varoluşsal ilişkinin neredeyse kaçınılmaz bir tezahürüydü.

Silahın zihinlerde böylesine güçlü bir yere sahip olmasının başlıca sebebi, tarafların birbirlerine ve kendilerine güvenmemeleridir. Hükümet; bir yandan, PKK’nın, görüşmeleri fırsat bilerek askeri ve siyasi gücünü tahkim

edeceğinden ve kritik bir dönemeçte kendisini çok zora sokacak eylemler yapacağından şüpheleniyor. Mesela KCK operasyonları, bu şüphenin veya korkunun ürünüdür.

Diğer yandan, PKK'yle varılacak bir anlaşma temelinde icraat yapmanın siyasi bedeli de hükümeti ürkütüyor. Bu nedenle, PKK'yi etkisiz kılarak veya devre dışı bırakarak "çözüm" yönünde adım atma fikrini terk etmiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hükümet ve yargı

Mithat Sancar 11.07.2012

Türkiye'de önemli siyasal sonuçlar doğuran, siyasal nitelikli olaylarla ilgili ya da siyasal/hukuksal sistemin insan hakları açısından sorgulanmasına yol açan tartışmalı yargı kararları söz konusu olduğunda, resmi - siyasal çevrelerin ulusal ve uluslararası tepkileri savuşturmak, en azından yatıştırmak ya da sorumlu konumda görünmekten kurtulmak için ileri sürdükleri argüman hep aynıdır: "Türkiye bir hukuk devletidir. Hukuk devletinde yargı bağımsızdır; siyasal mercilerin yargıya müdahalesi söz konusu olamaz." Bu gibi durumlarda yargıçlar tartışmaların konusu ve eleştirilerin hedefi haline gelince de, yargı çevrelerinden şu savunmanın yükseldiğine sıkça tanık olunur: "Yargı, yürürlükteki hukuk kurallarıyla bağlıdır ve bunları aynen uygulamakla yükümlüdür. Dolayısıyla yargının taraf olarak gösterilmesi doğru değildir. Yargı, olayları tarafsız bir şekilde, ama mevcut kurallara göre değerlendirir ve sonuca bağlar. Verilen kararlar, yargıçların kişisel ve siyasal görüş ve eğilimlerinin değil, pozitif hukukun otomatik sonuçlarıdır."

Bu satırları, bundan on dört yıl önce **Yeni Türkiye** dergisinde yayımlanan "**Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı**" başlıklı uzun makalemden aldım. Yargı, o zaman da tartışmaların odağındaydı. Tartışmaları alevlendiren önemli bazı olayları hatırlayalım: Parti kapatma vakaları, DEP'li milletvekillerinin yargılanması; Sivas katliamı, Gazi Mahallesi katliamı, Metin Göktepe'nin katledilmesi davaları...

Bu olaylarla ilgili soruşturmanın yürütülme şekli ve görülen davalardaki adaletsizlikler, içeride ve dışarıda büyük tepkilere yol açmıştı. Özellikle Avrupa'dan gelen sert eleştiriler, dönemin yöneticilerini köşeye sıkıştırmıştı. Onlar da her seferinde, yukarıda aktardığım mealde açıklamalar yapıyorlardı. Ama o sözlere, kendileri dahil, kimse inanmıyordu. Çünkü dilleri ve pratikleri kendilerini alenen yalanlıyordu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ağar çözüme katkıda bulunabilir!

Mithat Sancar 18.07.2012

Mehmet Ağar, yattığı cezaevinde "**memleketin iyiliği ve huzuru**" için çalışmalarını sürdürüyormuş. **Radikal muhabiri**, "karizması"ndan mı etkilendi bilinmez, biraz da güzelleyerek aktarıyor Ağar'ın durumunu ve sözlerini. Haberin ruhu, Ağar'ın uzun zamandır yaratmaya çalıştığı "**ermiş insan**", "**mağdur edilmiş, ama mağrur ve vakur devlet adamı**" imajıyla uyum içinde.

Muhabirden öğrendiğimize göre Ağar, Kürt sorununa odaklanmış. Bir "Kürt raporu" hazırlıyormuş. "Yılların deneyimi var" diyor muhabir. Haksız mı? Elbette hayır! Hakikaten çok önemli bir "deneyim birikimi" var Ağar'ın.

Muhabir, "**sorun çözücü formülü**"nü soruyor; Ağar, "kendinden emin" bir şekilde cevaplıyor:

"Tarihî formüller kafamda ve üzerinde çalışıyorum. Geçmişin hatalarını tekrar mı edeceğiz, yoksa yaşananlardan ders alıp vizyon mu geliştireceğiz? Ben ikincisini tercih ediyorum."

Bu haberin havası, belli ki, **Radikal**'in yönetimini tedirgin etmiş. Muhtemelen yaptıkları şeyin hesabını kamu vicdanına vermekte zorlanacaklarını fark ettiler ve dünkü nüshada bunu düzeltmeye çalıştılar. Bunun için, **Selahattin Demirtaş**'ın sözlerini manşete çıkardılar.

Diyor ki **Demirtaş**, "Rapor tek cümle olmalı: Kürt halkından özür diliyorum. Gerisi hikâye!"

Gerçekten yeter mi bu? Ya da Ağar'ın Kürt sorununun çözümüne hiç mi katkısı olamaz?

Bence Ağar'ın yapması gereken tek şey, "özür dilemek" değildir. Hatta hiç özür dilemeden de "memleketin iyiliğine ve huzuruna katkı"da bulunabilir.

Şüphesiz Demirtaş'ın Eyüp Can tarafından da desteklenen açıklamasında vurguladığı üzere, Ağar'ın "bütün o dönemin suçlarının ve suçlularının ortaya çıkmasını sağlayacak itiraflar"da bulunması çok önemlidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tanımlama iktidarı

Mithat Sancar 25.07.2012

Geçen gün gazetelerde "**Kürtçe park isimlerine iptal**" başlığıyla bir haber yer aldı. Haberin giriş cümlesi, birçok gazete ve internet sitesinde aynıydı: "Diyarbakır merkez Kayapınar ilçesinde Belediye Meclisi'nce Kültür Merkezi'ne verilen Kürt şair 'Cegerxwîn' adı ile 19 parka verilen Kürtçe isimler idare mahkemesi tarafından iptal edildi."

İptal kararıyla sonuçlanan davayı kaymakamlık açmış. Kaymakamlık, bu yetkiyi 5393 sayılı Belediye Kanunu'ndan alıyor.

Davaya bakan Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi, iptal kararını, 31 Temmuz 2006 tarihli "Adres ve Numaralamaya İlişkin Yönetmelik"in 24. maddesine dayandırmış. Bu maddeye göre, "...mahalle, sokak, cadde, bulvar, meydan ve benzeri yerlerin adları, anayasanın temel ilkelerine, yürürlükteki mevzuata, genel ahlaka aykırı, ayrımcılığa ve bölücülüğe yol açabilecek nitelikte tespit edilemez..."

İptal edilen park isimleri ise şunlar: **Zembilfiroş, 33 Kurşun, Derwiş Ewdî, Nefel, Daraşîn, Bêzar, Ciwan, Sosin, Jiyanan Azad, Aşîti, Yek Gûlan, Beybun, Şilan, Roşna, Rojbîn, Rojda, Berfin, Gülistan ve Roşan.**

Kaymakamlık ve mahkeme, belli ki parklara Kürtçe isim konmasını "**ayrımcılığa ve bölücülüğe yol açabilecek**" bir karar, bir eylem olarak görüyor. Cegerxwîn gibi Kürtler için sembol niteliği taşıyan kişilerin onurlandırılmasına ve "**33Kurşun**" gibi Kürtlere yönelik zulümlerin unutturulmamasına yönelik girişimleri de aynı çerçevede değerlendiriyor.

İsimler ve isimlendirme meselesi, bu ülkedeki hâkimiyet sistemini anlamanın çok önemli anahtarlarından biridir. Yerleşim yerlerinin isimlerini değiştirmek ve çocuklara konacak isimleri belirlemek, bu sistemin temel araçları arasında yer alır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin derin anayasası

Mithat Sancar 01.08.2012

Bir grup insan, bir beldede, bir aileye saldırıyor. Yer, **Malatya'nın Süngü beldesi**. Saldırının hedefi **Kürt ve Alevi bir aile**. Peki, saldıranlar kimler?

Merkez medya, devleti yönetenler ve onların destekçileri, bu tür durumlarda genellikle şu cevabı verirler: **"Öfkeli vatandaşlar!"**

"Öfkeli vatandaşlar", tekbirler ve İstiklal Marşı eşliğinde Kürtlere ve Alevilere hakaretler ve tehditler yağdırmışlar, hedefteki ailenin evini kuşatmışlar, taşlar atmışlar, camlarını kırmışlar.

Sonra ne olmuş?

En hafifinden bir muhalif grubun en sakin toplantısına bile tonlarca biber gazı sıkarak güvenlik güçleri, "öfkeli vatandaşlar"ı şefkatle yatıştırmaya çalışmışlar.

Aile fertlerinin beyanlarına göre, beldenin AKP'li belediye başkanı, kendilerine beldeyi terk etmelerini söylemiş.

Hükümetten gelen cılız açıklamalarda ise, olayın kınandığına ve gerekli tedbirlerin alınacağına dair kararlı bir ifade yok. En hafif muhalif taleplere karşı, eften püften gerekçelerle soruşturmalar başlatan savcıların, bu olayda harekete geçtiklerine dair bir bilgi de şu âna kadar mevcut değil.

"Birlik ve beraberlik hamaseti"nin ardında, olayı önemsiz göstermeye yönelik bariz bir niyet ve çaba yatıyor. Bu olayı önemsiz göstermek, aslında saldırganlığı ve ardında yatan zihniyeti meşrulaştırmak anlamına geliyor. Dahası, bu tür saldırganlıklara karşı siyasal ve hukuksal açılardan ikirciksiz bir tavır alınmaması, benzer olayların orada ve başka yerlerde yeniden yaşanmasının zeminini canlı tutmak sonucunu doğurur.

Yakın geçmişe şöyle bir göz attığımızda, **"linç girişimleri"**nin hemen hepsinde benzer bir manzarayla karşılaşırız.

Bu manzarada, **modern Türkiye'nin çok önemli şifreleri** saklıdır.

"Öfkeli vatandaş" tabiri, bu şifrelerden biridir. Belli niteliklere sahip olanları "makbul vatandaş" sayan bir anlayışa işaret ediyor bu söylem. Türk ve Sünni nüfusu memleketin aslî sahibi konumuna yerleştiren, "ötekileri" ise "sözde vatandaş" olarak algılayan bu zihniyet, Türkiye'de çok köklü ve çok güçlüdür.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölümcul paradoks

Mithat Sancar 08.08.2012

Bir sorunu, onu yaratan yöntemlerle çözmeye kalkışmak, Türkiye’de devlet aklının “**parlak buluşlarından biri**”dir. Kürt sorunu, bu “buluş”un en çok denendiği laboratuvar gibidir. Her seferinde sonucun başarısız olması bile, bu “buluş”u yeniden deneme inadını kırmaya yetmiyor maalesef. Hatta başarısızlık, tuhaf bir şekilde, bu yönteme iyice sarılmak gibi bir durum yaratıyor. Paradoks üstüne paradoks yani. Bu muhakemeyi biraz daha ilerletsek, dört başı mamur bir “**paradokslar matrisi**” elde etmemiz işten değil...

AKP hükümeti, bazı dönemlerde bu “akıl”dan uzaklaşmak için epey çaba harcadı. Küçümsenmeyecek mesafeler de alındı bu çabalar neticesinde.

Şüphesiz kolay bir yol değildi gidilen. Kolay olmadığı bir süre sonra anlaşıldı zaten. Tam bu noktada sabır ve kararlılığa fazlasıyla ihtiyaç vardı. Hükümet, bu yolda ilerlemek için ihtiyaç duyulan sabır ve kararlığı göstermedi ne yazık ki.

Dönüp dolaşıp, devlet aklının o parlak buluşuna geldik yine. Kürt sorunu, asayiş/güvenlik politikasının cenderesine sıkıştı bir kez daha.

Bu politika, sürekli baskı ve daha çok şiddet anlamına geliyor. Kürt sorununu yaratan da, esasta bu politikadan başkası değildir. Şimdi çözümü, yine sorunu yaratan politikanın kendisinden bekliyoruz.

Devletin bu aklı, ne yazık ki, devletle savaşanlara da bulaşmış. PKK’nin de benzer akılla hareket ettiğini gösteren çok örnek var. Asayiş/güvenlik eksenli bakışın PKK’deki yansıması, “askerî yöntemleri” neredeyse kutsallık mertebesine yükseltmesidir. Şimdi Şemdinli’de yaptığı, tam da budur. PKK’nin daha önce birkaç kere denediği bu yöntem, daha fazla kan ve daha derin çözümsüzlükten başka sonuç doğurmadı.

Asayişçi bakış ile silahı kutsamak, birbirlerini karşılıklı besledikleri bir kısır döngüye yol açıyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaz ortasında üşümek

Mithat Sancar 15.08.2012

Yazın tam ortasındayız. Sıcaklarıyla ara ara zalimleşen bir yazdır yaşadığımız. Lakin zalimliği sıcaklarından ibaret değil bu yazın. Güneşten kavrulmak bir şey değil. Beter olan, bu sarı sıcakların içinde üşümek. Soğuk rüzgârlar esiyor dört yandan. Parmaklar kasılmış, kelimeler bile donmuş gibi.

Ne yazılır, nasıl yazılır böyle bir havada? Derken, hayatın ustaları sesleniyor farklı mevsimlerden.

Önce bir “**ilk yaz**”ın sade bir portresini çıkaran **Turgut Uyar**’ın sesi duyuluyor. “*Zalim bir ilk yazdı ama yaşadığımız*” diyor, “*işte bunu unutmamalı unutmamalı*” diyor. Sonra, kelimelerin donmuşluğuna yine kelimelerle dokunuyor: “*bir ölüm nefes alırken bir dudakta/ öbür bütün şeyleri nasıl anlatmalı*”...

Bir başka usta, bir “**Yaz Sonu**”ndan sesleniyor, o “nasıl”a bir nevi cevap olarak. “*Kan ve çürümüşlük kokusu*”nun nerelerimize kadar uzanabileceğini anlatıyor **Adalet Ağaoğlu**. Bir başka yerde, yaz ortasında üşümenin adını koyuyor bu büyük usta: “**Ruh Üşümesi**.”

Ölümün soğuk nefesinden başkası değildir yaz ortasında “**ruhları üşüten**”. Uzak mevsimlerden bir ustanın, **Yukio Mişima**’nın “**Yaz Ortasında Ölüm**” başlığıyla anlattığı hâlleri yaşıyoruz sanki. Bir bu yazda da değil sadece. Kaç yıldır her mevsimde üşüyoruz ölümlerle.

Tükeniyoruz üşüye üşüye. Çürüyoruz bir de, ölümün dili yerleştikçe içimize.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Neye şaşırmalı

Mithat Sancar 22.08.2012

Ölümler devam ediyor, acılar büyüyor. Geçen haftaki yazıda **Turgut Uyar**’ın dizeleriyle sorduğum soru, yine karşımda:

“bir ölüm nefes alırken bir dudakta
öbür bütün şeyleri nasıl anlatmalı...”

Önceki gün Antep’te bir “**insanlık suçu**” işlendi. Canlar yitti, bedenler yaralandı, ruhlar bir kez daha örselendi. Bu acılar orta yerde dururken bütün öbür şeyleri anlatmak zor, ama bu acıları anlatacak kelime bulmak daha da zor.

Acılara dair kelimeler tükenişe doğru azalsa da, gözlerde yaş bitmiyor. Kelimelerle yaşadığımız bu hâle şaşırmak gerekmiyor. Çünkü uzun ve tüketici bir tarihi var acının bu coğrafyada. Peki ya gözyaşları! Onlara da şaşırmak gerekmiyor mu? Gece katliam görüntülerini izlerken, **Turgut Uyar**’ın dizeleriyle bu soru da saplandı beynime:

“artık şaşıyorum gözyaşına
hiç unutamam çünkü pazarcıların
haftanın her günü öteye beriye
öteye beriye gözyaşı taşıdığını...”

Televizyonlardan, gazetelerden ve sosyal medyadan taşan sözlere bakarken, asıl gözyaşlarına değil, başka şeylere şaşırmak gerektiğini düşünüyorum. Daha doğrusu, bu başka şeylere ve özellikle bazı şaşırmalara şaşırsak, gözyaşlarını dindirmenin yollarını bulabiliriz gibi geliyor.

Böyle bir saldırının gerçekleşmesini şaşırtıcı bulanlarla başlayalım. Gerçekten de şaşırdılar mı dersiniz ya da kimse şaşırdı mı? Şiddet döngüsünün kaç on yıldır neredeyse hiç şaşmayan bir ritmi olduğunu bilmeyen var mı? Bu ritmin, böyle hunharca saldırılara yol açtığını ya da zemin hazırladığını öğrenmedik mi hâlâ?

Katliamı kimin gerçekleştirdiği konusunda şimdilik bir muğlâklık var. Lakin ardından kim çıkarsa çıksın şaşıracak mıyız?

Gerçi PKK, saldırıyla bir ilgisi olmadığını açıkladı. Ancak PKK'nin önce reddedip sonra üstlendiği nice "eylem" bulunduğunu hatırlayınca, aynı durumun tekrarlanması şaşırtıcı olmayacaktır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çıkmaz sokaklar

Mithat Sancar 29.08.2012

Bu yazın çok zor geçeceği, geçen kıştan belliydi. Tabii görmek isteyenler için...

Neden böyle olduğunu kısaca hatırlayalım: 2011 Haziran seçimleri öncesinde PKK'nin silah bırakmasını hedefleyen **"doğrudan müzakereler"**, sonuç verme aşamasına gelmiş gibi görünüyordu.

Hükümetin daha sonra açıkça sahiplendiği bu **"müzakereler"**in iki temel sütunu vardı. Bir yandan **"Oslo süreci"** diye bilinen zeminde PKK'nin Avrupa ve Kandil temsilcileriyle **"devlet adına"** görüşmeler yapılıyor; diğer yandan Öcalan'la zaten süren görüşmeler **"derinleşiyor"**du. Öcalan'ın, 2011 temmuzunun başlarında yaptığı **"devletle tarihi bir anlaşmaya vardığı"** şeklindeki açıklama, bu derinliğin boyutlarını gösteriyordu.

Öcalan'ın açıklamasından birkaç gün sonra gerçekleşen meşum Silvan saldırısı, bu iyimser tabloyu temelden değiştirdi.

O zamanlar, bu durumdan kimin sorumlu olduğu çok tartışıldı. Hatta **"sorumluluk meselesi"** bütün tartışmaların merkezine oturdu. Bu konu, elbette önemliydi, önemini bugün de koruyor. Ama en az bunun kadar, hatta bundan daha önemli bir soru vardı: Bundan sonra ne olacak, ne yapmak gerekir?

Bu soru da tartışıldı şüphesiz, ama yeterince değil.

Hükümetin bu soruya cevabı, **"müzakere yaklaşımı"**nı bırakmak, bütün ağırlığı **"güvenlik politikaları"**na vermek oldu. Bu politikaların hedefi; askerî, adli ve diplomatik yöntemlerle PKK'yi etkisiz hâle getirmektir.

Bu çerçevede KCK operasyonlarına hız verildi. Barzani yönetimiyle temaslar sıklaştırıldı. Kış aylarına yaklaşılrken de, askerî operasyonlar yoğunlaştırıldı. Kandil'e hava saldırıları gerçekleştirildi. Irak sınırının öte yakasındaki PKK kampları ve sığınakları bombalandı. Sonuçta, PKK'ye ağır kayıplar verdirildi.

"Güvenlik konsepti"nin mimarları ve savunucuları, bu politikaların en fazla altı ayda hedefine ulaşacağından, yani PKK'nin belinin kırılacağından emin görünüyorlardı. Bu nedenle, aksi durumda ne olacağını sorgulamaya gerek görmüyorlardı. Mesela geçen yılın sonlarında bir söyleşide sorduğumuz şu soruları tartışmaya tenezzül bile etmiyorlardı: **"Eldeki bütün askerî imkânlar kullanıldıktan sonra, belirlenen hedefe ulaşılmasa, yani PKK'nin beli kırılmasa ne olacak? PKK, bu politikalara, şehirlerde ve kırsal alanda büyük çaplı eylemlerle cevap verirse ne yapılacaktır?"**

Şimdi işte tam da bu noktadayız.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nakarat

Mithat Sancar 05.09.2012

Sanki her şey kendini tekrar ediyor. Kürt sorunundan söz ediyorum tabii ki.

Öncesini şimdilik bir kenara bırakalım, son 20-30 yıla bakalım.

Şiddetin belirleyici olduğu zamanlarda, siyasal gerilim ve toplumsal kutuplaşma yükseliyor. Bakış açıları daralıyor, zihinler büzülüyor. Tefekkürün yerini, savaş ortamlarının tipik refleksleri alıyor. Karşı tarafı ezme veya alt etme hedefi, siyasal varoluşun yegâne temeli hâline geliyor. **“Taraf tutma”** ya da **“mevzi alma”** eğilimi yaygınlaşıyor, **“safını belirleme”** baskısı ağırlaşıyor. **“Dost- düşman ayrımı”**, bütün hâl ve hareketlere siniyor. Ara alanlar hızla daralıyor, eleştirel sesler giderek kısılıyor. Kayıplar büyüyor, yeni yaralar açılıyor, eski yaralar derinleşiyor.

Sonra bir şeyler oluyor, hava tümünden değişiyor. Diyelim, “tarafklar” bu gidişin sonunun iyi olmadığını fark ediyor veya yeni bir taktik ya da stratejik hesap yapıyor ve frene basıyor. Savaşın uğultuları, çözüm ve barış sözleri rüzgârlarınca dağıtılıyor.

“Çözüm” niyetleri ve buna eşlik eden çabalarla birlikte, yumuşak bir iklim geçiliyor. Umutlar yeşeriyor. Yeni arayışlar ortaya çıkıyor, farklı sesler duyulur oluyor. Çok uzak sanılan ihtimaller gerçeğe dönüşüyor. Olmaz denen adımlar atılıyor.

İyimserlik ve umut devreleri, yani çözüm ve barış arayışları, Türkiye’nin AB’ye tam üye adayı olarak kabul edildiği tarihten, ama özellikle AKP’nin hükümet olduğu 2002’den sonra daha fazla yoğunlaştı, daha fazla görünürlük kazandı.

Silahları susturmak ve çözümün yolunu açmak için muhtelif denemeler yapıldı. Ama bunların hiçbiri **sürdürülebilir** bir hâle gelmedi. Kalıcı ve dayanıklı bir çözüm süreci bir türlü inşa edilemedi. Esas meselemiz de bu galiba.

Silahsızlanma ve çözüm girişimlerinin tıkanıdığı yerlerde, her iki taraf da en iyi bildiği yola, yani savaş alanına kolayca geri döndü.

Çatışma çözümüyle ilgili araştırmalarda ısrarla vurgulanan bir husus vardır: **Çözüm havasının doğması, barış umutlarının güçlenmesi, bir şans olduğu kadar, büyük bir risktir de.**

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Huzursuzluk

Mithat Sancar 12.09.2012

“Huzursuzluğun dingin filozofu” mu desek, **“sıkıntının iltimasız dili”** mi, **“hüznün mütevazı şairi”** mi yoksa?

Fernando Pessoa'dan söz ediyorum; edebiyat tarihinin benzersiz figüründen. 19. yüzyılın son diliminde doğan, ellisine varmadan hayata veda eden Portekizli yazar. Çok yönlü, çok kimlikli, çok farklı bir şahsiyet.

Pessoa'nın başyapıtı, **Huzursuzluğun Kitabı**. Benim de başucu kitabım; Türkçeye tercüme edilmeden çok önce başucuma yerleşen bir kitap. Ne zaman huzursuzlukla kuşatılsam, ne zaman sıkıntıyla dolsam, sığınmak için aradığım "**sonsuz bir hücre**".

Sabah yazı yazacağım için, son bir haftada neler olup bittiğine bakmam, daha doğrusu hafızamı tazelemem lazım. Gecenin geç saatlerinde başladığım basın turunun her adımı, huzursuzluğun girdabına sürüklüyor beni.

Her yerden ölüm fişkırıyor. İnfilak eden cephaneliklerden, batan göçmen teknelerinden, dağlardan, şehirlerden.

Ülke bir "**ölüm tarlası**"na dönmüş sanki. Konuşmaların çoğu, bu tarlayı beslemeye ayarlanmış gibi. Tehditler, küfürler, aşağılamalar, meydan okumalar.

Adalet diye bildiğimiz aygıt da, bu tarlanın su kaynağı gibi işliyor adeta. Tecavüzcüler kollanıyor, adam öldüren güvenlik görevlileri korunuyor. Buna karşılık, mevcut iktidara veya düzene rahatsızlık verenler, sadece sözlerinden ya da fikirlerinden dolayı ceza kısıncasına alınıyor.

Öfke, garaz, intikamcılık, kötöleme, kısacası hınç sarmış dört yanımızı. Bir tıkanma hâlinin tipik yansıması, diye tasvir eder **Max Scheler** bu havayı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öfkelerimiz ve biz

Mithat Sancar 19.09.2012

Öfke, toplumsal ruh hâlimizi belirleyen başlıca duygu hâline geldi.

Öfke hep vardı aslında; olması da gerekir.

Bir işarettir öfke. Bir şeylerin yolunda gitmediğinin işareti. Bireylerin de toplumların da hayatlarında her şey her zaman yolunda gitmeyeceğine göre, öfkenin ortaya çıkması kaçınılmazdır; dahası iyidir de. Zira öfkenin varlığı, bir şeylerin yolunda gitmediği konusunda ciddi bir uyarıdır. **Harriet Lerner**'in, çoksatar kitabı **Öfke Dansı**'nda belirttiği gibi, "*öfkemiz incindiğimizi, haklarımızın ihlal edildiğini gereksinimlerimizin ya da isteklerimizin doğru şekilde karşılanmadığını gösteren bir ileti olabilir.*"

Mesele, öfkenin varlığında değil, her şeyden onu önce doğuran veya onunla dışa vuran sorunların farkına varıp varmamakta yatar. Sorunların farkına varmak, "**öfkeyi yönetebilmek**" için ilk hayati adımdır. Lakin öfkenin nasıl yaşanacağı ve ne gibi sonuçlar yaratacağı, temelindeki sorunlara nasıl yaklaşılabileceğine bağlıdır.

Sorunlarla baş etme yolları bulamazsanız, öfke benliğinizi ele geçirir. "**Kızgınlık, hışım, hiddet, gazap**" duyguları içinde kıvranır, saldırganlık eğiliminin ve arzusunun esiri hâline gelirsiniz.

Toplumlar için de aynı şey geçerlidir. Sorunları yönetmezseniz, öfkenin dayanılmaz ağırlığının altında ezilmeye başlarsınız.

Sorunlarla baş etmeyi beceremeyen siyasi aktörler, genellikle “**öfkeyle oynama**”ya başlarlar. İlk hedefleri, öfkenin taşıdığı yıkıcı enerjinin kendilerine yönelmesini engellemektir. Bunun için de, günah keçileri yaratmaya başlarlar. Kitlelerin gazabından korunmak için, onlara kurbanlar sunmaya yeltenirler.

Kürt sorununda bir çözümsüzlük girdabına girmiş, debelenip duruyoruz. Bu, bir hakikat. Hakikat acıtır ve biz çoğu zaman yaptığımız gibi, hakikatle yüzleşmekten kaçınmaya çalışıyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balyoz Davası'nın anlam ve önemi

Mithat Sancar 26.09.2012

Türkiye, bir süredir darbelerle ve darbecilerle hesaplaşmaya çalışıyor. **Balyoz Davası**, bu çabanın önemli, hatta en önemli ayağını oluşturuyor. Geçmişimizde bir benzeri yok bu davanın. Aslında darbelerden söz açıldığında akla gelen ülkelerde de bununla kıyaslayabileceğimiz bir tecrübe mevcut değil.

Belki **İspanya'da 23 Şubat 1981'de yaşanan darbe girişimini** bu çerçevede ele alabiliriz. Bu tarihte, **Antonio Tejero** adında bir yarbay, eski düzene dönüş “hayali”yle, 200 silahlı askerle İspanyol parlamentosunu basmıştı. Valencia ve Madrid'den de bazı komutanların da katıldığı bu darbe girişimi, ordu içinden gerekli desteği alamamış ve başarısızlığa uğramıştı. Yarbay Tejero ve diğer darbeciler ertesi gün değişik saatlerde teslim olmuş, sonra da yargılanmışlardı. Toplam otuz kişinin yargılandığı davada Tejero 30 yıl hapse mahkûm edilmişti.

Görüldüğü gibi, **Yarbay Tejero vakasında**, darbeye açık ve tam teşebbüs söz konusu. Yargılama sürecinde kayda değer bir tartışma yaşanmadı. İspanya, bu olaydan sonra, demokrasiyi inşa sürecini kararlılıkla sürdürdü. Böylece Franco döneminin meşruluk dayanaklarını tasfiye ederek, yeni Tejeroların yeşerebileceği zemini kuruttu.

Darbecilerin yargılandığı en çarpıcı örneklerden biri Arjantin'dir. **Cengiz Çandar**'ın da bu bağlamda zikrettiği **Arjantin örneğinde**, 1976'daki darbeye başlayan askerî yönetim, Falkland Savaşı'nın yol açtığı gelişmeler sonucu 1983'te çöktü. Demokrasiye geçildikten sonra, geçmişle hesaplaşma yönünde bir sürü şey yapıldı. Bunlar arasında, **cunta liderlerinin yargılandığı dava** özel bir yere sahiptir. 22 Nisan 1985'te başlayan ve yaklaşık sekiz ay süren yargılamalar sonunda, mahkeme cuntanın iki liderini ömür boyu, diğerlerini de çeşitli hapis cezalarına çarptırmıştı.

Görüldüğü gibi, Arjantin örneği de, Balyoz Davası'yla kıyaslanabilecek nitelikte değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Esaslar ve teferruatlar

Mithat Sancar 03.10.2012

AKP kongresinin ilk bakıştan bir özeti: Neredeyse bütün teferruatlar düşünülerek hazırlanmış bir salon ve sahne. Disiplinli bir seyirci topluluğu. Çoğu kişinin “büyüleyici” bulduğu bir atmosfer.

Salon, Ankara Spor Salonu’ndan, seyirciler de salondakilerden ibaret değil şüphesiz. Sahne, ülkenin ortasına kurulmuş, toplumun büyük bir kısmının gözü kulağı o sahneye çevrilmiş.

Anlaşılır bir durum. Zira ülkeyi on yıldır yöneten ve daha epey bir süre yöneteceği kesin gibi görünen bir partinin, “**dönüm noktası**” olarak ilan edilmiş bir kongresidir sözkonusu olan. Partinin lideri ve ülkenin başbakanı Erdoğan da, günler öncesinden televizyonlardaki programlar aracılığıyla, zaten normal sayılabilecek bu büyük ilgiyi daha da arttırdı.

Kongrenin en önemli bölümü, aslında kalbi, **Erdoğan’ın konuşması**. Oradan çıkacak mesajları bekliyor herkes dikkatle.

Konuşmanın bariz özelliği: **Ustaca bir belagat, yüklüce bir hamaset**. İçerikte “yeni” sayılabilecek pek bir şey yok.

Derken, 63 maddeden oluşan bir “**yol haritası**” kitapçığı dağıtılıyor salondakilere. Konuşmada yer almayan birçok husus burada var. Konuşmanın aksine, önemli vaatler, ciddi mesajlar içeren bir metin bu.

Erdoğan’ın konuşması ve “yol haritası” metni dâhil kongrenin bütün kurgusu, “esaslar” ile “teferruatlar” arasında yaratılan ince bir paslaşmaya dayanıyor sanki. Konuşmada beklediğini bulamayanlara, konuşmayı teferruat, metni esas sayma imkânı veriyor bu kurgu. Aynı şekilde, “yol haritası” metninden rahatsız olabilecekler de, konuşmayı esas, metni teferruat görme imkânına sahipler bu kurguda.

Kongrenin kurgusu, sanki **buz patenindeki program ayırımı**ndan ilhamla hazırlanmış. Malum, buz pateninde “**zorunlu**” ve “**serbest**” diye iki program var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi yol, hangi harita

Mithat Sancar 10.10.2012

Diyarbakır Emniyet Müdürü Recep Güven, Kürt sorununa dair çok önemli şeyler söyledi. Devletin geçmişte vahim “hatalar” yaptığını belirtti. Bugün yaşadığımız acıların ve açmazların kaynağında bu “hatalar”ın yattığını anlattı.

Recep Güven’in açıklamalarını, sadece “**insanî hassasiyet**”in yansıması olarak görmek, çok yetersiz ve yüzeysel bir değerlendirme olur. Şüphesiz, bütün ölümlere üzülmek gerektiğine işaret eden sözleri, insanî ve vicdanî bir boyut içeriyor. Ancak bu boyutu, diğer sözleri örtecek şekilde öne çıkarmak, açıklamanın bütününe ve aslî anlamına haksızlık olur.

Aslında Güven, “**geçmişteki hataları**” dile getiren ilk devlet görevlisi değil. Meselâ “geçmiş”in baş aktörlerinden biri olan **Mehmet Ağar** da, benzer şeyleri birkaç defa söyledi. Yine eski Genelkurmay Başkanları dâhil, “geçmiş”i iyi bilen askerî şahsiyetlerden de, “yapılan hatalara” ilişkin açıklamalar duyduk.

Bu itiraflar zincirinin en öneli halkası, hiç şüphe yok, **Başbakan Erdoğan'ın, Ağustos 2005'teki Diyarbakır konuşmasıdır**. Geçmişteki yanlışlıklara vurgu yaptığı bu konuşmasıyla Erdoğan, ilk kez devlet adına Kürtlerden dolayı da olsa özür dilemişti.

Başbakan'ın bu konuşmasını şimdilik bir kenara koyalım, Recep Güven'in açıklamalarını diğer devlet görevlilerinin sözlerinden farklılaştıran şeyin ne olduğuna bakalım.

Güven, geçmişteki hatalardan söz ederken, soyut bir belirleme yapmakla kalmıyor, somut örnekler veriyor. Mesela açıkça *"Boşaltılan her köyün aslında geleceğimize tehdit olduğunu biliyorduk. Meçhule giden insanların herhangi bir sisteme tabi olamayacağını da biliyorduk"* diyor. Böylece Kürt sorununu kangrenleştiren en kıyıcı iki uygulama olan **"köy yakmalar"**ın ve **"faili meçhuller"**in birer devlet politikası olduğunu lafı pek de dolandırmadan ilan ediyor. *"Bugün yaşadığımız sorunun temelinde bu var"* diyerek de, Kürt sorununun **"çözumsuzlük girdabı"**na sürüklenmesinde bu politikaların belirleyici rol oynadığına dikkat çekiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dil meselesi

Mithat Sancar 17.10.2012

Ne olacak bu **"dil meselesi"**? Yok, sadece **"anadili"**nden söz etmiyorum, her alanda karşılaştığımız köklü bir soruna dikkat çekmek istiyorum. Yine de "dil meselesi"ni en iyi teşhis edebileceğimiz alan, Kürt sorunu ve bu sorunun kalbini oluşturan "anadili" konusudur.

Bu ülkedeki milyonlarca insanın "anadili" olan Kürtçe, uzun yıllar inkâr edildi ve aşağılandı. Çok değil, daha birkaç yıl öncesine kadar **"hâkim dil"** buydu.

Anadillerini yasaklamak, inkâr etmek ve aşağılamak, Kürtlere yapılan en büyük zulümdü. Bu zulüm, Kürtlerde çok derin yaralar açtı.

Dünyada böyle bir muameleye reva görülmüş başka bir dil ve böyle bir zulme maruz kalmış başka bir halk bulmak gerçekten zordur.

Böyle bir zulme rağmen varlığını sürdüren başka bir dil ve kimliğini koruyan başka bir halk bulma da zordur.

Kürtçe üzerindeki yasaklar büyük ölçüde kalktı. Bu dilde yayın yapan bir resmî televizyon kanalı var. Okullarda seçmeli dersler arasına sokuldu. Üniversitelerde sayıları çok az da olsa Kürt dili bölümleri açıldı. Kürtçenin mahkemelerde kullanılmasının önündeki engellerin kaldırılması, kamu makamları önünde tercümeyle mazhar hâle getirilmesi falan planlanıyor.

Peki, bütün bunlar "dil meselesi"ni halletmeye yetmiyor mu? Ya da bunlar az buz şeyler mi?

Pek çok kişi, değişik niyet ve saiklarla bu veya benzer soruları soruyor. Aslında bunlar soru falan değil. Açıkça **"bu Kürtler daha ne istiyor"** diyemediği için, böyle soru kipiyle konuşuyor çoğu kimse.

Bu anlayışta, inkârcılığın bir başka versiyonu saklıdır. Anadilinde eğitim olmadan dile ilişkin diğer "hakların" boşlukta kalacağı gerçeğinin inkârıdır burada sözkonusu olan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otomatik otoriter ruh

Mithat Sancar 31.10.2012

Siyasi kararları ve eylemleri bir akla, bir mantığa dayandırmak her zaman kolay olmuyor. Özellikle “**geçiş dönemleri**”nde akıllar fazlasıyla karışabiliyor.

Türkiye uzun süredir bir nevi “geçiş dönemi”nden geçiyor. Böyle dönemlerde eski sisteme ait dengeler sarsılır ve güçler yeniden dizilir. Eski sistemin egemenleri kudretlerini adım adım yitirirler.

Bu durumun gerçekleşmesi nispeten hızlı olur, teşhis edilmesi de zor değildir. Çok daha zor olanı, **eski sistemin değerlerinin ve aklının/mantığının çözülmesidir**. Bu değerler, bu akıl ve mantık etkilerini uzun süre korurlar. Bu değerlerin temsilcileriyle çatışarak iktidar olanlar, bilerek ya da bilmeyerek, o değerlere göre hareket edebilirler. Yeni iktidar kadroları eski değerlerle uyum içinde davrandıkça, eski sistemin ürettiği sorunları çözme imkânını ve becerisini de kaybetmeye başlarlar. Hatta o sorunları daha da karmaşık hâle getirirler. Bu hâl, hem kendilerini hem de toplumu ciddi çıkmazlara doğru sürükler.

Gündemimizi belirleyen iki önemli olay var. Biri ellinci gününe giren **açlık grevleri**, diğeri **29 Ekim mitinglerinin** yasaklanması ve ardından yaşananlar.

Yeni yöneticiler, yani AKP hükümeti, her iki olaya da eski sistemin mantığı ve değerleri çerçevesinde yaklaştı. Hükümetin üslubu ve tutumu, neredeyse tıpa tıp eski sistemden alınmış gibidir.

Hükümet, açlık grevlerini önce görmezden geldi. Ancak eylemler, ölüm veya kalıcı hasar sınırına yaklaşıncı ve kamuoyundan da tepkiler gelince ilgilenir gibi yaptı. **Adalet Bakanı Sadullah Ergin**’in yapıcı çabaları, hükümetin çözüm için girişimde bulunacağına dair bir umut yarattı. Lakin **Başbakan Erdoğan**, partisinin dünkü grup toplantısında, maalesef bu umutları (en azından şimdilik) söndüren bir dille konuştu.

Diyor ki Başbakan, “**Devlet şantaja, tehdide boyun eğmez, pabuç bırakmaz**”. Bu dilin, bu yaklaşımın, geçmişte derin insani acılara ve ağır siyasi tahribata yol açan muktedirlerin aklından ve değerlerinden zerre bir farkı yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaralardan öğrenmek

Mithat Sancar 07.11.2012

Bu yazıyı yazdığım şu gün, yaklaşık 700 kişinin sürdürdüğü açlık grevlerinin 56. günü. Dün itibarıyla, binlerce kişi daha açlık grevine başladı.

Bülent Arınç, dün önemli açıklamalar yaptı açlık grevleriyle ilgili. **Üslubu özenli, değerlendirmeleri de olgun ve yapıcıydı.**

Arınç'ın açıklamaları, açlık grevlerinin sona ereceğine dair ciddi bir beklenti yarattı. Ben de, her an iyi bir gelişme olabilir diye bekliyor ve yazıyı ağırdan alıyorum.

Az önce, **KCK Yürütme Konseyi Başkanlığı**'nın bir açıklaması düştü internete. Açıklamanın son bölümündeki şu satırların altını çiziyorum: *"AKP hükümetini ...direnişçilerin taleplerini karşılamayı bir zafiyet ve geri adım atma olarak algılamadan, çözüm için çaba gösterenlere olumlu karşılık vererek, üzerine düşeni bir an evvel yerine getirmeye çağırıyoruz."*

Bu sözleri, Arınç'ın hamlesine olumlu bir karşılık ve açlık grevlerini sona erdirmeye yönelik bir hazırlık olarak yorumluyorum.

Derken, **Selahattin Demirtaş**, *"sorunun diyalog ve karşılıklı adımlarla bir iki gün içinde çözümünü umdukları"* şeklinde bir açıklama yapıyor.

Taraflar arasında doğrudan görüşmeler var mı yok mu bilmiyorum; ama bu karşılıklı açıklamalar yapıcı bir diyalogun başladığı anlamına geliyor.

Şimdi gelen bir habere göre de, **Cumhurbaşkanı Abdullah Gül**, saat 17:00'de **Adalet Bakanı Sadullah Ergin**'le görüşecek. Bu haber, açlık grevlerinin sona ermesini sağlayacak girişimlerin yoğunlaştığını gösteriyor.

Bütün gelişmeler, açlık grevlerinin her an bitebileceğine işaret ediyor. Böyle olmasını diliyor ve böyle olacağını varsayarak yazıya devam ediyorum

Ölümler gerçekleşmeden açlık grevlerinin sona ermesi, şüphesiz çok değerli **"bir çözüm"**dür. Lakin şu soru da ister istemez akla takılıyor: Peki, bu noktaya varmak bu kadar zor muydu ya da neden bu kadar geciktik?

Açlık grevi yapan tutuklu ve hükümlülerin taleplerinin makul ve meşru olduğu konusunda yaygın bir kabul var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi kibir ve milli kibir

Mithat Sancar 14.11.2012

Geçen hafta bu vakitler, açlık grevlerini sona erdirecek önemli işaretler arka arkaya geliyordu. Doğrudan temaslar, yapıcı mesajlar, bu yöndeki beklentileri bir hayli yükseltmişti.

Sadullah Ergin'in çabalarına ve **Bülent Arınç**'ın açıklamalarına, **Selahattin Demirtaş**'tan ve **KCK Yürütme Konseyi**'nden olumlu karşılık gelmişti. "Çözüm" için şartlar olgunlaşmıştı sanki.

Hükümet cenahından gelen açıklamalarda, **"anadilinde savunma hakkı"**nı tanıyan düzenlemenin kısa zamanda gerçekleşeceği, **Öcalan'a uygulanan tecridin kaldırılması için de "makul bir yol haritası"** üzerinde mutabakat sağlanabileceği mesajları vardı.

BDP ve KCK kanadının açıklamalarına da, bu çerçevenin açlık grevlerini sona erdirmek bakımından kabul edilebilir bulunduğu havası hâkimdi.

Evet, çözüm çok yakındı, her şey hazır görünüyordu. Geriye bir **“küçük ayrıntı”** kalmıştı: **Yurtdışı gezisinde bulunan Başbakan’ın ülkeye dönmesi ve “tamam” demesi.**

Belki ben fazla iyimser bakıyorumdur, ama görebildiğim kadarıyla Başbakan’ın yukarıdaki çerçeveye uygun mesajlar vermesi, öncelikle havayı yumuşatacak ve çok büyük ihtimalle açlık grevlerini sona erdirmenin kapılarını ardına kadar açacaktı.

Başbakan döndü, ama o kelimeyi söylemedi. Bu bir yana, gerilimi körükleyen, sorunu akut hâle getirecek sözler sarf etti. Daha ülkeye dönmeden **idam meselesini** daha da hararetlendirerek gündemde tuttu, açlık grevlerindeki aşığlayan ve tahrik eden üslubunu sürdürdü.

Daha önce sayısız kez olduğu gibi, **yine bir “çözüm”ün eşiğinden büyük bir “kriz”in kıyısına** savrulduk. Bu “kriz”in de, öncekiler gibi, yeni “kırılmalar” yaratması ihtimali maalesef çok yüksek.

Peki, Başbakan, neden “tamam” demedi?

Bu sorunun cevabını, başkanlık sistemi ve cumhurbaşkanlığı seçimi gibi hesapların ötesinde ya da daha derinlerde aramak lazım. Anahtar kelime ise, **“kibir”**dir bence.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan’ın sürprizleri

Mithat Sancar 28.11.2012

Başbakan’ın **“sürpriz çıkışları”**na alıştık artık. Bu tür açıklamaların hepsinde derin bir mana ya da plan arayanlar da var; bunları, gündem değiştirmeye yönelik basit bir siyaset oyunu olarak görenler de.

Her iki tutum da bana abartılı geliyor. Fakat bu abartının, masum bir yanılsamadan kaynaklandığını düşünmüyorum.

Başbakan’ın “sürpriz çıkışları”, genellikle **“demokrat çevreler”**in hassas olduğu konulara ilişkin. Kürtaj, idam ve en son **Muhteşem Yüzyıl** dizisi ilk akla gelen tipik örnekler.

Bu açıklamalara tepki gösterenlerin hepsinin, demokratik değerleri dert ettiklerini söylemek mümkün değil. Bu değerleri umursamadıklarını bildiklerimiz için, esas mesele, nasıl olursa olsun hükümete vurmak. Burada, demokrasiyi korumaya ve geliştirmeye yönelik bir eleştiri niyeti aramak boşuna.

Başbakan’ı kayıtsız şartsız destekleyenlerin de esas meselesinin demokrasi, özgürlük, çoğulculuk gibi değerler olmadığını söyleyebiliriz.

Bir de, “demokrat çevrelerde”, Başbakan’ın demokrat bir zihniyet dünyasıyla hiç bağdaşmadığı aşikâr olan söz ve tavırlarını siyasetin meşru cilvesi gibi kabul etmeye ve geçiştirmeye meyyal olanlar var.

Bana göre, bu tutumun köklerinde, **amaçlarla araçların ve reel siyasetle değerlerin her zaman örtüşmesi gerekmediği şeklindeki anlayış** yatıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerilim politikası ve şeytan döngüsü

Mithat Sancar 05.12.2012

BDP’li vekillerin dokunulmazlıklarını kaldırma tartışmasının, basit bir gündem değıştirme taktiğini çok aşan boyutlara sahip olduğu daha baştan belliydi. En az iki nedenle bu böyle.

Birincisi, dokunulmazlıkların kaldırılması; kürtaj, idam vb. konulardan farklı olarak, somut bir süreç meselesidir. Bu süreç işlemeye başladı zaten. Bundan sonra, “**patika teorisi**”nin devreye girmesi ihtimali çok yüksek. Yani bu süreci başlattıktan sonra, ileriki aşamalarda durmak veya geri dönmek isterseniz bile, bunu başarmanız hiç kolay değil. Patikaya girdikten sonra, genellikle yolun akışını ve sonunu siz değil, patikanın kendisi belirler.

İkincisi ve daha önemlisi, tartışmayı başlatan Başbakan, dokunulmazlıkların kaldırılmasına “**kesin karar vermiş**” gibi görünüyor. Şimdiye kadarki konuşmaları, tam bir **kararlılık gösterisi**. Bu gösteriyle, herhalde partisinin Meclis grubunu mutlak kontrol altında tutmayı hedefliyordur. Nitekim **Anayasa’nın 83. maddesinin** açık hükmüne rağmen, grubuna adeta emir yoluyla bu kararını dayatmakta bir beis görmüyor.

Öte yandan Başbakan, üslubundaki sertlik dozunu da giderek arttırıyor. Sadece haklarında fezleke hazırlanmış olan milletvekillerini kesin suçlu gibi sunmakla kalmıyor, bir bütün olarak BDP’yi de “**şeytanlaştırma**”ya devam ediyor. Anlaşılan böylece, dokunulmazlıkları kaldırma meselesini bir “**milli dava**” hâline getirerek bir nevi “**seferberlik havası**” yaratmaya çalışıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsan hakları ve Ankara’nın ruhu

Mithat Sancar 12.12.2012

10 Aralık, bütün dünyada **İnsan Hakları Günü** olarak kutlanır.

İnsan Hakları Günü’nün ritüellerinden biri, belki de en önemlisi, başta hak örgütleri olmak üzere çeşitli kuruluşların, önceki yıldan bu yana yaşanan gelişmelere ve özellikle ihlallere dair bilançolar çıkarmalarıdır.

Yayınlanan raporlara bakınca, Türkiye’nin son bir yıllık insan hakları karnesi hiç iyi görünmüyor.

Bunun Türkiye için yeni bir durum, bir sürpriz olduğu söylenemez. Zira uzak ve yakın geçmişi insan hakları alanında vahim ihlallerle dolu bir ülke burası.

Ne var ki, bu tablo son on yılda nispeten düzelmeye başlamıştı. AKP’nin hükümet olduğu 2002 yılından itibaren, insan hakları ve demokrasi adına önemli reformlar yapıldı. 2006 yılının başlarına kadar da ciddi mesafe kat edildi. Ondan sonra gidiş değışti. Reformlar önce yavaşladı, sonra durdu. Hatta bazı konularda

geriye dönüş bile yaşandı. Arada yine bazı düzeltmeler ve iyileştirmeler gerçekleştiyse de, tablonun bütünü son altı yılda bir türlü iç açıcı hâle gelmedi. Haziran 2011 seçimlerinden bu yana ise, iç karartıcı yerler giderek çoğalıyor.

Bu durumun nedenlerine dair kaba bir bilanço çıkarmaya çalışayım:

Reformların hızlı ve yoğun olduğu dönem (2002-2006), “**AB Uyum Süreci**” denen zaman dilimini kapsıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçmediğimiz yol

Mithat Sancar 19.12.2012

19 aralık çarşamba, s. 9

MEO VOTO

Mithat Sancar

Seçmediğimiz yol

Taraf, benim gözümde ve benim için bir **yol hikâyesidir**. Bu kadarı, *Taraf*’ın “**farklılığı**”nı açıklamaya yetmez elbet. Zira bütün hayatlar, eninde sonunda birer yolculuktur ve her yolculuk iyi kötü bir hikâyedir. O hâlde sadece “yol hikâyesi” demekle, *Taraf*’a mahsus bir tasvir yapmış olmuyorum. Bunun için, gidilenin nasıl bir yol ve yaşananın nasıl bir hikâye olduğuna dair de bir şeyler söylemem lazım.

Seçilen yol, hikâyeyi de büyük ölçüde belirler. Yani seçilen yolu biraz tarif edersek, hikâyenin neden böyle şekillendiği hakkında da epey fikir verebiliriz.

Taraf’ın seçtiği yol nedir sorusunun cevabı çok basit aslında. Hikâyenin “**büyü**”sü de, bu basitlikte yatıyor galiba. Basit bir şeyi büyüü bir tarzda dile dökmek, şairlerin işidir. Ben de haddimi bileyim, sözü bir şaire vereyim.

Şairin adı, **Robert Frost**. Birazdan okuyacağınız şiiri, Türkçeye de çevrilmiş. İnternette baktım, üç farklı çevirisini buldum. Şiirin adı da, her çevirmene göre değişmiş. Kimi **Gidilmeyen Yol** demiş, kimi **Yol İkiye Ayrıldı**, kimi de **İki Yol**. Orijinali, **The Road Not Taken**. Eski defterlerimi karıştırdım, bunların dışında başka bir isimle başka bir çevirisini yıllar önce yazdığımı gördüm; ne yazık ki bu çevirinin kime ait olduğunu not etmemişim. Karşılaştırdım, en çok bu çeviriyi sevdim. Başlık, **Seçmediğim Yol**:

Bir sonbahar ormanındaki yol ikiye ayrılıverdi,

Üzüldüm her ikisi boyunca gidemediğime

Yalnız bir yolcuydum, durdum uzun uzun

Ve baktım görebildiğimce yollardan birine

Ağaç diplerindeki yeşillikler arasında kıvrıldığı yere dek

Sonra diğeri seçtim, adil olmak ona da hak tanımak için,
Ve belki de sahip çıkabilmek için.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olaylar!

Mithat Sancar 26.12.2012

Haftada bir yazdığım için, yazıya hazırlık olsun diye, son birkaç günün “**önemli olayları**”nı içeren bir liste yaparım. Memlekette hiç “önemli olay” sıkıntısı çekilmediği için, liste de hep kabarık oluyor hâliyle.

Bu haftaki listemiz de epey zengin. “**ODTÜ olayları**”, son gelişmelerle birlikte listenin başına tırmandı. Oysa iki gün öncesine kadar, **Maraş katliamını** anma girişimlerinin engellenmesi “olayı”nı en üste koymuştum. Geçen cuma günü ise, **Başbakan’ın NTV ile Star televizyonlarının ortak yayınında yaptığı “olay” açıklamalar**, ilk sıradaydı. Başbakan’ın sözlerinden de “**Uludere olayı**”na ilişkin olanları öne çıkarmıştım.

Devlet ve/veya hükümet yanlısı medya, önemsizleştirmek ya da devletin ve/veya hükümetin sorumluluğunu örtbas etmek istediği zaman, yaşananları “**olay**” diye verir. Mesela katliamlar, birden “olay” oluveriyorlar; “Uludere olayı”, “Maraş olayları” gibi...

Devleti kurtarmayı ve aklamayı asli misyonu olarak gören medya, önemsizleştirmeyi veya sorumluluğu gizlemeyi yeterli görmediğinde, bir adım daha atıyor ve mağdurları/ kurbanları “suçlu” gösterecek bir dil kullanıyor.

“Uludere olayı” diye sunulmak istenen şey, o “olay”a maruz kalanlar ve onların acısını içinde hissedenler için “**Roboski katliamı**”dır. Üzerinden bir yıl geçti, bombalamanın nasıl gerçekleştiği ve sorumluları aydınlatılmadı.

Başbakan, “özür” kelimesini duyunca bile müthiş öfkeleniyor. Ölenleri suçlayan ve yakınlarını aşağılayan sözler sarf ediyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman vs.

Mithat Sancar 02.01.2013

Bu yazıyı, yılın ilk gününde yazıyorum. “**Yılbaşı**”nı, zamanın kesin ve keskin dönemeçlerinden biri olarak algılarız. Hayatın bu algıyla örtüşmediğini biliriz oysa. Bu yüzden “**zamanın hakikati nedir**” sorusuyla uğraşır durur zihnimiz.

Soruyu “**zaman nedir**” diye de sadeleştirebiliriz. Ama bununla cevabı kolaylaştırdığımız çok şüpheli. Hatta daha da karmaşıklaştırdığımızı bile söylemek mümkün.

Norbert Elias, Zaman Üzerine adlı değerli eserine, “zaman nedir” sorusuna verilmiş bir cevapla başlar. Başka

birçok konuya uyarlanmış ve uyarlanabilecek bu cevap, “yaşlı bir bilge”nin sözleri olarak aktarılır bu kitapta: “Bana zamanın ne olduğu sorulmadığı sürece zamanın ne olduğunu biliyorum; ama sorulduğunda bilmiyorum.”

Doğrusu bu cevap da beni ikna etmiyor. Zira bana sorulmadığı “zaman” bile, “zaman”ın ne olduğunu bildiğimi sanmıyorum. Yine de “zaman”la uğraşmanın bir cazibesi var, şüphesiz bir anlamı da. İnsanın “**zaman**”la **hesaplaşmaktan** kaçma şansı da pek yok galiba.

Elias, bu yüzleşmenin ne işe yarayacağına dair önemli dayanaklar sunuyor, fazla akademik (yani ruhsuz) bir dille ve çok genel bir şekilde de olsa: “Zamanla ilgili sorunları araştırmaya kalkıştığımızda, hem insan hakkında hem de kendimiz hakkında, daha önce göremediğimiz birçok vakıa ve meseleyle karşılaşp bunları anlama ve kavrama şansımız doğar.”

Zamanın yıl, ay, gün, saat gibi dilimlere ayrılmasının “sosyolojik” anlamı ve işlevi hakkında faydalı bilgiler ve değerlendirmeler var Elias’ın kitabında.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeniden Araf

Mithat Sancar 09.01.2013

Kürt sorununda uzun zamandır Cehennem şartları ile Cennet ihtimali arasında salınıyoruz. Cehennem’den çıkıp Araf’a geldiğimiz dönemler oldu. Araf derken, sorunu müzakereyle çözme çabasının ağırlık kazandığı hâli kastediyorum.

Bu dönemlerin ilkinin 1990’ların başlarında yaşadık. Cennet’e çok yaklaştığımız. Ama bugün artık ayrıntılarını bildiğimiz nedenlerle başaramadık bu geçiş. Öcalan’ın yakalandığı 1999 yılından 2004’e kadar geçen süreyi ayrı bir yere koymak lazım. Ondan sonraki en ciddi Araf fasılası, “**Oslo süreci**”yle ortaya çıkmıştı. Bu sürecin çökmesinden sonra, cehennem gibi bir ortama girdik. Bir buçuk seneyi cehennem şartlarında geçirdik. **Şimdi yeniden Araf’tayız; daha doğrusu Araf’ın kıyısına demir attık.**

“**Buraya neden geldik**” sorusuna cevap verebilmek için, o bir buçuk yıllık Cehennem ortamında neler olduğunu hatırlamak lazım.

Hükümet, “Oslo süreci”nin çökmesinden sonra, yeniden “**topyekûn güvenlik politikası**”na yöneldi. Bu politikanın amacı, PKK’yi siyasi ve askerî açıdan etkisiz hâle getirmek, hatta “bitirmek” olarak ilan edildi.

PKK ise, “**devrimci halk savaşı**” ve “**alan hâkimiyeti**” gibi yöntemleri politikalarının merkezine yerleştirdiğini duyurdu. Bu politikaların amacını da hükümeti fiilen çökertmek ve AKP’yi siyaseten “bitirmek” olarak tanımladı.

Aslında iki taraf da, seçtikleri yöntemlerle ilân ettikleri hedeflere ulaşamayacaklarını biliyorlardı. Bu demektir ki, hükümet de PKK de müzakere yoluna dönmenin kaçınılmaz olduğunu görüyorlardı. İlan ettikleri amaçlar ve arzu ettikleri sonuçlar ne olursa olsun, gerçek hedefleri, yeniden kurulması kaçınılmaz olan müzakere masasına kendilerinin daha güçlü, karşı tarafın daha zayıf oturmasını sağlamaktı.

Bu **amansız ve uğursuz bilek güreşi**, sadece içeride değil, başta Suriye olmak üzere bölgenin bütününde yaşandı. Hükümet, PYD’yi Suriye’deki denklemde etkisiz eleman durumuna düşürmek için birçok yöntem

denedi. PKK de, PYD'nin etkili eleman olmasını sağlamak için çok enerji harcadı.

Suriye denklemiindeki güç mücadelesinin ayrıntılarını başka bir yazıda tartışacağım. Şimdilik şu kadarını söyleyeyim. Bu denklem hükümetin görmek istediği noktadan epeyce uzak. PKK'nin bulunduğu yer de, olmak istediği konuma yakın sayılmaz.

Öte yandan, içerideki bilek güreşi de, tarafların hayal ettikleri sonucu vermiş değil. Ne hükümet PKK'yi istediği gibi zayıflatabildi, ne de PKK hükümeti istediği gibi sarsabildi.

Bu bilek güreşini sertleştirerek uzatmak, her iki tarafın siyasi hesapları açısından ne makul olurdu, ne de sürdürülebilir. Ayrıca ABD'nin kurmak istediği Suriye denklemi de, PYD'nin dışlanmasını öngörmüyor, ama belirleyici olmasına da elvermiyor. Barzani'ye burada daha fazla alan açacak bir denge, ABD açısından çok önemli gibi görünüyor. PKK, bu dengeyi reddetmenin ya da fazlaca zorlamanın, kendisi açısından ciddi sıkıntılar yaratabileceğinin farkında..

Çok kaba bir şekilde özetlediğim bu tablo, müzakere yoluna dönmenin, her iki taraf açısından da bir tür mecburiyet olduğunu gösteriyor.

Hükümetin Öcalan'ı merkezî aktör ve asli muhatap olarak tercih etmesinin başlıca nedeni, bu karmaşık denklem etrafında süren sert kapışmadan en az etkilenebilecek kişi olduğuna inanmasıdır bence.

Öcalan'ın Kürt hareketi üzerindeki etkisi ve hareketin tabanındaki yüksek itibarı, belirleyici değil, destekleyici sebeplerdir.

Sebepler ne olursa olsun, Öcalan'ın "baş müzakereci" olarak kabul edilmesi doğru bir tercihtir. Kürt hareketinin diğer bileşenleri merkeze alınsaydı, çok büyük ihtimalle akılları hep o kapışmada olacaktı. Dolayısıyla müzakere sürecinde çözüme odaklanmaktan çok, konum güçlendirme hesapları öne çıkacaktı.

İstikrarlı ve dirençli bir müzakere sürecinin inşa edilmesini ve bu sürecin "çözüm"e doğru evrilmesini engelleyebilecek en önemli faktör, bilek güreşini bu zeminde sürdürmektir. Şimdiye kadar gelen işaretler, Öcalan'ın bu hesaplardan uzak durduğu, yani müzakere sürecinin doğasına uygun davrandığıdır.

Ancak başta Başbakan ve başdanışmanı olmak üzere hükümet çevrelerinden gelen işaretler, akıllarının (en azından bir kısmının) hâlâ o noktaya takılı kaldığı izlenimi veriyor. Özellikle Yalçın Akdoğan'ın sözleri ve üslubu, bu yöndeki şüpheleri güçlendiriyor.

Aynı şey, Kürt hareketinin diğer bileşenleri için de geçerli.

Her iki kanat da, bu sürece gelinmesini, diğer tarafın zayıflamasına bağlamaya ve onun zaafı olarak algılatmaya çalışıyor.

Henüz sürecin erken bir aşamasındayız. Taraflar, kendi kamuoyları karşısında zor durumda kalmamak için böyle davranışlar sergileyebilirler. Ancak bunda ısrar etmeleri, sürecin çözüme doğru ilerlemesini çok zorlaştırır, yol kazası ihtimalini çok yükseltir.

Başlayan sürece taraflar ne ad ve nasıl bir anlam verirlerse versinler, bu sürecin nesnel hedefi, Kürt sorununun çözüm rayına sağlam bir biçimde oturmasını ve silahların nihai bir biçimde devreden çıkmasını sağlamaktır. Bu hedefe bu yöntemle ulaşılmasını isteyen herkesin ve her kesimin yapıcı bir tutum takınması gerekir. Eleştiri, itiraz, uyarı vb. elbette olacaktır, mutlaka olmalıdır. Lakin burada da, bu sürecin pekişmesi ve o hedefe doğru ilerlemesi esas alınmalıdır.

Bu tür süreçlerin, baştan sona ve her ayrıntıda planlanarak yürütülmesinin ve mutlak bir şekilde kontrol edilmesinin imkânsız olduğunu hatırlatalım. Bu demektir ki, her kesim, süreci istediği yöne çekme şansına sahiptir. Demokratik çözüme barışçıl yollarla ulaşmak isteyenlerin bu şansı sonuna kadar değerlendirmeleri, tarihi bir sorumluluktur...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mandela ruhu

Mithat Sancar 16.01.2013

Sık sık dile getirdiğim bir hususu bir kez daha yazma ihtiyacı duyuyorum: **Müzakere, çok katmanlı, çok boyutlu ve de çok zorlu bir süreçtir.** Bu kısa cümledeki kuru tesbit, ağır bir hakikate işaret eder.

Dünya tecrübeleri bu hakikati anlatan derslerle doludur. Aynı dersleri kendi tecrübemizden de rahatlıkla çıkarabiliriz. Kürt sorununda “**müzakere**” yoluna girdiğimiz tarihsel kavşaklarda neler yaşadığımızı hatırlamamız bunun için yeterlidir.

Yeni yıla, yeni bir müzakere denemesiyle girdik. Merkezinde Öcalan’ın yer aldığı bu yeni girişimin hazırlık safhası gizlilik içinde yürütüldü. Taraflar, görüşmelerin belli bir olgunluğa eriştiğine inanmış olmalı ki, bunun kamuoyuna duyurulmasına karar verdiler.

Kiminle neyin nerede ve nasıl görüşüleceğini belirlemek elbette ciddi bir çalışma gerektirir. Bu aşamanın da kendine has zorlukları vardır.

Bu ön mesele çözüldükten sonra, taraflar arasında doğrudan ve gizli görüşme aşamasına geçilir. Bu aşamada da çetin sorunlarla karşılaşılır.

Bu sorunlar da aşılabilirse, müzakere sürecinde yeni bir boyuta geçilir. Bu boyut, mutlak gizliliğin artık mümkün olmadığı bir aşamayı ifade eder. Müzakerelerin içeriği bütünüyle ve hemen açıklanmasa da, bir müzakere yürütüldüğünü ve bunun hedeflerini toplumdan gizlemek artık sözkonusu olamaz.

Asıl büyük zorluklar da bundan sonra ortaya çıkmaya başlar.

Uzun sürmüş çatışma dönemleri, toplumda kutuplaşmalar ve düşmanlıklar yaratırlar. Toplum birbirini dinlemeyen ve anlamayan cephelere bölünür.

Daha önceki müzakere ve çözüm teşebbüslerinin başarısızlığa uğramış olması, bu cepheler arasında derin bir güvensizliğe neden olur.

İşte **bu cepheler arasında iletişim kanallarını yeniden inşa etmek ve işletmek de, müzakerelerin bir parçasıdır.** Her bir taraf hem kendi kamuoyuyla hem de diğer tarafın kamuoyuyla bir müzakere yürütmek zorundadır. **Bu müzakerede, çatışmanın değil çözümün, dışlamanın değil kapsamanın, gerilimin değil uzlaşmanın, kibrin değil eşdeğerliğin diline ihtiyaç var.**

Müzakere süreci alenileşince, değişik etkilere de açık hâle gelir. Özellikle çözüm istemeyen, çatışmanın devamından siyasal veya başka türlü menfaat uman güçler, müzakereleri sabote etmek için harekete geçerler. Vahşi provokasyonlara, acımasız saldırılara, akıl almaz tuzaklara başvururlar.

Şayet müzakere ve çözüm sürecinin ruhuna uygun bir toplumsal ve siyasal ortam oluşturulmazsa, bu tür uğursuz girişimler için pusuda bekleyenlerin iştahları kabarır. Müzakere sürecini dayanıklı ve dirençli hâle getirecek tedbirler alınmazsa, bu girişimlerin başarı şansı artar.

Merkezinde Öcalan'ın yer aldığı yeni çözüm girişimine taraflar "müzakere" demekten kaçınıyorlar ama, bence bulunduğumuz yol bir müzakere sürecinin değişik boyut ve aşamalarından başka bir şey değildir.

Müzakere süreçlerinin değişik aşamalarında karşılaşılabilecek zorluklarla, çok erken zamanda tanışmaya başladık. Paris'teki hunharca katliam bunun sarsıcı örneğidir. Bu katliamı duyunca, aklıma **Güney Afrika tecrübesi** geldi.

Güney Afrika'da ırkçı yönetimin tasfiyesi ve demokrasiye geçiş, en başarılı müzakere süreçlerinden biri, hatta birincisi olarak kabul edilir. Lakin bu sürecin çok sancılı geçtiğini de hatırlatmak lazım.

İrkçı yönetimin, müzakerelere yanaşması için uzun bir baskı, kıyım ve direniş döneminden geçmek zorunda kaldı bu ülke. 1985'te **Mandela**'yla başlayan gizli görüşmeler, müzakerenin ilk aşamasıydı. İrkçı yönetim, Mandela'nın hapisane şartlarının iyileştirilmesini kademe kademe kabul etti.

İlk aşama, Mandela'nın 1990'da serbest bırakılmasıyla noktalandı. Müzakerelerin en zor kısmı da bundan sonra başladı. İrkçı beyaz terör örgütlerinin provokatif eylemleri, ırkçı rejimin derin yapıların kirli oyunları, ırkçı siyahların kanlı tezgâhları peş peşe geldi. Ülke defalarca **"yıkıcı bir iç savaş"**ın eşiğine savruldu. Bu savrulmanın en tehlikeli noktaya ulaştığı olay, 10 Nisan 1993'te yaşandı. **"Mandela'dan sonra siyah Güney Afrika'nın en büyük kahramanı"**, hatta Mandela'nın doğal halefi olarak görülen kişi, **Chris Hani**, ırkçı beyaz bir örgütün bir mensubu tarafından katledildi. ANC'nin silahlı kanadının ve Güney Afrika Komünist Partisi'nin lideri olan Hani'ye yönelik bu hain suikast, siyahlar arasında bir öfke patlamasına yol açtı. Kontrolsüz saldırılar, kundaklamalar, çatışmalar, onlarca ölüm ülkeyi bir dehşet ortamına soktu. Bu cinayet, Hani'yi oğlu gibi seven Mandela'yı da derinden sarstı. Ama Mandela, acısını bastırdı, öfkesini dizginledi ve o tarihi televizyon konuşmasını yapmak üzere kameraların karşısına geçti. Serbest kaldığı günden itibaren, çalışmalarının önemli bir kısmını beyazları kazanmaya ve ikna etmeye ayıran Mandela, bu sefer siyahları yatıştırma göreviyle karşı karşıyaydı. Mandela'nın, öfke selini durdurmayı başaran o konuşmasının, ülkenin kaderini belirleyen dönüm noktalarının başında geldiği kabul edilir.

Tünelin ucunda görünen barış ışığını yakalayabilmemiz için, Mandelalara sahip olmamız şart değil, kolay da değil. Lakin bir "Mandela ruhu"na ihtiyacımız olduğu aşîkâr...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türk devletçiliği

Mithat Sancar 23.01.2013

Yine bir “**polis operasyonu**”, yine aynı şablon. Bu sefer hedefte **Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD)** var. Ama “polis bülteni”ne göre, yapılan şey bir “terörle mücadele” faaliyeti. Hedef ise, ÇHD değil, tehlikeli bir “terör örgütü”. ÇHD yöneticileri de, bu terör örgütünün yöneticileri ve üyeleri.

Medyanın büyük bir bölümü, haberleri polis bültenine dayandırıyor; aslında bu bülteni doğrudan haber metni olarak kullanıyor.

Operasyonun akışı ve soruşturmanın seyri bütünüyle polis tarafından belirleniyor. Burada hukukun değil, polisin dediği oluyor. En temel soruşturma kuralları dahi bir kenara bırakılabiliyor. Savcılar, şeklen mutlaka olmaları, yani görüntü vermeleri gereken yerlerde bile yoklar.

Soruşturmanın yönetimi ve sorumluluğu savcılarda olmasına rağmen, polis “soruşturma” hakkında açıklama yapıyor. Hem görev ve yetki kurallarını ihlal ediyor, hem de soruşturmanın gizliliği ilkesini.

Savcıların “dosya kapsamı”ndan haberdar oldukları çok şüpheli. Gözaltındaki kişilere sordukları sorular ile polis açıklamasındaki “isnatlar” arasında bir ilişki olmadığı anlaşılıyor.

Peki, ne demek oluyor bütün bunlar? Olan biteni, “soruşturma ihlalleri” diyerek basitleştirip geçiştirmek doğru değil; “tipik polis devleti uygulaması” diye açıklamak da yeterli değil.

Ortada bir “**devlet meselesi**” olduğu doğru. Bu meseleyi, Almanya’daki tartışmalardan ilhamla, “**Türk devletçiliği**” şeklinde somutlaştırabiliriz.

Almanya’da devlet yapısı ve yönetim zihniyeti üzerine yürütülen uzun ve kapsamlı tartışmalarda, “**Alman devletçiliği**” diye bir kavrama özel vurgu yapılır. Bundan da, kökleri 18. yüzyıl sonu Prusya’sına dayanan bir anlayış kast edilir. Bu anlayışta devlet, toplumsal bütünleşme ve ahlâkî rehberlik kaynağı olarak görülür. Devletin örgütlenmesinde de, yürütme organı ve idare aygıtı odağa yerleştirilir. Toplumdaki çıkar mücadelelerinin ve bunların ifade bulduğu siyasal alanın, yozlaştırıcı ve tehlikeli bir şey olduğuna inanılır bu görüşte. Devlet, tarafsız bir hakem olarak, partizan siyasetin üstünde yer alır ve böylece ortak faydanın ne olduğuna ve nasıl gerçekleştirileceğine karar verir.

Hukuk devletiyle ilgili araştırmalarım sırasında, Alman devlet geleneğine epey mesai ayırdım. Doçentlik çalışmamın bir bölümünü bu konuya tahsis ettim. Daha önceleri bende sezgi düzeyinde var olan bir kanaat, bu çalışmalarla birlikte, güçlü bir fikre dönüştü. O da şudur: “**Türk devlet anlayışı**”, “**Alman devletçiliği**”nin **zihni ve pratik etkisinde şekillenmiştir. “Türk devletçiliği”, “Alman devletçiliği”nin gecikmiş bir türevidir, zaman içinde de bir hayli gürbüzleşmiştir.**

Toplumu, çıkar kavgalarının tehlikeli bir mekânı ve ortak faydayı bulma yeteneğinden yoksun bir güruh olarak gören Türk devlet anlayışı, en yetkin ifadesini “**vesayet sistemi**”nde bulmuştur.

Bu sistem, bir bütün olarak toplumun kifayetsiz ve dirayetsiz olduğu kabulüne dayanır. Ama toplum içinde de her zaman tehlikeli düşmanlar bulunduğunu varsayar. Bu anlayışa göre, toplumu her zaman kontrol altında tutmak gerekir. Lakin o tehlikeli odaklar açısından bu da yetmez; onlarla her türlü münasip aracı kullanarak **savaşmak** şarttır. Hukuk, burada kolayca bertaraf edilebilecek bir teferruattır. **Derin devlet** dediğimiz şey de, bu devlet anlayışının olağan bir sonucudur.

Alman yazarların, Alman devletçiliğini tanımlarken kullandıkları “yürütme organı odaklı yapı” ibaresini, çoğu durumda “bürokrasi” olarak çevirmekte fayda var, yapıyı daha anlayabilmek için. Bürokrasi içinde de, şartlara göre, belli bir güç öne çıkar. Yakın zamana kadar bizde bu güç orduydü. Sistemi bu nedenle **askerî vesayet** olarak adlandırıyorduk.

Askerî vesayet sistemi büyük ölçüde çözüldü. Fakat bununla devletçi zihniyet eski görkemli konumunu kaybetmiş olmadı.

Askerî vesayetin çözülme sürecinde, siyasal alan genişledi ve siyaset güçlendi. Dolayısıyla toplum da, kendi hakkındaki kararlara daha fazla etki etme imkânı yakaladı.

Demokratikleşmenin ayaklarının yere basması açısından bütün bu gelişmelerin hayati önemi var. Demokratikleşme sürecinin altındaki toprağı kaydırabilecek veya yok edebilecek en tehlikeli gelişme, bürokratik aygıtların siyasal alanı kuşatma girişimleridir.

Polis aygıtı, uzunca bir zamandır, bu girişimlerin merkezinde yer alıyor. KCK operasyonları, Ergenekon sürecinin gölgelenmesine yol açan bazı hamleler, MİT Müsteşarı'na yönelik operasyon bu girişimlerin ilk akla gelen büyük örnekleridir. Bu operasyonların hepsi de, siyasal dengeleri sarsmış, siyasal gelişmelerin seyrini etkilemiştir. ÇHD operasyonunu da bu bağlama yerleştirebiliriz.

Polis aygıtına egemen olduğu anlaşılan bir güç, herhalde "devletin çıkarları"nı en iyi kendisinin bildiğini, "toplumun iyiliği"ni de en iyi kendisinin gözetebileceğini düşünüyor. Siyasetin basiretsizliğine karşı "**devlet aklı**"nın kalkanını kullandığına ve bunun da meşru olduğuna inanıyor. Böylece "Türk devletçiliği"nin yeni savunucusu olarak temayüz ediyor.

Demokratikleşme sürecini, toplumsal barışı sağlam temellere oturtacak şekilde yürütmek istiyorsak, öncelikle bu anlayışla her düzeyde yüzleşmek ve hesaplaşmak zorundayız...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulusalçı infialin sebepleri

Mithat Sancar 30.01.2013

Kürt sorununda "çözüm"ün nasıl bir şeye benzeyeceği konusunda farklı yaklaşımlar olması normaldir. Ancak "çözüm" derken, barışçıl demokratik bir modeli kast ediyorsak, bunun "olmazsa olmaz" şartları bulunduğunu da kabul etmek zorundayız. Vazgeçilmez nitelik taşıyan bu şartların başında, **kültürel kimlik haklarının tanınması** gelir. Bu haklar kategorisinin omurgasını ise, **dil hakları** oluşturur.

Kimlik haklarından yeni "toplumsal/ulusal" kimliğe

Dil hakları, anadilinin kamusal işlerde kullanımından, anadilinde eğitime ve çoklu resmî dile uzanan geniş bir yelpazedir. Bunların hangi sırayla ne ölçüde ve nasıl tanınıp güvence altına alınacağı, her bir ülkenin durumuna ve "çözüm" sürecinin özelliklerine göre değişir. Lakin bir kere **tanıma politikasında** karar kılınırsa, bunun değişmez ya da kaçınılmaz sonuçları olacaktır.

Bu sonuçları iki başlık altında toplayabiliriz: **Siyasal sistemin yeniden düzenlemesi ve toplumsal (veya ulusal) kimliğin yeniden tanımlanması.**

Türkiye’de dil haklarının tanınması süreci, özel Kürtçe kursları açmaya izin veren 3 Ağustos 2002 tarihli “AB Uyum Paketi”yle başladı. O günden bu yana geçen 10 yıldan fazla zaman boyunca, sağlam hukuksal güvencelere yer veren güçlü bir tanıma politikası kurulmadı; ama dil haklarının yaygınlaşmasının önünü açan başka adımlar atıldı.

O ilk adım, geleneksel milliyetçi çevrelerin, özellikle de MHP’nin sert tepkisiyle karşılaştı. Fakat sonraki aşamalarda, daha kapsamlı değişiklikler gerçekleştiği hâlde, tepkilerin dozunda ciddi bir azalma oldu.

“Anadilinde savunma hakkı” diye bilinen düzenleme, son derece sınırlı ve zayıf bir tanıma içermesine rağmen, özellikle “ulusalcı” çevrelerde bir infiale yol açtı.

Peki neden?

Bunun başlıca sebebi, **Kürt sorununda barışçıl demokratik çözümün bu sefer çok ciddi bir ihtimal hâline gelmiş olmasıdır.** Yeni süreç derinleşerek ilerlerse, kültürel kimlik hakları, sistematik bir program çerçevesinde tanınacak. Bu da, özellikle **toplumsal (ulusal) kimliğin yeniden tanımlanmasını** kaçınılmaz kılacak.

“Anadilinde savunma hakkı”, içeriğinden bağımsız olarak, bu gidişin simgesel işaretini oluşturuyor. CHP’deki ulusalcıların bu değişikliğe karşı Meclis’te sergiledikleri “cansiperane direniş”, dönüşümün rengini sezmiş olmalarından kaynaklanıyor.

İrkçılığa bilim kılıfı

Birgül Ayman Güler’in sözleri, bu “direniş”in ideolojik kaynaklarını açığa vuruyor. Bilimselliğe yaptığı vurgu bu ideolojinin ırkçılığını örtemediği gibi, daha da aşikâr hâle getiriyor. Üstelik zavallı derecede anakronik ve de trajikomik.

İnsanların eşit olmadığına dair güya “nesnel bilimsel” söylem, 19. yüzyılın sonlarında öne çıkmaya başlıyor, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde iyice serpiliyor, 1933’ten itibaren de Nazilerin imha ve soykırım politikalarına temel oluyor. Ayman Güler’in o konuşması ve sonrasındaki bütün açıklamaları, ırkçılığa bilimsel bir kılıf uydurmaya yönelik işte bu **sosyobiolojik düşüncelerin ve öjenik doktrinlerin pespaye bir kopyasıdır.**

İrkçılığı bilimsellikle meşrulaştırma gayretleri, bizde de eskiye dayanıyor. Cumhuriyet’in ilk yirmi yılında, bu bağlamda çok gayretler sarf edildi. Sonradan **“Atatürk milliyetçiliği”** olarak da adlandırılacak resmî milliyetçiliğin, aksi yöndeki bütün iddialara rağmen, aslında ırkçı bir millet anlayışından beslendiğini o dönemdeki “çalışmalar” orta koyuyor.

Ayman Güler ve onu alkışlayanlar, işte o köklere açıkça sahip çıkıyorlar, o ırkçı zihniyeti cüretkâr bir biçimde savunuyorlar. Daha da ileri giderek, bir “meşru müdafaa” hâinden söz ediyorlar.

Güney Afrika’da ırkçılar, Türkiye’de ulusalcılar

Bu tavır, bana Güney Afrika'daki bazı olayları hatırlattı. İrkçi beyaz çevreler, müzakereler başladıktan sonra, sürecin derinleştiğini ve dönüşümün kapıda olduğunu fark edince, "isyan" ettiler. Bu isyan "sözle" de sınırlı kalmadı, silahlı örgütler kurmaya ve çeşitli şiddet eylemlerine başvurmaya dek uzandı. Umutsuz bir vaka, çaresiz bir çırpınıştı, sönüp gitti, ama epeyce de can yaktı.

Değişik bir düzlemde ve düzeyde de olsa, Türkiye'nin ulusalcılarını harekete geçiren ruh hâli ile Güney Afrika'nın beyaz ırkçılarının saikleri arasında bir benzerlik var.

Kürt sorununda "barışçıl demokratik çözüm", etnik vurguya dayanan ve ırkçı kaynaklardan da beslenen "millet/ulus" anlayışının terk edilmesini gerektirecektir. Lakin bu anlayışın, ulusalcıların ötesinde bir yaygınlığa sahip olduğu da unutulmamalı.

Birgül Ayman Güler, önce CHP'nin, sonra da bütün toplumun bu anlayışla hesaplaşması için bir vesiledir. "Çözüm"ün ayaklarının yere sağlam basması için, bu fırsatı iyi değerlendirmek lazım.

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Müzakereli devrim'in yolu

Mithat Sancar 13.02.2013

Kürt sorununda yeni çözüm süreci, sıkıntılara ve zorluklara rağmen ilerliyor. Aşılan her zorluk, sürecin olgunlaşmasını sağlar; sürecin sürdürülebilir ve çözümün ulaşılabilir olduğu inancını her gün biraz daha güçlendirir. Bu inançla birlikte çözüm çabalarına toplumsal destek de artar.

Zorlukları ve sıkıntıları büyütme eğilimi, başlangıçta epey yaygındı. Fakat süreç olgunlaştıkça, bu eğilim zemin yitiriyor. Elbette sürecin akışına ve hedeflerine ilişkin eleştirel, sorgulayıcı ve şüpheli yaklaşımlar her zaman olacaktır, olması da iyidir. Lakin her "sıkıntı"yı kriz, her krizi de sürecin tıkanıp veya yürümeyeceğine dair bir delil olarak gören veya sunan tutumların ciddi anlamda sorunlu olduğunu da kabul etmek gerekir.

Önce **Öcalan'ın sürecin merkezinde olması** üzerinden türlü spekülasyonlar yapıldı. Kürt hareketinin diğer bileşenlerinin, özellikle de Kandil kolunun **"Öcalan'ın talimatlarını dinlemeyeceği"** tezleri piyasaya sürüldü. Fakat bu bileşenlerden art arda gelen Öcalan'ın arkasında olduklarını dair açıklamalar, bu tezin tedavül gücünü azalttı.

İmralı'ya gidecek heyet konusu ikinci önemli kriz noktası olarak işlendi. Oysa herkesin "çok zor" olacağını peşinen kabul ettiği bir süreçte bu tür "sıkıntıların" yaşanması hiç de beklenmedik bir durum değildir. Asıl olan bu süreci sürdürme iradesiyse, bu gibi "engellerin" aşılmasının yolları da mutlaka bulunur. Nitekim bulunmuş görünüyor. Hem hükümetten gelen sinyaller, hem de BDP'den yapılan açıklamalar, "yola devam" anlamına geliyor.

Kuzey İrlanda

Tablonun şimdiye kadar belirginleşen kısmı, dünyadaki başka müzakere deneyimlerine benziyor. Mesele **Kuzey İrlanda barış sürecinde**, müzakerelerin ilk safhalarında İngiltere tarafının dayatmalar ve oldubittiyle sonuçlanacak manevralar peşinde koştuğunu, bizzat müzakerelere katılan **Sinn Fein** liderlerinden dinlemiştik. Aynı kişiler, kendilerinin **“siyaset imkânları”**nı kullanarak bu çabaları boşa çıkardıklarını, süreç derinleşerek ilerledikçe de İngiliz tarafının bu heveslerden büyük ölçüde vazgeçtiğini, engelleri görüşerek ve birbirlerini gözeterek aşma noktasına geldiğini anlattılar

Kürt sorununda çözüm sürecinin, **Kuzey İrlanda deneyiminden** daha karmaşık olduğunu söyleyebiliriz. Bir defa, bizdeki şekil ve çapta bir “muhataplık” sorunu orada yoktu. Müzakere masasına **Sinn Fein**’in oturacağı konusunda bir tereddüt, masadan çıkacak anlaşmanın **IRA** tarafından kabul edileceği konusunda bir şüphe mevcut değildi.

Öte yandan Kuzey İrlanda meselesinin coğrafi, siyasi ve hukuki kapsamı daha dar ve daha belirgindi. Müzakerelerin siyasi odağını, K. İrlanda’nın statüsü ve geleceği oluşturuyordu. Varılacak anlaşmanın, Birleşik Krallık’ın idari sisteminde bir değişiklik yaratması kaçınılmazdı; ama bu değişikliğin, devletin siyasal yapısını yeniden kurmayı gerektirmeyeceği de açıktı. Ayrıca IRA’nın silah bırakması hâlinde, militanlarının siyasal ve toplumsal hayata entegre edilmesinin önünde büyük hukuki ve siyasi engeller yoktu.

Müzakere ve kolektif öğrenme

Evet, bizde zorluklar daha fazla, ancak bunlar aşılmaz değil. Şu bir aylık tecrübe bile, bu açıdan umutlu olmamızı sağlayacak önemli dersler içeriyor. **Esasen müzakere süreçleri, aynı zamanda kolektif öğrenme süreçleridir.** Atılan her yapıcı adım ve aşılan her engel, bu öğrenme süreci çerçevesinde çözüm çabalarını istikrara kavuşturacak faktörlerin oluşumunu teşvik eder.

Kolektif öğrenme ile siyaset imkânları arasında sıkı bir bağ bulunduğunu belirteyim. Yani müzakere sürecinin kolektif öğrenme dinamiklerini harekete geçirebilmesi ve bu dinamiklerin serpilebilmesi için, siyasal alanı olabildiğince genişletmek ve özürleştirmek gerekir.

Güney Afrika deneyimi, müzakere ile kolektif öğrenme arasındaki bu diyalektiğin en çarpıcı örneğidir. İmkânsız gibi görünen bir dönüşümü gerçekleştiren bu ülke, bu sonuca, çok boyutlu ve çok derin zorlukları yenerek ulaştı. Ve üstelik bunu “müzakere”yle gerçekleştirdi. Bu yüzden G. Afrika deneyimi, **“müzakereli devrim”** veya **“müzakereci devrim”** diye niteleniyor.

Türkiye’nin önündeki yol

Kürt sorununu müzakere yoluyla ve **demokratik temelde** çözmek, Türkiye’de de büyük bir dönüşümü beraberinde getirecektir. Kürt sorununda çözüm ile Türkiye’nin demokratikleşmesi taleplerini, aynı hedefin ayrılmaz unsurları olarak görmek bu açıdan hayati önem taşıyor. Böyle bir çözüm, toplumsal/ulusal kimliği yeniden tanımlama, siyasi ve idari sistemi yeniden yapılandırma sonucunu doğuracaktır. Bu formülü tersinden de kurabiliriz şüphesiz. Üstelik demokratik bir çözümün dönüştürücü sonuçları, sadece Türkiye’yle de sınırlı olmayacak, yaşadığımız bölgeyi de kapsamına alacaktır.

Yol zorluklarla dolu, ama varılacak yer çok değerli. Bu nedenle sorumluluklar da çok ağır, sorumlulukların farkında olmak da çok önemli...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güney Afrika'dan Sinop'a

Mithat Sancar 20.02.2013

Kürt sorununda “**yenı çözüm süreci**”yle ilgili gelişmeleri izlerken, aklıma sık sık Güney Afrika tecrübesi düşüyor. Herhalde son zamanlarda **Güney Afrika** hakkında biraz fazla okumamdandır. Bu yoğunlaşma yüzünden abartıyor olabilirim, ama iki ülkenin “çözüm süreçleri” arasında belli noktalarda önemli benzerlikler olduğunu düşünüyorum.

Bir sergi, bir tarih: Güney Afrika

Dikkatimi bu benzerliklere çeken son vesile, **Almanya'nın Münih şehrinde birkaç gün önce açılan bir sergi** oldu. Sergiyi yerinde görmeyi çok isterdim, ama maalesef şu sıralar böyle bir imkânım yok. Sergiye dair bilgilerimin kaynağı, Alman basını ve internet siteleri.

15 şubatta açılan ve 26 marta kadar devam edecek olan serginin adı, “**Apartheid'ın Yükselişi ve Çöküşü: Günlük Hayatın Fotoğrafı ve Bürokrasisi**” (**Aufstieg und Fall der Apartheid: Fotografie und Bürokratie des täglichen Lebens**).

İrkçi rejimin kurumsallaştığı 1948'den Mandela'nın başkan seçildiği (dolayısıyla ırkçi rejimin çöktüğü) 1994 yılına kadar olan dönemle ilgili 600'den fazla fotoğraf ve değişik doküman, gündelik hayattan çarpıcı ayrıntılar sunuyor. Bu ayrıntılar arasında, gösteriler ve çatışma sahneleri de var elbette. Mandela'nın serbest bırakıldığı 1990 yılına kadar, gösterilerin ve öfkenin rengi “**siyah**”. Bu tarihten sonra, “**beyazları**” da sokaklarda öfkeyle gösteri yaparken görebiliyoruz.

İrkçi rejimin tasfiyesi ve demokrasiye geçiş için görüşmeler daha Mandela hapisteyken başlamıştı. Görüşmeler gizli yürütülüyordu, ancak Güney Afrika'nın beyaz kamuoyu bunlardan tümüyle habersiz değildi. Buna rağmen, bu kamuoyunda kayda değer bir tepki oluşmadı. Muhtemelen beyaz toplumun büyük çoğunluğu, bu görüşmelerin rejimi esastan değiştirecek bir seyir izlemeyeceğine inanıyordu. Hatta Güney Afrika'nın, ırkçi rejim nedeniyle yaşadığı büyük sıkışmayı, siyahlara mühim bir taviz vermeden bu yolla aşabileceği yönünde bir beklentileri bile vardı. Zira Güney Afrika, uzun zamandır çok yönlü ambargolarla kuşatılmış ve dünyadan izole edilmiş hâldeydi. Ülke içinde de çatışmalar giderek yoğunlaşıyordu.

Mandela'nın serbest kalması, beyaz toplumun ayrımcılıktan ve ırkçi rejimin devamından yana olan kesimlerini, kendi kendilerine inşa ettikleri bu “**yalan rüya**”dan uyandırdı. Zaten bir süre sonra, siyahların temsilcileri ile ırkçi yönetimin yetkilileri arasında aleni müzakerelere başlandı.

İrkçı rejim için artık yolun sonu görünüyordu. İrkçı beyazlar da bunu kavramakta gecikmediler. İlk başlarda tepkileri daha çok spontane ve dağınıktı. Ancak müzakereler derinleştikçe, örgütlenmeye başladılar ve silahlı eylemler dâhil her türlü yolla dönüşüm sürecini engellemek için harekete geçtiler. Süreci engelleyemediler, ama çok ciddi sıkıntılar yarattılar, kanlı ve acı dolu zamanlar yaşattılar.

Güney Afrika'da çözüm ya da geçiş sürecinin, bütün bu kötü olaylara rağmen başarılı olmasında, her iki tarafın kararlılığı ve olgunluğu belirleyici rol oynadı.

Güney Afrika tecrübesinin bu boyutunu yeniden hatırlamama, sözünü ettiğim sergi vesile oldu; hatırlatmamın nedeni ise önceki gün **Sinop**'ta "yaşananlar".

Tehlikeli bir prova: Sinop

Bildiğiniz gibi, aralarında dört milletvekilinin de bulunduğu HDK heyeti, "yeni çözüm süreci"ni anlatmak amacıyla Karadeniz turuna çıkıyor. **Türkiye'nin beyaz ırkçıları** diyebileceğimiz bir grup, gezinin ilk durağı Sinop'ta harekete geçiyor. Seçtikleri yöntem çok tanıdık: **Linç**!

Bu yöntemin bu topraklarda lanetli bir tarihi ve kabarık bir sicili var. Kâh bir tahakküm ve tasfiye yolu olarak kullanılmış, kâh bir şantaj ve sindirme aracı olarak devreye sokulmuş. Bütün örneklerde değişmeyen bir unsur var: **Linç için toplanan grupların dilinde "vatan, millet, bayrak" hamaseti olmuş; onların arkasında ve/veya yanında da, "devlet"in görünen ve/veya görünmeyen güçleri yer almış.**

Sinop'ta beyaz Türk ırkçıları "çözüm süreci"ni provoke etme provası yaptılar. Arkalarında **"derin güçler"**in bulunduğunu düşünmek için, çok nedenimiz var. Hatta bu güçlerin yeni gözde yatırım alanının bu olacağını da varsayabiliriz. Anlaşılan beyaz Türk ırkçıları ve "derin güçler", yeni sürecin ciddi olduğunun farkındalar.

"Çözüm süreci" derinleşerek ilerlerlerse, benzer durumlarla karşılaşma ihtimali de artar. HDK'nın bu gezisinin kendisinin veya zamanlamasının doğruluğu/yanlışlığıyla uğraşmak, dipten gelebilecek asıl tehlikeyi gözden kaçırmaya yol açabilir.

Ayrıca ben, bu gezinin başka hiçbir etkisi olmasa bile, sadece bu tehlikeyi görünür kıldığı için önemli olduğunu düşünüyorum...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyük barış, büyük dönüşüm

Mithat Sancar 27.02.2013

BDP heyetinin İmralı ziyareti, oradan gelen mesajlardan bağımsız olarak, başlı başına çok önemliydi.

Bir defa, bu ziyaretle, yeni süreçte krize dönüşmesi muhtemel sorunların müzakere edilerek aşılabileceği görüldü. Müzakere fikrinin güçlenmesini sağlayacak bir tecrübedir bu.

Öte yandan, bu ziyaret, Öcalan ile Kürt hareketinin diğer unsurları arasında açık ilişkinin devam edeceğine dair bir gösterge olması açısından önemlidir. İlişkinin açık olması, özellikle Kürt hareketinin tabanında var olan şüpheleri gidermeyi kolaylaştıracaktır.

Üçüncü olarak, bu ziyaret, Öcalan'la "devlet" arasındaki görüşmelerin siyasal alana taşınmasını sağlaması bakımından önemlidir. Ziyaretlerin bundan sonra da sürmesi ve giderek olağanlaşması, yeni sürecin meşruluğunu pekiştirecektir. Esasen sürecin ilerleyen aşamalarında parlamento daha fazla devreye girecektir, öyle olması da gerekir. BDP'nin İmralı ziyaretleri, parlamentonun çözüm yönünde işlev görmesinin şartlarını olgunlaştırır.

Yeni süreç, siyasal alanla bağlantısı yoğunlaştıkça, daha çok inandırıcılık, dayanıklılık ve istikrar kazanacaktır. BDP heyetinin bu ziyareti ve ziyaretlerin devamı, bu açıdan önemli.

Sürecin tarihî niteliği

BDP heyetinin İmralı dönüşü yaptığı kısa açıklama, ilk bakışta görüşmenin içeriği hakkında fazla fikir vermiyor gibiydi. Bu açıklamanın şifrelerini çözmeye dönük bir sürü yorum yapıldı. Benim açımdan bu açıklamadaki en "kritik" şifre, Öcalan'ın süreçle ilgili nitelemesiydi. Pervin Buldan'ın aktarımına göre Öcalan şunları söylüyor:

"Bu görüşme tarihî bir adımdır. Tarihî bir süreç yaşıyoruz."

Ben de böyle düşünüyorum. BDP heyetinin Öcalan'la görüşmesinin neden "tarihî" veya "hayatî" nitelik taşıdığını az önce anlatmaya çalıştım.

Öcalan'ın, bir bütün olarak sürecin tarihî nitelikte olduğuna dair vurgusunun ise, zahmetli bir yolculuğun sonunda ulaşılması muhtemel **"menzil"**le ilgili olduğu kanaatindeyim.

Bunu biraz daha açayım: Takip edebildiğim kadarıyla Öcalan, Kürt sorununda "barış"ın Türkiye'yi ve bölgeyi ciddi biçimde dönüştüreceğine inanıyor. Taleplerini de, bu dönüşümün önünü açacak tarzda ve içerikte formüle ediyor. Yeni süreç başladığından beri ortaya çıkan veriler, Öcalan'ın "yol haritası"nın bu esasa dayandığı yönündeki tahminimi destekliyor.

Yol haritası

Öyle görünüyor ki, Öcalan'ın öngördüğü yol, **iki ana güzergâh**tan oluşuyor. **İlk güzergâh**, PKK'nin silahlı bırakmasıyla sonuçlanacak aşamaları içeriyor. Bunlar, sırasıyla ateşkes, sınır dışına çekilme ve silahlı mücadeleyi bırakma beyanı.

İkinci güzergâh, büyük dönüşüme uzanan yolu işaretliyor. Burada ilerleyebilmek için, esaslı bir **"yol temizliği"**ne ihtiyaç var. Silahların devre dışı kalması, bu temizliğin en hassas parçası. Diğer parçası ise, Kürtlerin eşitlik, anadilde eğitim ve kendi kendilerini yönetme taleplerinin önündeki engelleri kaldırmak.

Yol temizlendikten sonra, dönüşümün nasıl ve hangi yönde devam edeceği, siyasal alandaki dinamiklerin etkisiyle ve demokratik mücadeleyle belirlenecek. Mesela anadile eğitimin ne ölçüde, hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği; yerel yönetimler meselesinde nasıl bir modelin uygulanacağı, bu çerçevede şekillenecek.

Taleplerin çok düşük düzeyde tutulduğu yönünde Kürt hareketinin bazı kesimlerinden gelen itiraz ve endişeler, yolun devamına değil, şimdiye odaklanmaktan kaynaklanıyor sanırım. Oysa bu yol açıldığında, Kürtler Türkiye'nin dönüşümü konusunda güçlü ve etkili bir aktör konumuna geleceklerdir. Bu konumlarını, bütün Türkiye için daha çok demokrasi, daha fazla özgürlük, daha kapsamlı ve güvenceli haklar yönünde kullanmalarının kapıları ardına kadar açılacak.

Türkiye'deki "çözüm süreci" derinleşerek ilerlediği takdirde, Türkiye- Irak- Suriye üçgeninde de önemli dönüşümler yaşanması ihtimali çok büyüktür. Mesela Kürtleri bölen sınırların belirsiz, hatta işlevsiz hâle gelmesi bu ihtimalin en önemli parçasıdır. Bu da, Kürtlerin konumunu daha da güçlendirecektir.

Öcalan'ın böyle bir öngörüyle hareket ettiğine dair tahminimi tekrarlayayım. Bu yolun ilk aşamadaki hedefleri, Kürtlerin bir kısmına az gelebilir. Türklerin bir kısmı da, bunu fazla buluyordur. Hatta bazıları, yolun sonunun bölünme olduğundan da şüpheleniyordur.

Her iki kaygılı tutum da bence temelsizdir. Yolun sonu, "**büyük barış ve büyük dönüşüm**"dür. Bunun herkes için daha iyi olacağından şüphem yok. Ancak yolun uzun ve zahmetli olacağını da biliyorum.

Bütün aktörlerin, büyük hedefleri küçük kaygılara ve dar hesaplara kurban etmemek için dikkatli ve sorumlu davranmaları, yolculuğu kolaylaştıracaktır. Aksi durumda, galiba herkes kaybedecektir...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaşın statükosu ve endişeliler

Mithat Sancar 06.03.2013

Savaşın başlamasıyla birlikte, yerleşik alışkanlıklar ve konumlar sarsılır. Önce savaş yokmuş gibi davranmaya meyleder büyük çoğunluk. Hayatı eski yöntemlerle sürdürebileceğine inanır. Oysa yeni bir dönem başlamıştır. Eski dönemin kavramları ve kalıplarıyla anlaşılamayacak yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Hayatın eskisi gibi devam etmesi mümkün değildir.

Bunu kabul etmek, o kadar kolay değildir. Lakin savaş, gerçekliğin en acımasız hâllerinden biri, belki de en büyüğüdür. Yok sayılarak yok edilemez. Varlığını, en acıtıcı yolla, yani ölümle sürekli hatırlatır.

Savaş uzadıkça, hayatı yeniden şekillendirir. Uzayan savaş, kendi normallerini yaratır. Savaşı bitiremeyen toplumlar, onunla birlikte yaşamının şartlarını üretirler. Değişik alanlarda boy veren bu şartların toplamından yeni bir statüko doğar, **savaşın statükosu**.

Elbette bu statükodan da kendileri için maddi ve siyasi avantajlar, kirli rantlar elde etmek isteyenler olur. Bunlar, yeni statükoya göre mevzilenmekte gecikmezler.

Zihinlere yerleşen savaş

Ancak savaşın statükosunun yaydığı yegâne ya da en tehlikeli zehir bu değildir bence. Daha kötüsü, **zihin dünyalarının savaşa göre formatlanmasıdır**. Somut ya da görünür herhangi bir çıkar hesabından bağımsız olarak, düşünme ve davranış kodlarının savaşın dinamiklerine endekslenmesinden söz ediyorum.

Savaş, afyon gibidir; hem bağımlılık yaratır, hem de zihinleri uyuşturur. Savaşın uzaması, sanki bu durum hiç bitmeyecekmiş, ebediyen devam edecekmiş gibi bir algının yayılmasına yol açar. Bu algı zihinlere sinsice sızar, usul usul yerleşir.

Bu ülkede savaş otuz yıldır sürüyor. Çok uzun bir süredir bu. Öyle olduğu için, çok yaygın ve güçlü bir statüko yarattı.

Savaşı bitirmeye dönük önemli girişimler oldu bu süre içinde. Ama hiçbirini “yeni süreç” kadar ciddi ve olgun değildi.

Şimdi “tarihî” bir imkânla karşı karşıyayız, “tarihî” bir kavşaktayız.

Bunu, her şeyden önce tarafların beyanlarından ve tutumlarından anlayabiliriz. “Yeni süreç”in merkezindeki iki aktör, **Erdoğan ve Öcalan**, kendilerini çok net bir şekilde bağlayacak bir tavır sergiliyorlar. Süreci başlatmak her ikisi açısından da büyük riskler içeren bir karardı, ama şimdi asıl büyük risk bundan geri dönmekte yatıyor. Süreci hakıyla idare edemeyen veya küçük hesaplarla akamete uğratan kişiyi çok ağır bedeller bekliyor artık.

Sürecin ciddi olduğuna dair başka göstergeler var şüphesiz. Fakat bunları, daha önceki yazılarda tartıştığım için, şimdi bir kenara bırakıyorum.

Korkular, güvensizlikler ve kandırılma sendromu

Lakin bu göstergelerden bir tanesi, biraz daha irdelenmeyi hak ediyor. Bunu tarif etmek için galiba en uygun tabir “**endişe**”dir, istersek “**tedirginlik**” de diyebiliriz.

Siyaseti savaşın dengeleri üzerinden okumaya çok alışmış kesimlerde büyük bir “endişe”, ciddi bir “kaygı” var ve bu her geçen gün daha açık hâle geliyor. Buna benzer bir duruma, daha önceki “barış girişimleri” sırasında rastladığımızı hatırlamıyorum.

Ulusalçılarının infialinden, milliyetçilerin kızgınlığından, rantiyelerin paniğinden söz etmiyorum. Bu kesimlerin, savaş dışındaki her ihtimale karşı böyle tepkiler vermeleri zaten şaşırtıcı değil.

“**Endişeliler**” diye niteleyebileceğimiz kesim, bunlardan çok farklı. Bu kesim, “normal şartlarda” barış ihtimalinden büyük heyecan duymalarını ve bu ihtimale gidişi teşvik etmelerini bekleyeceğimiz insanlardan oluşuyor.

Teşvik derken, tabii ki gözü kapalı bir kabullenmeyi kastetmiyorum. Tarafların hamlelerine karşı eleştiri, çekince, sorgulama, mesafe... Bunların hepsi olur, olmalı da. Lakin bunların dışı vuruş tarzı ve vurgulanan hususlar, destek ile köstek arasında ince bir sınırı vücut veriyor.

Sanırım yeni bir dönemin başladığını görememek ya da görmekle birlikte kabullenememek, burada belirleyici rol oynuyor. Savaş statükosuna göre oluşmuş siyasal dengeler, “yeni süreç” derinleşerek ilerledikçe daha çok sarsılıyor. Yeni bir dönemin eşiğinde olduğumuz kesin. Eski dönemin kalıplarının geçerliğini yitirmeye başladığı

bir noktadayız. Bu kalıplarda ısrar etmek, kişileri kendilerinin bile kendilerine hiç yakıştıramayacakları konumlara savurabilir.

Bu kalıplardan biri, belki en önemlisi **“kandırılma sendromu”**dur. Bu sendrom, öncelikle AKP'ye ve Erdoğan'a duyulan korkuyla karışık güvensizlikleri mutlaklaştırma eğilimi olarak somutlaşıyor. Öcalan'ı da kapsayacak şekilde genişletildikçe, siyasetin farklı dinamiklerini ve dinamizmini yok sayan bir tutuculuğa dönüşüyor.

Kürt hareketinin tabanında da var olduğunu bildiğimiz bu sendrom, süreç ilerledikçe zayıflıyor. Fakat sürecin ilerlemesi **“endişeli Türkler”**de, tam tersi bir etki yaratıyor.

Söyleyeceklerim bitmedi, ama yerim tükendi. Geçici bir son olarak: savaşın statükosunun uzantısı olmamak için, görmek lazım geleni ve gitmekte olanı...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yol ve ufuk

Mithat Sancar 13.03.2013

Başarıyla sonuçlanması hâlinde büyük dönüşüm vaat eden bir süreçten geçiyoruz. Henüz yolun başlarında sayılırız. Zorlu bir yolculuk bu. Önümüzde virajlar, tüneller, çukurlar, hendekler var. Bazen hızlanacak, zaman zaman yavaşlayacak, belki arada duracağız.

Tabii ki asıl mesele, yolun sonuna kadar yürüyüp yürüyemeyeceğimiz. Bunu belirleyecek olan da, yürüme şeklimiz ve yol haritamız.

Bu yolculuğun kendisine ve şekline ilişkin siyasal konumlanmaları berraklaştırmak için şu sade soruyla başlamak faydalı olacaktır: **Yola baktığınızda ne görüyorsunuz?**

Ufukta ışık görenler

Bu soruya verilen cevapları iki grupta toplayabiliriz. Birinci grupta, bu yolun sonunda **“barış ve çözüm”** olduğunu düşünenler var.

Bu grubun, kendi içinde homojen olmadığını belirtelim. Öncelikle iki zıt kutbun, aynı anda bu grupta yer aldığını görmeye çalışalım. **Ufukta “barış ve çözüm” olduğuna inanan ve bunu isteyenler bir uçta yer alırken; “barış ve çözüm” ihtimalinin kuvvetli olduğunu fark ettikleri için bu yolculuğa şiddetle karşı çıkanlar diğer ucu işgal ediyor.**

Bu son grup, esas itibarıyla **ulusalcılardan, milliyetçilerden, çökmekte olan statükonun görünür ve görünmez artıklarından** oluşuyor. Bu çevreler, içeriğinden bağımsız olarak, Kürt sorununda “barış ve çözüm” ihtimalinin bizatihi kendisini, ideolojik ve siyasal varoluşlarına yönelik bir tehdit olarak algılıyorlar. Bu nedenle, bu yolculuğa karşı tam bir alarm hâlinde olmalarına ve dahi seferberlik ilan etmelerine şaşmamak lazım.

Bu grubun diğer ucunda yer alanlar da her konuda hemfikir değiller. Barış ve çözüm isteyen ve yolun sonunda buna dair ışık görenler arasındaki farklılaşma, **yolun nasıl yürüneceği** noktasında düğümleniyor.

Anlaşıldığı kadarıyla hükümet ve ona yakın çevreler, daha çok, zamana yayılmış ve içerik açısından dikkat çekici olmayan adımlardan oluşan bir haritayı tercih ediyorlar. Buna karşılık, Kürt hareketinin tabanında böyle bir haritadan rahatsızlık duyduğunu gizlemeyen bir kesim var.

İlk başlarda daha keskin olan bu algı ve duygu farklılığı, aradan geçen süre zarfında biraz yumuşamış görünüyor. Hükümet ve ona yakın çevreler, her adımın hükümet istediği ölçüde ve onun mutlak kontrolü altında atılması tutumundan biraz uzaklaştılar. Kürt hareketinin huzursuz kesimleri de, kaygılarının bir bölümünü attılar.

... ve görmeyenler

Gelelim diğer gruba! Burada, **girilen bu yolun sonunda ışık görmeyenler** konumlanmış. Daha çok "bundan bir şey çıkmaz" havasındalar. Bu inançlarını doğrulamak için, bu yolculuk boyunca karşılaşılması son derece normal olan aksamaları, tökezlemeleri, duraklamaları aşırı bir abartıyla kullanıyorlar.

Bu grupta yer alanların büyük bir kısmını birleştiren husus, **AKP karşıtlığı**dır. Bu karşıtlık, bazen **güvensizlik** şeklinde ifade ediliyor, bazen **korku** olarak yansıyor, bazen **öfke** ve hatta **nefret** olarak sızıyor. Bu ruh hâli, yeni süreçle birlikte siyasetin imkânlarının nasıl arttığını, bu mecrada demokratik dönüşüm potansiyelinin nasıl güçlendiğini görmelerini engelliyor. Böyle olunca da, **siyaset dışı, hatta siyaset karşıtı** bir konuma savruluyorlar.

Yürümek

Şu kısa süre bile, bize bir şeyleri öğretmiş olmalı. Şiddetin derin kökler saldırdığı çatışmalı sorunların çözümünde sihirli anahtar, **uzlaşma arayışı**dır. Uzlaşmaya ulaşmanın en sağlam yöntemi **müzakere**; müzakerenin de can damarı **demokratik siyaset**ti. Siyaset zemininde müzakere ederek ilerlemek ise, en güvenilir yol haritasıdır. İlerledikçe, ufuktaki ışık biraz daha belirginleşecek; o ışık da, yürüyüşü kolaylaştıracaktır.

Mesafe alındıkça, geri dönülmesi çok zor, caymanın bedellerinin çok ağır olduğu bir yolculuktur bu. Hükümetin, yolu sağlamlaştırmak için, bir yandan **demokratik ilkelere daha fazla riayet** etmesi; diğer yandan **siyasal alanı ve demokratik kanalları tahkim etmeye yönelik reformları** vakit geçirmeksizin yapması lazım. Bunda hem Türkiye açısından hem kendisi için sayısız fayda vardır.

Ufuk çizgisindeki ışıktan yansıyan manzaranın silueti bile benim için heyecan vericidir: **Türkiye'nin atar damarlarındaki tıkanıklığın aşılması ve Mezopotamya'nın kesik damarlarının birleşmesi.**

Bazılarına ham hayal gibi gelebilir. Bense bunu, yukarıdaki terimleri ödünç aldığım **Eduardo Galeano'nun** tasvir ettiği anlamda bir ütopya olarak isimlendirmeyi tercih ederim. *"O ufuktadır, diyor Fernando Birri. Ben iki adım yaklaşıyorum, o da iki adım uzaklaşıyor. On adım yürüyorum, ufuk da on adım öteye koşuyor. Ne kadar yürürsem yürüyeyim, ona asla ulaşamayacağım. Ütopya neye yarar? İşte buna yarar: Yürümeye."*

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş ve demokrasi

Mithat Sancar 20.03.2013

Tarihî Newroz'a bir gün kaldı. Bütün işaretler, bu Newroz'da bariş yürüyüşünde yeni ve çok önemli bir eşiğı geçeceğimizi gösteriyor.

Geride bıraktığımız nispeten kısa süre içinde, bariş yolunda hayli mesafe aldık. **Umutlar** yükselmeye devam ediyor. Ama **kaygılar** ve **endişeler** de var. Bunlar da, giderek daha fazla ve daha yüksek sesle ifade ediliyor. İyi de oluyor bence.

Öne çıkan ve ciddiyetle tartışılması gereken kaygıyı şöyle özetleyebiliriz: **Bariş süreci demokrasi hedefine uygun işlemiyor, bu gidişten demokrasi çıkmaz.**

Bu kaygıyı haklı çıkaran gelişmeler yaşandığı inkâr edilemez. Ancak bu gelişmelerin biraz aceleci bir şekilde abartılı bir endişeye gerekçe kılındığı da gözardı edilemez.

Evet, **aceleci bir yaklaşım bu!** Bariş kavramı ve süreci hakkında bazı temel bilgileri hatırlatarak açmaya çalışayım bu değerlendirmemi.

Hangi bariş, ne zaman?

Bariş kavramıyla ilgili türlü tasnifler yapılır. Bunlardan en yaygın ve işlevsel olanı, **“negatif bariş - pozitif bariş”** şeklindeki ayrımdır.

“Negatif bariş”la kastedilen, “savaşın veya örgütlü fiziksel şiddetin diğer biçimlerinin yokluğu”dur. Çatışma süreçleri açısından bunun anlamı, silahların susmasıdır.

“Pozitif bariş” ise, çatışmaları yaratan nedenlerin ortadan kaldırılmasını ifade eder.

Şayet bir toplumda yaygın silahlı çatışma veya doğrudan şiddet içeren bir karşılaşma varsa ve bu duruma son verilmek isteniyorsa, öncelikle **çatışmanın durdurulması** gerekiyor.

Silahlı mücadeleyi yöntem olarak kullanan ve toplumsal destek de bulan bir örgüt varsa, çatışmaları durdurmak için en makul yol **müzakeredir**. Müzakerelerin ilk hedefi de silahları susturmaktır.

Elbette müzakereler yürütülürken, “pozitif bariş”i tesis etmeye dönük adımlar da atılabilir. Hatta çatışmaları yaratan nedenleri ortadan kaldırmaya hizmet edecek düzenlemeler, müzakere sürecini hızlandırır ve sağlamlaştırır. Aslında bu iki düzlem arasında karşılıklı etkileşim var. Yani “negatif bariş”in bir şekilde güvence altına alınması, “pozitif bariş”i inşa etme sürecini de hızlandırır, güçlendirir.

“Pozitif bariş”i inşa etmek için kullanılacak temel araçlar ise, özetle haklar, özgürlükler ve demokratik mekanizmalardır.

“Yeni süreç”te şimdi bulunduğumuz nokta, esas itibarıyla **“negatif barış”ı güvenilir bir biçimde tesis etmektir**. Bu aşamada, pozitif barış yönündeki adımların ürkek ve zayıf olmasını belli ölçülerde anlamak mümkündür. Bu durumdan hareketle, barışın demokrasi getirmeyeceğini iddia etmek ise, tam da bu nedenle fazlaca aceleci bir tutumdur.

Silahların susması, hemen ve kendiliğinden demokrasinin gelişmesine yol açmaz. Ama demokrasinin gelişmesinin önündeki çok hayati engelleri kaldırır. Bundan sonrası, büyük ölçüde siyasal alandaki dinamiklere ve demokrasi için yürütülecek mücadelelere bağlı olacaktır.

Ancak şunu da önemle vurgulamak lazım: Çatışmaları yaratan nedenlerin değil, sadece çatışmaların ortadan kalktığı bir durumu ifade eden “negatif barış”, doğası gereği kırılabilir ve riskli bir yapıya sahiptir. Bu yüzden, “negatif barış” için **“eksik barış”, “mezarlık barışı”** gibi nitelemeler de kullanılır. “Pozitif barış”a geçişi sağlayacak düzenlemeler yapılmadıkça, çatışmaların yeniden canlanması ihtimali ciddi bir tehdit ve yıkıcı bir tehlike olarak varlığını korur.

Meclis’in devreye girmesi

Öte yandan **“negatif barış”ı sağlam bir biçimde kurabilmek için de, demokratik meşruiyete ve güvencelere ihtiyaç var.** Şu an gündemin merkezinde yer alan, **silahların susması ve silahlı militanların ülke dışına çıkması** negatif barışın ana sütunları olacaktır. Meclis’in devreye girmesi, bu sütunların sağlam bir şekilde inşasını mümkün kılacaktır.

Meclis, bu konuda **üç imkândan** yararlanabilir.

Bunlardan ilki, genel görüşme açmak ve akabinde, bütün partilerin imzalayacağı bir bildiri hazırlamak. Mevcut tabloda, bu gerçekçi bir yol olmadığı gibi, güvence açısından da yetersiz kalır.

İkinci imkân, geri çekilmeyi güvenli kılacak bir kanun çıkarmaktır. Etraflıca tartışılması gereken bu yolun önünde ciddi teknik sorunların bulunduğunu söylemekle yetiniyorum, şimdilik...

Üçüncü ve en gerçekçi seçenek, geri çekilmelerin güven içinde gerçekleşmesini gözetecek ve denetleyecek bir komisyon oluşturmaktır. Böyle bir komisyonun yapısı, yetkileri ve yöntemleri hakkındaki fikirlerimi de başka yazılara bırakıyorum. Ama bu konudaki tartışmalara yapıcı katkı sağlayacak iki önerenin hâlihazırda Meclis Başkanlığı’nda bulunduğunu hatırlatmak istiyorum. İkisi de CHP tarafından otuz civarında imzayla sunulmuş. Özellikle 1 Mart 2013 tarihli önergede yer alan **Toplumsal Mutabakat ve Âkil İnsanlar** komisyonları oluşturulmasına dair öneri, sürecin bu aşamasına uyarlanmaya elverişli görünüyor.

Ve bir uyarı: Barış hayırdır, hayırlıdır, hiç şüphe yok. Lakin çocuklarını yiyen bir “barış süreci”, barıştaki hayrın damarlarını keser. **Hasan Cemal**, bu ülkede barışın temiz, soylu ve yürekli çocuğudur. Onu yemeye ve yedirmeye kalkışmanın vebali ağırdır.

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş planı

Mithat Sancar 27.03.2013

Bariş süreci, şiddetle iç içe geçmiş bir sorunu şiddetten arındırmayı hedefleyen bir siyasal çerçeve yaratma girişimi olarak tanımlanır. Bariş sürecinin özünü, şiddeti aşarak çatışmayı/sorunu dönüştürmek oluşturur. Bu çerçevenin temel yöntemi diyalog, öncelikli amacı da şiddeti sona erdirmektir. Bunun anlamı, sözkonusu **sorunu sivilleştirmek ve siyasallaştırmaktır**. Ancak şiddetin kalıcı bir biçimde devreden çıkarılabilmesi için, bunu doğuran sebeplerin de ortadan kaldırılması gerekir.

Siyasal çerçevenin iki önemli ayağı var: **Siyasal irade ve siyasal altyapı**.

Siyasal irade tam görünüyor. Hükümet, bilhassa Başbakan kararlılığını her fırsatta vurguluyor. Kürt hareketi de, bilhassa Öcalan'ın şahsında aynı kararlılığı sık sık dile getiriyor. Öcalan'ın Diyarbakır'daki Newroz alanında okunan mesajı, bariş süreci lehine güçlü bir irade beyanıdır. Başta BDP ve Kandil olmak üzere Kürt hareketinin diğer unsurları da, Öcalan'ın siyasal iradesinin arkasında olduklarını defalarca açıkladılar.

Bariş sürecini başlatma ve sürdürme konusundaki siyasal iradenin, güçlü bir toplumsal karşılığı olduğunu gösteren kuvvetli veriler de var. Kamuoyu araştırmaları, Türkiye genelinde sürece verilen desteğin yüksek oranda olduğunu gösteriyor. AKP'nin oylarında bir düşüş yaşandığına dair ciddiye alınır bir işaret de mevcut değil.

Diğer taraftan, milyonla ifade edilen bir kitlenin toplandığı **Diyarbakır'daki Newroz meydanının havası, Öcalan'ın mesajlarına dönük bir tür referandum** olarak değerlendirilebilir. Öcalan'ın silahlı mücadeleyi bitirme ve demokratik siyasete yönelme konusunda yaptığı ilkesel çağrı, meydandan tam destek aldı.

Barişe doğru arzulu ve kararlı bir yürüyüş var. Ancak hep söylediğimiz gibi yol uzun ve zorlu. Bu yolda güvenle yürüebilmek için, sağlam bir siyasal altyapı oluşturmak gerekiyor.

Siyasal altyapıyı, kabaca bariş sürecini bir düzene bağlamak şeklinde tanımlayabiliriz. Bunun için, bariş sürecinin aşamalarını ve her bir aşamanın ihtiyaçlarını belirlemek, yani bir **bariş planı** hazırlamak şarttır. Bir tür **yol haritası** demek olan bu planın, müzakerelerde varılan mutabakatlara göre şekillenmesi doğaldır. Ancak bu durum, değişik toplum kesimlerinin taleplerinin planda dikkate alınmaması gerektiği anlamına gelmiyor. Tam tersine, bariş sürecine desteğin büyüyerek devam etmesi açısından, daha yaygın bir mutabakata ihtiyaç var.

Mutabakata dayalı bir bariş planı, taraflar arasındaki güvensizliğin aşılmasına hizmet edeceği gibi, farklı kesimlerde oluşan değişik tereddütlerin ve tedirginliklerin azalmasını da sağlayacaktır.

Böyle bir plan, öncelikle **bariş sürecinin değişik aşamalarında işlev görececek yapıların ne olacağı sorusuna** ikna edici cevaplar vermelidir. Mesela silahlı güçlerin sınır dışına güvenle çekilebilmesi için nasıl bir mekanizmanın işletileceğini ve hangi kurumların burada rol alacağını açıkça belirlemek gibi.

Şu anda **"âkil insanlar"** başlığı altında yürütülen tartışma, bu ihtiyacı karşılamaya katkı sunacak nitelikte görünmüyor. Başta geri çekilme olmak üzere, değişik konularda özel görev üstlenmek üzere **resmî kurullar, sivil heyetler ve karma komisyonlar** kurmanın bariş süreci açısından gerekli ve faydalı olduğundan hiç şüphem yok. Ancak bunların yapılarının ana hatları ve görevlerinin genel çerçevesi dahi çizilmeden bu şekilde gündeme gelmeleri, bu önemli meselenin sulandırılması ve dahi magazin malzemesi hâline getirilmesi için uygun bir ortam yaratmıştır.

Barış sürecinin gerektirdiği başka kurumsal mekanizmalar da vardır. Ülkemizde değişik isimlerle anılsa da, uluslararası literatürde “**hakikat komisyonu**” olarak bilinen oluşum bunlardan bir tanesidir. Mesela böyle bir komisyonun hangi aşamada ve nasıl bir yöntemle kurulacağı da, barış planında gösterilebilir.

Barış planı, önümüzdeki zahmetli yolu, tarihî barış yürüyüşüne uygun hâle getirecek tedbirlere de yer vermelidir. “**Yol temizliği**” olarak niteleyebileceğimiz bu tedbirlerin çok büyük bir bölümü **demokratikleşme reformlarından** oluşmalıdır. Güçlü bir demokratikleşme hamlesi, hem barış sürecine yönelik toplumsal desteği aktif katılıma dönüştürmenin zeminini yaratacak, hem barışla varılacak hedefin ortak değerlerini pekiştirecek, hem de bu sürece yönelik haklı ve haksız itirazları temelsiz bırakacaktır.

Demokratikleşme reformlarının neleri kapsayacağına ve hangi önceliklere göre hayata geçirileceğine karar vermek aslında zor değil. **AKP**’nin son büyük kongresinde dağıtılan “2023 Siyasi Vizyonu” kitapçığında yer alan hedeflerin bir kısmı, **BDP**’nin uzun süredir dile getirdiği taleplerle harmanlanırsa, ortaya ciddi bir paket çıkar.

Bunlara, **CHP**’nin bir bölümünü TBMM’ye sunduğu önerilerini de ekleyebiliriz. Hatta Kılıçdaroğlu’nun dünkü grup toplantısında açıkladığı 16 maddelik liste, reformlarda esas alınabilecek oldukça tutarlı ve kapsamlı bir program niteliğindedir. CHP, bu öneriler arasındaki tutarlılığı fiiliyatta da gösterirse, “yol temizliği” konusunda bir sıkıntı yaşanmayacaktır. Bunu test etmenin en iyi yolu, CHP’nin bazıları TBMM’de duran önerilerinin gündeme alınması; diğerlerini de içeren bir demokratikleşme paketini hükümetin veya BDP’nin veya her ikisinin birlikte TBMM’ye getirmesidir.

Son olarak, içeriğinin ancak bir kısmına değinebildiğim böyle bir barış planı, ancak TBMM’nin devreye girmesiyle hayatiyet kazanabilir. Bu yöntemle, barış sürecinin siyasal meşruiyeti ve hukuksal dayanakları daha da sağlamlaşacaktır...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yolun yarısı ve barış çelebiliği

Mithat Sancar 03.04.2013

“**Barış süreci**”ni düşünürken, hep “**yol**” ve “**yürüyüş**” imgeleri beliriyor zihnimde. Başından beri süreci bu imgeler üzerinden anlatmaya çalışıyorum. Aklıma daha iyi imgeler gelinceye kadar da öyle yapmaya devam edeceğim galiba.

“**Yolun neresindeyiz**” sorusu, birçok kimse gibi, beni de sürekli yokluyor.

Bu soruya herkes için geçerli tek bir cevap verilemeyeceğini biliyorum. Yine de, toplumun büyük bir bölümünün, “**bulunduğumuz nokta**”yla ilgili ortak bir algıya sahip olduğunu düşünüyorum. Bence baskın çoğunluk, yolun yarısına geldiğimizi, hatta biraz daha öteye gittiğimizi görüyor, en azından seziyor.

Beni bu sonuca götüren “**verilerin**” başında, öncelikle **süreci taşıyan aktörlerin** söz ve tavırlarındaki değişim geliyor. Hem hükümet çevreleri, hem de Kürt hareketi birkaç hafta öncesine kıyaslandığında, çok daha dikkatli bir üslup ve yapıcı bir yaklaşım sergiliyorlar. Aralarda sivri veya keskin sayılabilecek açıklamalar ve dalgalanmalar olmuyor değil. Ancak bunların hacmi de ağırlığı da giderek azalıyor.

Bunu, barış süreçlerinin derinleşmesiyle birlikte ortaya çıkan bir “**olgunlaşma**” olarak değerlendiriyorum. Bu durumun, başarıyla sonuçlanmış barış süreçlerinde çok dahi bariz olduğunu gösteren çalışmalar da var esasen.

Güney Afrika ve Kuzey İrlanda “barış ve çözüm süreçleri” açısından, bu bilgileri teyit eden gözlemlerim oldu. Bu deneyimlerin önemli bazı aktörlerini tanıma ve/veya dinleme imkânı buldum. Her seferinde kendilerinden çok etkilendiğimi, ama ilk başlarda bunun sebebini açıklamakta zorlandığımı iyi hatırlıyorum. Daha sonraları okumalarımın da yardımıyla beni etkileyen şeyin, bu insanlardaki “**çelebilik**” olduğunu öğrendim. O çelebiliğin de **savaşın hakikatini ve barışın faziletini derinlemesine idrak etmekten** kaynaklandığını anladım. Evet, barış yolunda yürümenin, sürecin taşıyıcı aktörleri üzerinde çelebileştirici bir etkisi var ve bizde de bunun yansımaları artık görülüyor.

Yolun yarısını geride bıraktığımıza dair algının yaygın olduğunu düşünmeme yol açan bir diğer “veri”, **sürece kökünden ve şiddetle çıkanların** hâl ve gidişatlarıdır. Omurgasını ulusalcıların ve milliyetçilerin oluşturduğu bu kesim, her geçen gün biraz daha hırçınlaşıyor.

Bu çevrelerin öncü kadroları, “**barışa ve çözüme karşı direniş cephesi**” yaratmaya çalışıyorlar. Kullandıkları yöntemler ise hep aynı. Bir yandan, hitap ettikleri kitlelerin kadim ve derin korkularıyla oynuyorlar. Diğer yandan, toplumun geri kalan ve çoğunluğu oluşturan bölümünü bir **iç savaş tehdidi**yle korkutmaya çalışıyorlar. Bu arada bol bol hamaset yapıyorlar ve “milli semboller” üzerinden kesif bir kara propaganda yürütüyorlar.

Dikkat lütfen! Bütün bunlar, barış ihtimalini, siyasal varoluşlarına ve ideolojik dayanaklarına büyük bir tehdit olarak gören çevrelerden geliyor. Onların böylesine hırçınlaşması, barış ihtimalinin artık çok ciddileştiğini görmelerinden dolayıdır. Aslında yaşadıkları hâlin tam karşılığı “**panik**”tir. Bu panikle, ciddi sıkıntılar yaratmaları da mümkündür.

İşte tam bu nedenle, barış sürecinin güçlü bir toplumsal desteğe sahip olması hayati önem taşıyor. Toplumsal desteği yükseltmenin en güvenilir yöntemi de, sürecin demokratik meşruiyet kaynaklarını genişletmek ve pekiştirmektir. **Ali Bayramoğlu**, bu yöntemin gerekliliğini ve gereklerini yetkin bir biçimde ortaya koyan yazılar kaleme aldı. O yazılara bakmanızı önererek, bir iki hususu biraz daha açmakla yetineyim.

Barış çalışmalarında sıkça rastladığım bir formül var: Küçük, ama örgütlü ve kararlı bir azınlığın çabaları, bir iç savaşın çıkmasını sağlayabilir. Buna karşılık barış, ancak büyük çoğunlukların katkısı ve desteğiyle mümkündür. **Savaş azınlıklarla yürüyebilir, ama barış çoğunluklarla yapılır.**

Barış süreçleri, nasıl ki baş aktörlerini çelebileşme mecrasına taşıyorsa, barış karşıtlarında da **habisleştirici bir etki** yaratıyor. Sahibi olduklarına inandıkları eski düzenin değişeceğinden duydukları korkunun, sürecin geri dönülmez noktaya gelmek üzere olduğunu görmelerinden kaynaklanan panikle birleşmesi, onları her türlü kötülüğe meyyal hâle getiriyor.

Anketler, barış sürecine karşı çıkanların oranının yüzde 30 civarında seyrettiğini gösteriyor. Bu kitlenin tamamının barış sürecine karşı koymaya yeminli ve kararlı bir kitle olduğunu hiç sanmıyorum. Barış süreci iyi yönetilirse ve demokratik meşruiyet zeminine iyice yerleştirilirse, bu kitlenin kayda değer bir bölümünün karşıtlıkta ısrar etmeyeceğine; aynı şekilde şu an kararsız görünenlerin önemli bir bölümünün de sürece destek vereceğine inanıyorum.

Bu yüzden, barış sürecine yönelik toplumsal desteği sürekli arttıracak ve sağlamlaştıracak siyasal ve hukuksal tedbirleri asla ihmal etmemek gerekir.

Yolun yarısını geçtik, artık dönüş çok zor. Dönsek de, başladığımız yeri bulamayacağız...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakikat ve hayat

Mithat Sancar 10.04.2013

En insanî hallerimizdendir. Durup dururken bir ezgi dolandır dilimize, olur olmaz mırıldanırız, bazen fısıltıyla, çoğu kez sessizce, kelimesizce.

Bazen de bir film sahnesi, bir roman cümlesi, bir şiir dizesi çakılır zihnimize. Zamanı belirsiz dalgınlık anlarımızda, kaybolur gideriz o sahnenin, o cümlenin, o dizenin kıyısız denizlerinde.

Geçen gün bir kitapçada rafları karıştırırken, biri yanaştı yanıma. Kısa bir sohbet geçti aramızda. Edebiyat öğretmeni olduğunu, yazılarımı takip ettiğini söyledikten sonra, sıcak bir sitemde bulundu, yazılarımda uzun süredir edebiyata yer vermediğimi hatırlattı dostça. "Gerçeklik fena kuşattı bizleri, akılcı yazılardan fırsat kalmıyor" gibisinden aptalca sözler sıraladım ben de.

O gitti, ben de uzun bir yürüyüş yaptım. O haklıydı, ben ise saçmalamıştım. Oysa biliyordum gerçeklik ile hakikatin aynı şey olmadığını. Bir şeyin gerçekliğini anlamanın, onun hakikatine varmak demek olmadığını... Gerçekliğin bile sadece "akıl"la kavranamayacağını, hele hakikatin soğuk mantığa dayalı düz cümlelerle hiç anlatılamayacağını...

En acımasız gerçekliğimiz olan savaşı ve hakikatimizle buluşmanın büyüğü ışığını vaat eden barışı yazmaya çalışıyorum haftalardır, ama akılla ve mantıklı tahlillerle. Bulunduğum yerin çorak yanlarını bana gösteren o kısa sohbetten sonra, aslında savaşı ve barışı en iyi anlatanların hep edebiyatçılar ve sanatçılar olduğunu yeniden hatırladım. Bunu unutmuş olmak bile, ne aptallık, değil mi?

O günden sonra, kütüphanemin edebiyat kısmını daha sık ziyaret etmeye başladım. Daha önce okuduğum kitapların sayfalarını hızlı hızlı çevirdim, okumadıklarımı elden geçirdim. İzlediğim veya izlemek üzere not ettiğim filmleri yokladım.

Bir film

Nicedir yeniden izlemek için ayırdığım filmlerden biri de **Cennette Beş Dakika**'ydı. Alman sinemasının yeni kuşak ustalarından **Oliver Hirschbiegel**'in yönettiği film, Kuzey İrlanda'daki savaşın ve barışın hakikatinden bir boyutu anlatıyor. Yıl 1975, savaşın en dizginsiz zamanları. Protestan bir ailenin çoğu olan 17 yaşındaki Alistair, Ulster Gönüllüleri'ne katılır. Öldürmenin olağanlaştığı bir ortamda Katoliklere karşı kin ve nefretle yetişen Alistair, bir "düşman" öldürmek istediğini örgüt sorumlusuna söyler, gerekli onayı alır ve üç arkadaşıyla birlikte 19 yaşındaki Katolik Jim'in evine gider. Hava kararmıştır, Jim'in 11 yaşındaki kardeşi Joe, evin önünde top oynamaktadır. Kar maskeli Alistair, pencereye yaklaşır, silahını Jim'e doğrultur ve tereddütsüz ateş eder. Jim o

anda ölmüştür, Alistair soğukkanlı bir şekilde döner ve 11 yaşındaki Joe'yla göz göze gelir. Joe donmuş gibidir. İkisinin de hayatının kalan bölümünü esir alacak bir andır bu.

Alistair, yakalanır, 12 yıl hapis yatar. Joe ise, başta annesi olmak üzere çevresi tarafından cinayetin müsebbibi olmakla suçlanır. İkisinin de hayatı darmadağın olmuştur. Alistair, katil olma duygusuyla baş edemez bir türlü. Joe ise, Alistair'i öldürmekten başka bir şey düşünmez. "Beş dakika" süreceğini düşündüğü bu ânın hayaliyle yaşar. O beş dakika, kendisi için yegâne cennettir. Alistair ise, Joe'yle yüzleşip affedileceği ânı bekler durur. Kendisinin cehennemi de o "beş dakika" sayesinde son bulacaktır.

Yıl 2008, yüzleşme vakti... Sonrasını anlatmayayım artık.

Bir şair

Bu filmi izlerken, savaşın açtığı görünür yaralardan çok daha fazlasının saklı kaldığını, yüzbinlerce insanın ve dahi bütün toplumunun hakikatinin bu yaralarda yattığını düşündüm. Aklıma **İsmet Özel**'in muhteşem şiirlerinden olan "**Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü**"nın o muhteşem dizesi geldi:

"Kapanmaz yağmurun açtığı yaralar çocuklarda..."

Savaşın açtığı yaraları kapatmak hiç kolay değil, ama savaş bitmeden o yaralarla yüzleşmek de mümkün değil. Yani savaşın yaralarını savaşla kapatamayız, sadece barış bize bu şansı verebilir. Şimdi bu şans ayağımıza gelmiş. "Öyle olmaz, böyle olmaz" deyip deyip yaralara tuz savurmak da ne oluyor Allah aşkına?

Hayata dışarıdan, hele de tepeden bakanlar, hayatı anlayamazlar, değiştirmeleri ise hiç mümkün değil. Hayat denen şey, o süslü ve güya lekesiz şablonlara hiç uymaz.

Bir yazar

Hayattan uzaklaşmanın garantili yolları vardır. Bu yollardan biri, "ne o, ne bu" kolaycılığı; bir diğeri de "ya o, ya bu" indirgemeciliğidir. Oysa hayatımın ustası bellediğim yazarlardan olan **Marguerite Yourcenar**'ın dediği gibi;

"Hayat olası bütün tanımlardan daha karmaşıktır; basite indirgenmiş her imge, kaba olma riskini taşır her zaman. Şairlerin kesin terimlerden kaçınmasını onayladığımı da sanmayın, onlar sadece düşlerini bilirler; şairlerin düşlerinde hakikat payı çoktur, fakat hayat bu düşlerden ibaret değildir. Hayat şürden daha fazla bir şeydir; fizyolojiden daha fazla bir şeydir, hatta o kadar uzun zaman inandığım ahlâktan da. Hayat bunların hepsidir: hayat, hayattır. Tek servetimiz ve tek lanetimizdir."

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özür

Mithat Sancar 17.04.2013

Yazarımız seyahatte olduğundan bugünkü yazısı gazetede yayımlanmamıştır.

</div>

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş - ya da kandan kına yakılmaz

Mithat Sancar 24.04.2013

Geçen hafta, **Âkil İnsanlar Heyeti Marmara Grubu** üyeleri olarak, **Cumartesi Anneleri** diye bilinen kayıp yakınlarını 421. kez oturdukları meydanda ziyaret ettik. Ardından kendileriyle uzunca sohbet fırsatı bulduk.

"Kayıplar sorunu"yla yıllardır ilgilenen ve uğraşan biri olarak, hikâyelerine de taleplerine de vâkıfım. Büyük kısmı, yakınlarını devletin 90'lı yıllarda uyguladığı "**kirli savaşı**" yöntemlerinin bir sonucu olarak "kaybetmiş". Ortak talepleri ise, yakınlarının akıbetini bilmek, yani hakikati öğrenmek ve tabii onlara "kavuşmak". Çoğu bu kavuşmanın ne demek olduğunu biliyor. Bunca yıldır "kayıp olan" canlarının artık canlı olmadığını kabullenmiş gibiler, çaresiz. Kavuşmak onlar için, hiç olmazsa kemikler ve bir mezar.

Sohbet sırasında, "**barışa evet**" diye başlayıp, "**ama...**" diye devam ettiler çoğu. Lakin bu "ama", haklı bir beklentiye işaret ediyor: "Barış süreci"nin, savaş dolayısıyla açılan yaraları saracak yöntemlerle tamamlanması, desteklenmesi...

"Barış, ama..." kalıbını, bu aralar çok sık duyuyoruz. Fakat çoğu durumda, o "ama..." buradaki gibi yapıcı, onarıcı, yol açıcı nitelikte olmuyor maalesef. Mesela aynı günün akşamında **Divriği Kültür Derneği**'nde yaptığımız toplantıda, neredeyse her konuşmacının dilinden dökülen "**ama**"ların çoğu, "**savaşa devam**"dan başka bir kapiya çıkmıyordu maalesef. İşin hazin yanı, bu şekilde konuşanların büyük bölümünün bunun farkında bile olmaması.

Derneğin toplantı salonunda, oturduğumuz masanın tam karşısındaki duvarda birkaç portre asılıydı. Bakışlarım hemen **Hasan Hüseyin**'e takıldı kaldı. Konuşmamda, onun en sevdiğim şiirlerinden olan "**Kandan kına yakılır mı**"nın ilk dizelerini okudum.

Bu toplantıda ve benzer yerlerde karşılaştığımız "ama"ların biraz da barış kavramını tanımamaktan kaynaklandığını sanıyorum. Bu nedenle bugünkü yazıyı da, bilmem kaçınıcı kez tekrar olma pahasına, yine bu meseleye tahsis etmek istiyorum. Yeni bir şey yazacak değilim. Bundan yedi yıl önce, tam olarak 30 Haziran 2006'da *Birgün Kitap Eki* için kaleme aldığım (ve *Birikim*'in internet sitesinde de yayınlanan) yazıyı, biraz kısaltarak aktarmakla yetiniyorum. O yazının başlığında da Hasan Hüseyin'in sözleri vardı:

"Barış"ın Türkiye'de sevilen ve itibar edilen bir sözcük olduğunu söylemek herhalde kolay değil; içselleştirilen bir değer olduğunu söylemek daha da zor; yaşanan bir durum, bir gerçeklik olduğunu söylemek ise büsbütün imkânsız. Ayrıca "barış"ın anlamı konusunda da ciddi bir müphemlik var. Nedir gerçekten barış?

"Barış"ın Türkiye'de sevilen ve itibar edilen bir sözcük olduğunu söylemek herhalde kolay değil; içselleştirilen bir değer olduğunu söylemek daha da zor; yaşanan bir durum, bir gerçeklik olduğunu söylemek ise büsbütün imkânsız. Ayrıca "barış"ın anlamı konusunda da ciddi bir müphemlik var. Nedir gerçekten barış?

"Barış" kavramı, geleneksel barış araştırmaları ekolünde uzun yıllar uluslararası ya da devletlerarası ilişkiler çerçevesinde ele alındı ve "savaş"ın karşıtı olarak kullanıldı. 1960'ların ortalarından itibaren gelişmeye başlayan ve "**eleştirel barış araştırmaları**" olarak adlandırılan akım, bu dar kapsamlı "barış" kavramı yerine, iç çatışmaları da kapsayan yeni kavramlar geliştirdi. Barışın toplumsal (iç) boyutunu da tahlillere dâhil eden bu kavramsallaştırmalardan biri "**negatif barış-pozitif barış**" ayrımıdır. Burada "barış"ın karşıt kavramı artık sadece "savaş" değil, bütün tezahürleriyle "şiddet"in kendisidir. "**Negatif barış**"la kastedilen, "*savaşın veya örgütlü fiziksel şiddetin diğer biçimlerinin yokluğu*"dur. Çatışmaları yaratan nedenlerin değil, sadece çatışmaların ortadan kalktığı bir durumu ifade eden "negatif barış", doğası gereği kırılgan ve riskli bir yapıya sahiptir. Sadece fiziksel değil yapısal şiddetin de tasfiye edildiği ve en genel tabirle "adalet"in tesis edildiği bir durum olarak tanımlanan "**pozitif barış**"a geçişi sağlayacak düzenlemeler yapılmadıkça, çatışmaların yeniden canlanması ihtimali ciddi bir tehdit ve yıkıcı bir tehlike olarak varlığını korur.

Bu çalışmaların öncülüğünü yapan, barış araştırmaları alanının en önemli isimlerinden Norveçli bilim adamı **Johan Galtung**, şiddetin birbiriyle ilişkili, birbirine bağlı/bağımlı üç türü olduğunu belirtir: Doğrudan şiddet, kültürel şiddet ve yapısal şiddet. "**Doğrudan şiddet**", belli bir özne tarafından icra edilen fiziksel şiddet olarak; "**kültürel şiddet**", doğrudan veya yapısal şiddeti meşrulaştırma işlevi gören kültürel özellikler olarak açıklanır. "**Yapısal şiddet**" ise, temel insani ihtiyaçların, potansiyel olarak mümkün olanın altında bir düzeyde karşılanmasına yol açan önlenemez bir ihlal olarak tanımlanır. "Pozitif barış" kavramı da, "mevcut olan" (somut) ile "mümkün olan" (potansiyel) arasındaki mesafeye vurgu yapan geniş kapsamlı şiddet tahlili çerçevesinde daha belirgin bir anlama kavuşur. Buna göre "pozitif barış", yaygın örgütlü şiddete yol açan sebepleri ortadan kaldırma ve "yapısal şiddet"e son verme hedefiyle var olur.

"Mevcut olan" ile "mümkün olan" arasındaki mesafe büyüdükçe yapısal şiddet artar, pozitif barıştan uzaklaşılır. Bu yaklaşımda **pozitif barış, bir "durum"dan ziyade, bir "süreç; yani "somut" ile "potansiyel" arasındaki mesafeyi azaltan eylem ve tutumların diyalektik birliği olarak görülür.**

Galtung, "şiddet üçgeni" adını verdiği bu yapının herhangi bir köşesinde tezahür eden şiddetin, diğer köşelere sıçramakta gecikmeyeceğini ve diğer şiddet biçimlerini harekete geçireceğini belirtir. Örneğin "doğrudan şiddet", daha önce oluşmuş "kültürel şiddet"in etkisiyle ortaya çıkabileceği gibi, aynı zamanda "kültürel şiddet"i de besler.

İşte "pozitif barış", şiddetin bütün bu tezahürlerini ortadan kaldırmaya yönelik bitimsiz bir diyalektik süreç, nihai hedef olarak alındığında ise bir bakıma bir ütopyadır. "Pozitif barış"ı nihai bir hedef olmaktan ziyade, bir süreç olarak kavradığımızda, "negatif barış"ın bile bu ütopyanın unsurlarıyla desteklenmedikçe varlığını sürdüremeyeceğini kolaylıkla söyleyebiliriz. Bu unsurları, kabaca şöyle sıralayabiliriz:

- Toplumsal çatışmaları çözmeye yönelik kurum, norm ve usullerin yerleştirilmesi,
- Demokratik katılım kanallarının güçlendirilip genişletilmesi,
- Toplumsal adaleti gerçekleştirmeye yönelik düzenlemelerin yapılması,
- Hukuk devletinin temel ilkelerine uyulması,
- Barış değerlerini referans alan toplumsal mutabakat kültürüne uygun dilin kurulması.

Daha da uzatılması mümkün olan bu listede yer alan unsurların yaşama geçirilmesinde öncelikli rolün ve sorumluluğun devlete düştüğü genel olarak kabul edilir. Ancak bundan, "barış"ın münhasıran devletsel tasarruflarla gerçekleştirilebilecek bir durum olduğu sonucunu çıkarmak kesin bir yanıldır.

Uzun süreli iç çatışmalar, toplumda aşırı bir kutuplaşmaya; yoğun duygusallıkla yüklü bir ortama ve yaygın şiddet eğilimine yol açarlar. Toplumun çeşitli kesimleri arasındaki iletişimin büyük ölçüde tahrip olduğu, hatta iletişim kanallarının tamamen tıandığı bu gibi durumlarda, **çatışmaların "dikey" olmaktan çıkıp "yatay"laşması ihtimali** de yükselir. Bu ihtimal, beklenmedik bir zamanda büyük patlamalarla fiiliyata dönüşebilir. Aşırı kutuplaşma, giderek "**toplumun parçalanması**"; iletişimsizlik ise "**toplumsalın çöküşü**" olarak yorumlayabileceğimiz bir tablo yaratır. Bu ortamda, sadece "barış" gibi sözcükler değil, bizatihi "söz"ün kendisi anlamını hızla yitirecektir. Öyleyse "barış"ı, çatışmaların son bulması talebini içeren bir slogan olmaktan ziyade, kapsamlı bir toplumsal tasavvurun anahtarı olarak kavramamız gerekir.

Tekrar vurgulayalım ki, Türkiye'nin sorunu sadece çatışmaları sona erdirmek ve çatışmasızlığı sürdürecektir tedbirleri almak değildir. Türkiye, yeniden toplum olma ve toplumsalı inşa etme sorunuyla karşı karşıyadır. Sorun, basitçe "iki taraf" kurgusuna dayanan yaklaşımlara ve " taraflar"a havale edilemez; bu konuda toplumun bütün kesimlerine önemli görevler düşüyor...

mithatsancar@yahoo.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)